Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen

kallas härmed till sammanträde **tisdagen den 2 juni 2020 kl. 08:15 i Fullmäktigesalen**.

Observera att det bara är ordinarieledamöter och tjänstgörande ersättare som ska närvara på sammanträdet.

Hålltider för sammanträdet	
08.15	Upprop
08.20	Fyramånadersbokslut – Lars Liljedahl, kommundirektör och Anna Bostedt, tf. ekonomichef
08.40	Covid-19 och ekonomisk påverkan - Lars Liljedahl, kommundirektör och Anna Bostedt, tf. ekonomichef
08.50	Naturvårdsverkets och Statskontorets rapporter - Översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet – Daniel Johannsson, strateg miljö hållbarhet och infrastruktur
09.00	197 Remiss - Västernorrlands regionala innovationsstrategi för smart specialisering – Uno Jonsson, tillväxtchef och Anneli Kuusisto, utvecklare strateg
09.10	Presentkort till personal i Härnösands kommun – Uno Jonsson, Göran Kejerhag, HÄR och Petra Forsström, näringslivschef
09.25	Samlokalisering av lokaler för daglig verksamhet och Flytt av Svalans förskola till Ängecenter – Eric Liljeström, lokalsamordnare
09.40	Granskning av fastigheter och lokaler – Eric Liljeström
09.50	Lokaler till ved och skogsgruppen – Eric Liljeström
10.00	Samordning av tillsyn och tillståndsgivning av alkoholservering och livsmedelskontroll – Tomas Jenssen, förvaltningschef samhällsförvaltningen och Mats Collin, förvaltningschef socialförvaltningen
Därefter	Ärendegenomgång

Föredragningslista

1. Informationsärenden
2. Fastställande av föredragningslista 2020

3. Val av justerare
4. Budget för revisionen - begäran om utökad budgetram
5. Årsredovisning för år 2019 Samordningsförbundet Härnösand Timrå
6. Årsredovisning 2019 - Räddningstjänst Höga Kusten Ådalen
7. Fyramånadersbokslut Härnösands kommun 2020
8. Fyramånadersbokslut kommunstyrelsen 2020
9. Ägardirektiv Invest i Härnösand AB
10. Naturvårdsverkets och Statskontorets rapporter - Översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet
11. 197 Remiss - Västernorrlands regionala innovationsstrategi för smart specialisering
12. Härifrån till evigheten - En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58)
13. Granskning av fastigheter och lokaler
14. SPRINT 2019-2021 Samverkansprojekt regional innovation och tillväxt Västernorrlands incubator
15. Samlokalisering av lokaler för daglig verksamhet
16. Flytt av Svalans förskola till Ängecenter
17. Samordning av tillsyn och tillståndsgivning av alkoholservering och livsmedelskontroll
18. Lokaler till ved och skogsgruppen
19. Presentkort till personal i Härnösands kommun
20. Inrättande av Fritidsbank
21. Kommunstyrelsens uppdragsbeslut 2020
22. Anmälan av delegationsbeslut 2020
23. Anmälan av ärenden för kännedom till kommunstyrelsen 2020

Andreas Sjölander
ordförande

Härnösands kommun

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum
2020-05-12

Dnr
KS/2019-000527

Kommunstyrelseförvaltningen
Petra Norberg, 0611-34 85 30
petra.norberg@harnosand.se

Kommunfullmäktige

Budget för revisionen

Förslag till beslut

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta

att anse återremissens frågeställningar vara besvarade, samt

att se äskandet om 0,1 mnkr som besvarad av fullmäktige genom budgetbeslut om oförändrad budgetram för år 2020.

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktiges presidium besluta

att revisionens äskande om 170 000 kr hanteras av kommunfullmäktiges presidium inom befintlig budgetram för fullmäktige 2020, samt

att begäran om uppräkning av revisionens budget enligt KPI för 2021, behandlas i den framskjutna budgetprocessen, av fullmäktiges presidium, enligt god revisionssed, senast november 2020

Beskrivning av ärendet

Revisionens budgetram för 2018 och 2019 har varit 1 885 mnkr och oförändrad mellan åren. Inför och under budgetåret 2020 har revisionen vid två tillfällen yrkat på utökad budgetram. Den första inkom 2019-03-21, och innehöll en begäran om 0,1 mnkr mer i budgetramen för 2020. Motivet till äskandet var bland annat högre kostnader för arvoden och sakkunniga biträden. Revisionens äskande hanterades inte i formen av ett beslut, men var en aspekt i budgetprocessen. Äskandet bifölls inte, sett till den budgetram för revisionen som beslutades för år 2020. Förfarandet följer instruktionerna inför budgetprocessen 2020 och budgetbeslutet i fullmäktige ses som svar på äskanden, oavsett vilken verksamhet som yrkar. Budgetramen för revisonen 2020 beslutades vara på samma nivå som 2018 och 2019, det vill säga 1 885 mnkr.

2019-11-21 äskade revisionen om ytterligare 170 000 kr och budgetramen summerades då uppgå till 2 170 mnkr. Revisonen har då i sin beräkning av budgetramen ett antagande om att äskandet om 0,1 mnkr beviljas. Ökningen motiverades bland annat av fler arvodesberättigade möten i samband med

verksamhetsbesök, fler granskningar, att revisionens arbete bidrar till en effektiv verksamhet samt möjlighet till kontinuerlig kompetensutveckling.

Kommunfullmäktiges beredning har beslutat tillstyrka äskandet om 170 000 kr. Vilket ger revisonen en budgetram om 2 055 000 mnkr. Kommunfullmäktiges presidium föreslog kommunstyrelsen att utökningen skulle tas från kommunens resultat år 2020.

Kommunstyrelsen hanterade ärendet om äskande av 170 000 kr 2020-03-03 och återremitterade ärendet med motiveringen att äskandet inte utgick från beslutad budgetram och med önskemålet om att underlaget skulle kvalitetssäkras och kompletteras med en risk- och väsentlighetsanalys.

Ärendet om revisionens äskande om utökad budgetram har komplicerats av det faktum att budgeten för revisionen är förlagd till kommunstyrelsen till och med år 2020 års slut. Från och med 2021 är budgeten för revisonen förlagd till kommunfullmäktige, vilket är naturligt utifrån att vara uppdragsgivare. Den politiska processen har därför tagits upp för beslut i fullmäktiges beredning, och därefter beretts i kommunstyrelsen, som har de ekonomiska medlen, för att sedan tas upp i fullmäktige.

Revisionens reglemente påvisar att revisorerna är fullmäktiges och ytterst medborgarnas demokratiska instrument för granskning och kontroll av den verksamhet som bedrivs i styrelser, nämnder, fullmäktigeberedningar och företag. Den övergripande revisionsuppgiften är att granska om verksamheten följer fullmäktiges beslut och om verksamheten når de politiska målen inom givna ekonomiska ramar. En väsentlig uppgift är att främja arbetet med styrning, ledning och kontroll av verksamheterna. Fullmäktige är revisorernas uppdragsgivare och budget för revisionernas verksamhet ska upprättas av fullmäktiges presidium.

Förvaltningens bedömning är, genom den process som här är beskriven, att anse äskandet om 0,1 mnkr som behandlat, men inte besvarat som enskilt ärende, men besvarat genom beslutad budgetram för år 2020. Att kommunstyrelsens anser återremissens frågeställningar vara besvarade samt att verkställa kommunfullmäktiges presidiums beslut om utökad budgetram om 170 000 kr för år 2020. Utökningen finansieras genom att medel tas från kommunens resultat. Angående revisionens äskande om uppräkning av budgetramen för år 2021 enligt KPI, förordar förvaltningen och god revisionssed att det hanteras av kommunfullmäktiges presidium i den framskjutna budgetprocessen senast i november 2020.

Revisionen svar på återremissen återfinns i bilaga.

Socialt perspektiv

Ingen påverkan

Ekologiskt perspektiv

Ingen påverkan

Ekonomiskt och juridiskt perspektiv

Ingen påverkan

Beslutsunderlag

Revisionens protokollsutdrag 2019-03-21

Revisionens prokollsutdrag 2019-03-21

Revisonens prokollsutdrag 2019-11 21

Kommunfullmäktiges presidieberedning prokollsutdrag 2019-12-04 §78

Kommunfullmäktiges presidieberedning prokollsutdrag 2020-01-14 §4

Kommunfullmäktiges presidieberedning prokollsutdrag 2020-02-21 §14

Kommunstyrelsens prokollsutdrag 2020-03-03 §55

Kommunfullmäktiges presidieberedning prokollsutdrag 2020-03-17 §19.

Lars Liljedahl
Kommundirektör

Petra Norberg
t.f. kanslichef

Bilagor

Bilaga – Revisionens svar enligt återremiss i kommunstyrelsen

§ 25

Dnr 2019-000527 1.1.1.2

Budget för revisionen

Kommunfullmäktiges presidieberednings beslut

Kommunfullmäktiges presidium beslutar

att uppdra till kommunstyrelseförvaltningen att utreda de ekonomiska processerna för revisionens budget.

Yttranden

I ärendet yttrar sig Göran Norlander (S) och Eva Olstedt-Lundgren (L).

Yrkanden

Ordförande Göran Norlander (S) yrkar följande:

att uppdra till kommunstyrelseförvaltningen att utreda de ekonomiska processerna för revisionens budget.

Eva Olstedt-Lundgren (L) instämmer till yrkandet.

Propositionsordning

Kommunfullmäktiges presidiums ordförande finner att det endast föreligger ett förslag till beslut, ordförandes förslag.

Ordförande frågar om kommunfullmäktiges presidium avser att besluta i enlighet med ordförandes förslag.

Ordförande finner att kommunfullmäktiges presidium har beslutat i enlighet med ordförandes förslag.

Jäv

På grund av Jäv deltar inte Kristoffer Bodin (M) i handläggningen av detta ärende.

Bakgrund

Presidiet diskuterar den ekonomiska processen kring revisionens budget.

Beslutsunderlag

Datum
2020-05-18

Dnr
KS/2020-000175

Kommunstyrelseförvaltningen
Jeanette George, 0611 34 80 16
jeanette.george@harnosand.se

Kommunfullmäktige

Årsredovisning för år 2019 Samordningsförbundet Härnösand Timrå

Förslag till beslut

Kommunledningskontoret föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta

att godkänna årsredovisningen 2019 för Samordningsförbundet Härnösand-Timrå,

att bevilja styrelsen och de enskilda ledamöterna i Samordningsförbundet Härnösand-Timrå ansvarsfrihet avseende år 2019, samt

att kommundirektören får i uppdrag att, tillsammans med Timrå kommun, föra en dialog med Samordningsförbundet om årsredovisningen för 2019 och utvecklingsarbetet framåt.

Beskrivning av ärendet

Samordningsförbundet Härnösand-Timrå har lämnat in årsredovisning och revisionsberättelse för 2019. Revisionen tillstyrker att styrelsen och de enskilda ledamöterna i förbundet beviljas ansvarsfrihet.

Beslutsunderlag

Revisionsberättelse Samordningsförbundet Härnösand Timrå

Årsredovisning 2019 för Samordningsförbundet Härnösand Timrå

Petra Norberg
Tf. kanslichef

Jeanette George
Kommunsekreterare

SAMORDNINGSFÖRBUNDET
HÄRNÖSAND TIMRÅ

Årsredovisning 2019

Beslutad av styrelsen 2020-03-20

Ordförande har ordet

Året 2019 har varit ett spännande och händelserikt år som har innehållit många olika utmaningar.
En stor del av samordningsförbundets styrelse avgick och en ny installerades i april. Den nya styrelsen hade stort behov att lära och sätta sig in i verksamheten och påpassligt deltog flera på en grundutbildning som anordnades av förbunden i länet.

Styrelsen har som tidigare år haft fokus på de mål som fastlagts i verksamhetsplanen, d.v.s. att stärka det långsiktiga, strukturella samarbetet och att de personer som finns i myndigheternas verksamheter ska närma sig arbetsmarknaden.

Efter att Försäkringskassan avsåg att avsluta samtliga avtal om utlåning av personal så har Styrelsen haft en del att jobba med. Flera olika lösningar undersöktes t.ex. om förbundet själv skulle anställa verkställande tjänsteperson eller om någon annan av ägarna skulle kunna utgöra en lösning. Till slut landade beslutet på att Timrå kommun inrättade en tjänst och erbjöd verkställande tjänstepersonen en anställning med goda villkor. Även den ekonomitjänst som förbundet tidigare köpte av Härnösands kommun övergick samtidigt till Timrå. Förbundet köper nu samtliga tjänster av kommunen i Timrå.

En annan förändring som under det gångna året har bidragit till oro och många funderingar är Arbetsförmedlingens (AF) omorganisation i landet och lokalt i kommunerna. Frågor som är av intresse, vad kommer AFs uppdrag att vara i framtiden och hur fysiskt närvarande kommer de att vara i kommuner utan arbetsförmedlingskontor?
Hur kommer omorganisationen att påverka förbundets verksamhet och möjligheter till samverkan?
Ja, detta är frågor som vi får invänta svar på, följa utvecklingen och möjligen försöka påverka i den mån det går.

Jag vill tacka alla för ett gott samarbete, alla styrelseledamöter, ersättare, förbundets tjänsteperson Ulrika Sahlin, samt alla som engagerat sig i Samordningsförbundets verksamheter!

Innehållsförteckning sida

1. FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE 4

1.1 Sammanfattning av verksamhetsåret 4

1.2 Om förbundet 5
1.2.1 Organisation 5
1.2.2 Historik 5
1.2.3 Lagrum 5
1.2.4 Uppdrag 5
1.2.5 Finansiering/Medlemsavgifter 5
1.2.6 Verksamhetsidé och vision 6

1.3 Beskrivning av verksamheten 6
1.3.1 Målgrupper 6
1.3.2 Insatser 6

1.4 Måluppfyllelse och resultat 9
1.4.1 Mål för förbundets verksamhetsarbete 9
1.4.2 Förbundets mål för finansierade insatser 9
1.4.3 Förbundets finansiella mål 10
1.4.4 Uppföljning och resultat för individinriktade insatser 10
1.4.5 Uppföljning och resultat för strukturövergripande insatser 12
1.4.6 Ekonomiska resultat 13

1.5 Styrelsens arbete under året 13

2. DRIFTSREDOVISNING 16

3. RESULTATRÄKNING 16

4. BALANSRÄKNING 17

5. KASSAFLÖDESANALYS 18

6. REDOVISNINGSPRINCIPER 18

7. NOTER 19

8. EVENTUELLA TILLÄGGSUPPLYSNINGAR 19

8. STYRELSENS BESLUT 20

BILAGOR TILL ÅRSREDOVISNINGEN

Bilaga 1 Slutrapport, Arbetsmarknadstorget Timrå
Bilaga 2 Delrapport, Nyanlända kvinnor till arbete
Bilaga 3 Slutrapport, Nya samarbetsformer med primärvården i Timrå
Bilaga 4 Slutrapport, Ett fullvärdigt liv för 0-placerade
Bilaga 5 Slutrapport, Vägen ut för sjukskrivna – 0-placerade utan ekonomisk ersättning

1. Förvaltningsberättelse

Årsredovisningen innehåller en översiktlig redogörelse av resultat och verksamhetsutveckling samt en redovisning av det ekonomiska utfallet för budgetåret 2019. Till redovisningen hör 5 bilagor.

1.1 Sammanfattning av verksamhetsåret

Samordningsförbundet i Härnösand Timrå har arbetat enligt inriktningen att genom finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet (SFS 2003:1210), möjliggöra en förbättrad förmåga att utföra förvärvsarbete för personer som befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden samt uppnå en effektivare resursanvändning.

Samordningsförbundet Härnösand Timrå lämnar en årsredovisning för perioden 1 januari – 31 december 2019. För 2019 fick förbundet 3 776 000 kr i driftsbidrag från huvudmännen. Tillsammans med det egna kapitalet förfogade förbundet över 4 287 000 kronor. I budgeten för 2019 var det för projekt budgeterat 2 960 000 kr. Utfallet för insatserna under 2019, blev totalt 2 828 000 kr. Förbundet har ökat sitt egna kapital från 511 000 kronor vid ingången av 2019 till 580 000 kronor vid årets slut.
Således blev 2019 års resultat ett plusresultat på 69 000 kr. Vi hade budgeterat för ett underskott på 130 000 kronor för att kunna finansiera de inkomna projektansökningarna, men eftersom ett av projekten avslutades i förtid användes inte deras beviljade medel fullt ut.

Styrelsen har under året haft 6 protokollförda styrelsesammanträden. Under våren hade styrelsen en ägardialog tillsammans med huvudmännen. Styrelsen hade tillsammans med utvecklingsgruppen, den 13 september ett seminarium där uppföljning av förbundets arbete genomfördes samt diskussion om framtida arbete och hur uppföljning och utvärdering av insatser samt spridning av resultat ska genomföras framöver.
Samordningsförbundets verkställande tjänsteman, vars arbetsuppgifter är att leda arbetet inom förbundet utifrån styrelsens anvisningar har under året samverkat i olika nätverk på lokal och regional nivå. Förbundet har regelbundet samverkat med andra förbund i länet, vilket medfört kunskapsutbyte och bidragit till utveckling av den finansiella samordningen. Styrelsen får kontinuerlig uppdatering om hur samverkansarbetet inom förbundets verksamhetsområde utvecklas genom att verkställande tjänsteman sitter med i de olika styrgrupperna för insatserna.

Finansierade insatser
Samordningsförbundet i Härnösand Timrå har under året finansierat 5 insatser till en kostnad av 2 828 000 kr. Två av insatserna är individinriktade. De övriga insatserna är strukturinriktade insatser.

Resultat på strukturell- och individnivå

På strukturellnivå:
- Förbundet har stöttat fortsatt utveckling mellan medlemsorganisationerna i utvecklingsgruppen.
- Förbundet verkar både på lokal och regionalnivå

HS MH HS

- Förbundet har finansierat de strukturinriktade insatserna, *0-placerade som uppbär ekonomiskt bistånd, nya samarbetsformer med primärvården i Timrå* samt *Ett fullvärdigt liv för 0-placerade*

På individnivå

- Förbundet har finansierat de individinriktade insatserna, *arbetsmarknadstorg i Timrå* samt *Nyanlända kvinnor till arbete.* Dessa insatser har nått ut till sammanlagt 567 personer under 2019 och av dessa har 90 deltagare avslutats.

1.2 Om förbundet

1.2.1 Organisation

Samordningsförbundet är en fristående juridisk organisation med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Region Västernorrland samt Härnösands och Timrås kommun, som medlemmar. Samordningsförbundet leds av en vald styrelse med representanter från samtliga fem myndigheterna, vilket ger samverkande parter unika möjligheter att utveckla det lokala välfärdsarbetet. Styrelsen är samordningsförbundets högsta beslutande organ och förvaltande organ som ansvarar för utveckling och ekonomi. Styrelsens arbete regleras i förbundsordningen. Styrelsen har till sin hjälp en verkställande tjänsteman.
Enligt förbundsordningen är förbundets ändamål att inom Härnösand och Timrå kommuns geografiska område svara för finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet mellan kommunerna, landstinget (region), Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i syfte att uppnå en effektiv resursanvändning. Insatserna ska avse individer som är i behov av rehabiliteringsinsatser för att uppnå eller förbättra sin förmåga att utföra förvärvsarbete.

1.2.2 Historik

Samordningsförbundet Härnösand-Timrå bildades den 30 november 2005.

1.2.3 Lagrum

Samordningsförbundet verkar utifrån Lagen om finansiell samordning av rehabiliterings-insatser (2003:1210) och förbundsordningen som beslutats av samordningsförbundets medlemmar. Lagens syfte är att ge lokala aktörer möjligheter att utveckla samverkan inom rehabiliteringsområdet och samordna gemensamma insatser riktade till personer i behov av samordnad rehabilitering samt underlätta en effektiv resursanvändning.
Samordningsförbundet följer även lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning och kommunallagen (2017:725) i tillämpliga delar.

1.2.4 Uppdrag

De verksamheter som förbundet finansierar kompletterar myndigheternas ordinarie verksamhet. Samordningsförbundens uppgift är i första hand att verka för att medborgare ska få stöd och rehabilitering till egen försörjning. På individnivå verkar samordningsförbundet genom att finansiera insatser som bedrivs av de samverkande parterna.
Samordningsförbundet stödjer också aktivt insatser som syftar till att skapa strukturella förutsättningar för att myndigheterna ska kunna samarbeta bättre. Det kan t.ex. handla om kompetensutveckling och kunskapsutbyte.

1.2.5 Finansiering/Medlemsavgifter

Årets tilldelning från förbundsmedlemmarna uppgår till 3 776 000 kronor, där Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen bidrar med hälften av medlen, landstinget/regionen med en fjärdedel och kommun/er med resterande fjärdedel.

HS

1.2.6 Verksamhetsidé och vision
Förbundet verkar för att stärka och utveckla enkla samverkansformer mellan kommun, region och stat, så att enskilda medborgare ökar sina egna möjligheter till egen försörjning och förbättrad hälsa.

1.3 Beskrivning av verksamheten

1.3.1 Målgrupper
De samverkansinsatser som Samordningsförbundet Härnösand Timrå finansierar ska rikta sig till personer i förvärvsaktiv ålder, 16 – 64 år, som är bosatta i Timrå eller Härnösands kommun och som har behov av samverkande rehabilitering.

1.3.2 Insatser
Inriktningen för 2019 års verksamhet är att stödja individinriktade samordnade insatser för personer med stöd från flera myndigheter, stödja strukturinriktade insatser samt stödja utveckling av samverkan mellan förbundsmedlemmarna.

Individinriktade insatser som beviljats medel

Nyanlända kvinnor till arbete
Projektägare: Härnösands kommun
Projektperiod: 1 april 2018 – 31 mars 2020.
Samordningsförbundet Härnösand Timrå finansierar insatsen med 800 000 kr under 2019.

Gruppen nyanlända kvinnor med låg eller ingen utbildningsbakgrund är svåra att introducera på den svenska arbetsmarknaden. De har mycket låg progression i sina SFI-studier och blir inte klara med sin språkträning inom en rimlig tidsperiod.
Deltagarna i projektet genomgår praktik och blir upplärd på en arbetsplats med stöd från arbetsmarknadskonsulent, som arbetar utifrån metoden Supported Employment, där tanken är att alla kan utföra ett arbete om de får rätt stöd. Efter upplärning och praktik på arbetsplatsen anställer kommunen via beredskapsavtal kvinnan hos arbetsgivaren under 3-6 månader. Detta för att i så hög utsträckning som möjligt förankra arbetstagaren på arbetsplatsen innan företagaren tar över det ekonomiska ansvaret. Att företaget i det första skedet inte behöver ta något ansvar för ekonomin gör att fler arbetsgivare kommer att känna att de vågar satsa.
Målet är att;

- 20 kvinnor inom två år ska få anställning hos externa arbetsgivare.

Arbetsmarknadstorg Timrå
Projektägare: Timrå kommun
Projektperiod: 1 januari 2019 – 31 december 2019.
Samordningsförbundet Härnösand Timrå finansierar insatsen med 450 000 kr under 2019.

Utifrån förstudien om att starta ett arbetsmarknadstorg har Timrå kommun beslutat att köra igång arbetsmarknadstorget från januari 2018. Timrå kommun ansökte därmed om finansiering för en projektledare som under 2018 och 2019 leder arbetet med att skapa tydlighet, gemensamma rutiner och arbetssätt.
På arbetsmarknadstorget sitter personal från Arbetsmarknadsenheten (Lärande och arbete samt Integration), Arbetsförmedlingen, Vuxenutbildningen och socialtjänsten i gemensamma lokaler. Även Försäkringskassan, Landstinget och Timrå Gymnasium är delaktiga i

arbetsmarknadstorget. De finnas med i olika samverkansgrupper och finns tillgängliga för konsultation, de har inte någon arbetsplats på arbetsmarknadstorget. För personalen på Arbetsmarknadstorget blir det ett nära samarbete och lärande mellan de olika myndigheterna. Personalen arbetar efter gemensamma handlingsplaner och rutiner. Förväntningen är att Arbetsmarknadstorget ska leda till en nära samverkan och ett lärande mellan personal inom de olika verksamheterna, som i sin tur leder till bästa utnyttjande av de resurser som finns tillgängliga för de personer vi möter i våra verksamheter.
Målet är att;

- Förankra nya rutiner och arbetssätt hos all personal
- Att hitta samsyn i våra gemensamma frågor
- Att minst 30 % av deltagarna, efter avslutad tid på Arbetsmarknadstorget, går vidare till arbete.
- Att minst 15 % av deltagarna, efter avslutad tid på Arbetsmarknadstorget, går vidare till studier.
- Att 100% av deltagarna efter avslutad tid på Arbetsmarknadstorget har en egen upplevelse av att ha fått ett gott stöd som hjälpt dem på vägen mot egen försörjning.

Strukturpåverkande insatser/stödjande av samverkan som beviljats medel

Vägen ut för sjukskrivna - 0-placerade som uppbär ekonomiskt bistånd
Projektägare: Timrå kommun
Projekttid: februari 2018 - januari 2020
Samordningsförbundet Härnösand Timrå finansierar insatsen med 638 000 kr under 2019.

Antalet sjukskrivna med försörjningsstöd är en stor målgrupp som uppbär långvarigt bistånd. Resurser behövs för att kunna kartlägga, initiera och aktivt arbeta med personerna. Vägen till självförsörjning är individuell och kräver resurser.
Syftet med projektet är att öppna upp för samordnade insatser till målgruppen som saknar SGI och personer som är utförsäkrade från Försäkringskassan och det sker genom att utveckla metoder och arbetssätt. Grundläggande rutiner för hur arbetet ska se ut finns inte dag och resurser för att jobba aktivt med personerna saknas också. Där ser socialtjänsten ett behov av att en utsedd person arbetar med denna målgrupp för att utveckla rutiner och som kan ge ett närmare stöd gentemot målgruppen. Socialtjänsten ser stora vinster med att placera utsedd handläggare på arbetsmarknadstorget där kommunen, Regionen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen är samverkande parter.
Handläggaren identifierar personerna, har en aktiv planering, samordning, etablera kontakter med berörda parter, som kan fortgå efter projekttiden samt att handleda övriga socialsekreterare vid behov. Kontinuerliga träffar kommer att genomföras mellan den utsedda handläggaren och övriga socialsekreterare för att sprida arbetssätt med målgruppen. Samverkan med representanter från kommunen, Regionen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen kommer att ske löpande.
Målet är att;

- Förbättra samarbetet kring målgruppen med berörda parter.
- Minst 50 personer ska handläggas av utsedd handläggare per år.
- Minst 25 personer ska ha blivit självförsörjande eller ha en aktiv planering med annan part.
- Att målgruppen får de stöd de behöver och har rätt till.

HS

Ett fullvärdigt liv för 0-placerade
Projektägare: Härnösands kommun
Projekttid: juni 2018 – december 2019
Samordningsförbundet Härnösand Timrå finansierar insatsen med 559 000 kr under 2019.

De som är sjukrivna utan ersättning från Försäkringskassan får idag inte tillräckligt stöd från samhällsaktörerna för återgång i arbete. Resurserna är ibland uttömda från de olika myndigheternas sida och sjukskrivna utan ersättning befinner sig i ett permanent utanförskap. Särskilda resurser behövs för att aktivt arbeta med sjukskrivna inom socialtjänsten för att de ska få bästa möjliga rehabilitering och möjlighet till arbetsträning. Samarbetet och kompetensen kring målgruppen behöver utvecklas mellan socialtjänsten, Försäkringskassan, Regionen och Arbetsförmedlingen. Arbetet genomförs av två socialsekreterare och därutöver är handläggare med rehabiliteringsansvar inom Arbetsförmedlingen viktiga aktörer samt läkare och koordinatorer på vårdcentralerna. Efter en kartläggning tillsammans med den enskilde, vårdcentral eller annan vårdgivare samt arbetsförmedlingen bedöms behov av arbetsrehabiliterande åtgärder och/eller deltagande i kommunens jobbsatsning. Vid denna förlängning av projektet skapas förutsättningarna för att de utvecklande metoderna ska kunna implementeras på ett bättre sätt inom de samverkande myndigheterna. Projektet ska i slutfasen fokusera på ett framtida förbättrat samarbete mellan aktuella aktörer, för att sjukskrivna utan ersättning ska få bättre rehabiliteringsinsatser.
Målet är att;

- Implementera framtagna metoder som passar för samverkansparterna.
- Högre självförsörjningsgrad bland gruppen som är sjukskrivna och uppbär ekonomiskt bistånd.

Nya samarbetsformer med primärvården i Timrå
Projektägare: Försäkringskassan
Projekttid: 1 april 2018 – 31 december 2019.
Samordningsförbundet Härnösand Timrå finansierar insatsen med 514 000 kr under 2019.

I Timrå kommun ligger sjukpenningtalet på 15,9 i september 2017 (kvinnor 21,7 och män 10,6). För att nå regeringens mål på 9,0 dagar i december 2020 krävs att vi samlar kraft och hittar nya vägar att samarbeta på för att sjukskrivningarna ska bli färre och kortare.
Syftet med projektet är att genom att utveckla samarbetsformer och arbetssätt organisationerna emellan, förebygga arbetsoförmåga, främja tidig arbetsåtergång och förkorta sjukfall. I förlängningen syftar projektet till att fler personer ska komma ut i arbete och att vi tar tillvara den arbetskraft som finns bland de sjukskrivna.
Handläggare från Försäkringskassan kommer att sitta en dag per vecka på vårdcentralen och rehabiliteringskoordinatorn på vårdcentralen kommer vid dessa tillfällen att vara tillgänglig för samarbete. Även handläggare från Arbetsförmedlingen kommer att vara på vårdcentralen en gång varannan vecka.
Målet är att;
Utarbeta en arbetsmetod som leder till att antalet sjukskrivningar minskar och att pågående sjukskrivningar blir kortare samt att nya sjukfall tidigt får en hållbar planering för återgång i arbete.

1.4 Måluppfyllelse och resultat

1.4.1 Mål för förbundets verksamhetsarbete

Mål	Måluppfyllelse och kommentar
- Ge stöd till att utveckla strukturella samverkan mellan samverkans-parterna.	*Uppfyllt mål* Förbundet har under 2019 beviljat medel till tre insatser som bl a har arbetat med kartläggning, metod- och kunskaps-utveckling samt utveckling av samverkansformer mellan de inblandade medlemsorganisationerna. Stöd till utveckling av den strukturella samverkan sker även kontinuerligt på styrelsemötena samt i utvecklingsgruppen. Verkställande tjänsteman deltar i och stödjer de aktuella projektens styrgrupper.
- Verka för att parterna ska få ökad kunskap om respektive parts uppdrag och ansvarsområde i syfte att identifiera hinder	*Uppfyllt mål* Utvecklingsgruppen har under året tillsammans genomfört behovsinventering och de har fortlöpande diskussioner om de olika uppdrag parterna har för att kunna identifiera hinder som föreligger mellan parterna och hitta de samverkanshinder som det bör fokuseras på inför kommande verksamhetsår.
- Medlemssamråd med förbundets huvudmän	*Uppfyllt mål* Medlemssamråd genomfördes under våren 2019 tillsammans med samordnings-förbundet i Sundsvall och Ånge.
- Anordna Finsamutbildning för nya styrelsen	*Uppfyllt mål* Förbundet genomförde tillsammans med de övriga förbunden i länet en gemensam Finsamutbildning för den nya styrelsen och utvecklingsgruppen under våren 2019.

1.4.2 Förbundets mål för finansierade insatser

Mål	Måluppfyllelse och kommentar
Ökad samverkan mellan projektets/insatsens aktuella parter efter avslutade projekt/insats.	*Delvis uppfyllt mål* Styrelsen har under 2019 tagit fram en mall för slutrapportering av projekt/insats, där de aktuella parterna gemensamt redovisar resultatet samt analyserar vilka effekter insatsen har bidragit till. I de avslutade insatserna under 2019 så framgår det i de genomförda analyserna att samverkan har utvecklats, men i vissa fall inte med samtliga aktuella parterna. Utförligare beskrivning framgår i bilagorna 1-5.

NS MH UPH IAS

I de individinriktade insatserna ska deltagarnas förmåga till att nå arbetsmarknaden stärkas.	*Uppfyllt mål* Styrelsen bedömer att resultaten av insatserna, visar på att deltagarnas förmåga till att nå arbetsmarknaden har stärkts. Utförligare beskrivning framgår i bilagorna 1-5.

1.4.3 Förbundets finansiella mål

Mål	**Måluppfyllelse och kommentar**
Överskott av kapital skall följa Nationella rådets rekommendation, dvs att inte överstiga 20% av intäkterna.	*Uppfyllt mål* Förbundets egna kapital överstiger inte 20% av intäkterna för 2019.
Förbundet ska vara självfinansierat genom sina medlemsavgifter och får inte teckna lån eller krediter	*Uppfyllt mål*
Verksamheten ska bedrivas inom den budgetram som beslutats av styrelsen	*Ej uppfyllt mål* I 2019 års budget tog styrelsen beslut om att använda 130 000 kr av det egna kapitalet för att kunna finansiera inkomna ansökningar, därav lades det inte en budget i balans, utan ett budgeterat resultat på – 130 000 kr. Eftersom ett av projekten avslutades i förtid medförde det att förbundet inte gjorde ett minusresultat.

1.4.4 Uppföljning och resultat för individinriktade insatser

De två individinriktade insatserna har tillsammans nått ut till sammanlagt 567 personer under 2019 och av dessa har 90 deltagare avslutats.

Deltagaren avslutat till:	**Kvinnor**	**Män**
19 personer gått till arbete	9	10
14 personer har gått till studier	8	6
15 personer har fortsatta planeringar med AF eller FK	9	6
3 personer har beviljats sjukersättning av Försäkringskassan	3	
2 personer har beviljats daglig verksamhet	1	1
5 personer har blivit sjukskrivna	3	2
7 personer har avslutats pga missbruk/misskötsamhet/återtagit samtycke	2	5
1 person har gått i ålderspension		1
3 personer har flyttat från kommunen	2	1
19 personer har avslutats pga annat *	13	6
1 person har påbörjat SFI studier		1
1 Föräldraledighet	1	
Totalt	**51**	**39**

* T ex åter till försörjningsstöd, skrivit ut sig själv, fortsatt planering med sjukvården.

Måluppfyllelse för de individinriktade insatserna

Insats/projekt samt dess mål	Har målet uppnåtts?	Utfall/resultat för respektive mål
Arbetsmarknadstorget Timrå		*För utförligare beskrivning se bilaga 1*
De egna satta projektmålen: 1. Att förankra nya rutiner och arbetssätt hos all personal	1. Ja och nej	1. Det har förankrats nya rutiner mellan Lärande och arbete och försörjningsstöd, ej med övriga.
2. Att hitta samsyn i våra gemensamma frågor	2. Ja och nej.	2. De har nåtts en samsyn mellan Lärande och arbete och försörjningsstöd.
3. Att minst 30 % av deltagarna, efter avslutad tid på Arbetsmarknadstorget, går vidare till arbete.	3. Ja	3. 33% har avslutats mot lön.
4. Att minst 15 % av deltagarna, efter avslutad tid på Arbetsmarknadstorget, går vidare till studier.	4. Ja	4. 28% har avslutats mot studier.
5. Att 100 % av deltagarna efter avslutad tid på Arbetsmarknadstorget har en egen upplevelse av att ha fått ett gott stöd som hjälpt dem på vägen mot egen försörjning.	5. Oklart	5. Under 2019 följdes inte detta mål.
Nyanlända kvinnor till arbete		*För utförligare beskrivning se bilaga 2*
De egna satta projektmålen: 20 kvinnor ska inom två år få anställning hos externa arbetsgivare.	Ej ännu uppnåtts, dock pågår insatsen tom 31 mars 2020	De som har varit inskrivna i projektet har kommit ut i någon form av sysselsättning bl a genom praktik, arbetsträning och subventionerade anställningar. Hittills har 21 kvinnor avslutats (projektet pågår tom 31 mars 2020).

1.4.5 Uppföljning och resultat för strukturövergripande insatser

Insats/projekt samt dess mål	Har målet uppnåtts?	Utfall/resultat för respektive mål
Nya samarbetsformer med primärvården i Timrå		*För utförligare beskrivning se bilaga 3*
De egna satta projektmålen: Utarbeta en arbetsmetod som leder till att antalet sjukskrivningar minskar och att pågående sjukskrivningar blir kortare samt att nya sjukfall tidigt får en hållbar planering för återgång i arbete.	Ja	Antalet sjukskrivna på Timrå vårdcentral har mer än halverats från 2017 tom 2019. Vårdcentralens tidiga kontakter med arbetsgivare har också lett till att sjukskrivningar har kunnat undvikas. Heltidssjukskrivningar har minskat. Sjukpenningtalet för Timrå som boendekommun har minskat.
Ett fullvärdigt liv för 0-placerade		*För utförligare beskrivning se bilaga 4*
De egna satta projektmålen: 1. Implementera framtagna metoder som passar för samverkansparterna.	Ja	1. Ett nytt arbetssätt när det gäller samverkan mellan socialtjänst, AF och primärvård samt öppenpsykiatrin har implementerats gällande sjukskrivna.
2. Högre självförsörjningsgrad bland gruppen som är sjukskrivna och uppbär ekonomiskt bistånd.	Ja	2. Det har gett resultat i form av högre självförsörjningsgrad genom anställningar och fler beviljade sjukersättningar
Vägen ut för sjukskrivna 0-placerade som uppbär ekonomisk ersättning		*För utförligare beskrivning se bilaga 5*
De egna satta projektmålen: 1. Förbättrat samarbete angående målgruppen med berörda parter som socialtjänsten, Regionen, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och AME.	Både ja och nej	1. Insatsen har bidragit till ökad kontakt med primärvård/regionen, kommunens arbetsmarknadsenhet och initialt med Arbetsförmedlingen. Kontakt med Försäkringskassan har ej uppnåtts.
2. Minst 50 personer ska handläggas av utsedd handläggare per år.	Nej	2. 37 personer har under perioden 180201-190130 ingått i målgruppen. 15 personer under perioden 190201-191015.
3. Minst 25 personer ska ha blivit självförsörjande eller har en aktiv planering med annan part per år.	Nej	3. 18 personer under perioden 180201-190130 och 13 personer under perioden 190201-191015.

4. Att målgruppen får det stöd de behöver och har rätt till.	Ja	3. Målgruppen har fått stöd i kontakter med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen samt möjlighet till arbetsträning.

1.4.6 Ekonomiska resultat

För 2019 års verksamhet fick samordningsförbundet Härnösand Timrå 3 776 000 kr i driftsbidrag från huvudmännen, tillsammans med det egna kapitalet förfogade förbundet över 4 287 000 kr. Detta är en minskning jämfört med 2018, då förbundet fick 3 844 000 kr driftsbidrag från huvudmännen.

I budgeten för 2019 beslutade styrelsen att använda 2019 års driftsbidrag samt att även använda 130 000 kronor från det egna kapitalet för att kunna bevilja medel till de ansökningar som inkommit.

Avvikelse

I budgeten var det för projekt/insatser budgeterat 2 960 000 kronor, utfallet för insatserna blev totalt 2 828 000 kr. Det var ett projekt som avslutades i förtid vilket medförde att 132 000 kronor inte användes av det avsatta medlet för projekt/insatser.

Kostnaden för köp av verkställande tjänsteman från Försäkringskassan samt 10 % ekonomitjänst från Timrå kommun, blev 5 000 kronor högre än budgeterat, vilket har sin förklaring i löneökningar samt att nytt avtal skrivits med Timrå kommun om tjänsteköp av ekonomi och lönehantering, vilket innebar en ökad kostnad.

Kostnaden för styrelsearvode blev 6 000 kronor högre än budgeterat och det beror på att flera av ledamöterna i den nya styrelsen är i arbetsför ålder, vilket medför ett ökat arvode på grund av deras förlorade arbetsförtjänst.

Kostnaden för kompetens och utveckling blev under 2019, 25 000 kr mindre på grund av att varken verkställande tjänsteman eller styrelseledamöter deltog i alla konferenser som det var budgeterat för under året.

I stället för att göra ett minusresultat under 2019, så redovisar förbundet ett plusresultat på 69 000 kronor för 2019 samt ett eget kapital vid årets slut på 580 000 kronor.

1.5 Styrelsens arbete under året

Styrelsen

Styrelsen har under året haft 6 protokollförda styrelsesammanträden. Styrelsens ordförande deltog i början av året på ordförandekonferensen anordnad av NNS, nationella nätverket för samordningsförbund.

Den 16 maj genomfördes medlemssamråd tillsammans med Samordningsförbunden i Sundvall och Ånge. Huvudmännen fick då möjlighet att ställa frågor om förbundens verksamhet och årsredovisning samt ha en övergripande dialog om förbundens verksamhet och framtida inriktning. Styrelsen hade tillsammans med utvecklingsgruppen, den 13 september ett seminarium där uppföljning av förbundets arbete genomfördes samt diskussion om hur uppföljning och utvärdering av insatser samt spridning av resultat ska genomföras framöver. Verkställande tjänsteman lämnade ett förslag på en mall för slutrapport där insatsägaren tillsammans med övrig/a förbundsmedlemmar som deltar i projektet tillsammans redovisar resultat och utfall samt analyserar effekterna av insatsen. Vidare arbetades det fram nytt mätbart mål gällande individinriktade insatser, utöver det gjordes planering av det framtida arbetet i förbundet och diskussion fördes kring kommande prioriteringar.

HS

Styrelsen har under året gått igenom samt reviderat dokumentet risk- och väsentlighets-analys. Vid internkontrollen gick styrelsen igenom de löpande rutinerna enligt intern-kontrollplanen för 2019. Vid uppföljning av utbetalningsrutiner framkommer att den följs. Stickprovskontroll har gjorts på ett ärende, och det framkommer ingen avvikelse från rutinen kring utbetalning av arvode. Ordförande har tittat på diariet och inte funnit någon brist. Det finns en attestrutin upprättad och vid stickprov efterföljs denna.
Styrelsen har under året fått kontinuerliga rapporter om hur samverkansarbetet inom förbundets verksamhetsområde utvecklas genom att verkställande tjänsteman sitter med i de olika styrgrupperna för insatserna. Insatserna lämnar delårsrapport och slutrapporter samt ger muntlig information på styrelsemöte.

Styrelsen har under verksamhetsåret 2019, fr o m 1 april, bestått av följande ledamöter:

Ordinarie

Lars Kempe, ordf.	Timrå kommun
Nina Skyttberg, vice ordf.	Härnösands kommun
Hans Skimmermo	Arbetsförmedlingen
Mats Höglund	Region Västernorrland
Anna Reinholdsson Lundberg	Försäkringskassan

Ersättare

Sven-Åke Jacobson	Timrå kommun
Margareta Tjärnlund	Härnösands kommun
Mikael Eriksson	Arbetsförmedlingen
Robert Thunfors	Region Västernorrland
Jessica Näs	Försäkringskassan

Revisorer
Förbundets räkenskaper och årsredovisning samt styrelsens förvaltning ska granskas av en revisor för varje förbundsmedlems räkning. Revisorer utses i övrigt i enligt med bestämmelserna i 25§ i lagen om finansiell samordning (2003:1210) av rehabiliteringsinsatser mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, kommun och region.

Verkställande tjänsteman
Förbundet har en verkställande tjänsteman vars uppgift är att leda arbetet inom förbundet utifrån styrelsens anvisningar. Verkställande tjänsteman är anställd av Timrå kommun, men tjänsten köps av förbundet. Förbundet har köpt 10 % tjänst för ekonomistöd av Timrå kommun.
Verkställande tjänsteman har under året skött kallelser, protokoll och mötesanteckningar gällande förmöten och styrelsemöte. Verkställande tjänsteman har deltagit vid mötena i utvecklingsgruppen, förberett dess ärenden samt sammanställt minnesanteckningar. Även deltagit vid möten i beredningsgrupperna och i projektens styrgrupper. Verkställande tjänsteman har under året deltagit i Folkhälsoträffar anordnade av länsstyrelsen samt suttit med i analysgrupp med folkhälsoplanerare vid Region Västernorrland.
Samtliga länets förbundschefer/verkställande tjänsteman träffas en gång i månaden på samverkansmöte, vilket medför kunskapsutbyte samt bidrar till utveckling av den finansiella samordningen. Förbundet ingår även i ett större nätverk bestående av förbund i Norrland, där det anordnas en lunch- till lunchkonferens en gång per år för erfarenhetsutbyte samt

utvecklande diskussioner. Utöver detta har verkställande tjänsteman deltagit i konferenser och utbildningar som varit viktiga för fortsatt arbete.
Verkställande tjänsteman har tillsammans med kollegorna i länets samordningsförbund anordnat en inspirationsdag för ägarrepresentanter, förbundens styrelser, chefsgrupper, politiker samt övriga nyckelpersoner hos länets kommuner, Region Västernorrland, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.
Verkställande tjänsteman har under året varit och informerat om förbundet och dess verksamhet i arbetslivsnämnden i Härnösands kommun samt i socialnämnden i Timrå kommun.

Utvecklingsgruppen
På tjänstemannanivå finns utvecklingsgruppen. Syftet med gruppen är att fördjupa samverkan, skapa ökad förståelse och kunskap mellan myndigheterna, identifiera hinder för samverkan och därefter strategisk planera samverkande välfärdsinsatser för de behov som föreligger. Utvecklingsgruppens uppgift är även att fungera som en länk mellan förbundet och den egna organisationen.
Utvecklingsgruppen har under 2019 bestått av tjänstemannarepresentanter i beslutande ställning från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Region Västernorrland, Härnösand och Timrå kommun. Gruppen har under året haft 5 möten. Under mötena har diskussioner skett för att identifiera hinder för samverkan och därefter strategiskt planera samverkande insatser för de behov som föreligger. Gruppen har granskat de ansökningar som kommit in och gett rekommendationer till styrelsen för kommande beslut. Utvecklingsgruppen har dessutom under året haft gemensamt möte med styrelsen bland annat med syftet att planera verksamheten för 2020 utifrån de inringade behoven.

Beredningsgrupp
Beredningsgrupperna består av tjänstemän från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Region Västernorrland samt Härnösand och Timrå kommun. Gruppernas uppgift är att bereda ärenden för aktualisering till de finansierade projekten, samt att kartlägga samverkansbehov.
Beredningsgrupperna har under 2019 bestått av tjänstemän från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Region Västernorrland samt Härnösand och Timrå kommun. Eftersom förbundet består av två kommuner finns en beredningsgrupp i varje kommun för att på bästa sätt kunna fånga upp de lokala behov som finns inom den egna kommunens geografiska område.

HS

2. Driftsredovisning

Belopp tkr	Utfall jan-dec 2019	Aktuell budget jan-dec 2019	Avvikelse utfall – budget	Bokslut helår 2018
Nettokostnad	-3 742	-3 906	164	-4 140
Bidrag/intäkt	3 811	3 776	35	3 844
Resultat	69	-130	199	-296
Utgående eget kapital	581	377	204	511
Likvida medel	911	877	34	1 820

3. Resultaträkning

Resultaträkning

Belopp i kr.	Not	2019-01-01 -2019-12-31	2018-01-01 -2018-12-31
Verksamhetens intäkter	1	3 776	3 844
Verksamhetens kostnader		-3 742	-4 140
Avskrivningar		0	0
Verksamhetens nettokostnad		**34**	**-296**
Verksamhetens resultat			
Finansiella intäkter	1	35	0
Finansiella kostnader		0	0
Resultat efter finansiella poster		**69**	**-296**
Extraordinära poster		0	0
Årets resultat		**69**	**-296**

4. Balansräkning

Balansräkning

Belopp i kr.	Not	2019-12-31	2018-12-31
Tillgångar			
Anläggningstillgång		0	0
Omsättningstillgångar			
Fordringar	2	210	76
Kassa och bank		911	1 820
Summa omsättningstillgångar		**1 121**	**1 896**
Summa tillgångar		**1 121**	**1 896**
Eget kapital, avsättningar och skulder			
Eget kapital			
Årets resultat		69	-296
Övrigt eget kapital		511	807
Avsättning			
Avsättningar för pensioner		0	0
Skulder			
Långfristiga skulder		0	0
Kortfristiga skulder	3	540	1 385
Summa eget kapital, avsättningar och skulder		**1 121**	**1 896**
Ansvarsförbindelser		0	0

HS

5. Kassaflödesanalys

Kassaflödesanalys, den löpande verksamheten

Belopp i kr.	2019-12-31	2018-12-31
Årets resultat	69	-296
Justering för ej likviditetspåverkande poster	0	0
Medel från verksamheten före förändring av rörelsekapital	**69**	**-296**
Ökning/minskning kortfristiga fordringar	-133	-10
Ökning/minskning kortfristiga skulder	-846	204
Kassaflöde för den löpande verksamheten	**-979**	**194**
Kassaflöde från investeringsverksamheten	**0**	**0**
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	**0**	**0**
Årets kassaflöde	**-909**	**-102**
Likvida medel vid årets början	1 820	1 922
Likvida medel vid årets slut	911	1 820

6. Redovisningsprinciper

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med lagen (1997:614) om kommunal redovisning i tillämpliga delar.
Enligt Lag (2003:1210) om finansiell samordning 21 § så skall samordningsförbunden bland annat ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och förvalta sina medel på ett sådant sätt att krav på god avkastning och betryggande säkerhet kan tillgodoses. Budgeten skall upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna. Undantag får dock göras om det finns synnerliga skäl. (SFS 2004:775).

Tillgångar och skulder har värderats till anskaffningsvärde

Periodiseringar av inkomster och utgifter har skett enligt god redovisningssed, det innebär att inkomster och utgifter har bokförts på de perioder som de intjänats respektive förbrukats.

Medlemsavgifter har bokförts i den period de avser.

Nedlagda insatskostnader redovisas i resultaträkningen.

Finansieringsanalys upprättas enligt indirekt metod. Det redovisade kassaflödet omfattar endast transaktioner som medför in eller utbetalningar.

Förbundet har ingen egen anställd personal och har därför inga egna avsättningar för pension. Verkställande tjänsteman köps av Försäkringskassan genom avtal och Försäkringskassan hanterar löner och lönebikostnader, däribland pensioner.

7. Noter

Not 1. Verksamhetens intäkter

	2019-12-31	2018-12-31
Driftbidrag från staten	1 888	1 922
Driftbidrag från Timrå kommun	472	480
Driftbidrag från Härnösands kommun	472	480
Driftbidrag från Region Västernorrland	944	961
Finansiella intäkter	35	0
Summa	**3 811**	**3 844**

Not 2. Fordringar

	2019-12-31	2018-12-31
Momsfordran	124	76
Förutbetalda kostnader	86	0

Not 3. Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

	2019-12-31	2018-12-31
Leverantörsskulder	353	0
Upplupna kostnader	187	1 386

8. Eventuella tilläggsupplysningar

Sammanställning av utfall och budget 2019

Insatser	**Budget 2019**	**Utfall 2019**	**Differens**
Arbetsmarknadstorget Timrå	450	450	0
0-placerade Timrå	638	505	133
Nya samarbetsformer med primärvård	514	514	0
0-klassade Härnösand	559	559	0
Nyanlända kvinnor till arbete	800	800	0
Summa insatser	**2 960**	**2 828**	**133**
Styrelse	60	66	-6
Kansli	775	780	-5
Summa kansli och styrelse	**835**	**846**	**-11**
Övriga kostnader	**111**	**69**	**42**
Totalt			
Intäkter/medlemsavgifter	0	0	0
EU-medel och andra bidrag	3 776	3 776	0
Intäkter/övriga intäkter	0	0	0
Finansiella intäkter/kostnader	0	35	35
Resultat			

HS

9. Styrelsens beslut

Vi intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt kostnader, intäkter och förbundets ekonomiska ställning.

Ort och datum: Hemsand 200320

Lars Kempe
Ordförande

Nina Skyttberg
Vice ordförande

Anna Reinholdsson Lundberg
Ledamot

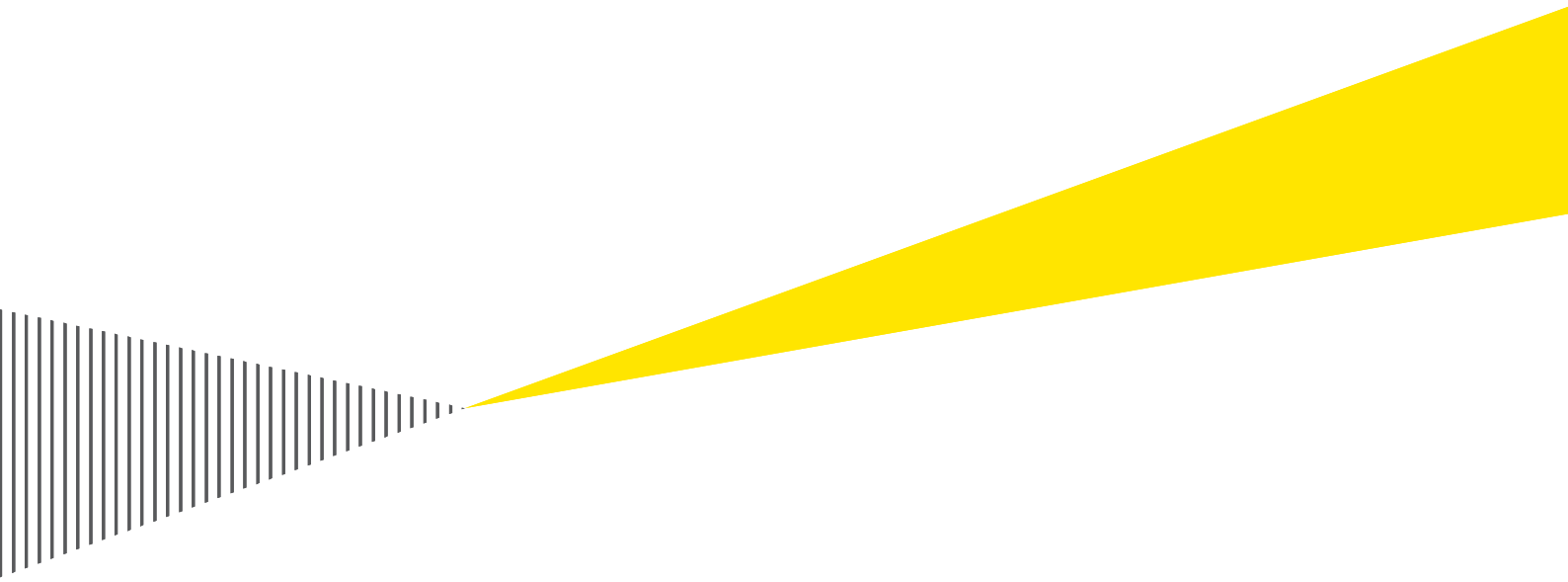
Mats Höglund
Ledamot

Hans Skimmermo
Ledamot

Bilaga

Bilaga 1 Slutrapport, Arbetsmarknadstorget Timrå
Bilaga 2 Delrapport, Nyanlända kvinnor till arbete
Bilaga 3 Slutrapport, Nya samarbetsformer med primärvården i Timrå
Bilaga 4 Slutrapport, Ett fullvärdigt liv för 0-placerade
Bilaga 5 Slutrapport, Vägen ut för sjukskrivna – 0-placerade utan ekonomisk ersättning

Grundläggande granskning av Samordningsförbundet Härnösand-Timrå 2019

Building a better working world

Innehåll

1 Inledning 2
1.1 Bakgrund 2
1.2 Syfte och revisionsfrågor 2
1.3 Revisionskriterier 2
1.4 Ansvarig styrelse 3
1.5 Genomförande och avgränsning 3
2 Resultat av granskningen 4
2.1 Styrning av verksamhet och ekonomi 4
2.2 Måluppfyllelse 5
2.3 Uppföljning och återrapportering av verksamhet och ekonomi 5
3 Sammanfattande bedömning och rekommendationer 7
Källförteckning 8

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Finansiella samordningsförbund är en kommunal samordningsorganisation som finansierar samordnade rehabiliteringsinsatser. Förbunden finansieras med medel från stat, kommun och region.

I Västernorrland har Härnösand-Timrå och ytterligare fem förbund för finansiell samordning bildats med stöd av lag (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser. Enligt lagens 2§ ska insatserna inom den finansiella samordningen avse individer som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser och syfta till att dessa uppnår eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete. Lagens 7§ fastslår att samordningsförbunden har till uppgift att

- besluta om mål och riktlinjer för den finansiella samordningen,
- stödja samverkan mellan samverkansparterna,
- finansiera sådana insatser som ligger inom de samverkande parternas samlade ansvarsområde,
- besluta på vilket sätt de medel som står till förfogande för finansiell samordning skall användas,
- svara för uppföljning och utvärdering av rehabiliteringsinsatserna, och
- upprätta budget och årsredovisning för den finansiella samordningen

Ett samordningsförbund får inte besluta i frågor om förmåner eller rättigheter för enskilda eller vidta åtgärder i övrigt som innefattar myndighetsutövning eller som avser tillhandahållande av tjänster avsedda för enskilda. Samordningsförbundens styrelse har ansvar för förbundets verksamhet, räkenskaper och interna kontroll.

Förbundets revisorer, utsedda av förbundets parter, ska årligen granska om styrelsen har skött verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, om räkenskaperna är rättvisande och om den interna kontrollen är tillräcklig. Den grundläggande granskningen är inriktad på en översiktlig bedömning.

1.2 Syfte och revisionsfrågor

Syftet med denna grundläggande granskning är att översiktligt bedöma om förbundets styrelse har tillsett att verksamhetens målstyrning fungerar på ett ändamålsenligt sätt, och om förbundets interna kontroll är tillräcklig.

De av kommunen, regionen och staten valda revisorerna har enats om granskningens inriktning och omfattning.

1.3 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens analyser, slutsatser och bedömningar. I denna granskning utgörs revisionskriterierna av:

- Lag (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser
- Kommunallagen (2017:725) i tillämpliga delar
- Verksamhetsplan 2019
- Aktuella styrdokument för förbundet

1.4 Ansvarig styrelse

Granskningen avser styrelsen i samordningsförbundet Härnösand-Timrå.

1.5 Genomförande och avgränsning

Granskningen är översiktlig och genomförd dels med stöd av ett skriftligt bedömningsformulär som är besvarat av förbundschef, dels har dokumentstudier av styrelsens styrande och redovisande dokument samt protokoll genomförts.

Granskningen är genomförd i enlighet med de utgångspunkter och principer som framgår av God revisionssed i kommunal verksamhet (2018). Även vägledningar och rekommendationer från Skyrev (Sveriges kommunala Yrkesrevisorer) är tillämpade.

Det har inte genomförts någon substansgranskning avseende verifikat, fakturor och liknande. Granskningen har heller inte omfattat styrning och kontroll av enskilda projekt eller värdering av enskilda projekt.

Rapporten är sakgranskad av förbundschefen.

2 Resultat av granskningen

Nedan följer i granskningen identifierade iakttagelser som tillsammans med tillhörande revisionsbevis ligger till grund för vår bedömning av om delarna i respektive granskningsmoment är uppfyllt. Genom färgsättning illustreras om respektive granskningsmoment bedöms vara Uppfyllt, Delvis uppfyllt eller Ej uppfyllt.

2.1 Styrning av verksamhet och ekonomi

	Granskningsmoment	Bedömning	Revisionsbevis eller kommentarer
1	*Verksamhetsplan*		
a	Har styrelsen antagit en planförsinverksamhet?		Verksamhetsplan 2019, beslutad 2018-11-23.
b	Har styrelsen antagit mål för sin verksamhet? Omfattar de i så fall alla verksamheter?		Mål för verksamhetsarbetet finns. Även mål för finansierade insatser.
c	Har styrelsen antagit mål för sin ekonomi?		Tre stycken finansiella mål.
d	Har de beslutade målen mätbara indikatorer med bedömningsintervall?		Framgår inte av verksamhetsplan för 2019. Hänvisar till uppföljningsverktyget SUS men kopplar inte an till de specifika målen. Uppsatta mål är snarast utformade som aktiviteter vilket försvårar måluppföljning.
2	*Budget*		
a	Har styrelsen upprättat en budget för innevarande år?		Framgår i verksamhetsplan 2019.
b	Omfattar budget alla verksamheter (heltäckande)?		Verksamhetsplanen specificerar samtliga utgiftsposter. Vi noterar dock att posten ”Medel för insatser” inte detaljredovisar varje finansierad insats.
3	*Intern kontroll*		
a	Har styrelsen arbetat fram en riskanalys inom ramen för den interna kontrollen?		Risk- och väsentlighetsanalys 2019. Enligt uppgift revideras förbundets risk- och väsentlighetsanalys fortlöpande. Senaste revideringen 2019-10-11.

b	Har styrelsen antagit en internkontrollplan för året?		Styrelsen har upprättat en Plan för intern styrning och kontroll 2019.

2.2 Måluppfyllelse

	Granskningsmoment	Bedömning	Revisionsbevis eller kommentar
4	*Måluppfyllelse*		
a	Lämnar styrelsen prognos för måluppfyllelse, verksamhet och ekonomi i delårsrapporter?		Styrelsen har upprättat en delårsrapport som redovisar prognos för verksamhet och ekonomi men som inte redovisar måluppfyllelse.
b	Redovisas måluppfyllelse för verksamhet och ekonomi i årsredovisning?		I årsredovisningen för 2019 redovisas måluppfyllelse för mål för verksamhetsarbete, mål för finansierade insatser samt för finansiella mål. Då verksamhetsmål snarast är utformade som aktiviteter är dock måluppfyllelsen svårbedömd.

2.3 Uppföljning och återrapportering av verksamhet och ekonomi

	Granskningsmoment	Bedömning	Revisionsbevis eller kommentar
5	*Uppföljningsplan*		
a	Har styrelsen antagit riktlinjer/plan för uppföljning av verksamhet och ekonomi?		Framgår av internkontrollplan.
b	Sker återrapportering enligt uppställda direktiv?		Framgår av internkontrollplan.
6	*Uppföljning och återrapportering*		
a	Är uppföljningen heltäckande, dvs omfattar all verksamhet samt ekonomi?		Framgår av årsredovisning 2019. Vi noterar att årsredovisningen är upprättad i enlighet med lagen (1997:614) om kommunal redovisning och inte den nya lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning.

b		Fokuserar rapporteringen på måluppfyllelse, resultat och effekter?		Framgår av årsredovisning 2019. Vi noterar dock att upprättad delårsrapport redovisar prognos för verksamhet och ekonomi men inte redovisar måluppfyllelse. Enligt uppgift får styrelsen även rapportering via projektredovisningar. En mall för slutrapport har arbetats fram där projektägarna redovisar och analyserar resultaten och effekterna efter avslutad insats. Verkställande tjänsteman sitter med i insatsernas styrgrupper där mål, resultat och effekter diskuteras.
c		Vidtar styrelsen tillräckliga åtgärder vid information om avvikelser?		Årsredovisningen innehåller en beskrivning av avvikelser under året, bland annat att ett projekt avslutades i förtid och att 132 000 kronor avsatt för projekt/insatser därför inte användes. Av granskningen framgår dock inte att styrelsen vidtagit några åtgärder utifrån avvikelserna. Enligt uppgift har styrelsen uppmärksammat att rutinerna för att i ett tidigare skede fånga upp och påtala brister måste förbättras ytterligare, vilket kommer att arbetas med under 2020.
7	*Intern kontroll*			
a		Följer styrelsen upp resultatet av sitt internkontrollarbete?		Framgår av rapport för uppföljning av internkontroll 2019.
b		Vidtas åtgärder vid avvikelser?		Granskningen visar inte på några avvikelser som hade behövt åtgärdas under året.

3 Sammanfattande bedömning och rekommendationer

Vår översiktliga bedömning i denna grundläggande granskning är att förbundets styrelse i huvudsak har tillsett att verksamhetens målstyrning fungerar och att förbundets interna kontroll är tillräcklig.

Styrelsens årsredovisning för 2019 redogör för det gångna årets verksamhet, inklusive en rapportering om det faktiska utfallet av de verksamheter som förbundet har finansierat. Förbundet har upprättat en risk- och väsentlighetsanalys och en internkontrollplan.

Samordningsförbundet har i sin verksamhetsplan för 2019 satt upp mål för verksamhetsarbetet, mål för finansierade insatser och finansiella mål. Även om målen ligger i linje med gällande lagstiftning är de inte kvantifierade eller har mätbara indikatorer kopplade till sig. Dessutom är flera av dem snarast utformade som aktiviteter. Det gör måluppfyllelsen svårbedömd.

Styrelsen har upprättat en delårsrapport, som dock inte ger en prognos för måluppfyllelse av finansierade insatser. Granskningen visar också att styrelsen inte har vidtagit några åtgärder utifrån identifierade avvikelser. Styrelsen har själva identifierat att rutinerna för att i ett tidigare skede fånga upp och påtala brister måste förbättras ytterligare, vilket kommer att arbetas med under 2020.

I granskningen noterar vi att årsredovisning för 2019 är upprättad i enlighet med lagen (1997:614) om kommunal redovisning och inte den nya lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning.

Utifrån granskningens resultat rekommenderar vi styrelsen att:

- Vidareutveckla mätbara mål och mått.
- Upprätta en delårsrapport som utöver verksamhet och ekonomi även ger en prognos för måluppfyllelse.
- Upprätta rutiner för att fånga upp och hantera avvikelser i verksamheten.
- Säkerställa att förbundets årsredovisning upprättas i enlighet med gällande lagstiftning.

Örnsköldsvik 2020-05-07

Petter Frizén
EY

Linda Marklund
EY

Källförteckning

Dokument

Delårsrapport 2019.

Plan för intern styrning och kontroll 2019.

Risk- och väsentlighetsanalys.

Uppföljning av internkontroll 2019.

Verksamhetsplan 2019.

Årsredovisning 2019.

De förtroendevalda revisorerna i samordningsförbundet Härnösand-Timrå

Till
Styrelsen i samordningsförbundet Härnösand-Timrå
Fullmäktige, Härnösands kommun
Fullmäktige, Timrå kommun
Fullmäktige, Region Västernorrland
Försäkringskassan
Arbetsförmedlingen

Revisionsberättelse för Samordningsförbundet Härnösand-Timrå år 2019

Vårt uppdrag är att granska räkenskaperna, årsredovisningen och förbundsstyrelsens förvaltning i Samordningsförbundet Härnösand-Timrå (organisationsnummer 222000-2055) för verksamhetsåret 2019.

Uppdraget är vidare att pröva om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredställande sätt, om räkenskaperna är rättvisande och om den interna kontrollen är tillräcklig.

Förbundsstyrelsen ansvarar för att verksamheten bedrivs enligt gällande mål, beslut och riktlinjer samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten. Styrelsen upprättar en årsredovisning som ger en rättvisande bild samt svarar för att det finns en tillräcklig intern kontroll i verksamhet och räkenskaper.

Vi har utfört granskningen utifrån lagen om finansiell samordning, kommunallagen, förbundsordningen samt god revisionssed i kommunal verksamhet.

I uppdraget samverkar vi med av staten utsedd auktoriserad revisor. I granskningen av förbundets räkenskaper och årsredovisning har vi förlitat oss på den statliga revisorns granskning och bedömning.

Våra granskningsinsatser har utförts av sakkunnigt biträde från EY.

Vi bedömer sammantaget att styrelsen i samordningsförbundet har bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att den interna kontrollen har varit tillräcklig.

Vi bedömer att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande och att årsredovisningen har upprättats enlighet med tillämpliga delar av lagen om kommunal bokföring och redovisning och god redovisningssed. I detta avseende förlitar vi oss på den statliga revisorns bedömning.

Vi bedömer sammantaget att resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de finansiella mål som är uppställda. I detta avseende förlitar vi oss på den statliga revisorns bedömning. Det sammantagna resultatet för verksamhetsmålen är svårt att styrka revisionellt då målen snarast är utformade som aktiviteter.

Vi tillstyrker att styrelsen och dess ledamöter beviljas ansvarsfrihet.

Vi åberopar bifogad revisionsrapport.

Stig Nilsson
utsedd av Härnösands kommun

revisionsberättelsen godkänd via mail
den 12 maj kl. 09.21

Therese Rosbach
utsedd av Region Västernorrland

revisionsberättelsen godkänd via mail
den 18 maj kl. 12.09

Conny Edelryd
utsedd av Timrå kommun

revisionsberättelsen godkänd via mail
den 7 maj kl. 10.58

Bilagor:

Revisionsrapport EY: Grundläggande granskning av Samordningsförbundet Härnösand-Timrå 2019

Revisionsrapport KPMG: Granskning av årsbokslut och årsredovisning 2019

Samordningsförbundet Härnösand-Timrå
De förtroendevalda revisorerna

SKRIVELSE
2020-05-07

Till
Styrelsen i samordningsförbundet Härnösand-Timrå
Fullmäktige, Härnösands kommun
Fullmäktige, Timrå kommun
Fullmäktige, Region Västernorrland
Försäkringskassan
Arbetsförmedlingen

Grundläggande granskning av samordningsförbundet Härnösand-Timrå

Finansiella samordningsförbund är en kommunal samordningsorganisation som finansierar samordnade rehabiliteringsinsatser. Förbunden finansieras med medel från stat, kommun och region.

Förbundets förtroendevalda revisorer, utsedda av förbundets parter, ska årligen granska om styrelsen har skött verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, om räkenskaperna är rättvisande och om den interna kontrollen är tillräcklig. Den grundläggande granskningen är inriktad på en översiktlig bedömning.

Vår översiktliga bedömning i denna grundläggande granskning är att förbundets styrelse i huvudsak har tillsett att verksamhetens målstyrning fungerar och att förbundets interna kontroll är tillräcklig.

Styrelsens årsredovisning för 2019 redogör för det gångna årets verksamhet, inklusive en rapportering om det faktiska utfallet av de verksamheter som förbundet har finansierat. Förbundet har upprättat en risk- och väsentlighetsanalys och en internkontrollplan.

Samordningsförbundet har i sin verksamhetsplan för 2019 satt upp mål för verksamhetsarbetet, mål för finansierade insatser och finansiella mål. Även om målen ligger i linje med gällande lagstiftning är de inte kvantifierade eller har mätbara indikatorer kopplade till sig. Dessutom är flera av dem snarast utformade som aktiviteter. Det gör måluppfyllelsen svårbedömd.

Styrelsen har upprättat en delårsrapport, som dock inte ger en prognos för måluppfyllelse av finansierade insatser. Granskningen visar också att styrelsen inte har vidtagit några åtgärder utifrån identifierade avvikelser. Styrelsen har själva identifierat att rutinerna för att i ett tidigare skede fånga upp och påtala brister måste förbättras ytterligare, vilket kommer att arbetas med under 2020.

I granskningen noterar vi att årsredovisning för 2019 är upprättad i enlighet med lagen (1997:614) om kommunal redovisning och inte den nya lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning.

Utifrån granskningens resultat rekommenderar vi styrelsen att:

Bilaga: Revisionsrapport, Grundläggande granskning av samordningsförbundet Härnösand-Timrå, EY

- Vidareutveckla mätbara mål och mått.
- Upprätta en delårsrapport som utöver verksamhet och ekonomi även ger en prognos för måluppfyllelse.
- Upprätta rutiner för att fånga upp och hantera avvikelser i verksamheten.
- Säkerställa att förbundets årsredovisning upprättas i enlighet med gällande lagstiftning.

Samordningsförbundets förtroendevalda revisorer

Stig Nilsson
utsedd av Härnösands kommun

skrivelsen godkänd via mail
den 12 maj kl. 09.21

Therese Rosbach
utsedd av Region Västernorrland

skrivelsen godkänd via mail
den 18 maj kl. 12.09

Conny Edelryd
utsedd av Timrå kommun

skrivelsen godkänd via mail
den 7 maj kl. 10.58

Bilaga: Revisionsrapport, Grundläggande granskning av samordningsförbundet Härnösand-Timrå, EY

Datum
2020-05-14

Dnr
KS/2020-000191

Kommunstyrelseförvaltningen
Jeanette George, 0611 34 80 16
jeanette.george@harnosand.se

Kommunfullmäktige

Årsredovisning 2019 - Räddningstjänst Höga Kusten Ådalen

Förslag till beslut

Kommunledningskontoret föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta

att godkänna årsredovisningen 2019 för Räddningstjänsten Höga Kusten-Ådalen, samt

att bevilja direktionen och de enskilda ledamöterna i Räddningstjänsten Höga Kusten-Ådalen ansvarsfrihet för år 2019.

Beskrivning av ärendet

Räddningstjänsten Höga Kusten-Ådalen har upprättat årsredovisning och lämnat in revisionsberättelse för 2019. Revisionen har granskat och godkänt årsredovisningen samt tillstyrkt att fullmäktige beviljar ansvarsfrihet för direktionen och dess enskilda ledamöter.

Beslutsunderlag

Revisionsberättelse för år 2019, Räddningstjänsten Höga Kusten – Ådalen

Rapport bokslut och årsredovisning 2019-12-31

Petra Norberg
Tf. kanslichef

Jeanette George
Kommunsekreterare

Räddningstjänsten Höga Kusten · Ådalen

Årsredovisning 2019

Räddningstjänsten Höga Kusten – Ådalen

Organisationsnummer: 222000-1354

Fastställd i förbundsdirektionen 2020-03-27

Innehållsförteckning

1 Förbundsdirektören om 2019 4
2 Förvaltningsberättelse 5
2.1 Organisation och uppdrag 5
2.1.1 Förbundsdirektionen 5
2.2 Översikt över verksamhetens utveckling 6
2.3 Den kommunala koncernen 7
2.3.1 Privata utförare 7
2.4 Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning 7
2.4.1 Pensionsförpliktelser 7
2.5 Händelser av väsentlig betydelse 8
2.5.1 Utbildningar och information till medborgare 8
2.5.2 Projektet Pågående dödligt våld 9
2.5.3 Förebyggande verksamhet 10
2.5.4 Krisberedskap 10
2.5.5 Nytt handlingsprogram 11
2.5.6 Räddsam Västernorrland 11
2.5.7 Systematiskt arbetsmiljöarbete 11
2.5.8 Lansering av ny hemsida 11
2.5.9 Räddningstjänst 11
2.6 Styrning och uppföljning av den kommunala verksamheten 13
2.6.1 Ägaruppdrag 13
2.6.2 Fastställande av mål för god ekonomisk hushållning 13
2.6.3 Budgetarbete 13
2.6.4 Internkontroll 14
2.7 God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning 14
2.7.1 Uppföljning av verksamhetsmål 15
2.7.2 Kommentar verksamhetsmål 16
2.7.3 Uppföljning av finansiella mål 16
2.7.4 Kommentar finansiella mål 17
2.7.5 Budgetavvikelse 17
2.8 Balanskravsresultat 17
2.9 Väsentliga personalförhållanden 18
2.9.1 Sjukfrånvaro 19

2.9.2 Friskvård 20
2.9.3 Utbildning av personal 21
2.9.4 Framtida personalutveckling 21
2.10 Förväntad utveckling och framtid 22
3 Drift- och investeringsredovisning 22
3.1 Driftredovisning 22
3.1.1 Intäkter 22
3.1.2 Kostnader 23
3.2 Investeringsredovisning 24
4 Resultaträkning 25
5 Balansräkning 25
6 Kassaflödesanalys 26
7 Noter 27
8 Redovisningsprinciper 30

1 Förbundsdirektören om 2019

Nu har vi lämnat 2010-talet och gått över till ett nytt spännande decennium, men först ska vi göra bokslut över förra decenniets sista år.

Vi har uppnått tre av våra fyra verksamhetsmål och alla våra finansiella mål. Detta är ett resultat av vår duktiga och engagerade personals hårda arbete, där vi träffat en stor mängd människor i olika utbildning- och informationsaktiviteter (ca 6 600 st.) och på olika sätt bidragit till att höja allmänhetens kunskap och beredskap för olyckor. Detta är något som görs parallellt med att vi hanterar de insatser som vi ställs inför med god kvalitet.

Under året har vi utökat vårt arbete inom suicidprevention, där vi har utbildat högstadieelever kring psykisk hälsa, i ett försök att få dem att i större utsträckning berätta för någon hur man mår och se till att söka hjälp när behov finns.

Ekonomiskt kan vi konstatera att vi landar i ett stort ekonomiskt överskott. Detta förklaras främst av att pensionskostnaderna har blivit betydlig lägre än budgeterat men även av lägre kostnader för bland annat semesterlöner samt något ökade intäkter.

För branschen som helhet väntar en del utmaningar. Staten kommer att ställa krav på räddningstjänsterna att samverka i större utsträckning för att kunna hantera händelser av större omfattning eller flera samtidiga insatser på ett bättre sätt än idag. Nationella utredningar efter Västmanlandbranden 2014 och det stora antalet skogsbränder 2018 visar att räddningstjänsternas förmåga att leda större insatser och att kunna skala upp en insats över tid inte har varit tillräckligt bra. För vår del och Norrland som helhet är avstånden en utmaning, vilket gör att det tar tid att få hjälp även om samverkan finns mellan olika organisationer. Det är därför viktigt att ett utökat samarbete finns utarbetat där det inte uppstår några fördröjningar när det uppkommer behov av hjälp hos en organisation.

Som ett led inom detta har de tre räddningstjänstorganisationerna i Västernorrland under 2019 haft ett pågående projekt för att titta på möjligheterna att införa en gemensam operativ ledningsorganisation. Ambitionen är att skapa en ledningsorganisation med bättre kvalitet, mer uthållighet och med en gemensam kompetens att kunna skala upp ledningsorganisationen vid större insatser. Diskussioner pågår även inom de sex nordligaste länen för att hitta gemensamma arbetssätt och system som gör att organisationerna tillsammans kan stötta varandra vid större händelser i de nordligare delarna av landet. Liknande arbeten pågår i andra delar av Sverige, men inget som berör en så stor geografisk yta som detta.

Rekrytering är fortsatt en utmaning för oss inom förbundet. Vi har ett ständigt behov av ny RiB-personal (Räddningspersonal i beredskap) och vi behöver även rekrytera till heltidsorganisationen. Pensionsavgångar och en markant ökad rörlighet inom branschen gör att vi än mer måste jobba med de frågor som gör oss till en attraktiv arbetsgivare, ex. arbetsvillkor, jämställdhet, hållbarhet och individuell utveckling.

Vi går in i det nya decenniet med god tillförsikt, där vi kommer att arbeta för att bli bättre både i vårt operativa och förebyggande arbete!

Andreas Hoff
Förbundsdirektör

2 Förvaltningsberättelse

2.1 Organisation och uppdrag

Räddningstjänsten Höga Kusten – Ådalen (HKÅ) är ett kommunalförbund mellan Sollefteå, Kramfors och Härnösand. Förbundet ska svara för den gemensamma verksamheten inom området skydd mot olyckor åt medlemskommunerna, i enlighet med vad som åligger var och en. Kommunalförbundet ska möjliggöra ökad effektivitet, säkerhet och slagkraft genom samordning av resurser under en gemensam ledning.

HKÅ leds av en förbundsdirektion och medlemskommunerna har i en förbundsordning reglerat uppdraget samt hur verksamheten ska styras.

Förbundet omfattar ett stort geografiskt område. Huvuddelen av verksamheten planeras och genomförs på de tre centralorterna Sollefteå, Kramfors och Härnösand. Den externa verksamheten består av två avdelningar; process och produktion. Processavdelningens huvudansvar är det förebyggande arbetet med skydd mot olyckor. Produktionsavdelningen består av en heltidsorganisation samt en beredskapsorganisation och har som huvuduppgift att bedriva förebyggande arbete genom utbildning och information, öva inför samt upprätthålla beredskap för larm.

Bild 1: Förbundskarta

2.1.1 Förbundsdirektionen

Förbundet styrs av en politiskt sammansatt förbundsdirektion med ledamöter från förbundets samtliga tre medlemskommuner. Förbundsdirektionen har under 2019, tillsammans med berörda parter inom förbundet, sammanträtt fem gånger samt tillsammans haft en utbildningsdag. Förbundsdirektionens uppgift är att tillse att verksamheten bedrivs med de mål och riktlinjer som fullmäktige i respektive medlemskommun har beslutat om samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten.

Tabell 1: Ledamöter i förbundsdirektionen

Medlemskommun	Ordinarie	Ersättare
Sollefteå	Åsa Sjödén (S) Markus Spjuth (V)	Morgan Nordin (S) Ingemar Jonsson (C)
Kramfors	Malin Svanholm (S) Ida Stafrin (C)	Karl-Johan Rahm (V) Matts Söderberg (L)
Härnösand	Lennart Mohlin (S) Anders Gäfvert (M)	Ingemar Ljunggren (M) Ingemar Wiklander (KD)

2.2 Översikt över verksamhetens utveckling

I tabellen nedan presenteras översiktligt verksamhetens utveckling över en femårsperiod.

Tabell 2: Nyckeltal verksamhetens utveckling

Nyckeltal	2019	2018	2017	2016	2015
Folkmängd förbundsområde	62 689	63 045	63 564	63 488	63 157
Verksamhetens intäkter (tkr)	7 370	17 359	8 010	6 224	6 069
Kommunbidrag (tkr)	79 924	78 588	76 745	74 272	71 952
Verksamhetens kostnader (tkr)	78 516	88 020	79 953	75 914	73 656
Avskrivningar (tkr)	3 513	3 710	3 240	3 217	3 454
Investeringar (tkr)	655	5 492	6 176	4 370	5 168
Årets resultat (tkr)	4 392	3 530	903	1 547	533
Soliditet* (%)	27	21	16	16	16
Självfinansieringsgrad** (%)	2757	-139	125	223	107
Antal anställda	217	223	206	226	224
varav kvinnor (%)	14%	11%	10%	10%	10%

*Soliditet definieras som eget kapital dividerat med balansomslutningen och anger hur stor andel av tillgångarna som är finansierade med eget kapital. **Självfinansieringsgrad definieras som kassaflöde från den löpande verksamheten dividerat med nettoinvesteringar och visar i vilken utsträckning verksamheten kunnat finansiera årets investeringar med pengar som uppstått i verksamheten.

2018 är det år som skiljer sig mest från övriga år avseende intäkter och kostnader. Detta beror på det stora antalet skogsbränder under 2018 som påverkade kostnaderna främst i form av helikopterkostnader samt ökade personalkostnader. De högre intäkterna 2018 beror på ersättningarna från medlemskommunerna och staten för skogsbränderna om cirka 10,2 mnkr som bokfördes som en intäkt. Den låga självfinansieringsgraden 2018 beror på ett negativt kassaflöde som orsakades av att ersättningar för skogsbränderna först inkom under 2019.

2019 års höga resultat beror till största delen på betydligt lägre pensionskostnader än budgeterat. Investeringarna under 2019 är lägre än tidigare år, detta orsakas av att årets största planerade investering, ett höjdfordon, bokfördes och leveransbesiktigades först i början av 2020 vilket leder till att detta istället kommer att finnas med i 2020 års investeringsredovisning. Den höga självfinansieringsgraden 2019 beror på högt kassaflöde, främst beroende av inbetalningar av ersättningar för skogsbränderna samt på höjdfordonet som nämnts ovan.

2.3 Den kommunala koncernen

2.3.1 Privata utförare

Enlig 3 kap 4§ lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) ska kommunen ansvara för rengöring (sotning) och brandskyddskontroll. Hanteringen av detta regleras i avtal mellan förbundet och den skorstensfejarmästare som förestår respektive sotningsdistrikt. Sotningsdistrikten bedrivs av fyra privata utförare. Dessa utförare är Härnösands Sotningsdistrikt AB, Sollefteå Sotningsdistrikt AB, Ådalens Brandskydd och Sotning AB samt Kramfors Sotning och Ventilationssanering AB.

2.4 Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning

I detta avsnitt redovisas förhållanden som är viktiga för förbundets ekonomiska ställning och som ej redovisas i resultat- och balansräkningen.

Tabell 3: Identifierade risker med påverkan på ekonomisk ställning

Identifierad risk	Beskrivning	Hantering av risk
Kommunbidrag	Politiska beslut om minskade bidrag från medlemskommunerna kan få stora konsekvenser på verksamheten då intäkterna till cirka 90 % består av kommunbidragen.	- Kontinuerlig dialog med medlemskommunerna i proaktivt syfte - Arbeta för att leva upp till de krav som medlemskommunerna ställer på verksamheten
Personal	Svårigheter att rekrytera och behålla personal kan leda till att planerad och nödvändig bemanning ej uppnås.	- Tillsvidareanställning av RiB-personal till heltidsstyrkan - Friskvårdsaktiviteter för samtliga anställda - Fortutbildning för personalen - Årliga medarbetarsamtal
Pensionsskuld	Vid beräkning av pensionsskulden antas den genomsnittliga pensionsåldern vara 60 år. Om fler brandmän går i pension tidigare riskerar pensionsskulden att öka.	- Kontinuerlig uppföljning av pensionsskulden - Korrigering av genomsnittsåldern för pension om nödvändigt

Förbundet är inte exponerat för finansiella risker såsom ränterisker, valutarisker och kreditrisker och kommer därför ej lämna några upplysningar om omfattning och hantering av dessa typer av risker.

2.4.1 Pensionsförpliktelser

Tabellen nedan visar förbundets pensionsförpliktelser.

Tabell 4: Pensionsförpliktelser

Pensionsförpliktelse (tkr)	2019	2018
Total pensionsförpliktelse i balansräkningen		
a) Avsättningar inkl särskild löneskatt	35 574	35 832
b) Ansvarsförbindelse inkl särskild löneskatt	-	-
Pensionsförpliktelse som tryggats i pensionsförsäkring	**4 170**	**3 862**
Pensionsförpliktelse som tryggats i pensionsstiftelse	-	-
Summa pensionsförpliktelse (inkl. försäkring och stiftelse)	**39 744**	**39 694**
Förvaltade pensionsmedel - Marknadsvärde (tkr)	**2019**	**2018**
Totalt pensionsförsäkringskapital	**4 930**	**4 369**
a) Varav överskottsmedel	-	-
Totalt kapital, pensionsstiftelse	-	-
Finansiella placeringar (egna förvaltade pensionsmedel)	-	-
Summa förvaltade pensionsmedel	**4 930**	**4 369**
Finansiering (tkr)	**2019**	**2018**
Återlånade medel	**34 814**	**35 325**
Konsolideringsgrad	**12,4%**	**11,0%**

Premier för avgiftsbestämda pensioner intjänade from 1998 redovisas det år som avgiften avser. Pensionsåtaganden före 1998 redovisas hos respektive medlemskommun.

2.5 Händelser av väsentlig betydelse

Nedan presenteras en översikt över de viktigaste aktiviteterna under året inom olycksförebyggande verksamhet, räddningstjänst, krisberedskap och den interna organisationen. I de fall händelserna har påverkat förbundets resultat och ekonomiska ställning ges upplysningar om detta under respektive avsnitt.

2.5.1 Utbildningar och information till medborgare

Under 2019 har förbundet utbildat och informerat omkring 6 600 vuxna, barn och ungdomar inom områden som bland annat brandsäkerhet, HLR, första hjälpen och suicidprevention.

En ny utbildning i första hjälpen lanserades under året. Våra instruktörer lär under kursen ut hur ett hjärtstopp känns igen, praktisk övning i HLR samt tillvägagångssätt när en person drabbas av olycka eller sjukdomsfall.

Barn och ungdomar är ett av förbundets fokusområden och under året har förbundet träffat över 3 500 barn och ungdomar under olika utbildningsinsatser och informationsträffar. Bland annat har

förskolebarn från förbundets samtliga medlemskommuner under året besökt våra brandstationer och utbildningar i brandsäkerhet har hållits för ungdomar i årskurserna två, fem och åtta.

Förbundet arbetar aktivt med suicidprevention. Inom förbundet finns två utbildade instruktörer i YAM (Youth Aware of Mental Health). YAM har som syfte att förbättra den psykiska hälsan och

Bild 2: Besök av en förskoleklass på Sollefteå heltidsstation, ordningsvakter och socialtjänst.

Bild 3: Förbundets personal på plats vid Kramfors Stadsfest för att skapa trygghet för allmänheten i samverkan med polis.

minska självmord hos elever i åldrarna 13-17 år. Våra två instruktörer har under hösten 2019 hållit i YAM-utbildningar för elever i årskurs åtta i Kramfors kommun. Förbundet kommer under början av 2020 utbilda ytterligare en YAM-instruktör. MHFA (Mental Health First Aid) är en utbildning för vuxna i första hjälpen till psykisk hälsa. Syftet med utbildningen är att ge deltagarna de kunskaper som tillåter denne att rycka in och ge en första hjälp tills den drabbade fått professionell hjälp. Under året har förbundets utbildade instruktörer i MHFA hållit i två kurser för allmänheten.

Förbundet erbjuder även konsekvenssamtal där vi talar med barn och ungdomar om konsekvenser vid inträffade händelser så som exempelvis anlagda bränder. Samtalen syftar bland annat till att få unga personer att förstå riskerna med att anlägga bränder och därmed förebygga skadegörelser och skapa trygghet bland barn och ungdomar.

2.5.2 Projektet Pågående dödligt våld

Med anledning av det osäkra säkerhetsläget i världen och den ökade risken för terrorhändelser och andra antagonistiska händelser, exempelvis pågående dödligt våld (PDV), har ett behov identifierats av att planera för hur blåljusmyndigheterna gemensamt ska agera i sådana situationer. Blåljus-myndigheterna har tillsammans under året tillsatt en uppdragsgrupp med uppgift att ta fram en gemensam insatsplanering för samverkan vid pågående dödligt våld inom Västernorrlands län. Uppdragsgruppen fick även till uppgift att tillse att personal inom räddningstjänsterna och ambulansverksamheten i Västernorrlands län ska utbildas för att kunna hantera dessa situationer. Insatsplanen samt instruktörsutbildningar inom området är under året genomförda. Under 2020 kommer utbildningar för brandmän och befäl att ske.

2.5.3 Förebyggande verksamhet

Tillsyner i enlighet med LSO och lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (LBE) utförs av förbundets processavdelning. Tillsynsmålet under 2019 var att minst 95 tillsyner skulle genomföras. Under året genomfördes 78 tillsyner och målet uppnåddes därmed inte.

Fokus för årets tillsyner har varit flerbostadshus. Vid tillsynerna har bland annat brandskyddet kontrollerats samt att inventeringar av förmågan att genomföra effektiva räddningsinsatser har genomförts på tillsynsobjekten.

De vanligaste uppkomna bristerna vid tillsynerna har varit icke godkända utrymningsförhållanden samt att brandcellsgränser saknas eller inte fyller sin funktion.

Utöver tillsyner har även cirka 260 allmänna förebyggande ärenden handlagts under året, vilket är något mindre än föregående år. Med allmänna förebyggande åtgärder avses till exempel alkohol/serveringstillstånd, bygglovsärenden och tillståndsprövningar enligt LBE. Minskningen i antalet genomförda förebyggande ärenden kan delvis förklaras av att processavdelningen vid en period under 2019 kommunicerade till kommunerna att fokus skulle vara på kärnverksamheten så som bland annat tillsyn, tillståndsprövningar enligt LBE och sotning och inte yttranden och remisser då avdelningen under året har haft personalbrist.

Bild 4: Övning i Härnösand tillsammans med Försvarsmakten, polis, ambulans och region Västernorrland

2.5.4 Krisberedskap

Räddningstjänsten Höga Kusten - Ådalen svarar för att en kvalificerad krishanteringshandläggare arbetar tillsammans med kommunernas beredskapssamordnare med målet att förebygga och stärka kommunernas förmåga att hantera extraordinära händelser. Möten för att samordna kommunernas arbete har genomförts kontinuerligt under året.

Arbetet med att höja kommunernas förmåga vid höjd beredskap har fortsatt under året. Mycket av arbetet inom området har gjorts med stöd av länsstyrelsen. Bland annat har kompetenshöjning gällande totalförsvar getts i samband med totalförsvarskonferensen som anordnades under hösten samt i samband med de totalförsvarsövningar (TFÖ) som genomfördes i Sollefteå och Härnösand under slutet av året samt i Kramfors i början av 2020.

Under 2019 har arbetet med kontinuitetshanteringen fortsatt hos medlemskommunerna. Förbundets krishanteringshandläggare har även deltagit i arbetet med att revidera en del av medlemskommunernas styrande dokument inom området. Bland annat har de övergripande risk- och sårbarhetsanalyserna och krisledningsplanerna setts över.

Inom förbundet har arbetet med kontinuitetsplanering, informationssäkerhet och säkerhetsskydd påbörjats. Detta arbete kommer fortsätta under det kommande året.

2.5.5 Nytt handlingsprogram

Förbundet har under året påbörjat arbetet med att uppdatera handlingsprogrammet för åren 2020-2023. Målet är att handlingsprogrammet ska antas av förbundsdirektionen under början av 2020. En riskanalys har tagits fram som visar den aktuella riskbilden inom förbundets geografiska område och inventerar vilka risker som är vanligast förekommande samt orsaken till de inträffade händelserna. Då riskanalysen visar att riskbilden inte skiljer sig nämnvärt från den riskbild som låg till grund för det tidigare handlingsprogrammet kommer endast ett fåtal uppdateringar att göras i det nya handlingsprogrammet.

Ett mer omfattande arbete med ett nytt handlingsprogram kommer att genomföras inom förbundet när lagstiftningen som sätter ramarna för handlingsprogrammets innehåll har uppdaterats till följd av de förslag som presenterades i regeringens räddningstjänstutredning *En effektivare kommunal räddningstjänst* (SOU 2018:54).

2.5.6 Räddsam Västernorrland

Med bakgrund av skogsbränderna under sommaren 2018 samt regeringens räddningstjänstutredning SOU 2018:54 har räddningstjänsterna inom Västernorrlands län (Medelpad räddningstjänstförbund, Höga Kusten – Ådalen och Örnsköldsviks räddningstjänst) inlett en förstudie för att se möjligheterna och ge förslag på en gemensam ledningsorganisation. Målet med förstudien är att ge ett eller flera förslag som ska ge samtliga räddningstjänster bland annat mer kompetens i ledningsnivåerna, bättre möjlighet att samverka med varandra och externa aktörer, dela på ledningsnivåerna samt ha bättre uthållighet för en omfattande, komplex räddningsinsats och för flera samtidiga räddningsinsatser.

Projektgruppen innehåller representanter från samtliga räddningstjänster och ska i förstudien även beakta konsekvenser av genomförandet av de olika förslagen. Förstudien kommer att resultera i en rapport som levereras till räddningscheferna i februari 2020.

2.5.7 Systematiskt arbetsmiljöarbete

Förbundet har under året satsat på fortsatt utveckling av arbetsmiljön. Till sin hjälp har förbundet anlitat externa konsulter som bland annat arbetar med att se över interna riktlinjer samt utbildat personalen i systematiskt arbetsmiljöarbete.

2.5.8 Lansering av ny hemsida

Under året har arbetet med att utveckla och modernisera förbundets externa webbplats intensifierats och i december lanserades förbundets nya hemsida. Med en ny hemsida är förhoppningen att allmänheten ska få bättre information om förbundets olika aktiviteter (utbildningar, seminarier, öppet hus med mera), viktiga meddelanden till allmänheten (VMA), senaste larmen och övriga aktuella nyheter. Externa konsulter har anlitats i utvecklingen av den nya hemsidan.

2.5.9 Räddningstjänst

Antalet larm under 2019 uppgick till 1 383 st. vilket är en marginell ökning i jämförelse med föregående år (1 365 st.). En liten minskning i antalet larm har skett i Kramfors och Sollefteå kommun medan antalet larm har ökat i Härnösands kommun. Under sommarhalvåret inträffade en rad misstänkt anlagda bränder i Härnösand med totalförstörda ödehus, busskurer och containrar som följd. Ökat antal larm i brand i byggnad, automatlarm, trafikolyckor och IVPA-larm är främsta orsaker till ökningen av inträffade händelser i Härnösands kommun.

Insatser till skog- och markbränder har av naturliga orsaker minskat i jämförelse med 2018 då skogsbränderna under sommarhalvåret var de högsta till antalet i förbundets historia. Detta är även en orsak till minskningen i kategorin *Brand ej i byggnad*, Tabell 5 nedan.

Trafikolyckorna har ökat till antalet, en stor del av ökningen beror dock lyckligtvis på mindre olyckor utan allvarliga påföljder.

Genom samverkansavtal mellan regionen och räddningstjänsten larmas förbundet om en person är i behov av sjukvård och ambulansen är för långt bort. Detta kallas för IVPA och står för *I väntan på ambulans*. Antalet IVPA-insatser ökade under 2019 med cirka 40 st. IVPA utgör nu, tillsammans med automatlarmen, de vanligaste larmorsakerna inom förbundet. Automatlarmen ligger på samma nivå som 2018 och fortfarande är det ett fåtal objekt som står för ett stort antal av larmen.

Bild 5: Pågående släckningsarbete av brinnande byggnad i Kramfors kommun

Annan händelse utan risk för skada är en ny händelsekategori från och med slutet av 2018. Ett antal av uppdragen kommer från *Övriga uppdrag* men de flesta larmen är sådana händelser där räddningstjänsten har varit ute på händelse-platsen för att där konstatera att det ej föreligger något behov av räddningsinsats och därmed kan vända hemåt igen utan insats.

Till *Övriga uppdrag* räknas bland annan hjälp till ambulans, läckage av drivmedel, självmord och annan brand (exempelvis brand i utemöbler eller mindre glödbränder inomhus). Att antalet övriga uppdrag är högre under 2019 än för 2018 beror främst på att annan brand tidigare tillhörde kategorin *Brand ej i byggnad*.

Tabell 5: Räddningsinsatser per insatstyp

Insatstyp	2019	2018	2017	2016	2015
Brand i byggnad	95	106	168	123	115
Brand ej i byggnad	124	229	142	163	161
Trafikolycka	187	156	220	210	193
Utsläpp av farligt ämne	4	21	31	24	34
Drunkning-/tillbud	5	8	12	5	6
Automatlarm, ej brand/gas	301	303	412	328	263
I väntan på ambulans	301	259	309	376	324
varav hjärtstoppslarm	12				
Annan händelse utan risk för skada	148	101			
Övriga uppdrag	218	182	169	229	298
Totalt	**1383**	**1365**	**1463**	**1458**	**1394**

Tabell 7: Räddningsinsatser per kommun

Insatser /stationsområde	2019	2018	2017	2016
Härnösand	497	439	466	454
Viksjö	27	17	28	42
Kramfors	293	305	353	297
Nyland	59	62	55	90
Ullånger	52	63	55	97
Nordingrå	39	36	43	39
Sollefteå	223	252	234	217
Näsåker	48	46	47	55
Junsele	90	86	106	104
Ramsele	55	59	76	63
Totalt	**1383**	**1365**	**1463**	**1458**

Tabell 6: Räddningsinsatser per station

Insatser /kommun	2019	2018	2017	2016
Härnösand	524	456	494	496
Kramfors	443	466	506	523
Sollefteå	416	443	463	439
Totalt	**1383**	**1365**	**1463**	**1458**

2.6 Styrning och uppföljning av den kommunala verksamheten

2.6.1 Ägaruppdrag

Av ägaruppdraget från medlemskommunerna framgår att HKÅ bland annat ska ansvara för räddningsinsatser, sotning och brandskyddskontroll, tillsyn enligt LBE och LSO, tillståndsprövningar samt att förbundet ska ha ett aktuellt handlingsprogram för räddningsinsatser och olycksförebyggande åtgärder.

I förbundsordningen framgår förbundsdirektionens ansvar och arbetsuppgifter vilket bland annat inkluderar att fastställa budget, handlingsprogrammet samt delårs- och årsredovisningen. Förbundsdirektionen ska även löpande avlämna rapporter över verksamheten till medlemskommunerna. Kommunfullmäktige beslutar om taxor för myndighetsutövning samt beslutar om ansvarsfrihet för förbundsdirektionen i dess helhet. Förbundet träffar medlemskommunerna årligen via ägarsamråd.

2.6.2 Fastställande av mål för god ekonomisk hushållning

Under varje mandatperiod antas ett fyraårigt handlingsprogram av förbundsdirektionen. I handlingsprogrammet pekas riktningen ut inför de kommande fyra åren. Med handlingsprogrammet som utgångspunkt tas sedan en verksamhetsplan fram för varje nytt verksamhetsår. I verksamhetsplanen beskrivs bland annat målen för god ekonomisk hushållning. Verksamhetsplanen antas av förbundsdirektionen, som därmed även fastställer det kommande årets mål för god ekonomisk hushållning. Den dagliga verksamheten beskrivs sedan i aktivitetsplaner.

2.6.3 Budgetarbete

Förbundet träffar medlemskommunerna i början av varje år för att diskutera inriktning och förutsättningar inför kommande års budget. Förslag till medlemsbidraget för det kommande året ska

innan april månads utgång meddelas medlemskommunerna. Budgetarbetet pågår under hösten för att sedan antas av förbundsdirektionen i slutet av året.

2.6.4 Internkontroll

Förbundsdirektionen har ansvar för att en plan för internkontroll upprättas årligen. Internkontroll ska göras för att upptäcka och förebygga fel. Under 2019 har punkterna i Tabell 8 nedan kontrollerats.

Tabell 8: Uppföljning av intern kontroll

Kontroll av	Riskbedömning	Metod	Resultat
Att alla medarbetare inom heltidsorganisationen har erhållit/erbjudits medarbetarsamtal.	Alla medarbetare ska erbjudas medarbetarsamtal årligen för att diskutera sin arbetssituation och framtida utveckling. Det är av största vikt att medarbetarna får möjlighet att ta upp idéer, förväntningar och farhågor med sin chef. Det gynnar såväl organisationen som medarbetaren.	Görs genom att stämma av uppföljningen från respektive chef med listan över anställda i Core.	Samtliga medarbetare inom heltidsorganisationen har erhållit/erbjudits medarbetarsamtal.
Att aktivitetsplanerna internt följs upp varje tertial.	För att säkerställa att Räddningstjänsten kontinuerligt arbetar mot verksamhetsmålen ska aktivitetsplanerna kontinuerligt följas upp och eventuella föreslagna åtgärder tas fram.	Görs genom att controller följer upp aktivitetsplanerna tillsammans med enhetscheferna minst varje tertial.	Samtliga aktivitetsplaner har följts upp av enhetschefer och controller.
Att skorstensfejare och skorstensfejartekniker har rätt utbildning för att utföra rengöring (sotning) och brandskyddskontroller.	Det är viktigt att rengöring och brandskyddskontroller utförs av personal med rätt kompetens för att utöva korrekt myndighetsutövning och minska risken för eldstads- och imkanalsrelaterade bränder.	Görs genom att sotningsdistrikten redovisar examensintyg för respektive distrikts personal och att utförare stäms av med kontrollbok på 25 st. slumpmässigt utvalda brandskyddskontroller per distrikt.	Samtliga distrikt har lämnat in examensintyg. Slumpmässiga kontroller har utförts genom att jämföra 2019 kontrollbok mot den inkomna boken för 2020 och allt är korrekt utfört.

2.7 God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning

Förbundet har en övergripande verksamhetsplan för 2019 som utgår från handlingsprogrammet för skydd mot olyckor. Fokusområden i gällande handlingsprogram är barn och unga, arbetet med förebyggande av bränder samt bibehållandet av en god utryckningsorganisation. Verksamhetsplanen innehåller sju mål, fyra verksamhetsmål och tre finansiella mål som ska borga för en god ekonomisk hushållning. Efter 2019 kan vi konstatera att sex av de sju målen för god ekonomisk hushållning har uppnåtts.

Nedan följer en redovisning av måluppfyllelse.

2.7.1 Uppföljning av verksamhetsmål

Mål

Under 2019 ska 100 % av inkommande larm som definieras som räddningstjänst rendera en insats.

Organisationen har under året haft resurser tillgängliga för att kunna åka på samtliga insatser som inkommit till SOS och definierats som räddningstjänst (1 383 st. inkl. IVPA). Antalet insatser är marginellt högre i jämförelse med föregående år.
Målet anses uppfyllt.

Mål

Minst 95 tillsyner ska utföras under året.

78 tillsyner enligt LSO och LBE är utförda. Anledningar till att målet ej uppfylldes är vakanser, längre rekryteringsprocesser samt ökat fokus på den operativa verksamheten. Brandinspektörer har nu rekryterats och målet är att antalet tillsyner ska öka under kommande år.
Målet anses inte uppfyllt.

Mål

Minst 1 700 personer ska utbildas under året.

Under 2019 utbildades totalt 3 086 vuxna i olika olycksförebyggande utbildningar**.**
Målet anses uppfyllt.

Mål

Under 2019 ska HKÅ träffa minst 2 600 barn och ungdomar.

Förbundet har under året träffat 3 536 barn och ungdomar i samband med utbildningar och informations-tillfällen.
Målet anses uppfyllt.

2.7.2 Kommentar verksamhetsmål

Under 2019 har tre av de fyra verksamhetsmålen uppnåtts.

Antalet insatser under 2019 är marginellt högre än för helåret 2018. Förbundet har haft resurser tillgängliga för att kunna åka på samtliga de händelser som definieras som räddningsinsats.

2019 års mål för antalet tillsyner var 95 st. Totalt genomfördes 78 tillsyner vilket innebär att målet ej uppnåddes under året. Detta förklaras av ett antal vakanser på processavdelningen, längre rekryteringsprocesser samt ett ökat fokus på den operativa verksamheten. Under slutet av 2019 tillsattes två brandinspektörer och i början av 2020 börjar ytterligare en brandinspektör på avdelningen. Då tre av avdelningens brandinspektörer är nya och kommer ägna en del tid åt introduktion och erfarenhetsutbyte är förhoppningen att antalet tillsyner successivt kommer öka och att nästa års mål kommer att uppnås.

Bild 6: Räddningstjänsten hjälper kommunen med lagning av lampor på Kramfors IP

Vi har under året träffat och utbildat såväl fler vuxna som barn och ungdomar än de beslutade målen. Utöver utbildningar i brandsäkerhet och sjukvård har förbundet bland annat anordnat förskoleveckor och öppet hus på ett flertal av våra brandstationer, där barn och vuxna fått information om brandsäkerhet och om våra brandstationer samt att möjlighet till att testa på yrket som brandman har erbjudits. Även utbildningar inom suicidprevention har anordnats under året.

2.7.3 Uppföljning av finansiella mål

Mål

Årets resultat ska uppgå till minst 0,01 % av omsättningen.

Årets resultat är ett överskott om cirka 4,4 mnkr.
Målet anses uppfyllt.

Mål
Årets avskrivningar ska inte överskrida budgeterad avskrivning.

Årets avskrivningar är cirka 300 tkr lägre än budgeterade avskrivningar**.**
Målet anses uppfyllt.

Mål
Årets investeringar ska göras med eget kapital.

Alla investeringar har skett med eget kapital.
M**ålet anses uppfyllt.**

2.7.4 Kommentar finansiella mål

De tre finansiella målen för 2019 är alla uppfyllda. Det ekonomiska resultatet är ett överskott på 4,4 mnkr, vilket överstiger det finansiella målet på 0,01 % (8,7 tkr). Det höga resultatet beror till största delen på en lägre beräknad pensionsskuld med minskade pensionskostnader som följd. Prognosen för pensionskostnaderna sänktes vid delårsredovisningen i augusti vilket gör att prognosen ligger närmare utfallet än budgeterade pensionskostnader.

Årets avskrivningar understiger budgeterade avskrivningar, främst på grund av att höjdfordonet i investeringsbudgeten 2019 levererades sent på året och bokfördes först under 2020. Detta får därmed till följd att höjdfordonet först kommer börja skrivas av under 2020. Samtliga investeringar sker med egna medel, dvs. utan upptagande av lån.

2.7.5 Budgetavvikelse

Årets resultat överstiger det budgeterade resultatet med cirka 4,4 mnkr. Till stor del förklaras detta av att faktiska pensionskostnader understiger budgeterade kostnader. Övriga poster som bidrar till det lägre utfallet är lägre kostnader för semesterlöner, upplupna semesterlöner, löneskatt samt arbetsgivaravgifter. Även årets avskrivningar understiger budgeterade avskrivningar. På intäktssidan är det främst intäkter för automatlarm som överstiger budgeterade intäkter och därmed även bidrar till det högre resultatet. Årets investeringar understiger budgeterade investeringar med cirka 6,3 mnkr. Detta förklaras av främst av den försenade leveransen av höjdfordonet men även av en försenad upphandling av ett lastfordon.

2.8 Balanskravsresultat

På samma sätt som kommunerna står kommunalförbund under lagen om balanskrav. Målet som överenskommits med ägarkommunerna är att resultatet skall uppgå till + 0,01 % av omsättningen, vilket för 2019 innebär 8,7 tkr.

Balanskravsutredningen visar att balanskravet uppnås.

Tabell 9: Balanskravsresultat

Balanskravsresultat (tkr)		2019-12-31	2018-12-31	2017-12-31
Årets resultat enlig resultaträkningen		4 392	3 530	903
-	Samtliga realisationsvinster	- 92	-	-
+	Realisationsvinster enligt undantagsmöjlighet	-	-	-
+	Realisationsförluster enligt undantagsmöjlighet	-	-	-
+/-	Orealiserade vinster och förluster i värdepapper	-	-	-
+/-	Återföring av realiserade vinster och förluster i värdepapper	-	-	-
=	**Årets resultat efter balanskravsjusteringar**	**4 300**	**3 530**	**903**
-	Reservering av medel till resultatutjämningsreserv	-	-	-
+	Använda medel från resultatutjämningsreserv	-	-	-
=	**Balanskravsresultat**	**4 300**	**3 530**	**903**

2.9 Väsentliga personalförhållanden

Inom Räddningstjänsten Höga Kusten – Ådalen finns det totalt 217 personer anställda, varav 68 st. inom heltidsorganisationen (heltid brandmän samt internt stöd, ledning, brandinspektörer och brandingenjörer) och 149 st. inom beredskapsorganisationen där Viksjö värn (19 st.) och sjöräddarna (fem st.) är inräknade. Av 217 anställda är 14 % kvinnor.

Tabell 10: Antal anställda inom förbundet

Samtliga anställda				2019-12-31
Fördelning kategori	Män	Kvinnor	Totalt	Andel
Heltid brandmän	49	4	53	24 %
Räddningspersonal i beredskap (RiB) och värn	129	20	149	69 %
Internt stöd och ledning (inkl. brandinspektörer och brandingenjörer)	9	6	15	7 %
Totalt	**187**	**30**	**217**	**100 %**

Antalet årsarbetare[1] inom heltidsorganisationen per 31 december 2019 är 67,5 heltidsanställda och genomsnittlig sysselsättningsgrad är vid samma tidpunkt 99,3 %.

Inom heltidsorganisationen är fördelningen enligt nedan:

- Sju personer arbetar dagtid.
- Åtta brandinspektör/brandingenjörer/enhetschefer har en roll som Inre befäl vilket innebär att de arbetar dagtid med återkommande jourdygn i utryckningsorganisationen.
- Tolv styrkeledare samt 41 brandmän arbetar skift i utryckningsorganisationen.

[1] Med årsarbetare menas summan av de anställdas sysselsättningsgrader, t.ex. 100 % sysselsättningsgrad motsvarar en årsarbetare och 75 % 0,75 årsarbetare.

Tabell 11: Åldersfördelning heltidsorganisationen

Heltid, tillsvidareanställda				2019-12-31
Åldersfördelning	Män	Kvinnor	Totalt	Andel
20-29 år	10	2	12	18 %
30-39 år	22	6	28	41 %
40-49 år	11	1	12	18 %
50-59 år	11	1	12	18 %
60- år	4	0	4	6 %
Totalt	**58**	**10**	**68**	**100 %**
Totalt arbetad tid i timmar	Män	Kvinnor	Totalt	Andel
≤ 29 år	14 032	2 246	16 278	12 %
30-49 år	69 481	14 347	83 828	61 %
≥ 50 år	34 559	2 080	36 639	27 %
Totalt	**118 072**	**18 673**	**136 745**	**100 %**

Medelålder	
Män	41,3
Kvinnor	36,4
Totalt	**40,6**

Räddningstjänsten Höga Kusten – Ådalen har under 2019 rekryterat elva heltidsbrandmän varav två av dessa har en provanställning fram till februari 2020. Förbundet har även under året rekryterat en controller samt en brandinspektör. En brandinspektör har under året gått i pension. Under 2019 slutade två brandinspektörer samt två brandmän på egen begäran sina tjänster.

2.9.1 Sjukfrånvaro

Den totala sjukfrånvaron har minskat i jämförelse med tidigare år medan långtidssjukskrivningarna i förhållande till den totala sjukfrånvaron steg kraftigt under 2019. Räddningstjänsten Höga Kusten – Ådalen har under 2019 haft sju längre sjukskrivningar, att jämföra med fyra längre sjukskrivningar under 2018.

Tabell 12: Sjukfrånvaro samtliga anställda

Samtliga anställda				
Sjukfrånvaro	2019	2018	2017	2016
De anställdas sammanlagda ordinarie arbetstid (tim)	160 294	160 262	164 523	165 832
Total sjukfrånvaro av sammanlagd ordinarie arbetstid (%)	2,4%	4,2%	4,1%	4,3%
Sjukfrånvaro 60 dagar eller mer i förhållande till total sjukfrånvaro i timmar (%)	92,0%	29,5%	37,2%	73,6%
Summa sjukfrånvaro för kvinnor av sammanlagd ordinarie arbetstid för kvinnor i timmar (%)	3,1%	6,5%	6,1%	4,1%
Summa sjukfrånvaro för män av sammanlagd ordinarie arbetstid för män i timmar (%)	2,3%	3,9%	3,8%	4,3%
Summa sjukfrånvaro för personal under 29 år av sammanlagd ordinarie arbetstid i åldersgruppen 29 år eller yngre i timmar (%)	0,2%	7,3%	1,4%	2,4%
Summa sjukfrånvaro för personal 30-49 år av sammanlagd ordinarie arbetstid i åldersgruppen 30-49 år i timmar (%)	2,4%	3,7%	3,6%	2,5%
Summa sjukfrånvaro för personal 50 år eller äldre av sammanlagd ordinarie arbetstid i åldersgruppen 50 år eller äldre i timmar (%)	4,2%	3,1%	6,6%	7,5%

Tabell 13: Sjukfrånvaro per åldersgrupp heltidsorganisationen

Heltid, tillsvidareanställda			2019-12-31
Total sjukfrånvaro i timmar	Sjukfrånvaro	Arbetad tid	Sjukfrånvaro
≤ 29 år	29	12 629	0 %
30-49 år	2 283	86 982	3 %
≥ 50 år	1 592	34 709	5 %
Totalt	**3 904**	**134 320**	**3 %**
Total sjukfrånvaro i dagar	Antal kaldgr	Antal kaldgr>59	Antal kaldgr>59 av total
20-29 år	4	0	0 %
30-39 år	260	188	72 %
40-49 år	121	31	26 %
50-59 år	75	0	0 %
60- år	192	102	53 %
Totalt	**652**	**321**	**49 %**

2.9.2 Friskvård

Samtliga brandmän inom heltidsorganisationen får, om tid finns, träna en timme per arbetspass för att upprätthålla sin fysiska status. På varje heltidsstation finns många olika möjligheter till varierad och god träning såsom rullband, roddmaskin, trappmaskin, styrketräningslokal med olika maskiner

och lösa vikter. Det finns även en idrottssal där man kan spela innebandy, mjuktennis eller utöva andra träningspass.

Övrig dagtidspersonal får lägga ut en friskvårdstimme per arbetsvecka. I förbundets riktlinje för fysisk aktivitet finns angivet att arbetsgivaren gärna ser att all personal, även kontorspersonal, varje år genomför ett rullbandstest. Detta på grund av att arbetsgivaren värnar om personalens hälsa. Förbundet bekostar även simning en gång per vecka för all personal inom heltidsorganisationen.

Anställda inom beredskapsorganisationen får årligen en friskvårdspeng där de kan köpa träningskort och/eller träningsskor.

Samtlig personal genomför varje år en hälsoundersökning. För personal i utryckningstjänst innebär det att varje år förnya sitt tjänstbarhetsintyg.

Bild 7: Övning på Höga Kusten-bron under hösten

2.9.3 Utbildning av personal

Under 2019 har två heltidsanställda brandmän genomfört utbildningen Räddningsledare A, en brandinspektör har genomfört kursen Tillsyn A och en annan brandinspektör kursen Tillsyn B. Under våren 2019 deltog tre personer inom heltidsorganisationen i en endagskurs som anordnades av MSB och räddningstjänsten i Östersund om användandet av flygande resurser vid skogsbrands-bekämpning. Ledningsgruppen, fackliga representanter samt styrkeledare genomgick under året en arbetsmiljöutbildning.

Inom RiB-organisationen genomgick tre personer under året utbildningen Räddningsledare A.

Personalen får utöver ovan nämnda utbildningar kontinuerlig fortbildning inom första hjälpen, HLR, taksäkring med mera.

2.9.4 Framtida personalutveckling

Rekryteringsbehovet av brandmän i beredskap är konstant. Det finns alltid befintliga vakanser som måste fyllas upp samtidigt som det ständigt sker en viss kontinuerlig avgång.

Räddningstjänsten Höga Kusten – Ådalen har inom de kommande åren inte särskilt stora pensionsavgångar. Pensionsavgångarna kan hanteras genom en god dialog mellan medarbetare och arbetsgivare. Räddningstjänsten Höga Kusten – Ådalens stora utmaning är att behålla befintlig personal. Många av de som rekryteras kommer ursprungligen från andra orter och många söker sig hem och till större räddningstjänster. För att öppna upp för en mer varaktig personalstyrka togs det under 2019 ett beslut att vi från och med nu även har möjlighet att tillsvidareanställa RiB-personal med godkänd utbildning till heltidsorganisationen.

Tabell 14: Pensionsavgångar samtlig personal

Samtliga anställda		
Pensionsavgångar från 65 år	Faktiska	Kommande
2019	1	4
2020		3
2021		3
2022		0
2023		2
2024		2

2.10 Förväntad utveckling och framtid

Ett arbete pågår gällande utökad samverkan mellan räddningstjänsterna i länet kring ledning av insatser. Krav på detta kommer även från staten, där det anses att den kommunala räddningstjänsten måste öka sin förmåga att skala upp ledningsorganisationen vid större insatser. Staten kommer att skjuta till 45 mnkr till kommunerna från 2021 till denna uppgift, men det finns en klar risk att kostnaderna för förbundet kommer att öka mer än de tillskjutna medlen för att leva upp till statens krav. Förbundet får dock en förbättrad kvalitet och en utökad uthållighet genom att samverka med andra.

Förbundets tre ägarkommuner har, precis som de flesta kommuner i landet, utmaningar gällande ekonomin de kommande åren. Hur detta kommer att påverka förbundet är oklart, men klart är att insatserna och det förebyggande arbetet för räddningstjänsten inte minskar.

Det internationella säkerhetsläget har under senare år förändrats. Detta leder till att räddningstjänsten framöver kommer att få lägga en markant större del av resurserna på att arbeta med totalförsvar och räddningstjänst under höjd beredskap.

3 Drift- och investeringsredovisning

3.1 Driftredovisning

Årets resultat är + 4,4 mnkr.

3.1.1 Intäkter

Normalt utgörs 90 % av förbundets totala intäkter av medlemskommunernas bidrag. Resterande del av intäktssidan är avgifter i samband med myndighetsutövning, försäljning av olika tjänster som förbundet erbjuder samt ersättningar för exempelvis hyror och automatlarm.

Intäkterna under året är cirka 700 tkr högre än budgeterat, och cirka 500 tkr högre än den prognos som lades vid delårsbokslutet.

Den främsta orsaken till de högre intäkterna förklaras med att automatlarmen, både årsavgifter och avgifter för felaktiga larm, genererade närmare 400 tkr mer i intäkter än budgeterat och prognosticerat. Förväntan inför 2019 var att antalet automatlarmsobjekt skulle minska på grund av det lägre antalet asylboenden inom förbundets område. Nya objekt har dock tillkommit vilket resulterar i att det totala antalet objekt ej har förändrats. Ett fåtal objekt står för en stor del av de onödiga automatlarmen med höga kostnader för kunderna som följd och att förbundets intäkter

under året istället ökade i jämförelse med föregående år. Förbundets målsättning är att antalet onödiga larm ska minska.

Intäkterna för extern utbildning har ökat under året och överstiger budget med cirka 200 tkr. Det är främst utbildningen *Heta arbeten* som bidrar till intäktsökningen. Årets utfall av externa utbildningar visar att det fortfarande råder stort intresse för förbundets kompetens kring brandförebyggande arbete, HLR, första hjälpen och suicidprevention bland allmänheten.

Antalet IVPA-larm ökade i jämförelse med föregående år och därmed även intäkterna från regionen med cirka 70 tkr.

Antalet tillsyner, och därmed även intäkterna för tillsyner har minskat under året och understiger budget med cirka 170 tkr. Vid den prognos som lades i samband med delårsredovisningen i augusti gjordes antagandet att intäkterna skulle bli lägre än förväntat och prognosen sänktes med 130 tkr.

3.1.2 Kostnader

Av förbundets totala kostnader står personalen för ca 70 %, såsom löner/arvoden, arbetsgivar-avgifter och pensioner.

Utryckningspersonalens särskilda avtalspension, R-SAP, tryggas genom pensionsavsättningar. Under förutsättning att en brandman har arbetat inom räddningstjänsten i minst 30 år, varav 25 år i utryckningstjänst, har denne rätt att gå i pension vid 58 års ålder. Kostnaden för R-SAP beräknas av förbundets pensionsadministratör KPA. I beräkningarna antas den genomsnittliga pensionsåldern vara 60 år då pensionsåldern historiskt har varit högre än 58 år.

Pensionskostnaderna för 2019 är betydligt lägre än budgeterade kostnader för helåret och prognosticerade kostnader i delårsbokslutet. Då KPA:s beräknade pensionskostnader varierat stort de senaste åren valde förbundet under hösten 2019 att göra en grundlig översyn av pensionsberäkningarna och underlagen till dessa. Översynen visade att pensionsskulden var felaktigt beräknad för ett antal av brandmännen vilket har resulterat i en lägre pensionsskuld med lägre pensionskostnader som följd. I delårsbokslutet sänktes prognosen för pensionerna vilket ledde till att prognosticerade kostnader blev närmare utfallet (utfallet 1,5 mnkr lägre i prognosen i jämförelse med budgeterade kostnader som låg 3,3 mnkr över utfallet, exklusive löneskatt).

Utfallet för såväl semesterlöner som upplupna semesterlöner understiger både prognos och budget. Under året har fler semesterdagar än intjänade tagits ut av förbundets anställda vilket leder till intäkter om cirka 700 tkr för upplupna semesterlöner.

Utfallet för avskrivningarna är cirka 300 tkr lägre än väntat under året. Detta förklaras till stor del av att det höjdfordon som upphandlades under 2019 inte leveransbesiktigades och bokfördes förrän under början av 2020 med senarelagda avskrivningar som följd.

Under prognosarbetet vid delårsbokslutet antogs kostnaderna för arbetskläder och konsulttjänster överstiga de budgeterade kostnaderna för 2019 vilket även stämmer överens med utfallet för 2019. Ökade kostnader för arbetskläder beror delvis på nödvändiga inköp av bland annat brandkängor till förbundet. De högre konsultkostnaderna beror på förbundets lansering av hemsidan under hösten samt satsningar på arbete med arbetsmiljö där förbundet har tagit hjälp av externa konsulter.

3.2 Investeringsredovisning

I investeringsbudgeten för 2019 ingick ett höjdfordon till Härnösand, dock finns ej fordonet med i investeringsredovisningen för 2019. Detta trots att upphandlingen och leveransen skedde under året men då fordonet leveransbesiktigades, betalades och bokfördes i början av 2020 kommer investeringen istället att finnas med i redovisningen för 2020.

Bild 8: Nytt höjdfordon till heltidsstationen i Härnösand

Under 2019 planerades det för en upphandling av ett mindre lastfordon till Härnösand. Upphandlingen har dock försenats och kommer istället att slutföras under 2020.

Gjorda investeringar under 2019 är bland annat en truck, motorsprutor, utrustning för vattenlivräddning samt en älgdragare som ska användas för att transportera brandslang vid exempelvis skogsbränder.

Tabell 15: Investeringsredovisning

Investeringstyp (tkr)	Utfall 2019	Utfall 2018	Budget 2019
Kommunikationsutrustning/larm	50	326	
Övriga fordon	91	408	750
Släckbil	12	3 628	
Basutrustning fysisk träning			50
Höjdfordon	47	50	5 600
Räddningsmateriel	456	1 080	600
Övrigt			
Totalt	**656**	**5 493**	**7 000**

4 Resultaträkning

Resultaträkning (tkr)	Not	Utfall 2019	Utfall 2018	Budget 2019
Verksamhetens intäkter	*1*	7 370	17 359	6 667
Verksamhetens kostnader	*2*	- 78 516	- 88 020	- 81 781
Avskrivningar	*3*	- 3 513	- 3 710	- 3 800
Verksamhetens nettokostnader		**- 74 659**	**- 74 371**	**- 78 914**
Medlemsbidrag	*4*	79 924	78 588	79 924
Verksamhetens resultat		**5 265**	**4 217**	**1 010**
Finansiella kostnader	*5*	- 873	- 686	- 1 000
Resultat efter finansiella poster		**4 392**	**3 531**	**10**
Årets resultat	*6*	**4 392**	**3 531**	**10**

5 Balansräkning

Balansräkning (tkr)	Not	2019-12-31	2018-12-31
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Materiella anläggningstillgångar			
- Maskiner och inventarier	*7*	18 456	21 345
Summa anläggningstillgångar		**18 456**	**21 345**
Omsättningstillgångar			
- Fordringar	*8*	6 248	18 867
- Kassa och bank	*9*	40 253	22 701
Summa omsättningstillgångar		**46 501**	**41 568**
SUMMA TILLGÅNGAR		**64 957**	**62 913**
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
Eget kapital	***10***	**17 836**	**13 444**
- Årets resultat		4 392	3 530
Avsättningar			
- Avsättningar för pensioner o likn. förpliktelser	*11*	31 248	32 869
Summa avsättningar		**31 248**	**32 869**
Skulder			
- Kortfristiga skulder	*12*	15 873	16 600
Summa skulder		**15 873**	**16 600**
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER		**64 957**	**62 913**
PANTER OCH ANSVARSFÖRBINDELSER		**0**	**0**

6 Kassaflödesanalys

Kassaflödesanalys	2019	2018
Den löpande verksamheten		
Resultat efter finansiella poster	4 392	3 531
Justeringar för poster som inte ingår i kassaflödet, m.m.	1 800	4 777
	6 192	**8 308**
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändringar av rörelsekapital	6 192	8 308
Kassaflöde från förändringar i rörelsekapital		
Ökning(-)/Minskning(+) av rörelsefordringar	12 619	-13 732
Ökning(+)/Minskning(-) av rörelseskulder	-727	-2 212
Kassaflöde från den löpande verksamheten	**18 084**	**-7 636**
Investeringsverksamheten		
Förvärv av materiella anläggningstillgångar	-656	-5 493
Försäljning av materiella anläggningstillgångar	124	–
Kassaflöde från investeringsverksamheten	**-532**	**-5 493**
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	–	–
Kassaflöde från bidrag till infrastruktur	–	–
Årets kassaflöde	17 552	-13 129
Likvida medel vid årets början	22 701	35 830
Likvida medel vid årets slut	**40 253**	**22 701**

Tilläggsupplysningar till kassaflödesanalys (tkr)	2019	2018
Justeringar för poster som inte ingår i kassaflödet m m		
Av- och nedskrivningar av materiella anläggningstillgångar	3 513	3 710
Rearesultat försäljning av materiella anläggningstillgångar	-92	–
Återförda avsättningar till pensioner	-1 621	–
Avsättningar till pensioner	–	1 067
	1 800	**4 777**

7 Noter

Noter (tkr)	2019	2018
Not 1 Verksamhetens intäkter		
Försäljning till kommuner/Landsting	845	790
Försäljning till övriga	290	394
Övriga intäkter	6 235	16 175
varav		
- automatlarm	2 496	2 420
- sambruk	1 211	1 072
- förrättningsavgifter	328	540
- extern utbildning	872	728
- bostads- och lokalhyror	1 120	1 017
- ersättning skogsbränder		10 187
- övrigt	207	212
Summa	**7 370**	**17 359**
Not 2 Verksamhetens kostnader		
Kostnader för arbetskraft	- 58 606	- 63 979
varav pensionskostnader	- *4 214*	- *6 755*
Lokal- och markhyror	- 9 183	- 8 845
Material	- 999	- 5 982
Övriga rörelsekostnader	- 9 728	- 9 214
Summa	**- 78 516**	**- 88 020**
Not 3 Avskrivningar		
Maskiner och inventarier	- 3 513	- 3 710
Not 4 Medlemsbidrag		
Härnösands kommun	24 521	24 111
Kramfors kommun	26 814	26 366
Sollefteå kommun	28 589	28 111
Summa	**79 924**	**78 588**
Not 5 Finansiella kostnader		
Bankkostnader	- 20	- 22
Räntekostnader	- 14	- 5
Finansiell kostnad på pensioner	- 839	- 660
Summa	**- 873**	**- 686**
Not 6 Årets resultat		
Årets resultat enl resultaträkningen	4 392	3 531
Avgår jämförelsestörande intäkter		
Avgår realisationsvinster		
Årets resultat	**4 392**	**3 531**

Noter (tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Not 7 Maskiner och inventarier		
Ingående ackumulerade anskaffningsvärde	63 540	58 047
Årets anskaffningar	655	5 493
Årets försäljningar/utrangeringar	- 231	
Omklassificeringar		
Utgående ackumulerade anskaffningsvärde	**63 964**	**63 540**
Ingående ackumulerade avskrivningar	- 42 195	- 38 485
Årets avskrivningar	- 3 513	- 3 710
Årets försäljningar/utrangeringar	200	
Omklassificeringar		
Utgående ackumulerade avskrivningar	- 45 508	- 42 195
Utgående redovisat värde	**18 456**	**21 345**
Not 8 Fordringar		
Kundfordringar	1 318	2 551
Interimsfordringar	2 013	11 219
Moms	879	2 557
Övriga kortfristiga fordringar	2 038	2 540
Summa	**6 248**	**18 867**
Not 9 Kassa och bank		
Bankkonto FSB	40 253	22 701
Not 10 Eget kapital		
Ingående eget kapital	13 444	9 914
Årets resultat	4 392	3 530
Summa	**17 836**	**13 444**
Not 11 Avsättningar för pensioner o likn. förpliktelser		
Specifikation - avsatt till pensioner		
Särskild avtals/ålderspension	25 147	26 452
Löneskatteskuld	6 101	6 417
Summa	**31 248**	**32 869**
Avsatt till pensioner		
Ingående avsättning	32 869	31 802
Årets avsättning	1 226	3 139
varav:		
- Nyintjänad pension	380	2 483
- Ränte- och basbeloppsuppräkning	839	660
- Övrig post	7	- 4
Årets pensionsutbetalningar	- 2 531	- 2 280
Förändring av löneskatteskuld	- 316	208
Summa	**31 248**	**32 869**
Totala pensionsåtaganden		
Avsättningar	31 248	32 869
Ansvarsförbindelse	-	-
Kortfristig del av pensionsskuld	4 326	2 963

Avgår: Pensionstiftelsekapital	-	-
Summa	**35 574**	**35 832**
Not 12 Kortfristiga skulder		
Räntebärande skulder		
Leverantörsskulder	3 365	4 635
Pensionsavsättningar	4 326	2 963
Interimsskulder	5 728	6 525
Skulder till staten	2 454	2 477
Summa	**15 873**	**16 600**

8 Redovisningsprinciper

Förbundet följer lag (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning samt tillämpar rekommendationerna från Rådet för kommunal redovisning (RKR). Enstaka undantag från detta redovisas även i notapparaten.

Intäkter
Intäkter redovisas i den omfattning det är sannolikt att de ekonomiska tillgångarna kommer att tillgodogöras kommunen och om intäkterna kan beräknas på ett tillförlitligt sätt enligt RKR R2.

Personalkostnader
Förändring av semesterlöneskuld redovisas som en kostnad i verksamheten. Timlöner som är intjänade under december men utbetalas i januari är upptagna som en kortfristig skuld i balansräkningen.

Periodiseringar
Periodiseringar av inkomster och utgifter sker enligt god redovisningssed. Det innebär att inkomster och utgifter bokförs på de perioder de intjänats respektive förbrukats. Den del av inkomst som inte uppfyller kriterierna för intäkt periodiseras och skuldförs i balansräkningen enligt RKR R2.

Materiella anläggningstillgångar
Tillgångar avsedda för stadigvarande bruk eller innehav med en nyttjandeperiod om minst tre år klassificeras som anläggningstillgång om beloppet överstiger gränsen för mindre värde. Gränsen för mindre värde har satts till ett halvt prisbasbelopp.

Materiella anläggningstillgångar värderas till anskaffningsvärde med avdrag för avskrivningar och eventuella nedskrivningar enligt RKR R4. Nedskrivningar sker i de fall tillgången inte kan nyttjas fullt ut enligt ändamålet eller när en extern värdering påvisar ett lägre värde. Inga lånekostnader redovisas i anskaffningsvärdet.

Planenlig avskrivning på materiella anläggningstillgångar baseras på ursprungligt anskaffningsvärde och sker linjärt utifrån förväntad ekonomisk livslängd. Avskrivningarna påbörjas månaden efter anskaffning/färdigställande.

Huvudsakligen tillämpas avskrivningstider om tre till 10 år för maskiner, fordon och inventarier.

Jämförelsestörande poster
Jämförelsestörande poster redovisas enligt RKR R11 och är poster som inte är extraordinära men är viktiga att uppmärksamma vid jämförelser mellan perioder. Upplysningar om jämförelsestörande poster lämnas i not kopplad till berörda resultatposter i resultaträkningen.

Extraordinära poster
Extraordinära poster redovisas enligt RKR R11 och innebär att posten dels saknar samband med den ordinarie verksamheten, utgör en engångshändelse samt uppgår till ett väsentligt belopp. Extraordinära poster redovisas på separata rader i resultaträkningen och specificeras i not.

Fordringar
Fordringar upptas till de belopp de beräknas inflyta med.

Värdering och upplysningar om pensionsförpliktelser
Beräkningen av förbundets samlade pensionsåtagande utförs av förbundets pensionsadministratör KPA. Samtliga förpliktelser för pensionsåtagande för anställda inom förbundet beräknas vid varje tidpunkt gällande RIPS i enlighet med RKR R10. Prognosen från KPA baseras på en genomsnittlig pensionsålder på 60 år.

Pensionsskuld redovisas i balansräkning inklusive särskild löneskatt. Premier för avgiftsbestämda pensioner intjänade from 1998 redovisas det år som avgiften avser.

Upplysningar vad gäller pensionsavsättningar lämnas i not till balansräkningen.

DocuSign Envelope ID: F03C9C36-4B9D-4C8B-9BDB-481885701046

Revisorerna i Räddningstjänsten Höga kusten - Ådalen kommunalförbund

Datum 2020-03-27

Till kommunfullmäktige i

Härnösands kommun

Kramfors kommun

Sollefteå kommun

Revisionsberättelse för år 2019

Vi, av fullmäktige utsedda revisorer, har granskat den verksamhet som bedrivits i kommunalförbundet Räddningstjänsten Höga Kusten – Ådalen (organisationsnummer 222000-1354) av dess direktion. Granskningen har utförts av sakkunnig som biträder revisorerna.

Direktionen ansvarar för att verksamheten bedrivs enligt gällande mål, beslut och riktlinjer samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten. De ansvarar också för att det finns en tillräcklig intern kontroll.

Revisorerna ansvarar för att granska verksamhet, intern kontroll och räkenskaper och pröva om verksamheten bedrivits enligt de uppdrag, mål, lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten.

Granskningen har utförts enligt kommunallagen, god revisionssed i kommunal verksamhet, förbundsordningen och revisionsreglementet. Granskningen har haft den omfattning och inriktning samt givit det resultat som redovisas i bilagan "Revisorernas redogörelse".

Vi bedömer sammantaget att direktionen för Räddningstjänsten Höga Kusten - Ådalen har bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt.

Vi bedömer att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande.

Vi bedömer att direktionens interna kontroll har varit tillräcklig.

Vi bedömer att sex av de sju målen för god ekonomisk hushållning har uppnåtts.

Vi tillstyrker att respektive fullmäktige beviljar ansvarsfrihet för direktionen samt de enskilda ledamöterna i densamma.

Vi åberopar bifogade rapporter.

2020-03-27

DocuSigned by: 54CB0DCBF81A400...
Lennart Hallberg
Ordförande

DocuSigned by: Martin Nilsson D88B22CAA414CF...
Martin Nilsson

DocuSigned by: Sigfrid Tjärnlund 09F40360FBD04A9...
Sigfrid Tjernlund

Bilagor: De sakkunnigas rapporter

Granskning av bokslut och årsredovisning per 2019-12-31

Räddningstjänsten Höga –Kusten Ådalen

2020-03-27

Innehåll

Sammanfattning och rekommendationer

Inledning

Förvaltningsberättelsen

Redovisningsprinciper

Mål för god ekonomisk hushållning

Finansiella mål

Verksamhetsmål

Balanskrav

Resultaträkning

Balansräkning

Kassaflödesanalys

Drifts- och investeringsredovisning

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Sammanfattning och rekommendationer

På uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Räddningstjänsten Höga – Kusten Ådalen har KPMG granskat kommunalförbundets årsredovisning för räkenskapsåret 2019. Vårt uppdrag är att granska årsredovisningen i syfte att ge revisorerna ett tillräckligt underlag för revisionsberättelsen.

Kommunalförbundets revisorer ska enligt kommunallagen 12 kap bedöma om resultatet i årsredovisningen är förenligt med de mål som fullmäktige beslutat. Revisorerna ska pröva om räkenskaperna är rättvisande. Revisorernas uttalande avges i revisionsberättelsen.

Årsredovisningen

Vi har granskat årsredovisningen och vi har inte funnit några väsentliga felaktigheter i denna. Årsredovisningen har i allt väsentligt upprättats i enlighet med lagen om kommunal bokföring och redovisning (LKBR) och god redovisningssed.

Vi har granskat balanskravsavstämningen och inte funnit några väsentliga felaktigheter.

Baserat på vår granskning av årsredovisningen lämnar vi följande rekommendationer:

- att deltidsorganisationen redovisas i uppgiften om årsarbetare för att ge en mer rättvisande bild av all personal inom organisationen.
- att beskrivande texter gällande bl a god ekonomisk hushållning vidareutvecklas i förvaltningsberättelsen.
- att förbundet går igenom och klassificerar hyresavtal utifrån rekommendationen om finansiell leasing.

Underlag för revisorernas bedömning utifrån direktionen mål

Enligt kommunallagens bestämmelser ska fullmäktige eller direktionen i budgeten ange finansiella mål och verksamhetsmål som har betydelse för god ekonomisk hushållning. Revisorerna ska bedöma om resultatet i årsredovisningen är förenligt med god ekonomisk hushållning.

Vi bedömer sammantaget att resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de finansiella mål och verksamhetsmål som direktionen uppställt.

Vi delar kommunalförbundets bedömning att sex av de sju målen för god ekonomisk hushållning har uppnåtts.

KPMG 2020-03-27

Lars Skoglund
Auktoriserad revisor

Lena Medin
Certifierad kommunal revisor

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Inledning

Bakgrund

Vi har av revisorerna i Räddningstjänsten Höga Kusten Ådalen fått i uppdrag att granska årsredovisningen för perioden 2019-01-01—2019-12-31. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2019. Vårt uppdrag är att granska årsredovisningen för att ge revisorerna underlag för sin bedömning.

Syftet med granskningen är att bedöma om kommunalförbundets årsredovisning har upprättats i enlighet med kommunallag, lagen om kommunal bokföring och redovisning och god redovisningssed i kommuner och regioner. Resultatet av vår granskning utgör underlag för revisorernas utformning av revisionsberättelsen.

Vårt uppdrag är att granska årsredovisningen i syfte att ge revisorerna ett tillräckligt underlag för revisionsberättelsen.

Lagen om kommunal bokföring och redovisning (2018:597) (LKBR), började gälla från och med 1 januari 2019.

Syfte och revisionsfråga

Revisorerna ska enligt KL pröva om räkenskaperna är rättvisande samt bedöma om resultatet i årsbokslutet är förenligt med de mål fullmäktige/direktionen beslutat om.

Granskningen syftar till att översiktligt bedöma om:

- ❑ Kommunalförbundets årsredovisning har upprättats i enlighet med kommunallagen, lagen om kommunal bokföring och redovisning och god redovisningssed i kommuner och regioner
- ❑ Resultatet i årsredovisningen är förenligt med de mål som direktionen beslutat, som är av betydelse för god ekonomisk hushållning

Resultatet av vår granskning utgör underlag för revisorernas utformning av utlåtandet till respektive kommunfullmäktige. Revisorernas skriftliga bedömning ska biläggas årsredovisningen.

Vår granskning har skett i den omfattning som följer av God revisionssed i kommunal verksamhet, främst såsom denna definieras av SKR (Sveriges kommuner och regioner) och Skyrev Sveriges kommunala yrkesrevisorer). Det innebär att vi genomfört en granskning för att bedöma om årsredovisningen innehåller väsentliga felaktigheter.

Granskningen syftar till att översiktligt bedöma om:

- ➢ Årsredovisningen redogör för utfallet av verksamheten, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen vid räkenskapsårets slut
- ➢ Räkenskaperna innehåller några väsentliga felaktigheter
- ➢ Resultatet i årsbokslutet är förenligt med de mål direktionen beslutat.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Inledning

Avgränsning

Vår granskning har skett i den omfattning som följer av god revisionssed i kommunal verksamhet, främst såsom denna definieras av SKR och Skyrev. Detta innebär att granskningen inte uppfyller de krav som ställs på en auktoriserad revisor eller ett auktoriserat revisionsbolag enligt revisorslagen eller internationella standarder för revision (ISA). Det innebär att vi inte uttalar oss över årsredovisningen så som vi gjort om dessa krav varit uppfyllda.

Granskningen av årsredovisningen omfattar:

- Förvaltningsberättelse
- Resultaträkningen
- Balansräkningen
- Kassaflödesanalysen
- Noter
- Drift- och investeringsredovisning
- Sammanställd räkenskaper

Granskningen har skett utifrån väsentlighet och risk. Vi har därför granskat ett urval av underlag utifrån en väsentlighets- och riskbedömning.

Vår granskning har varit inriktad på att hitta väsentliga fel (bedömda eller konstaterade) i årsredovisningen och vår granskning ingår inte primärt att granska den interna kontrollen över kommunalförbundets kostnader och intäkter.

Granskningen har inte som syfte att identifiera brottsliga handlingar, t ex förskingring.

Granskningen har omfattat bokslutet och årsredovisningen för år 2019. Vi har granskat sådan information som är av finansiell natur och som har direkt koppling till den finansiella redovisningen i årsredovisningen i syfte att inhämta tillräckliga revisionsbevis på motsvarande som för granskning av de finansiella delarna i årsredovisningen. Vår granskning innebär att vi tar stickprov på de finansiella uppgifterna och att informationen i förvaltningsberättelsen är förenlig med de finansiella delarna, det vill säga vi granskar inte alla siffror i årsredovisningen.

Vad gäller avsättning och ansvarsförbindelse avseende pensionsåtagandet har vi förlitat oss på de uppgifter kommunalförbundet har erhållit från pensionsadministratören KPA/Skandia. Vi har i vår granskning inte gjort någon aktuariell granskning.

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Inledning

Revisionskriterier och metod

Vi har bedömt om årsredovisningen i allt väsentligt följer:

- Kommunallag (KL) och lagen om kommunal bokföring och redovisning (LKBR)
- God redovisningssed, definierad av Rådet för Kommunal Redovisning (RKR)
- Interna regelverk och instruktioner
- Direktion- och fullmäktigebeslut

Vi har bedömt om resultatet i årsredovisningen är förenligt med de av direktionen beslutade målen för ekonomi och verksamhet som är av betydelse för god ekonomisk hushållning.

Granskningen har genomförts genom:

- Dokumentstudier av relevanta dokument inklusive årsredovisningen
- Intervjuer med berörda tjänstepersoner
- Analys av nyckeltal för verksamhet och ekonomi i den omfattning som krävs för att bedöma om resultatet är förenligt med de av direktionen beslutade målen
- Stickprovsvis granskat specifikationerna till årsbokslutet med tillhörande underlag för avstämning och verifiering av väsentliga balansposter i den omfattning som krävs som underlag för bedömning av direktionens finansiella mål
- Översiktlig analys av resultaträkningen

Granskning har skett av bilagor och specifikationer till årsredovisningen.

Vi har även bedömt kommunalförbundets ekonomiska ställning och utveckling, efterlevnad av balanskravet och om resultatet i årsredovisningen är förenlig med de mål för god ekonomisk hushållning som direktionen beslutat om.

Vidare har vi också inom ramen för granskningen av årsredovisningen bedömt att uppdragen från direktionen och kommunfullmäktige är fullgjorda.

Ansvarig

Granskningen avser direktionens årsredovisning.

Rapporten är faktakontrollerad av räddningschef och controller.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Förvaltningsberättelsen

Enligt lagen om kommunal bokföring och redovisning 4 kap 1 § ska årsredovisningen innehålla

- förvaltningsberättelse
- resultaträkning
- balansräkning
- kassaflödesanalys
- noter
- driftredovisning
- investeringsredovisning
- sammanställda räkenskaper ska ingå i årsredovisningen om sådan upprättas enligt 12 kap 2 §.

Förvaltningsberättelsen ska innehålla:

- Utveckling av verksamheten (LKBR 11:1)
- Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning (LKBR 11:2)
- Händelser av väsentlig betydelse (LKBR 11:3)
- Förväntad utveckling (LKBR 11:4)
- Väsentliga personalförhållanden (LKBR 11:5)
- Andra förhållanden av betydelse för styrning och uppföljning (LKBR 11:7)
- God ekonomisk hushållning (LKBR 11:8)
- Ekonomisk ställning (LKBR 11:9)
- Balanskravsresultat (LKBR 11:10), om negativt balanskravsresultat gäller LKBR 11:11
- Den kommunala koncernen (LKBR 11:12)
- Privata utförare (LKBR 11:13)

Sådana upplysningar som anges ovan ska även omfattas av sådan kommunal verksamhet som bedrivs genom andra juridiska personer, dvs kommunalt koncernföretag (LKBR 2:5).

I RKRs rekommendation R15 Förvaltningsberättelsen står det tydligt att det ska framgå vilket sammanhållet avsnitt i årsredoviningen som utgör förvaltningsberättelsen. Vidare står det att förvaltningsberättelsen ska presenteras i omedelbar anslutning till resultat-, balansräkning och kassaflödesanalys. Förvaltningsberättelsen ska innehålla följande huvudrubriker:

- Översikt över verksamhetens utveckling
- Den kommunala koncernen
- Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning
- Händelser av väsentlig betydelse
- Styrning och uppföljning av den kommunala verksamheten
- God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning
- Balanskravsresultat
- Väsentliga personalförhållanden
- Förväntad utveckling

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Förvaltningsberättelsen

Ytterligare huvudrubriker, utöver de ovan nämnda, och underrubriker kan läggas till.

Vi har granskat att:

- ❑ Det tydligt framgår vad som är förvaltningsberättelse
- ❑ Förvaltningsberättelsen presenteras före men i omedelbar anslutning till resultaträkning, balansräkningen och kassaflödesanalys.
- ❑ Förvaltningsberättelsen följer LKBR
- ❑ Förvaltningsberättelsen följer RKR R15 Förvaltningsberättelse

Kommentar

Efter genomförd granskning bedömer vi att årsredovisningen i huvudsak omfattar den information som krävs enligt lagen om kommunal bokföring och redovisning och RKR R15 Förvaltningsberättelse.

Vi noterar dock att:

— Beskrivande texter till bl a god ekonomisk hushållning bör vidareutvecklas.

— I förvaltningsberättelsens personaluppgifter ingår inte deltidsorganisationen. Vi anser att även dessa bör ingå för att ge en mer rättvisande bild över förbundets totala anställda.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Redovisningsprinciper

Från den 1 januari började den nya lagen, lagen om kommunal bokföring och redovisning (LKBR) att gälla. Det innebar bland annat nya redovisningsprinciper och viss förflyttning från rekommendationer till lagtext samt värderingsregler.

I årsredovisningen anges under avsnittet "Redovisningsprinciper" att redovisningen skett enligt god kommunal redovisningssed med vilket avses i överensstämmelse med LKBR och RKR:s rekommendationer.

I vår granskning har vi stickprovsvis granskat om detta påstående stämmer via intervjuer med redovisningspersonal samt översiktlig avstämning av kommunalförbundets årsredovisning mot Rådet för kommunal redovisning gällande rekommendationer.

Kommentar

Vår bedömning utifrån väsentlighetsprincipen är att kommunalförbundet i huvudsak efterlever RKRs rekommendationer med vissa undantag.

När det gäller leasingavtal, RKR R5, är grunden att det är finansiell leasing som är mest vanlig och inte operationell. Även hyresavtal kan anses vara finansiella leasingavtal. Vi rekommenderar att kommunalförbundet går igenom avtalen och klassificerar dessa för att säkerställa att rekommendationen efterlevs.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Mål för god ekonomisk hushållning

Kommuner och regioner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och i sådan verksamhet som bedrivs genom sådana juridiska personer som avses i KL 10 kap. 2-6 §§ (hel- och delägda kommunala bolag, stiftelser och föreningar). Lagstiftningen gäller även kommunalförbund.

Enligt kommunallagens bestämmelser ska fullmäktige eller direktionen i budgeten ange finansiella mål och verksamhetsmål som har betydelse för god ekonomisk hushållning. Revisorerna ska bedöma om resultatet i årsredovisningen är förenligt med de beslutade målen.

Lagstiftaren ställer krav på att mål och riktlinjer av betydelse för god ekonomisk hushållning ur ett verksamhetsperspektiv ska upprättas. Dessa mål ska följas upp och kommenteras i samband med upprättandet av årsredovisning och delårsrapport.

Vi har granskat om:

- ❑ kommunalförbundet uppfyllt de av direktionen fattade finansiella mål som är av betydelse för god ekonomisk hushållning
- ❑ kommunalförbundet uppfyllt de av direktionen fattade verksamhetsmål som är av betydelse för god ekonomisk hushållning
- ❑ det vid avvikelser finns en beskrivning av åtgärdsförslag.

Kommentarer

Kommuner och Regioner ska för verksamheten ange mål och riktlinjer som har betydelse för en god ekonomisk hushållning.

Vi konstaterar att samtliga mål uppnås, förutom målet gällande tillsyner. Åtgärder för att nå målet framgår av årsredovisningen.. Avstämning av resultatet har skett mot förbundets egna sammanställningar. För målet gällande att åka på samtliga insatser uppger Räddningschefen att "Beslutet om att inte åka fattas om det behövs av räddningschef i beredskap och något sådant beslut har inte tagits för vår organisation under 2019".

Avstämningar har skett mot förbundets egna förteckningar.

Direktionen konstaterar att sex av sju mål för god ekonomisk hushållning har uppnåtts. Vi gör ingen annan bedömning.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Finansiella mål

Mål fastställda av direktionen	Utfall	Bedömning enligt årsredovisningen
Årets resultat ska uppgå till minst 0,01 % av omsättningen	+ 4,4 mnkr	Målet anses uppfyllt
Årets avskrivning ska inte överskrida budgeterad avskrivning	Årets avskrivningar ca 300 tkr lägre än budget	Målet anses uppfyllt
Årets investeringar ska göras med eget kapital	Alla investeringar har skett med eget kapital	Målet anses uppfyllt

Vi gör ingen annan bedömning än direktionen.

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Verksamhetsmål

Mål fastställda av direktionen	Utfall	Bedömning enligt årsredovisningen
Under 2019 ska 100 % av inkommande larm som definieras som räddningstjänst rendera i en insats	Organisationen har under året haft resurser för att kunna åka på samtliga insatser som inkommit till SOS och definierats som räddningstjänst.	Målet anses som uppfyllt
Minst 95 tillsyner ska utföras under året	78 tillsyner är utförda	Målet anses inte som uppfyllt
Minst 1 700 personer ska utbildas under året	3 086 vuxna utbildades i olika olycksförebyggande utbildningar	Målet anses som uppfyllt
Träffa minst 2 600 barn och ungdomar	3 536 barn och ungdomar har träffats i samband med utbildning och information	Målet anses som uppfyllt

Vi gör ingen annan bedömning än direktionen.

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Balanskrav

Ett kommunalförbund ska enligt kommunallagen göra en avstämning av balanskravet och detta ska redovisas i förvaltningsberättelsen.

Vi har granskat att:

- ❑ Kommunalförbundet uppfyller balanskravet
- ❑ Det vid eventuellt negativt resultat framgår när och på vilket sätt detta ska regleras
- ❑ Det framgår hur eventuellt tidigare års negativa resultat har reglerats
- ❑ Skälen till att inte reglera ett eventuellt negativt resultat framgår, i de fall direktionen beslutat om att sådan reglering inte ska ske

Balanskravsresultat (tkr)		2019-12-31
Årets resultat enlig resultaträkningen		4 392
-	Samtliga realisationsvinster	- 92
+	Realisationsvinster enligt undantagsmöjlighet	-
+	Realisationsförluster enligt undantagsmöjlighet	-
+/-	Orealiserade vinster och förluster i värdepapper	-
+/-	Återföring av realiserade vinster och förluster i värdepapper	-
=	**Årets resultat efter balanskravsjusteringar**	**4 300**
-	Reservering av medel till resultatutjämningsreserv	-
+	Använda medel från resultatutjämningsreserv	-
=	**Balanskravsresultat**	**4 300**

Kommentar

Kommunalförbundet redovisar en avstämning av balanskravet enligt kommunallagen i förvaltningsberättelsen. I årsredovisningen står det att kommunens balanskravsresultat uppgår till 4,3 mnkr Förbundet har inga tidigare underskott att återställa.

I vår granskning av balanskrav har vi inte funnit några avvikelser.

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Resultaträkning

Resultaträkning (tkr)	Not	Utfall 2019	Utfall 2018	Budget 2019
Verksamhetens intäkter	1	7 370	17 359	6 667
Verksamhetens kostnader	2	- 78 516	- 88 020	- 81 781
Avskrivningar	3	- 3 513	- 3 710	- 3 800
Verksamhetens nettokostnader		**- 74 659**	**- 74 371**	**- 78 914**
Medlemsbidrag	4	79 924	78 588	79 924
Verksamhetens resultat		**5 265**	**4 217**	**1 010**
Finansiella kostnader	5	- 873	- 686	- 1 000
Resultat efter finansiella poster		**4 392**	**3 531**	**10**
Årets resultat	6	**4 392**	**3 531**	**10**

Enligt LKBR 5:1 ska resultaträkningen redovisa samtliga intäkter och kostnader under räkenskapsåret.

Vi har granskat att:

- ❑ Resultaträkningen är uppställd enligt LKBR
- ❑ Resultaträkningen i allt väsentligt redovisar årets externa intäkter och kostnader
- ❑ Noter finns i tillräcklig omfattning och utgör specifikationer av resultaträkningens poster samt möjliggör avstämning mot balanskravet
- ❑ Resultaträkningen inte påverkas av väsentliga fel i periodisering

Kommentar

Vi har granskat resultaträkningen och har inte funnit några väsentliga felaktigheter.

Skillnaderna mellan 2018 och 2019 förklaras med att 2018 års bränder medförde ökade intäkter och kostnader.

Överskottet för år 2019 förklaras av bl a lägre pensionskostnader eftersom pensionsadministratören beräknat en lägre pensionsskuld.

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Balansräkning

Balansräkning (tkr)	Not	2019-12-31	2018-12-31
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Materiella anläggningstillgångar			
- Maskiner och inventarier	*7*	18 456	21 345
Summa anläggningstillgångar		**18 456**	**21 345**
Omsättningstillgångar			
- Fordringar	*8*	6 248	18 867
- Kassa och bank	*9*	40 253	22 701
Summa omsättningstillgångar		**46 501**	**41 568**
SUMMA TILLGÅNGAR		**64 957**	**62 913**
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
Eget kapital	*10*	**17 836**	**13 444**
- Årets resultat		4 392	3 530
Avsättningar			
- Avsättningar för pensioner o likn. förpliktelser	*11*	31 248	32 869
Summa avsättningar		**31 248**	**32 869**
Skulder			
- Kortfristiga skulder	*12*	15 873	16 600
Summa skulder		**15 873**	**16 600**
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER		**64 957**	**62 913**
PANTER OCH ANSVARSFÖRBINDELSER		**0**	**0**

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Balansräkning

Enligt LKBR 6:1 ska balansräkningen redovisa kommunalförbundets samtliga tillgångar, avsättningar och skulder samt eget kapital på dagen för räkenskapsårets utgång (balansdagen). Ställda panter och ansvarsförbindelser ska tas upp inom linjen.
Vi har granskat att:

- ❑ Balansräkningen är uppställd enligt LKBR
- ❑ Noter finns i tillräcklig omfattning
- ❑ Upptagna tillgångar, avsättningar och skulder i allt väsentligt existerar, tillhör kommunalförbundet och är fullständigt redovisade samt inte påverkas av väsentliga periodiseringsfel
- ❑ Tillgångar, avsättningar och skulder har i all väsentlighet värderats enligt principerna i LKBR
- ❑ Föregående års utgående balanser har överförts rätt som årets ingående balanser
- ❑ Specifikationer och underlag till utgående balanser finns i tillräcklig omfattning
- ❑ Årets resultat enligt balansräkning överensstämmer med resultaträkningen

Kommentar

Vi har granskat balansräkningen och har inte funnit några väsentliga felaktigheter.

Vi noterar att en större investering, som vid bokslutet var levererad men inte besiktigad, inte är aktiverad.

Pensionsåtagandet före år 1998 redovisas enligt uppgift hos respektive kommun.

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Kassaflödesanalys

I kassaflödesanalysen ska in- och utbetalningar under räkenskapsåret redovisas enligt LKBR kap 8 1§.

Kassaflödesanalys beskriver hur verksamhet och investeringar finansierats och hur de har inverkat på verksamhetens likvida ställning.

Enligt RKR:s rekommendation R13 Kassaflödesanslys ska räkenskapsårets kassaflöden i kassaflödesanalysen hänföras till följande sektorer:

- löpande verksamhet
- Investeringsverksamhet
- finansieringsverksamhet, och i förekommande fall
- bidrag till infrastruktur

Vi har granskat att:

- ❑ Kassaflödesanalysen uppfyller kraven i LKBR
- ❑ Följer RKR R13 Kassaflödesanalys
- ❑ Noter finns i tillräcklig omfattning
- ❑ Kassaflödesanalysens innehåll överensstämmer med motsvarande uppgifter i övriga delar av årsredovisningen

Kassaflödesanalys	2019	2018
Den löpande verksamheten		
Resultat efter finansiella poster	4 392	3 531
Justeringar för poster som inte ingår i kassaflödet, m.m.	1 800	4 777
	6 192	8 308
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändringar av rörelsekapital	6 192	8 308
Kassaflöde från förändringar i rörelsekapital		
Ökning(-)/Minskning(+) av rörelsefordringar	12 619	-13 732
Ökning(+)/Minskning(-) av rörelseskulder	-727	-2 212
Kassaflöde från den löpande verksamheten	18 084	-7 636
Investeringsverksamheten		
Förvärv av materiella anläggningstillgångar	-656	-5 493
Försäljning av materiella anläggningstillgångar	124	-
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-532	-5 493
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	-	-
Kassaflöde från bidrag till infrastruktur	-	-
Årets kassaflöde	17 552	-13 129
Likvida medel vid årets början	22 701	35 830
Likvida medel vid årets slut	40 253	22 701

Kommentar

Vi har granskat kassaflödesanalysen och har inte funnit några väsentliga felaktigheter.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Drift och investeringsredovisning

Enligt LKBR 10:1 ska driftredovisningen innehålla en redovisning av hur utfallet förhåller sig till den budget som har fastställts för den löpande verksamheten.

Enligt LKBR 10:2 ska investeringsredovisningen innehålla en samlad redovisning av kommunalförbundet investeringsverksamhet.

En förändring mot tidigare år är att drifts- och investeringsredovisningen har flyttats från förvaltningsberättelsen till egen del i årsredovisningen. Enligt RKRs rekommendation R14 Drift- och investeringsredovisning ska utformningen av utfall kunna stämma av mot direktionens budget och plan för investeringsverksamheten. Vidare står det att fleråriga pågående och under året avslutade investeringar ska kunna stämmas av..

Vi har granskat att:

- ❑ Investeringsredovisningen visar kommunalförbundets totala investeringsverksamhet
- ❑ Investeringsredovisningen är uppställd enligt god redovisningssed
- ❑ Beloppen i investeringsredovisningen överensstämmer med bokföring
- ❑ Posterna i investeringsredovisningen är överförda till balansräkning och kassaflödesanalys
- ❑ Jämförelse med tidigare år görs
- ❑ Avvikelser i förhållande till budget och prognos har analyserats och kommenterats
- ❑ Investeringsredovisningen redovisas som egen del i årsredovisningen.

Kommentar

Kommunalförbundet anser att det inte finns behov av någon särskilt uppdelning på enheter utan har under driftsredovisningen kommenterat utfallet i resultaträkningen.

Investeringsredovisning ingår i årsredovisningen i enlighet med LKBR och rekommendation förutom jämförelse med tidigare år och prognos samt analyser vid avvikelser i förhållande till budget och prognos.

Vi har granskat investeringsredovisningen och har inte funnit några väsentliga felaktigheter.

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

kpmg.com/socialmedia

The information contained herein is of a general nature and is not intended to address the circumstances of any particular individual or entity. Although we endeavor to provide accurate and timely information, there can be no guarantee that such information is accurate as of the date it is received or that it will continue to be accurate in the future. No one should act on such information without appropriate professional advice after a thorough examination of the particular situation.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

The KPMG name and logo are registered trademarks or trademarks of KPMG International.

Document Classification: KPMG Confidential

DocuSign Envelope ID: 1664 7E65-483F-4F40-ADC9-83A2B85A97CA

Räddningstjänsten
Höga Kusten · Ådalen

Datum
2020-03-27

Revisionen

Till:
Direktionen

För kännedom:
Kommunfullmäktige i
Härnösand, Kramfors och
Sollefteå kommuner

Revisionsrapport "Granskning av bokslut och årsredovisning per 2019-12-31"

KPMG har på uppdrag av förbundets revisorer granskat bokslut och årsredovisning per 2019-12-31. Syftet med granskningen är att bedöma om kommunalförbundets årsredovisning har upprättats i enlighet med kommunallag, kommunal redovisningslag och god revisionssed i kommuner och landsting.

Revisionen vill uppmana kommunfullmäktige i respektive kommun att se över ekonomistyrning vad gäller mål för resultat och likviditet, varav den senare bedöms vara alltför hög i förbundet.

Med vänliga hälsningar

DocuSigned by:
Lennart Hallberg
54CB0DCBF81A400...
Lennart Hallberg
Ordförande

KPMG

Granskning av bokslut och årsredovisning per 2019-12-31

Räddningstjänsten Höga –Kusten Ådalen

2020-03-27

Innehåll

Sammanfattning och rekommendationer

Inledning

Förvaltningsberättelsen

Redovisningsprinciper

Mål för god ekonomisk hushållning

Finansiella mål

Verksamhetsmål

Balanskrav

Resultaträkning

Balansräkning

Kassaflödesanalys

Drifts- och investeringsredovisning

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Sammanfattning och rekommendationer

På uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Räddningstjänsten Höga – Kusten Ådalen har KPMG granskat kommunalförbundets årsredovisning för räkenskapsåret 2019. Vårt uppdrag är att granska årsredovisningen i syfte att ge revisorerna ett tillräckligt underlag för revisionsberättelsen.

Kommunalförbundets revisorer ska enligt kommunallagen 12 kap bedöma om resultatet i årsredovisningen är förenligt med de mål som fullmäktige beslutat. Revisorerna ska pröva om räkenskaperna är rättvisande. Revisorernas uttalande avges i revisionsberättelsen.

Årsredovisningen

Vi har granskat årsredovisningen och vi har inte funnit några väsentliga felaktigheter i denna. Årsredovisningen har i allt väsentligt upprättats i enlighet med lagen om kommunal bokföring och redovisning (LKBR) och god redovisningssed.

Vi har granskat balanskravsavstämningen och inte funnit några väsentliga felaktigheter.

Baserat på vår granskning av årsredovisningen lämnar vi följande rekommendationer:

- att deltidsorganisationen redovisas i uppgiften om årsarbetare för att ge en mer rättvisande bild av all personal inom organisationen.
- att beskrivande texter gällande bl a god ekonomisk hushållning vidareutvecklas i förvaltningsberättelsen.
- att förbundet går igenom och klassificerar hyresavtal utifrån rekommendationen om finansiell leasing.

Underlag för revisorernas bedömning utifrån direktionen mål

Enligt kommunallagens bestämmelser ska fullmäktige eller direktionen i budgeten ange finansiella mål och verksamhetsmål som har betydelse för god ekonomisk hushållning. Revisorerna ska bedöma om resultatet i årsredovisningen är förenligt med god ekonomisk hushållning.

Vi bedömer sammantaget att resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de finansiella mål och verksamhetsmål som direktionen uppställt.

Vi delar kommunalförbundets bedömning att sex av de sju målen för god ekonomisk hushållning har uppnåtts.

KPMG 2020-03-27

Lars Skoglund
Auktoriserad revisor

Lena Medin
Certifierad kommunal revisor

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Inledning

Bakgrund

Vi har av revisorerna i Räddningstjänsten Höga Kusten Ådalen fått i uppdrag att granska årsredovisningen för perioden 2019-01-01—2019-12-31. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2019. Vårt uppdrag är att granska årsredovisningen för att ge revisorerna underlag för sin bedömning.

Syftet med granskningen är att bedöma om kommunalförbundets årsredovisning har upprättats i enlighet med kommunallag, lagen om kommunal bokföring och redovisning och god redovisningssed i kommuner och regioner. Resultatet av vår granskning utgör underlag för revisorernas utformning av revisionsberättelsen.

Vårt uppdrag är att granska årsredovisningen i syfte att ge revisorerna ett tillräckligt underlag för revisionsberättelsen.

Lagen om kommunal bokföring och redovisning (2018:597) (LKBR), började gälla från och med 1 januari 2019.

Syfte och revisionsfråga

Revisorerna ska enligt KL pröva om räkenskaperna är rättvisande samt bedöma om resultatet i årsbokslutet är förenligt med de mål fullmäktige/direktionen beslutat om.

Granskningen syftar till att översiktligt bedöma om:

- ❑ Kommunalförbundets årsredovisning har upprättats i enlighet med kommunallagen, lagen om kommunal bokföring och redovisning och god redovisningssed i kommuner och regioner
- ❑ Resultatet i årsredovisningen är förenligt med de mål som direktionen beslutat, som är av betydelse för god ekonomisk hushållning

Resultatet av vår granskning utgör underlag för revisorernas utformning av utlåtandet till respektive kommunfullmäktige. Revisorernas skriftliga bedömning ska biläggas årsredovisningen.

Vår granskning har skett i den omfattning som följer av God revisionssed i kommunal verksamhet, främst såsom denna definieras av SKR (Sveriges kommuner och regioner) och Skyrev Sveriges kommunala yrkesrevisorer). Det innebär att vi genomfört en granskning för att bedöma om årsredovisningen innehåller väsentliga felaktigheter.

Granskningen syftar till att översiktligt bedöma om:

- ➢ Årsredovisningen redogör för utfallet av verksamheten, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen vid räkenskapsårets slut
- ➢ Räkenskaperna innehåller några väsentliga felaktigheter
- ➢ Resultatet i årsbokslutet är förenligt med de mål direktionen beslutat.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Inledning

Avgränsning

Vår granskning har skett i den omfattning som följer av god revisionssed i kommunal verksamhet, främst såsom denna definieras av SKR och Skyrev. Detta innebär att granskningen inte uppfyller de krav som ställs på en auktoriserad revisor eller ett auktoriserat revisionsbolag enligt revisorslagen eller internationella standarder för revision (ISA). Det innebär att vi inte uttalar oss över årsredovisningen så som vi gjort om dessa krav varit uppfyllda.

Granskningen av årsredovisningen omfattar:

- Förvaltningsberättelse
- Resultaträkningen
- Balansräkningen
- Kassaflödesanalysen
- Noter
- Drift- och investeringsredovisning
- Sammanställd räkenskaper

Granskningen har skett utifrån väsentlighet och risk. Vi har därför granskat ett urval av underlag utifrån en väsentlighets- och riskbedömning.

Vår granskning har varit inriktad på att hitta väsentliga fel (bedömda eller konstaterade) i årsredovisningen och vår granskning ingår inte primärt att granska den interna kontrollen över kommunalförbundets kostnader och intäkter.

Granskningen har inte som syfte att identifiera brottsliga handlingar, t ex förskingring.

Granskningen har omfattat bokslutet och årsredovisningen för år 2019. Vi har granskat sådan information som är av finansiell natur och som har direkt koppling till den finansiella redovisningen i årsredovisningen i syfte att inhämta tillräckliga revisionsbevis på motsvarande som för granskning av de finansiella delarna i årsredovisningen. Vår granskning innebär att vi tar stickprov på de finansiella uppgifterna och att informationen i förvaltningsberättelsen är förenlig med de finansiella delarna, det vill säga vi granskar inte alla siffror i årsredovisningen.

Vad gäller avsättning och ansvarsförbindelse avseende pensionsåtagandet har vi förlitat oss på de uppgifter kommunalförbundet har erhållit från pensionsadministratören KPA/Skandia. Vi har i vår granskning inte gjort någon aktuariell granskning.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Inledning

Revisionskriterier och metod

Vi har bedömt om årsredovisningen i allt väsentligt följer:

- Kommunallag (KL) och lagen om kommunal bokföring och redovisning (LKBR)
- God redovisningssed, definierad av Rådet för Kommunal Redovisning (RKR)
- Interna regelverk och instruktioner
- Direktion- och fullmäktigebeslut

Vi har bedömt om resultatet i årsredovisningen är förenligt med de av direktionen beslutade målen för ekonomi och verksamhet som är av betydelse för god ekonomisk hushållning.

Granskningen har genomförts genom:

- Dokumentstudier av relevanta dokument inklusive årsredovisningen
- Intervjuer med berörda tjänstepersoner
- Analys av nyckeltal för verksamhet och ekonomi i den omfattning som krävs för att bedöma om resultatet är förenligt med de av direktionen beslutade målen
- Stickprovsvis granskat specifikationerna till årsbokslutet med tillhörande underlag för avstämning och verifiering av väsentliga balansposter i den omfattning som krävs som underlag för bedömning av direktionens finansiella mål
- Översiktlig analys av resultaträkningen

Granskning har skett av bilagor och specifikationer till årsredovisningen.

Vi har även bedömt kommunalförbundets ekonomiska ställning och utveckling, efterlevnad av balanskravet och om resultatet i årsredovisningen är förenlig med de mål för god ekonomisk hushållning som direktionen beslutat om.

Vidare har vi också inom ramen för granskningen av årsredovisningen bedömt att uppdragen från direktionen och kommunfullmäktige är fullgjorda.

Ansvarig

Granskningen avser direktionens årsredovisning.

Rapporten är faktakontrollerad av räddningschef och controller.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Förvaltningsberättelsen

Enligt lagen om kommunal bokföring och redovisning 4 kap 1 § ska årsredovisningen innehålla

- förvaltningsberättelse
- resultaträkning
- balansräkning
- kassaflödesanalys
- noter
- driftredovisning
- investeringsredovisning
- sammanställda räkenskaper ska ingå i årsredovisningen om sådan upprättas enligt 12 kap 2 §.

Förvaltningsberättelsen ska innehålla:

- Utveckling av verksamheten (LKBR 11:1)
- Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning (LKBR 11:2)
- Händelser av väsentlig betydelse (LKBR 11:3)
- Förväntad utveckling (LKBR 11:4)
- Väsentliga personalförhållanden (LKBR 11:5)
- Andra förhållanden av betydelse för styrning och uppföljning (LKBR 11:7)
- God ekonomisk hushållning (LKBR 11:8)
- Ekonomisk ställning (LKBR 11:9)
- Balanskravsresultat (LKBR 11:10), om negativt balanskravsresultat gäller LKBR 11:11
- Den kommunala koncernen (LKBR 11:12)
- Privata utförare (LKBR 11:13)

Sådana upplysningar som anges ovan ska även omfattas av sådan kommunal verksamhet som bedrivs genom andra juridiska personer, dvs kommunalt koncernföretag (LKBR 2:5).

I RKRs rekommendation R15 Förvaltningsberättelsen står det tydligt att det ska framgå vilket sammanhållet avsnitt i årsredoviningen som utgör förvaltningsberättelsen. Vidare står det att förvaltningsberättelsen ska presenteras i omedelbar anslutning till resultat-, balansräkning och kassaflödesanalys.
Förvaltningsberättelsen ska innehålla följande huvudrubriker:

- Översikt över verksamhetens utveckling
- Den kommunala koncernen
- Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning
- Händelser av väsentlig betydelse
- Styrning och uppföljning av den kommunala verksamheten
- God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning
- Balanskravsresultat
- Väsentliga personalförhållanden
- Förväntad utveckling

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Förvaltningsberättelsen

Ytterligare huvudrubriker, utöver de ovan nämnda, och underrubriker kan läggas till.

Vi har granskat att:

- ❑ Det tydligt framgår vad som är förvaltningsberättelse
- ❑ Förvaltningsberättelsen presenteras före men i omedelbar anslutning till resultaträkning, balansräkningen och kassaflödesanalys.
- ❑ Förvaltningsberättelsen följer LKBR
- ❑ Förvaltningsberättelsen följer RKR R15 Förvaltningsberättelse

Kommentar

Efter genomförd granskning bedömer vi att årsredovisningen i huvudsak omfattar den information som krävs enligt lagen om kommunal bokföring och redovisning och RKR R15 Förvaltningsberättelse.

Vi noterar dock att:

— Beskrivande texter till bl a god ekonomisk hushållning bör vidareutvecklas.

— I förvaltningsberättelsens personaluppgifter ingår inte deltidsorganisationen. Vi anser att även dessa bör ingå för att ge en mer rättvisande bild över förbundets totala anställda.

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Redovisningsprinciper

Från den 1 januari började den nya lagen, lagen om kommunal bokföring och redovisning (LKBR) att gälla. Det innebar bland annat nya redovisningsprinciper och viss förflyttning från rekommendationer till lagtext samt värderingsregler.

I årsredovisningen anges under avsnittet "Redovisningsprinciper" att redovisningen skett enligt god kommunal redovisningssed med vilket avses i överensstämmelse med LKBR och RKR:s rekommendationer.

I vår granskning har vi stickprovsvis granskat om detta påstående stämmer via intervjuer med redovisningspersonal samt översiktlig avstämning av kommunalförbundets årsredovisning mot Rådet för kommunal redovisning gällande rekommendationer.

Kommentar

Vår bedömning utifrån väsentlighetsprincipen är att kommunalförbundet i huvudsak efterlever RKRs rekommendationer med vissa undantag.

När det gäller leasingavtal, RKR R5, är grunden att det är finansiell leasing som är mest vanlig och inte operationell. Även hyresavtal kan anses vara finansiella leasingavtal. Vi rekommenderar att kommunalförbundet går igenom avtalen och klassificerar dessa för att säkerställa att rekommendationen efterlevs.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Mål för god ekonomisk hushållning

Kommuner och regioner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och i sådan verksamhet som bedrivs genom sådana juridiska personer som avses i KL 10 kap. 2-6 §§ (hel- och delägda kommunala bolag, stiftelser och föreningar). Lagstiftningen gäller även kommunalförbund.

Enligt kommunallagens bestämmelser ska fullmäktige eller direktionen i budgeten ange finansiella mål och verksamhetsmål som har betydelse för god ekonomisk hushållning. Revisorerna ska bedöma om resultatet i årsredovisningen är förenligt med de beslutade målen.

Lagstiftaren ställer krav på att mål och riktlinjer av betydelse för god ekonomisk hushållning ur ett verksamhetsperspektiv ska upprättas. Dessa mål ska följas upp och kommenteras i samband med upprättandet av årsredovisning och delårsrapport.

Vi har granskat om:

- ❑ kommunalförbundet uppfyllt de av direktionen fattade finansiella mål som är av betydelse för god ekonomisk hushållning
- ❑ kommunalförbundet uppfyllt de av direktionen fattade verksamhetsmål som är av betydelse för god ekonomisk hushållning
- ❑ det vid avvikelser finns en beskrivning av åtgärdsförslag.

Kommentarer

Kommuner och Regioner ska för verksamheten ange mål och riktlinjer som har betydelse för en god ekonomisk hushållning.

Vi konstaterar att samtliga mål uppnås, förutom målet gällande tillsyner. Åtgärder för att nå målet framgår av årsredovisningen.. Avstämning av resultatet har skett mot förbundets egna sammanställningar. För målet gällande att åka på samtliga insatser uppger Räddningschefen att "Beslutet om att inte åka fattas om det behövs av räddningschef i beredskap och något sådant beslut har inte tagits för vår organisation under 2019".

Avstämningar har skett mot förbundets egna förteckningar.

Direktionen konstaterar att sex av sju mål för god ekonomisk hushållning har uppnåtts. Vi gör ingen annan bedömning.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Finansiella mål

Mål fastställda av direktionen	Utfall	Bedömning enligt årsredovisningen
Årets resultat ska uppgå till minst 0,01 % av omsättningen	+ 4,4 mnkr	Målet anses uppfyllt
Årets avskrivning ska inte överskrida budgeterad avskrivning	Årets avskrivningar ca 300 tkr lägre än budget	Målet anses uppfyllt
Årets investeringar ska göras med eget kapital	Alla investeringar har skett med eget kapital	Målet anses uppfyllt

Vi gör ingen annan bedömning än direktionen.

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Verksamhetsmål

Mål fastställda av direktionen	Utfall	Bedömning enligt årsredovisningen
Under 2019 ska 100 % av inkommande larm som definieras som räddningstjänst rendera i en insats	Organisationen har under året haft resurser för att kunna åka på samtliga insatser som inkommit till SOS och definierats som räddningstjänst.	Målet anses som uppfyllt
Minst 95 tillsyner ska utföras under året	78 tillsyner är utförda	Målet anses inte som uppfyllt
Minst 1 700 personer ska utbildas under året	3 086 vuxna utbildades i olika olycksförebyggande utbildningar	Målet anses som uppfyllt
Träffa minst 2 600 barn och ungdomar	3 536 barn och ungdomar har träffats i samband med utbildning och information	Målet anses som uppfyllt

Vi gör ingen annan bedömning än direktionen.

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Balanskrav

Ett kommunalförbund ska enligt kommunallagen göra en avstämning av balanskravet och detta ska redovisas i förvaltningsberättelsen.

Vi har granskat att:

- ❑ Kommunalförbundet uppfyller balanskravet
- ❑ Det vid eventuellt negativt resultat framgår när och på vilket sätt detta ska regleras
- ❑ Det framgår hur eventuellt tidigare års negativa resultat har reglerats
- ❑ Skälen till att inte reglera ett eventuellt negativt resultat framgår, i de fall direktionen beslutat om att sådan reglering inte ska ske

Balanskravsresultat (tkr)		2019-12-31
Årets resultat enlig resultaträkningen		4 392
-	Samtliga realisationsvinster	- 92
+	Realisationsvinster enligt undantagsmöjlighet	-
+	Realisationsförluster enligt undantagsmöjlighet	-
+/-	Orealiserade vinster och förluster i värdepapper	-
+/-	Återföring av realiserade vinster och förluster i värdepapper	-
=	**Årets resultat efter balanskravsjusteringar**	**4 300**
-	Reservering av medel till resultatutjämningsreserv	-
+	Använda medel från resultatutjämningsreserv	-
=	**Balanskravsresultat**	**4 300**

Kommentar

Kommunalförbundet redovisar en avstämning av balanskravet enligt kommunallagen i förvaltningsberättelsen. I årsredovisningen står det att kommunens balanskravsresultat uppgår till 4,3 mnkr Förbundet har inga tidigare underskott att återställa.

I vår granskning av balanskrav har vi inte funnit några avvikelser.

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Resultaträkning

Resultaträkning (tkr)	Not	Utfall 2019	Utfall 2018	Budget 2019
Verksamhetens intäkter	1	7 370	17 359	6 667
Verksamhetens kostnader	2	- 78 516	- 88 020	- 81 781
Avskrivningar	3	- 3 513	- 3 710	- 3 800
Verksamhetens nettokostnader		**- 74 659**	**- 74 371**	**- 78 914**
Medlemsbidrag	4	79 924	78 588	79 924
Verksamhetens resultat		**5 265**	**4 217**	**1 010**
Finansiella kostnader	5	- 873	- 686	- 1 000
Resultat efter finansiella poster		**4 392**	**3 531**	**10**
Årets resultat	6	**4 392**	**3 531**	**10**

Enligt LKBR 5:1 ska resultaträkningen redovisa samtliga intäkter och kostnader under räkenskapsåret.

Vi har granskat att:

- ❑ Resultaträkningen är uppställd enligt LKBR
- ❑ Resultaträkningen i allt väsentligt redovisar årets externa intäkter och kostnader
- ❑ Noter finns i tillräcklig omfattning och utgör specifikationer av resultaträkningens poster samt möjliggör avstämning mot balanskravet
- ❑ Resultaträkningen inte påverkas av väsentliga fel i periodisering

Kommentar

Vi har granskat resultaträkningen och har inte funnit några väsentliga felaktigheter.

Skillnaderna mellan 2018 och 2019 förklaras med att 2018 års bränder medförde ökade intäkter och kostnader.

Överskottet för år 2019 förklaras av bl a lägre pensionskostnader eftersom pensionsadministratören beräknat en lägre pensionsskuld.

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Balansräkning

Balansräkning (tkr)	Not	2019-12-31	2018-12-31
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Materiella anläggningstillgångar			
- Maskiner och inventarier	*7*	18 456	21 345
Summa anläggningstillgångar		**18 456**	**21 345**
Omsättningstillgångar			
- Fordringar	*8*	6 248	18 867
- Kassa och bank	*9*	40 253	22 701
Summa omsättningstillgångar		**46 501**	**41 568**
SUMMA TILLGÅNGAR		**64 957**	**62 913**
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
Eget kapital	*10*	**17 836**	**13 444**
- Årets resultat		4 392	3 530
Avsättningar			
- Avsättningar för pensioner o likn. förpliktelser	*11*	31 248	32 869
Summa avsättningar		**31 248**	**32 869**
Skulder			
- Kortfristiga skulder	*12*	15 873	16 600
Summa skulder		**15 873**	**16 600**
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER		**64 957**	**62 913**
PANTER OCH ANSVARSFÖRBINDELSER		**0**	**0**

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Balansräkning

Enligt LKBR 6:1 ska balansräkningen redovisa kommunalförbundets samtliga tillgångar, avsättningar och skulder samt eget kapital på dagen för räkenskapsårets utgång (balansdagen). Ställda panter och ansvarsförbindelser ska tas upp inom linjen.

Vi har granskat att:

- ❑ Balansräkningen är uppställd enligt LKBR
- ❑ Noter finns i tillräcklig omfattning
- ❑ Upptagna tillgångar, avsättningar och skulder i allt väsentligt existerar, tillhör kommunalförbundet och är fullständigt redovisade samt inte påverkas av väsentliga periodiseringsfel
- ❑ Tillgångar, avsättningar och skulder har i all väsentlighet värderats enligt principerna i LKBR
- ❑ Föregående års utgående balanser har överförts rätt som årets ingående balanser
- ❑ Specifikationer och underlag till utgående balanser finns i tillräcklig omfattning
- ❑ Årets resultat enligt balansräkning överensstämmer med resultaträkningen

Kommentar

Vi har granskat balansräkningen och har inte funnit några väsentliga felaktigheter.

Vi noterar att en större investering, som vid bokslutet var levererad men inte besiktigad, inte är aktiverad.

Pensionsåtagandet före år 1998 redovisas enligt uppgift hos respektive kommun.

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Kassaflödesanalys

I kassaflödesanalysen ska in- och utbetalningar under räkenskapsåret redovisas enligt LKBR kap 8 1§.

Kassaflödesanalys beskriver hur verksamhet och investeringar finansierats och hur de har inverkat på verksamhetens likvida ställning.

Enligt RKR:s rekommendation R13 Kassaflödesanslys ska räkenskapsårets kassaflöden i kassaflödesanalysen hänföras till följande sektorer:

- löpande verksamhet
- Investeringsverksamhet
- finansieringsverksamhet, och i förekommande fall
- bidrag till infrastruktur

Vi har granskat att:

- ☐ Kassaflödesanalysen uppfyller kraven i LKBR
- ☐ Följer RKR R13 Kassaflödesanalys
- ☐ Noter finns i tillräcklig omfattning
- ☐ Kassaflödesanalysens innehåll överensstämmer med motsvarande uppgifter i övriga delar av årsredovisningen

Kassaflödesanalys	2019	2018
Den löpande verksamheten		
Resultat efter finansiella poster	4 392	3 531
Justeringar för poster som inte ingår i kassaflödet, m.m.	1 800	4 777
	6 192	8 308
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändringar av rörelsekapital	6 192	8 308
Kassaflöde från förändringar i rörelsekapital		
Ökning(-)/Minskning(+) av rörelsefordringar	12 619	-13 732
Ökning(+)/Minskning(-) av rörelseskulder	-727	-2 212
Kassaflöde från den löpande verksamheten	18 084	-7 636
Investeringsverksamheten		
Förvärv av materiella anläggningstillgångar	-656	-5 493
Försäljning av materiella anläggningstillgångar	124	–
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-532	-5 493
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	–	–
Kassaflöde från bidrag till infrastruktur	–	–
Årets kassaflöde	17 552	-13 129
Likvida medel vid årets början	22 701	35 830
Likvida medel vid årets slut	40 253	22 701

Kommentar

Vi har granskat kassaflödesanalysen och har inte funnit några väsentliga felaktigheter.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

Drift och investeringsredovisning

Enligt LKBR 10:1 ska driftredovisningen innehålla en redovisning av hur utfallet förhåller sig till den budget som har fastställts för den löpande verksamheten.

Enligt LKBR 10:2 ska investeringsredovisningen innehålla en samlad redovisning av kommunalförbundet investeringsverksamhet.

En förändring mot tidigare år är att drifts- och investeringsredovisningen har flyttats från förvaltningsberättelsen till egen del i årsredovisningen. Enligt RKRs rekommendation R14 Drift- och investeringsredovisning ska utformningen av utfall kunna stämma av mot direktionens budget och plan för investeringsverksamheten. Vidare står det att fleråriga pågående och under året avslutade investeringar ska kunna stämmas av..

Vi har granskat att:

- ❑ Investeringsredovisningen visar kommunalförbundets totala investeringsverksamhet
- ❑ Investeringsredovisningen är uppställd enligt god redovisningssed
- ❑ Beloppen i investeringsredovisningen överensstämmer med bokföring
- ❑ Posterna i investeringsredovisningen är överförda till balansräkning och kassaflödesanalys
- ❑ Jämförelse med tidigare år görs
- ❑ Avvikelser i förhållande till budget och prognos har analyserats och kommenterats
- ❑ Investeringsredovisningen redovisas som egen del i årsredovisningen.

Kommentar

Kommunalförbundet anser att det inte finns behov av någon särskilt uppdelning på enheter utan har under driftsredovisningen kommenterat utfallet i resultaträkningen.

Investeringsredovisning ingår i årsredovisningen i enlighet med LKBR och rekommendation förutom jämförelse med tidigare år och prognos samt analyser vid avvikelser i förhållande till budget och prognos.

Vi har granskat investeringsredovisningen och har inte funnit några väsentliga felaktigheter.

KPMG

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document Classification: KPMG Confidential

kpmg.com/socialmedia

The information contained herein is of a general nature and is not intended to address the circumstances of any particular individual or entity. Although we endeavor to provide accurate and timely information, there can be no guarantee that such information is accurate as of the date it is received or that it will continue to be accurate in the future. No one should act on such information without appropriate professional advice after a thorough examination of the particular situation.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

The KPMG name and logo are registered trademarks or trademarks of KPMG International.

Document Classification: KPMG Confidential

DocuSign Envelope ID: 20C64665-8659-432B-92F5-79C84B3F1C10

Räddningstjänsten Höga Kusten · Ådalen

Datum
2020-03-27

Revisionen

Till:
Direktionen

För kännedom:
Kommunfullmäktige i
Härnösand, Kramfors och
Sollefteå kommuner

Budget för revisionen

Vi som revisorer har enligt god revisionssed i uppdrag att granska all verksamhet som bedrivs inom kommunalförbundet.

Under år 2019 planerade vi att genomföra en fördjupad granskning för att närmare granska förbundets ekonomirutiner. Vi fick då beskedet att det inte fanns några medel i budgeten för detta. Vi utgår från att förbundet för år 2020 har budgeterat så att det finns ett utrymme motsvarande 50 000 kronor för att genomföra denna granskning.

Enligt god revisionssed ska revisionens budget handläggas av en instans som inte är föremål för granskning. Vi föreslår för att revisionen ska kunna vara oberoende att direktionen årligen avsätter 50 000 kronor för ytterligare granskning. Vi kan då utifrån en riskanalys självständigt bedöma behovet av fördjupade granskningar, vilket då kan variera från år till år om det genomförs någon eller inte.

Med vänliga hälsningar

DocuSigned by:
Lennart Hallberg
54CB0DCBF81A400...

Lennart Hallberg
Ordförande

Härnösands kommun

Härnösands kommun

Fyramånadersrapport 2020

2020-04-30

Fyramånadersrapport 2020

Innehållsförteckning

Fyramånadersrapport 2020 1

1 Förvaltningsberättelse 2

1.1 Omvärldsperspektiv 2

1.1.1 Omvärldspåverkan 2

1.1.1.1 Coronapandemin, Covid-19 2

1.1.1.2 Kommunens krisledningsgrupp aktiveras 2

1.1.1.3 Påverkan på demokratin 3

1.1.1.4 Kontinuitetsplanering och samverkan 3

1.1.1.5 Tillväxt 6

1.1.1.6 Teknik och digitalisering 6

1.1.1.7 Arbetslöshet 6

1.1.2 Påverkan framåt 8

1.1.2.1 Makroekonomisk utveckling 8

1.1.2.2 Tillväxt och besöksnäring 8

1.1.2.3 Arbetslöshet 9

1.1.2.4 Teknik och digitalisering 9

1.1.2.5 Folkhälsa och elevhälsa 9

1.1.2.6 Demokrati 10

1.1.2.7 Påverkan på varumärket Härnösand och arbetsgivarvarumärke 10

1.1.2.8 Med gemensam kraft 10

1.2 Medarbetarperspektiv 11

1.2.1 Anställda 11

1.2.2 Sjukfrånvaro 11

1.2.3 Frisktal - frisknärvaro ..... **Fel! Bokmärket är inte definierat.**

1.3 Finansiell analys 12

2 Finansiella rapporter 14

2.1 Resultaträkning 14

2.2 Balansräkning 14

2.3 Noter 15

2.4 Drift- och investeringsredovisning 16

1 Förvaltningsberättelse

1.1 Omvärldsperspektiv

1.1.1 Omvärldspåverkan

1.1.1.1 Coronapandemin, Covid-19

Den 31 december 2019 informerar WHO om att personer i Kina har drabbats av ett nytt virus. Enligt WHO är de vanligaste symptomen feber, torrhosta, andningsbesvär, halsont, och stor trötthet. En månad senare, den 31 januari, påvisas det första fallet av smitta i Sverige, detta sker dagen efter att WHO klassat utbrottet som ett internationellt hälsonödläge, den 1 februari klassar Sveriges regering coronaviruset som en allmänfarlig sjukdom. Efter ytterligare en månad påvisas smittade i flera regioner. Den 11 mars avled den första personen i Sverige till följd av viruset, WHO klassar virusutbrottet som en pandemi och samma datum kommunicerades flera politiska besked på nationell nivå. Regeringen skjuter till extra miljarder under våren, karensdagen slopas och sammankomster med fler än 500 personer stoppas. Dagen efter, den 12 mars ändrar Folkhälsomyndigheten sina rekommendationer för testning och i första hand äldre och sköra patienter testas för att skydda både personal och patienter. Den 14 mars avråder UD från resor till alla länder. Den 16 mars går Folkhälsomyndigheten ut med en rekommendation att alla i Stockholmsregionen bör jobba hemifrån, om de kan. Den 17 mars meddelar statsminister Stefan Löfven att alla gymnasieskolor, högskolor, universitet och yrkeshögskolor rekommenderas att stänga. Regeringen förbereder också en lag för att senare kunna stänga förskolor och skolor. Samma dag enas EU-länderna om att stoppa icke nödvändiga inresor till EU. Den 23 mars uppmanas fler än en miljard människor i mer än 50 länder, genom rekommendationer eller tvingande påbud, att stanna hemma. Den 2 april, tre månader efter att WHO först informerat om smittan, överstiger de bekräftade fallen av smitta i världen en miljon, en fördubbling på en vecka. Globalt överstiger antalet dödsfall 50 000. Den 10 april har antalet bekräftade dödsfall nått 100.000.

Under en mycket kort tid har omvärlden förändrats drastiskt och människors vardag har begränsats. Kommunens verksamheter har påverkas i hög grad. Samverkan över gränser, såväl mellan förvaltningar som med externa samverkansparter är en av de viktigaste faktorerna för att lyckas hantera effekterna av krisen och mildra konsekvenserna.

Kommunens alla medarbetare och chefer påverkas av den pågående pandemin. Det är utmanande att befinna sig i ett läge där det inte finns givna svar, där arbetsbelastning och arbetsmiljö påverkas i det närmaste dagligen. Vikten av säkra arbetsförhållanden har aldrig varit större än nu och ställer höga krav på både medarbetare och chefer att ta in information och anpassa arbetet efter en ny verklighet.

1.1.1.2 Kommunens krisledningsgrupp aktiveras

I början av mars aktiverades kommunens krisgrupp. Vid krisgruppens första möte beslutades att kommunens hållning skulle följa de riktlinjer som nationella och regionala myndigheter meddelar. Under de två månader som Krisledningsgruppen varit aktiverad har många beslut och inriktningsbeslut fattats. För medarbetare som besökt riskområden och som arbetar med sårbara grupper, höjdes skyddet i relation till nationella rekommendationer. Beslut fattades om att dessa medarbetare inte skulle befinna sig på sin arbetsplats under 14 dagar efter hemkomst. Besöksförbud på särskilda boenden infördes också flera veckor innan man nationellt rekommenderade detta. Syftet med besluten var att minska risken för smittspridning till gruppen.

Information och kommunikation har varit en viktig del av arbetet i samband coronapandemin. Kommunen har arbetat tillsammans med Länsstyrelsen och övriga kommuner i länet med att samordna budskapen och rekommendationerna. Att ha enhetliga och tydliga budskap har haft en lugnande effekt för såväl kommunens invånare som medarbetare. Coronapandemin har inneburit en stor påfrestning på kommunens medarbetare och organisation, och kommunikationsavdelningen har därför i hög grad arbetat för att medarbetare ska ha enkel tillgång till relevant information. Kommunikationsavdelningen har bidragit till samtliga förvaltningars krisarbete genom att skapa en enhetlig kommunikation i kommunen.

I februari antog Kommunstyrelsen krisledningsplan och fullmäktige antog ett Program för krisberedskap. Syftet är att minska sårbarheten i verksamheterna och kunna hantera krissituationer i fred eller vid höjd beredskap.

Som en del av krisledningsplan och program för krisberedskap har organisationens alla verksamheter arbetat med att minska sårbarheten genom att kontinuitetsplanera. Syftet är att säkerställa att viktiga uppgifter och funktioner inte påverkas vid en kris som pandemin inneburit. Planeringen har utgått från att möta en befarad hög sjukfrånvaro i verksamheterna.

1.1.1.3 *Påverkan på demokratin*

Kommunfullmäktige ska varje mandatperiod utse en krisledningsnämnd vilket i Härnösand är kommunstyrelsens arbetsutskott. Nämndens uppgift är att fullgöra uppgifter under extraordinära händelser i fredstid. Det är ordförande som beslutar att det är en extraordinär händelse och att nämnden ska aktiveras.

Social distansering och nationella rekommendationer har fört med sig att beslut har fattats om att nämnder, styrelse samt fullmäktige, i enlighet med kommunallagen, getts möjlighet att delegera rätten att fatta beslut till presidierna. Vissa typer av ärenden är dock undantagna och får inte delegeras.

Den 20 mars fattade kommunstyrelsens ordförande beslut om att aktivera krisledningsnämnden. Kommunstyrelsen fattade på sitt sammanträde den 23 mars beslut om att delegera beslutanderätten till krisledningsnämnden i ärenden som är så brådskande att de inte kan vänta.

SKR har lyft fram, genom Elin Wihlborg, professor i statsvetenskap vid Linköpings universitet, att de åtgärder som vidtagits under Coronapandemin kan antas ha påverkat den demokratiska processen. Ett av demokratins grundvärden består i att demokratin ska kunna granskas. Det demokratiska samtalet är viktigt men samtidigt svårt i en sådan situation som coronapandemin innebär enligt Wihlberg.

I Härnösands kommun har det hanterats genom att brådskande ärenden tagits upp i presidierna, medan ärenden som kräver en bredare dialog skjutits fram till ett tillfälle då större sammanträden åter är möjliga. Exempel på ärende som skjutits fram är beslutet om e-förslag vilket avvaktas till ett fullmäktigemöte.

1.1.1.4 *Kontinuitetsplanering och samverkan*

I en pandemi är det viktigt att arbeta förebyggande och ha en god samverkan mellan skyddsorganisation och arbetsgivare. Om det arbetet fungerar så är det en framgångsfaktor för att förhindra smittspridning och att bidra till minskad oro hos medarbetare och i förlängningen påverkar det kommunens välfärdsuppdrag positivt.

Skyddsfrågor och skyddsorganisationen har arbetat med varierande frågor och den centrala skyddskommittén har träffats en gång i veckan. Fokus har legat på att tillse att skyddsorganisationen fungerar smidigt och att riskbedömningar genomförts på alla nivåer. Tre samordnare för

skyddsorganisationen har friställts på heltid, för att stödja skyddsombud och chefer vid genomförande av riskbedömningar, där stöd har efterfrågats. De har bidragit till ökad kunskap i organisationen och en bra skyddsorganisation, vilket är en viktig faktor för att förhindra smittspridning.

En stor del av förskolans, grundskolans och gymnasiets arbete har kretsat kring att riskbedöma och minska påverkan på verksamheten och medarbetarnas arbetsmiljö. Grundskolans F-9 har planerat för en ev. nedstängning av verksamheten och arbetat fram en handlingsplan för ett återöppnande. I syfte att kunna erbjuda barnomsorg till vårdnadshavare med jobb i samhällsviktiga funktioner. har förskolan och skolbarnomsorgen planerat för att ha öppet i en situation då många andra verksamheter i samhället stänger ned.

Gymnasiets undervisning började ske via fjärrundervisning och distansundervisning den 19 mars. Även Komvux, Yrkeshögskolan och Särvux har gått över till andra undervisningsformer än de traditionella. Kommunens dagliga verksamhet för personer med funktionsnedsättning samt öppna förskolan har stängt sina verksamheter och servicenivån på Lärcentrum har minskats.

Elevhälsan har anpassat sina arbetssätt och metoder för att säkerställa att hälsosamtal, vaccinationer och elevhälsans löpande arbete har kunnat genomföras på ett tryggt sätt ur smittspridningsperspektiv. Digitala lösningar används för att kunna genomföra arbetet utan fysiska träffar. Exempelvis genomförs handledning till skolornas elevhälsoteam via digitala lösningar.

Vuxenutbildningens undervisning har anpassats utifrån de nationella rekommendationerna och har erbjudit distansundervisning och kontakter genom telefon, Skype, teams eller andra digitala hjälpmedel. De elever som har praktik har fortsatt med den då nationella riktlinjer inte begränsar detta. Från och med den 2 april har det varit möjligt att elever deltar fysiskt vid praktiska moment i enlighet med den förordningsförändring som då trädde ikraft. Detta gäller fysiska moment i tex vårdutbildningen som krävs för att eleven ska kunna slutföra sin utbildning. Möjligheten att delta fysiskt i undervisningen inkluderar även elever med särskilda behov i de fall läraren bedömer det nödvändigt. Alla kontakter mellan medarbetare och elever har varit möjliga att genomföra via digitala lösningar eller via telefon.

I enlighet med nationella rekommendationer har vuxenutbildningen endast antagning till kurser på distans sedan mars månad. Elever som studerar SFI har erbjudits att studera på distans och behåller i dessa fall sin plats i kön till klassrumsundervisning. Ingen antagning sker till Lärvux under våren -20.

I slutet av mars identifierades ett behov av uppskattningsvis 250 vikarier inom socialförvaltningens verksamhetsområde. Behovet fanns främst inom yrkesgrupperna vårdbiträden och servicepersonal och var en följd av det ökade behovet av korttidsvikarier för att möta upp den förväntat ökande sjukfrånvaron. Rekrytering och planering av intensivutbildning inom vård och omsorg påbörjades. Utbildningen vänder sig till personer som sökt arbete inom vård och omsorg i kommunen. Personalavdelningen har ansvarat för urvalet till utbildningen som genomförts av vårdlärare inom Arbetslivsförvaltningen och Skolförvaltningen. Utbildningen omfattar dels utbildning på plats, dels inledande webbaserade utbildningsmoment. Under perioden april till mitten av maj har ett hundratal personer deltagit i utbildningen.

För att minska påverkan på verksamheterna utifrån tillgången på skyddsutrustning har uppdraget att samordna och planera logistikkedjan kring skyddsutrustning samlas och genomförts av en utsedd person. Beslut har fattats att kommunen ska arbeta utifrån de gemensamma planeringsförutsättningar som tagits fram för länet och det länsgemensamma förhållningssättet gällande informationssäkerhet i arbetet med skyddsutrustning.

Arbetslivsförvaltningen har startat upp tillverkning och paketering av skyddsutrustning och iordningställt en lagerlokal för skyddsmaterial på uppdrag av Socialförvaltningen. Kommunens medicinska ansvariga sjuksköterskor har säkerställt material, arbetsgång och rutiner för hantering av skyddsmaterial. Montering av visir, paketering av kit med skyddsmaterial till verksamheterna, buteljering av handsprit samt transporter och utkörning av material har varit viktiga delar i arbetet kring skyddsutrustning.

Deltagare inom Arbete och Integrations verksamheter, personal inom Arbetslivsförvaltningen och Samhällsförvaltningen samt volontärer har bidragit i arbetet med att montera visir. Kommunen har efter uppstarten tillsatt en logistikgrupp som ansvarar för samordning kring inköp av material, inventering av behov samt fördelning av skyddsmaterial till Socialförvaltningens verksamheter.

Arbetslivsförvaltningen har på uppdrag av Socialförvaltningen avlastat hemtjänstens personal genom att göra inköp till brukare som har biståndsbeslut för mat och inköp av mediciner. Förvaltningen bistår fem olika hemtjänstområden inom kommunen med inköp för cirka 130 brukare varje vecka. Integrationskonsulenterna har genom särskilt riktade insatser informerat nyanlända i kommunen om Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd för att minska risken för smittspridning.

Härnösands kommun fattade beslut om besöksförbud på samtliga särskilda boenden i ett tidigt skede i coronapandemin, och Härnösand var först i länet med att införa detta. Besöksförbudet bedöms kunna vara en bidragande orsak till att det ännu inte finns några konstaterade fall av covid-19 på de särskilda boendena Härnösand.

Arbetet inom kommunens särskilda boenden och hemtjänst har under årets första månader tydligt präglats av corona och arbetet har nästan uteslutande handlat om att förbereda, sätta rutiner och utbilda för att möta de utmaningar som detta för med sig. Utbildningsinsatserna gällande smittskydd, att begränsa smittspridning, att hantera skyddsutrustning och skapa en god och säker arbetsmiljö har varit viktiga såväl för brukare som för medarbetare.

Verksamheterna inom särskilt boende har arbetat för att kunna erbjuda lösningar och aktivering för brukare utifrån de nya förutsättningarna. Genom att använda Ipads möjliggörs möten mellan brukare och anhöriga. De nya förutsättningarna som risken för covid-19 för med sig har drivit på arbetet med nya arbetssätt och planering, och många nya aktiviteter har utvecklats som en följd av det nya läget och de förändrade förutsättningar det fört med sig.

I syfte att säkra personaltillgången har många nya medarbetare introducerats under perioden, ett arbete som är viktigt och stort men som också tagit mycket tid och kraft i organisationen. Verksamhetens anpassning till nuläget har fått till följd att det skett både en ökning av de digitala aktiviteterna i verksamheten för brukarna men även en minskning av andra aktiviteter utifrån krav på fysisk distansering. Nya möjligheter uppstår när nya arbetssätt krävs.

Kommunens verksamhet inom hälso- och sjukvård har ställts inför utmaningar som skapat nya arbetssätt under perioden. Arbetet har i mycket hög utsträckning präglats av coronapandemin vilket skapat en ökad arbetsbelastning för sjuksköterskorna i den nya situationen. Nya arbetsuppgifter, högre arbetsbörda och nya arbetssätt är alla effekter av arbetet med att begränsa effekterna och spridningen av covid-19.

Omsorgen om funktionshindrade har planerat sin verksamhet utifrån de nationella riktlinjerna och verksamheten stängdes den 23 mars i syfte att minska risken för smittspridning och frigöra medarbetare som kan behövas inom boende vid en eventuell hög frånvaro. Att trygga brukare, medarbetare och anhöriga har varit en viktig del av arbetet.

En viss positiv effekt av regeringens alla åtgärdspaket kan ses i kommuninnevånarnas behov av försörjningsstöd. De förändrade reglerna för arbetslöshetsersättning (med sänkta krav på arbetsvillkor och snabb handläggning hos a-kassorna) gör att fler personer kan beviljas ersättning och därmed inte blir aktuella för försörjningsstöd.

1.1.1.5 *Tillväxt*

Många företag har drabbats mycket hårt av effekterna som följt av coronapandemin. I syfte att mildra den negativa effekten för landets företag har regeringen vid ett flertal tillfällen presenterat stödpaket och satsningar. En tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifter, möjligheten att skjuta upp momsinbetalningar och en statlig företagsakut för lån är några av åtgärderna som vidtagits.

Tillväxtavdelningens verksamhet har styrts om mot att stötta näringslivet i de nya utmaningar som uppstått som en följd av corona. Förutsättningarna har hastigt förändrats för många företag. Hotell och besöksnäring har drabbats mycket hårt med en minskning på upp till 90 procent av sin omsättning. företag inom handel har minskat med upp emot 50 procent, undantaget dagligvaruhandeln. Den mest akuta krisen i Härnösand har kopplats till handel, tjänster, besöksnäring, kultur samt konferenser. Näringslivsavdelningens fokus har till stor del kretsat kring att skapa ekonomisk lättnad för drabbade företag, en god kommunikation och information, stöd och rådgivning till företagare samt att bygga samverkan kring möjligheter och utmaningar.

Exempel på satsningar som genomförts lokalt för att möte krisen är avstämningsmöte varje vecka med Härnösand Näringsliv Ekonomisk Förening (HNEF) och Handel och möten i Härnösand (HÄR), Företagshjälpen med samlad information och Företagsakut har införts, anstånd med avgifter och halverad hyra, kampanjerna #mitthärnösand samt #hemmabrautebäst lanserades och Hemsändningsbidrag för personer i åldern 70+ har införts.

1.1.1.6 *Teknik och digitalisering*

I enlighet med Folkhälsomyndighetens rekommendationer har en stor mängd av kommunens anställda arbetat på distans vilket har tvingat fram en hög utveckling på kort tid. Att arbeta på distans kräver både kunskaper och fysiska förutsättningar i form av system, digital infrastruktur och nya arbetssätt. Distansarbete och fjärrundervisning har fått följden att den teknik som har funnits sedan tidigare nu har börjat användas i högre grad. Exempel på detta är distansmöten via Skype och Teams. Med en högre grad av distansarbete, fjärrundervisning och undervisning på distans har ett behov skapats av att nyttja tekniken på ett annat sätt än tidigare.

Härnösands kommun har sedan tidigare en väl fungerande infrastruktur och en god grund att utgå från. Under coronapandemin har nya behov uppstått och exempelvis har produktionen av e-tjänster ökat som en följd av detta. Även nyttjandet av digitala möten och efterfrågan på konferensutrustning har ökat, behovet av detta har kunnat mötas med befintlig teknik. Nya tjänster för att kunna distansarbeta har tagits fram och befintliga tjänster har använts i större utsträckning.

Den nya situationen med distansarbete och digitala möten har ställt nya krav på användaren. För att stötta medarbetare som är i behov av support har utbildningar av nyckelpersoner, IT-samordnare, genomförts. IT-samordnarens roll är att ge ett utökat stöd till kollegor direkt på arbetsplatsen.

1.1.1.7 *Arbetslöshet*

Den pågående pandemin har satt djupa spår i den svenska arbetsmarknaden. Under månaderna mars och april har 330 personer i länet varslats om uppsägning enligt Arbetsförmedlingens officiella statistik. Vid utgången av april månad fortsatte varslen i landet att öka med mycket snabb takt.

Effekten av coronaviruset slår företagen olika hårt. Bland de branscher som rapporterat in flest varsel hittas Hotell och restaurang, Resetjänster, Tillverkning samt Kultur, nöje och fritid. Den kraftiga inbromsningen i hushållens konsumtion och i besöksnäringen har framför allt påverkat storstadslänen där tjänstesektorn och bemanning är stora näringsgrenar, men de lokala företagen i Härnösandsområdet har även dessa drabbats hårt.

Alla som varslas drabbas inte av uppsägning, samtidigt drabbas långt många fler av bristen på arbete än de som varslas. Personer med timanställningar utan någon fast tjänstgöringsgrad omfattas inte av varselstatistiken men blir likafullt drabbade då företagen inte har behov av arbetskraft. I april nådde arbetslösheten i Sverige 8,1 procent enligt Arbetsförmedlingens officiella statistik. Motsvarande siffra för Härnösand var 12,3 procent, vilket är en ökning med en procentenhet i jämförelse med samma period föregående år. Sysselsättningen i landet har samtidigt minskat med 100 000 personer och Sverige når en sysselsättningsgrad på 66,4 procent.

Förändringen på arbetsmarknaden och den minskade tillgången på arbetstillfällen har bidragit till ett ökat tryck på eftergymnasiala utbildningar. Aldrig tidigare har det varit så många sökande till Högskolor och universitet i landet som inför höstterminen 2020.

1.1.2 Påverkan framåt

Coronapandemin har påverkat alla kommunens verksamheter i någon form, vissa i mycket hög grad, andra i mindre omfattning. Samverkan mellan förvaltningar och med samverkansparter har varit mycket viktigt för att möta krisen. Coronapandemin kommer att påverka kommunen och dess innevånare under lång tid framåt.

1.1.2.1 Makroekonomisk utveckling

Världsekonomin präglas fortsatt i hög grad av effekterna från Covid-19. Det är inte orimligt att ett nytt ekonomisk läge uppstår i världen även efter själva hanteringen av Covid-19. Om länders syn på sårbarhet förändras så finns det starka skäl att anta ett globalt läge med en ökad protektionism. En ökad protektionism har en tendens i sin tur, att generera sämre globala tillväxtförutsättningar.

I skrivande stund har preliminära utfall avseende första kvartalet visat minskade BNP i euroområdet med 3,8 procent jämfört mot föregående kvartal. USA visade det svagaste utfallet sedan 2009. Sveriges är i hög grad ett exportberoende land där exporten utgör dragloket för svensk ekonomi. Därtill utgörs Sveriges export i hög grad av insatsvaror som är särskilt känsliga för konjunktursvängningar. Sett till dessa förutsättningar är läget för nationen känsligt.

Givet osäkerheten i världsekonomin existerar en osäkerhet i alla ekonomiska prognoser oavsett prognosmakare. Med det i beaktan beräknas inte balansen i arbetsmarknaden återställts förr än 2023 givet ett positivt scenario antaget av SKR inkluderat en relativt snabb ökning av BNP som sysselsättning. Vad vi kan konstatera i nuläget är Sverige befinner sig i lågkonjunktur och att en återhämtning av ekonomin kommer att ta tid.

När SKR den 30 april presenterade sin prognos för innevarande år visade den en historiskt låg ökning av skatteunderlaget. Under 2000-talet har skatteunderlaget ökat med i genomsnitt 4,08 procent per år på riksnivå, och den genomsnittliga prognosen i april har varit på 4 procent i ökning för året. Årets prognos visar på 0,9 procent samtidigt som inflationen stigit under året vilket i sig innebär ökade kostnader.

1.1.2.2 Tillväxt och besöksnäring

Effekterna av coronapandemin kopplat till tillväxt är svåra att prognostisera och överblicka. Företagen i Härnösand har generellt klarat krisen bättre än företag i många andra kommuner i landet hitintills. För att mildra konsekvenserna av corona för de lokala företagen i Härnösand behövs en ekonomiskt bra sommar. En förutsättning för detta är att myndigheternas rekommendationer om social distansering mildras, samt att det möjliggörs människor att uppleva och konsumera det företagen erbjuder. Om det blir tillåtet att ta "svemester", det vill säga att invånare i Sverige tillåts att resa runt i landet, kommer det att gynna många företag i området. Om det inte blir möjligt med resor inom Sverige är risken stor att redan krisdrabbade företag får det fortsatt tufft, och konkurser är då att vänta. Handeln i Härnösand kommer att drabbas hårt vid fortsatta rekommendationer om social distansering och avrådan om resor, detta då en stor del av omsättningen kommer från sommarmånaderna och från turismen.

Industri och hantverksföretag är i dagsläget inte lika hårt drabbade som andra branscher i kommunen, men en viss nedgång syns och korttidspermitteringar har genomförts. Om krisen blir långvarig väntas läget bli tufft även för företag i dessa branscher, detta då byggnationer, investeringar och inköp skjuts på framtiden i osäkra tider. I Sverige har antalet bygglovsansökningar ökat som en följd av att många tillbringar mer tid hemma och att semesterplaner har fått ändrats i det rådande läget. I Härnösand finns en beredskap att möta en eventuell ökning av antalet bygglovsärenden.

1.1.2.3 *Arbetslöshet*

Kommunen har tillsammans med Arbetsförmedlingen under slutet av 2019 inlett dialog om att öppna ett arbetsmarknadstorg. I ett läge då arbetslösheten ökar och möjligheterna för personer med en utsatt ställning på arbetsmarknaden minskar, är vikten av samverkan allt tydligare. Projektet startade den första februari och sedan dess har planering av verksamheten startats upp. Ett viktigt område har varit att lösa lokalfrågan samt att påbörja förankring om samlokalisering hos berörda myndigheter. Planen har tidigare varit att öppna Arbetsmarknadstorget med en invigning den 1 juni, men på grund av förseningar i arbetet med anledning av Covid-19 kommer öppnandet att försenas.

Arbetsförmedlingen bedömer att toppen på arbetslösheten kommer att nås under sommaren med en arbetslöshet på omkring elva procent på riksnivå. Härnösands kommun hade redan innan coronapandemin en arbetslöshet på strax under tolv procent, och mot bakgrund av hur tidigare ekonomiska inbromsningar drabbat länet och Härnösands kommun kan det förväntas att den lokala arbetslösheten kommer att stiga märkbart.

För att motverka en hög ungdomsarbetslöshet har Regeringen beslutat om riktade medel för att stärka kommuners arbete med unga som varken arbetar eller studerar. För att kunna ta del av dessa riktade medel krävs samverkan. Att ta del av goda exempel i landet, identifiera behov av utbildningar och samverka regionalt och med grannkommuner är viktiga nycklar framåt för att mildra de effekter som coronapandemin medfört i konjunkturläget nu och framåt.

1.1.2.4 *Teknik och digitalisering*

Organisationen har snabbt anammat nya arbetssätt och rutiner som främjar digitalisering i det längre perspektivet. I takt med att den digitala mognaden ökar förväntas också efterfrågan på utveckling inom områden som till exempel automatiserade processer (RPA) och AI.

Inom kommunens särskilda boenden har verksamheterna arbetat mycket med aktiviteter för att kunna erbjuda lösningar för brukare och anhöriga utifrån de nya förutsättningarna. Arbetet med digital teknik kommer att fortsätta för att vidare ta vara på de möjligheter tekniken ger för brukare, anhöriga och personal.

Digitala möten, och distansarbete, kan påverka hur vi lägger upp våra möten och hur vi förväntas närvara fysiskt i framtiden. Möten genom digitala lösningar, i stället för fysiska träffar, leder till ett minskat resande vilket i sin tur kan ge effekter i form av lägre klimatpåverkan och ett mer effektivt resursnyttjande. Att ställa om från att ha traditionella fysiska möten till att mötas digitalt är en omställning för medarbetare. Omställningen behöver följas för att säkerställa att ohälsan inte ökar.

1.1.2.5 *Folkhälsa och elevhälsa*

Under en mycket kort tid har omvärlden förändrats drastiskt och människors vardag har begränsats. Förändringen riskerar att påverka såväl den fysiska som den psykiska hälsan. I takt med att distans och fjärrundervisningen för gymnasieleverna blivit allt längre har elevhälsan identifierat fler elever som inte riktigt orkar med den nya skolsituationen. Det viktiga sociala livet, som i vanliga fall omger våra gymnasieungdomar i skolmiljön, har till stor del ersatts av tid med fjärrundervisning i hemmet.

En viktig del av elevhälsans verksamhet är att ligga steget före och arbeta förebyggande. Utifrån detta har ett arbete påbörjats med fokus på tiden efter corona med mål att lokalisera och fånga riskfaktorer. Exempel på möjliga riskområden är risk för ökad andel elever med problematisk frånvaro samt ökad andel elever med psykisk ohälsa.

I gruppen 70+ har Folkhälsomyndigheten signalerat att känslan av isolering och ensamhet ökat som en följd av rekommendationen om social distansering. Många i arbetsför ålder arbetar på distans, och resor avråds för samtliga åldersgrupper. Kulturaktiviteter, idrottsevenemang och sociala tillställningar har ställts in. Operationer som inte är akuta skjuts på framtiden och en del av den icke akuta sjukvården och tandvård skuts upp för att säkra tillgång på skyddsutrustning och minska risken för smittspridning. Sammantaget kan detta väntas ge negativa effekter och följder på folkhälsan som behöver hanteras i ett senare skede då den akuta fasen av coronapandemin passerat.

Coronapandemin och dess konsekvenser riskerar att drabba vissa grupper i samhället hårdare än andra. Utifrån detta finns ett behov av klargöra hur extra sårbara grupper drabbas och vad som kan göras för att minska risken för negativa följder. Extra sårbara grupper är exempelvis familjer som behöver försörjningsstöd, familjer med missbruk, människor som är eller riskerar att bli arbetslösa, nyanlända och personer med funktionsvariationer.

I hemtjänsten har det planerats för att inrätta ett covid-19-team som enbart ska jobba med brukare som har misstänkt eller konstaterad smitta. Teamet utgör en egen organisation med egen ledning, egen personal och egen lokal. Teamet kommer att bestå av erfarna undersköterskor, sjuksköterskor, arbetsterapeut eller fysioterapeut/sjukgymnast och arbetsledare.

1.1.2.6 *Demokrati*

Antalet digitala sammanträden kommer troligen att öka framåt. Den nya tekniken möjliggör nya mötesformer vilka ibland kan vara mer resurseffektiva än traditionella sammanträden. Digitala sammanträden kräver varken resor eller lokaler, mötet blir mer tidseffektivt och medför en lägre ekonomisk påverkan för kommunen samt minskad miljöpåverkan. Digitala möten betyder i många fall en effektivare användning av såväl politikens- som tjänstemännens tid.

1.1.2.7 *Påverkan på varumärket Härnösand och arbetsgivarvarumärke*

Ett varumärke handlar om förtroende. Ett starkt varumärke förknippas med ett högt förtroende. Sättet som kommunen hanterat Coronapandemin och hur kommunikation och information hanterats, påverkar förtroendet för kommunen som helhet. Kombinationen av en god krisledningsorganisation och en kommunikationsavdelning som varit tydliga och begripliga i kommunikationen har en stor betydelse för förtroendet för kommunen framåt.

1.1.2.8 *Med gemensam kraft*

Den kris som följt av coronapandemin innebär stora påfrestningar på vårt samhälle, våra sociala kontakter och vårt sätt att arbeta. Krisen är omfattande och komplex. För att stå rustade inför tänkbara paradigmskiften genomförs ett projekt, Med gemensam kraft- för ett stärkt Härnösand efter krisen. Projektet, som leds av Tillväxtavdelningen, ska titta på förvaltningsövergripande åtgärder för att möta såväl kortsiktiga som långsiktiga effekter av corona, stärka samverkan, skapa förståelse för varandras utmaningar och möjligheter samt uppmuntra nya arbetssätt genom att kraftsamla och ta tillvara på de idéer och den kreativitet som finns såväl inom kommunen som utanför. Projektorganisationen består av projektgrupp, styrgrupp samt referensgrupper. Projektet pågår till den sista oktober 2020.

1.2 Medarbetarperspektiv

1.2.1 Anställda

Medarbetare	April 2020	- varav andel kvinnor	April 2019	April 2018
Tillsvidareanställda	1909	74,7	1934	1917
Visstidsanställda	210	74,8	219	272
Totalt	**2119**		**2153**	**2189**

Antalet tillsvidareanställda har minskat med 25 personer jämfört med april 2019, även antalet visstidsanställda har minskat något.

Antal tillsvidareanställda	April 2020	April 2019	April 2018
Kommunstyrelsen	204	203	204
Arbetslivsnämnden	79	85	78
Samhällsnämnden	71	71	76
Skolnämnden	758	745	757
Socialnämnden	797	830	802
Totalt	**1909**	**1934**	**1917**

1.2.2 Sjukfrånvaro

Sjukfrånvaro av sammanlagd ordinarie arbetstid (%), rullande 12-månader	Mars 2020	Mars 2019	Mars 2018
Män	5,37	4,70	4,98
Kvinnor	6,33	5,80	6,39
Totalt	**6,07**	**5,50**	**5,99**
Per åldersgrupp			
29 år eller yngre	6,16	6,00	5,06
30 -39 år	5,36	5,10	5,29
40 - 49 år	5,22	4,50	5,57
50 - 59 år	6,70	6,00	6,80
60 år och äldre	7,0	6,50	6,79
Per nämnd			
Kommunstyrelsen	4,66	4,10	4,38
Arbetslivsnämnden	5,83	5,70	5,26
Samhällsnämnden	2,81	3,10	5,30
Skolnämnden	5,85	5,40	5,93
Socialnämnden	7,06	6,30	6,80

Sjukfrånvaro av sammanlagd ordinarie arbetstid

Åtgärder för att hindra smittspridning under coronapandemin har lett till att sjukfrånvaron har ökat bland annat beroende på att personer med även lindriga symtom behöver var hemma från arbetet. Sjukfrånvaron har ökat framförallt i spannet mellan dag 1-14 men även en viss ökning upp till dag 28 kan ses. Det är framförallt inom Socialnämnden, Skolnämnden, Kommunstyrelsen och Arbetslivsnämnden som en ökning av sjukfrånvaron finns. Samhällsnämnden har minskad sjukfrånvaro i jämförelse med de två senaste åren.

Frisknärvaro (%)	Jan-apr 2020	Jan - apr 2019
Frisknärvaro	44,25	49,10

Frisknärvaro utgör andelen medarbetare utan sjukfrånvaro under perioden.

1.3 Finansiell analys

Resultat	2020 Apr	2019 Apr
Resultat (mnkr)	-39,1	-32,9
Procent av skatteintäkter och statsbidrag	-7,1%	-5,9%
Resultat exkl. semesterlöneskuld (mnkr)	-3,3	1,7
Procent av skatteintäkter och statsbidrag	-0,6%	0,3%

Verksamhetens kostnader visar ett lägre utfall i jämförelse med samma period föregående år, det beror i hög grad på att fyramånadersbokslutet 2019 belastades av två poster som inte klassats som jämförelsestörande men ej är att betrakta som vanligt återkommande i en normal årscykel. Dels finns en större kostnadsminskning bland entreprenad och köp av verksamhet som förklaras genom en mild vinter och dels genom en förlikningskostnad avseende vinterväghållning 2018. Pensionskostnaden minskar kraftigt med 4,3 mnkr men den har sin förklaring i att den jämförbara perioden belastades av en direktavsättning för politikerpension som ej fanns upptagen i kommunens pensionsskuld sedan en längre tid tillbaka.

Skatteintäkterna minskar kraftigt, som förväntat, och generella statsbidrag ökar. Nettot av de två posterna visar dock en minskning jämfört med motsvarande period föregående år om 1,6 mnkr. Detta samtidigt som den genomsnittliga inflationen för perioden är högre vilket förklarar utvecklingen av kostnadsmassan till viss grad.

Förändringen i kostnadsmassan jämfört med motsvarande period föregående år har en förklaringsfaktor i kostnadsökningar för Covid-19. Den konstaterade kostnadsökningen per bokslutsdagen var cirka 2,1 mnkr. Samtidigt som den bedömda kostnadsminskningen vad 0,2 mnkr vilket teoretiskt visar ett netto på 1,9 mnkr i kostnadsökning med Covid-19 som förklaringsfaktor. Intäktsminskningen som effekt av Covid-19 bedöms för perioden uppgå till 0,4 mnkr.

Utvecklingen av de finansiella intäkterna och kostnaderna förklaras i hög grad av utebliven överskottsutdelning från Kommuninvest under 2020. Överskottsutdelningen med utbetalning under 2020 är betydligt lägre och tillfaller framtida period.

Vid uteslutande av kända faktorer för Covid-19, ej upptagen politikerpension, normaliserade kostnader för vinterväghållning, överskottsutdelning Kommuninvest samt utelämnande av förändring i semesterlöneskuld visar kommunen en normaliserad resultatförändring med cirka -10,2 mnkr jämfört mot samma period föregående år. Det visar att även vid ett normaliserat utfall så visar kommunen en negativ ekonomisk utveckling, då en normaliserad resultatutveckling uppgår till -10,2 mnkr och det faktiska utfallet visar en utveckling om -6,2 mnkr.

Den kvarstående relativa resultatminskningen förklaras i hög grad av ökade kostnader för löner, ersättningar och sociala avgifter. Mindre köp av tjänster, högre avskrivningar, mindre sålda tomträtter samt generellt lägre intäkter och högre intäkter i form av taxor och avgifter.

Soliditet (%)	2020 Apr	2019 Dec
Soliditet	27,0	30,7
Soliditet inkl. samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt	-34,2	-29,9

Soliditetsutvecklingen minskar som en effekt av det negativa resultatet, minskningen reduceras till viss del av den höga likvida behållningen som till högsta grad beror på likviditetsutjämning i koncernen och inte kommunens egen behållning. Att soliditeten minskat sedan årsskiftet ärinte oväntat då förändringen av semesterlöneskulden är som högst i början på året och därmed i stor utsträckning bidragit till det negativa resultatet.

Likviditet (%)	2020 Apr	2019 Dec
Kassalikviditet	60,6	63,4
Balanslikviditet	63,2	66,3

Den kortfristiga betalningsförmågan har försämrats sedan årsskiftet, det beror på en kombination av mindre kortfristiga fordringar och mer kortfristiga skulder samt att kommunen har ett betydligt lägre saldo på sitt eget bankkonto om cirka 20,4 mnkr. Den koncerninterna likviditetsutjämningen kan inte förbättra kassalikviditeten då den även är en kortfristig skuld. På grund av den låga omsättningen av kommunens exploatering visar inte en balanslikviditet några andra indikatorer i kommunens likviditetsutveckling jämfört med kassalikviditeten.

Nettoinvesteringar	2020 Apr	2019 Apr
Nettoinvesteringar (mnkr)	-8,7	-10,1
Nettoinvesteringar i relation till avskrivningar (%)	53,0	63,5

Kommunen har investerat i lägre takt jämfört med motsvarande period 2019. Investeringarna i brutto har minskat med -20 procent. Även investeringsbidragen utgör en högre andel av de genomförda investeringarna. Detta är dock ej att betrakta som avvikande, sett till motsvarande period 2018 är utfallet av investeringarna snarlika. Kommunens avskrivningar är högre än nettoinvesteringarna vilket innebär att kommunen tappar tillgångsmassa vilket ej är önskvärt. Det ska dock ställas i relation till att kommunen ofta visar en relativt passiv investeringstakt under årens första fyra månader jämfört med resterande del av året.

För innevarande räkenskapsår estimeras en något högre pensionskostnad än vid årsskiftets prognos vilket finner sin förklaring i högre pensionsutbetalningar. Fler har valt att gå i pension i förtid än estimerat. Pensionsavsättningen estimeras också till något högre än tidigare prognosticerat på grund av högre arvoden till förtroendevalda.

2 Finansiella rapporter

2.1 Resultaträkning

(mnkr)		Kommun apr-20	Kommun apr-19	Kommun Prognos 2020	Kommun Budget 2020
Verksamhetens intäkter	Not 1	117,6	119,6	327,9	323,7
Verksamhetens kostnader	Not 2	-692,4	-693,0	-1992,1	-1956,1
Avskrivningar		-16,4	-15,9	-48,9	-49,2
Verksamhetens nettokostnad		**-591,2**	**-589,3**	**-1713,1**	**-1681,6**
Skatteintäkter		376,4	398,8	1153,8	1218,0
Generella statsbidrag och utjämning		175,3	154,5	566,8	478,2
Verksamhetens resultat		**-39,5**	**-36,0**	**7,5**	**14,6**
Finansiella intäkter		1,9	4,6	5,6	7,9
Finansiella kostnader		-1,5	-1,5	-4,2	-4,3
Resultat efter finansiella poster		**-39,1**	**-32,9**	**8,9**	**18,2**
Extraordinära poster		0,0	0,0	0,0	0,0
Periodens resultat		**-39,1**	**-32,9**	**8,9**	**18,2**

2.2 Balansräkning

(mnkr)		Kommun 2020 Apr	Kommun 2019 Dec
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar		0,0	0,0
Materiella anläggningstillgångar			
Mark, byggnader och tekniska anläggningar		562,7	566,6
Maskiner och inventarier		56,8	60,1
Övriga materiella anläggningstillgångar		0,0	0,0
Finansiella anläggningstillgångar			
Andelar i koncern- och intresseföretag m.fl		190,3	190,3
Långsiktiga fordringar		5,5	5,8
Bidrag till infrastruktur		0,0	0,0
Summa anläggningstillgångar		***815,3***	***822,8***
Omsättningstillgångar			
Förråd m.m.		9,9	9,9
Fordringar		135,7	151,0
Kortfristiga placeringar		0,0	0,0
Kassa och bank		93,2	69,4
Summa omsättningstillgångar		***238,8***	***230,3***
Summa tillgångar		**1054,1**	**1053,1**

EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
Eget kapital			
Periodens resultat		-39,1	3,2
Resultatujämningsreserv		0,0	0,0
Övrigt eget kapital		323,6	320,4
Summa eget kapital		***284,5***	***323,6***
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser		152,2	142,7
Andra avsättningar		0,0	0,0
Summa avsättningar		***152,2***	***142,7***
Skulder			
Långfristiga skulder		239,5	239,3
Kortfristiga skulder		377,9	347,5
Summa skulder		***617,4***	***586,8***
Summa eget kapital, avsättningar och skulder		**1054,1**	**1053,1**
PANTER OCH ANSVARSFÖRBINDELSER			
Panter och därmed jämförliga säkerheter		0,0	0,0
Ansvarsförbindelser			
Ansvarsförbindelse för pensioner		645,0	638,7
Övriga ansvarsförbindelser		1407,4	1404,0
Summa panter och ansvarsförbindelser		**2052,4**	**2042,7**

2.3 Noter

(mnkr)	**Kommun 2020 Apr**	**Kommun 2019 Apr**
NOT 1 Verksamhetens intäkter		
Försäljningsintäkter	5,9	7,4
Taxor och avgifter	16,4	15,4
Hyror och arrenden	17,3	17,8
Bidrag från staten	61,4	61,6
Bidrag övriga	7,9	7,9
Försäljning verksamhet	8,4	8,5
Övrigt	0,3	1,0
Summa verksamhetens intäkter	**117,6**	**119,6**

(mnkr)	**Kommun 2020 Apr**	**Kommun 2019 Apr**
NOT 2 Verksamhetens kostnader		
Bidrag	-21,0	-22,9
Entraprenader och köp av verksamhet	-93,6	-101,6
Tjänster	-17,1	-18,4
Löner, ersättningar och sociala avgifter	-403,2	-391,9

Pensioner inkl. löneskatt	-38,7	-43,0
Lokalhyror	-67,8	-67,5
Fastighets- och driftskostnader	-10,5	-9,2
Material	-21,6	-19,7
Skattekostnad	0,0	0,0
Övriga verksamhetskostnader	-18,9	-18,8
Summa verksamhetens kostnader	**-692,4**	**-693,0**

2.4 Drift- och investeringsredovisning

NÄMNDERNAS DRIFTSREDOVISNING (mnkr)	Intäkter	Kostnader	Nettokostnad	Budget nettokostnad	Avvikelse mot budget
Kommunstyrelse inkl KF	26,5	-81,7	-55,2	-59,2	4,1
Arbetslivsnämnden	26,5	-41,5	-15,0	-18,7	3,6
Samhällsnämnden	10,6	-67,5	-56,9	-61,3	4,4
Skolnämnden	44,1	-240,5	-196,4	-200,0	3,6
Socialnämnden	33,5	-241,9	-208,4	-196,2	-12,3
Summa nämnder	**141,2**	**-673,0**	**-531,8**	**-535,3**	**3,5**
Kommunövergripande verksamhet	25,1	-84,2	-59,0	-35,9	-23,2
Korrigering interna poster	-48,7	48,7	0,0	0,0	0,0
Korrigering avskrivningar	0,0	16,4	16,4	16,4	0,0
Korrigering finansiella poster nämnder	0,0	-0,3	-0,3	0,0	-0,3
Summa nämndernas driftsredovisning	**117,6**	**-692,4**	**-574,8**	**-554,8**	**-20,0**
Korrigering finansen	0,0	0,0	-22,3	-9,0	-13,3
Summa inkl. finansen	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**-33,3**

Investeringsredovisning (mnkr)	Inkomster	Utgifter	Netto	Budget
Kommunstyrelsen inkl KF	0,0	-1,4	-1,4	6,0
Arbetslivsnämnden	0,0	-0,2	-0,2	0,5
Samhällsnämnden	0,8	-7,5	-6,7	33,5
Skolnämnden	0,0	-0,3	-0,3	0,5
Socialnämnden	0,0	-0,1	-0,1	0,5
Summa nämnder	**0,8**	**-9,5**	**-8,7**	**41,0**

Härnösands kommun

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum
2020-05-19

Dnr
KS/2020-000215

KOMMUNSTYRELSEN
Malin Ullström, 0611 34 80 24
malin.ullstrom@harnosand.se

Kommunfullmäktige

Fyramånadersrapport Härnösands kommun 2020

Förslag till beslut

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta

att godkänna Fyramånadersrapport 2020.

Beskrivning av ärendet

Enligt reglemente för ekonomistyrning i Härnösands kommun är det kommunstyrelsen som ansvarar för att sammanställa fyramånadersrapport för kommunen Rapporten ska tillställas kommunfullmäktige senast vid junisammanträdet.

Fyramånadersrapport 2020 har sammanställts utifrån gällande reglemente. I rapporten framgår att Härnösands kommun uppvisar ett resultat om -39,1 mnkr för årets fyra första månader och ett resultat om -3,3 mnkr exklusive förändring i semesterlöneskuld. För att möjliggöra en jämförelse med motsvarande period under 2019 har siffrorna för perioden konverterats enligt kommunens nya redovisningsprinciper. Jämförelsesiffrorna från 2019 visar ett resultat om -32,9 mnkr och 1,7 mnkr exklusive förändring i semesterlöneskuld.

Lars Liljedahl
Kommundirektör

Anna Bostedt
Tf. Ekonomichef

Bilagor

Fyramånadersrapport Härnösands kommun 2020

Härnösands kommun

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum
2020-05-27

Dnr
KS/2020-000214

KOMMUNSTYRELSEN
Anna Bostedt, 0611-348028
anna.bostedt@harnosand.se

Kommunstyrelsen

Fyramånadersbokslut kommunstyrelsen 2020

Förslag till beslut

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta

att godkänna kommunstyrelsens fyramånadersbokslut 2020.

Beskrivning av ärendet

Kommunstyrelsens fyramånadersbokslut för 2020 har upprättat enligt anvisningar från ekonomiavdelningen.

Resultatet per den sista april för kommunstyrelsen är ett överskott på +3,4 mnkr, vilket är 3,4 mnkr bättre än periodens budgeterade resultat. Prognosen för helåret beräknas till ett överskott på +0,7 mnkr.

I rapporten redovisas även Kommungemensam verksamheten och kommunfullmäktiges resultat och prognos. Kommungemensam verksamhet redovisar per sista april ett underskott på -23,1 mnkr beroende på högre semesterlöneskuld än budgeterat. Semesterlöneskulden har en ojämn fördelning under året och förväntas följa tidigare års utveckling vilket har stor påverkar på det prognosticerade resultatet.

Kommunfullmäktige prognosticeras ett överskott för helåret på +0,6 mnkr.

Lars Liljedahl
Kommundirektör

Anna Bostedt
tf ekonomichef

Härnösands kommun

Kommunstyrelsen

Fyramånadersrapport 2020

2020-04-30

Fyramånadersrapport 2020

Status: *Påbörjad* ***Rapportperiod:*** *2020-04-30* ***Organisation:*** *Kommunstyrelse*

Innehållsförteckning

Fyramånadersrapport 2020 1

1 Nämndens uppdrag och verksamhet 2

2 Ekonomisk uppföljning 3

2.1 Utfall 3

2.1.1 Utfall per verksamhetsområde 3

2.2 Prognos 5

2.2.1 Prognos per verksamhetsområde 5

2.3 Investeringar 6

3 Ekonomisk uppföljning Kommungemensam verksamhet 7

3.1 Utfall per verksamhetsområde 7

3.2 Prognos per verksamhetsområde 7

4 Ekonomisk uppföljning Kommunfullmäktige 8

4.1 Utfall per verksamhetsområde 8

4.2 Prognos per verksamhetsområde 8

1 Nämndens uppdrag och verksamhet

Kommunstyrelsens viktigaste uppgift är att vara kommunens ledande politiska förvaltningsorgan, med ansvar för hela kommunens utveckling och ekonomi. Kommunstyrelsen leder och samordnar förvaltningen av kommunens angelägenheter och har uppsikt över övriga nämnders verksamheter. Under kommunstyrelsens ansvar ligger IT-avdelningen, HR-avdelningen, ekonomiavdelningen, tillväxtavdelningen, kommunikationsavdelningen samt kommunledningskontoret. Respektive avdelning ansvarar för stöd och service till de olika förvaltningarna.

Kommunstyrelsens fyramånadersbokslut innehåller utfall och prognos inte bara för kommunstyrelsens primära ansvarsområde utan även för kommungemensamma verksamhet och kommunfullmäktige, vilka redovisas separat i slutet av rapporten.

2 Ekonomisk uppföljning

2.1 Utfall

Inför 2020 har budgeten för kommunstyrelsen gjorts om för att bättre spegla kommunstyrelsens primära ansvarsområde i relation till kommungemensam verksamhet. Det innebär att jämförelser med föregående års budget och utfall i vissa fall inte är relevant.

Kommunstyrelsen har ett överskott gentemot budget efter årets fyra första månader på +3,4 mnkr. Resultatet förklaras framför allt genom lägre kostnader för personal (+1,5 mnkr) samt lägre kostnader för förbrukningsmaterial och lämnade bidrag.

ResultatRäkning (mnkr)	Utfall jan-apr 2019	Utfall jan-apr 2020	Budget jan-apr 2020	Differens utfall/budget
Intäkter	**109,0**	**84,2**	**82,0**	**2,2**
- varav tilldelade skattemedel	60,0	57,7	57,7	0,0
- varav interna intäkter	35,7	14,4	15,4	-1,0
- varav externa intäkter	13,3	12,1	8,9	3,2
Kostnader	**-90,6**	**-80,8**	**-82,0**	**1,2**
- varav personalkostnader	-39,5	-40,2	-41,7	1,5
- varav köp av huvudverksamhet	-9,3	-1,2	-1,7	0,5
- varav lokalhyra	-10,5	-11,2	-10,1	-1,1
- varav fastighets- och driftskostnader	-0,9	-1,1	-0,7	-0,4
- varav avskrivningar	-1,5	-1,2	-1,2	0,0
- varav övriga kostnader	-28,9	-25,9	-26,6	0,7
Resultat	**18,4**	**3,4**	**0,0**	**3,4**

2.1.1 Utfall per verksamhetsområde

Den politiska ledningen har ett överskott på +0,5 mnkr. Det är främst kostnaderna för lämnade bidrag som är lägre än budgeterat.

Förvaltningsledningen uppvisar ett överskott på +1,6 mnkr, där är det avgifter för medlemskap och kurser som har den största avvikelsen mot budget (+0,8 mnkr).

HR-avdelningen har ett överskott på +1,4 mnkr och den största bidragande orsaken är att medlen för heltidsprojektet bland annat på grund av Covid-19 ännu inte börjat användas.

Ekonomiavdelningen uppvisar ett överskott på +0,1 mnkr.

Kommunledningskontoret uppvisar ett underskott på -2,2 mnkr. Underskottet återfinns på kostenheten, jämfört med samma period 2019 (-1,3 mnkr) så har underskottet ökat med 0,9 mnkr. En översyn av kostenhetens organisation och verksamhet pågår.

Tillväxtavdelningen har ett underskott på -0,4 mnkr. Intäkterna är 3,6 mnkr högre än budgeterat medan kostnaderna är 4,1 mnkr högre än budgeterat.

IT-avdelningen uppvisar ett överskott på +2,2 mnkr. Den största bidragande orsaken är mindre kostnader för främmande tjänster (+1,7 mnkr) samt lägre avskrivningskostnader (+0,2 mnkr).

Det nya ansvaret utveckling och bidrag har ett överskott på +0,3 mnkr.

RR/verksamhetsform (mnkr)	Utfall jan-apr 2019	Utfall jan-apr 2020	- varav skattemedel	- varav intäkter	- varav kostnader
Politisk ledning	1,5	0,5	3,8	0,0	-3,3
Förvaltningsledning	1,8	1,6	3,1	0,0	-1,5
HR-avdelning	1,0	1,4	10,3	0,2	-9,1
Ekonomiavdelning	13,4	0,1	6,8	0,5	-7,2
Kommunledningskontor	-1,0	-2,2	8,9	12,9	-23,9
Tillväxtavdelning	1,0	-0,4	15,2	5,4	-21,1
Kommunikationsavdelning	-0,1	-0,1	2,5	0,0	-2,5
IT-avdelning	0,7	2,2	5,8	2,0	-5,6
Utveckling och bidrag	0,0	0,3	1,3	5,6	-6,6
Resultat	**18,3**	**3,4**	**57,7**	**26,6**	**-80,8**

2.1.1.1 Specifikation av personalkostnader

De totala kostnaderna för personal är +1,5 mnkr lägre än budgeterat. Alla verksamheter förutom politisk ledningen och Tillväxtavdelningen uppvisar ett positivt resultat jämfört mot budget.

Personalkostnad (mnkr)	Utfall jan-apr 2019	Utfall jan-apr 2020	Budget jan-apr 2020	Differens utfall/budget
Politisk ledning	0,0	-1,4	-1,2	-0,2
Förvaltningsledning	-0,7	-0,5	-0,5	0,0
HR-avdelning	-5,1	-5,9	-6,5	0,6
Ekonomiavdelning	-4,8	-4,8	-5,7	0,9
Kommunledningskontor	-14,6	-15,1	-15,9	0,8
Tillväxtavdelning	-7,7	-8,0	-7,4	-0,6
Kommunikationsavdelning	-1,6	-1,6	-1,6	0,0
IT-avdelning	-2,8	-2,9	-2,9	0,0
Utveckling och bidrag	0,0	0,0	0,0	0,0
Totalt	**-37,3**	**-40,2**	**-41,7**	**1,5**

2.2 Prognos

Kommunstyrelsen prognosticerar ett resultat för 2020 på 0,7 mnkr. Intäkterna prognosticeras bli +3,9 mnkr högre än budgeterat samtidigt som kostnaderna beräknas bli +3,2 mnkr högre än budget. De högre kostnaderna förklaras med förväntade högre kostnader för livsmedelsinköp än budgeterat.

ResultatRäkning med prognos (mnkr)	Årsbudget 2020	Årsprognos 2020, apr	Differens budget/prognos apr
Intäkter	**246,5**	**250,4**	**3,9**
- varav tilldelade skattemedel	173,3	173,4	0,1
- varav intäkter	73,2	77,0	3,8
Kostnader	**-246,5**	**-249,7**	**-3,2**
- varav personalkostnader	-125,0	-125,2	-0,2
- varav köp av huvudverksamhet	-5,1	-5,1	0,0
- varav lokalhyra	-30,2	-30,0	0,2
- varav fastighets- och driftskostnader	-2,2	-2,7	-0,5
- varav avskrivningar	-3,7	-3,4	0,3
- varav övriga kostnader	-80,2	-83,3	-3,0
Resultat	**0,0**	**0,7**	**0,7**

2.2.1 Prognos per verksamhetsområde

Det största underskottet är prognosticerat på kommunledningskontoret och härrör från kostenheten. De andra verksamheterna har lämnat en prognos på +2,0 mnkr vilket medför att kostenhetens prognos på -4,8 mnkr delvis uppvägs.

Förvaltningsledningen har en prognos på ett överskott på +2,6 mnkr. Detta beror på lägre lämnade bidrag (+0,6 mnkr) och lägre kostnader för avgifter (+2,0 mnkr).

IT-avdelningens prognosticerade överskott beror till största delen på lägre avskrivningar än budget (+0,6 mnkr), lägre kostnader för telefoni (+0,8 mnkr) samt lägre kostnader för förbrukningsinventarier och material (+0,7 mnkr). De minskade kostnaderna uppväger att avdelningens intäkter beräknas minska med -1,0 mnkr.

HR-avdelningen prognosticerar att budgeterade medel för heltidsprojektet (5,7 mnkr) kommer att förbrukas under året.

RR/verksamhetsform med prognos (mnkr)	Årsprognos 2020, apr	-varav skattemedel	-varav intäkter	-varav kostnader
Politisk ledning	0,5	11,3	0,0	-10,8
Förvaltningsledning	2,6	9,2	0,0	-6,8
HR-avdelning	-0,9	30,9	0,3	-32,1
Ekonomiavdelning	0,0	20,4	1,2	-21,6
Kommunledningskontor	-2,8	26,7	41,5	-70,9
Tillväxtavdelning	-0,9	46,8	9,6	-57,3
Kommunikationsavdelning	0,0	7,3	0,0	-7,3
IT-avdelning	1,0	17,5	7,3	-23,8
Utveckling och bidrag	1,1	3,3	17,1	-19,2
Resultat	**0,7**	**173,4**	**77,0**	**-249,8**

2.2.1.1 Specifikation, prognos personalkostnader

Prognosen för personalkostnader ligger på budget (-0,2 mnkr).

Tillväxtavdelningen lämnar en prognos på -1,4 mnkr. Det prognostiserade underskottet beror på minskade intäkter där teatern och sambiblioteket har påverkats av Covid-19 samt att

Kommunledningskontoret har ett prognosticerat överskott +1,6 mnkr, vilket bland annat förklaras med en vakans när kanslichefen är tillförordnad ekonomichef under större delen av året.

Personalkostnad prognos (mnkr)	Årsbudget 2020	Årspognos 2020, apr	Differens budget/prognos, apr
Politisk ledning	-3,5	-3,6	-0,1
Förvaltningsledning	-1,4	-1,4	0,0
HR-avdelning	-19,4	-19,7	-0,3
Ekonomiavdelning	-17,1	-17,1	0,0
Kommunledningskontor	-47,7	-46,1	1,6
Tillväxtavdelning	-22,4	-23,8	-1,4
Kommunikationsavdelning	-4,8	-4,8	0,0
IT-avdelning	-8,7	-8,7	0,0
utveckling och bidrag	0,0	0,0	0,0
Totalt	**-125,0**	**-125,2**	**-0,2**

2.3 Investeringar

Kommunstyrelsen beräknar att investeringsbudgeten kommer att förbrukas i sin helhet.

Investeringar (mnkr)	Investering jan-apr 2020	Årsbudget 2020	Årsprognos 2019, apr	Differens budget/prognos apr
Investeringsmedel KSF	1,4	6,0	6,0	0,0
Totalt	**1,4**	**6,0**	**6,0**	**0,0**

3 Ekonomisk uppföljning Kommungemensam verksamhet

I Kommungemensamma verksamhet redovisas från och med räkenskapsåret 2020 kommunens pensioner, semesterlöneskuld, klimatkompensation, STIM, intern leasing, försäljning av tillgångar, bidrag till Räddningstjänstförbundet, Länsmuseet Murberget och kommunförbundet samt finansiella intäkter och kostnader.

3.1 Utfall per verksamhetsområde

Den kommungemensamma verksamheten uppvisar ett underskott på -23,1 mnkr efter årets fyra första månader. Underskottet beror på en högre semesterlöneskuld samt högre pensionskostnad än budgeterat.

Utfall (mnkr)	Utfall jan-apr 2020	-varav skattemedel	-varav intäkter	-varav kostnader
Kommungemensam verksamhet	-23,1	35,9	25,1	-84,1
Resultat	**-23,1**	**35,9**	**25,1**	**-84,1**

3.2 Prognos per verksamhetsområde

Det prognosticerade resultatet för den kommungemensamma verksamheten är 0,0 mnkr. Semesterlöneskulden har en ojämn fördelning under året men förväntas följa den normala fördelningen och det är framför allt den som påverkar det prognostiserade resultatet vid årets slut.

Prognos (mnkr)	Årsprognos 2020, apr	-varav skattemedel	-varav intäkter	-varav kostnader
Kommungemensam verksamhet	0,0	57,9	70,0	-127,9
Resultat	**0,0**	**57,9**	**70,0**	**-127,9**

4 Ekonomisk uppföljning Kommunfullmäktige

Inom Kommunfullmäktiges verksamhetsområde finns kommunfullmäktige, revisionen och valnämnden.

4.1 Utfall per verksamhetsområde

Kommunfullmäktige redovisar ett överskott på +0,6 mnkr efter årets fyra första månader, och där verksamheten kommunfullmäktige står för +0,3 mnkr och revisionen för +0,3 mnkr.

Utfall (mnkr)	Utfall jan-apr 2020	-varav skattemedel	-varav intäkter	-varav kostnader
Kommunfullmäktige	0,3	0,9	0,0	0,6
Revisionen	0,3	0,6	0,0	-0,3
Valnämnden	0,0	0,1	0,0	-0,1
Resultat	**0,6**	**1,6**	**0,0**	**-1,0**

4.2 Prognos per verksamhetsområde

Det prognosticerade resultatet för kommunfullmäktige är +0,6 mnkr. Det prognosticerade överskottet beror till stor del på minskade kostnader på grund av Covid-19.

Prognos (mnkr)	Årsprognos 2020, apr	-varav skattemedel	-varav intäkter	-varav kostnader
Kommunfullmäktige	0,6	6,1	0,4	-5,9
Revisionen	0,0	1,9	0,0	-1,9
Valnämnden	0,0	0,2	0,4	-0,6
Resultat	**0,6**	**8,2**	**0,8**	**-8,4**

Härnösands kommun

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum
2020-05-27

Dnr
KS/2020-000094

Kommunstyrelseförvaltningen
Petra Norberg, 0611-34 85 30
petra.norberg@harnosand.se

Kommunfullmäktige

Ägardirektiv Invest i Härnösand AB och Technichus i Mittsverige AB

Förslag till beslut

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta

att anta ägardirektiv för Invest i Härnösand AB för åren 2020-2023

att anta ägardirektiv för Technichus i Mittsverige AB för åren 2020-2023.

Beskrivning av ärendet

Ägardirektivet för Invest i Härnösand AB och ägardirektivet för Technichus i Mittsverige AB gick ut 2020-01-30.

En översyn av ägardirektivet har genomförts och har utgått från SKR:s mall för ägardirektiv för bolagen. Intentionen har varit att säkerställa att aktiebolagslagen uppfylls och delar som inte är aktuella, enligt samma lag, tas bort. Ändamålet med Technichus har förtydligats och uppdaterats för att möjliggöra utveckling inom science center som följer samhällsutvecklingen, digitalisering och relationen till akademin. Tillförts har även en önskad nivå av soliditet i bolagens ekonomiska mål. Dialog har, inför förslag om ägardirektiven, förts med VD för respektive bolag.

Socialt perspektiv

Ingen påverkan

Ekologiskt perspektiv

Ingen påverkan

Ekonomiskt och juridiskt perspektiv

Genom översyn av ägardirektiven säkerställs de juridiska grunderna enligt aktiebolagslagen.

Lars Liljedahl
Kommundirektör

Petra Norberg
tf kanslichef

Bilagor

Bilaga – Ägardirektiv för Invest i Härnösand och Technichus i Mittsverige AB 2018-2020
Bilaga – Förslag ägardirektiv för Invest i Härnösand AB och Technichus i Mittsverige AB 2020-2023

Ägardirektiv Invest i Härnösand AB
2020-2023

Dokumentnamn	Ägardirektiv 2020-2022 Invest i Härnösand AB		Dokumenttyp Styrdokument	
Fastställd/upprättad av	Kommunfullmäktige		Datum 2020-06-15	Diarienummer 2020-000094
Dokumentansvarig/processägare	Kommunstyrelseförvaltningen	Version [Ver]	Senast reviderad 2018-02-27	Giltig t o m 2023-12-31
Dokumentinformation	Dokumentet innehåller Bilaga : Ägardirektiv för Technichus			
Dokumentet gäller för	Invest i Härnösand AB			
Annan information	Ersätter antagna direktivet från 2018-02-27			

Innehållsförteckning

1. Bolaget som en del av den kommunala organisationen 3
2. Kommunernas direktivrätt 3
3. Kommunens ledningsfunktion 3
4. Sekretess 3
5. Bolagets verksamhet 3
6. Bolagets ändamål 4
7. Fullmäktiges ställningstagande 4
8. Förvaltningsberättelsen 4
9. Granskningsrapporten 5
10. Ekonomiska mål 5
11. Finansiering och kapitalförvaltning 5
12. Information och ägardialog 5
13. Budget och verksamhetsplan 6
14. Kommunal koncernredovisning och budget 6
15. Suppleanter 6
16. Taxa för utbekommande av allmänna handlingar 6
17. Arkivreglemente 6
18. Bolagsstämma 6
19. Bolaget som en del av den kommunala organisationen 8
20. Kommunernas direktivrätt 8
21. Kommunens ledningsfunktion 8
22. Sekretess 8
23. Bolagets verksamhet 8
24. Bolagets ändamål 9
25. Fullmäktiges ställningstagande 9
26. Förvaltningsberättelsen 9
27. Granskningsrapporten 10
28. Ekonomiska mål 10
29. Finansiering och kapitalförvaltning 10
30. Information och ägardialog 10
31. Budget och verksamhetsplan 11
32. Kommunal koncernredovisning och budget 11
33. Suppleanter 11
34. Taxa för utbekommande av allmänna handlingar 11
35. Arkivreglemente 11
36. Bolagsstämma 11
37. Allvarliga händelser 11

Detta ägardirektiv avser Invest I Härnösand AB, (556127-2633), (nedan kallat bolaget).

1. Bolaget som en del av den kommunala organisationen

Bolaget ägs av Härnösands kommun. Bolaget är en del av kommunens verksamhet. Bolaget ska i sin verksamhet beakta detta. Bolagets verksamhet regleras, utöver av lag och av bolagsordningen, av ägardirektiv utfärdade av kommunfullmäktige, som fastställs av bolagsstämman.

2. Kommunernas direktivrätt

Bolagets styrelse och verkställande direktör har att följa utfärdade direktiv, såvida dessa inte strider mot bolagsordningen, mot tvingande bestämmelser i lag eller annan författning, exempelvis aktiebolagslagen och offentlighets- och sekretesslagen, eller strider mot bolagets intresse.
Detta ägardirektiv är ett komplement till bolagsordningen.

3. Kommunens ledningsfunktion

Bolaget står enligt 6 kap. 1 § kommunallagen under uppsikt av kommunstyrelsen. Kommunstyrelsen utövar kommunens ledningsfunktion över bolaget i enlighet med vad som anges i kommunstyrelsens reglemente. Kommunstyrelsen har rätt att ta del av bolagets handlingar och räkenskaper samt i övrigt inspektera bolaget och dess verksamhet. Bolaget ska lämna kommunstyrelsen den information om verksamheten som den begär. Den närmare omfattningen av informationen fastställs i samråd med bolagets styrelse, samt i kommunstyrelsens riktlinjer för uppsiktsplikt och i rutinbeskrivning för kommunstyrelsens uppsikt över bolagen.
Bolaget erinras om att kommunstyrelsen enligt 6 kap. 1 a § kommunallagen har att fatta årliga beslut huruvida verksamheten varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna.

4. Sekretess

Föreligger på grund av lagstadgad sekretess hinder mot att överlämna viss uppgift till ägaren får uppgiften uteslutas. Bolaget ska i så fall uppge att strykning/utelämnande skett.

5. Bolagets verksamhet

Föremålet för bolagets verksamhet anges i bolagsordningen för bolaget.
Bolaget får ej bedriva verksamhet som inte är förenlig med bolagsordningen.
Bolaget får ej heller bedriva verksamhet som inte är förenlig med den kommunala kompetensen.
Bolaget har till uppgift att:
Verka för att näringslivet utvecklas i Härnösands kommun. Det sker genom att initiera och stödja utvecklingsprojekt i linje med kommunens vision och de kommungemensamma mål som kommunalfullmäktige fastställt.

6. Bolagets ändamål

Syftet och målsättningen för bolagets verksamhet är, utöver vad som anges i bolagsordningen att:

- Aktivt följa näringslivets utveckling i nationellt, regionalt och lokalt.
- Agera i nätverk med aktörer som kan bidra till utvecklingsmöjligheter
- Stödja företag på orten i enlighet med den kommunala kompetensen
- Verka som aktiv ägare av dotterbolaget Technichus i Mittsverige AB. Ägardirektivet för dotterbolaget framgår av bilaga.
- Verka som en aktiv ägare i Härnösands Näringsliv AB

Bolagets arbete ska ske i nära samverkan med näringslivets representanter och andra intressenter liksom med kommunens verksamheter, kunder, företag, myndigheter och kommuner i Västernorrlands län.

7. Fullmäktiges ställningstagande

Bolaget ansvarar för att kommunfullmäktige får ta ställning innan sådana beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt fattas.
Av bolagsordningen framgår att vissa beslut i bolaget fattas av bolagsstämman. En fråga som faller utanför uppräkningen i bolagsordningen kan trots detta vara en sådan fråga som kräver ställningstagande enligt denna punkt. Uppstår tveksamhet huruvida ställningstagande krävs, ska bolaget samråda med kommunstyrelsen. i ägarkommunen.
Bolaget ska minst följa de av kommunfullmäktige antagna övergripande policydokumenten. Kan inte bolaget följa något av dessa utifrån sina speciella förutsättningar, ska bolagets styrelse tillskriva kommunfullmäktige och anhålla om undantag från den specifika policy som inte kan efterlevas. Har bolaget egna policydokument som är mer omfattande än ägarens så gäller dessa.

8. Förvaltningsberättelsen

Bolagets styrelse ska årligen i förvaltningsberättelsen, utöver vad aktiebolagslagen stadgar, redovisa hur verksamheten bedrivits och utvecklats mot bakgrund av det i bolagsordningen och dessa direktiv angivna syftet och ramarna med densamma.

Uttalandet ska vara så utformat att det kan läggas till grund för kommunstyrelsens uppsikt och beslut enligt 6 kap. 1 och 1 a §§ kommunallagen samt till lekmannarevisorns granskning.

Bolaget upphandlar själv revisionen och bolagsstämman beslutar om vilken auktoriserad eller godkänd revisor som ska utses för bolaget.

9. Granskningsrapporten

Bolagets lekmannarevisorer ska årligen i sin granskningsrapport yttra sig om huruvida bolaget bedrivits på ett ändamålsenligt sätt utifrån det syfte som angivits i bolagsordningen och i detta ägardirektiv, samt de kommunala befogenheter som utgör ram för verksamheten.
Om lekmannarevisorerna inom ramen för sin granskning finner brister i de avseenden som anges i första stycket ska lekmannarevisorerna löpande kommunicera sina iakttagelser med kommunstyrelsen.

10. Ekonomiska mål

För att uppnå god ekonomisk hushållning ska avkastningen på bolagets eget justerade kapital uppgå till minst 0,1 %.

Bolaget ska eftersträva att vid varje tillfälle ha en soliditet på minst 20 %.

11. Finansiering och kapitalförvaltning

Bolaget ska i god tid framföra sådant som är av vikt för sitt eget och kommunens budgetarbete. Bolaget ska till kommunstyrelsen årligen inge sitt behov av sådana investeringar och lånebehov som förutsätter borgen, så att detta kan beaktas i samband med kommunens budgetarbete.

Bolaget ska följa Härnösands kommuns finanspolicy och ska ingå i ägarens koncernkontorutin. Vid behov av upplåning ska i första hand likvida medel inom koncernen användas. I andra hand ska extern finansiering med kommunal borgen användas.

Bolaget har rätt att placera eventuellt överskott av likvida medel hos annan förutsatt att medlen inte behövs inom koncernen och att bättre förräntning kan erhållas än vid placering på koncernkontot

Företaget har inte rätt att pantsätta tillgångar för något ändamål.

12. Information och ägardialog

Ägaren ska fortlöpande hållas informerad av bolaget om dess verksamhet. Bolaget ska initiera möten med kommunen om omständigheterna så påkallar. Bolaget ska till kommunstyrelsen redovisa bolagets ställning och resultat per den 30/4, 31/8 och 31/12. Bolaget ska därvid uppmärksamma ägarkommunen på viktigare omständigheter och förändringar som kan inverka på bolagets verksamhet.
Kommunstyrelsen ska få del av

- protokoll från bolagsstämma (snarast)
- protokoll från styrelsesammanträde (löpande)
- bolagets årsredovisning med revisionsberättelse och granskningsrapport från lekmannarevisor. (senast 31/3)

Bolagets styrelse, VD och andra nyckelpersoner i bolaget ska delta vid möte med företrädare för kommunen minst en gång per år (ägardialog).

13. Budget och verksamhetsplan

Bolaget ska årligen fastställa verksamhetsplan med strategiska mål för de närmaste tre räkenskapsåren och budget för nästkommande räkenskapsår. Fastställd verksamhetsplan och budget ska tillställas kommunen senast för kännedom i november till kommunstyrelsen.

14. Kommunal koncernredovisning och budget

Bolaget ska till kommunen lämna de uppgifter som av kommunen bedöms nödvändiga för upprättande av årsredovisning och delårsrapport enligt lag (1997:614) om kommunal redovisning.
Bolaget ska till kommunen lämna de uppgifter som av kommunen bedöms nödvändiga för upprättande av kommunens budget.

15. Suppleanter

Suppleanterna inträder enligt följande:
Suppleant ska kallas till styrelsens sammanträden. Icke tjänstgörande suppleant har närvaro- och yttranderätt vid styrelsens sammanträden. Suppleant som ej tjänstgör ska åläggas att iaktta samma tystnads- och lojalitetsplikt som ledamot.

16. Taxa för utbekommande av allmänna handlingar

Bolaget ska tillämpa den för Härnösands kommun vid var tid gällande taxan för utbekommande av allmänna handlingar.

17. Arkivreglemente

Härnösands kommuns arkivreglemente ska tillämpas i bolaget.
Arkivmyndighet är kommunstyrelsen i Härnösands kommun.

18. Bolagsstämma

Bolaget ska årligen senast före utgången av maj månad hålla bolagsstämma/årsstämma.
Av bolagsordningen framgår hur kallelse till bolagsstämma ska ske.

ÄGARDIREKTIV BILAGA

Ägardirektiv
Technichus i Mittsverige AB
2020-2023

Dokumentnamn	Ägardirektiv Technichus i Mittsverige AB		Dokumenttyp Styrdokument	
Fastställd/upprättad av	Kommunfullmäktige		Datum 2020-06-15	Diarienummer 2020-000094
Dokumentansvarig/processägare	Kommunstyrelseförvaltningen	Version	Senast reviderad 2018-02-26	Giltig t o m 20231231
Dokumentinformation	Ingår som Bilaga i dokument Ägardirektiv Invest i Härnösand AB			
Dokumentet gäller för	Technichus i Mittsverige AB			
Annan information	Ersätter antagna direktivet från de 2018-02-26			

Detta ägardirektiv avser Technichus i Mittsverige AB, (556558-7242), (nedan kallat bolaget).

19. Bolaget som en del av den kommunala organisationen

Bolaget ägs av Härnösands kommun och är ett dotterbolag till Invest i Härnösand AB. Bolaget är en del av kommunens verksamhet. Bolaget ska i sin verksamhet beakta detta. Bolagets verksamhet regleras, utöver av lag och av bolagsordningen, av ägardirektiv utfärdade av kommunfullmäktige, som fastställs av bolagsstämman.

20. Kommunernas direktivrätt

Bolagets styrelse och verkställande direktör har att följa utfärdade direktiv, såvida dessa inte strider mot bolagsordningen, mot tvingande bestämmelser i lag eller annan författning, exempelvis aktiebolagslagen och offentlighets- och sekretesslagen, eller strider mot bolagets intresse.
Detta ägardirektiv är ett komplement till bolagsordningen.

21. Kommunens ledningsfunktion

Bolaget står enligt 6 kap. 1 § kommunallagen under uppsikt av kommunstyrelsen. Kommunstyrelsen utövar kommunens ledningsfunktion över bolaget i enlighet med vad som anges i kommunstyrelsens reglemente. Kommunstyrelsen har rätt att ta del av bolagets handlingar och räkenskaper samt i övrigt inspektera bolaget och dess verksamhet. Bolaget ska lämna kommunstyrelsen den information om verksamheten som den begär. Den närmare omfattningen av informationen fastställs i samråd med bolagets styrelse, samt i kommunstyrelsens riktlinjer för uppsiktsplikt och i rutinbeskrivning för kommunstyrelsens uppsikt över bolagen.
Bolaget erinras om att kommunstyrelsen enligt 6 kap. 1 a § kommunallagen har att fatta årliga beslut huruvida verksamheten varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna.

22. Sekretess

Föreligger på grund av lagstadgad sekretess hinder mot att överlämna viss uppgift till ägaren får uppgiften uteslutas. Bolaget ska i så fall uppge att strykning/utelämnande skett.

23. Bolagets verksamhet

Föremålet för bolagets verksamhet anges i bolagsordningen för bolaget.
Bolaget får ej bedriva verksamhet som inte är förenlig med bolagsordningen.
Bolaget får ej heller bedriva verksamhet som inte är förenlig med den kommunala kompetensen.
Bolaget har till uppgift att:
Att öka intresset för vetenskap och entreprenörskap främst hos barn och ungdomar, lokalt och regionalt.

Bolagets verksamhet ska dessutom bedrivas utifrån Skolverkets kriterier för Science Centers.

24. Bolagets ändamål

Syftet och målsättningen för bolagets verksamhet är, utöver vad som anges i bolagsordningen att:

- Driva och utveckla ett science center med därmed förenlig verksamhet. Skapa intresse för vetenskap med fokus på teknik och entreprenörskap hos barn och ungdomar.
- Särskilt inrikta sig mot lokala och regionala utvecklingsfrågor samt olika perspektiv på och verktyg inom digitalisering.
- Arbete ska ske med nära anknytning till skolan, från förskola till universitet.
- Bidra till att arenor och mötesplatser skapas för att koppla samman science centers med akademin, näringsliv och andra samhällsaktörer.
- Samverka med närliggande kommuner, näringsliv och föreningar.
- Bedriva även uppdragsutbildning, utvecklingsuppdrag som är inom ramen för bolagets ändamål, viss försäljning, konferens- och caféverksamhet.

25. Fullmäktiges ställningstagande

Bolaget ansvarar för att kommunfullmäktige får ta ställning innan sådana beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt fattas.
Av bolagsordningen framgår att vissa beslut i bolaget fattas av bolagsstämman. En fråga som faller utanför uppräkningen i bolagsordningen kan trots detta vara en sådan fråga som kräver ställningstagande enligt denna punkt. Uppstår tveksamhet huruvida ställningstagande krävs, ska bolaget samråda med kommunstyrelsen. i ägarkommunen.
Bolaget ska minst följa de av kommunfullmäktige antagna övergripande policydokumenten. Kan inte bolaget följa något av dessa utifrån sina speciella förutsättningar, ska bolagets styrelse tillskriva kommunfullmäktige och anhålla om undantag från den specifika policy som inte kan efterlevas. Har bolaget egna policydokument som är mer omfattande än ägarens så gäller dessa.

26. Förvaltningsberättelsen

Bolagets styrelse ska årligen i förvaltningsberättelsen, utöver vad aktiebolagslagen stadgar, redovisa hur verksamheten bedrivits och utvecklats mot bakgrund av det i bolagsordningen och dessa direktiv angivna syftet och ramarna med densamma.

Uttalandet ska vara så utformat att det kan läggas till grund för kommunstyrelsens uppsikt och beslut enligt 6 kap. 1 och 1 a §§ kommunallagen samt till lekmannarevisorns granskning.

Bolaget upphandlar själv revisionen och bolagsstämman beslutar om vilken auktoriserad eller godkänd revisor som ska utses för bolaget.

27. Granskningsrapporten

Bolagets lekmannarevisorer ska årligen i sin granskningsrapport yttra sig om huruvida bolaget bedrivits på ett ändamålsenligt sätt utifrån det syfte som angivits i bolagsordningen och i detta ägardirektiv, samt de kommunala befogenheter som utgör ram för verksamheten.
Om lekmannarevisorerna inom ramen för sin granskning finner brister i de avseenden som anges i första stycket ska lekmannarevisorerna löpande kommunicera sina iakttagelser med kommunstyrelsen.

28. Ekonomiska mål

För att uppnå god ekonomisk hushållning ska avkastningen på bolagets eget justerade kapital uppgå till minst 0,1 %.

Bolaget ska eftersträva att vid varje tillfälle ha en soliditet på minst 50 %.

29. Finansiering och kapitalförvaltning

Bolaget ska i god tid framföra sådant som är av vikt för sitt eget och kommunens budgetarbete. Bolaget ska till kommunstyrelsen årligen inge sitt behov av sådana investeringar och lånebehov som förutsätter borgen, så att detta kan beaktas i samband med kommunens budgetarbete.

Bolaget ska följa Härnösands kommuns finanspolicy och ska ingå i ägarens koncernkontorutin. Vid behov av upplåning ska i första hand likvida medel inom koncernen användas. I andra hand ska extern finansiering med kommunal borgen användas.

Bolaget har rätt att placera eventuellt överskott av likvida medel hos annan förutsatt att medlen inte behövs inom koncernen och att bättre förräntning kan erhållas än vid placering på koncernkontot

Bolaget har inte rätt att pantsätta tillgångar för något ändamål.

30. Information och ägardialog

Bolaget ska löpande hålla Invest i Härnösand AB styrelse, eller den de utser, väl informerad om bolagets verksamhet och ställning. Bolaget ska också tillse att ägaren hålls informerad, genom att initiera möten med kommunen om omständigheterna så påkallar.
Bolaget ska till kommunstyrelsen redovisa bolagets ställning och resultat per den 30/4, 31/8 och 31/12. Bolaget ska därvid uppmärksamma ägarkommunen på viktigare omständigheter och förändringar som kan inverka på bolagets verksamhet.
Kommunstyrelsen ska få del av

- minnesanteckningar från ägardialoger (löpande)
- protokoll från bolagsstämma (snarast)
- protokoll från styrelsesammanträde (löpande)
- bolagets årsredovisning med revisionsberättelse och granskningsrapport från lekmannarevisor. (senast 31/3)

Bolagets styrelse, VD och andra nyckelpersoner i bolaget ska delta vid möte med företrädare för kommunen minst en gång per år (ägardialog).

31. Budget och verksamhetsplan

Bolaget ska årligen fastställa verksamhetsplan med strategiska mål för de närmaste tre räkenskapsåren och budget för nästkommande räkenskapsår. Fastställd verksamhetsplan och budget ska tillställas kommunen senast för kännedom i november till kommunstyrelsen.

32. Kommunal koncernredovisning och budget

Bolaget ska till kommunen lämna de uppgifter som av kommunen bedöms nödvändiga för upprättande av årsredovisning och delårsrapport enligt lag (1997:614) om kommunal redovisning.
Bolaget ska till kommunen lämna de uppgifter som av kommunen bedöms nödvändiga för upprättande av kommunens budget.

33. Suppleanter

Suppleanter inträder enligt följande:
Suppleant ska kallas till styrelsens sammanträden. Icke tjänstgörande suppleant har närvaro- och yttranderätt vid styrelsens sammanträden. Suppleant som ej tjänstgör ska åläggas att iaktta samma tystnads- och lojalitetsplikt som ledamot.

34. Taxa för utbekommande av allmänna handlingar

Bolaget ska tillämpa den för Härnösands kommun vid var tid gällande taxan för utbekommande av allmänna handlingar.

35. Arkivreglemente

Härnösands kommuns arkivreglemente ska tillämpas i bolaget.
Arkivmyndighet är kommunstyrelsen i Härnösands kommun.

36. Bolagsstämma

Bolaget ska årligen senast före utgången av maj månad hålla bolagsstämma/årsstämma.
Av bolagsordningen framgår hur kallelse till bolagsstämma ska ske.

37. Allvarliga händelser

Bolaget har skyldighet att omedelbart till verkställande direktören för Invest i Härnösand AB anmäla händelser, som kan utgöra en överhängande fara för bolagets kunder eller tillgångar.

Bolaget har skyldighet att ställa samtliga sina operativa resurser till krisledningsnämndens förfogande, om den så begär, i samband med att någon extraordinär händelse har inträffat i kommunen. Det kan till exempel gälla disposition av bolagets personal och material efter uppkomna behov inom kommunen.

Ersättning för detta inklusive merkostnader för bolaget regleras mellan bolaget och ägaren i efterhand. Ersättningens storlek fastställs av kommunstyrelsen.

Om Härnösands kommuns krisledningsorganisation aktiveras vid denna typ av allvarlig händelse ska bolagets verkställande direktör, om kommundirektören bedömer att det behövs, kallas för att ingå i Krisledningsstaben.

Härnösands kommun

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum
2020-05-26

Dnr
KS/2020-000171

Kommunstyrelseförvaltningen
Daniel Johannsson

Kommunstyrelsen

Naturvårdsverkets och Statskontorets rapporter - Översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet

Förslag till beslut

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta

att anta föreslaget remissvar som sitt eget.

Beskrivning av ärendet

Naturvårdsverket och Statskontoret har fått i uppdrag att göra en översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet och föreslå hur åtgärdsprogrammet kan förändras för att säkerställa att luftkvaliteten inte överskrider aktuella gränsvärden för utomhusluft. Statskontorets förslag är enbart riktat mot förbättringar som rör åtgärdsprogrammen medan Naturvårdsverket även berör andra frågor med anknytning till kommunernas luftvårdsarbete.

Miljödepartementet har remitterat rapporterna för att ge regeringen synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

Sammanfattning av remissvaret

Härnösands kommun berörs inte direkt av något åtgärdsprogram idag men genom luftvårdssamarbetet i länet kommer vi i kontakt med åtgärdsprogrammen i Sundsvalls och Örnsköldsviks kommuner. Samtal har förts mellan samhällsförvaltningen och Sundsvalls och Örnsköldsviks kommuner om remissen. I förslaget lyfts det fram förslag från Naturvårdsverket som samhällsförvaltningen är angelägna att genomföra.

Uno Jonsson
Tillväxtchef

Daniel Johannsson
Hållbarhetsstrateg

Bilagor

Bilaga – Skrivelse översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet
Bilaga – Översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet

Bilaga – Remissvar Naturvårdsverkets och statskontorets rapporter – Översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet

Härnösands kommun

REMISSVAR

Datum
2020-04-30

Diarienummer
KS20-000171

Ert datum
2020-03-24

Er referens
M2020/00276/KI

Miljödepartementet
m.remissvar@regeringskansliet.se
med kopia till
johanna.janson@regeringskansliet.se

Remissvar Naturvårdsverkets och Statskontorets rapporter Översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet

Härnösands kommun och samhällsförvaltningen ser mycket positivt på Statskontorets och Naturvårdsverkets förslag till förändringar som berör åtgärdsprogrammen för luftkvalitet.

Statskontorets förslag är enbart riktat mot förbättringar som rör åtgärdsprogrammen medan Naturvårdsverket även berör andra frågor med anknytning till kommunernas luftvårdsarbete.

Härnösands kommun berörs inte av något åtgärdsprogram för egen del men inom luftvårdssamarbetet i länet kommer vi i kontakt med frågor som rör åtgärdsprogrammen i Sundsvalls och Örnsköldsviks kommuner. I arbetet med remissvaret har samtal förts med Sundsvalls och Örnsköldsviks kommuner.

Samhällsförvaltningen vill särskilt lyfta fram följande förslag från Naturvårdsverket som angelägna att genomföra:

- Naturvårdsverket föreslår i enlighet med uppdraget att en Nationell åtgärdsplan tas fram.

- Naturvårdsverket utökar sitt stöd och sin vägledning kring framtagandet av kontrollstrategier genom ett utvärderingsförfarande.

- Naturvårdsverket avser att förändra processen kring genomförande och redovisning av objektiv skattning, dels genom ett förenklat rapporteringsförfarande för kommunerna, men även genom att införa ett granskningsförfarande av de redovisningar som skickas till Naturvårdsverket. Målet är att underlätta för kommunerna och samtidigt öka harmoniseringen av redovisningarna och kvaliteten på rapporteringen till EU [2.5]

Postadress
Härnösands kommun
871 80 Härnösand

Besöksadress
Stadshuset

Hemsida
www.harnosand.se

E-post
kommun@harnosand.se

Telefon
0611-34 80 00

Fax
0611-34 80 30

Organisationsnr
212000-2403

Bankgiro
5576-5218

Naturvårdsverket avser att tillsammans med Boverket ta fram en gemensam vägledning för luftkvalitet och MKN i planering som ett stöd för kommuner.

Med detta tackar Härnösands kommun för att ha fått möjlighet att lämna synpunkter på remiss.

Andreas Sjölander
Kommunstyrelsens ordförande

Regeringskansliet

Remiss

2020-03-24
M2020/00276/KI

Miljödepartementet
Klimatenheten, Nationellt
Johanna Janson
08- 405 16 90
0730 39 16 90

Naturvårdsverkets och Statskontorets rapporter Översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet

Remissinstanser

ACOEM

Borås kommun

Burlövs kommun

Boverket

Chalmers tekniska högskola

Dalarnas luftvårdsförbund

Energiföretagen

Folkhälsomyndigheten

Faluns kommun

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Gävle kommun

Göteborgs kommun

Helsingborgs kommun

Hudiksvalls kommun

Härnösands kommun

IVL Svenska Miljöinstitutet AB

Jönköpings kommun

Jönköpings läns luftvårdsförbund

Kalmar kommun

Telefonväxel: 08-405 10 00
Fax: 08-24 46 31
Webb: www.regeringen.se

Postadress: 103 33 Stockholm
Besöksadress: Fredsgatan 6
E-post: m.registrator@regeringskansliet.se

Karlstad kommun

Kommerskollegium

Konjunkturinstitutet

Kungälvs kommun

Linköpings kommun

Ludvika kommun

Luftvårdsförbundet i Göteborgsregionen

Luleå kommun

Länsstyrelsen i Jämtlands län

Länsstyrelsen Jönköpings län

Länsstyrelsen Norrbottens län

Länsstyrelsen Skåne län

Länsstyrelsen Stockholms

Länsstyrelsen Uppsala

Länsstyrelsen Västerbotten

Länsstyrelsen Västernorrland

Länsstyrelsen Västra Götalands län

Länsstyrelsen Östergötland

Malmö kommun

Motala kommun

Myndigheten för trafikanalys

Mölndals kommun

Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen

Norrköpings kommun

Opsis AB

Piteå kommun

Regelrådet

Region Gotland

Referenslaboratoriet för tätortsluft, Stockholms universitet

Riksrevisionen

Skellefteå kommun

Skåne Luftvårdsförbund

Sollentuna kommun

Statens energimyndighet

Stockholms kommun

Sundsvalls kommun

Sveriges Kommuner och Regioner

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Sveriges Åkeriföretag

Svenska Naturskyddsföreningen

Svenskt Näringsliv

Södertälje kommun

Trafikverket

Transportstyrelsen

Umeå universitet

Umeå kommun

Uppsala kommun

Västerås kommun

Växjö kommun

Örnsköldsviks kommun

Östergötlands luftvårdsförbund

Östra Sveriges luftvårdsförbund

Remissvaren ska ha kommit in till Miljödepartementet **senast den 30 juni 2020**. Svaren bör lämnas i bearbetningsbar form (t.ex. Wordformat) per e-post till m.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till johanna.janson@regeringskansliet.se. Ange diarienummer M2020/00276/Kl och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet. Remissinstansens namn ska även anges i dokumentnamnet.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Betänkandet kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss – hur och varför (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Frågor under remisstiden besvaras av Johanna Janson, tel. 08 - 405 16 90.

Katja Awiti
Departementsråd

Översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet

2020:5

STATSKONTORET

STATSKONTORET

MISSIV

DATUM
2020-02-06

DIARIENR
2019/63

ERT DATUM
2019-03-14

ER BETECKNING
M2019/00649/KI

Regeringen
Miljö- och energidepartementet
103 33 Stockholm

Uppdrag om översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet

Statskontoret fick den 14 mars 2019 i uppdrag att genomföra en översyn och analys av åtgärdsprogrammen för luftkvalitet, med fokus på systemets utformning. I uppdraget har ingått att föreslå möjliga lösningar för att förbättra systemet som medför att åtgärdsprogrammen blir mer effektiva verktyg för att EU:s gränsvärden och de svenska miljökvalitetsnormerna för utomhusluft inte överskrids.

Statskontoret överlämnar härmed rapporten *Översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet* (2020:5).

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende. Utredningschef Gabriel Brandström, organisationsdirektör Michael Borchers och utredaren Kajsa Holmberg, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen

Annelie Roswall Ljunggren

Kajsa Holmberg

POSTADRESS: Box 396, 101 27 Stockholm. BESÖKSADRESS: Torsgatan 11. TELEFON VXL 08-454 46 00.
registrator@statskontoret.se www.statskontoret.se

Innehåll

	Sammanfattning	**7**
1	**Slutsatser och förslag**	**9**
1.1	Åtgärdsprogram för bättre luftkvalitet har inte avsedd effekt	9
1.2	Uppdrag att se över systemet med åtgärdsprogram	10
1.3	Svårt att bedöma och besluta om verkningsfulla åtgärder	11
1.4	Begränsade möjligheter att göra programmen mer effektiva	12
1.5	Rapportens disposition	14
2	**Ramar för arbetet med åtgärdsprogram**	**15**
2.1	Åtgärdsprogrammen utgår från luftkvalitetsdirektivet	15
2.2	Flera aktörer delar ansvaret för att ta fram och genomföra åtgärdsprogram	16
2.3	Åtgärdsprogrammen har oklar rättslig status	18
3	**Erfarenheter av arbetet med åtgärdsprogram**	**19**
3.1	Luften har blivit bättre men gränsvärdena överskrids fortfarande	19
3.2	Svårt att bedöma vilka åtgärder som är mest verkningsfulla	20
3.3	Svårt att besluta om de mest verkningsfulla åtgärderna	21
3.4	Programmen brister i två avseenden	23
4	**Statskontorets förslag**	**27**
4.1	Utgångspunkter för Statskontorets förslag	27
4.2	Låt Naturvårdsverket besluta om vem som ska ta fram ett åtgärdsprogram	28
4.3	Förbättra Naturvårdsverkets vägledning	29
4.4	Låt Naturvårdsverket kvalitetsgranska åtgärdsprogrammen	30
4.5	Låt Naturvårdsverket följa upp åtgärdsprogrammen	31
4.6	Förslagen förstärker varandra	31
5	**Förslagens konsekvenser**	**33**
5.1	Förslagen innebär ökade kostnader för staten	33
5.2	Små förändringar i kommunernas kostnader	34

5.3 Inga konsekvenser för den kommunala självstyrelsen 35

6 Insatser som kräver ändrade förutsättningar 37
6.1 Tillsyn kräver bindande regelverk och tydligt formulerade åtgärder 37
6.2 Tillsyn av hur programmen genomförs 38
6.3 Två grundläggande förändringar för att säkerställa att miljökvalitetsnormerna följs 39
6.4 Fastställ åtgärdsprogrammen centralt 40
6.5 Regeringen bäst lämpad att fastställa programmen 41

Referenser 45

Bilagor

1 Regeringsuppdraget 47
2 Metoder för datainsamling 53
3 Åtgärdsprogram i andra länder 55
4 Statlig finansiering av åtgärdsprogram 61

Sammanfattning

Om luftens föroreningshalter blir för höga ska en länsstyrelse eller kommun ta fram ett åtgärdsprogram för att förbättra luftkvaliteten. Sedan 2004 har 15 sådana program upprättats. Fem av dessa har avslutats eftersom luftkvaliteten åter har varit god. Men i övriga tio fall är föroreningshalterna fortfarande höga, trots att flera av programmen har funnits under lång tid. Statskontoret har därför analyserat systemet med åtgärdsprogram för luftkvalitet, i syfte att lämna förslag som kan göra programmen till mer effektiva verktyg för att förbättra luftkvaliteten.

Statskontorets analys visar att det finns två orsaker till att åtgärdsprogrammen inte har avsedd effekt. För det första är det svårt för de kommuner och länsstyrelser som tar fram programmen att bedöma vilka åtgärder som är mest verkningsfulla. För det andra är det svårt för de berörda aktörerna att komma överens om de mest verkningsfulla åtgärderna, bland annat eftersom de har rådighet över olika verktyg för att förbättra luftkvaliteten, men inte över varandra. Sammantaget leder det till att programmen tar lång tid att ta fram och brister i kvalitet.

Statskontoret har fyra förslag för att öka programmens effektivitet:

- **Låt Naturvårdsverket besluta direkt om kommunen eller länsstyrelsen ska ta fram åtgärdsprogram**, istället för att låta beslutet gå via länsstyrelsen.
- **Förbättra Naturvårdsverkets vägledning i arbetet med åtgärdsprogram**.
- **Låt Naturvårdsverket kvalitetsgranska fastställda program** utifrån kraven i regelverken, och återkoppla till berörda aktörer.
- **Låt Naturvårdsverket följa upp åtgärdsprogrammen.**

1 Slutsatser och förslag

Luftkvaliteten i Sverige har blivit avsevärt bättre de senaste 20 åren. Samtidigt är föroreningshalterna fortfarande för höga på flera platser i landet, vilket påverkar människors hälsa negativt och skapar stora kostnader för samhället.[1]

1.1 Åtgärdsprogram för bättre luftkvalitet har inte avsedd effekt

Om luftens föroreningshalter överskrider vissa miljökvalitetsnormer, det vill säga gräns- eller målvärden för olika ämnen och partiklar, ska en länsstyrelse eller kommun upprätta ett åtgärdsprogram för att luftkvaliteten åter ska följa normerna.[2] Sedan 2004 har 15 sådana åtgärdsprogram upprättats i Sverige.[3] Fem av dessa program har avslutats eftersom luftens föroreningshalter åter har varit inom gränsvärdena.[4] Men i övriga tio fall riskerar gränsvärdena fortfarande att överskridas, trots att flera av åtgärdsprogrammen har funnits under lång tid.

1.1.1 Pågående överträdelser kan leda till vite från EU

Åtgärdsprogrammen svarar mot Sveriges skyldigheter enligt EU:s luftkvalitetsdirektiv.[5] För närvarande driver EU-kommissionen två överträdelseärenden mot Sverige som relaterar till luftkvalitetsdirektivet och dess artikel 23, om krav på åtgärdsprogram. Om Sverige fälls i EU-domstolen riskerar staten vite på minst 2 miljoner euro.[6]

---

[1] Naturvårdsverket. (2019 a och 2019 b).

[2] Direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 *om luftkvalitet och renare luft i Europa*, artikel 23; 5 kap. 7 § miljöbalken.

[3] Naturvårdsverket räknar reviderade program som nya och räknar därför till 22 totalt.

[4] Olsen Lundh. (2016). s. 176f; Länsstyrelsen i Stockholms län. (2013). s. 19.

[5] Direktiv 2008/50/EG, artikel 23.

[6] Meddelande från kommissionen nr 2019/C 309/01.

I det ena ärendet påpekar kommissionen att Sverige inte har införlivat luftkvalitetsdirektivet korrekt i svensk lagstiftning, eftersom Sverige inte har något bindande regelverk som anger att åtgärderna i programmen ska vara lämpliga för att hålla perioden då gränsvärdena överskrids så kort som möjligt.[7] Regeringen beslutade därför att göra vissa ändringar i luftkvalitetsförordningen. Dessa ändringar gäller sedan den 1 januari 2020.[8]

I det andra ärendet menar kommissionen att åtgärderna i de svenska åtgärdsprogrammen inte har varit tillräckliga för att hålla perioden då gränsvärdena överskrids så kort som möjligt, eftersom Sverige enligt kommissionen har överskridit gränsvärdena för partiklar på ett fortlöpande och varaktigt sätt.[9] Vårt uppdrag avser detta ärende.

1.2 Uppdrag att se över systemet med åtgärdsprogram

Statskontoret har haft i uppdrag av regeringen att se över och analysera systemet med åtgärdsprogram för luftkvalitet. Syftet med uppdraget har varit att göra programmen mer effektiva som verktyg för att följa miljökvalitetsnormerna och för att hålla perioder då normerna överskrids så korta som möjligt (bilaga 1). Effektivitet betyder alltså i det här sammanhanget hur verkningsfulla programmen är.

Naturvårdsverket har under samma period haft ett liknande regeringsuppdrag.[10] Vi har därför delvis samordnat vårt arbete med Naturvårdsverket. Under arbetets gång har vi även stämt av med företrädare för Boverket, Energimyndigheten, Trafikverket samt Sveriges Kommuner och Regioner.

I detta kapitel presenterar vi våra slutsatser och våra förslag till regeringen. Slutsatserna bygger i huvudsak på dokumentstudier och samrådsmöten. Tillsammans med Naturvårdsverket har vi genomfört fem

---

[7] Formell underrättelse, överträdelseärende nr 2018/2326. 2019-01-25.

[8] Miljödepartementet. (2019).

[9] Formell underrättelse, överträdelseärende nr 2012/2216.

[10] Regeringsbeslut 2019-03-14. *Uppdrag om översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet*.

regionala möten med företrädare för aktörer som har arbetat med att ta fram och genomföra åtgärdsprogram. Vi har även analyserat tidigare utredningar om åtgärdsprogram, rättsliga dokument som reglerar programmen samt programmen i sig. Vi har dessutom undersökt hur arbetet med åtgärdsprogram är organiserat i ett urval av andra EU-länder samt Norge, för att se om problemen i det svenska systemet skulle kunna lösas efter utländsk förebild (bilaga 3).

I bilaga 2 beskriver vi mer ingående hur vi har genomfört uppdraget. I bilaga 4 analyserar vi hur regeringen skulle kunna använda ekonomiska styrmedel för att göra åtgärdsprogrammen mer verkningsfulla, och varför vi bedömer att det inte är en bra väg framåt.

1.3 Svårt att bedöma och besluta om verkningsfulla åtgärder

Statskontorets analys visar att det finns två huvudsakliga orsaker till att åtgärdsprogrammen brister. För det första är det svårt att bedöma vilka åtgärder som är mest verkningsfulla, och för det andra är det svårt att besluta om de mest verkningsfulla åtgärderna. Det beror bland annat på att kommuner, regioner, statliga myndigheter och regeringen har rådighet över olika utsläppskällor och verktyg för att förbättra luftkvaliteten, men inte över varandra. Programmen är därför begränsade till de åtgärder som alla berörda aktörer är överens om. Både inom och mellan aktörerna finns dessutom en rad målkonflikter, eftersom åtgärder för att förbättra luftkvaliteten ofta minskar möjligheten att nå andra mål.

1.3.1 Programmen tar lång tid att ta fram

Det delade ansvaret för att ta fram och genomföra åtgärdsprogrammen leder till att programmen tar lång tid att ta fram, eftersom det går åt mycket tid till att bedöma, samordna och förankra roller och åtgärder. Det är också tidskrävande att leva upp till EU:s krav både på vad åtgärdsprogrammen ska innehålla och på att återrapportera uppgifter kring programmen.

1.3.2 Programmen brister i kvalitet

Svårigheten att bedöma och komma överens om de mest verkningsfulla åtgärderna leder även till att åtgärdsprogrammen brister i kvalitet. Åtgär-

derna i programmen är ofta vagt formulerade, och vissa program är otillräckliga för att se till att luftkvaliteten följer miljökvalitetsnormerna även om alla åtgärder i programmet genomförs.

1.4 Begränsade möjligheter att göra programmen mer effektiva

Statskontorets analys visar att det i dag finns begränsade möjligheter att öka åtgärdsprogrammens effektivitet. För att göra programmen till mer effektiva verktyg skulle de antingen behöva bli rättsligt bindande, eller så skulle ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna behöva ändras, så att samma aktör får rådighet över såväl åtgärdsprogrammen som utsläppskällorna och verktygen för att förbättra luftkvaliteten.

Men regeringen har tidigare valt att inte gå vidare med förslag om att göra programmen rättsligt bindande, och att förändra ansvarsfördelningen mellan stat och kommun i sådan omfattning är en mer långtgående lösning än vad som i nuläget är motiverat utifrån bristerna i systemet med åtgärdsprogram.

Statskontorets förslag fokuserar därför i huvudsak på hur regeringen kan göra åtgärdsprogrammen till mer effektiva verktyg inom ramen för nuvarande ansvarsfördelning och rättsliga ställning. Utifrån dessa förutsättningar bedömer vi att programmens kvalitet är den faktor som regeringen har störst möjlighet att påverka.

1.4.1 Statskontorets förslag syftar främst till att höja åtgärdsprogrammens kvalitet

Statskontoret har fyra förslag för att göra åtgärdsprogrammen till mer effektiva verktyg för att följa miljökvalitetsnormerna. Vi har bedömt förslagen utifrån genomförbarhet och potential att göra programmen mer effektiva. Inget av förslagen kräver lagändringar, utan kan genomföras genom ändringar i luftkvalitetsförordningen.

Ett av våra förslag syftar till att korta tiden för att ta fram programmen.

- **Låt Naturvårdsverket besluta direkt om kommunen eller länsstyrelsen ska ta fram åtgärdsprogram.** Genom att låta Naturvårdsverket direkt fördela uppgiften att ta fram åtgärdsprogram,

istället för att beslutet ska gå via länsstyrelsen, blir processen för att ta fram programmen kortare.

Statskontorets övriga tre förslag syftar till att höja åtgärdsprogrammens kvalitet.

- **Förbättra Naturvårdsverkets vägledning i arbetet med åtgärdsprogram.** Genom att Naturvårdsverket erbjuder en mer aktiv och verksamhetsanpassad vägledning till kommuner och länsstyrelser får de senare bättre förutsättningar att ta fram åtgärdsprogram av hög kvalitet.
- **Låt Naturvårdsverket kvalitetsgranska fastställda åtgärdsprogram.** Genom att Naturvårdsverket bedömer om de fastställda åtgärdsprogrammen uppfyller kraven i miljöbalken och luftkvalitetsförordningen, och återkopplar sin bedömning till kommuner och länsstyrelser, får aktörerna bättre förutsättningar att besluta om konkreta, tidsatta och verkningsfulla åtgärder.
- **Låt Naturvårdsverket följa upp åtgärdsprogrammen.** Genom att Naturvårdsverket följer upp hur åtgärdsprogrammen genomförs får kommuner och länsstyrelser starkare incitament att formulera mer konkreta och tidsatta åtgärder. De får också bättre möjlighet att bedöma om och när de behöver revidera programmen.

Andra förslag som skulle kunna bidra till att höja åtgärdsprogrammens kvalitet ligger inom Naturvårdsverkets uppdrag. Det gäller dels möjligheten att inrätta så kallade nationella åtgärdsplaner, dels möjligheten att ge de berörda aktörerna nya verktyg för att förbättra luftkvaliteten. Statskontoret har därför inte analyserat dessa möjligheter närmare.

1.4.2 Förslagen förstärker varandra

De förslag som syftar till att stärka åtgärdsprogrammens kvalitet förstärker varandra. De får alltså sämre effekt om bara något av dem genomförs.

Genom att Naturvårdsverket kvalitetsgranskar och följer upp programmen får myndigheten bättre information om kommunernas och länsstyrelsernas behov. Det ger i sin tur myndigheten bättre förutsättningar att utforma vägledning som uppfyller behoven, vilket förbättrar kommunernas och länsstyrelsernas förutsättningar att ta fram program av hög kvalitet.

1.4.3 Förslagen innebär ökade kostnader för staten

Statskontorets förslag innebär ökade administrativa kostnader för staten på omkring 500 000 kronor årligen. Men vi bedömer att kostnaderna är motiverade och proportionerliga i förhållande till risken för vite från EU och i förhållande till förslagens potential att göra programmen till mer effektiva verktyg för att följa miljökvalitetsnormerna.

Om alla förslagen genomförs innebär de inte några större förändringar i kommunernas kostnader för arbetet med åtgärdsprogram. De har heller inga konsekvenser för den kommunala självstyrelsen.

1.5 Rapportens disposition

I kapitel 2 redogör vi för ramarna för arbetet med åtgärdsprogram. Kapitel 3 innehåller den analys av arbetet med åtgärdsprogram som våra slutsatser bygger på. I kapitel 4 presenterar och motiverar vi våra förslag, och i kapitel 5 redogör vi för konsekvenserna av förslagen. Avslutningsvis diskuterar vi i kapitel 6 ett par insatser som skulle göra programmen till mer kraftfulla verktyg, men som skulle kräva långtgående förändringar av nuvarande regelverk och ansvarsfördelning. Vi bedömer att de åtminstone på kort sikt varken är genomförbara eller motiverade.

2 Ramar för arbetet med åtgärdsprogram

I detta kapitel redogör vi för ramarna för arbetet med åtgärdsprogram. Arbetet utgår ytterst från EU:s luftkvalitetsdirektiv, men påverkas även i stor utsträckning av den svenska förvaltningsmodellen och av hur riksdagen har valt att implementera EU:s direktiv i svensk lagstiftning.

2.1 Åtgärdsprogrammen utgår från luftkvalitetsdirektivet

Åtgärdsprogrammen svarar mot EU:s luftkvalitetsdirektiv, som säger att medlemsstaterna ska upprätta luftkvalitetsplaner om luftens föroreningshalter överskrider vissa gränsvärden.[11] Direktivet har implementerats i svensk lagstiftning genom miljöbalken (1998:808), luftkvalitetsförordningen (2010:477) och Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (2019:9).

2.1.1 Åtgärdsprogrammens innehåll är reglerat

Luftkvalitetsdirektivet styr till viss del även åtgärdsprogrammens innehåll. Enligt direktivet ska programmen bland annat innehålla uppgifter om den aktuella luftföroreningen och dess orsaker, beräknade effekter av olika åtgärder samt en tidplan för när åtgärderna ska vara genomförda och ha nått avsedd verkan.[12] Dessutom har riksdagen beslutat att programmen även ska innehålla uppgifter om vilka konsekvenser åtgärderna kan väntas få för det allmänna och för enskilda personer, företag och organisationer.[13]

[11] Direktiv 2008/50/EG, artikel 23.

[12] Direktiv 2008/50/EG, annex XV.

[13] 5 kap. 9 § miljöbalken.

2.1.2 Systemet riskerar att främja kortsiktiga åtgärder

Åtgärdsprogrammen är ett verktyg för att kunna följa miljökvalitetsnormerna. Om normerna överskrids ska programmen se till att perioden som normerna överskrids är så kort som möjligt. Det kan skapa incitament för att välja kortsiktiga åtgärder som inte nödvändigtvis förbättrar luftkvaliteten i stort, utan tvärtom riskerar att flytta utsläppen eller öka de totala utsläppen. Det kan till exempel handla om att leda om en busslinje för att minska utsläppen på en viss plats där miljökvalitetsnormen överskrids. Åtgärden leder till att normen uppfylls på den specifika platsen, men busslinjen blir samtidigt längre och de totala utsläppen ökar. I praktiken kan det alltså finnas en motsättning mellan verkningsfulla åtgärdsprogram och god luftkvalitet i samhället i stort.

2.2 Flera aktörer delar ansvaret för att ta fram och genomföra åtgärdsprogram

Luftkvalitetsdirektivet säger inte hur medlemsstaterna ska organisera arbetet med åtgärdsprogram. Det innebär att det är upp till länderna själva att avgöra vilka aktörer som behöver delta i arbetet för att programmen ska kunna ha avsedd effekt. Den svenska förvaltningsmodellen med ett starkt kommunalt självstyre och relativt självständiga myndigheter innebär att regeringen, myndigheter, regioner och kommuner har rådighet över olika utsläppskällor och verktyg för att förbättra luftkvaliteten. Därför är ansvaret för att ta fram och genomföra programmen delat mellan flera aktörer.

2.2.1 Omfattande process att ta fram åtgärdsprogram

I nuläget har såväl kommunerna som länsstyrelserna, Naturvårdsverket och regeringen utpekade uppgifter i arbetet med att ta fram åtgärdsprogram. Förenklat ser processen ut såhär:

Naturvårdsverket bedömer om det behövs åtgärdsprogram

Kommunerna ska kontrollera den lokala luftkvaliteten. Om kontrollen visar att gränsvärdena överskrids eller riskerar att överskridas så underrättar kommunen Naturvårdsverket, som bedömer om det behövs ett åtgärdsprogram.

Kommuner eller länsstyrelser tar fram förslag till åtgärdsprogram
Det är antingen regeringen själv som ska ta fram åtgärdsprogram, eller den eller de myndigheter eller kommuner som regeringen bestämmer.[14] I dag har regeringen delegerat uppgiften till kommuner och länsstyrelser. Om Naturvårdsverket bedömer att det behövs ett åtgärdsprogram rapporterar därför myndigheten detta till länsstyrelsen, som antingen själv tar fram ett program, eller överlåter uppgiften till en kommun. Det senare är vanligast.

Berörda aktörer måste vara överens om programmens innehåll
Den kommun eller länsstyrelse som tar fram programmet får föreslå åtgärder som andra kommuner och myndigheter ska genomföra. Men aktören som tar fram programmet måste samråda med övriga berörda aktörer och får bara fastställa åtgärdsprogrammet i de delar där aktörerna är överens.[15] Naturvårdsverket ska sedan rapportera programmet till EU-kommissionen senast två år efter det år då det första överskridandet observerades.[16]

Regeringen prövar de frågor aktörerna inte kommer överens om
Om Naturvårdsverket, länsstyrelserna och kommunerna inte är överens om att det behövs ett åtgärdsprogram, vem som ska ha ansvaret för programmet eller vad det ska innehålla så kan de i varje steg av processen överlämna frågan till regeringen för prövning.

2.2.2 Begränsad uppföljning av hur program genomförs

När ett åtgärdsprogram väl är fastställt så ska den berörda länsstyrelsen årligen följa upp hur programmet genomförs och fungerar. Det gäller både program som har tagits fram av en kommun och program som har tagits fram av länsstyrelsen själv.[17] Men många länsstyrelser redovisar bara en generell bedömning av hur programmen genomförs i sin årsredovisning. Länsstyrelsernas uppföljningar sammanställs heller inte nationellt.

Åtgärdsprogrammen ska omprövas vid behov, men minst vart sjätte år. Inom den tidsramen är det upp till kommunen eller länsstyrelsen som har

[14] 5 kap. 7 § miljöbalken.
[15] 35 och 36 § luftkvalitetsförordningen.
[16] Direktiv 2008/50/EG, artikel 23.
[17] Se länsstyrelsernas regleringsbrev från 2009 och framåt.

tagit fram programmet att bedöma om det behöver omprövas. Kommunen eller länsstyrelsen beslutar själv om när programmet ska avslutas.[18]

2.3 Åtgärdsprogrammen har oklar rättslig status

Myndigheter och kommuner har ansvar för att följa miljökvalitetsnormerna, och för att inom sina ansvarsområden genomföra de åtgärder som behövs enligt ett åtgärdsprogram.[19] Samtidigt konstaterar förarbetena att ”det är vanskligt att säga hur långt myndigheter och kommuner ska anses vara bundna av åtgärdsprogrammen”, och att innehållet i programmen inte kan anses ”vara bindande i den bemärkelse att det direkt ska läggas till grund för myndigheters och kommuners beslut”.[20]

I praktiken är därför åtgärdsprogrammens rättsliga status oklar. Programmen drar upp riktlinjerna för de efterföljande besluten, men kan inte i detalj binda vare sig myndigheter, kommuner, enskilda eller utsläppskällor vid ett visst beslut.[21] Att det finns ett åtgärdsprogram verkar exempelvis inte påverka domstolarnas bedömningar i mål om miljöprövningar, detaljplaner och liknande.[22]

Frågan om åtgärdsprogrammens rättsliga ställning har utretts och prövats tidigare. Utredaren föreslog då att programmen skulle vara rättsligt bindande. Men regeringen valde att inte gå vidare med det förslaget, bland annat med motiveringen att det skulle vara problematiskt att tillämpa.[23]

---

[18] 5 kap. 9 § miljöbalken.

[19] 5 kap. 3 och 11 § miljöbalken.

[20] SOU 2005:59. s. 91.

[21] Prop. 2009/10:184. s. 36, 54.

[22] Olsen Lundh. (2016). s. 184 f.

[23] SOU 2005:113. s. 134, 162; Prop. 2009/10:184. s. 36.

3 Erfarenheter av arbetet med åtgärdsprogram

I detta kapitel analyserar vi erfarenheter av arbetet med åtgärdsprogram och orsakerna till att många av programmen inte uppfyller sitt syfte. Vår analys grundar sig dels på genomgångar av åtgärdsprogram, dels på samrådsmöten med aktörer som har arbetat med programmen.

3.1 Luften har blivit bättre men gränsvärdena överskrids fortfarande

Luftkvaliteten i Sverige har blivit avsevärt bättre de senaste 20 åren. Naturvårdsverkets statistik visar att halterna av kvävedioxid (NO_2) och partiklar (PM_{10}) har minskat i nästan samtliga av de mest utsatta gaturummen, när man ser till årsmedelvärdet. Vår utvärdering visar också att en stor mängd åtgärder för att förbättra luftkvaliteten har genomförts inom ramen för åtgärdsprogrammen. Genom arbetet med programmen har kommuner och länsstyrelser byggt upp nya samverkansstrukturer och ökat sin kunskap om luftfrågor. Det har bidragit till att luftkvalitetsperspektivet har blivit mer etablerat i de berörda organisationerna. Åtgärdsprogrammen bidrar även till att informera allmänheten om luftkvaliteten i kommunen.

Samtidigt överskrids gränsvärdena fortfarande på flera platser i landet.[24] Endast 5 av de 15 åtgärdsprogram för luftkvalitet som har upprättats sedan 2004 har kunnat avslutas.[25] 10 program är fortfarande aktiva (figur 1).

[24] Naturvårdsverket. (2019 a, 2019 b).

[25] Naturvårdsverket räknar reviderade program som nya och räknar därför till 22 totalt.

Figur 1. Åtgärdsprogram i Sverige.

Område (år*)	Framtaget av	NO^2	PM_{10}
Stockholms län (2004, 2012, revideras)	Länsstyrelsen Stockholm	x	x
Göteborgsregionen (2004, 2006, 2018)	Länsstyrelsen Västra Götaland	x	
Uppsala (2006, 2015)	Uppsala kommun	x	x
Umeå (2009, 2015)	Umeå kommun	x	
Skellefteå (2010, revideras)	Skellefteå kommun	x	
Örnsköldsvik (2011)	Örnsköldsviks kommun		x
Linköping (2014)	Linköpings kommun		x
Sundsvall (2014)	Sundsvalls kommun	x	x
Luleå (2015)	Luleå kommun	x	
Visby (2019)	Region Gotland		x
Göteborg (2006, avslutat 2012)	Länsstyrelsen Västra Götaland		x
Norrköping (2006, avslutat 2015)	Norrköpings kommun		x
Helsingborg (2007, 2009, avslutat 2016)	Länsstyrelsen Skåne	x	
Malmö (2007, 2011, avslutat 2017)	Länsstyrelsen Skåne	x	
Jönköping (2010, avslutat 2019)	Jönköpings kommun		x

*År som programmen fastställdes, reviderades och avslutades

3.2 Svårt att bedöma vilka åtgärder som är mest verkningsfulla

Åtgärdsprogram får enligt miljöbalken omfatta all verksamhet och alla åtgärder som kan påverka möjligheten att följa miljökvalitetsnormerna. Det inkluderar både åtgärder i den fysiska miljön och åtgärder i form av myndighetsbeslut. Vanliga åtgärder är bland annat att göra det lättare för medborgare att ta sig fram till fots, med cykel eller med kollektivtrafik, samt att göra dessa trafikslag mer attraktiva och tillgängliga. Andra vanliga åtgärder är att förbättra väghållningen och att införa miljözoner för tunga fordon.

Men luftkvaliteten påverkas av ett stort antal faktorer, från trafikmängden till vädret. Vissa städer har också problem med inversion, ett väderläge som uppstår vid kallt och vindstilla väder, och som leder till att varm luft inte stiger och att föroreningar därmed koncentreras vid marknivå. Dessa faktorer kan både motverka åtgärder för att förbättra luftkvaliteten och påverka åtgärdernas effekt. Det krävs därför stor kunskap för att kunna

bedöma vilka åtgärder som är mest verkningsfulla i varje enskilt fall, och hur långtgående åtgärderna behöver vara för att nå önskad verkan.

Flera av de aktörer som vi har pratat med och som har tagit fram åtgärdsprogram upplever att de saknar tillräcklig kunskap och erfarenhet för att kunna prioritera rätt åtgärder. Flera kommunföreträdare efterfrågar mer stöd och vägledning från Naturvårdsverket med att identifiera rätt åtgärder och att bedöma åtgärdernas effekter. Detta gäller särskilt representanter för mindre kommuner.

3.3 Svårt att besluta om de mest verkningsfulla åtgärderna

Även när det går att bedöma vilka åtgärder som är mest verkningsfulla kan det vara svårt för de berörda aktörerna att fatta beslut om att genomföra dem. Ett hinder är att de som tar fram programmen inte själva råder över alla åtgärder. Ett annat hinder är att åtgärderna skulle motverka andra mål. Hur allvarliga de här hindren är beror i många fall på vilken typ av luftföroreningar som behöver minskas.

3.3.1 Aktörerna saknar rådighet över utsläppskällor och verktyg för att förbättra luftkvaliteten

Många representanter för kommuner och statliga myndigheter som arbetar med åtgärdsprogram beskriver att de saknar rådighet över viktiga utsläppskällor. Det kan exempelvis handla om trafik från kranskommuner till städer, utsläpp från sjötrafik eller statliga vägar som går genom en kommun. Kommuner och statliga myndigheter kan inte tvinga någon annan kommun eller myndighet att genomföra åtgärder, även om det är nödvändigt att genomföra dem för att komma till rätta med luftkvalitetsproblemen.

Representanter för flera kommuner uppger även att de saknar rådighet över viktiga verktyg för att förbättra luftkvaliteten inom det egna området. Stockholm har bland annat velat införa miljödifferentierade trängselskatter, kommunal kontroll av efterlevnaden av miljözoner och dubbdäcksförbud, samt möjlighet att avgiftsbelägga parkeringar av miljöskäl.[26] Det

[26] *Dagens Industri.* (2019).

kräver förändringar i lagstiftningen. Samtidigt har kommunerna fått tillgång till två nya verktyg de senaste åren; miljözoner och dubbdäcksförbud. Dessa två verktyg har också använts på flera håll i landet.

3.3.2 Målkonflikter försvårar åtgärdsarbetet

Åtgärdsarbetet försvåras i flera fall av målkonflikter. Vid våra möten med aktörer som arbetar med åtgärdsprogram framkom exempelvis att mål om ökat bostadsbyggande, fler arbetstillfällen och bättre framkomlighet för trafiken kan stå i konflikt med mål om att förbättra luftkvaliteten. Målkonflikterna leder till att olika kommunala förvaltningar ställs mot varandra, och att kommuner ställs mot statliga myndigheter. Det gör det svårt att besluta om åtgärder som skulle kunna förbättra luftkvaliteten, men som också skulle minska möjligheten att nå andra mål. De flesta av åtgärderna i programmen är därför sådana som kan genomföras utan stora negativa konsekvenser för andra mål. [27]

Det är bara i ett fall som ett åtgärdsprogram har hänvisats till regeringen på grund av att aktörerna inte kunde komma överens om en åtgärd. Det gällde programmet för Stockholms län, som innehöll ett förslag om att införa en avgift på dubbdäck. Regeringen strök då åtgärden ur programmet.

Politiska prioriteringar avgör åtgärdsprogrammens verkningsgrad

Målkonflikterna i arbetet med åtgärdsprogram innebär att programmens effektivitet som verktyg för att följa miljökvalitetsnormerna ytterst är en fråga om politiska prioriteringar. Både kommuner, regioner och regeringen har i praktiken möjlighet att besluta om mycket långtgående åtgärder inom ramen för sina egna ansvarsområden. Men de måste väga olika mål mot varandra, till exempel om ett dubbdäcksförbud för att förbättra luftkvaliteten har högre prioritet än att fortsätta använda dubbdäck för att upprätthålla trafiksäkerheten.

Vissa luftkvalitetsproblem är svårare att åtgärda än andra

De åtgärdsprogram som hittills upprättats i Sverige har gällt partiklar respektive kvävedioxid. Åtgärderna för att få ner partikelhalterna är ofta

[27] Länsstyrelsen i Stockholms län. (2013).

lokala och kan genomföras av kommunen. Det kan till exempel handla om att binda damm och att ändra metoderna för gatustädning. Tre åtgärdsprogram för partiklar har avslutats, och ytterligare några kommuner överväger att avsluta sina program. Åtgärder för att minska kvävedioxidhalter kräver däremot ofta att flera olika aktörer samarbetar. Åtgärderna innebär generellt sett även större målkonflikter, eftersom de ofta påverkar samhällsplaneringen.

3.4 Programmen brister i två avseenden

Svårigheterna att bedöma och besluta om de mest verkningsfulla åtgärderna leder dels till att programmen tar lång tid att ta fram, dels till att de brister i kvalitet. Båda faktorerna gör åtgärdsprogrammen mindre effektiva som verktyg för att följa miljökvalitetsnormerna.

3.4.1 Åtgärdsprogram tar lång tid att ta fram

Processen med att ta fram ett åtgärdsprogram har för de senaste programmen tagit två till fyra år, från att Naturvårdsverket bedömt att det behövs ett program till att programmet fastställs. Det är lång tid sett till målet att hålla tiden som gränsvärdena överskrids så kort som möjligt. Det är även lång tid med tanke på att programmen ska överlämnas till EU-kommissionen inom två år från att ett överskridande observerats, samt omprövas minst vart sjätte år.

De aktörer som arbetar med åtgärdsprogram som vi har träffat uppger att de långa processerna bland annat beror på det delade ansvaret, som ställer stora krav på samordning och förankring. Ansvarsfördelningen mellan aktörerna är otydlig och det är svårt för de berörda aktörerna att komma överens om åtgärder. Svårigheter att bedöma och besluta om de mest verkningsfulla åtgärderna bidrar också till att det tar lång tid att ta fram ett program.

Att åtgärdsprogrammen tar lång tid att ta fram beror också på de krav som både luftkvalitetsdirektivet och svensk lagstiftning ställer på programmens innehåll. Det handlar bland annat om att rapportera från mätningar och att beräkna effekter av åtgärder, vilket är tidskrävande enligt aktörerna som tar fram åtgärdsprogrammen.

3.4.2 Åtgärdsprogrammen brister i kvalitet

Vår analys visar att åtgärdsprogrammen ofta brister i kvalitet. Det beror ibland på att de åtgärder som ingår i programmen inte räcker för att komma till rätta med luftkvalitetsproblemen. Många åtgärder är också alltför otydligt formulerade för att vägleda och sätta tryck på de ansvariga aktörerna att genomföra åtgärderna. De otydliga formuleringarna gör det dessutom svårt att bedöma i vilken utsträckning som beslutade åtgärder genomförs.

Åtgärderna är ibland otillräckliga

I vissa fall bedömer den kommun eller länsstyrelse som tagit fram åtgärdsprogrammet att de åtgärder som man har kunnat besluta om inte kommer att vara tillräckliga för att uppfylla miljökvalitetsnormerna, i alla fall inte på kort sikt. Aktörerna menar att de saknar rådighet över de verktyg som krävs för att kunna nå gränsvärdena, och att ett otillräckligt program är det bästa de kan åstadkomma med nuvarande befogenheter.

Åtgärderna är otydligt formulerade

Det finns i dagsläget inga krav på hur åtgärderna i programmen ska vara formulerade. Det sker heller ingen nationell uppföljning av i vilken utsträckning som åtgärderna genomförs. Eftersom aktörerna ofta har svårt att bedöma och komma överens om åtgärder finns därför starka incitament för dem att formulera åtgärderna på ett sätt som ger dem utrymme att justera innehållet efterhand. Det finns också ett värde i att kunna anpassa åtgärderna till ändrade förutsättningar. Men otydligt formulerade åtgärder ger mindre vägledning och sätter mindre tryck på aktörerna att faktiskt genomföra åtgärderna, än mer precist formulerade åtgärder.

Svårt att bedöma om åtgärderna genomförs

Åtgärdsprogrammens oklara rättsliga ställning innebär att systemet saknar skarpa mekanismer för att se till att fastställda åtgärder verkligen genomförs. När Naturvårdsverket utvärderade åtgärdsprogrammen 2008 konstaterade myndigheten att bristen på genomdrivandemekanismer ledde till att många åtgärder i programmen inte genomförs.[28] Miljömålsberedningen menade så sent som 2016 att det inte finns något som tyder på att detta har

[28] Naturvårdsverket. (2008).

förändrats.[29] Men det är oklart vad detta påstående bygger på, eftersom programmen inte har utvärderats på något systematiskt sätt sedan 2008.

De aktörer som ansvarar för åtgärderna menar att det är ett relativt litet problem att genomföra åtgärder jämfört med att bedöma och besluta om dem. I de fall som åtgärder inte genomförs beror det enligt aktörerna själva ofta på att de inte längre bedömer att åtgärderna i fråga är de mest verkningsfulla.

Vår analys visar att det är svårt att bedöma i vilken omfattning som beslutade åtgärder genomförs. Det beror dels på att de ofta är otydligt formulerade, dels på att de inte följs upp på ett systematiskt sätt. Flera åtgärdsprogram saknar uppgifter om när åtgärderna ska vara genomförda, eller innehåller åtgärder som är alltför otydligt formulerade för att det i efterhand ska gå att bedöma om de är genomförda eller inte. Även kommunerna och länsstyrelserna själva är ibland osäkra på om åtgärder har genomförts eller inte. I Luleås åtgärdsprogram står det exempelvis att invånare ”genom olika aktiviteter” uppmuntras att välja hållbara alternativ för sina resor”.[30] I Sundsvalls program är en åtgärd ”arbete för att förändra resvanor”.[31]

[29] SOU 2016:47. s. 500.

[30] Luleå kommun. (2014). s. 34.

[31] Sundsvalls kommun. (2014). s. 18.

4 Statskontorets förslag

I detta kapitel presenterar vi våra förslag till lösningar på de problem i arbetet med åtgärdsprogram som vi identifierade i föregående kapitel.

4.1 Utgångspunkter för Statskontorets förslag

I föregående kapitel visade vi att det finns två orsaker till att åtgärdsprogrammen brister i effektivitet. Skälen är dels att det är svårt att bedöma vilka åtgärder som är mest verkningsfulla, dels att det är svårt att besluta om de mest verkningsfulla åtgärderna. Vi bedömer att det finns små möjligheter att göra det lättare att besluta om åtgärder utan att förändra ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna så att samma aktör får rådighet över programmen, utsläppskällorna och verktygen för att förbättra luftkvaliteten. Men att förändra ansvarsfördelningen i sådan omfattning är en mer långtgående insats än vad som i nuläget är motiverat utifrån bristerna i programmen.

Så länge åtgärdsprogrammen inte är juridiskt bindande det finns det också litet mervärde med att omfördela ansvaret för att fastställa programmen, eftersom den aktör som fastställer programmen saknar skarpa verktyg för att säkerställa att åtgärder inom andra aktörers ansvarsområde verkligen genomförs. Men regeringen har tidigare valt att inte gå vidare med förslag om att göra åtgärdsprogrammen juridiskt bindande. Våra förslag fokuserar därför på hur regeringen kan göra programmen till mer effektiva verktyg inom ramen för nuvarande ansvarsfördelning och rättsliga ställning.

Vi bedömer att det finns begränsade möjligheter att korta tiden för att ta fram åtgärdsprogrammen. Att det är flera aktörer som delar på ansvaret för att ta fram och genomföra programmen kräver att aktörerna lägger tid på att samordna och förankra åtgärderna. Detta är något regeringen inte kan påverka. Regeringen kan heller inte påverka de tidskrävande innehålls- och rapporteringskrav som lagstiftningen ställer på programmen, eftersom de till stor del svarar mot Sveriges skyldigheter enligt luftkvalitetsdirektivet. Vi bedömer därför att programmens bristande kvalitet är den

faktor som regeringen har störst möjlighet att påverka för att göra programmen till mer effektiva verktyg.

Att åtgärdsprogrammen inte håller tillräcklig kvalitet gör det i nuläget svårt att bedöma i vilken utsträckning som det finns brister även i genomförandet av programmen. Men oavsett eventuella brister i genomförandet är det inte meningsfullt att förbättra genomförandet av bristfälliga program. Vi anser därför att regeringen i ett första steg bör prioritera att stärka programmens kvalitet och därefter, vid behov, förbättra genomförandet.

4.1.1 Förslagen bedöms utifrån genomförbarhet och potential att göra programmen mer effektiva

Vi har bedömt möjliga förslag utifrån två kriterier:

- Förslagens potential att göra åtgärdsprogrammen till mer effektiva verktyg för att följa miljökvalitetsnormerna. I vilken utsträckning kan förslagen avhjälpa något eller några av de problem som minskar åtgärdsprogrammens effektivitet?
- Förslagens genomförbarhet. Vilka ekonomiska och administrativa kostnader innebär förslagen och hur går de att förena med den nuvarande lagstiftningen och ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna? Om förslagen inskränker den kommunala självstyrelsen, är inskränkningen proportionerlig i förhållande till nationella intressen?

4.2 Låt Naturvårdsverket besluta om vem som ska ta fram ett åtgärdsprogram

Processen för att ta fram åtgärdsprogram är i dag förhållandevis lång och komplicerad, även jämfört med andra nordiska länder. I Finland och Norge är det kommunen som tar fram programmen, när den ansvariga myndigheten bedömt att ett sådant program behövs. I Sverige är det kommunen *eller* länsstyrelsen som tar fram programmen. När Naturvårdsverket bedömt att ett åtgärdsprogram behövs hänvisar myndigheten ärendet till länsstyrelsen, som i sin tur bedömer vem som ska ta fram programmet. I de allra flesta fallen överlåter länsstyrelsen uppgiften till en

kommun. Men steget via länsstyrelsen adderar omkring sex månader till processen.

Vi föreslår att Naturvårdsverket direkt ska kunna besluta om länsstyrelsen eller kommunen är bäst lämpad att ta fram åtgärdsprogram. Myndigheten bedömer redan idag när det behövs ett åtgärdsprogram, och är därför väl insatt i luftföroreningarnas omfattning och orsaker. Naturvårdsverket skulle kunna få denna uppgift genom en ändring i luftkvalitetsförordningen.

4.3 Förbättra Naturvårdsverkets vägledning

Ett sätt att höja åtgärdsprogrammens kvalitet är att förbättra Naturvårdsverkets vägledning i luftkvalitetsfrågor. I dag består myndighetens vägledning i huvudsak av generella stödmaterial kring hur kommuner ska mäta och rapportera luftkvaliteten. Myndigheten ger i dag sällan aktivt stöd i arbetet med åtgärdsprogram. Naturvårdsverkets handbok *Luftguiden* innehåller ett kapitel om åtgärdsprogram, och på myndighetens hemsida finns exempel på åtgärder och styrmedel för att minska halterna av luftföroreningar i tätorter. Men fördjupade vägledningar finns bara inom områdena mätning, modellering och rapportering av luftkvalitet.[32]

Att Naturvårdsverket skulle tillhandahålla mer och bättre stödmaterial om åtgärder och åtgärdsprogram räcker sannolikt inte för att höja kvaliteten på programmen, eftersom orsakerna till luftkvalitetsproblemen ofta är lokala och komplexa. Kommuners skilda behov och förutsättningar gör det också svårt att ta fram standardiserade vägledningar. Det vore heller inte kostnadseffektivt att göra det, eftersom det är få kommuner och länsstyrelser som berörs. Kommunerna och länsstyrelserna behöver snarare hjälp att värdera och välja vilka åtgärder som är mest lämpliga utifrån just deras specifika problem. Vissa kommuner behöver även hjälp att hitta samverkansformer under arbetet med att ta fram programmet.

Därför föreslår vi att Naturvårdsverket ska erbjuda mer aktiv och verksamhetsanpassad vägledning till berörda kommuner och länsstyrelser.

---

[32] Naturvårdsverket. (2019 c). s. 4 f.

Naturvårdsverket kan till exempel erbjuda detta i form av träffar för erfarenhetsutbyte och personliga kontaktpersoner.

4.4 Låt Naturvårdsverket kvalitetsgranska åtgärdsprogrammen

I nuläget får kommuner och länsstyrelser ingen återkoppling på om de program de fastställt uppfyller kraven i regelverket, eller om de är tillräckliga för att följa miljökvalitetsnormerna. Vi föreslår att kommunerna och länsstyrelserna får bättre återkoppling på programmen. Vi bedömer att det skulle öka kommunernas och länsstyrelsernas incitament och förutsättningar att besluta om konkreta, tidsatta och verkningsfulla åtgärder.

4.4.1 Naturvårdsverket bör bedöma programmen utifrån kraven i regelverket

Vi föreslår att Naturvårdsverket ska kvalitetsgranska de fastställda åtgärdsprogrammen. Myndigheten har expertkompetens inom luftkvalitetsfrågor, och har som förvaltningsmyndighet på miljöområdet också goda förutsättningar att utveckla och bibehålla kompetensen.

Vi föreslår att Naturvårdsverket ska kvalitetsgranska åtgärdsprogrammen så fort kommunen eller länsstyrelsen har fastställt dem, utifrån de krav som miljöbalken och luftkvalitetsförordningen ställer på programmens innehåll. Det är på detta sätt som åtgärdsprogrammen kvalitetsgranskas i Norge (bilaga 3). Naturvårdsverket skulle kunna få denna uppgift genom en ändring i luftkvalitetsförordningen.

4.4.2 Viktigt att återkoppla brister i programmen

Om Naturvårdsverket bedömer att programmen inte lever upp till kraven i regelverket bör myndigheten återkoppla bristerna till den aktör som tagit fram och fastställt programmet. Kommunen eller länsstyrelsen kan då förbättra programmet och fastställa det på nytt. Men åtgärdsprogrammens rättsliga ställning medger inte några sanktioner eller formella krav mot de kommuner och länsstyrelser som inte följer Naturvårdsverkets rekommendationer, eller vars program inte uppfyller kraven i regelverket. Därför är det viktigt att Naturvårdsverket återkopplar på ett pedagogiskt sätt, som tydliggör myndighetens rekommendationer och varför det är viktigt att följa dem.

4.5 Låt Naturvårdsverket följa upp åtgärdsprogrammen

Vi förslår att Naturvårdsverket får i uppgift att följa upp hur åtgärdsprogrammen genomförs, istället för att låta länsstyrelserna följa upp program som har tagits fram inom deras geografiska område. Vi bedömer att Naturvårdsverket med sin expertis i luftkvalitetsfrågor har bättre förutsättningar än länsstyrelserna att stödja kommuner och länsstyrelser i att bedöma när det är befogat att ompröva eller att avsluta ett åtgärdsprogram. Det skulle även kunna öka kommunernas och länsstyrelsernas incitament att formulera mer konkreta och tidsatta åtgärder, om genomförandet av programmen följdes upp och sammanställdes nationellt.

För att skapa förutsättningar för Naturvårdsverkets uppföljning kan luftkvalitetsförordningen kompletteras med bestämmelser om att den som har ansvar för åtgärdsprogram ska redovisa till Naturvårdsverket hur arbetet går och i vilken utsträckning som åtgärderna i programmen har genomförts. Redovisningen skulle kunna ske antingen årligen eller vartannat år.

4.6 Förslagen förstärker varandra

Statskontorets förslag för att höja åtgärdsprogrammens kvalitet har potential att förstärka varandra. De får inte heller avsedd effekt om de genomförs var för sig. Vi rekommenderar därför regeringen att kombinera förslagen ifråga.

Vi rekommenderar att en stärkt central vägledning kombineras med en systematisk kvalitetsgranskning och uppföljning av programmen. Genom att kvalitetsgranska och följa upp programmen får Naturvårdsverket bättre information om kommunernas och länsstyrelsernas behov. Det ger myndigheten bättre förutsättningar att utforma vägledning som möter behoven, och som ytterligare förbättrar kommunernas och länsstyrelsernas förutsättningar att ta fram program av hög kvalitet.

4.6.1 Förslag som ökar programmens kvalitet bidrar indirekt till att lösa även andra problem

Förslagen för att höja åtgärdsprogrammens kvalitet kan indirekt bidra till att korta tiden för att ta fram åtgärdsprogrammen. Stärkt vägledning kan

exempelvis göra att kommuner och länsstyrelser snabbare kan bedöma vilka åtgärder som är mest verkningsfulla.

Bristerna i åtgärdsprogrammens kvalitet bidrar också till att programmens ställning i arbetet med att följa miljökvalitetsnormerna inte blir så stark som man bör kunna förvänta sig. Att höja programmens kvalitet skulle därför även kunna bidra till att stärka programmens ställning.

5 Förslagens konsekvenser

I detta kapitel analyserar vi de ekonomiska och administrativa konsekvenserna av de förslag vi presenterade i föregående kapitel. Vi analyserar även förslagens konsekvenser för den kommunala självstyrelsen.

5.1 Förslagen innebär ökade kostnader för staten

Den viktigaste konsekvensen av förslagen är att åtgärdsprogrammen kan bli mer effektiva verktyg för att följa miljökvalitetsnormerna. Men förslagen innebär också ökade administrativa kostnader för staten på cirka 500 000 kronor årligen, givet att det totala antalet program inte ökar eller minskar avsevärt. De ökade kostnaderna beror främst på nya eller utökade arbetsuppgifter för Naturvårdsverket.

Vi bedömer att dessa kostnader är motiverade i förhållande till förslagens potential att göra programmen till mer effektiva verktyg. Vi bedömer även att kostnaderna är proportionerliga i förhållande till risken för vite från EU, eftersom vitet skulle vara minst 2 miljoner euro.

5.1.1 Nya arbetsuppgifter innebär kostnader

Förslagen om vägledning, kvalitetsgranskning, uppföljning, och centralt beslut om vem som ska ta fram åtgärdsprogram kräver arbete med att granska programmen och att ge råd till kommuner och länsstyrelser. Förslagen innebär därmed vissa ökade kostnader för den myndighet som ska genomföra uppgifterna.

Om regeringen genomför i enlighet med våra rekommendationer kommer de ökade kostnaderna i huvudsak att belasta Naturvårdsverket. Men det finns stor möjlighet till synergier mellan de nya uppgifterna och Naturvårdsverkets befintliga uppgifter, både inom luftkvalitetsområdet och i stort. Vi uppskattar att samtliga uppgifter bör gå att hantera inom en tredjedels årsarbetskraft, eftersom det totala antalet åtgärdsprogram är

litet. Det motsvarar en total verksamhetskostnad på ungefär 450 000 kronor.[33]

Om förslagen kräver att regeringen ökar Naturvårdsverkets förvaltningsanslag beror därför dels på hur många av förslagen som regeringen väljer att gå vidare med, dels på vilken ambitionsnivå som regeringen och myndigheten väljer i arbetet.

5.1.2 Kostnaderna bör vägas mot kostnaden för vite

För att sätta kostnaderna för förslagen i perspektiv kan vi jämföra med de vitesbelopp som skulle kunna bli aktuella om EU-domstolen fäller Sverige i de pågående ärendena. EU beräknar vite utifrån ett basbelopp, överträdelsens omfattning och längd, samt den berörda medlemsstatens BNP och röstetal i EU-parlamentet. Sammantaget innebär detta att ett vite mot Sverige som lägst skulle vara 2 miljoner euro.[34]

Domstolen har tidigare fällt bland annat Polen och Frankrike för överträdelser av luftkvalitetsdirektivet.[35] Men domstolen har hittills inte utdömt vite i något av ärendena. I ett mål som gällde vattenkvalitet dömde dock EU-domstolen 2013 Belgien att betala ett basbelopp på 10 miljoner euro och cirka 860 000 euro per halvår så länge gränsvärdena överskreds.[36]

5.2 Små förändringar i kommunernas kostnader

Vi bedömer att förslagen sammantaget inte kommer att innebära några större förändringar i kommunernas kostnader för arbetet med åtgärdsprogrammen.

Samtliga förslag som syftar till att höja åtgärdsprogrammens kvalitet kan komma att innebära en ökad arbetsinsats från de kommuner som tar fram

[33] Statskontoret. (2017). s. 12.

[34] Meddelande från kommissionen nr 2019/C 309/01.

[35] EU-domstolen, dom i mål C-636/18 2019-10-24 samt i mål C-636/18 2019-02-22.

[36] EU-domstolen, dom i mål C-533/11 2013-10-17.

program.[37] Kommunerna kan exempelvis behöva lägga mer tid på att identifiera verkningsfulla åtgärder och att beräkna åtgärdernas effekt. Men om kommunerna behöver öka sin arbetsinsats för att ta fram program som uppfyller kraven i regelverket och är tillräckliga för att följa miljökvalitetsnormerna betyder det i praktiken att de inte fullgjorde sina skyldigheter tidigare. Samma förslag kommer även att underlätta kommunernas arbete i flera avseenden. Vi bedömer därför att de kommer att vara förhållandevis kostnadsneutrala om regeringen väljer att genomföra alla förslagen.

Förslaget att låta Naturvårdsverket besluta vem som ska ta fram åtgärdsprogram kommer inte att påverka kommunernas kostnader.

5.3 Inga konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Vi bedömer att inget av förslagen påverkar den kommunala självstyrelsen. Vägledningen, kvalitetsgranskningen och uppföljningen ska stödja kommunernas arbete med att ta fram och genomföra åtgärdsprogram, men kommunerna väljer själva om och hur de använder stödet. Förslaget att låta Naturvårdsverket besluta om kommunen eller länsstyrelsen ska ta fram åtgärdsprogram påverkar inte heller den kommunala självstyrelsen, eftersom beslutet redan i dag tas av en statlig myndighet.

[37] Om länsstyrelsen får i uppgift att ta fram åtgärdsprogram kan motsvarande kostnader uppstå där istället för i kommunen.

6 Insatser som kräver ändrade förutsättningar

Våra förslag utgår ifrån att ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna ligger fast, liksom programmens rättsliga status. Men om våra förslag inte är tillräckliga för att göra åtgärdsprogrammen till så effektiva verktyg att miljökvalitetsnormerna följs krävs det mer långtgående insatser.

I detta kapitel analyserar vi därför hur regeringen skulle kunna utforma ett tillsynssystem för att kontrollera att åtgärderna i programmen faktiskt genomförs, om och när det är möjligt och motiverat att införa ett sådant system. Vi analyserar också vad som skulle krävas för att säkerställa att åtgärdsprogrammen är tillräckligt effektiva för att följa miljökvalitetsnormerna. Analyserna mynnar inte ut i några förslag, utan är tänkta som ett underlag om det blir aktuellt med mer långtgående insatser.

6.1 Tillsyn kräver bindande regelverk och tydligt formulerade åtgärder

Tillsyn kräver att det finns ett bindande regelverk att följa.[38] Men i nuläget är åtgärdsprogrammens rättsliga status oklar, vilket i praktiken innebär att de inte är juridiskt bindande. Vi bedömer därför att den rättsliga utformningen av åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer måste ändras i miljöbalken för att det ska gå att införa ett tillsynssystem.

Som vi konstaterade i kapitel 4 gör bristerna i åtgärdsprogrammens kvalitet det svårt att bedöma i vilken utsträckning som det finns problem även i genomförandet av programmen. Det innebär att det är osäkert om åtgärder för att förbättra genomförandet, exempelvis tillsyn, skulle göra programmen mer effektiva. Dessutom förutsätter tillsyn att åtgärdsprogrammen håller högre kvalitet än de ofta gör idag. För att det ska vara möjligt att

[38] Statskontoret. (2012). s. 24; Regeringens skrivelse 2009/10:79. s. 14.

avgöra om åtgärderna är genomförda eller inte måste de vara tydligt formulerade och tidsatta. Vi bedömer därför att de förslag vi redovisat i kapitel 4, som syftar till att höja kvaliteten på åtgärdsprogrammen, är en förutsättning för att tillsyn ska kunna fungera väl.

6.2 Tillsyn av hur programmen genomförs

I dag sker ingen tillsyn som direkt syftar till att kontrollera om åtgärderna i programmen genomförs. Men statliga och kommunala tillsynsmyndigheter kan använda åtgärdsprogrammen som underlag när de kontrollerar om miljökvalitetsnormerna följs, och förelägga verksamhetsutövare att genomföra åtgärder i ett program.[39]

6.2.1 Tillsyn kan kombineras med sanktioner

Tillsyn kan kombineras med straffåtgärder, sanktioner, mot den kommun eller myndighet som inte har genomfört åtgärder enligt plan. Vi bedömer att anmärkning och åtgärdsföreläggande är de sanktioner som kan vara aktuella när det gäller tillsyn av åtgärder för bättre luftkvalitet. Åtgärdsföreläggande skulle även kunna förenas med vite, men lagstiftaren har tidigare varit relativt försiktig med att kombinera tillsyn riktad mot kommuner eller statliga myndigheter med så långtgående sanktioner. Samtidigt går det i detta fall att motivera att föreläggande får förenas med vite. Ett skäl är Sveriges åtaganden som medlem i EU, ett annat att Sverige i sin tur riskerar att få betala vite för att miljökvalitetsnormerna överskrids.

6.2.2 Naturvårdsverket bäst lämpat att genomföra tillsyn

Vi bedömer att Naturvårdsverket är den myndighet som är bäst lämpad att genomföra tillsyn, oavsett hur den utformas. Naturvårdsverket har idag ansvar för central tillsynsvägledning inom miljöområdet. Om tillsynen bara gällde kommuner skulle även länsstyrelserna kunna vara lämpliga. Men det begränsade antalet åtgärdsprogram riskerar att göra det svårt för särskilt de små länsstyrelserna att upprätthålla kompetens om hur arbetet ska genomföras.

---

[39] Ett föreläggande är ett beslut av en domstol eller en myndighet som innebär att den som beslutet gäller ska göra eller inte göra något.

6.2.3 Indirekt tillsyn är inte ett framkomligt alternativ

Vi har även undersökt möjligheten att införa tillsyn över den tillsyn och tillståndsverksamhet som kommuner och myndigheter själva genomför för att se till att de följer miljökvalitetsnormerna. En sådan tillsyn skulle bara innebära en indirekt kontroll av hur åtgärdsprogrammen genomförs, men skulle eventuellt kunna genomföras utan att ändra programmens rättsliga utformning i miljöbalken. Men också här finns problem.

Kommuner och myndigheter ansvarar för att miljökvalitetsnormerna följs. Men de är inte skyldiga att inleda ett tillsyns- eller tillståndsärende bara för att en miljökvalitetsnorm har överskridits.[40] En överordnad tillsynsmyndighet skulle därför ha svårt att förelägga kommuner och myndigheter att starta nya tillsynsåtgärder. Även en indirekt tillsyn förutsätter därför ändringar i miljöbalken för att bli verkningsfull. Annars skulle indirekt tillsyn leda till ökade administrativa kostnader, men inte mer effektiva åtgärdsprogram.

Indirekt tillsyn kan utformas med livsmedelsområdet som förebild

Indirekt tillsyn förekommer exempelvis på livsmedelsområdet. Om en kommun inte fullgör sina skyldigheter inom livsmedelskontrollen får Livsmedelsverket förelägga kommunen att genomföra åtgärder som avhjälper bristen.[41] Miljötillsynsutredningen har lämnat ett förslag om tillsyn av kommunernas miljötillsyn som liknar det inom livsmedelsområdet. Enligt förslaget bör Länsstyrelsen få befogenhet att förelägga en kommun som inte uppfyller sina skyldigheter inom miljötillsynen att genomföra åtgärder som avhjälper bristerna.[42]

6.3 Två grundläggande förändringar för att säkerställa att miljökvalitetsnormerna följs

Om våra förslag inte är tillräckliga för att göra åtgärdsprogram så effektiva att miljökvalitetsnormerna följs kan regeringen överväga mer långtgående insatser. Vi bedömer att det skulle krävas två grundläggande förändringar av systemet med åtgärdsprogram för att säkerställa att programmen

---

[40] SOU 2005:59. s. 90.
[41] Prop. 2004/05:72. s. 31.
[42] SOU 2017:63. s. 275, 280f.

resulterar i att miljökvalitetsnormerna följs. För det första måste åtgärdsprogrammens rättsliga utformning ändras så att programmen blir juridiskt bindande. För det andra måste rådigheten över olika utsläppskällor och verktyg för att förbättra luftkvaliteten samlas hos samma aktör.

6.4 Fastställ åtgärdsprogrammen centralt

För att säkerställa att åtgärdsprogrammen är tillräckligt verkningsfulla för att följa miljökvalitetsnormerna bör en statlig myndighet eller regeringen fastställa programmen.

6.4.1 Den som fastställer programmen bör ha befogenhet att se till att de är effektiva

Det finns två sätt att utforma en process för att fastställa åtgärdsprogrammen centralt. Det ena sättet är att låta samma centrala aktör ansvara både för att ta fram och fastställa programmen. Det skulle sannolikt vara det snabbaste sättet att få ett verkningsfullt, fastställt åtgärdsprogram på plats.

Det andra sättet är att fortsätta låta kommuner och länsstyrelser ta fram förslag till åtgärdsprogram, men att därefter låta en central aktör fastställa dem. Den centrala aktören bör då ha befogenhet att skärpa kommuners och länsstyrelsers förslag, för att se till att programmen blir tillräckligt verkningsfulla för att följa miljökvalitetsnormerna. Annars finns det knappast något mervärde med att en central aktör fastställer programmen. Detta förutsätter också att programmen är juridiskt bindande, eftersom den centrala aktören annars skulle sakna möjligheter att se till att åtgärderna genomförs.

Fördelen med att även i fortsättningen låta kommuner och länsstyrelser ta fram programmen är att de känner till de lokala förhållandena. Deras incitament att ta fram verkningsfulla program från början ökar sannolikt också vet att en central aktör kan skärpa deras förslag. Nackdelen är att programmen sannolikt tar längre tid att ta fram ju fler aktörer som är inblandade.

6.4.2 Stor inskränkning av kommunala självstyrelsen

Det skulle innebära en stor inskränkning av den kommunala självstyrelsen att ge regeringen eller en statlig myndighet möjlighet att fatta bindande beslut om vilka åtgärder som kommuner och regioner ska genomföra. Det

skulle kräva ganska stora lagändringar, och en proportionalitetsbedömning där den kommunala självstyrelsen vägs mot de nationella intressen som ska tillgodoses.[43] Men vi anser att Sveriges åtaganden som EU-medlem är ett nationellt intresse som skulle väga tungt vid en sådan bedömning.

6.4.3 Staten kan ändra kommunala beslut inom andra områden

Det finns andra områden där myndigheter eller regeringen kan ändra kommunala beslut. Strandskyddet och den fysiska planeringen är två exempel. Länsstyrelsen kan upphäva kommunala beslut om strandskyddsdispens, detaljplan och områdesbestämmelser.[44] Regeringen får också förelägga en kommun att inom en viss tid anta, ändra eller upphäva en detaljplan eller områdesbestämmelse. Om kommunen inte följer föreläggandet får regeringen själv besluta i ärendet.[45] Men länsstyrelsen och regeringen får bara ingripa i kommunens planarbete om miljön är allvarligt hotad. Det är ovanligt att regeringen ändrar kommunens beslut.

6.5 Regeringen bäst lämpad att fastställa programmen

I dag har regeringen delegerat ansvaret för att ta fram och fastställa åtgärdsprogram till länsstyrelserna och kommunerna. Men den befintliga lagstiftningen gör det också möjligt för regeringen att överlåta ansvaret till en annan myndighet, eller att själv fastställa programmen.[46] I samband med att miljöbalken beslutades uttryckte regeringen att det kan finnas behov för regeringen att kunna överpröva åtgärdsprogram som är ofullständiga och därför inte kan förväntas få avsedd verkan.[47]

6.5.1 Programmens effektivitet är en politisk fråga

Att låta regeringen fastställa åtgärdsprogrammen skulle innebära ett avsteg från den arbetsfördelning mellan regeringen och myndigheterna som

---

[43] 14 kap. 3 § regeringsformen.

[44] 7 kap. 18 c § miljöbalken; 11 kap. 10 och 11 § plan- och bygglagen (2010:900).

[45] 11 kap. 15 och 16 § plan- och bygglagen.

[46] 5 kap. 8 och 10 § miljöbalken.

[47] Prop. 1997/98:45. s. 271.

kännetecknar den svenska förvaltningsmodellen. I normalfallet styr regeringen myndigheterna på en övergripande nivå, medan myndigheterna sedan fattar självständiga beslut med stöd av lagar och förordningar. Men om det krävs för att åstadkomma verkningsfulla åtgärdsprogram finns det skäl för att fördela arbetet på annat sätt. I praktiken är det heller inte ovanligt att Regeringskansliet hanterar ärenden som skulle kunna skötas av en myndighet.

Regeringen har i dag i uppgift att pröva de åtgärder som kommuner och statliga myndigheter inte kommer överens om. Men även otillräckliga åtgärdsprogram kan bero på att kommuner och myndigheter inte kommer överens. Vi bedömer därför att regeringen är den aktör som är bäst lämpad att väga olika mål och samhällsintressen mot varandra, eftersom det när svårt att formulera politiska avvägningar i lagar och förordningar till myndigheterna. Det är också regeringen som i slutänden får betala vitet från EU, om programmen är otillräckliga.

6.5.2 Regeringskansliet behöver bygga upp kapacitet

Vi bedömer att Regeringskansliet i dag saknar kapaciteten för att självständigt bedöma om och när ett åtgärdsprogram är tillräckligt för att följa miljökvalitetsnormerna. Regeringskansliet skulle alltså behöva bygga upp större kapacitet på området för att ge regeringen förutsättningar att bedöma och fastställa programmen. En sådan kapacitet skulle ha få andra användningsområden, vilket innebär att det vore ett dyrt sätt att organisera arbetet. Det skulle bara kunna motiveras om andra alternativ är uttömda, eller om regeringen bedömer att kostnaden är underordnad eftersom åtgärdsprogrammen syftar till att nå andra mål än ekonomiska.

6.5.3 Länsstyrelsen är den myndighet som är bäst lämpad att fastställa åtgärdsprogram

Vi bedömer att länsstyrelserna är de myndigheter som är bäst lämpade att fastställa åtgärdsprogrammen och säkerställa att de är tillräckliga för att följa miljökvalitetsnormerna, om regeringen föredrar att låta en myndighet ansvara för uppgiften. Länsstyrelserna har kompetens inom luftkvalitetsområdet och ett bredare samhällsuppdrag än Naturvårdsverket. Länsstyrelserna ska redan enligt sin instruktion bland annat samordna olika

samhällsintressen utifrån ett statligt helhetsperspektiv.[48] Men för att länsstyrelserna ska ha möjlighet att bygga upp och bibehålla tillräcklig kunskap inom området anser vi att uppgiften bör koncentreras till ett fåtal länsstyrelser.

Naturvårdsverket är inte lämpat att fastställa åtgärdsprogram

Naturvårdsverket är den myndighet som har mest kunskap inom luftkvalitetsområdet. Men vi bedömer att det inte är lämpligt att ge en expertmyndighet som Naturvårdsverket befogenhet att ändra åtgärdsprogrammen, eftersom det sannolikt skulle innebära att myndigheten behövde göra intresseavvägningar av politisk natur.

[48] Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion, 2 §, punkt 2.

Referenser

Dagens Industri. (2019). *De grönblå i Stockholm: Hellre trängselavgifter än miljözoner*, 2019-03-27.

Luleå kommun. (2014). *Bättre luft i Luleå centrum. En handlingsplan för att förbättra luftkvalitén*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. (2013). *Miljökvalitetsnormer om luft i planering och rättstillämpning*. Rapport 2013:12.

Miljödepartementet. (2019). *Förbättrat genomförande av luftkvalitets-direktivet*, juni 2019. Promemoria.

Naturvårdsverket. (2008). *Har miljökvalitetsnormer för luft förbättrat utomhusluften?* Rapport 5915.

Naturvårdsverket. (2019 a). *Kvävedioxid i gaturum (antal dygn över miljö-kvalitetsnormen)*. http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Kvavedioxid-i-luft-gaturum-dygn/ (Hämtad 2019-11-15).

Naturvårdsverket. (2019 b). *Partiklar (PM10) i gaturum (årsmedel-värden)*. http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Partiklar-PM10-halter-i-luft-gaturum-arsmedelvarden/? (Hämtad 2019-11-15).

Naturvårdsverket. (2019 c). *Luftguiden. Handbok om miljökvalitetsnormer för utomhusluft*. Version 4, januari 2019.

Naturvårdsverket. (2019 d). *Styrmedel och åtgärder*. https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Luft/Styrmedel-och-atgarder/ (Hämtad 2019-10-17).

Olsen Lundh, C. (2016). *Panta rei – om miljökvalitetskrav och miljö-kvalitetsnormer*.

Regeringens skrivelse 2009/10:79. *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn*.

SOU 2005:59. *Miljöbalken; miljökvalitetsnormer, miljöorganisationerna i miljöprocessen och avgifter*.

SOU 2005:113. *Åtgärdsprogram för miljökvalitetsnormer*.

SOU 2016:47. *En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige, Del 1*.

SOU 2017:63. *Miljötillsyn och sanktioner – en tillsyn präglad av ansvar, respekt och enkelhet*.

Statskontoret. (2012), *Tänk till om tillsynen*. Om offentlig sektor.

Statskontoret. (2017). *Kostnader för små myndigheter*. Promemoria.

Sundsvalls kommun. (2014). *Friskare luft i Sundsvall. Åtgärdsprogram för bättre luftkvalitet i Sundsvalls centrum och för att uppfylla miljökvalitetsnormen för partiklar (PM10) och kvävedioxid (NO2)*.

Bilaga 1

Regeringsuppdraget

Regeringen

Regeringsbeslut I:8

2019-03-14
M2019/00649/KI

Miljö- och energidepartementet

Statskontoret
Box 396
101 27 Stockholm

STATSKONTORET
2019 -03- 25
Dnr 2019/63-5
Avd Sign:

Uppdrag om översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Statskontoret att genomföra en översyn och analys gällande åtgärdsprogrammen för luftkvalitet med fokus på systemets utformning. Statskontoret ska, med utgångspunkt i tidigare kartläggningar, bl.a. Naturvårdsverkets rapport 5915 (Naturvårdsverket 2008. Har miljökvalitetsnormer förbättrat utomhusluften?), redovisa erfarenheter av arbetet med åtgärdsprogram samt orsakerna till att nuvarande system med åtgärdsprogram inte uppfyller sitt syfte, dvs. att åtgärda överträdelser av EU:s gränsvärden enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa (luftkvalitetsdirektivet) och de svenska miljökvalitetsnormerna för utomhusluft.

Statskontoret ska vidare föreslå möjliga lösningar för att förbättra systemet som medför att åtgärdsprogrammen blir effektiva instrument för att EU:s gränsvärden och de svenska miljökvalitetsnormerna för utomhusluft inte överskrids. Statskontoret ska bl.a. undersöka hur effektiva mekanismer skulle kunna införas för att reglera att de åtgärder som beslutats i åtgärdsprogrammen är lämpliga och tillräckligt effektiva för att hålla en period av överskridande så kort som möjligt. Statskontoret ska redovisa för- och nackdelar med olika lösningsförslag och göra jämförelser med andra EU-länder samt med andra politikområden med liknande problematik, i den mån det är relevant. Statskontoret bör analysera vilka regeländringar som behövs för att genomföra olika lösningar i syfte att säkerställa att Sverige lever upp till dess EU-rättsliga åtaganden. I underlaget ska det tydligt framgå vilka konsekvenser lösningsförslagen har, bl.a. ekonomiska konsekvenser såsom

Telefonväxel: 08-405 10 00
Fax: 08-24 16 29
Webb: www.regeringen.se

Postadress: 103 33 Stockholm
Besöksadress: Malmtorgsgatan 3
E-post: m.registrator@regeringskansliet.se

administrativa kostnader och konsekvenser för den kommunala självstyrelsen.

Statskontoret ska inhämta synpunkter från Boverket, Naturvårdsverket, Statens energimyndighet, Trafikverket, och andra relevanta myndigheter och Sveriges Kommuner och Landsting. Uppdraget ska koordineras med Naturvårdsverkets uppdrag M2019/00648/Kl genom att myndigheterna ska delge varandra information om sitt respektive arbete i syfte att undvika överlappning. Uppdraget ska redovisas senast 28 februari 2020.

Ärendet

I Sverige finns miljökvalitetsnormer för att skydda och avhjälpa olägenheter för människors hälsa och miljön. EU:s luftkvalitetsdirektiv anger mål för luftkvaliteten så att skadliga effekter på människors hälsa och miljön som helhet ska kunna undvikas, förebyggas eller minskas. Om gränsvärdena i EU:s regelverk överskrids ökar ohälsan. Om de svenska miljökvalitetsnormerna överskrids minskar också möjligheterna för bostadsbyggande i de städer som inte följer gränsvärdena.

Miljömålsberedningen har i En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige (SOU 2016:47) uppmärksammat att det finns systembrister i arbetet med åtgärdsprogram för luftkvalitet. Även regeringen har uppmärksammat detta problem i sin skrivelse Strategi för levande städer (Regeringens skrivelse 2017/18:230). I skrivelsen aviserar regeringen en översyn och att orsakerna till bristerna i systemet ska utredas samt att förbättringsförslag ska tas fram, framför allt vad gäller utformning, genomförande och uppföljning av åtgärdsprogrammen. De brister som har uppmärksammats i Miljömålsberedningen består huvudsakligen i följande.

- Åtgärdsprogram har i flertalet fall varit otillräckliga för att följa miljökvalitetsnormerna för utomhusluft.
- En stor andel av åtgärderna i programmen har inte genomförts eller varit tillräckligt effektiva för att hålla en period av överskridande så kort som möjligt.
- Det saknas sanktioner eller annan reaktion då åtgärder inte genomförs och miljökvalitetsnormerna inte följs.

- Fördelning av ansvar och rådighet mellan kommunens, länsstyrelsens och regeringen är otydlig och problematisk, i och med att kommunerna har ansvar för att miljökvalitetsnormer inte överskrids samtidigt som kommunerna inte har full rådighet att styra över faktorer som bidrar till luftföroreningar.

- De krav som åligger kommunerna i fråga om mätning och beräkning av luftföroreningar samt val av lämpliga åtgärder för att hålla en period av överskridande av miljökvalitetsnormerna så kort som möjligt, är höga och kräver kompetens och resurser som inte alla kommuner har möjlighet att tillhandahålla.

- Det svenska genomförandet av luftkvalitetsdirektivet i nationell lagstiftning behöver förbättras, bl.a. vad avser åtgärdsprogrammens utformning och innehåll (åtgärder har inte haft tillräcklig effekt på halterna och det saknas kontinuitet i omprövning och uppdatering).

Av luftkvalitetsdirektivet följer att om luftens föroreningsnivåer i vissa zoner eller viss tätbebyggelse överskrider EU:s gränsvärden ska medlemsstaterna se till att det upprättas åtgärdsprogram (i luftkvalitetsdirektivet benämnt luftkvalitetsplaner, se artikel 23) för dessa zoner och denna tätbebyggelse i syfte att klara gränsvärdena. Vid överskridna gränsvärden för vilka tidsfristen för att uppfylla gränsvärdena redan har löpt ut, ska det i åtgärdsprogrammen föreskrivas lämpliga åtgärder så att perioden av överskridande kan hållas så kort som möjligt.

Genomförandet av luftkvalitetsdirektivets krav vad gäller framtagande och innehåll i ett åtgärdsprogram har ifrågasatts av Europeiska kommissionen, både i ett nytt överträdelsärende om genomförandet av luftkvalitetsdirektivet (Överträdelseärende nr 2018/2326) och i ett sedan tidigare pågående överträdelsärende om överskridande av EU:s gränsvärde för PM_{10} (Överträdelseärende nr 2012/2216). Om kommissionen bedömer att Sverige inte lever upp till och genomför ändringar som motsvarar luftkvalitetsdirektivets krav kan kommissionen gå vidare i överträdelseförfarandet och komma att väcka talan om fördragsbrott mot Sverige i Europeiska unionens domstol (EU-domstolen). Vid en fällande dom från EU-domstolen riskerar Sverige dessutom att kommissionen inleder ett överträdelseärende om skyldighet att erlägga betydande viten till EU vid fortsatt överskridande. Luftkvalitetsdirektivet har genomförts huvudsakligen

med ändringar i 5 kap. miljöbalken, luftkvalitetsförordningen (2010:477) och Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet. Luftkvalitetsdirektivets gränsvärden anges i luftkvalitetsförordningen som miljökvalitetsnormer som inte får överskridas.

Parallellt med detta uppdrag till Statskontoret ges Naturvårdsverket i uppdrag analysera de brister i systemet med åtgärdsprogram för luftkvalitet som identifierats och lämna förslag på de åtgärder som kan behöva vidtas för att åtgärdsprogrammen ska kunna säkerställa att Sverige inte överskrider EU:s gränsvärden och miljökvalitetsnormerna för utomhusluft inklusive hur regelverket kan förändras vad gäller kontrollen av luftkvalitet. I Naturvårdsverkets uppdrag ingår bl.a. att lämna förslag på hur val av lämpliga och effektiva åtgärder kan göras så att en period av överskridande hålls så kort som möjligt. Vidare ska Naturvårdsverket undersöka möjligheterna och formen för nationella luftvårdsplaner (se ärende M2019/00648/KI).

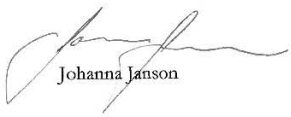
Skälen för regeringens beslut

Den svenska regleringen om åtgärdsprogrammens framtagande och innehåll behöver ses över i syfte att förbättra luftkvalitetsdirektivets genomförande. De systembrister som uppmärksammats i arbetet med åtgärdsprogrammen för luft behöver åtgärdas. Överskridande av miljökvalitetsnormer och gränsvärdena i EU:s luftkvalitetsdirektiv innebär att det lagstadgade skyddet för människors hälsa och miljön inte följs. Överskridna gränsvärden innebär dessutom att Sverige vid en fällande dom från EU-domstolen riskerar att kommissionen inleder överträdelsecärende om skyldighet att erlägga betydande viten till EU, om Sverige inte efterkommer domen. Vidare utgör överskridande av miljökvalitetsnormerna för luft ett hinder för bostadsbyggande på platser där normer överskrids.

På regeringens vägnar

Amanda Lind

Johanna Jonson

Kopia till

Naturvårdsverket

Bilaga 2

Metoder för datainsamling

Våra huvudsakliga metoder för datainsamling är dokumentstudier och samrådsmöten med aktörer som har arbetat med åtgärdsprogram.

Dokumentstudier

Vi har genomfört dokumentstudier för att förstå hur systemet med åtgärdsprogram är konstruerat, hur det fungerar, samt vilka problem och framgångsfaktorer som är kända. Vi har gått igenom tidigare utvärderingar och utredningar som rör åtgärdsprogram. Vi har också studerat de rättsliga dokument, lagar och förordningar, som reglerar programmen. Slutligen har vi även analyserat samtliga åtgärdsprogram.

Regionala samrådsmöten

Tillsammans med Naturvårdsverket har vi genomfört fem regionala samrådsmöten med aktörer som arbetar eller har arbetat med åtgärdsprogram. Syftet har varit att inhämta erfarenheter av arbetet och tankar kring hur systemet kan förändras för att göra programmen mer effektiva.

De fem mötena har genomförts i Göteborg, Linköping, Malmö, Skellefteå och Stockholm under hösten 2019. I Malmö deltog även personer som arbetat med programmet för Helsingborg. Till mötena bjöd vi företrädare för de organisationer som arbetat med programmen. Det inkluderade framförallt representanter från kommunala förvaltningar, länsstyrelser, regioner och Trafikverkets regionala avdelningar. Vid mötena fick deltagarna dela med sig av sina erfarenheter och diskutera frågor i smågrupper och i helgrupp. Platserna valdes tillsammans med Naturvårdsverket, med målet att få en spridning med hänsyn till geografi, ortstorlek, åtgärdsprogrammets status samt typen av luftkvalitetsproblem.

Utöver samrådsmötena har vi även intervjuat ett par enskilda myndighetsföreträdare, samt Lena Gipperth, regeringens särskilda utredare av åtgärdsprogram för miljökvalitetsnormer (SOU 2005:113).

Internationell utblick

För att undersöka hur systemen med åtgärdsprogram ser ut i andra länder har vi tagit del av åtgärdsprogram samt intervjuat forskare och företrädare för miljömyndigheter och departement i Danmark, Finland, Nederländerna och Norge. Norge är bundna av luftkvalitetsdirektivet genom landets EES-avtal med EU. Vi valde att undersöka dessa länder eftersom de har geografiska förutsättningar som liknar Sveriges, men har organiserat arbetet med åtgärdsprogram på sinsemellan olika sätt vilket ökar möjligheten att inspireras och dra lärdomar.

Projektgrupp och kvalitetssäkring

Vår projektgrupp har bestått av Michael Borchers, Kajsa Holmberg (projektledare från och med 2019-12-01), Johan Lantto (projektledare till och med 2019-11-30), Natalie Verständig Axelius och Olof Wilske. En intern referensgrupp har kvalitetssäkrat rapporten.

Projektet har även haft en extern referensgrupp, i syfte att kvalitetssäkra de rättsliga delarna av rapporten. Gruppen har bestått av Thomas Bull, justitieråd i Högsta förvaltningsdomstolen, och Christina Olsen Lundh, rådman i Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt. Den externa referensgruppen har träffat projektgruppen vid två tillfällen och inför dessa möten fått ta del av rapportutkast.

I enlighet med uppdraget har vi stämt av våra preliminära slutsatser och förslag med företrädare för Boverket, Energimyndigheten, Trafikverket och Sveriges Kommuner och Regioner. Vi har löpande samrått med Naturvårdsverket, som även har faktagranskat rapporten.

Bilaga 3

Åtgärdsprogram i andra länder

I denna bilaga beskriver vi hur arbetet med åtgärdsprogram är organiserat i Norge, Finland, Nederländerna och Danmark. Syftet är att undersöka om problemen med det svenska systemet för åtgärdsprogram skulle kunna lösas efter utländsk förebild.

Men vår internationella utblick visar att det är svårt att överföra lösningar från ett land till ett annat, eftersom förvaltningssystemen ser olika ut. Miljöbalkskommittén kom till en liknande slutsats 2005.[49] Men aspekter av de utländska systemen fungera som inspiration för den svenska regeringen, till exempel den norska statens arbete med att förbättra vägledning och uppföljning.

Det norska systemet liknar det svenska

Den norska processen för att ta fram åtgärdsprogram liknar den svenska, med undantag för att det bara är kommunerna, inte länsstyrelserna, som ansvarar för att ta fram åtgärdsprogram. Ansvaret för att komma överens om och genomföra åtgärder är delat mellan de aktörer som ansvarar för verksamheter och anläggningar som försämrar den lokala luftkvaliteten. Miljödirektoratet (motsvarande Naturvårdsverket) ansvarar för att vägleda och följa upp kommunernas luftkvalitetsarbete.

Precis som i Sverige har den norska Riksrevisionen konstaterat att det delade ansvaret för att komma överens om och genomföra åtgärder riskerar att leda till oförmåga att besluta och genomföra effektiva åtgärder. Det har även förekommit konflikter mellan kommuner och statliga myndigheter i arbetet med programmen.[50]

Men till skillnad från i Sverige kan de norska kommunerna förelägga andra myndigheter att genomföra åtgärder för att minska utsläppen, även

---

[49] SOU 2005:59. s. 63.

[50] Riksrevisjonen. (2015). *Riksrevisjonens undersökelse av myndighetens arbeid med å sikre god luftkvalitet i byområder*, s. 9, 11.

om kommunen inte kan specificera *vilka* åtgärder som ska genomföras. Den norska staten har också fler möjligheter att påverka arbetet med åtgärdsprogram än vad den svenska staten har. Miljödirektoratet kan exempelvis förelägga kommunerna att ta fram nya åtgärdsprogram och att samarbeta med anläggningsägare. Miljödirektoratet kan även fördela kostnaderna för åtgärder mellan olika verksamheter och anläggningsägare.

Mer intensivt arbete med åtgärdsprogram efter kritik

Norge är bundna av EU:s luftkvalitetsdirektiv genom landets EES-avtal med EU. 2014 dömdes landet i Eftadomstolen för överträdelser av gränsvärden i flera norska städer. Landet dömdes även för att inte ha tagit fram tillräckliga åtgärdsprogram för de berörda områdena.[51]

Den norska riksrevisionen lämnade 2015 en rapport om arbetet med lokal luftkvalitet. Riksrevisionen konstaterade att flera kommuner inte hade tagit fram eller uppdaterat åtgärdsprogram, och att flera av de program som fanns hade knapphändiga uppgifter om åtgärdernas förväntade effekt. Genomgående saknades tidsangivelser för när åtgärderna skulle genomföras. Riksrevisionen bedömde även att det var osäkert om en del av åtgärderna i planerna kunde genomföras eftersom de krävde politiska beslut eller godkännande från statliga myndigheter. Riksrevisionen rekommenderade bland annat Klimat- och miljödepartementet att förstärka Miljödirektoratets vägledning och uppföljning av kommunernas arbete.[52]

Mot bakgrund av Eftadomen och Riksrevisionens kritik har Miljödirektoratet tagit fram en vägledning och följt kommunernas arbete tätare. Direktoratet bedömer bland annat om åtgärdsprogrammen svarar mot kriterierna i direktivet och ber ofta kommunerna att precisera programmen. Myndigheten bedömer nu att programmen håller god kvalitet. Staten har på senare år även beslutat om nya verktyg som kommunerna kan använda för att minska utsläppen. Dels möjlighet att införa utsläppszoner, dels miljödifferentierade trängselavgifter.

---

[51] Klima- og miljödeprtementet, 2015, EFTA-dom lokal luftkvalitet, ppt 2015-11-26.
[52] Riksrevisjonen. (2015).

I Finland ansvarar kommunen för åtgärdsprogram

Även det finska systemet för åtgärdsprogram liknar det svenska. Kommunerna ansvarar för den lokala luftkvaliteten, och ska ta fram och genomföra åtgärdsprogram om gränsvärdena riskerar att överskridas. Programmen ska godkännas av kommunens miljönämnd, och sedan skickas för information till miljöministeriet och närings-, trafik- och miljöcentralerna (tillsynsmyndigheter motsvarande länsstyrelserna). Kommunen ska även skicka en årlig uppföljning till dessa aktörer.[53]

Det finska regelverket både skarpare och mer generöst

På flera punkter framstår dock den finska miljölagstiftningen som strängare än den svenska. Enligt miljöskyddslagen ska kommunen ta fram åtgärdsprogrammet inom 18 månader från utgången av det år då gränsvärdena överskreds. Om överskridandet gäller kväve- eller svaveldioxid ska kommunen även, utan dröjsmål, ta fram en kortsiktig handlingsplan med åtgärder som kan påverka luftkvaliteten omgående.

Samtidigt har Finland fått igenom ett undantag i förhållande till luftkvalitetsdirektivet. Om överskridandet gäller partiklar (PM_{10}) och beror på sandning eller saltning i anslutning till vinterunderhåll av vägar kan kommunen istället för ett åtgärdsprogram ta fram en redogörelse för överskridandet, dess orsaker och åtgärder för att minska koncentrationerna. Kraven på en sådan redogörelse är lägre än på ett åtgärdsprogram.

De finska kommunerna har stora befogenheter

Kommunerna har befogenhet att utfärda miljötillstånd för och utöva tillsyn av de verksamheter som inte är stora industrianläggningar. På så sätt kan kommunerna påverka utsläppen. Tillstånd för och tillsyn av stora industrianläggningar hanteras av statliga myndigheter.

Enligt miljöskyddslagen kan kommunerna även utfärda bestämmelser som begränsar eller avbryter verksamheter som inte är tillstånds- eller registreringspliktiga. Exempelvis kan kommunen förbjuda trafik inom ett visst område. Kommunerna kan även utfärda kommunala miljöskydds-

[53] Miljöministeriet. (2019:8). *Nationellt luftvårdsprogram 2030*.

föreskrifter, om åtgärder, begränsningar och konstruktioner för att förebygga utsläpp eller deras skadliga konsekvenser. Föreskrifterna kan exempelvis gälla avfallsförbränning eller vedeldning.[54]

Ett nationellt luftvårdsprogram samlar alla åtgärder

Det finska miljöministeriet har tagit fram ett nationellt luftvårdsprogram som innehåller åtgärder för utsläppsminskningar samt nationellt nödvändiga åtgärder för att förbättra luftkvaliteten och minska antalet människor som utsätts för dålig luft. Det nationella luftvårdsprogrammet anger också inriktningen för politiken, som är i huvudsak inriktad på att förbättra luftkvaliteten snarare än att minska utsläppen.

Flernivåsystem för luftkvalitet i Nederländerna

I Nederländerna hanterar regeringen arbetet med luftkvalitet inom ramen för ett flernivåsystem som involverar den centrala regeringen genom två departement samt regionala och lokala myndigheter. Det nationella programmet för samarbete kring luftkvalitet (NSL) lanserades 2009. NSL har kommunicerats till EU-kommissionen som den nederländska statens plan för att motverka luftföroreningar.

I praktiken ansvarar statliga myndigheter för att kontrollera luftkvaliteten, och för att upprätthålla den vid statliga motorvägar. Statliga myndigheter har även ansvar för att begränsa etableringen av särskilt utsatta verksamheter, såsom skolor och äldreboenden, i närheten av statliga och regionala vägar.[55] Att upprätthålla luftkvaliteten längs kommunala vägar är de lokala myndigheternas ansvar.

Åtgärdsprogrammen kopplas till samhällsplanering

Syftet med NSL är dels att säkerställa god luftkvalitet, dels att möjliggöra infrastrukturprojekt såsom utbyggnad av vägar och bostäder.[56] Sådana projekt stoppades i ofta tidigare då de skulle innebära att gränsvärden

---

[54] Miljöministeriet 2019:8.

[55] Bondarouk, E. & Liefferink, D. (2017), Diversity in sub-national EU implementation. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 19(6) s. 733-753.

[56] Algemene Rekenkamer. (2017-2018). *Air Quality Policy in the Netherlands*.

överskreds, framför allt genom ökad trafik. NSL omfattar samtliga planerade infrastruktur- och byggnadsprojekt, samt de åtgärder som krävs för att förbättra luftkvaliteten.

Staten finansierar kommunala åtgärder

Inom ramen för NSL åläggs de kommuner som överskrider gränsvärdena att ta fram lokala åtgärdsprogram som omfattar både planerade infrastrukturprojekt och åtgärder för att förbättra luftkvaliteten. Programmen lämnas till regeringen och sammanställs i ett nationellt program, med åtgärder på lokal, regional och nationell nivå.

Kommunerna kan även söka statliga medel för att genomföra åtgärder i sina lokala program. De åtgärder som staten finansierar är bindande för kommunerna, som blir återbetalningsskyldiga ifall åtgärderna inte genomförs. Dessutom döms infrastrukturprojekt i programmet som olagliga, ifall kommunerna inte genomför de åtgärder de åtagit sig.[57]

Åtgärder genomförs trots svag kontroll

Det nederländska revisionsverket, Algemene Rekenkamer, har kritiserat staten för att sakna insyn i hur den statliga finansieringen har använts lokalt, samt om de åtgärder som finansierats har varit kostnadseffektiva. Enligt revisorernas egna beräkningar hade pengarna sannolikt kunnat användas mer effektivt.[58] NSL är ett förhållandevis decentraliserat program där staten i stor utsträckning förlitar sig på att kommunerna genomför de åtgärder som de åtar sig och som de fått finansiering för. NSL saknar system för uppföljning och kontroll.

Trots detta finns indikationer på att luftkvaliteten har förbättrats och att kommunerna till stor del har genomfört de åtgärder de har åtagit sig. Enligt en studie av arbetet med luftkvalitet i 13 nederländska kommuner hade nästan samtliga uppnått målen i åtgärdsprogrammen. En förklaring kan vara att staten genom att avsätta medel visar att man prioriterar luftkvalitet, och därmed motiverar kommunerna att arbeta med frågan.

---

[57] Busscher, T., Zuidema, C., Tillema, T., & Arts, J. (2014). Bridging Gaps. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 46(3) s. 666–681.
[58] Algemene Rekenkamer. (2017-2018).

NSL skapar också starka incitament för kommunerna att genomföra åtgärder, eftersom de krävs för att genomföra infrastrukturprojekt.[59]

I Danmark ansvarar staten för luftkvaliteten

Danmark har en centraliserad modell för att hantera frågor om luftkvalitet och åtgärdsprogram. Sedan 2018 ansvarar regeringen genom Miljöministeriet för att ta fram åtgärdsprogram, och den statliga myndigheten Miljöstyrelsen ansvarar för att mäta luftkvaliteten i hela landet. Tidigare låg hela ansvaret hos Miljöstyrelsen. Köpenhamn är den enda danska stad som har ett åtgärdsprogram för luftkvalitet.

Staten kan tvinga kommunerna till åtgärder

Miljöministeriet (och tidigare Miljöstyrelsen) ska ta fram åtgärder i dialog med kommunerna, men det är staten som beslutar om vilka åtgärder som ska finnas med i åtgärdsprogrammet. Vissa åtgärder kräver dock beslut på kommunal nivå, som att införa miljözoner. I regel kan staten tvinga kommunerna att genomföra åtgärder, förutsatt att staten går in och finansierar åtgärderna. Det har man bland annat gjort genom olika bidrag för specifika åtgärder, såsom för partikelfilter till bussar. Staten har även slutit ett samarbetsavtal med Köpenhamns och Frederiksbergs kommuner, med åtgärder som finansieras gemensamt av staten och kommunerna.[60]

Systemet är effektivt men svårt att överföra

Det danska systemet är effektivt i den mening att de åtgärder som beslutas i åtgärdsprogrammen i stort sett alltid genomförs. Men de stora skillnaderna mellan danska och svenska förhållanden gör det svårt att dra några lärdomar från det danska systemet. Den svenska förvaltningsmodellen med hög grad av kommunalt självstyre är olik den danska. I Danmark har gränsvärdena dessutom bara överskridits på en plats, medan överskridandena är fler och mer utspridda i Sverige.

---

[59] Bondarouk, E. & Liefferink, D. (2017).

[60] Miljø- og Fødevareministeriet. (2014). *Ren luft till danskerne.*

Bilaga 4

Statlig finansiering av åtgärdsprogram

I den här bilagan analyserar vi hur regeringen skulle kunna finansiera arbetet med att ta fram och genomföra åtgärdsprogram. Vår analys visar att sådan finansiering har liten potential att göra åtgärdsprogrammen till mer effektiva verktyg för att följa miljökvalitetsnormerna.

Statlig finansiering både dyr och dålig lösning

Få av de kommunföreträdare vi har talat med uppger att deras arbete med att ta fram programmen har hämmats av ekonomi, eller att de har valt bort verkningsfulla åtgärder på grund av att de har kostat för mycket att genomföra. Det är därför osannolikt att statlig finansiering skulle påverka åtgärdsprogrammens verkningsgrad på något avgörande sätt.

Statlig finansiering för att ta fram åtgärdsprogram skulle kunna höja kvaliteten på programmen något. Men samma effekt kan uppnås till lägre kostnad genom att förbättra Naturvårdsverkets vägledning. Statlig finansiering för att genomföra åtgärderna i programmen skulle i sin tur kunna göra att fler åtgärder genomfördes. Men som vi konstaterade i kapitel tre är det osäkert i vilken utsträckning som åtgärder inte genomförs. Statlig finansiering riskerar därför att bli en dyr lösning på ett mycket litet problem.

Statlig finansiering för att ta fram åtgärdsprogram

Det finns inga bestämmelser kring hur arbetet med att ta fram åtgärdsprogram ska finansieras. Samtidigt kan arbetet skapa kostnader hos de ansvariga kommunerna och länsstyrelserna.[61] Det kan handla dels om arbetstid för att samråda med olika aktörer, förankra förslag och nå beslut om åtgärder, dels om direkta kostnader för konsulthjälp att beräkna åtgärders effekter. Regeringen skulle därför kunna förbättra kommunernas och länsstyrel-

[61] Prop. 2009/10:184. s. 52.

sernas förutsättningar för att bedöma och besluta om de mest verkningsfulla åtgärderna genom att finansiera arbetet med att ta fram programmen.

Finansiering för att ta fram åtgärdsprogram bör ses som kostnadsersättning

Enligt finansieringsprincipen ska kommuner och regioner inte behöva höja skatten eller omprioritera sin verksamhet för att finansiera nya eller utökade obligatoriska uppgifter som kommit till genom statliga beslut. Det gäller även statliga beslut om att införliva EU-direktiv i svensk lag.[62]

Uppgiften att ta fram åtgärdsprogram om miljökvalitetsnormerna överskrids följer av Sveriges åtagande gentemot EU. Regeringen har möjlighet att själv hantera uppgiften, men har valt att delegera den till länsstyrelser och kommuner.[63] Statskontoret bedömer därför att om staten finansierar kommuner eller regioner för att ta fram åtgärdsprogram så bör det ses som en form av kostnadsersättning. Kostnadsersättningar är till för att finansiera insatser som staten har huvudansvar för, men har uppdragit till kommuner eller regioner att utföra.

Regeringen finansierade också arbetet med att ta fram de två första åtgärdsprogrammen för luftkvalitet, för Göteborgsregionen respektive Stockholms län. Då betalade regeringen ut 1,8 miljoner kronor till Länsstyrelsen i Västra Götalands län respektive Länsstyrelsen i Stockholms län.[64] Men därefter har regeringen inte finansierat något arbete med att ta fram åtgärdsprogram

Regeringen kan inte finansiera länsstyrelsens arbete med att ta fram åtgärdsprogram genom en kostnadsersättning. Men regeringen kan i stället finansiera länsstyrelsens arbete genom att anslå extra medel.

---

[62] Statskontoret. (2005:12). *EU:s påverkan på kommuner och landsting*, s. 101.

[63] 5 kap. 7 och 8 §§ miljöbalken.

[64] Regeringsbeslut 2001-11-15, *Uppdrag till Länsstyrelsen i Västra Götalands län om åtgärdsprogram för att uppfylla miljökvalitetsnormen för kvävedioxid i Göteborgsregionen*; Regeringsbeslut 2001-11-15, *Uppdrag till Länsstyrelsen i Stockholms län om åtgärdsprogram för att uppfylla miljökvalitetsnormen för kvävedioxid i Stockholms län*.

Ersättningen bör vara ett schablonbelopp

Vi bedömer att kostnadsersättningen bör vara ett schablonbelopp per åtgärdsprogram. Kostnaden för att ta fram programmen varierar sannolikt från fall till fall, till exempel utifrån antalet berörda aktörer och luftkvalitetsproblemens karaktär. Men att anpassa ersättningen till respektive åtgärdsprogram skulle kräva en betydligt större arbetsinsats både av den aktör som tar emot ersättningen och av den aktör som betalar ut den.

Naturvårdsverket bör administrera kostnadsersättningen

Vi föreslår att Naturvårdsverket får i uppgift att administrera kostnadsersättningen. Det är Naturvårdsverket som beslutar om det behövs ett åtgärdsprogram, och enligt vårt förslag även om vilken aktör som ska få i uppgift att ta fram det. Naturvårdsverket hanterar även andra ersättningar, och har därför vana av denna typ av uppgifter.

Statlig finansiering för att genomföra åtgärder

I dag är det de aktörer som genomför åtgärderna som själva finansierar det. I vissa fall kräver det inga ytterligare medel, eftersom åtgärderna är inplanerade i budgeten av andra skäl eller inte kostar något extra att genomföra. I andra fall behöver de ansvariga aktörerna öka sin budget för att kunna genomföra åtgärderna.

Regeringen skulle kunna stärka de berörda aktörernas incitament att genomföra åtgärderna genom att erbjuda sig att finansiera dem. Kommunerna skulle kunna bli återbetalningsskyldiga om de åtgärder som finansieras inte genomförs enligt plan, eller få delar av finansieringen utbetald först när åtgärden är genomförd. Sådan finansiering finns exempelvis i Nederländerna.

Finansiering för att genomföra åtgärder bör ses som riktade statsbidrag

Vi bedömer att statlig finansiering för att genomföra åtgärder bör utgöra riktade statsbidrag. Staten har genom EU-medlemskapet åtagit sig att följa vissa av miljökvalitetsnormerna för luft, och att arbeta med åtgärdsprogram. Men de åtgärder som ett bidrag kan tänkas finansiera är i första hand sådana som kommunerna och regionerna har huvudansvar för.

Statskontoret har också i flera tidigare utredningar visat att riktade statsbidrag ofta innebär omfattande administration, både för de kommuner som tar del av bidragen och för de myndigheter som hanterar dem.[65]

Medfinansiering ökar engagemang och ansvarstagande

Vi bedömer att kommuner och regioner sannolikt hade genomfört en del av de åtgärder som skulle finansieras genom ett riktat statsbidrag även utan de krav som följer av EU-medlemskapet. Därför bör staten kräva medfinansiering från de kommuner och regioner som tar emot bidraget.

Medfinansiering bidrar ofta till att öka bidragsmottagarens engagemang och ansvarstagande för arbetet med att genomföra åtgärderna. Det gör också att de statliga medlen räcker till fler mottagare och insatser. Samtidigt bör inte medfinansieringsgraden vara för hög, då det kan försvåra genomförandet.[66]

Bidragen bör riktas till kommuner och regioner

Vi bedömer att ett riktat statsbidrag i första hand bör rikta sig till kommuner och regioner, eftersom de ansvarar för de flesta av insatserna i åtgärdsprogrammen. Det innebär att bidraget bör finansiera åtgärder inom kommuners och regioners ansvarsområde. Det inkluderar potentiellt både åtgärder i den fysiska miljön, beteendepåverkande åtgärder som informationskampanjer, samt förstudier och utredningar inför dessa åtgärder. Regeringen kan välja om bidraget ska kunna användas till samtliga eller bara några av dessa typer av insatser.

Statliga myndigheter ansvarar också ofta för insatser i åtgärdsprogrammen, men om regeringen vill påverka myndigheterna är det enklast att ge dem ett uppdrag, exempelvis i regleringsbrevet.

---

[65] Se Statskontoret. (2019:2). *Utveckling av den statliga styrningen av kommuner och landsting – en analys* samt Statskontoret. (2016:24). *Statens styrning av kommunerna*.
[66] Statskontoret. (2011:22). *Tänk efter före.*

Bidrag bör endast riktas till aktörer som har åtgärdsprogram

Det är bara ett fåtal kommuner och regioner i landet som berörs av åtgärdsprogram. Det är därför rimligt att bidragen endast kan sökas av dessa. Två exempel på andra bidrag som riktar sig till en utpekad grupp kommuner med särskilda utmaningar är statsbidragen för att motverka segregation respektive för att stärka likvärdigheten i grundskolan.[67]

Ett bidrag som är sökbart för alla kommuner och regioner skulle förbättra det förebyggande luftkvalitetsarbetet, snarare än att förbättra genomförandet av de faktiska åtgärdsprogrammen. Ett sådant upplägg skulle kunna ha positiva konsekvenser för den generella luftkvaliteten på lång sikt, men det skulle sannolikt vara mindre effektivt för att följa miljökvalitetsnormerna på de platser där de faktiskt eftersom resurserna ”späs ut” istället för att koncentreras till de kommuner och regioner som har störst problem.

Svårt att uppskatta storleken på eventuellt stadsbidrag

Åtgärdsprogrammen saknar ofta beräkningar av kostnader för åtgärderna. Det gör det svårt att uppskatta storleken på ett eventuellt statsbidrag. Men i några av programmen finns kostnadsberäkningar som kan fungera som utgångspunkt för diskussioner kring storleken på ett eventuellt bidrag.

- Fria bussresor under kalla vinterveckor (Luleå kommun). Uppskattad kostnad: 4,7 miljoner kronor för fyra veckors bussresor per år.[68]
- Införa ny hastighetsgräns (Linköpings kommun). Uppskattad kostnad: 3 miljoner kronor för huvudgator i tätort.[69]
- Minska användningen av dubbdäck genom attitydpåverkan (Norrköpings kommun). Uppskattad kostnad: 400 000 kronor per år.[70]

---

[67] Förordning (2018:151) om statsbidrag till kommuner med socioekonomiskt eftersatta områden, förordning (2018:152) om statsbidrag till socioekonomiskt eftersatta kommuner och förordning (2017:818) om statsbidrag för ökad jämlikhet i grundskolan.

[68] Luleå kommun. (2015). *Åtgärdsprogram för NO_2*.

[69] Linköpings kommun. (2014). *Åtgärdsprogram för partiklar PM_{10}*.

[70] Norrköpings kommun. (2006). *Åtgärdsprogram för partiklar PM_{10}*.

Bidraget bör administreras av Naturvårdsverket

Vi bedömer att Naturvårdsverket är den myndighet som är bäst lämpad att administrera ett statsbidrag för luftåtgärder. Myndigheten har kunskap om och erfarenhet av både åtgärdsprogram och bidragshantering. Det finns dessutom möjliga synergier mellan Naturvårdsverkets vägledning och uppföljning av programmen och hanteringen av ett bidrag för luftåtgärder.

Bidraget kan integreras i befintliga bidragsstrukturer

Ett statsbidrag för luftåtgärder skulle antingen kunna regleras i en egen förordning, eller integreras i ett befintligt, näraliggande, bidrag som Klimatklivet eller Stadsmiljöavtalen. Flera av de insatser som kan få stöd inom Klimatklivet och Stadsmiljöavtalen förekommer även i åtgärdsprogrammen. Men de förordningar som styr Klimatklivet respektive Stadsmiljöavtalen skulle behöva ändras för att medge bidrag för luftåtgärder,[71] eftersom inget av stöden syftar till att uppnå miljökvalitetsmålet Frisk luft.

Befintliga bidrag har närliggande men inte identiska syften

Klimatklivet syftar till att varaktigt minska utsläppen av växthusgaser, och stödjer insatser som ökar takten i arbetet för att nå miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan. Förordningen skulle behöva ändras för att bidraget skulle kunna användas för insatser som förbättrar luftkvaliteten men inte minskar utsläppen av växthusgaser.

Stadsmiljöavtalen syftar till att främja hållbara transporter, och stödjer insatser inom kollektivtrafik, cykeltrafik eller godstransporter som bidrar till att nå miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö. För att få bidrag inom Stadsmiljöavtalen måste kommuner och regioner genomföra motprestationer som bidrar till en ökad andel hållbara transporter eller ökat bostadsbyggande. Det är oklart hur dessa krav skulle gå att förena med bidrag för luftåtgärder. Krav på motprestationer skulle kunna göra det svårare för kommuner och regioner att genomföra insatser för bättre luftkvalitet.

---

[71] Förordning (2015:517) om stöd till lokala klimatinvesteringar respektive förordning (2015:579) om stöd för att främja hållbara stadsmiljöer.

Klimatklivet administreras av Naturvårdsverket, som har tillräcklig kunskap för att kunna hantera bidrag till luftåtgärder. Men Stadsmiljöavtalen administreras av Trafikverket, vars förutsättningar att hantera bidrag till luftåtgärder är mer osäkra. Det talar emot att inkludera sådana åtgärder i Stadsmiljöavtalen. Naturvårdsverket skulle då sannolikt behöva stödja Trafikverket, vilket skulle skapa merkostnader hos myndigheterna.

SWEDISH ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY

SKRIVELSE
2020-02-19 Ärendenr:
NV-02575-19

Översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet

Redovisning av ett regeringsuppdrag

BESÖK: STOCKHOLM – VIRKESVÄGEN 2
ÖSTERSUND – FORSKARENS VÄG 5, HUS UB
POST: 106 48 STOCKHOLM
TEL: 010-698 10 00
FAX: 010-698 16 00
E-POST: REGISTRATOR@NATURVARDSVERKET.SE
INTERNET: WWW.NATURVARDSVERKET.SE

Innehåll

SAMMANFATTNING **6**

1. UPPDRAGET OCH DESS GENOMFÖRANDE **10**
1.1 Uppdraget 10
1.2 Organisation 11
1.3 Samverkan 11
1.4 Externt genomförda utredningar 12
1.5 Avgränsningar 13
1.6 Skrivelsens disposition 13
1.7 Definitioner och begrepp 14

2. FÖRSLAG TILL FÖRBÄTTRAD KONTROLL AV LUFTKVALITETEN **16**
2.1 Utgångspunkter 16
2.2 Nationell modellering av luftkvalitet i alla tätorter 20
2.3 Utökat stöd och vägledning genom granskning av de kommunala kontrollstrategierna 29
2.4 Förbättrat stöd till kommunerna från Referenslaboratoriet för tätortsluft – mätningar 34
2.5 Tydligare och mer rationella krav kring objektiv skattning 40
2.6 Slutsatser och konsekvenser 45

3. FÖRSLAG TILL FÖRÄNDRINGAR I ÅTGÄRDSPROGRAMMEN **47**
3.1 Utgångspunkter 47
3.2 Möjlighet för Naturvårdsverket att lyfta ofullständiga åtgärdsprogram till regeringen 51
3.3 Naturvårdsverket utökar sin stödjande funktion vid framtagande och genomförande av åtgärdsprogram 57
3.4 Arbetet med åtgärdsprogram ska redovisas årligen till Naturvårdsverket 62
3.5 Utveckling av nationellt modelleringsverktyg för att underlätta och förbättra kommunernas problem- och åtgärdsanalyser 67
3.6 Naturvårdsverket ges möjlighet att rapportera behov av nytt åtgärdsprogram direkt till kommun 73
3.7 Förtydligande om när ett åtgärdsprogram måste vara upprättat 78
3.8 Slutsatser och konsekvenser 82

4. FÖRSLAG TILL KOMPLETTERANDE REGELVERK FÖR ETT EFFEKTIVARE OCH MER PROAKTIVT LUFTVÅRDSARBETE **84**
4.1 Utgångspunkter 84
4.2 Förslag att ta fram en Nationell åtgärdsplan 87
4.3 Förebyggande luftkvalitetsstrategi (FLIS) 94
4.4 Samlad konsekvensbeskrivning 100

5. VERKTYG OCH MANDAT I ÅTGÄRDSPROGRAMMEN 102
5.1 Utgångspunkter 102
5.2 Naturvårdsverket stödjer Transportstyrelsens förslag om hur regelefterlevnaden av miljözonsbestämmelser ska säkerställas 105
5.3 Utredning om hur efterlevnaden av dubbdäcksförbudet kan förbättras 108
5.4 Utsläppsdifferentierad trängselskatt 111
5.5 Differentierad avståndsbaserad vägslitageskatt 114
5.6 Differentierad parkeringsavgift på allmän platsmark 116
5.7 Bilpoolsparkering på allmän platsmark 118
5.8 Framtagande av stöd för hur luftkvalitet och MKN ska hanteras i planeringsprocessen 120
5.9 Övriga studerade verktyg 123
5.10 Samlad konsekvensanalys 126

6. LUFTKVALITET I SVERIGE 127
6.1 Effekter på miljön och människors hälsa 127
6.2 Rådande lagstiftning på luftområdet 128

7. FÖRDJUPAD PROBLEMANALYS 131
7.1 Åtgärdsprogram och överskridanden 131
7.2 Varför överskrids MKN? 132
7.3 Nuvarande miljöpolitik för att minska överskridanden 132
7.4 MKN och åtgärdsprogrammets utmaningar 134

8. SAMLADE FÖRFATTNINGSFÖRSLAG 138
8.1 Miljöbalken 138
8.2 Luftkvalitetsförordningen 138
8.3 Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet 144

9. KÄLLFÖRTECKNING 146

BILAGA 1 – ÅTGÄRDSLISTA FÖR SVENSKA ÅTGÄRDSPROGRAM 152

BILAGA 2 – INTERNATIONELL KARTLÄGGNING (IVL-UPPDRAGET) 178

Sammanfattning

Trots att Sveriges utsläpp av luftföroreningar har minskat betydligt de senaste decennierna har luftföroreningar fortfarande stor negativ påverkan på människors hälsa och miljön i Sverige. Beräkningar visar att cirka 7 600 människor dör i förtid av luftrelaterad ohälsa. Barn är känsligare för luftföroreningar än vuxna och många olika symptom och negativa hälsoeffekter hos barn kan kopplas till dålig luft. Problemen med höga föroreningshalter och överskridanden av miljökvalitetsnormerna är störst i tätorter och trafiken är den huvudsakliga källan till utsläppen.

Naturvårdsverket redovisar här regeringens uppdrag att se över åtgärdsprogrammen för luftkvalitet. Åtgärdsprogrammen är ett viktigt instrument för att på lokal och regional nivå komma överens om åtgärder för att minska utsläppen och sänka halterna av de hälsofarliga luftföroreningarna. Statskontoret har under samma tid haft ett nästintill likalydande uppdrag. Myndigheterna har samarbetat vid genomförandet av uppdragen och förslagen pekar i samma riktning.

Naturvårdsverket lämnar förslag som syftar till att skärpa det befintliga regelverket och skapa bättre förutsättningar för de berörda aktörerna att kunna bedriva ett effektivt och mer proaktivt luftvårdsarbete. Förslagen är utformade för att Sverige i det korta perspektivet ska undvika överskridanden och böter från EU, men i ett längre perspektiv förbättras också förutsättningarna för att uppnå Miljökvalitetsmålet Frisk luft. Redovisningens totalt 20 förslag omfattar alla de 4 områden som var specificerade i uppdraget. Många av förslagen hänger ihop eller är beroende av varandra och skapar synergier om de implementeras som en helhet.

Inom delområde Kontroll av luftkvalitet bygger förslagen på ett fortsatt decentraliserat system där kommunerna har ett stort ansvar. Förslagen syftar till att dra nytta av fördelarna med decentralisering och samtidigt skärpa regelverket och förbättra det nationella stödet till kommunerna.

Inom delområdet åtgärdsprogram, om hur val av lämpliga och effektiva åtgärder ska göras har en viktig utgångspunkt varit att förhålla sig till de olika styrningsnivåerna och se till att rätt aktör har tillräckliga mandat. Regeringen, statliga myndigheter och kommuner har alla ofta ett delansvar vid de överträdelseärenden som finns i Sverige. Förslagen syftar till att förstärka regelverket för att undvika de situationer där åtgärdsprogram funnits i många år utan att gränsvärdena har klarats.

Naturvårdsverket föreslår i enlighet med uppdraget att en Nationell åtgärdsplan tas fram. En Nationell åtgärdsplan skulle fungera på ett liknande sätt som det nationella luftvårdsprogrammet och tas fram vart fjärde år. Vi föreslår också en formalisering av kravet i Luftkvalitetsdirektivet att arbeta förebyggande och mer långsiktigt med luftkvaliteten för att undvika överskridanden.

Slutligen har Naturvårdsverket också analyserat vilka verktyg och mandat som kommunerna har för att åtgärda överskridanden. I den analysen har ett flertal brister och behov identifierats och utifrån dessa presenteras sju förslag som skapar bättre förutsättningar för kommunerna och staten att kunna välja effektiva åtgärder.

Naturvårdsverket bedömer att om förslagen implementeras blir detta de viktigaste effekterna:

- En nationell lägesbild av luftvårdsarbetet och tydligare roller och ansvarsfördelning mellan stat och kommun.

- Att kontrollen av luftkvalitet blir bättre och uppfyller EU:s regelverk.
- Att regelverket för åtgärdsprogrammen skärps så att fler åtgärdsprogram innehåller effektiva åtgärder.
- Att tiden för att ta fram åtgärdsprogrammen kortas så att åtgärdsarbetet kan komma igång och att miljökvalitetsnormerna därmed följs snabbare.
- Att kommunerna får hjälp och stöd att möta miljökvalitetsnormerna på ett kostnadseffektivt sätt samt att det förebyggande luftvårdsarbete förbättras.
- Att kommunen och staten får fler och mer flexibla verktyg för att minska luftföroreningshalterna.

Förslag riktade till regeringen:

1. Att SMHI via regleringsbrevet får ansvar och mandat att årligen genomföra en nationell modellering av luftkvalitet för alla tätorter i Sverige. Nationella kartläggningar av luftkvaliteten är efterfrågade och utgör ett viktigt underlag för flera andra förslag i redovisningen av detta regeringsuppdrag och skulle dessutom ge ett stort mervärde till andra viktiga delar i det svenska luftvårdsarbetet. [2.2]
2. En ny möjlighet för Naturvårdsverket att lyfta ofullständiga åtgärdsprogram till regeringen som får möjlighet att fatta beslut om tillräckliga åtgärder. Förslaget är viktigt för att alla åtgärdsprogram ska innehålla de åtgärder som behövs för att hålla tiden av överskridande så kort som möjlig. [3.2]
3. Att Naturvårdsverket får i uppdrag att ta fram en nationell åtgärdsplan som ska komplettera de lokala och regionala åtgärdsprogrammen. Den skulle tas fram vart fjärde år och ge en komplett lägesbild över luftkvaliteten i tätorter, hur arbetet med åtgärdsprogrammen fungerar, var det finns brister, vilka nationella åtgärder som är nödvändiga, exempelvis i form av nya uppgifter till nationella myndigheter eller nya styrmedel som behöver utvecklas. [4.2]
4. Naturvårdsverket utökar sitt stöd och sin vägledning kring framtagandet av kontrollstrategier genom ett utvärderingsförfarande. Utvärderingarna skapar förutsättning för att Naturvårdsverket ska kunna säkerställa att mätningar sker på rätt sätt och på tillräckligt många platser i enlighet med EU:s luftkvalitetsdirektiv. [2.3]
5. Kommunernas/länsstyrelsernas arbete med åtgärdsprogram ska årligen redovisas till Naturvårdsverket istället för till respektive länsstyrelse. Förslaget innebär att Naturvårdsverket får en mer samlad och uppdaterad bild av arbetet med åtgärdsprogrammen. [3.4]
6. Att SMHI via regleringsbrevet får i uppdrag att tillhandahålla ett nationellt modelleringsverktyg för att stödja kommunerna i arbetet med åtgärdsprogram. Förslaget underlättar för kommunerna att genomföra nödvändiga problem- och åtgärdsanalyser som är ett viktigt beslutsunderlag för att prioritera de lämpligaste och effektivaste åtgärderna för att hålla perioden för överskridande så kort som möjligt. [3.5]
7. Att Naturvårdsverket ges möjlighet att rapportera behov av nytt åtgärdsprogram direkt till en kommun istället för till länsstyrelsen. Det kan på ett enkelt sätt förkorta och förenkla beslutsprocessen för åtgärdsprogram. [3.6]
8. I samband med att Naturvårdsverket rapporterar behov av nytt åtgärdsprogram ska det även anges inom vilken tid som åtgärdsprogrammet behöver vara upprättat. Syftet med detta är öka förutsättningarna för att Sverige ska kunna uppfylla sin skyldighet att överlämna åtgärdsprogram till Europeiska kommissionen senast två år efter utgången av det år då det första överskridandet observerades. [3.7]

9. Det förebyggande luftkvalitetsarbetet förstärks genom att kommuner som överskrider vissa föroreningshalter ska ta fram en förebyggande luftkvalitetsstrategi (FLIS). FLIS formaliserar kravet i Luftkvalitetsdirektivet att hålla nivåerna av luftföroreningar under gränsvärdena, det vill säga undvika överskridanden, och sträva efter att bevara den bästa luftkvalitet som är förenlig med en hållbar utveckling. [4.3]

Befintliga förslag med stor potential att bidra till bättre luftkvalitet

10. Naturvårdsverket stöder Transportstyrelsens förslag från 2019 ”Hur ska regelefterlevnaden av miljözonsbestämmelser säkerställas”. Miljözoner är ett verktyg som effektivt begränsar kväveoxidhalterna, och kommunerna behöver, utöver polisens kontroller, egna verktyg för att arbeta med lagefterlevnaden. [5.2]
11. Naturvårdsverket föreslår att en differentierad avståndsbaserad vägslitageskatt för tung lastbilstrafik införs enligt Finansdepartementets promemoria: En ny inriktning för beskattning av tung lastbilstrafik, Fi2018/01103/S2 från 2018. Ett sådant styrmedel skulle påverka hela den tunga fordonsflottans sammansättning och bidra till att sänka halterna generellt vilket indirekt minskar risken för överskridanden. [5.5]

Ändringar i Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet, nya åtaganden eller förändrade arbetssätt för Naturvårdsverket:

12. Naturvårdsverket avser att stärka verksamheten vid Referenslaboratoriet för tätortsluft – mätningar genom en utökad årlig budget samt investeringar i ny utrustning. Referenslaboratoriet har en nyckelroll för att säkerställa att kommunerna ska kunna klara att genomföra det delegerade ansvaret för kontrollen av luftkvalitet i enlighet med EU:s luftkvalitetsdirektiv. [2.4]
13. Naturvårdsverket avser att utöka sin stödjande funktion vid framtagande och genomförande av åtgärdsprogram. Genom att ge ett utökat stöd i arbetet med åtgärdsprogram, ökar förutsättningarna för att arbetet ska bedrivas i enlighet med gällande krav och att målen med lagstiftningen ska nås. [3.3]
14. Naturvårdsverket avser att förändra processen kring genomförande och redovisning av objektiv skattning, dels genom ett förenklat rapporteringsförfarande för kommunerna, men även genom att införa ett granskningsförfarande av de redovisningar som skickas till Naturvårdsverket. Målet är att underlätta för kommunerna och samtidigt öka harmoniseringen av redovisningarna och kvaliteten på rapporteringen till EU [2.5]
15. Naturvårdsverket avser att tillsammans med Boverket ta fram en gemensam vägledning för luftkvalitet och MKN i planering som ett stöd för kommuner. [5.8]

Förslag som pekar på behov av fortsatt utredning av vissa frågor:

16. En nationell modellering är beroende av aktuella trafikdata och Naturvårdsverket föreslår därför också att regeringen ger Trafikverket, Naturvårdsverket, SKR och SMHI i uppdrag att utreda behov, nyttor och möjligheter av att nationellt samla in och tillhandahålla kommunala trafikdata. [2.2]
17. Frågan om hur kommunerna kan ges mandat för att genomföra åtgärder som ökar regelefterlevnaden för bestämmelserna om förbud att föra fordon med dubbdäck i vissa områden behöver utredas närmare. Dubbdäcksförbud är ett kraftfullt styrmedel som har stor effekt på PM10-halterna, och kommunerna behöver, utöver polisens kontroller, verktyg för att arbeta med lagefterlevnaden. [5.3]
18. Hur trängselskattens avgifter kan differentieras så att fordonsklasser med högre utsläpp betalar högre skatt än idag samt att skatten delas in i en del som avser miljön och en del

som avser trängsel. Både kommunerna och staten behöver ett flexibelt verktyg för att sänka NO2-halterna längs vissa vägsträckor där trafikflödet av olika skäl är svåra att begränsa, exempelvis vid de statliga europavägarna. [5.4]

19. Kommuner bör ges möjlighet att differentiera parkeringsavgifterna utifrån fordons miljöegenskaper. Tillgången till parkeringsplatser har stor betydelse för val av transportmedel vilket innebär att det finns stora möjligheter att använda parkering som ett styrmedel för en hållbar stadsutveckling. [5.6]
20. Att kommunerna ges rätt att upplåta allmän mark till särskilda parkeringar för bilpooler. Förslaget medför möjlighet för kommuner att främja bilpooler och minska medborgarnas beroende av egen bil. [5.7]

Samlad konsekvensbedömning av förslagen

Naturvårdsverket ges en utökad roll i systemet generellt samt bättre insyn i och fler möjligheter att påverka och stödja det lokala och regionala arbetet med åtgärdsprogram och kontroll. Kostnaden för att realisera utökningen av Reflab-mätningar uppskattas till 2-3 miljoner kronor årligen samt 1,5-3 miljoner kronor för investeringar i ny utrustning. Några av förslagen, framförallt de om granskning av kommunernas kontrollstrategier, utvecklad vägledning vid framtagning av åtgärdsprogram samt framtagning av en nationell åtgärdsplan innebär också ett ökat internt resursbehov.

För SMHI innebär förslagen ett utökat ansvar för flera centrala delar i det svenska luftvårdsarbetet vilket förslagsvis specificeras i deras regleringsbrev. SMHI har bedömt utvecklingskostnader för SIMAIR-systemet ligger på mellan 4 och 13 miljoner kronor. Myndigheten har också indikerat att det löpande arbetet för att tillhandahålla nationella kartläggningar och modelleringar samt ge kommunerna tillgång till ett funktionellt IT-stöd för både generellt luftvårdsarbete och framtagning/uppföljning av åtgärdsprogram inte ryms inom den befintliga ramen.

För kommunerna innebär förslagen ett visst utökat resursbehov, men samtidigt kommer deras arbete underlättas genom förenklade regelverk, ökat stöd i form av tillgång till nationella modelleringar, utvecklade IT-verktyg, förbättrad vägledning från Naturvårdsverket samt ökad tillgång till nationella resurser på Reflab - mätningar.

Länsstyrelsernas resursbehov förväntas minska när deras deltagande i arbetet med åtgärdsprogrammen blir mer behovsstyrd.

För regeringen skapar förslagen bättre förutsättningar att samordna och prioritera det nationella arbetet inom luftvårdsområdet, bland annat genom tillgång till en nationell åtgärdsplan. Genom förslagen ges regeringen också nya möjlighet att vidta proaktiva åtgärder, både nationellt, regionalt och lokalt så att framtida överskridanden kan undvikas. Regeringens ges också möjlighet att besluta om kompletterande åtgärder för ofullständiga program.

1. Uppdraget och dess genomförande

I Sverige finns miljökvalitetsnormer (MKN) för att skydda och avhjälpa olägenheter för människors hälsa och miljön. EU-direktivet om luftkvalitet och renare luft i Europa[1] (fortsättningsvis luftkvalitetsdirektivet) anger mål för luftkvaliteteten så att skadliga effekter på människors hälsa och miljön som helhet ska kunna undvikas, förebyggas eller minskas. Om miljökvalitetsnormerna inte följs ökar ohälsan. Om de svenska miljökvalitetsnormerna överskrids minskar också möjligheterna för bostadsbyggande i de städer som inte följer gränsvärdena.

Av luftkvalitetsdirektivet följer att om luftens föroreningsnivåer i vissa zoner eller viss tätbebyggelse överskrider EU:s gränsvärden ska medlemsstaterna se till att det upprättas åtgärdsprogram i syfte att klara gränsvärdena.

Både Miljömålsberedningen (SOU 2016:47) och regeringen (Skr. 2017/18:230) har pekat på systembrister i arbetet med åtgärdsprogrammen för luftkvalitet. Bristerna handlar bland annat om att

- åtgärdsprogrammen har i flertalet fall varit otillräckliga,
- en stor del av åtgärderna i programmen inte har genomförts eller inte varit tillräckligt effektiva,
- sanktioner saknas då åtgärder inte genomförs eller när miljökvalitetsnormerna inte följs,
- otydlig och problematisk fördelning av ansvar/rådighet mellan kommun, länsstyrelse och regering,
- kompetens- och resursbrist i kommunerna vad gäller mätning, beräkning samt val av åtgärder, och
- brister i genomförandet av luftkvalitetsdirektivet i nationell lagstiftning.

Genomförandet av luftkvalitetsdirektivets krav, bland annat vad gäller framtagande och innehåll i åtgärdsprogram, har också ifrågasatts av EU-kommissionen, genom överträdelseärendena 2018/2326[2] samt 2012/2216[3]. Om kommissionen bedömer att Sverige inte lever upp till och genomför ändringar som motsvarar luftkvalitetsdirektivets krav kan kommissionen gå vidare i överträdelseförfarandet och väcka talan om fördragsbrott mot Sverige i EU-domstolen.

1.1 Uppdraget

Naturvårdsverket fick i mars 2018 i uppdrag att göra en *översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet*[4]. Naturvårdsverket ska utifrån de brister som identifierats föreslå hur åtgärdsprogrammen kan förändras för att säkerställa att luftkvaliteten inte överskrider miljökvalitetsnormerna och EU:s gränsvärden för utomhusluft.

[1] Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa

[2] Europeiska kommissionen, 2019-01-25

[3] Europeiska kommissionen, 2013-04-26

[4] Miljö- och energidepartementet, 2018

Uppdraget innehåller 4 olika delar som i varierande grad hänger ihop och är beroende av varandra:

1. Föreslå hur regelverket kan förändras vad gäller kontrollen av luftkvalitet (mätning, beräkning och objektiv skattning) så att de brister som uppmärksammats åtgärdas.

2. Föreslå hur val av lämpliga, effektiva åtgärder kan göras så att en period av överskridande av MKN och EU:s gränsvärden hålls så kort som möjligt.

3. Undersöka behovet av och möjligheten att ta fram, tillgängliggöra och rapportera nationella åtgärdsplaner i syfte att visa på det samlade åtgärdsarbetet för att EU:s gränsvärden och MKN inte överskrids.

4. Redovisa vilka verktyg och mandat som kommunerna har för att bidra till miljökvalitetsnormerna och EU:s gränsvärden följs, samt eventuella brister som identifierats i dem.

Naturvårdsverket ska enligt uppdraget inhämta synpunkter från Boverket, Statskontoret, Statens energimyndighet, Trafikverket och andra relevanta myndigheter och Sveriges Kommuner och Landsting. Uppdraget ska också koordineras med Statskontorets uppdrag, M2019/00649/Kl[5], genom att myndigheterna ska delge varandra information i syfte att undvika överlappning.

Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2020.

1.2 Organisation

Uppdraget har genomförts i projektform och projektgruppen vid Naturvårdsverket har bestått av Ficre Zehaie, Eric Sjöberg, Helena Sabelström, Maria Ullerstam, Matthew Ross-Jones, Henrik Larsson, Johan Genberg Safont, Ann-Christine Stjernberg, Petter Larsson Garcia, Jenny Oltner, Ann Åkerskog, Linn Lagerberg samt Sebastian Dahlgren Axelsson (projektledare).

1.3 Samverkan

1.3.1 Regionala samrådsmöten

Eftersom det stora arbetet med åtgärdsprogram sker hos kommuner och länsstyrelser var det viktigt för oss att utgå från deras erfarenheter och kunskap när vi skulle utforma våra förslag. Vi genomförde därför 5 regionala samrådsmöten i Linköping, Stockholm, Malmö, Göteborg och Skellefteå under augusti och september 2019. Vi samlade personer från de organisationer som varit med i framtagning eller genomförande av åtgärdsprogram eller på olika sätt berörts av åtgärdsprogrammen i sitt arbete i respektive region. Deltagarna kom från kommunala förvaltningar, kommunala och privata bolag, politiken, länsstyrelsen, regionen, regionala luftvårdsförbund, regionala företrädare för statliga myndigheter etc. Vid mötena diskuterades de problem som uppkommit i arbetet med åtgärdsprogram och hur regelverken kan förändras så att åtgärdsprogrammen blir ett vassare instrument som levererar resultat snabbare. Flera intressanta problembeskrivningar och lösningsförslag framkom på dessa möten.

[5] Miljö- och energidepartementet, 2018

1.3.2 Workshops

Naturvårdsverket anordnade två workshops under projektet.

Den ena genomfördes tidigt i projektet i syfte att utveckla förståelsen för problemet. På workshopen deltog personer från kommuner och myndigheter med erfarenhet av kontroll och mätning samt framtagning, genomförande och uppföljning av åtgärdsprogram. Deltagande organisationer var Uppsala kommun, SLB-Analys, Trafikverket, Stockholms stad, Länsstyrelsen Västra Götaland och Botkyrka kommun.

Den andra workshopen fokuserade på problem och lösningar inom området kontroll av luftkvalitet. Deltagande organisationer var en blandning av 12 små, medelstora och stora kommuner, en länsstyrelse, Referenslaboratoriet för tätortsluft – mätningar (ACES, Stockholms universitet) Referenslaboratoriet för tätortsluft – modeller (SMHI), Datavärden för luftkvalitet (SMHI), SLB-Analys, Opsis, COWI, IVL och ACOEM.

1.3.3 Naturvårdsverkets nätverk inom luftområdet

Naturvårdsverket har tre befintliga nätverk inom luftområdet; Kontroll av MKN luft, Åtgärdsprogram och Referensgruppen för reflab och datavärdskap. Frågeställningar kopplade till regeringsuppdraget diskuterades vid det möte som Åtgärdsprogramnätverket höll under projekttiden.

1.3.4 Koordinering med Statskontorets uppdrag

Projektgruppen har genom hela uppdraget haft ett nära samarbete med Statskontorets utredare. Statskontoret medverkade även i planering och genomförande av de regionala samrådsmötena. Olika lösningsförslag och fördelning av utredningsarbetet har fortlöpande diskuterats under projektet.

1.3.5 Samverkan med övriga berörda myndigheter

Naturvårdsverket har under rapportens olika faser bland annat samverkat med Transportstyrelsen, Trafikverket, Skatteverket, Boverket, SMHI, Energimyndigheten, Stockholms universitet och SKR.

1.4 Externt genomförda utredningar

IVL Svenska Miljöinstitutet har på uppdrag av Naturvårdsverket tagit fram en översikt av effektiva åtgärder som har genomförts, eller som ska genomföras, i några andra länder, och som kan vara lämpliga att genomföra i Sverige för att uppnå miljökvalitetsnormerna. IVL:s rapport används som ett underlag till förslagen i kapitel 5 och redovisas i sin helhet i bilaga 2.

SMHI har på uppdrag av Naturvårdsverket genomfört en förstudie för att undersöka möjligheterna att utöka användningen av modelleringsverktyget SIMAIR i luftvårdsarbetet i Sverige. Detta för att förbättra Sveriges genomförande av EU:s luftkvalitetsdirektiv och takdirektiv, samt för att förbättra underlaget för miljömålsarbetet, arbetet med lokala och nationella åtgärdsprogram, tillståndsprövningar, styrmedelsanalyser och internationella förhandlingar inom CLRTAP. SMHI:s rapport används som ett underlag till förslagen i avsnitt 2.2, 3.5 och 4.2.

Institutionen för miljövetenskap och analytisk kemi (ACES) vid Stockholms Universitet fungerar på uppdrag av Naturvårdsverket som svenskt nationellt referenslaboratorium för mätningar av luftkvalitet (även kallat för ”Referenslaboratoriet för tätortsluft – mätningar” eller ”Reflab -

mätningar”). Huvudfunktionen är att stötta landets kommuner i arbetet kring mätningar av luftkvalitet för att säkerställa att svenska mätningar uppfyller svenska och europeiska krav.Reflab har på uppdrag av Naturvårdsverket redovisat hur deras arbete skulle kunna förbättras och effektiviseras. Reflab:s rapport används som ett underlag till förslaget i avsnitt 2.4.

1.5 Avgränsningar

Vid uppdragsdialog och avstämningar regeringskansliet klargjordes vissa inriktningar i uppdraget som vi har arbetat efter.

- Uppdraget syftar till att skapa ett system och regelverk där åtgärdsprogrammen blir ett vassare instrument i dagens kontext. Vi har därför inte utrett alternativa nationella lösningar som skulle ersätta åtgärdsprogrammen.

- Utredningen har inte analyserat vilka förändringar av miljökvalitetsnormerna vad gäller reglerade föroreningar och haltnivåer, som skulle behövas för att luftvårdsarbetet och åtgärdsprogrammen på ett mer effektivt sätt ska skydda människors hälsa och livskvalitet.

- Vi har förutsatt att de svenska miljökvalitetsnormerna som skiljer sig från EU:s gränsvärden, till exempel dygnsmedelvärdet för NO_2, ska finnas kvar.

- Vi har inte utrett möjligheter att införa sanktionsmöjligheter i form av exempelvis viten mot kommunerna eller andra aktörer.

1.6 Skrivelsens disposition

I kapitel 2 redovisas Naturvårdsverkets förslag för hur regelverket för kontrollen av luftkvalitet (mätning, beräkning och objektiv skattning) kan förbättras.

I kapitel 3 redovisas Naturvårdsverkets förslag för hur regelverket för åtgärdsprogrammen kan skärpas så att nuvarande och kommande överskridanden hanteras snabbare genom att ansvariga aktörer i större utsträckning uppfyller sina åtaganden. Förslagen handlar också om hur val av lämpliga, effektiva åtgärder kan göras så att en period av överskridande av MKN hålls så kort som möjligt.

I kapitel 4 redovisar Naturvårdsverket hur det lokala och nationella luftkvalitetsarbetet kan bli effektivare och mer proaktivt. Förslagen omfattar en nationell åtgärdsplan och krav på kommuner att i vissa fall ta fram en förebyggande luftkvalitetsstrategi.

I kapitel 5 redovisar Naturvårdsverket förslag för att åtgärda de största bristerna som finns i verktygen och mandaten som kommuner och andra myndigheter har för att bidra till att miljökvalitetsnormerna och EU:s gränsvärden följs.

I kapitel 6 ges en bakgrundsbeskrivning hur luftkvaliteten påverkar människor och miljö inklusive hur utvecklingen av luftkvaliteten ser ut i Sverige. Därefter redovisas kortfattat rådande lagstiftning för luftfrågor med fokus på kontroll och åtgärdsprogram.

I kapitel 7 presenteras en fördjupad problemanalys som bland annat pekar på bristerna i befintliga styrningsmekanismer.

I kapitel 8 återfinns Naturvårdsverkets samlade författningsförslag. I de övriga kapitel återfinns de specifika författningsändringar som varje enskilt förslag föranleder.

1.7 Definitioner och begrepp

B(a)P - PAH bestående av fem bensenringar. Används som en indikator för PAH:er.
Datavärd - Aktör som på uppdrag av Naturvårdsverket tar emot, tillgängliggör och lagrar data samt andra uppgifter från olika kontroller och undersökningar.
Datavärdskap för luftkvalitet - SMHI är utsett av Naturvårdsverket till nationell datavärd för luftkvalitetsdata.
Direktivet om metaller och PAH/Fjärde dotterdirektivet - Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften
Luftkvalitetsdirektivet - Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG om luftkvalitet och renare luft i Europa.
Luftkvalitetsdirektiven - Används vid hänvisning till både Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG om luftkvalitet och renare luft i Europa och Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften.
Luftkvalitetsförordningen – Luftkvalitetsförordning (2010:477).
Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet/NFS/Naturvårdsverkets föreskrifter - Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (NFS 2019:9).
Miljöbalken – Miljöbalken (1998:908).
Miljökvalitetsnorm (MKN) - Bindande gräns för ett miljötillstånd, exempelvis en maximal halt av en luftförorening, som ska följas eller eftersträvas vid eller efter en viss tidpunkt.
Mätstation – Plats där en eller flera mätningar genomförs.
NO – Kväveoxid, ett ämne som bland annat släpps ut från förbränningsmotorer. Det oxideras till NO2 vid kontakt med luft.
NO2 – Kvävedioxid, ett ämne som bland annat släpps ut från förbränningsmotorer.
NOx – Samlingsbegrepp för kväveföreningarna NO och NO2 som båda släpps ut från förbränningsmotorer.
Objektiv skattning - Bedömning av halter av luftföroreningar genom enkla mätningar, enkla beräkningar, jämförelse med liknande platser, tidigare kontrollresultat, kunskap om utsläpp eller annan relevant information.
PM10 - Partiklar som inte är större än att de kan passera genom ett selektivt intag som med 50 procents effektivitet skiljer av partiklar med en aerodynamisk diameter av 10 mikrometer. Man mäter då den totala massan av alla partiklar i alla storlekar upp till 10 mikrometer. Det är de största partiklarna som utgör den största massan i detta mått.
PM2,5 - Partiklar som inte är större än att de kan passera genom ett selektivt intag som med 50 procents effektivitet skiljer av partiklar med en aerodynamisk diameter av 2,5 mikrometer. Man mäter då den totala massan av alla partiklar i alla storlekar upp till 2,5 mikrometer. Det är de största partiklarna som utgör den största massan i detta mått.

SMED - Svenska MiljöEmissionsData är ett konsortium inom vilket organisationerna IVL Svenska Miljöinstitutet AB, SCB (Statistiska centralbyrån), SLU (Sveriges lantbruksuniversitet), och SMHI (Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut) samarbetar.
Rapporteringszon – Zoner för utvärdering av luftkvalitet som ligger till grund för hur luftkvalitetsdata rapporteras till EU. Sverige är uppdelat i sex zoner. Kraven för att ha zoner kommer från artikel 4 i luftkvalitetsdirektivet och är ålagt Naturvårdsverket enligt 29 § luftkvalitetsförordningen.
Referenslaboratoriet för tätortsluft – mätningar (Reflab-mätningar) Institutionen för miljövetenskap och analytisk kemi (ACES) vid Stockholms Universitet fungerar på uppdrag av Naturvårdsverket som svenskt nationellt referenslaboratorium (stödfunktion) för mätningar av luftkvalitet.
Referenslaboratoriet för tätortsluft - modeller (Reflab-modeller) – SMHI fungerar på uppdrag av Naturvårdsverket som svenskt nationellt referenslaboratorium (stödfunktion) för modellering.
Rapporteringsbestämmelserna - Kommissionens genomförandebeslut 2011/850/EU om fastställande av regler för Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG och 2008/50/EG vad gäller ömsesidigt utbyte av information och rapportering av luftkvaliteten.
SIMAIR – ett nationellt modelleringsverktyg för luftkvalitet som utvecklats av SMHI med finansiellt stöd från Trafikverket, Naturvårdsverket och Energimyndigheten.
Utvärderingströsklar (övre/ÖUT och nedre/NUT) – den övre och den nedre utvärderingströskeln är särskilda nivåer för varje MKN-förorening som avgör omfattningen av kontrollen (mätning, beräkning, objektiv skattning). Huruvida en kommun samverkar med andra kommuner eller inte, är också en faktor som avgör tillämpningen av utvärderingströsklarna. Närmare definition finns i avsnitt 4.2 i Luftguiden.

2. Förslag till förbättrad kontroll av luftkvaliteten

> ”Naturvårdsverket ska fokusera på och föreslå hur regelverket kan förändras vad gäller kontrollen av luftkvalitet (mätning, beräkning och objektiv skattning) så att de brister som uppmärksammats åtgärdas.”

2.1 Utgångspunkter

EU:s luftkvalitetsdirektiv (2008/50/EG och 2004/107/EG) samt senare rapporteringsbestämmelser och kompletterande kommittédirektiv[6] ställer krav på medlemsländerna att kontrollera sin luftkvalitet genom mätningar, modellering och objektiv skattning. Det kräver betydande resurser och kompetens för att leva upp till dessa krav. Medlemsländerna har genomfört EU:s regelverk på olika sätt.

Utformningen och genomförandet av det svenska regelverket för kontroll av luftkvalitet, framförallt luftkvalitetsförordningen och Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet, har ett antal brister (se 2.1.1) av större betydelse som innebär att Sverige har svårt att uppfylla direktivens alla krav. Sverige har ett huvudsakligen decentraliserat system för kontroll av luftkvalitet, där kommunerna ansvarar för att mäta, modellera eller skatta halter av luftföroreningar i sina tätorter. Detta fungerar förhållandevis väl i landets allra största städer, där det i normalfallet finns resurser, kompetens och erfarenhet för att hantera uppgiften på ett bra och tillförlitligt sätt, men i små, medelstora och även vissa relativt stora städer, kan det saknas resurser och kompetens för kontroll av luftkvalitet. På dessa platser hanteras ofta ansvaret för luftkvalitet av personer som även hanterar ett flertal andra kommunala frågor, i många fall helt utan koppling till luftkvalitet. Detta gör att många kommuner runt om i Sverige väljer att köpa tjänster och mätningar av konsulter för att uppfylla kommunens krav på luftkvalitetsmätningar. Detta kan i sin tur leda till att den lokala kompetensen helt saknas då det i praktiken inte finns någon som är insatt i luftfrågorna på dessa kommuner.

Även om flertalet aktörer som jobbar med luftkvalitetsmätningar i Sverige i allra högsta grad är kompetenta för uppgiften gör ett decentraliserat system att mätningarna inom landet saknar harmonisering, varför mätningarna inte görs, hanteras och kvalitetssäkras på samma sätt. Dessa problem har kommunicerats till Naturvårdsverket och stödfunktionerna under många år. Naturvårdsverket har arbetat intensivt med att försöka utöka det stöd och den vägledning som finns tillgänglig för kommunerna i deras arbete. Samtidigt som detta har lett till förbättringar i kommunernas arbete med genomförande och redovisning av kontrollen, kvarstår viktiga brister i genomförandet av regelverket.

[6] Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG om luftkvalitet och renare luft i Europa, i lydelsen enligt kommissionens direktiv (EU) 2015/1480 om ändring av flera bilagor till Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG och 2008/50/EG om fastställande av regler för referensmetoder, datavalidering och placering av provtagningspunkter för utvärdering av luftkvaliteten samt Europaparlamentets och rådets direktiv om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften, i lydelsen enligt kommissionens direktiv (EU) 2015/1480, samt kommissionens genomförandebeslut 2011/850/EU om fastställande av regler för Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG och 2008/50/EG vad gäller ömsesidigt utbyte av information och rapportering av luftkvaliteten.

En översyn av det svenska systemet är därför motiverat i syfte att effektivisera arbetet i Sverige med kontroll av luftkvalitet och att hitta långsiktiga lösningar som säkerställer att Sverige uppfyller EU:s krav. Naturvårdsverket har genom sitt arbete med miljökvalitetsnormer och sina kontakter med kommunerna kunnat notera ett antal brister i systemet.

2.1.1 Bristande överblick/tillsyn av kommunernas kontroll av luftkvalitet

Kontrollsystemet av miljökvalitetsnormer för utomhusluft omfattar dels regional bakgrund och dels tätorter. Ett övergripande problem är att Naturvårdsverket inte förfogar över helheten utan enbart för regional bakgrund. Där anlitar verket, mot bakgrund av krav och åtaganden i direktiv och konventioner, olika utförare som genomför övervakningen.

Ansvaret för att kontrollera luftkvaliteten i tätorterna i enlighet med kraven i luftkvalitetsförordningen och föreskrifterna ligger på respektive kommun. Det finns fördelar med ett sådant system, i och med att kommunen har möjlighet att ha egen kompetens på luftområdet, vilket kan komma till användning i olika sammanhang, t.ex. planering och planläggning. Ur ett nationellt perspektiv, där rapporteringen av data till EU är en central uppgift, finns det dock en del utmaningar. Naturvårdsverket har till att börja med otillräcklig information om den kontroll som många kommuner bedriver och det blir därmed svårt att arbeta proaktivt för att undvika brister i kontroll enligt direktivet. Det blir även svårt att veta vilka kommuner som faktiskt har mätkrav och vilka som bara behöver genomföra en objektiv skattning. För kommunernas del är det ett komplicerat regelverk som i grunden är uppbyggt på att de själva ska avgöra vilken omfattning av kontroll som krävs. Bedömningarna kan ibland vara bristfälliga. Naturvårdsverket arbetar för att ge stöd till kommunerna och samverkansområdena, men saknar resurser och mandat för att kunna ta ett helhetsgrepp.

Det finns också en stor otydlighet kring vem som har tillsynsansvar för kommunernas arbete för att säkerställa att alla krav uppfylls. Kommunerna kan i praktiken själva välja om de ska kontrollera enligt lagstiftningen och Naturvårdsverket saknar tydligt mandat och ansvar för att granska och säkerställa kommunernas arbete. Det saknas även en möjlighet att vidta sanktioner när brister identifieras.

2.1.2 Kvalitet och omfattning av kommunernas kontroll av luftkvalitet

Många kommuner är osäkra på vilka krav de omfattas av. Denna brist på kunskap kan resultera i att kommunens kontroll är otillräcklig eller till och med obefintlig. I vissa fall kan det finnas kommuner som har mätkrav utan att veta om det. Datavärdskapet visar också att det finns ett flertal kommuner där information om luftkvaliteten helt saknas idag. Vidare finns det brister i de data som rapporteras till datavärden. I flera fall saknas motiveringar kring mätstationernas placering. Placeringen avgörs i vissa fall framförallt av praktiska skäl, i andra fall placeras mätstationerna på de absolut mest belastade platserna. Avsaknad av harmonisering kring val av mätplats mellan olika städer kan ha stor påverkan på halter som mäts upp och i förlängningen även få betydelse för behovet av att vidta åtgärder och genomföra ytterligare mätningar. Det kan även få betydande konsekvenser för stadsplaneringen.

I många fall är redovisningen av genomförd QA/QC (kvalitetssäkring och kvalitetskontroll), spårbarhet och osäkerhetsberäkningar för mätningar bristfällig, och kvalitetssäkringsprogram saknas även i flera kommuner. Arbetet är inte harmoniserat i Sverige, även om såväl föreskrifter

som vägledning i frågan finns. När det gäller mätinstrument är det särskilt problematiskt beträffande likvärdigheten mellan partikelinstrument, och det finns även flera kommuner som fortfarande använder icke godkända metoder för mätningar. Brister vad gäller tidstäckning och datafångst är också ett stort problem i vissa kommuner.

Modelleringar har utförts i de flesta städer, men harmonisering, rapportering och tillgängliggörande av resultaten är ofta bristfällig. Resultat från modellberäkningar kan vara av stort intresse för allmänheten, men resultaten finns idag inte lättillgängligt. Modelleringarna genomförs och rapporteras inte heller på ett sätt som underlättar för EU-rapportering.

En kommun ska som lägst genomföra en så kallad objektiv skattning (eller inledande kartläggning). Antalet kommuner som har rapporterat objektiva skattningar/inledande kartläggningar har ökat markant under de senaste åren till följd av intensifierad vägledning från Naturvårdsverket. I flera fall finns dock brister i de metoder som tillämpats samt i redovisningen.

Kommunerna ska informera regelbundet på internet om luftkvaliteten, men detta görs i mycket liten utsträckning. Det är främst i de större kommunerna som detta görs på ett tillfredsställande sätt.

Kommunerna har möjlighet att samverka med varandra inom ramen för kontrollen av luftkvalitet och därmed minska mätintensiteten över motsvarande yta. Detta leder till betydande kostnadsbesparingar för kommunerna, men kan innebära att den större kommunen i ett område får ta ett större ansvar samtidigt som de mindre kommunerna riskerar att tappa engagemang och kompetens.

STÖD/VÄGLEDNING FRÅN NATIONELL NIVÅ OTILLRÄCKLIGT FÖR ATT LÖSA IDENTIFIERADE PROBLEM

Naturvårdsverkets och referenslaboratoriernas stöd till kommunerna har utökats kraftigt de senaste fem till tio åren, men behöver utvecklas även framgent för att kunna säkerställa att alla de data som levereras från kontrollen är av tillräckligt god kvalitet, både för rapporteringen till EU och för kommunernas eget luftvårdsarbete. Trots de senare årens utökning av stöd till kommunerna är resurserna hos Naturvårdsverket och stödfunktionerna (reflaben och datavärden) idag otillräckliga för att granska och återkoppla till kommunerna kring eventuella brister i deras kontroll och redovisningar. Reflab-mätningars resurser är exempelvis otillräckliga för att kunna stödja kommunerna när det gäller bedömningar av lämpligheten av olika likvärdiga partikelinstrument vid mätplatserna. Reflab-modeller tillhandahåller expertstöd och vägledning kring modellering, men upplever å sin sida att kännedomen om deras verksamhet är relativt låg och att resurser saknas för att kunna arbeta proaktivt för att förbättra och säkerställa kvaliteten i kommunernas modellering.

Ett annat upplevt problemområde är dagens rapporteringssystem (dvs. excelfiler som laddas in i en valideringstjänst) som kräver onödigt mycket tid och lätt kan skapa förvirring hos dataleverantörer såsom kommuner och deras konsulter. Vissa uppgifter (t.ex. beräkning av mätosäkerhet och beskrivning av spårbarhet) kräver en viss typ av expertkunskap som få kommuner har, och reflab har i dagsläget inte tillräckliga resurser för att tillhandahålla detta åt alla kommuner.

2.1.3 Konsekvenser av identifierade brister

- Risk för överträdelseärende/böter från EU på grund av genomförandebrister kring kontroll. Tydliga tecken finns på att kommissionen lägger alltmer fokus på att granska ländernas

kontroll och ökade rapporteringskrav innebär utökad transparens kring bristerna. Kommissionen har också nyligen initierat konsultstudier för att utvärdera medlemsländernas rapporterade utvärderingsstrategier samt metoder för utformning av mätnätverk.

- Det finns en orättvisa i systemet när vissa kommuner inte genomför kontrollen medan andra behöver lägga ner betydande resurser.

- Vissa zoner för utvärdering och rapportering enligt luftkvalitetsdirektivet (Sverige är indelat i sex rapporteringszoner) saknar tillräckligt många mätstationer för vissa ämnen vid rapportering till EU. Problemet kan bero på brister i kommunernas kontrollstrategier, men även dataförlust vid mätstationer. Kommunernas modelleringar rapporteras tyvärr inte på ett sätt som gör att de kan användas av Sverige för att täcka upp för gap i antalet mätstationer.

- Jämförbarheten av resultat från kontroll – brister kring val av mätplats och mätmetod samt QA/QC, spårbarhet och osäkerhetsberäkningar leder till problem när det gäller jämförbarheten av resultat från kontroll. Försvårar jämförbarheten mellan olika kommuner, olika år och även olika länder. Kan även påverka möjligheten att använda resultaten till forskning.

- Otillräcklig information om luftkvalitet i vissa kommuner vilket ger konsekvenser för invånares möjlighet att anpassa beteende och skydda sig själv mot luftföroreningar.

- Kontinuerliga mätningar utan direktvisande instrument gör att mätresultaten inte kan ingå i den huvudsakliga nationella redovisningen av realtidsdata och jämföras mot andra kommuners data.

2.2 Nationell modellering av luftkvalitet i alla tätorter

Naturvårdsverket föreslår att regeringen ger SMHI ansvar och mandat att årligen genomföra en nationell modellering av luftkvalitet för alla tätorter i Sverige. En nationell modellering är beroende av aktuella trafikdata och Naturvårdsverket föreslår därför också att regeringen ger Trafikverket, Naturvårdsverket, SKR och SMHI i uppdrag att utreda behov, nyttor och möjligheter av att nationellt samla in och tillhandahålla kommunala trafikdata.

Regelbundna nationella modelleringar kräver vidareutveckling av det befintliga SIMAIR-systemet för att kunna utföras på ett tillförlitligt och kostnadseffektivt sätt. En viktig del i utvecklingen handlar om att förbättra hanteringen av kommunala trafikdata och ställa krav på kommunerna att rapportera aktuella trafikdata från de kommunala vägarna. Hur rapporteringskravet ska utformas och vilken systemutveckling som är nödvändig behöver utredas närmare.

Nationella modelleringar av luftkvaliteten är efterfrågade av allmänheten och beslutsfattare på samtliga samhällsnivåer men finns i dagsläget inte tillgängligt i Sverige. En nationell modellering utgör även ett viktigt underlag för flera andra förslag i redovisningen av detta regeringsuppdrag. Resultaten från modelleringarna ska presenteras och tillhandahållas som öppna data via Datavärdskapet för Luftkvalitet och rapporteras till EU som officiella data enligt luftkvalitetsdirektivet. Det skulle dessutom ge ett stort mervärde till andra viktiga delar i det svenska luftvårdsarbetet.

Ett förbättrat system för insamling och tillgängliggörande av kommunala trafikdata skulle ge stora fördelar i ett nationellt perspektiv, inte bara för den nationella modelleringen av luftkvalitet, utan också vid stadsplanering, bullerkartläggningar och internationell rapportering av luftkvalitet.

Förslaget genomförs lämpligast genom tillägg i SMHI:s regleringsbrev samt ett gemensamt uppdrag till Trafikverket, SMHI, Naturvårdsverket och SKR att utreda en förbättrad hanteringen av kommunala trafikdata.

2.2.1 Motivering

Förslaget är att genomföra en nationell modellering av luftföroreningshalter (åtminstone NO_2, PM10, PM2,5 och bensen) på en hög rumslig upplösning (dvs. ner till gaturum) för att kunna beskriva luftkvaliteten i de miljöer där människor vistas. Sådana nationella kartläggningar finns inte i Sverige i dagsläget, och skulle ge ett stort mervärde till det svenska luftvårdsarbete ur flera perspektiv:

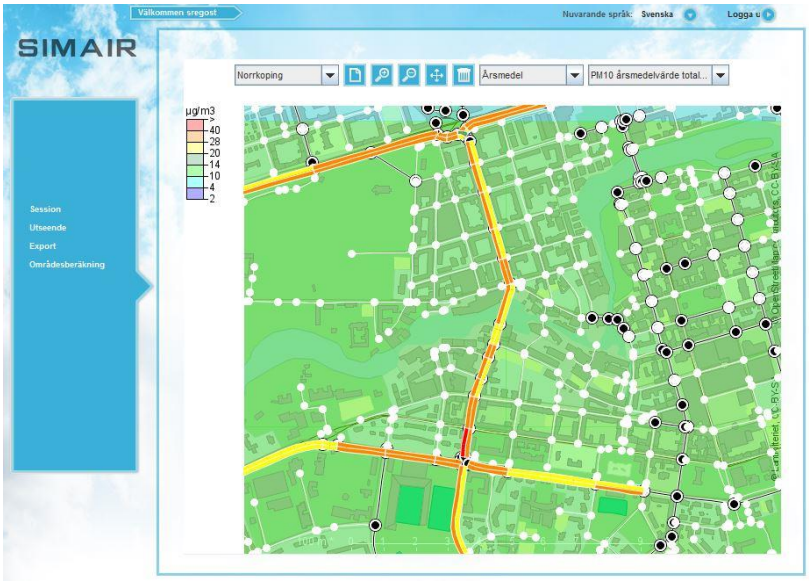
- En nationellt täckande kartläggning, framtagen med konsistent metodik och av expertis inom luftkvalitetsmodellering, ger harmoniserade och jämförbara resultat för hela landet.
- Sådana kartläggningar kan användas vid rapportering till EU, vilket skulle förbättra Sveriges genomförande av EU:s luftkvalitetsdirektiv. En nationell modellering skulle ge information om geografisk utbredning av överskridanden av miljökvalitetsnormerna och

täcka upp för brister i mätnätverk (minimikrav på antalet kontinuerliga stationer kan minskas vid tillämpning av modellberäkning). Sverige skulle också vara redo ifall obligatoriska krav på modellering införs i luftkvalitetsdirektivet.
- Tillhandahålla efterfrågad information till allmänheten om luftkvaliteten i områden där mätningar saknas, t.ex. vid specifika skolor och bostäder. Sådan information saknas i dagsläget för majoriteten av landets kommuner.
- Ge ett viktigt underlag för att stödja kommuner i deras arbete med objektiv skattning samt vid utformning eller översyn av mätnätverk, placering av mätstationer, kontrollstrategier (bl.a. motivering av mätstationernas placering).
- Utgöra ett basfall som kan användas vid utvärdering av olika åtgärds- och framtidsscenarier. Ett sådant underlag behövs för att kunna ta fram fullständiga lokala och nationella åtgärdsprogram (se vidare avsnitt 3.5 och 4.2).
- Ge information om olika utsläppskällors bidrag till totalhalter vid olika platser (så kallad källfördelning), vilket är ett centralt underlag i arbete med åtgärdsprogram och en nationell åtgärdsplan (se vidare avsnitt 3.5 och 4.2).
- Avsevärt förbättra det underlag som finns tillgängligt för uppföljning av miljömålet frisk luft, nationella exponeringsberäkningar och hälso- och skadekostnadsuppskattningar.
- Bakgrundshalterna i en nationell modellering kan användas som indata till mer detaljerade lokala beräkningar, exempelvis CFD-modellering (detaljerade strömnings- och spridningsberäkningar som ibland används i luftkvalitetsutredningar för komplexa detaljplaner).
- Metodiken för nationell modellering kan också vara grund för nationella luftkvalitetsprognoser och realtidsmodellering på hög upplösning.

2.2.2 Hur det fungerar idag

Modellberäkningar fyller en viktig funktion i dagens luftvårdsarbete, såväl inom Sverige som i EU. En mätning visar koncentrationen av ett ämne vid en given punkt, medan modellberäkningar skattar koncentrationen av ämnet över ett större geografiskt område. Detta innebär stora fördelar och lagstiftningen innehåller bestämmelser som uppmuntrar användning av modeller för att kontrollera luftkvalitet. Det är högst sannolikt att dessa bestämmelser kommer att stärkas i framtiden, till exempel med obligatoriska krav på att genomföra modellberäkningar som komplement till mätningar.

I Sverige har ett nationellt modelleringsverktyg, SIMAIR, utvecklats av SMHI med finansiellt stöd från Trafikverket, Naturvårdsverket och Energimyndigheten. En av fördelarna med SIMAIR är att SMHI i systemet förbereder all nödvändig information för att kunna genomföra en modellering, bland annat emissioner, trafikdata, meteorologi, haltbidrag från långväga transporter och den urbana bakgrunden. Detta gör att användarna snabbt och enkelt kan utföra beräkningar (se exempel i figur 2.1),

Figur 2.1. *SIMAIR är ett webbaserat modellsystem som används av bland annat kommuner, luftvårdsförbund och Trafikverket för att kontrollera och följa upp luftkvalitet i jämförelse med miljökvalitetsnormer, utvärderingströsklar och miljökvalitetsmålet Frisk Luft.*

Driften och förvaltningen av SIMAIR möjliggörs i dagsläget genom årlig finansiering från Trafikverket samt årliga licensintäkter från användare (kommuner, luftvårdsförbund, myndigheter, universitet och konsulter). Naturvårdsverket bidrar inte till driften och förvaltningen av SIMAIR, men har delfinansierat vissa viktiga utvecklingsaktiviteter genom åren. Arbete pågår nu med att utveckla en ny, tredje version av SIMAIR (SIMAIR 3) till 2021 och detta görs med finansiering från SMHI, Trafikverket och Naturvårdsverket.

Det finns potential att vidareutveckla och anpassa SIMAIR-systemet för att ytterligare öka användbarheten och förbättra underlag för luftvårdsarbetet i Sverige. Trots en signifikant investering från statliga aktörer för att utveckla SIMAIR är det i dagsläget endast ca 40 kommuner som använder systemet. Av dessa 40 kommuner är det ytterst få som regelbundet rapporterar resultat från sina beräkningar med SIMAIR till Naturvårdsverkets datavärd. Dessa resultat (inkl. kartor) från luftkvalitetsberäkningarna i tätorter finns därför inte lätt tillgängliga för en intresserad allmänhet. SIMAIR är alltså ett kraftfullt verktyg för luftvårdsarbetet med stor potential, som tyvärr inte utnyttjas till fullo i dagsläget.

Storstäderna har mer specifika behov av modellering och mer kompetens och kapacitet jämfört med övriga tätorter i landet. De har därför valt att bygga upp egna system för modellering av luftkvalitet, istället för att använda SIMAIR. De modellberäkningar som tas fram i storstäderna kan vara av ännu bättre kvalitet än beräkningar med SIMAIR (beroende t.ex. på tillgängligheten till ännu mer detaljerade indata och underlag) och det är därför viktigt att storstäderna kan upprätthålla sin kompetens och kan fortsätta använda sina egna modellsystem.

2.2.3 Var innebär en nationell modellering

Det finns ett antal viktiga utvecklingar och aktiviteter som skulle behöva göras för att kunna ta fram en national modellering med SIMAIR.

INDATA

En nationellt sammanhållen modellering skulle baseras på automatiserade beräkningar, vilka kräver att alla indata finns tillgängliga i systemet. Trafikdata är av särskilt stor vikt eftersom de högsta halterna av luftföroreningar i Sverige oftast förekommer i gaturum. När det gäller det statliga vägnätet finns bra data tillgängliga från Trafikverkets nationella vägdatabas (NVDB). Dessa data används idag i trafikdatabaserna i SIMAIR. Kommunerna har i många fall bra kunskap om trafikmängderna på kommunala vägar. I dagsläget rapporterar dock endast ett fåtal kommuner[7] in trafikdata till Trafikverket på frivillig basis. SIMAIR använder därför modellerade trafikmängder för många kommunala vägar vilket inte ger samma relevans och tillförlitlighet som om trafikdata kommer från nyligen utförda mätningar.

Om kommunerna får ta del av den nationella modelleringen av luftkvaliteten kan det skapa ett nytt incitament att rapportera sina lokala trafikmätningar till Trafikverket. Den nationella modelleringen som berör den enskilda kommunen skulle få en högre kvalitet och bli mer relevant för kommunen eftersom den då baseras på aktuella trafikmätningar från de egna kommunala vägarna. Trots detta nya incitament bedömer Naturvårdsverket att många kommuner ändå inte kommer att rapportera in sina trafikdata till Trafikverket vilket talar för en nationellt uppstyrd hantering av kommunala trafikdata.

Trafikverket har uppmärksammat att tillhandahållandet av kommunalt trafikdata behöver hanteras i enlighet med pågående regeringsuppdrag om etablering av ett nationellt ramverk för grunddata inom den offentliga förvaltningen[8] och etablering av en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte[9]. Trafikverket kan i sådant fall utifrån ansvarig för en grunddatadomän för transportsystemet ta ett ansvar för att ställa krav på vilka trafikdata (informationsmodeller, riktlinjer och principer (ex, kvalitet)) kommunerna ska tillgängliggöra och på vilket sätt (standardiserat). Hur ett rapporteringskrav ska utformas och vilken systemutveckling som är nödvändig behöver dock utredas närmare. Naturvårdsverket föreslår därför att Trafikverket, Naturvårdsverket, SKR och SMHI ges i uppdrag att utreda behov, nyttor och möjligheter att nationellt samla in och tillhandahålla kommunala trafikdata.

I ett nationellt perspektiv finns det flera fördelar om trafikdata från både statliga och kommunala vägar kan tillgängliggöras samlat. Trafikdata används inom många områden, exempelvis för SMED:s Geografiska fördelning av utsläpp till luft[10] (griddade utsläppsdata som rapporteras internationellt enligt luftvårdskonventionen CLRTAP), stadsplanering och bullerkartläggningar. Öppna, årligt uppdaterade trafikdata skulle komma till stor nytta för samhället i många sammanhang utöver den nationella modelleringen av luftkvalitet.

Byggnadsdata och gaturumsdimensioner kan också ha stor påverkan på lokala halter av luftföroreningar och skulle därför också vara centrala indata till modelleringen. Även här saknas det – av allt att döma – nationella data, men de flesta kommuner har mycket bra och högupplösta

[7] Vid det senaste rapporteringstillfället skickade Trafikverket ut en förfrågan till 44 kommuner. 25 kommuner inkom med svar, varav 16 kommuner hade data i ett format som Trafikverket kunde använda i NVDB.

[8] Infrastrukturdepartementet, 2019. Uppdrag att etablera ett nationellt ramverk för grunddata inom den offentliga förvaltningen

[9] Infrastrukturdepartementet, 2019. Uppdrag att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte

[10] Metod- och kvalitetsbeskrivning för geografiskt fördelade emissioner till luft, SMED, Andersson et al. (2019)

byggnadsdata åtminstone för centralorterna i kommunerna. Det är således även viktigt att dessa data tillgängliggörs nationellt. Om det blir aktuellt med en nationell modellering skulle SMHI behöva undersöka vilka data (t.ex. laserscanning) som finns tillgängliga hos Lantmäteriet via Geodatasamverkan. Om data ej är tillgängliga är ett alternativ att undersöka möjlighet att köpa data från Metria (notera att det i så fall tillkommer en kostnad). Om det visar sig att det inte finns något bra dataset bör någon statlig myndighet, förslagsvis Lantmäteriet, få i uppdrag att ta fram ett sådant dataset och hålla det levande och tillgängligt.

Där det saknas nationella data om trafikmängder, byggnadsdata och gaturumsdimensioner, finns metoder för att ta fram uppskattningar. Således är det möjligt i dagsläget att göra en översiktlig nationell modellering, baserad på dessa uppskattningar, men kvaliteten av beräkningarna skulle öka markant om kommuners data rapporterades och tillgängliggjordes nationellt.

Förutom trafiksektorn är småskalig vedeldning en viktig utsläppskälla, som lokalt kan orsaka höga halter av exempelvis benso(a)pyren och partiklar, i synnerhet i bostadsområden med gamla icke-miljögodkända vedpannor. Det finns i SIMAIR goda förutsättningar att även beräkna lokala haltbidrag från småskalig vedeldning, men för att det ska möjliggöras nationellt krävs tillgång till bättre underlag om fastbränsleanläggningar än vad som finns tillgängligt i dagsläget. Behov av förbättrad och harmoniserad informationshantering för fastbränsleanläggningar lyftes även i Naturvårdsverkets redovisning av regeringsuppdraget om kartläggning och analys av utsläpp från vedeldning[11]. Emissioner från övriga sektorer (t.ex. sjöfart, arbetsmaskiner, industri) ingår i SIMAIR-beräkningar av regionalt och urbant haltbidrag och bedöms ha tillräckligt god kvalitet för en nationell modellering.

Data från luftkvalitetsmätningar är ytterligare viktiga indata för en nationell modellering. Regionala mätningar används redan idag i beräkningarna av regionala bakgrundshalter i SIMAIR. Nya rutiner skulle dock behöva tas fram för att inkorporera urbana och lokala mätningar och därmed få bästa möjliga resultat i beräkningarna. Hur avancerat urbana och lokala mätningar kan användas i en nationell modellering beror på ambitionsnivån; mätningarna kan till exempel justera modellresultaten med hjälp av enklare regression eller mer avancerade statistiska metoder.

DET PRAKTISKA UTFÖRANDET

En nationellt sammanhållen modellering, förslagsvis utförd årligen, skulle baseras på automatiserade beräkningar, vilka kräver att all indata finns tillgängliga i systemet. Nya rutiner skulle behöva tas fram för att inkorporera urbana och lokala mätningar i beräkningarna. För att ta fram och utföra en nationell modellering krävs att metodik och script tas fram för att utföra batch-beräkningar (automatiska beräkningar) för hela vägnätet, sätta upp bra och representativa beräkningsområden, ta fram rutiner kopplat till att kvalitetssäkra resultaten m.m.

PRESENTATION & RAPPORTERING

Resultaten av den nationella modelleringen skulle lagras, tillgängliggöras, presenteras och rapporteras via datavärdskapet för luftkvalitet. Grundstrukturen för lagring, tillgängliggörande (som öppna data via olika webbtjänster) och EU-rapportering av modellberäkningarna finns redan idag hos datavärden, men viss vidareutveckling skulle behövas för att kunna hantera en omfattande

[11] Kartläggning och analys av utsläpp från vedeldning - Redovisning av regeringsuppdrag, Naturvårdsverket, 2019-03-28

nationell modellering. Möjligheten att presentera modellresultaten och viktiga indata via en karttjänst skulle också behöva utvecklas.

Många andra europeiska länder har utvecklat bra presentationer av modelldata, så det finns mycket inspiration att hämta och eventuellt även möjligheter för samarbete med andra länder.

HANTERING AV STORSTÄDERNAS MODELLERING

I dagsläget är det främst de tre största städerna i Sverige som använder egna modelleringsverktyg för att göra modellberäkningar. De har egna emissionsdatabaser med mer detaljerad information om exempelvis trafikmängder, dubbdäcksanvändning, halkbekämpning och trafikslag på olika gator. De mer detaljerade indata och de olika modelleringsverktyg som används av storstäderna kan leda till bättre kvalitet på beräkningar än vad som skulle åstadkommas med en nationell modellering med SIMAIR. Rutiner för att hantera och använda dessa resultat i relation till en nationell modellering skulle därför behöva hittas. En tänkbar lösning är att den nationella kartläggningen ”byts ut” mot städernas egna resultat i de fall kvaliteten anses vara bättre. Detta skulle förutsätta att dessa kommuner/luftvårdsförbund rapporterar sina resultat och aktuella indata till datavärden.

2.2.4 Kan genomföras med olika ambitionsnivåer

Enligt uppgifter från SMHI kan en nationell modellering genomföras med olika ambitionsnivåer och de har tagit fram kostnadsuppskattningar som har angetts i ett intervall från lägsta ambitionsnivå till högsta ambitionsnivå för olika aktiviteter. Detta underlag kan användas för att prioritera bland aktiviteterna för att få bästa möjliga resultat utifrån de medel som finns tillgängliga.

Exempel på olika ambitionsnivå är vilka föroreningar som skulle ingå i modelleringen. Naturvårdsverket anser att modelleringen åtminstone behöver inkludera halter av NO_2, PM10, PM2,5 och bensen. Möjligheterna att även inkludera andra viktiga föroreningar, t.ex. B(a)P, kan också undersökas vid en högre ambitionsnivå. Användningen av urbana och lokala mätningar i en nationell modellering kan också göras med olika ambitionsnivåer. Mätningarna kan till exempel justera modellresultaten med hjälp av enklare regression eller mer avancerade statistiska metoder såsom kriging eller variationell analys.

Den nationella modelleringen skulle i teorin även kunna göras mer sällan, t.ex. vartannat år eller vart 4:e år. Det finns dock ett antal viktiga fördelar med att genomföra den årligen. Grundkonceptet med SIMAIR är att göra årliga uppdateringar av det så kallade basåret, med förberäknade bakgrundshalter baserade på senaste årets meteorologi och uppdaterade trafikdata, emissioner och emissionsfaktorer. På detta sätt uppnås en kontinuitet, kompetensen upprätthålls, användarna får tillgång till senaste tillgängliga data och synergier med andra projekt kan utnyttjas. Eftersom den nationella modelleringen till stor del skulle baseras på automatiserade beräkningar, är det starkt rekommenderat att även dessa beräkningar uppdateras årligen.

2.2.5 Konsekvenser för SMHI

SMHI har genomfört en förstudie för att undersöka vad det skulle innebära för myndigheten att genomföra en årlig nationell modellering med SIMAIR.

Kostnaderna för att göra allt nödvändigt utvecklingsarbete för att förbereda SIMAIR-systemet och rutiner för nationella modelleringar uppskattas till mellan 1,5 – 4 Mkr beroende på ambitionsnivå.

SMHI noterar dock att dessa är grova uppskattningar och att om uppdraget senare blir aktuellt kommer de att behöva ta ställning till rådande förutsättningar och ansvarsfördelning för att kunna ta fram säkrare kostnadsförslag. Kostnaderna för att sedan förvalta systemet och årligen ta fram en nationell modellering bedöms inte rymmas i myndighetens nuvarande ramanslag. SMHI ser även att det skulle vara nödvändigt att göra justeringar i deras regleringsbrev och möjligen även deras instruktion.

SMHI ser att förslaget skulle ha en rad av positiva konsekvenser för SMHI men även vissa utmaningar.

SMHI är en statlig myndighet som bidrar till hållbarhet och har en samhällsavgörande roll genom att förutse förändringar i väder, vatten och klimat. SMHI tar fram beslutsunderlag som bidrar till en god samhällsplanering, till att minska sårbarheten i samhället och till att miljökvalitetsmålen nås. Nationell modellering skulle vara ett helt nytt och unikt underlag som i dagsläget saknas i Sverige. En årlig nationell modellering skulle bidra till att fylla de kunskapsluckor som finns och ge ett bättre beslutsunderlag för att uppnå god luftkvalitet i landet. Det finns många samhällsnyttiga konsekvenser som modelleringen kan ligga som grund för och dessa är beskrivna sedan tidigare i denna rapport. Luftkvalitet är en viktig aspekt bland FN:s Globala Mål utpekade i Agenda 2030, bland annat Mål 11: Hållbara städer och samhällen. Till 2030 ska städernas negativa miljöpåverkan per person minskas, bland annat genom att ägna särskild uppmärksamhet åt luftkvalitet. Genom förslaget skulle SMHI bli en ännu viktigare aktör i arbete med detta mål i Agenda 2030, genom att SMHI:s kompetens och modellsystem synliggörs i mycket större grad och kommer till ännu större nytta i samhället.

Eftersom SMHI endast har en mindre arbetsgrupp som jobbar med luftmiljö behöver SMHI vara noga med avgränsningarna mot affärsverksamheten, vilket kan göras i samband med eventuell uppdragsbeskrivning. SMHI:s luftmiljöverksamhet är idag till största delen finansierad av avgifter. Denna verksamhet måste hållas åtskild från annan verksamhet som är finansierad av anslag. Detta måste hanteras i samband med att ett uppdrag till SMHI fastställs. Grunden för SMHI:s avgiftsfinansierade verksamhet inom luftmiljö kommer således att påverkas av detta förslag.

2.2.6 Konsekvenser för Naturvårdsverket

Förslaget skulle medföra stora fördelar för Naturvårdsverkets arbete med luftvårdsfrågor. Detta inkluderar verkets arbete med miljökvalitetsnormer för utomhusluft, miljömålsuppföljning, styrmedelsanalyser och exponeringsstudier. Förslaget är en förutsättning för att Naturvårdsverket, på ett tillfredsställande sätt, ska kunna granska kommunernas kontrollstrategier (se avsnitt 2.3) och objektiva skattningar (se avsnitt 2.5), ta fram en fullständig nationell åtgärdsplan (se avsnitt 4.2) och genomföra fullständiga rapporteringar till EU enligt rapporteringsbestämmelserna. Förslaget ger också ett viktigt underlag för att Naturvårdsverkets stödfunktion, Reflab – mätningar, ska kunna stödja kommunerna med att hitta lämpliga mätplatser som uppfyller gällande krav (se avsnitt 2.4).

Under förutsättning att ansvaret för att genomföra en nationell modellering skulle läggas in i SMHI:s regleringsbrev, skulle förslaget inte påverka Naturvårdsverkets budget för miljöövervakning av luft och miljökvalitetsnormerna för utomhusluft. Vid behov skulle Naturvårdsverket eventuellt kunna fortsätta att delfinansiera viktiga utvecklingar av SIMAIR-systemet, om sådana engångskostnader ryms in i Naturvårdsverkets framtida anslag. Den

nödvändiga utvecklingen av datavärdskapet för luftkvalitet för att kunna lagra, tillgängliggöra, presentera och rapportera data från en nationell modellering bör kunna genomföras inom ramen för dagens budget för drift och utveckling av datavärdskapet.

2.2.1 Konsekvenser för Trafikverket

En årlig nationell modellering med harmoniserade och jämförbara resultat för hela landet skulle vara värdefullt i Trafikverkets arbete med att nå en god luftkvalitet. Både för tillståndsbeskrivningar i rollen som verksamhetsutövare för det statliga vägnätet, som underlag i arbetet inom lokala och regionala åtgärdsprogram men också i planeringen av transportsystemet, vad gäller miljökvalitetsnormer för utomhusluft, miljömålsuppföljning och uppföljning mot egna långsiktiga mål etc.

Trafikverket ser mycket positivt på att en årlig nationell modellering skulle genomföras med SIMAIR som då skulle bli mer använt inom luftvårdsarbetet i Sverige. Det finns dock inget utrymme i Trafikverkets nuvarande anslag att bidra ekonomiskt till att möjliggöra en nationell modellering, varken vad gäller förberedande utveckling av SIMAIR-systemet och rutiner eller för en ytterligare förvaltningskostnad till följd av denna utveckling.

2.2.2 Konsekvenser för länsstyrelserna

Resultaten från en nationell modellering skulle ge länsstyrelserna ett betydligt bättre underlag för deras miljömålsuppföljning och uppföljning av aktuellt styrmedels- och åtgärdsarbete. Det skulle även ge större möjligheter för länsstyrelserna att ge bättre stöd, rådgivning och granskningssynpunkter under samråd i översikts- och detaljplaneprocesser.

2.2.3 Konsekvenser för kommuner

Alla kommuner skulle få ett viktigt underlag för deras arbete med objektiv skattning samt vid utformning eller översyn av mätnätverk, placering av mätstationer och kontrollstrategier. Även deras arbete med åtgärder/åtgärdsprogram och stadsplanering skulle gynnas av förslaget.

2.2.4 Konsekvenser för övriga

Förslaget skulle innebära en betydande ökning i den information som finns tillgänglig för medborgarna om luftkvaliteten i Sverige. Högupplösta beräknade halter skulle finnas tillgängliga för utomhusluften överallt i Sverige och sådan information kan vara av mer intresse för allmänheten och andra viktiga intressenter än informationen från mätningar, vilket är relativt få till antal i landet och som kan representera halterna för relativt begränsade områden.

En nationell modellering kan också ge ett viktigt underlag för forskare och beslutsfattare, och för att utveckla innovativa lösningar, t.ex. som referensdata till sensorer för mätningar av luftföroreningar och för framtagning av applikationer med realtidshalter och luftkvalitetsprognoser. Inom forskningen visar allt mer på att flera riskfaktorer för människors miljö behöver inkluderas för att studera omgivningsmiljöns effekter på människors hälsa. Idag har man inom forskningen tillgång till hälsorelaterat underlag inom ett flertal stora kohorter, men där saknas tillräcklig detaljerade nationella exponeringsuppskattningar. Det leder till ett behov av ökad samverkan vilket kan vara svårt för traditionella anslagsgivare att möta, men där Naturvårdsverket kan göra stor nytta som aktör. Ett sådant område är dataunderlag för exponeringar exempelvis inom området

luftföroreningar där det fortfarande råder osäkerhet om vilka källor och typer av föroreningar som orsakar de negativa hälsoeffekterna samt interaktioner mellan olika exponeringar. En nationell exponeringsmodell som SIMAIR skulle här tillföra stor nytta med exempelvis detaljerad modellering av källfördelade emissioner (exempelvis utsläpp från vedeldning, regionala bakgrundskällor och arbetsmaskiner) men även möjlighet att lägga på andra exponeringar såsom buller och grönytor som skulle kunna lägga grunden för många framtida studier.

Förslaget kan även få konsekvenser för ett antal konsultbolag som tillhandahåller tjänster inom luftområdet. Den nationella modelleringen skulle vara ett värdefullt underlag som konsulterna kan använda för att stödja kommunerna med att t.ex. utveckla deras kontrollstrategier och hitta relevanta platser för placering av mätstationer. Det skulle dock kunna påverka konsulternas möjligheter att sälja tjänster till kommunerna för att göra luftkvalitetberäkningar. En analys av rapporterade modellberäkningar[12] visar att detta sker i relativt begränsad omfattning utanför storstadsregionerna för kontroll av luftkvalitet enlig regelverket. Modellberäkningar sker dock i större utsträckning för luftkvalitetsutredningar i planärenden. Det är svårt att förutse vad en nationell modellering skulle få för påverkan på konsulternas arbete inom planärenden.

[12] Datavärdskap Luft, Modellberäkningar, https://shair.smhi.se/portal/model-calculations

2.3 Utökat stöd och vägledning genom granskning av de kommunala kontrollstrategierna

Naturvårdsverket föreslår att verket utökar sitt stöd och sin vägledning kring framtagandet av kontrollstrategier genom ett utvärderings-/granskningsförfarande. Utöver detta kommer verket även att kunna genomföra regelbundna nationella utvärderingar av kontrollen av luftkvalitet i Sverige.

Kommuner rapporterar resultat från genomförda mätningar årligen i mars. I samband med detta redovisas även en länk till gällande kontrollstrategi (för kommun eller samverkansområde). Naturvårdsverket föreslås genomföra en regelbunden utvärdering/granskning av dessa kontrollstrategier. Efter genomförd utvärdering av en kontrollstrategi lämnar Naturvårdsverket, vid behov, ett skriftligt utlåtande till kommunen eller samverkansområdet med återkoppling kring kontrollen och vad som eventuellt behöver göras ytterligare för att uppfylla kraven. Utifrån resultatet från utvärderingarna kan även nationella utvärderingar av hur kommunerna kontrollerar att MKN följs bli aktuella att ta fram.

I Luftguiden finns vägledning kring hur en kontrollstrategi ska tas fram och denna bör utgöra tillräckligt stöd i de flesta avseenden. Bedömningen av vilka krav på kontroll som gäller för kommunen eller samverkansområdet är emellertid mer komplicerad och det finns där behov av stöd i det enskilda fallet. Alla rapporterade kontrollstrategier uppfyller idag inte heller de krav som ställs, vilket gör att underlag till Sveriges rapportering ibland saknas. Genom att det föreslagna stödet utformas som ett utvärderingsförfarande förväntas det leda till högre kvalitet och ökad harmonisering när det gäller den kontroll av MKN som kommunerna genomför samt ett bättre underlag för rapporteringen till EU, dels genom den återkoppling som kommunerna får, men även genom det ökade fokus som utvärderingen leder till. Nationellt sett leder det till en mer omfattande överblick av den kontroll av luftkvalitet som genomförs i Sverige.

Naturvårdsverket bedömer att förslaget bör förtydligas genom en författningsändring i luftkvalitetsförordningen (2010:477).

2.3.1 Förslag till ändring i luftkvalitetsförordningen (2010:477)

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Saknas	***30 c §*** *Naturvårdsverket ska regelbundet utvärdera kommunernas genomförande av 26 och 27 §§. Naturvårdsverket ska vid behov underrätta kommunen om resultatet av utvärderingen.*

2.3.2 Motivering

Naturvårdsverkets bedömning är att kommunerna behöver utökat stöd när det gäller framtagandet av kontrollstrategier för miljökvalitetsnormerna för utomhusluft. Genom att få ett formellt utlåtande från Naturvårdsverket har kommunerna en ökad möjlighet att utveckla sina kontrollstrategier i riktning mot uppfyllande av gällande krav. Detta ökar även möjligheterna till en fullständig rapportering från Sverige till EU. Med regelbundna utvärderingar av kommunernas genomförande av kraven om kontroll i luftkvalitetsförordningen ökar även Naturvårdsverkets inblick i det svenska genomförandet av luftkvalitetsdirektivet.

2.3.3 Hur det fungerar idag

Kommunerna ska idag kontrollera luftkvaliteten och miljökvalitetsnormerna utifrån 26 och 27 §§ i luftkvalitetsförordningen och Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet. För att stödja kommunerna i deras arbete har Naturvårdsverket tagit fram generell vägledning i form av Luftguiden och separata vägledningar i vissa specifika frågor. Utöver detta finns vägledning på Naturvårdsverkets webbplats samt ett e-brev med nyheter och aktuell vägledning som skickas ut till bl.a. alla kommuner två gånger per år. Även referenslaboratorierna bidrar med omfattande skriftlig och muntlig vägledning.

För de kommuner som kontrollerar genom mätning eller beräkning ingår att utifrån relevanta bestämmelser i Naturvårdsverkets föreskrifter upprätta en kontrollstrategi, i vilken de ska ange vissa uppgifter kring kontrollen, t.ex.

1. information om och analys av luftkvalitetssituationen utifrån tidigare kontrollresultat,
2. uppgifter om dominerande utsläpp,
3. beskrivning av det kontrollförfarande som kommunen eller samverkansområdet omfattas av och som har tillämpats,
4. beskrivning av mätstationer och områden där eventuell modellberäkning ska utföras, inklusive motivering och kartor,
5. information om mätmetodik och eventuella beräkningsmodeller,
6. rutiner för rapportering och information, samt
7. långsiktig mät- och modellberäkningsstrategi.

Kontrollstrategin ska omfatta minst två kalenderår och uppdateras årligen.

Luftguiden innehåller vägledning kring vad en kontrollstrategi ska innehålla. Huvuddelen av innehållet är sannolikt i de flesta fall inte särskilt komplicerat att ta fram, även om det kan vara tidskrävande, t.ex. information om luftkvalitetssituationen, dominerande utsläpp, beskrivning av

mätstationer, mätmetodik, rapportering och information etc. Det som däremot ofta upplevs som svårt är att avgöra vilka krav på kontroll som kommunen eller samverkansområdet omfattas av. Kommunerna förutsätts idag själva med hjälp av det som anges i Luftguiden utreda vilka krav som gäller för den egna kommunen. I de fall kommunen ingår i ett samverkansområde kan denna bedömning göras generellt av företrädaren för samverkansområdet. Denna kan vara ett kansli, en styrelse i ett luftvårdsförbund eller hanteras direkt mellan kommunerna, alternativt av en konsult.

Även om vägledning ges i Luftguiden, kan den vara svår att applicera i det enskilda fallet p.g.a. avvikande faktorer som spelar in, t.ex. brister i tidigare kontroll som påverkar tidstäckning och datafångst etc. Omfattningen av kontrollen bestäms av tidigare resultat, där en sämre luftkvalitet leder till högre krav på kontroll, krav på fler mätstationer etc. Om kontrollen brister sedan tidigare kan det därmed vara svårt att avgöra vilka krav kommunen omfattas av.

Naturvårdsverkets erfarenhet är därför att denna bedömning kan vara relativt komplicerad för kommunerna och samverkansområdena. Under de senaste åren har Naturvårdsverket därför efter initiativ från olika samverkansområden och kommuner gett återkoppling kring vad som gäller för just dem. Detta innebär dock ett reaktivt förhållningssätt, där inte alla samverkansområden eller kommuner kan ta del av återkopplingen, utan enbart de som själva initierat kontakt.

Naturvårdsverket har idag ingen godkännandefunktion kopplad till kommunernas och samverkansområdenas kontrollstrategier, utan dessa tas fram och beslutas inom ramen för kommunens/samverkansområdets egen verksamhet. Konsekvenserna av att Naturvårdsverket inte är med i processen kan, i kombination med att kraven är förhållandevis komplicerade, ibland leda till att fel dokument rapporteras till datavärden, samt att kontrollstrategierna innehåller felaktiga slutsatser, vilket i slutändan kan leda till för få samt bristfälliga mätningar. Detta kan i sin tur medföra att de mätningar som Sverige som medlemsstat i EU har skyldighet att rapportera från sina sex rapporteringszoner, blir för få.

2.3.4 Hur det är tänkt att fungera

För att säkerställa att mätmetod och mätstationernas antal uppfyller kraven för Sveriges rapporteringen till EU föreslås ett riktat utvärderingsförfarande. Det innebär att Naturvårdsverkets arbete med att granska och återkoppla kring kontrollstrategierna utökas och formaliseras. Detta sker i viss mån redan idag, men som ovan nämnts inte på ett egeninitierat, proaktivt och samordnat sätt. Förslaget innebär att Naturvårdsverket årligen under våren tar initiativ till att granska de kontrollstrategier som i mars rapporterats in till datavärden, eller ett urval av dessa per år, för att därefter, vid behov, lämna ett skriftligt utlåtande till den berörda kommunen eller samverkansområdet. I utvärderingarna bör även referenslaboratoriet för tätortsluft involveras. En av referenslaboratoriets uppgifter är att utvärdera de mätstationer som finns i landet, bl.a. placeringen av stationen och mätutrustningen, vilken även är en viktig faktor i kontrollstrategin. Utlåtandet kan kommunen/kommunerna därefter använda dels för att utveckla kontrollstrategin och förbättra efterlevnaden gentemot regelverket, dels använda internt för äskande av resurser för kontrollen inför kommande säsong. Utlåtandet kan även kompletteras av muntlig återkoppling.

Naturvårdsverket föreslås även med viss regelbundenhet göra nationella sammanställningar eller utvärderingar av hur kommunerna följer kraven i 26och 27 §§ luftkvalitetsförordningen, såväl i form av mätningar, beräkningar som i objektiva skattningar. Båda typerna av utvärdering ingår i det förslag till komplettering av luftkvalitetsförordningen (ny 30 c §) som Naturvårdsverket

föreslår: att Naturvårdsverket regelbundet ska utvärdera kommunernas genomförande av 26 och 27 §§.

Naturvårdsverket kommer även att överväga en ändring i föreskrifterna som innebär att kommunerna/samverkansområdena endast kommer att behöva revidera sina kontrollstrategier ”minst vart tredje år eller vid behov”. Enligt nuvarande krav ska strategierna uppdateras varje år och som minst avse de närmaste två åren.

Den 31 oktober ska kommunerna årligen rapportera eventuella förändringar i sina kontrollstrategier till Naturvårdsverket. Det kan handla om uppstart eller nedläggning av mätningar, flytt av mätstationer etc. Uppgifterna behövs inför Naturvårdsverkets årliga rapportering av Sveriges nationella utvärderingsstrategi till kommissionen den 31 december. Denna rapportering till Naturvårdsverket föreslås vara oförändrad, men även i samband med denna rapportering skulle Naturvårdsverket ha möjlighet att ge återkoppling på kommunernas planer inför kommande år.

Naturvårdsverket föreslås även arbeta mer aktivt med att kommunicera ut utvalda stationers betydelse för rapporteringen till EU.

2.3.5 Kan genomföras med olika ambitionsnivåer

Granskningen kan göras på olika ambitionsnivåer, antingen i form av en kvantitativ eller en kvalitativ utvärdering. Den kvantitativa skulle kunna göras i form av en checklista där olika fastställda krav prickas av, medan den kvalitativa skulle innebära en mer genomgående utvärdering av hur väl kommunen uppfyller de ställda kraven. Det går även att välja ut ett antal kontrollstrategier per år att granska, istället för att granskningen skulle omfatta samtliga strategier årligen. En annan avgränsning är att i första hand granska samverkansområdenas kontrollstrategier.

Ett något skarpare alternativ som diskuterats är att Naturvårdsverket skulle ha ett formellt godkännandeförfarande när det gäller kommunernas kontrollstrategier. Detta skulle dock kräva en förändring i 5 kap. miljöbalken, men även innebära ett utökat administrativt förfarande inom Naturvårdsverket, med risk för fördröjning, samt kräva mer resurser inom verket.

Den högsta diskuterade ambitionsnivån har varit att Naturvårdsverket skulle fastställa kommunernas mätkrav. Det skulle innebära att Naturvårdsverket utsåg ett fast nät med kommunala mätstationer där mätningar skulle ske i enlighet med gällande krav. Stationerna skulle uppgå till det antal som krävs för att uppfylla Sveriges krav på rapportering till EU enligt de fastställda rapporteringszonerna. Detta skulle innebära att kontrollstrategierna inte längre skulle behövas på samma sätt som idag. Utan möjlighet till sanktioner, eller vinster, är det dock inte givet att mätningar skulle ske på alla utpekade platser. I brist på resurser skulle kommunerna dessutom fortfarande kunna prioritera ner de mätningar som fastställts. Ytterligare faktorer som försvårar den ambitionsnivån är att det skulle innebära omfattande uppdrag för Naturvårdsverket eftersom mer omfattande utredningar skulle behöva göras för att undersöka lämpligheten/genomförbarheten osv.

Om det förslag som läggs fram i nuläget, dvs. granskning och återkoppling, inte skulle ge önskade resultat i framtiden skulle det kunna bli aktuellt att gå vidare med ett skarpare alternativ i framtiden. Lämpligtvis genomförs en utvärdering av förslagets effektivitet och eventuella behov av ett system med mer formellt godkännande eller motsvarande efter 5 år.

2.3.6 Konsekvenser för Naturvårdsverket

Förslaget innebär att Naturvårdsverket kompletterar nuvarande vägledning i Luftguiden med ett mer riktat utvärderingsförfarande där verket granskar kontrollstrategierna och, vid behov, återkopplar till kommunen eller samverkansområdet genom ett skriftligt utlåtande. Detta görs i första hand under våren. Det skriftliga utlåtandet kan även kompletteras med en muntlig diskussion samt även kompletteras under hösten då kommunerna rapporterar eventuella förändringar inför kommande kalenderår. Förslaget innebär även att Naturvårdsverket med viss regelbundenhet tar fram en nationell sammanställning eller utvärdering av hur kommunerna sammantaget följer kraven i förordningen.

2.3.7 Konsekvenser för länsstyrelserna

Inga konsekvenser.

2.3.8 Konsekvenser för kommuner

Förslaget innebär ett utökat stöd för kommunerna när det gäller tolkning av lagstiftningen kring miljökvalitetsnormerna för utomhusluft.

2.3.9 Konsekvenser för övriga

Förslaget innebär motsvarande fördelar även för samverkansområden.

2.4 Förbättrat stöd till kommunerna från Referenslaboratoriet för tätortsluft – mätningar

Naturvårdsverket föreslår att verksamheten vid Referenslaboratoriet för tätortsluft – mätningar ska utökas.

Naturvårdsverket ska enligt luftkvalitetsförordningen utse en statlig myndighet att vara nationellt referenslaboratorium för luftkvalitet och har valt att förlägga verksamheten hos Stockholms universitet genom en överenskommelse mellan myndigheterna. Idag bedrivs verksamheten med en budget som endast täcker heltidsanställning för 2 personer, vilket inte räcker till för att tillgodose kommunernas behov av stöd. Förslaget till utökning innebär att verksamheten kan ge mer stöd till kommunerna för att få spårbarhet i mätningarna, bättre system för att effektivisera rapportering samt tillhandahålla mobila mätstationer. Naturvårdsverket kommer inom ramen för dagens finansiering ge Referenslaboratoriet i uppgift att stödja en ramavtalsupphandling där kommuner kan avropa kvalitetssäkrade tjänster för luftkvalitetskontroll.

Naturvårdsverket har av regeringen fått i uppdrag att utse referenslaboratorium samt se till att de uppfyller kraven som ställs i EU:s luftkvalitetsdirektiv. Syftet med utökningen är att uppfylla kraven i luftkvalitetsdirektivet och den svenska lagstiftningen om kontroll av luftkvalitet och förbättra Sveriges möjligheter att genomföra korrekta och fullständiga rapporteringar till EU.

Naturvårdsverket föreslår att anslaget 1:2 under utgiftsområde 20 (Allmän miljö- och naturvård) utökas med drygt två miljoner kronor årligen för att kunna genomföra dessa förslag samt en engångssatsning på två och en halv miljon kronor för införskaffande av mobila stationer beslutas.

2.4.1 Motivering

Eftersom arbetet med att utvärdera och vid behov mäta luftkvalitet till stor del ligger på kommunal nivå ser förutsättningarna för detta väldigt olika ut i olika delar av landet. I en del kommuner finns resurser, kompetens och erfarenhet vilket saknas i andra kommuner. Detta gör att det idag finns brister i de mätningar som utförs av kommunerna, vilket gör att Sveriges genomförande och rapportering av kontroll av luftkvalitet inte är i enlighet med kraven i luftkvalitetsdirektivet. Att förstärka Referenslaboratoriet för tätortsluft – mätningars (Reflab – mätningar) verksamhet gör att man ur ett nationellt perspektiv kan jobba med de frågor eller krav som är svårast för kommunerna att hantera. Att stärka Reflab – mätningar lyftes även fram av kommuner och utförare av luftmätningar som en önskad åtgärd för att kunna öka stödet. Man säkerställer samtidigt att detta arbete görs enhetligt över hela landet och att alla svenska kommuner får tillgång till samma stöd när det gäller luftkvalitetsmätningar. Förutom att underlätta för kommunerna kommer detta att förbättra Sveriges möjligheter att genomföra korrekta och fullständiga rapporteringar till EU i och med att kvaliteten på data förbättras och metoden för att ta fram kvalitetsinformation harmoniseras.

2.4.2 Hur det fungerar idag

Naturvårdsverket har i uppgift att utse en statlig myndighet till referenslaboratorium i enlighet med 50 § luftkvalitetsförordningen samt se till att den funktionen lever upp till kraven som ställs i EU:s luftkvalitetsdirektiv[13]. Reflab – mätningar finns på Stockholms universitet och finansieras av Naturvårdsverket genom en överenskommelse. I dagsläget omfattar Reflab - mätningar två personer på heltid som stödjer kommunerna i deras kontroll samt bemannar några viktiga expertgrupper, t.ex. EU:s nätverk för referenslaboratorier AQUILA. Verksamheten är idag fokuserad och prioriterad kring de för Sverige mest aktuella frågorna men är inte tillräckligt omfattande för att varken tillgodose kraven i luftkvalitetsdirektivet eller kommunernas behov.

2.4.3 Hur det är tänkt att fungera

STÖD TILL KOMMUNERNA VID VAL AV MÄTPLATS

För att hitta lämpliga placeringar av mätstationer behöver Reflab - mätningars roll utökas så att man tillsammans med respektive kommun med mätkrav kommer fram till lämplig placering eller plats för mätstationer. Reflab- mätningar skulle också kunna sköta administrationen kring registrering hos datavärd och insamling av metadata för mätplatsen. Kommunerna skulle således få hjälp och stöd med att hitta lämpliga mätplatser i syfte att platserna som väljs uppfyller gällande krav. För uppgiften skulle det vara viktigt att Reflab - mätningar få tillgång till modellresultat för svenska tätorter (se förslag om en nationell modellering i avsnitt 2.2), nedanstående mobila stationer samt resurser för att kunna genomföra mätningar med passiva metoder. Det skulle således också vara möjligt för Reflab - mätningar att upprätta dokumentation i hur valet av mätplats gått till och således befria kommunerna från detta. Sådan dokumentation efterfrågas dessutom i EU-rapporteringen men saknas i dagsläget för de flesta stationerna.

MOBILA STATIONER

För att bättre serva både Naturvårdsverket och kommuner skulle Reflab - mätningar behöva ha tillgång till mobila mätstationer som kan flyttas runt i landet. Stationerna skulle vara utrustade på ett sådant sätt att de kan genomföra indikativa mätningar och utvärdering av olika mätplatser. Detta skulle vara ett värdefullt verktyg för Naturvårdsverket i arbetet med rapportering av nationella utvärderingsstrategier enligt luftkvalitetsdirektivet. De mätstationer som finns i Sverige idag räcker inte alltid för att det ska finnas underlag i form av mätningar vid framtagande av utvärderingsstrategin i enlighet med artikel 5 i luftkvalitetsdirektivet. De mobila stationerna skulle exempelvis kunna användas för mätningar i kommuner som inte annars genomför indikativa eller kontinuerliga mätningar och där det bedöms att mer underlag om halter av luftföroreningar behövs (t.ex. om en nationell modellering, se avsnitt 2.2, skulle indikera att det finns risk för höga halter).

En lämplig utformning av dessa mobila stationer är en släpvagn utrustad med ett NOx-instrument, en eller två referensprovtagare för partiklar, ett eller två likvärdiga instrument för partiklar samt klimatanläggning. Det stora antalet partikelinstrument motiveras av flera orsaker. Dels så är partiklar, i form av PM10, ett stort och återkommande problem i Sverige vilket gör att mätningarnas spårbarhet är viktigt. Dels så görs mätningarna nästan uteslutande med likvärdiga metoder istället för referensmetoden. Det ställer krav på årlig kontroll av likvärdiga partikelinstrument och i den kontrollen skulle dessa mobila stationer vara värdefulla. Uppskattningsvis skulle 2-3 mobila mätstationer vara tillräckligt för att uppfylla svenska behov. En

[13] Luftkvalitetsdirektivet bilaga I C.1 ii, iv, v och vi

viktig faktor är dock Reflab - mätningars totala resurser. Det behöver säkerställas att de har tillräckligt med personalresurser för att kunna använda och hantera mätstationerna.

MÄTNINGARNAS SPÅRBARHET OCH HARMONISERING

Eftersom inte alla mätningar i landet görs av en och samma aktör behövs fortsatt harmonisering. Det skulle dock vara svårt för Reflab - mätningar att ta över delar av den tekniska driften och underhållet av instrument i landet eftersom variationen av olika instrument är stor. Däremot skulle man kunna få till ett nationellt program för kalibrering och kontroller med de aktörer som handhar drift utav system i fält. Detta skulle t.ex. kunna bestå i gasflaskor som skickas runt, parallellmätningar eller nationella interkalibreringar. För de aktörer som deltar i programmet skulle Reflab - mätningar redovisa och dokumentera aktuella spårbarhetskedjor så att de kan användas av Naturvårdsverket vid EU-rapporteringen.

Ett annat viktigt steg för att höja kvaliteterna är att ge Reflab - mätningar i uppgift att granska kommunernas kvalitetssäkringsprogram vilket är ett krav enligt luftkvalitetsdirektivet[14]. Reflab - mätningar har redan idag en harmoniserad manual om kvalitetssäkring och -kontroll som stöd till kommuner och utförare men har i dagsläget inte resurser att kunna följa upp hur detta tillämpas i alla kommuner.

Reflab - mätningar arbetar idag mot att bli ackrediterad för de ämnen som mäts kontinuerligt i Sverige. Detta arbete behöver fortgå och även intensifieras eftersom resurserna idag endast räcker till ackreditering för NOx och provtagning av PMx.

BÄTTRE SYSTEM FÖR REALTIDSDATA

Idag finns krav att realtidsdata från kontinuerliga mätningar ska levereras till Naturvårdsverkets datavärd[15], en funktion som idag finns hos SMHI. Det nationella systemet för rapportering av realtidsdata föreslås att utökas så att kommunerna eller kommunernas konsulter kan göra flaggning, kvalitetsgranskning inkl. skalning med kalibreringsresultat samt mätosäkerhetsberäkningar i ett och samma system. För att möjliggöra detta skulle man således inte bara behöva rapportera in mätdata men också kalibreringsresultat i ett nationellt system. Detta skulle i förlängningen kunna göra den årliga rapporteringen i stort sett överflödig för en del kommuner då data kontinuerligt samlas in under året. Data som inte produceras i realtid kommer även i fortsättningen att behöva rapporteras in som tidigare men även dessa data skulle kunna granskas i det nationella systemet. Med detta system skulle det också vara möjligt att fortlöpande få fram kvalitetsgranskade data i samband med eventuella överskridanden och därmed bättra information om överskridande under innevarande år. Systemet skulle strömlinjeforma flera delar av de aktiviteter som omger mätningarna samt göra det lättare för nya mätningar att komma till då Reflab - mätningar kan utföra specifika utbildningar i hur man använder systemet. Det skulle också underlätta för Reflab - mätningar att granska realtidsdata kontinuerligt och på ett tidigt stadium identifiera problem eller felaktigheter samt göra det enklare att bistå kommuner när komplicerade uppgifter ska samlas in och dokumenteras, t.ex. uppgifter kopplade till mätosäkerhet och spårbarhet.

En utveckling av detta system kan ske inom ramen för Datavärdskapets utvecklingsbudget men kräver även personella resurser från Reflab - mätningar för att kunna användas effektivt.

[14] Luftkvalitetsdirektivet, bilaga 1, C.1 ii

[15] 40 § Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet.

RAMAVTAL FÖR LUFTÖVERVAKNINGSTJÄNSTER

Flertalet av de större kommunerna i landet sköter idag kontrollen av MKN i egen regi, med egna mätinstrument. I de mindre och medelstora kommunerna är det desto vanligare att konsulttjänster upphandlas, ibland enbart för hyra av instrument, men ofta för hela kontrollförfarandet: mätning, beräkning och objektiv skattning/inledande kartläggning. Konsulterna på luftområdet i Sverige är mycket erfarna vad gäller mätteknik och leverans av data. Vad som komplicerar systemet är dock de krav som ställs utifrån luftkvalitetsförordningen och luftkvalitetsdirektiven – och som måste beaktas så snart kontrollen görs i syfte att följa upp miljökvalitetsnormerna. För att kontrollen av luft i Sverige ska vara så harmoniserad som möjligt, givet det decentraliserade system vi har, är det av stor betydelse att alla utförare uppfyller samma krav och agerar i samma riktning. Naturvårdsverkets erfarenhet är att detta idag kan variera till viss del. Det finns även en generell brist på erfarenhet i kommunerna vid att upphandla luftövervakningstjänster, vilket gör kravställandet utmanande och tidskrävande.

Idag bistår Reflab - mätningar med vägledning kring hur kommunerna kan agera vid upphandling. Naturvårdsverket skulle emellertid vilja ta ytterligare ett steg och arbeta för att det tas fram ett ramavtal för luftövervakningstjänster som kommunerna kan avropa från. Naturvårdsverket har därför tagit kontakt med SKL Kommentus som samordnar ramavtal för kommunerna på olika områden. SKL Kommentus kommer under 2020 att ta fram en förstudie för att utreda förutsättningarna för ett ramavtal. Om ett ramavtal kommer att kunna tas fram kommer Reflab - mätningar och Naturvårdsverket att ge erforderligt stöd till SKL Kommentus i framtagandet av ramavtalsunderlaget. Reflab - mätningar kommer även i ett senare skede att, i tekniska frågor, stödja de kommuner som avropar från ramavtalet.

LÅNGSIKTIGHET FÖR REFERENSLABORATORIET

Det har lyfts som förslag att lägga in Reflab - mätningar som en del i Stockholms universitets regleringsbrev. Detta då det idag hanteras som en överenskommelse där pengar tas från miljöövervakningsanslaget (1:2). Vid neddragningar på miljöövervakningsanslaget våren 2019 riskerade Reflab – mätningar att säga upp personal men detta avvärjdes genom att prioritera ner Reflab – modeller som också är ett stödsystem för kommunerna. Som lagstadgad verksamhet behöver Reflab – mätningar långsiktighet för att upprätthålla kompetens och fungera som stöd för kommuner och utförare vid deras kontroll av luftkvaliteten. Att lägga in ansvaret att upprätthålla funktionen som ett Reflab - mätningar innebär i Stockholms universitets regleringsbrev skulle ge en bättre långsiktighet och presenterades som ett förslag.

Stockholms universitets svar på detta var att de inte ser positivt till detta förslag och ser att det ”skulle finnas en risk för att Referenslaboratoriets verksamhet inte längre skulle bedrivas och prioriteras utifrån landets behov om Naturvårdsverket tappar inflytande över uppdragets omfattning och innehåll”. Efter dialogen valdes att inte föra fram detta som ett förslag.

Ett annat sätt att få långsiktighet är att inom anslaget 1:2 förlänga bemyndigandet. I dagsläget sträcker sig bemyndigandet till 2023[16]. Om man skulle förlänga detta så skulle längre överenskommelse kunna skrivas. För Reflab - mätningar är en rimlig tidshorisont 2027 eftersom kraven på funktionen antagligen är oförändrade till dess. Det är dock svårt att motivera förlängt

[16] Regleringsbrev för budgetåret 2019 avseende Naturvårdsverket, Miljö- och energidepartementet, 2018-12-21

bemyndigande enkom för denna verksamhet då flera delar av miljöövervakningen också styrs av lagstiftade krav och internationella konventioner. Det är dock av stor vikt att nivån på miljöövervakningsanslaget möjliggör att dessa krav kan upprätthållas på lång sikt. En minskning av anslaget skulle kunna leda till att funktionen Reflab – mätningar behöver minska sin personalstyrka vilket skulle leda till allvarliga konsekvenser för kontinuiteten och kompetensen.

Utifrån ovanstående resonemang och med förutsättningen att miljöövervakningsanslaget stabiliseras bedömer Naturvårdsverket att dagens modell för finansiering av Reflab-mätningar kan bibehållas. För att utveckla verksamheten i enlighet med förslaget krävs en utökning av anslaget. Genom att utnyttja det befintliga treåriga bemyndigandet kan överenskommelsen med Stockholms universitet vara tillräckligt långsiktig för att den nya utökade verksamheten ska kunna bedrivas på ett bra sätt.

2.4.4 Kan genomföras med olika ambitionsnivåer

Detta förslag kan genomföras med olika ambitionsnivå. Eftersom Stockholms universitet har heltidsanställda personer som arbetar med detta så sker utökning företrädelsevis i hela personer, d.v.s. vid utökning bör man öka motsvarande 1 eller 2 heltidstjänster. I övrigt kan delarna genomföras enskilt och har inte direkta beroenden emellan sig även om vissa förslag har synergier med andra förslag. Förslaget som helhet bedöms kräva en utökad personalstyrka motsvarande 2 heltidstjänster.

2.4.5 Konsekvenser för Naturvårdsverket

För att genomföra dessa förslag kommer Reflab - mätningar behöva utökas med ytterligare personella resurser motsvarande 2 heltidstjänster vilket motsvarar en ökad kostnad av cirka 2 miljoner kronor per år. Utöver detta tillkommer uppskattningsvis 300 tkr varje år för driftskostnad relaterat till dessa personers aktiviteter och utrustning. Vid inköp av mobila stationer skulle en engångskostnad (ca 750 – 1000 tkr per station) för dessa behövas samt en viss driftkostnad relaterad till service och utbyte av instrument. Det bedöms att 2 – 3 mobila stationer skulle vara tillräckligt för att uppfylla svenska behov, vilket sålunda innebär en total engångskostnad av uppskattningsvis 1,5 – 3 Mkr. Att genomföra detta förslag skulle kräva utökning av Miljöövervakningsanslaget (1:2) med motsvarande del för att inte drabba annan verksamhet.

Systemet för realtidsinsamling och databearbetning är svårt att sätta kostnad på i dagsläget. SMHI har, inom ramen för datavärdskapet för luft, tagit fram en första version av ett datagranskningsverktyg men i dagsläget finns inte möjlighet att hantera olika versioner av data samt att hantera den kringdata som behövs för granskningen. En utveckling av detta system kan ske inom ramen för Datavärdskapets ordinarie utvecklingsbudget.

2.4.6 Konsekvenser för kommuner

Kraven på kommunerna kommer i detta förslag vara samma som tidigare. Men genom att utöka Reflab - mätningars verksamhet så kommer kommunernas arbete att förenklas och avlastas. Förslaget som helhet syftar därför till att det ska bli lättare för landets kommuner att uppfylla kraven i föreskrifterna och att trösklarna för att mäta luftkvalitet ska bli lägre.

Om förslagen genomförs i sin helhet bedöms följande ha störst betydelse för tidsekonomiska vinster för kommunerna. Bättre hjälp och stöd från en oberoende organisation när det kommer till

att utvärdera mätplatser lämplighet och representativitet gör att kommunerna inte själva behöver sätta sig in i alla detaljer och minskar behovet av externa konsulter för uppgiften. Kommunerna som sedan mäter avlastas när det kommer till spårbarhet och kvalitetssäkring i och med att Reflab - mätningar ur ett nationellt perspektiv tar ett större ansvar för att säkerställa dessa delar. Utökat system för realtidsdata samt upphandling av ramavtal för luftövervakningstjänster är därutöver två delar som kommer kunna spara kommunerna mycket tid på då kommunerna själva inte på samma sätt behöver sätta sig in i och genomföra dessa delar.

I och med att man stärker stödet kan ljus riktas mot arbetsuppgifter som idag inte genomförs vilket kan leda till en ökad arbetsbelastning för kommunerna (eller den som de anlitat för att genomföra kontrollen). Det handlar dock inte om nya krav utan om krav som redan idag ligger på kommunerna men där Naturvårdsverkets stöd inte varit tillräckligt tidigare.

2.4.7 Konsekvenser för övriga

Förbättrad kvalitet på till EU rapporterade data minskar risken för överträdelseärenden riktade mot Sverige för brister i kontrollen i enlighet med luftkvalitetsdirektivet. Bättre kvalitet på mätningarna gör även att användbarheten av data ökar, exempelvis som grund för modelleringar.

2.5 Tydligare och mer rationella krav kring objektiv skattning

Naturvårdsverket ska rationalisera och förtydliga kraven kring genomförande och rapportering av objektiv skattning. Naturvårdsverket föreslår även att verket utökar sitt stöd och sin vägledning kring objektiv skattning genom ett granskningsförfarande och genom att samordna årliga teman för nationella kartläggningar/kampanjer.

Kraven kring genomförande av objektiv skattning kan förtydligas genom att utveckla definitionen av objektiv skattning för att tydligare beskriva den process som vanligtvis tillämpas. Kraven kan rationaliseras genom att tillåta mindre täta redovisningar från kommunerna och genom att begränsa rapporteringskraven till de viktigaste uppgifterna.

Tydligare krav i lagstiftningen och utökat stöd är ett lämpligt sätt att öka harmoniseringen och kvaliteten av arbetet med objektiv skattning. Rationaliseringen av kommunernas rapportering av objektiv skattning skulle säkerställa att kommunernas arbete sker på ett mer kostnadseffektivt sätt, utan att det skulle påverka Naturvårdsverkets möjligheter att rapportera uppgifter om objektiv skattning i enlighet med luftkvalitetsdirektivet och tillhörande rapporteringsbestämmelser.

Förslaget kan genomföras genom en författningsändring i Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (NFS 2019:9).

2.5.1 Förslag till ändring i Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (NFS 2019:9)

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Definitioner 2 § I dessa föreskrifter har följande begrepp nedan angiven betydelse:	
--- Objektiv skattning Bedömning av halter av luftföroreningar genom enkla mätningar, enkla beräkningar, jämförelse med liknande platser, tidigare kontrollresultat, kunskap om utsläpp eller annan relevant	--- Objektiv skattning Bedömning av halter av luftföroreningar genom enkla mätningar, enkla beräkningar, jämförelse med liknande platser, tidigare kontrollresultat, kunskap om utsläpp eller annan relevant

information. --- 	information. *Processen omfattar vanligtvis en preliminär bedömning, fördjupad kartläggning och dokumentation.* ---
38 § Resultat från objektiv skattning *för närmast föregående kalenderår ska senast den 15 juni rapporteras* till Naturvårdsverkets datavärd. Relevanta uppgifter enligt Bilaga 6 A och F ska ingå i rapporteringen. Rapporteringen *avser* även resultat från inledande kartläggning.	38 § Resultat från objektiv skattning *ska rapporteras minst vart tredje år* till Naturvårdsverkets datavärd. *Redovisningen ska avse föregående kalenderår och rapporteras senast den 15 juni.* Relevanta uppgifter enligt Bilaga 6 A och F ska ingå i rapporteringen. Rapporteringen *ska* även *avse* resultat från inledande kartläggning.

Bilaga 6
F. Objektiv skattning
- Redovisning som inkluderar beskrivning av process för objektiv skattning samt resultat

- Mätdata inklusive metadata *- Beräknade data* *- Osäkerhet* *- Beskrivning av spårbarhet och säkerhetsberäkningar* *- Den objektiva skattningens geografiska omfattning*	*- Kommuner som omfattas av den objektiva skattningen* *- Föroreningar som ingår i den objektiva skattningen* *- Bedömning av haltnivåer för de aktuella föroreningarna* *- År som den objektiva skattningen avser*

2.5.2 Motivering

Objektiv skattning kommer även i fortsättningen att vara ett viktigt förfarande för kontroll av luftkvalitet, som miniminivå för kommunerna att kontrollera luftföroreningar med relativt låga halter. I och med att de flesta halttrenderna visar att halterna minskar, kommer allt fler kommuner att kunna tillämpa objektiv skattning istället för kontinuerliga mätningar i framtiden. Det är därför viktigt att kraven kring genomförande och rapportering av objektiv skattning är tydliga och rimliga. Detta för att säkerställa ett mer harmoniserat och kostnadseffektivt arbete.

2.5.3 Hur det fungerar idag

Objektiv skattning är miniminivån för kommunernas kontroll av luftkvalitet och kan tillämpas där halterna är låga. Om en kommun tillämpar objektiv skattning, ska de årligen rapportera resultaten till Naturvårdsverkets datavärd. De krav som finns i lagstiftningen grundas från EU:s luftkvalitetsdirektiv. Kraven är dock relativt kortfattade och lämnar stort utrymme för olika tolkningar av hur de ska tillämpas. Mer detaljerad vägledning kring objektiv skattning har

efterfrågats under många år. Naturvårdsverket, med stöd av Referenslaboratoriet för tätortsluft - modeller (Reflab - modeller), har därför tagit fram en särskild vägledning[17] som beskriver den process som kommunerna bör följa för att utföra objektiva skattningar på ett tillfredsställande sätt. Den första versionen av vägledningsdokumentet publicerades 2017. Detta har haft en stor positiv effekt på kommunernas arbete med objektiv skattning. Kvaliteten och omfattningen av kommunernas redovisningar har ökat markant och sedan 2017 har objektiva skattningar (eller inledande kartläggningar[18]) rapporterats för ca 200 kommuner.

Trots den tydliga förbättring som har setts under de senaste åren, är kommunernas arbete ännu inte tillräckligt harmoniserat. Det finns en variation i de metoder som olika kommuner tillämpar och i deras redovisningar.

Naturvårdsverket har sedan 2017 årligen rapporterat en nationell objektiv skattning[19] till EU i enlighet med de krav som ställs i rapporteringsbestämmelserna. Detta är i form av en rapport som sammanställer resultaten av kommunernas rapporterade objektiva skattningar och andra relevanta resultat från kontroll av luftkvalitet.

2.5.4 Hur det är tänkt att fungera

Tydligare krav i lagstiftningen är ett lämpligt sätt att öka tydligheten kring och därmed harmoniseringen och kvaliteten av arbetet med objektiv skattning. Naturvårdsverket föreslår därför en förtydligande i definitionen av objektiv skattning i 2 § Naturvårdsverkets föreskrifter. Definitionen ska tydligare beskriva den process som vanligtvis tillämpas i en objektiv skattning. Den föreslagna definitionen är i linje med den process som beskrivs i Naturvårdsverkets särskilda vägledning om objektiv skattning.

Eftersom Naturvårdsverket nu har utvecklat ett system för att årligen rapportera en nationell objektiv skattning till EU i enlighet med rapporteringsbestämmelserna, anser Naturvårdsverket att utrymme finns för att rationalisera de krav som ställs på kommunerna kring rapportering. För att Naturvårdsverket ska kunna ta fram denna sammanställning är det viktigt att kommunerna fortsätter att leverera underlag. För kommuner som dock har genomfört en gedigen objektiv skattning, som visar att halterna av luftföroreningar är låga och att det inte finns någon risk för överskridande av utvärderingströsklarna, kan man ifrågasätta om det är relevant att behöva genomföra och rapportera en ny objektiv skattning varje år. För de allra flesta kommuner är det osannolikt att halterna kommer att ändras så pass mycket från år till år, att man ska behöva se över bedömningarna och slutsatserna i den objektiva skattningen årligen. Naturvårdsverket föreslår därför en ändring i föreskrifterna för att tillåta mindre täta redovisningar från kommunerna. Enligt förslaget ska rapportering ske minst vart tredje år istället för årligen.

[17] Inledande kartläggning och objektiv skattning av luftkvalitet - Vägledning om kontroll av miljökvalitetsnormerna för utomhusluft, Version 3, maj 2019, Naturvårdsverket

[18] I de fall information om luftkvaliteten saknas ska en kommun (enligt 10 § NFS 2019:9) inleda sitt arbete med kontroll av luftkvalitet genom en inledande kartläggning av halterna. Processen för att genomföra en inledande kartläggning motsvarar processen för objektiv skattning. En inledande kartläggning är därför den första objektiva skattningen som görs för att ta reda på hur situationen i kommunen är med avseende på luftkvalitet och vad som krävs för att kontrollera luftkvaliteten i framtiden.

[19] Den senast rapporterade objektiva skattningen för Sverige: Objective Estimation for Air Quality Assessment in Sweden, 2019-09-10

Mindre täta redovisningar från kommunernas skulle också innebära att ca 100 kommuner per år skulle genomföra och rapportera en objektiv skattning istället för alla 290 kommuner. Det skulle även underlätta för Naturvårdsverket att utvärdera/granska redovisningarna, sammanställa informationen och återkoppla till kommunerna med vägledning inför kommande objektiva skattningar.

De uppgifter som idag krävs enligt bilaga 6 F i föreskrifterna vid rapportering av kommunernas objektiva skattningar härstammar från EU:s rapporteringsbestämmelser. Eftersom Naturvårdsverket nu rapporterar en nationell objektiv skattning enligt rapporteringsbestämmelserna, tillsammans med dessa uppgifter, finns utrymme att minska de krav som ställs på kommunernas rapportering. Naturvårdsverket föreslår därför att kommunernas rapportering begränsas till de viktigaste uppgifterna kring en genomförd objektiv skattning som är aktuella för publicering av redovisningen hos datavärden[20]. Detta utgör redovisningen i form av en fritextrapport, uppgifter om vilket år skattningen gäller, vilka föroreningar och kommuner som ingår i redovisningen samt bedömning av haltnivåer för de aktuella föroreningarna (t.ex. >NUT, NUT-ÖUT osv).

Ett förslag som framkom under den workshopen om kontroll av luftkvalitet som anordnades för detta regeringsuppdrag, var att Naturvårdsverket skulle ta fram och samordna olika teman varje år för relevanta mätkampanjer och kartläggningar som kommunerna kan genomföra som en del av deras objektiv skattning. Initiala idéer på teman kan vara tillfälliga mätningar i områden med mycket vedeldning, hamnstäder, orter med stora industrier och stora veteranbilsträffar. Nationella teman kan vara ett bra sätt att lyfta olika viktiga aspekter av luftvårdsarbetet nationellt och få mer jämförbara och relevanta resultat från kommunernas arbete. Det skulle även kunna ge ett viktigt underlag till miljömålsuppföljningen.

2.5.5 Kan genomföras med olika ambitionsnivåer

Naturvårdsverkets arbete med utvärdering/granskning och återkoppling kring kommunernas redovisningar kan göras med olika ambitionsnivåer beroende på tillgängliga resurser. Den lägsta ambitionsnivån är att endast utvärdera/granska och återkoppla kring ett urval av redovisningarna i mån av tid. Detta skulle ge viktig återkoppling till de kommunerna som utvärderas och skulle även ge en bättre bild över var vägledningen behöver förbättras. En högre ambitionsnivå, där Naturvårdsverket utvärderar/granskar och återkopplar kring alla de rapporterade redovisningarna skulle dock vara lämpligare för att säkerställa harmonisering och en mer rättvis hantering av alla kommuners arbete.

2.5.6 Behov av samordning

Det skulle vara lämpligt att samordna med kommunerna och samverkansområden om vilka kommuner som ska genomföra och rapportera en objektiv skattning under ett visst år. Det kommer att underlätta för Naturvårdsverkets arbete med vägledning, utvärdering/granskning, återkoppling och sammanställning om det blir en jämn spridning, dvs. ca 100 kommuner per år istället för 290 vart tredje år.

Det skulle också vara lämpligt att samordna teman för ett visst års mätkampanjer/kartläggningar med de behov för underlag som behövs för miljömålsuppföljning. Samordning med olika konsulter

[20] SMHI är utsett av Naturvårdsverket till nationell datavärd för luftkvalitetsdata. https://shair.smhi.se/portal/objective-estimations

skulle också vara viktigt för att säkerställa att de har kapacitet (t.ex. tillgängliga mätinstrument) för att kunna utföra de mätningar som planeras.

2.5.7 Konsekvenser för Naturvårdsverket

De föreslagna författningsändringarna i föreskrifterna, som tillåter mindre täta redovisningar av kommunernas objektiva skattningar, skulle minska behovet av personalresurser hos Naturvårdsverket eftersom det skulle bli färre kommuner som behöver vägledning varje år. Förenklingen av rapporteringskraven för objektiva skattningar bör också innebära att behov av vägledning för rapportering minskar jämfört med idag.

Förslaget om att utvärdera/granska och återkoppling kring kommunernas redovisningar innebär ökat internt resursbehov och beror på vilken ambitionsnivå som väljs. Insatsen skulle sannolikt vara störst under de första åren och bör minskas under följande år när arbetet är mer rutinerat och eftersom återkoppling till kommunerna bör resulterar i bättre och mer harmoniserade redovisningar som är enklare för Naturvårdsverket att utvärdera.

2.5.8 Konsekvenser för länsstyrelserna

Inga konsekvenser.

2.5.9 Konsekvenser för kommuner

Förslaget skulle underlätta kommunernas arbete med objektiv skattning eftersom arbetet skulle behöva göras mer sällan, vägledningen skulle förbättras och rapporteringen skulle förenklas.

2.5.10 Konsekvenser för övriga

Inga konsekvenser.

2.6 Slutsatser och konsekvenser

I det här kapitlet har vi presenterat förslag med avsikt att effektivisera dagens system för kontroll av miljökvalitetsnormerna. I dagens system finns en del brister med harmonisering av mätsystemen, kvalitetssäkring av kontrollen och mätningarna samt rapporteringen. I en del andra medlemsstater i EU har man ett mer centraliserat system för kontrollen av luftkvaliteten, många av dessa faktorer är då lättare att hantera. Vår bedömning är dock att det även finns fördelar med att ha ett decentraliserat system, i och med att kommunerna både behöver underlag om luftkvaliteten samt kompetens på området även i andra sammanhang, t.ex. vid planering och planläggning. Utifrån detta samt att en utredning gällande en större förändring av kontrollsystemet inte rymts tidsmässigt inom ramen för regeringsuppdraget, har vi föreslagit ett antal förändringar främst i syfte att effektivisera det befintliga systemet. Våra slutsatser och valet av förslag grundar sig dels på våra erfarenheter av systemet och löpande kontakt med olika aktörer på området, t.ex. kommuner och stödfunktioner, dels på de synpunkter som framkom vid den workshop som hölls med kommuner med flera i oktober 2019.

2.6.1. Effekter av förslagen

Kontrollen av miljökvalitetsnormerna utgör grunden i MKN-systemet och om den inte fungerar som den ska på grund av brister i kvalitet och harmonisering, blir data ojämförbara i tid och rum. Förutsättningarna för kommunerna att genomföra kontrollen enligt MKN-lagstiftningen varierar mycket, men särskilt små och medelstora kommuner efterfrågar stöd – det stöd som Reflab-mätningar ger kommunerna i mätfrågor är därför av stort värde. I kapitlet föreslås en viktig utökning av Reflab - mätningars verksamhet, dels att kunna stödja kommunerna vid val av mätplats, vilket är en faktor som i hög grad påverkar halternas tillförlitlighet och användbarhet, dels att kunna bedriva mätningar med mobila mätstationer, vilket skulle kunna ge ett värdefullt komplement till bland annat den nationella utvärderingsstrategi som Naturvårdsverket årligen skickar till kommissionen. En utökad stödverksamhet för Reflab - mätningar går även hand i hand med det utökade stöd som Naturvårdsverket föreslås ge kommunerna i form av utvärdering av deras kontrollstrategier. Parallellt med detta föreslås att Reflab – mätningar får i uppgift att granska kommunernas kvalitetssäkringsprogram. Sammantaget förväntas dessa förslag underlätta arbetet för kommunerna och öka kvaliteten på de mätningar som genomförs.

För att ytterligare underlätta kontrollansvaret för kommunerna föreslås vissa lättnader i regelverket kring objektiv skattning som utgör grundnivån i kontrollförfarandet. För ett antal år sedan hade inte många kommuner genomfört och rapporterat en objektiv skattning eller inledande kartläggning. Sedan ett par år tillbaka finns dock en särskild vägledning om detta och som en följd av att frågan lyfts från nationellt håll har antalet årliga redovisningar ökat markant. För att inte detta ska bli en tung börda för kommunerna, samtidigt som skattningarna fyller sitt syfte, har vi föreslagit en del förändringar när det gäller objektiv skattning, t.ex. att de bara behöver rapporteras vart tredje år. Det föreslås även att Naturvårdsverket ska utvärdera skattningarna på samma sätt som kontrollstrategierna. Detta förväntas leda till en högre kvalitet och harmonisering.

Något som efterfrågats länge av kommuner, allmänheten och andra är nationell modellering av luftkvaliteten. Detta finns i nuläget inte, men utgör ett av de mest centrala och betydelsefulla förslagen i regeringsuppdraget. För kommunerna skulle det innebära ett stort stöd och en värdefull grund för deras utvärdering av luftkvaliteten, inte minst om SIMAIR-verktyget görs allmänt tillgängligt, se avsnitt 3.5. Målet är även att resultaten från modelleringen ska tillhandahållas som öppna data via Datavärdskapet för luftkvalitet och därigenom kunna användas såväl inom ramen för nationellt, regionalt och lokalt luftvårdsarbete som inom andra områden, till exempel vid

samhällsplanering. En nationell modellering utgör även en viktig förutsättning i förslagen om ett modelleringsverktyg för lokalt och regionalt åtgärdsarbete och en nationell åtgärdsplan, se avsnitt 3.5 respektive 4.2, som bas för modellering av halter och överskridanden, källfördelning, exponering och framtagande av åtgärdsscenarier.

2.6.2. Genomförbarhet

De förslag som innebär en utökad utvärderingsinsats från Naturvårdsverkets sida, utvärdering av kontrollstrategier och redovisningar om objektiv skattning kan genomföras med olika ambitionsnivåer utifrån de resurser som finns tillgängliga. Utvärderingarna kan exempelvis fördelas på flera år istället för att genomföras årligen. Förslagen är inte beroende av andra förslag i regeringsuppdraget, och det finns möjlighet för Naturvårdsverket att starta arbetet relativt omgående, givet att resurser finns tillgängliga.

Förslaget om utökat stöd från Reflab-mätningar är i all väsentlighet beroende av en utökning av resurserna till Naturvårdsverket genom Miljöövervakningsanslaget. Något som kan hanteras separat och inom nuvarande budgetram är en eventuell kommande ramavtalsupphandling i samarbete med SKL Kommentus.

En grundläggande förutsättning för förslaget om nationell modellering är att ett tydligt ansvar och en stabil finansiering säkerställs, och att möjligheterna till indata regleras genom regelbunden rapportering av trafikdata från kommunerna, så att det blir tillgängligt för SMHI. Liksom övriga förslag kan den nationella modelleringen genomföras med olika ambitionsnivåer.

3. Förslag till förändringar i åtgärdsprogrammen

”Naturvårdsverket ska […] föreslå hur åtgärdsprogrammen kan förändras för att säkerställa att luftkvaliteten inte överskrider miljökvalitetsnormerna för utomhusluft och EU:s gränsvärden enligt luftkvalitetsdirektivet.”

”Naturvårdsverket ska föreslå hur val av lämpliga, effektiva åtgärder kan göras så att en period av överskridande av de MKN och EU:s gränsvärden hålls så kort som möjligt.”

3.1 Utgångspunkter

Om en miljökvalitetsnorm överskrids eller riskerar att överskridas ska en underrättelse skickas till Naturvårdsverket. Naturvårdsverket gör därefter en bedömning av huruvida ett åtgärdsprogram behövs och meddelar länsstyrelsen om så är fallet. Totalt 22 åtgärdsprogram (inklusive kompletterande och reviderade program) har hittills fastställts i Sverige. Det har oftast varit kommunerna som har ansvarat för att ta fram och fastställa åtgärdsprogram, men i storstadsregionerna har länsstyrelserna varit huvudansvariga. Förklaringen har legat i att luftkvalitetsproblemet i storstadsregionerna har varit geografiskt utbrett och omfattat flera kommuner.

3.1.1. Vad ska ett åtgärdsprogram innehålla?

Kraven på vad ett åtgärdsprogram ska innehålla har ökat markant under den senaste tjugoårsperioden. I början ställdes övergripande krav i miljöbalken på åtgärder, aktör och när åtgärderna skulle var genomförda[21]. I takt med reviderade EU-direktiv och efterföljande revidering av svensk författning, har dock kraven specificerats alltmer. Idag återfinns krav på innehåll i 5 kap. miljöbalken och 33 § luftkvalitetsförordningen. Dessutom utgör redovisningskraven i bilaga 7 i Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet i praktiken ett krav på innehåll.

Tabell 3.1 Översikt över kraven på vad ett åtgärdsprogram ska innehålla.

9 § 5 kap. miljöbalken
1. uppgifter om den eller de miljökvalitetsnormer som ska följas,
2. uppgifter om de åtgärder som myndigheter eller kommuner behöver vidta för att miljökvalitetsnormerna ska följas, vilka myndigheter eller kommuner som behöver vidta åtgärderna och när åtgärderna behöver vara genomförda,
3. uppgifter om hur krav på förbättringar ska fördelas mellan olika typer av källor som påverkar möjligheterna att följa miljökvalitetsnormerna och mellan olika åtgärder som avses i 2,
4. i fråga om åtgärder för att följa en miljökvalitetsnorm som avses i 2 § första stycket 1, uppgifter om den förbättring som var och en av åtgärderna bedöms medföra och hur åtgärderna tillsammans bedöms bidra till att normen följs,
5. de uppgifter som i övrigt behövs till följd av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen, och
6. en analys av programmets konsekvenser från allmän och enskild synpunkt och hur åtgärderna enligt 2 är

[21] 5 kap. 6 § miljöbalken (i dess ursprungliga lydelse).

avsedda att finansieras.

33 § luftkvalitetsförordningen

1. var ett överskridande av en miljökvalitetsnorm inträffat,
2. det berörda områdets typ, storlek, väderleksförhållanden och skyddsvärda objekt,
3. luftföroreningens typ och hur den har konstaterats,
4. föroreningens ursprung,
5. den analys av situationen som har gjorts,
6. genomförda förbättringsåtgärder och effekterna av dem,
7. pågående förbättringsåtgärder,
8. på vilket sätt de förbättringsåtgärder som har genomförts, pågår eller behöver vidtas är lämpliga för att hålla perioden av överskridande av miljökvalitetsnormen så kort som möjligt, och
9. publikationer eller andra dokument som kompletterar informationen enligt 1-8.

Bilaga 7 Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet

A. Allmän information, 4 punkter
B. Information om åtgärdsprogrammet, 4 punkter
C. Allmän information om överskridandet av miljökvalitetsnormen, 11 punkter
D. Information om källfördelning, 4 punkter med 24 underpunkter
E. Information om genomförda åtgärder, 6 punkter med 12 underpunkter
F. Information om beslutade åtgärder, 7 punkter med 12 underpunkter
G. Information om prognoser för luftkvaliteten, 4 punkter med 12 underpunkter
H. Övrig information, 1 punkt

I och med tillkomsten av EU:s rapporteringsbestämmelser specificeras det tydligt vilka uppgifter i ett åtgärdsprogram som ska rapporteras till EU när åtgärdsprogrammet fastställts. Detta ska göras utan dröjsmål, men inte senare än två år efter utgången av det år då det första överskridandet observerades. Dessa uppgifter har genomförts som krav i föreskrifterna. Även om det inte uttryckts som krav på innehåll innebär det att tolkningsutrymmet i 5 kap. 9 § miljöbalken och 33 § luftkvalitetsförordningen minskat – och eftersom uppgifterna ska rapporteras bör de därför även lämpligen ingå i åtgärdsprogrammet. Många av uppgifterna är komplicerade att ta fram för kommunerna, t.ex. information om källfördelning, olika åtgärders effekter och prognoser/scenarion för luftkvaliteten.

Något som nyligen genomförts i luftkvalitetsförordningen (från och med 1 januari 2020) är kravet på att redovisa på vilket sätt de förbättringsåtgärder som har genomförts, pågår eller behöver vidtas är lämpliga för att hålla perioden av överskridande av miljökvalitetsnormen så kort som möjligt.

3.1.2. Framtagande av åtgärdsprogram

Att kraven på vad ett åtgärdsprogram ska innehålla har ökat och att det är i flera fall är komplicerade uppgifter som ska tas fram framgår av föregående avsnitt. I vissa fall har det varit tydligt att de kommuner eller länsstyrelser som ansvarar för att ta fram åtgärdsprogram har saknat tillräckliga resurser och kompetens för att ta fram fullständiga program och att rapportera de uppgifter om programmen som krävs enligt lagsstiftningen (jfr Bilaga 7 Naturvårdsverkets föreskrifter). Det kan ibland även uppstå interna målkonflikter i en kommun när det handlar om val av åtgärder.

Framtagandet av åtgärdsprogram har i en del fall tagit flera år, ibland p.g.a. att arbetet tagit tid att starta, delvis med anledning av att uppdraget först enligt 31 § luftkvalitetsförordningen gått till länsstyrelsen, dels p.g.a. att man ibland velat utreda bakgrunden till överskridandet och olika åtgärders effekter ingående innan åtgärdsprogrammet har tagits fram. Det finns även exempel på att rapporteringen av uppgifter till Naturvårdsverket enligt Bilaga 7 Naturvårdsverkets föreskrifter blivit försenade och inte har kunnat rapporteras till EU-kommissionen inom två år efter ett överskridande först observerades.

En vanlig brist när det gäller innehåll i ett åtgärdsprogram är den problem- och åtgärdsanalys som har gjorts. Detta inkluderar analyser av omfattningen av och orsakerna till överskridande. Kvantitativa analyser av enskilda åtgärders effekter på halter ingår sällan i åtgärdsprogram. Prognoser som visar hur åtgärdsprogrammet kommer påverka framtida halter och som ger svar på när miljökvalitetsnormerna bedöms kunna följas, saknas i ett flertal fall. Brister i sådana analyser kan försvåra bedömningar av vilka åtgärder som sannolikt är de lämpligaste/effektivaste. Det kan även innebära att det blir svårt att få gehör för kostbara åtgärder vars effekt har stor osäkerhetsmarginal. Bristerna innebär också att det ofta finns omfattande brister i Sveriges rapportering av åtgärdsprogrammen till EU-kommissionen enligt rapporteringsbestämmelserna.

Kommunerna och länsstyrelserna har sedan 2006 haft relativt omfattande skriftlig vägledning i Luftguiden om hur ett åtgärdsprogram tas fram, men synpunkter på att det är svårt att till fullo förstå och ta till sig vägledningen har även framkommit under olika remisser. Möjligtvis hade en kombination med mer direkt och kontinuerlig kontakt med Naturvårdsverket i flera fall kunnat ge svar på vissa av de frågor och problem som uppstått.

3.1.3. Brister i åtgärdsprogram – innehåll, genomförande och uppföljning

I ett antal fall har åtgärder i åtgärdsprogrammen minskat halterna tillräckligt för att normerna ska kunna följas, men i ett flertal fall har åtgärdsprogrammen varit otillräckliga. Åtgärdsprogrammen har även haft ett antal väsentliga brister som gör att Sverige har svårt att uppfylla de formella krav som ställs i EU:s luftkvalitetsdirektiv.

Till att börja med har åtgärdsprogram i flera fall fastställts trots att det redan vid fastställandet varit tydligt att programmet varit ofullständigt, t.ex. har åtgärderna i programmet inte varit tillräckliga för att följa miljökvalitetsnormerna eller att det funnits andra brister när det gäller programmets innehåll, till exempel att uppgifter saknats (jfr kraven på innehåll i 5 kap. 9 § miljöbalken och 33 § luftkvalitetsförordningen samt redovisningsuppgifterna i Bilaga 7 Naturvårdsverkets föreskrifter). Programmen innehåller ofta relativt många och olika åtgärder. Det är dock vanligt förekommande med åtgärder som bara har marginell effekt på halterna, t.ex. mjukare åtgärder som varit lätta att genomföra, utredningar, kampanjer och beteendeförändrande åtgärder. Denna typ av åtgärder är viktiga för att minska halterna generellt i kommunen, och över längre tid, men i åtgärdsprogram där det handlar om att följa miljökvalitetsnormerna så snart som möjligt är de otillräckliga. Fokus behöver där vara på åtgärder som är verkningsfulla på kort tid. Framförallt när det gäller åtgärder inriktade mot kvävedioxid ingår ofta många åtgärder som minskar utsläpp inom kommunen generellt, men få som riktar sig in på att snabbt minska halterna inom det område där MKN överskrids.

Problemen med valet av åtgärder kan delvis förklaras med att många av de mest verkningsfulla åtgärderna innebär målkonflikter i kommunerna, där luftkvaliteten ibland kan ställas mot t.ex. framkomlighet eller prioriteringar av kommunala medel till andra områden. Det kan även handla

om att fördelningen av ansvar och rådighet mellan kommun, länsstyrelse och regering är otydlig och problematisk, i och med att kommuner ansvarar för att normer inte överskrids samtidigt som de inte har full rådighet att styra utsläppen, t.ex. på statliga vägar i centrala delar av tätorter.

Tillgången till detaljerad information om genomförande och uppföljning av åtgärdsprogram är i dagsläget generellt sett mycket begränsad trots kravet i 37 § 2 luftkvalitetsförordningen som anger att information om hur programmet genomförs ska hållas tillgänglig. Länsstyrelserna rapporterar i enlighet med sitt regleringsbrev årligen till regeringen (Miljödepartementet) i vilken grad åtgärderna har genomförts, vilken effekt som åtgärderna bedöms ha haft på luftföroreningshalterna och om miljökvalitetsnormerna följs. Redovisningarna ingår i länsstyrelsernas årsredovisning och är av varierande omfattning och detaljnivå. Ibland är det svårt att utläsa hur lång tid överskridandet kommer att kvarstå, åtgärdernas effektivitet osv. och ibland kan även uppgifter som behövs vid kommunikation med kommissionen angående överskridandet saknas.

Själva uppföljningen av åtgärdsprogrammen varierar från program till program och det fungerar inte alltid på ett tillfredsställande sätt i dagsläget. Det finns exempelvis fall där det har gått mer än sex år innan ett åtgärdsprogram har omprövats och fastställda åtgärder har inte heller alltid genomförts. Genom att varken sanktioner eller andra uppföljningssystem finns när åtgärder inte genomförs eller normerna inte följs, riskerar arbetet att stanna av.

I detta kapitel läggs fram förslag till förbättringar som syftar till att hantera några av de viktigaste bristerna som Naturvårdsverket har sett i arbete med lokala och regionala åtgärdsprogram. Dessa brister sammanfattas nedan.

3.2 Möjlighet för Naturvårdsverket att lyfta ofullständiga åtgärdsprogram till regeringen

Naturvårdsverket ska få till uppgift att granska fastställda åtgärdsprogram och ta ställning till om det kan antas att åtgärdsprogrammet inte fyller sitt syfte. Med detta menas att åtgärderna inte bedöms vara tillräckliga för att följa normen eller att tiden för överskridande inte hålls så kort som möjligt.

Om Naturvårdsverket bedömer att åtgärdsprogrammet är ofullständigt ska frågan om behov av ytterligare åtgärder överlämnas till regeringen. För att underlätta regeringens bedömning ska Naturvårdsverket vid överlämnandet redogöra för grunderna för sin bedömning samt ange vilka ytterligare åtgärder som krävs för att åtgärdsprogrammet ska kunna fylla sitt syfte. Bedömer regeringen att det finns behov av att komplettera åtgärdsprogrammet med ytterligare åtgärder får regeringen fatta ett beslut om detta.

Sverige har en skyldighet att följa de regler som följer av EU-rätt, bl.a. regelverket för vissa miljökvalitetsnormer vilket omfattar krav på vad ett åtgärdsprogram ska uppnå. Det är därför lämpligt att det är regeringen som ges mandat att besluta om tillräckliga åtgärder i de fall det redan på förhand bedöms att ett åtgärdsprogram är otillräckligt eftersom det är regeringen som har att föra Sveriges talan när överträdelse av EU-rätten är för handen. Även hälso- och miljöskäl talar för att det ska finnas en möjlighet att komplettera ett otillräckligt åtgärdsprogram.

Naturvårdsverket bedömer att förslaget kräver ändringar i luftkvalitetsförordningen (2010:477).

3.2.1 Förslag till ändringar i luftkvalitetsförordningen (2010:477)

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Saknas	***36 b §*** *Den som har fastställt ett åtgärdsprogram ska i samband med att en kopia av programmet skickas över till Naturvårdsverket enligt 37 § första stycket 1 även skicka över handlingarna i ärendet till Naturvårdsverket.* *Första stycket gäller inte när regeringen har fastställt ett åtgärdsprogram.*
Saknas	***36 c §*** *Naturvårdsverket ska överlämna fråga om ytterligare åtgärder för ett fastställt*

	åtgärdsprogram till regeringen om det finns skäl att anta att programmet inte kan förväntas leda till att miljökvalitetsnormen följs eller att tiden för överskridande inte hålls så kort som möjligt. *Naturvårdsverket ska senast inom sex veckor från den dag då kopia av åtgärdsprogrammet kom in till Naturvårdsverket besluta om överlämnande till regeringen.* *Första och andra stycket gäller inte när regeringen har fastställt ett åtgärdsprogram.*
Saknas	***36 d §*** *Ett överlämnande enligt 36 c § ska innehålla en redogörelse av skälen till överlämnande och vilka åtgärder, utöver de som följer av åtgärdsprogrammet, som behöver vidtas för att miljökvalitetsnormen ska kunna följas och för att tiden för överskridande ska kunna hållas så kort som möjligt.*

3.2.2 Motivering

REGERINGENS OCH NATURVÅRDSVERKETS ROLLER

Enligt artikel 23.1 luftkvalitetsdirektivet ska det i luftkvalitetsplanerna (åtgärdsprogrammen) föreskrivas lämpliga åtgärder så att perioden av överskridande kan hållas så kort som möjligt. EU-domstolen har fastslagit att det genom en bedömning i varje enskilt fall måste prövas om en fastställd plan är förenlig med artikel 23.1[22].

Att identifiera och sedan få berörda kommuner och myndigheter att åta sig att vidta nödvändiga åtgärder är i vissa fall komplicerat. Detta kan ha många olika orsaker. Oavsett orsak kan följden bli att det fastställs åtgärdsprogram som redan på förhand innehåller åtgärder som är otillräckliga i den mening att överskridandet inte hålls så kort som möjligt. EU-domstolen har fastslagit att åtgärderna i planerna åtminstone måste säkerställa att perioden av överskridande hålls så kort som möjligt för att planen ska vara förenlig med artikel 23.1.[23] Naturvårdsverket anser därför att det finns ett behov av att fastställda åtgärdsprogram granskas och att det finns möjlighet att besluta om sådana kompletterande åtgärder som gör det möjligt att följa miljökvalitetsnormerna och hålla tid för överskridande så kort som möjligt. Ett sådant granskningsförfarande, oberoende av eventuella överklaganden, finns inom andra områden inom miljörätten, t.ex. vid kommunala beslut om strandskyddsdispens och beslut om undantag enligt 4 kap. 11 och 12 §§

[22] Se t.ex. EU-domstolens domar den 5 april 2017 (kommissionen/Bulgarien, C-488/15), den 22 februari 2018 (kommissionen/Polen, C-336/16) och den 24 oktober 2019 (kommissionen/Frankrike, C-636/18).

[23] Se t.ex. EU-domstolens domar den 5 april 2017 (kommissionen/Bulgarien, C-488/15), den 22 februari 2018 (kommissionen/Polen, C-336/16) och den 24 oktober 2019 (kommissionen/Frankrike, C-636/18).

vattenförvaltningsförordningen (2004:660)[24]. Ett liknande förfarande, med vissa modifikationer bl.a. mot bakgrund av åtgärdsprogrammens rättsliga status, föreslås införas vad gäller åtgärdsprogram. Förslaget innebär att Naturvårdsverket får en granskande funktion och att regeringen har möjlighet att besluta om nödvändiga kompletterande åtgärder. Detta föreslås mot bakgrund av följande.

Miljöbalken har som utgångspunkt att det är regeringen som upprättar och fastställer ett åtgärdsprogram. Naturvårdsverket anser därför att det finns goda skäl för att det är just regeringen som beslutar om kompletterande åtgärder i de fall där det bedöms att åtgärdsprogrammet, av olika anledningar, inte innehåller tillräckliga åtgärder. Miljökvalitetsnormerna anger vad som är den lägsta godtagbara nivån när det gäller utomhusluften och det framstår därför som lämpligt att det är regeringen som ytterst garanterar att överskridandet av denna nivå hålls så kort som möjligt och att samtliga invånare i Sverige garanteras denna lägsta skyddsnivå. Sverige har en skyldighet att följa de regler som följer av EU-rätt, bl.a. regler gällande vissa miljökvalitetsnormer. Det är därför lämpligt att det är regeringen som ges mandat att besluta om tillräckliga åtgärder i de fall det redan på förhand bedöms att ett åtgärdsprogram är otillräckligt eftersom det är regering som har att föra Sveriges talan när en överträdelse av EU-rätten är för handen, vilket otillräckliga åtgärdsprogram kan anses vara[25].

Naturvårdsverket ser andra fördelar med förslaget. Regeringen bedöms ha fler verktyg till sitt förfogande för att kunna komma tillrätta med ett överskridande än vad t.ex. en länsstyrelse eller kommun har. Regeringen kan t.ex. göra förordningsändringar, framställa förslag till nya lagar och utfärda regleringsbrev till statliga myndigheter. Naturvårdsverket bedömer även att regeringen har större förutsättningar att lyckas övertyga berörda myndigheter och kommuner att åta sig att vidta nödvändiga åtgärder än vad en länsstyrelse eller kommun har. Regeringen har dessutom redan idag möjlighet att pröva frågan om att fastställa åtgärdsprogram i de delar där berörda myndigheter och kommuner inte är överens.[26] Uppgiften som sådan är därmed inte främmande för regeringen.

Även om ett åtgärdsprogram, eller kompletterande åtgärder, som fastställts av regeringen inte har någon annan rättslig status än ett åtgärdsprogram fastställt av en länsstyrelse eller kommun bedömer Naturvårdsverket att signalvärdet av att det är regeringen som fastställt en viss åtgärd inte ska underskattas.

Att det är en myndighet, enligt förslaget Naturvårdsverket, som ska granska åtgärdsprogrammet innan det eventuellt överlämnas till regeringen har flera fördelar. För det första kommer den obligatoriska granskningen att ge ytterligare legitimitet åt de åtgärdsprogram som inte blir föremål för en överlämning till regeringen. För det andra medför detta att regeringen inte behöver göra den initiala granskningen av alla åtgärdsprogram vilket medför att förhållandevis få åtgärdsprogram bedöms nå regeringen. Eftersom det föreslagna systemet innebär att både Naturvårdsverket och regeringen måste göra bedömningen att programmet är otillräckligt för att kompletterande åtgärder ska bli aktuella torde förslaget innebära att det är just otillräckliga program som blir föremål för regeringens komplettering.

[24] 19 kap. 3 a § miljöbalken.

[25] Se t.ex. EU-domstolens domar den 5 april 2017 (kommissionen/Bulgarien, C-488/15), den 22 februari 2018 (kommissionen/Polen, C-336/16) och den 24 oktober 2019 (kommissionen/Frankrike, C-636/18).

[26] 36 § luftkvalitetsförordningen.

Att det är Naturvårdsverket som föreslås få uppgiften att granska åtgärdsprogrammen har flera skäl. Naturvårdsverket har redan idag till uppgift att bedöma om ett åtgärdsprogram behövs och rapportera detta till regeringen eller länsstyrelsen. Detta innebär att Naturvårdsverket redan idag måste ha resurser för att kunna göra denna behovsbedömning. Naturvårdsverket bedöms därför ha kompetens för att granska åtgärdsprogrammen samtidigt som det är ändamålsenligt att den myndighet som gör bedömningen att det finns ett behov av ett åtgärdsprogram också får möjlighet att granska om det innehåller tillräckliga åtgärder. Dessutom ska redan idag den som fastställt ett åtgärdsprogram skicka en kopia av det till Naturvårdsverket[27].

Enligt Naturvårdsverket är det nödvändigt att genomföra ändringar när det gäller åtgärdsprogrammen. Utöver de skäl som angetts är det värt att framhålla att förslaget inte avviker från den nuvarande systematiken kring framtagandet av åtgärdsprogrammen. Redan idag är det Naturvårdsverket som avgör om det finns ett behov av ett åtgärdsprogram . Regeringen har möjlighet att avgöra frågor om vad ett åtgärdsprogram ska innehålla i de delar där oenighet råder. Förslaget, dvs. att Naturvårdverket granskar fastställda åtgärdsprogram och att regeringen ges möjlighet att i större utsträckning än idag komplettera åtgärdsprogrammen, medför alltså förhållandevis små förändringar av nuvarande system. Trots detta bedöms förändringarna minska risken för att åtgärdsprogrammen innehåller otillräckliga åtgärder och därigenom öka möjligheten att hålla överskridanden så korta som möjlighet, vilket är ett krav enligt luftkvalitetsdirektivet.

Naturvårdsverkets förslag ligger också i linje med förarbetena till miljöbalken där det angående att regeringen enligt 5 kap. 10 § första stycket miljöbalken får föreskriva att vissa åtgärdsprogram ska prövas av regeringen bl.a. anges att ”genom överprövningen får regeringen bedöma om programmet som har upprättats är lämpligt utformat eller ofullständigt och därför inte kan förväntas leda till att den utfärdade miljökvalitetsnormen uppfylls utan bör ändras”[28]. Samtidigt ska framhållas att förslaget inte på något viss syftar till att förändra åtgärdsprogrammens rättsliga status eller rättsliga verkan och frågan om de är överklagbara, vilket är en anledning till att det är kompletterande åtgärder som regeringen har rätt att besluta om. Naturvårdsverket kan också konstatera att det av 6 kap. 4 § förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön följer att Vattenmyndigheten i vissa fall ska ge regeringen möjlighet att pröva förslag till åtgärdsprogram. För andra miljökvalitetsnormer finns det alltså regleringar som tydligt reglerar i vilka fall regeringen bör uppmärksammas på ett åtgärdsprogram.

Sammanfattningsvis innebär de föreslagna ändringarna att fastställda åtgärdsprogram underkastas Naturvårdsverkets granskning, vilken kan leda till att Naturvårdsverket överlämnar frågan om behov av kompletterande åtgärder till regeringen för beslut. Detta bedöms vara en viktig komponent i att göra åtgärdsprogrammen mer effektiva samtidigt som det innebär att regeringen får ett tydligt mandat som ger regeringen bättre förutsättningar att garantera att Sverige uppfyller EU-rättsliga förpliktelser samt en acceptabel hälso- och miljöskyddsnivå.

3.2.3 Hur det fungerar idag

Vid upprättande av åtgärdsprogram ska den som upprättar förslaget sträva efter att komma överens med berörda myndigheter och kommuner om de åtgärder som myndigheterna eller kommunerna

[27] 37 § p. 1 luftkvalitetförordningen

[28] Prop. 1997/98:45 del 2, s. 52.

behöver vidta[29]. Det som upprättar förslaget får fastställa det i de delar där kommuner och myndigheter är överens, i övriga delar får frågan lämnas över till regeringen[30]. Åtgärdsprogram är inte bindande för enskilda[31] och eftersom utgångspunkten har varit att åtgärdsprogrammen inte ska innehålla förvaltningsbeslut som rör enskildas skyldigheter och rättigheter på ett sådant sätt att besluten ska vara överklagbara har det inte införts några bestämmelser i miljöbalken om överklagande av beslut om åtgärdsprogram[32]. Samtidigt ska de som berörs av åtgärdsprogrammet ges tillfälle att yttra sig och den som upprättar förslaget ska redovisa hur hänsyn har tagits till synpunkter[33].

Något förenklat innebär alltså dagens regler att det krävs enighet mellan berörda myndigheter och kommuner vad gäller åtgärdsprogrammets innehåll. Naturvårdsverket anser att det finns många fördelar med en sådan ordning. Eftersom regeringen endast har möjlighet att besluta i frågor där myndigheter och kommuner är oeniga innebär dagens ordning också att det inte finns någon möjlighet att komma tillrätta med en situation där det redan på förhand står klart att ett åtgärdsprogram är otillräckligt och inte uppfyller kraven enligt artikel 23.1 luftkvalitetdirektivet. Naturvårdsverket anser att detta är en brist i det svenska regelsystemet som behöver åtgärdas. Utöver de hälso- och miljömässiga konsekvenserna är nämligen möjligheten att besluta om otillräckliga åtgärdsprogram problematiskt eftersom det finns en risk att Sverige inte uppfyller sina EU-rättsliga förpliktelser med de konsekvenser som kan följa av detta.

Naturvårdsverket ser därför ett behov av att någon annan myndighet gör en bedömning av om ett beslutat åtgärdsprogram fyller sin funktion och, om så inte är fallet, rapporterar detta till regeringens som då får en möjlighet att, om behov finns, komplettera åtgärdsprogrammet med ytterligare åtgärder.

3.2.4 Hur det är tänkt att fungera

Ett åtgärdsprogram ska upprättas om det behövs för att följa en miljökvalitetsnorm. Syftet med programmet är att den aktuella normen är av sådan karaktär att de behövs mer samlade åtgärder för att kunna innehålla normen eller nå de uppställda ambitionerna[34]. Enligt artikel 23.1 luftkvalitetsdirektivet ska åtgärderna göra att perioden av överskridande kan hållas så kort som möjligt. Det är alltså detta som den myndighet eller den kommun som har att ta fram ett åtgärdsprogram har att förhålla sig till. För att garantera detta, och komma till rätta med de fall där så inte är fallet, ska därför följande ordning gälla när en myndighet eller kommun har genomfört ett samråd och fastställt ett åtgärdsprogram.

Den myndighet eller kommun som fastställer ett åtgärdsprogram ska översända det, tillsammans med handlingarna i ärendet, till Naturvårdsverket. Naturvårdsverket ska då inom sex veckor från den dag då åtgärdsprogrammet kom in till Naturvårdsverket granska det och ta ställning till om det

[29] 34 § luftkvalitetsförordningen.

[30] 36 § luftkvalitetsförordningen.

[31] Prop. 1997/98:45, del. 1, s 260.

[32] Prop. 2009/10:184 s. 52 f.

[33] 5 kap. 7 § miljöbalken.

34Prop. 1997/98:45, del 1, s. 259 och Bertil Bengtsson, Ulf Bjällås, Stefan Rubenson och Rolf Strömberg. Miljöbalken. Digitalt ISBN:978-913930764-8, kommentar under 5 kap. 7 § miljöbalken.

kan antas att åtgärdsprogrammet inte fyller sitt syfte. Med detta menas att åtgärderna som det innehåller inte bedöms vara tillräckliga för att följa normen eller att tiden för överskridande inte hålls så kort som möjligt. Om detta är fallet ska Naturvårdsverket överlämna frågan om behov av ytterligare åtgärder till regeringen som då har möjlighet att bedöma om det finns ett sådant behov. För att underlätta regeringens bedömning ska Naturvårdsverket vid överlämnandet redogöra för grunderna för sin bedömning samt ange vilka ytterligare åtgärder som krävs för att åtgärdsprogrammet ska kunna fylla sitt syfte. Dessa åtgärder ska i första hand avse sådana åtgärder som är möjliga att använda utifrån gällande regelverk men kan om sådana åtgärder inte bedöms tillräckliga, saknas eller framstår som olämpliga av andra skäl även avse åtgärder som kräver författningsändringar för att kunna bli aktuella.

Bedömer regeringen att det finns behov av att komplettera åtgärdsprogrammet med ytterligare åtgärder får regeringen fatta ett beslut om detta. Redan idag har regeringen möjlighet att besluta i frågor som inblandande myndigheter och kommuner inte är överens om i ett åtgärdsprogram. Det finns alltså redan enligt nuvarande regelverk möjlighet för regeringen att fatta beslut om ytterligare åtgärder utöver de som fastställts i ett åtgärdsprogram och denna möjlighet föreslås utökas. Anser regeringen, trots Naturvårdsverkets överlämnande, att det inte finns behov av att komplettera åtgärdsprogrammet ska regeringen fatta beslut om detta.

För att underlätta Naturvårdsverkets bedömning och för att undvika att ett åtgärdsprogram innehåller otillräckliga åtgärder är det viktigt att Naturvårdsverket involveras och är aktiv i samrådsprocessen. Detta är viktigt att understryka men bedöms inte föranleda något förslag till författningsändring.

3.2.5 Konsekvenser för Naturvårdsverket

Förslaget innebär att Naturvårdsverket får en granskande roll när det gäller beslut om åtgärdsprogram samt att Naturvårdsverket tydligt motiverar varför åtgärdsprogrammet är otillräckligt och vilka ytterligare åtgärder som behövs.

3.2.6 Konsekvenser för länsstyrelserna

Förslaget innebär att åtgärdsprogram fastställda av länsstyrelsen kan komma att kompletteras med åtgärder som regeringen bestämmer.

3.2.7 Konsekvenser för kommuner

Förslaget innebär att åtgärdsprogram fastställda av kommunen kan komma att kompletteras med åtgärder som regeringen bestämmer.

3.2.8 Konsekvenser för övriga

Förslaget innebär att det i vissa fall kommer att ankomma på regeringen att, utöver vad som är möjligt idag, fastställa kompletterande åtgärder till ett fastställt åtgärdsprogram.

3.3 Naturvårdsverket utökar sin stödjande funktion vid framtagande och genomförande av åtgärdsprogram

Naturvårdsverket avser att öka sitt stöd till kommunerna i processen med framtagande och genomförande av åtgärdsprogram.

Naturvårdsverket arbetar idag med flera typer av vägledning när det gäller åtgärdsprogram. Grunden utgörs av den skriftliga vägledningen i Luftguiden, men det finns även ett stort mervärde i att komplettera vägledningen med ytterligare stöd. Utökningen omfattar en projektmall för framtagandeprocessen, en vägledning för standardiserade samhällsekonomiska analyser, en åtgärdskatalog med åtgärder och information om deras effekter och kostnader samt ett utökat handläggarstöd vid uppstart och genomförande av åtgärdsprogram.

Naturvårdsverkets vägledningsansvar regleras i Naturvårdsverkets instruktion och det är verkets ansvar att tolka och utföra det så att det underlättar arbetet för kommuner och länsstyrelser på bästa sätt. Genom att ge ett utökat stöd i arbetet med åtgärdsprogram, ökar även förutsättningarna för att arbetet ska bedrivas i enlighet med gällande krav och att målen med lagstiftningen ska nås.

Förslaget kräver ingen författningsändring.

3.3.1 Motivering

Framtagandet av åtgärdsprogram kan idag vara en process som pågår under mycket lång tid och det kan uppstå en del osäkerhet i det arbetet. Processerna och slutresultatet kan även skilja sig åt mellan olika åtgärdsprogram. Naturvårdsverket föreslår därför att verket går in med ökat stöd i processen utöver det skriftliga stöd som ges i Luftguiden. Förslagen är 1) att en projektplansmall tas fram som dels kan underlätta framtagandet, dels kan ge arbetet styrfart, men även göra det mer likartat mellan olika åtgärdsprogram, 2) att en åtgärdskatalog eller motsvarande tas fram som underlättar för kommunerna vid val av åtgärder, då detta kan vara en komplex uppgift för många kommuner, och 3) att vägledningen kring samhällsekonomiska analyser utvecklas, dels för att i möjligaste mån välja de kostnadseffektiva åtgärderna, men även få en helhetsbild av programmets samhällspåverkan. Naturvårdsverket ser även ett behov av att utöka det personliga stödet till de kommuner som har eller ska ta fram åtgärdsprogram, dels med anledning av att den skriftliga vägledningen ibland kan behöva uttolkas i det enskilda fallet, dels med tanke på att den personliga vägledningen kan ge framtagandet och genomförandet en högre fart i och med att frågor som uppstår snabbt kan hanteras.

3.3.2 Hur det fungerar idag

Om en miljökvalitetsnorm kan antas komma att överskridas i en kommun, ska kommunen enligt 30 § luftkvalitetsförordningen omedelbart underrätta Naturvårdsverket och berörda länsstyrelser. Naturvårdsverket ska därefter undersöka behovet av att ta fram ett åtgärdsprogram enligt 5 kap.

miljöbalken. Om Naturvårdsverket anser att ett åtgärdsprogram behövs, ska verket rapportera detta till de länsstyrelser som berörs.

En länsstyrelse som har tagit emot en rapport om behov av åtgärdsprogram ska genomföra en miljöbedömning enligt 6 kap. miljöbalken och upprätta ett förslag till åtgärdsprogram, så snart som möjligt eller överlåta detta till en eller flera kommuner, om det bedöms vara lämpligt. För att detta ska kunna göras behöver de berörda kommunerna vara överens med länsstyrelsen om detta.

I systemet finns det inbyggda möjligheter att hänskjuta en fråga till regeringen. Det gäller dels om det finns särskilda skäl för att det inte ska vara en länsstyrelse eller en kommun som upprättar ett förslag till åtgärdsprogram, dels om länsstyrelsen och Naturvårdsverket inte är överens angående behovet av åtgärdsprogram, samt dels om länsstyrelsen inte kan komma överens med en kommun om att kommunen ska upprätta ett förslag till åtgärdsprogram.

Naturvårdsverkets fortsatta roll i processen är inte författningsreglerad, annat än genom 3 § 1 förordningen (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket där det anges att verket ska ge central tillsynsvägledning inom sitt ansvarsområde. Naturvårdsverket har här tagit fram Luftguiden som bl.a. innehåller vägledning på detta område.

I de flesta fall hittills har framtagandet av ett åtgärdsprogram blivit ett ansvar för kommunen, främst p.g.a. att kommunen haft rådighet över de åtgärder som behöver vidtas. För kommunen gäller det att följa den process som anges i 33-37 §§ luftkvalitetsförordningen. Processen omfattar krav på vad åtgärdsprogrammet ska innehålla, hur samordning med andra program ska ske, hur samråd med berörda aktörer ska gå till samt fastställande av och information om programmet.

Enligt 6 kap. 9 § miljöbalken ska en analys göras av åtgärdsprogrammets konsekvenser från allmän och enskild synpunkt och hur de planerade åtgärderna är avsedda att finansieras. I Luftguiden finns vägledning kring hur detta bör gå till. I praktiken har det dock visat sig att få kommuner om ens någon har genomfört en samhällsekonomisk konsekvensutredning.

Naturvårdsverket upplever att det ibland tar mycket lång tid från ett noterat (risk för) överskridande till dess att ett åtgärdsprogram fastställs. Detta kan gälla såväl Naturvårdsverkets handläggningstid för överskridandeärendet som kommunens process med framtagande av åtgärdsprogram. I en del fall finns även brister i den del av kommunens kontroll som legat till grund för överskridandet, vilket gör att behovet av ytterligare kontroll i form av mätningar fördröjt framtagandeprocessen än mer. I flera fall fastställs även ett åtgärdsprogram, men själva genomförandet pågår under flera år utan att åtgärderna får egentlig effekt på halterna, vilket gör att åtgärdsprogrammet till slut behöver revideras.

3.3.3 Hur har Naturvårdsverket hittills arbetat i frågan? Vilka erfarenheter finns?

Naturvårdsverket har arbetat med olika intensitet på detta område sedan systemet infördes, beroende på organisation, tillgängliga resurser och behov av externt stöd.

Skriftlig vägledning kring åtgärdsprogram har funnits sedan den första versionen av Luftguiden (2006), och innehållet har utvecklats i och med varje ny version av handboken (2011, 2014 och 2019). Vägledningen omfattar idag såväl framtagande, genomförande och omprövning/avslut. Flera

kommuner har uttryckt att de haft hjälp av vägledningen i Luftguiden, men att det samtidigt är väldigt mycket information att hantera.

Under 2000-talets första år var behovet av stöd mycket stort i och med att området var nytt och egentlig vägledning saknades. Utöver den skriftliga vägledning som togs fram i Luftguiden erbjöd Naturvårdsverket därför nära handläggarstöd till de kommuner som skulle ta fram åtgärdsprogram, bl.a. i form av deltagande vid möten samt avstämning av dokument. Stödet innebar en möjlighet för kommunerna att direkt få svar på sina frågor i de fall den skriftliga vägledningen upplevdes svårtolkad i det enskilda fallet.

Ett nätverk, Nätverket för åtgärdsprogram (jfr Nätverket för kontroll av MKN luft), skapades och drevs aktivt i samarbete mellan Naturvårdsverket och SKL (nu SKR) under ett flertal år. Nätverket fungerade dels som kontaktöverbryggande mellan kommuner och län som hade åtgärdsprogram, dels anordnades träffar där frågor om åtgärdsprogrammen diskuterades, föredrag hölls och erfarenheter utbyttes. Under de senaste åren har det direkta handläggarstödet minskat i omfattning, delvis till följd av resursbrist, men även i takt med att färre åtgärdsprogram har behövt tas fram. Även nätverksträffarna har varit i pausläge. I samband med starten av regeringsuppdraget anordnades en ny träff i nätverket, denna gång via Skype, och främst med fokus på information om regeringsuppdraget samt de EU-överträdelseärenden som omfattar Sverige. Under mötet uttrycktes en önskan om att fortsätta träffarna i någon form och omfattning.

3.3.4 Hur det är tänkt att fungera

För att ytterligare effektivisera processen i ett överträdelse-/åtgärdsprogramsärende ser Naturvårdsverket behov av att verka närmare de kommuner och länsstyrelser som omfattas av överskridanden och som träder in i en åtgärdsprogramsprocess. Arbetet kan innefatta såväl skriftlig vägledning, administrativa verktyg som personligt stöd.

Ett förslag är att Naturvårdsverket tar fram en vägledning eller mall för hur en projektplan ska tas fram och hur den ska utformas. Mallen ska främst vara ett stöd för den som tar fram åtgärdsprogram, men även Naturvårdsverket kan genomföra sitt stöd utifrån de steg som ingår i mallen. Mallen kan omfatta en tidplan, vilka berörda parter som bör ingå i processen, hur arbetsgruppen och referensgruppen ska utformas och bidra till arbetet, hur kommunstyrelse och kommunfullmäktige ska involveras och hur samarbete ska ske med externa parter. Mallen kan även omfatta hur samordning ska ske med andra program, t.ex. Regionplaner, Luftvårdsprogrammet och den föreslagna nationella åtgärdsplanen, samt hur frågor om finansiering och samhällsekonomisk bedömning ska inkluderas. Målet med det personliga stödet och mallen är att framtagandeprocessen ska få god styrfart och kvalitet genom att en tydlig yttre förväntan ställs på arbetet. Naturvårdsverket skulle även kunna bidra vid en eventuell diskussion om hänskjutning till regeringen av eventuella åtgärder. Avsikten är inte att Naturvårdsverket ska inneha rollen som projektledare, här bedöms kommunen vara lämpligast (i det fall länsstyrelsen har delegerat framtagandet till kommunen).

Under framtagandet av åtgärdsprogrammet ska kommunen göra val av åtgärder. För att underlätta den processen föreslår Naturvårdsverket att verket tar fram en öppen åtgärdsdatabas/åtgärdskatalog/bruttolista som kommunerna kan ha till sin hjälp. De åtgärder som läggs in kan dels ha koppling till kommunernas rapportering av åtgärdsprogram till EU men även utgöra andra åtgärder. För varje åtgärd kan anges information av betydelse, såsom effekt, kostnad,

synergier med andra miljöaspekter etc. Databasen bör uppdateras med ett lämpligt tidsintervall, som så långt som möjligt är anpassat såväl till Naturvårdsverkets resurser som kommunernas behov. Framtagandet kan behöva samordnas med till exempel kommuner och Trafikverket.

Ett viktigt steg i framtagandeprocessen är även att göra en samhällsekonomisk analys av det föreslagna åtgärdsprogrammet. Detta med syfte att ta fram kostnadseffektiva åtgärder istället för att som idag enbart en beskrivning av kostnader och nyttor av åtgärder. Att ta fram kostnadseffektiva åtgärder är av stor vikt när det handlar om åtgärder med syfte att sänka halterna brett och på lång sikt, t.ex. i en förebyggande luftkvalitetsstrategi. I ett ordinarie åtgärdsprogram, där MKN överskrids eller riskerar att överskridas, är det av avgörande betydelse att de åtgärder som vidtas har så omedelbar effekt som möjligt. Naturvårdsverket föreslår att avsnittet om samhällsekonomiska analyser i Luftguiden ses över, alternativt att en separat vägledning tas fram. Det finns även behov av att vägledningar kring samhällsekonomiska analyser tas fram för andra aktörer, t.ex. regionala och nationella myndigheter, för de situationer när MKN eller ÖUT överskrids.

Naturvårdsverket föreslår även att ytterligare resurser prioriteras så att handläggare från verket ges möjlighet att delta i de möten som inledningsvis behövs i en kommun eller på en länsstyrelse för att komma igång med och genomföra arbetet med att ta fram åtgärdsprogram. Handläggarens erfarenheter från andra åtgärdsprogram kan här komma till nytta för den aktuella kommunen/länsstyrelsen. Det kan handla om möten med de närmast berörda handläggarna, med den tilltänkta arbetsgruppen, andra förvaltningar, kommun-/länsledning m.fl. Från Naturvårdsverkets sida kan det förutom en huvudansvarig handläggare även handla om stöd med särskild profil såsom samhällsekonomi eller planfrågor.

Naturvårdsverkets fokus när det gäller det personliga handläggarstödet har hittills avgränsats främst till framtagandet av åtgärdsprogrammen. Erfarenheten visar dock att det kan finnas behov av stöd även under genomförandefasen, då åtgärderna de facto ska genomföras. För att miljökvalitetsnormen ska klaras så snart som möjligt är det viktigt att ha god styrfart i åtgärdsarbetet och att se till att de åtgärder som har störst effekt prioriteras.

Nätverket för åtgärdsprogram föreslås fortgå som ett forum för information och erfarenhetsutbyte, med som lägst årliga möten, företrädesvis via Skype.

3.3.5 Kan genomföras med olika ambitionsnivåer

De föreslagna stöden kan genomföras med olika ambitionsnivåer. Initialt kan den föreslagna mallen utformas. Behovet av mallen uppstår främst vid framtagande av nya åtgärdsprogram, samt i viss mån vid revidering av befintliga program, men kan även omfatta frågor som uppstår under genomförandet.

När det gäller stödet kring val av åtgärder kan ambitionsnivån variera på flera sätt: 1) Antal åtgärder som sammanställs, 2) Antal åtgärder som analyseras samt 3) Huruvida en databas, katalog eller en webbsida med en bruttolista ska tas fram.

Vägledningen kring samhällsekonomiska analyser kan variera från att enbart revidera innehållet i Luftguiden till att ta fram en eller flera separata vägledningar, riktade till olika användare.

Även det personliga stödet kan utformas med olika ambitionsnivåer, inledningsvis att en kontaktperson utses till varje nytt och befintligt åtgärdsprogram. I nästa steg kan aktivt deltagande vid möten och annat arbete för åtgärdsprogram som är under framtagande tillkomma.

3.3.6 Konsekvenser för Naturvårdsverket

Utöver fortsatt ordinarie utveckling av vägledningen i Luftguiden bedöms förslagen medföra ett visst utökat internt resursbehov. Omfattningen varierar beroende på ambitionsnivå och hur många åtgärdsprogram som är i ett aktivt skede ett visst år.

3.3.7 Konsekvenser för kommuner och länsstyrelser

Naturvårdsverkets bedömning är att det skulle vara till god hjälp för kommunerna om verket deltog med mer aktivt stöd vid framtagande och genomförande av åtgärdsprogrammen, med erfarenheter från andra åtgärdsprogram och genom att en tydligare yttre förväntan ställs på åtgärdsprogrammet, vilket skulle kunna vara en fördel när olika åtgärder i programmet ställs mot andra samhälleliga mål.

3.4 Arbetet med åtgärdsprogram ska redovisas årligen till Naturvårdsverket

Naturvårdsverket föreslår att den som har fastställt ett åtgärdsprogram årligen ska redovisa arbetet med genomförande av åtgärdsprogrammet till Naturvårdsverket.

Det föreslås att detta redovisningskrav ersätter det befintliga kravet i länsstyrelsernas regleringsbrev. Redovisningen ska ske årligen senast den 31 oktober och ska innehålla information om åtgärdernas genomförande och bedömda effekter samt en bedömning om när miljökvalitetsnormerna bedöms kunna följas. I enlighet med det befintliga kravet i 42 § luftkvalitetsförordningen skulle Naturvårdsverket även få ansvar att ta fram och tillgängliggöra årliga nationella sammanställningar av dessa redovisningar.

Naturvårdsverket bedömer att förslaget skulle säkerställa ett mer kontinuerligt och effektivt arbete med genomförande och uppföljning av åtgärdsprogram och även förbättra tillgängligheten av aktuell information om genomförande av åtgärdsprogrammen. Det bedöms även lämpligt att redovisningskravet riktas direkt till den som fastställt ett åtgärdsprogram, istället för att länsstyrelserna alltid ska ansvara för redovisningen oavsett deras roll i åtgärdsprogrammets genomförande.

Förslaget kräver en författningsändring i 37 § luftkvalitetsförordningen (2010:477) och ett bemyndigande i miljöbalken.

3.4.1 Förslag till ändringar i miljöbalken

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
5 kap. 10 §	5 kap. 10 §
Regeringen får föreskriva att vissa åtgärdsprogram *skall* prövas av regeringen.	Regeringen får föreskriva att vissa åtgärdsprogram *ska* prövas av regeringen.
Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om hur åtgärdsprogram *skall* upprättas, vad sådana program *skall* innehålla och hur samråd *skall* ske.	Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om hur åtgärdsprogram *ska* upprättas, vad sådana program *ska* innehålla och hur samråd *ska* ske.
	Regeringen får meddela föreskrifter om hur åtgärdsprogram ska tillgängliggöras och följas upp.

3.4.1 Förslag till ändringar i luftkvalitetsförordningen (2010:477)

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
37 § Den som har fastställt ett åtgärdsprogram ska	
1. skicka en kopia av programmet till Naturvårdsverket och de andra myndigheter och kommuner som berörs, *och* 2. kostnadsfritt genom internet göra information tillgänglig för allmänheten och andra berörda eller intresserade om programmet, om hur det genomförs och om var allmänheten kan få regelbundet uppdaterad information om programmet och dess genomförande.	1. skicka en kopia av programmet till Naturvårdsverket och de andra myndigheter och kommuner som berörs, 2. kostnadsfritt genom internet göra information tillgänglig för allmänheten och andra berörda eller intresserade om programmet, om hur det genomförs och om var allmänheten kan få regelbundet uppdaterad information om programmet och dess genomförande*, och* *3. årligen senast den 31 oktober redovisa till Naturvårdsverket i vilken grad åtgärderna har genomförts, vilka effekter åtgärderna bedöms ha haft på de aktuella luftföroreningshalterna, om miljökvalitetsnormerna följs och, om miljökvalitetsnormerna inte följs, en bedömning av när miljökvalitetsnormerna kan följas.*
Om ett åtgärdsprogram har fastställts av en länsstyrelse, får länsstyrelsen överlåta till en eller flera kommuner att göra den information som avses i första stycket 2 tillgänglig för allmänheten och andra berörda eller intresserade om det är lämpligt att göra en sådan överlåtelse och de berörda kommunerna är överens med länsstyrelsen om detta. Om ett åtgärdsprogram har fastställts av regeringen, får regeringen överlåta till berörd länsstyrelse att göra den information som avses i första stycket 2 tillgänglig för allmänheten och andra berörda eller intresserade. Länsstyrelsen får i sin tur överlåta informationsskyldigheten till en eller flera kommuner, om de förutsättningar som anges i andra stycket är uppfyllda.	

3.4.2 Motivering

I dagsläget är tillgång till information om genomförande och uppföljning av åtgärdsprogram generellt sätt mycket begränsad. Det finns även starka indikationer på viktiga brister i arbete med genomförande och uppföljning av åtgärdsprogram.

Förslaget skulle säkerställa ett mer kontinuerligt arbete med genomförande och uppföljning av åtgärdsprogram hos de aktörer som ansvarar för åtgärdsprogrammen. Det skulle även utöka tillgängligheten av aktuell information om genomförande av åtgärdsprogram, ge Naturvårdsverket

större möjligheter att identifiera brister i genomförandet av ett åtgärdsprogram och ge Naturvårdsverket möjlighet att agera på ett tidigt och lämpligt sätt. Det skulle även minska risken att få inaktuella åtgärdsprogram, där åtgärder inte genomförs och som inte revideras/kompletteras där det finns ett tydligt behov.

Förslaget är särskilt viktigt om Naturvårdsverket skulle få i uppdrag att ta fram förslag till nationell åtgärdsplan som komplement till de lokala och regional åtgärdsprogrammen (se avsnitt 4.2). En viktig del i en sådan nationell åtgärdsplan skulle vara en sammanställning av pågående åtgärdsarbete på lokal och regional nivå varför Naturvårdsverket skulle behöva ha tillgång till regelbundet uppdaterat information.

Den föreslagna deadlinen för de årliga redovisningarna skulle även ge Naturvårdsverket möjlighet att vid behov uppdaterar tidigare rapporterade uppgifter om fastställda åtgärdsprogram innan deadlinen för rapportering till EU den 31 december. Detta skulle säkerställa att Sverige har en aktuell redovisning till EU-kommissionen om pågående åtgärdsarbete i Sverige. Detta anses vara särskilt relevant när det finns pågående överträdelseärenden.

Att ställa krav på redovisning av arbete med genomförande av åtgärdsprogram i luftkvalitetsförordningen istället för i länsstyrelsernas regleringsbrev skulle innebära flera fördelar. Ansvaret skulle ligga direkt på de som ansvarar för programmet, istället för att ha länsstyrelserna som mellanhand. Förslaget skulle strömlinjeforma kraven kring åtgärdsprogram i lagstiftningen jämfört med det befintliga upplägget och kan därför anses bidra till en regelförenkling. Naturvårdsverket skulle också få ett tydligare ansvar för att även vägleda kring redovisning av arbete med genomförande av åtgärdsprogram.

3.4.3 Hur det fungerar idag

Den som fastställer ett åtgärdsprogram ska enligt 37 § luftkvalitetsförordningen bl.a. tillgängliggöra regelbundet uppdaterad information om genomförande av åtgärdsprogrammet. Regeringen ställer också krav på de relevanta länsstyrelserna via regleringsbrevet att redovisa information om genomförande av åtgärdsprogram. Redovisningarna ska innehålla information om i vilken grad åtgärderna har genomförts, vilka effekter åtgärderna bedöms ha haft på luftföroreningshalterna och om miljökvalitetsnormerna följs. I de fall det handlar om överskridande av EU:s gräns- eller målvärden ska berörda länsstyrelser bedöma hur länge överskridandena kan antas bestå.

Trots dessa krav är redovisningen och tillgängliggörande av information om genomförande av befintliga åtgärdsprogram generellt sätt mycket begränsade. I ett antal fall saknas helt lättillgänglig information om genomförandet av åtgärdsprogram i enlighet 37 § luftkvalitetsförordningen. Där information finns är den endast tillgänglig på lokal nivå och i länsstyrelsernas årsredovisningar. Informationen sammanställs och tillgängliggörs inte på nationell nivå, vilket gör det svårart för intressenter att hitta relevant information.

Det görs inte heller någon nationell kontroll och uppföljning av arbete med genomförande av åtgärdsprogram. Det finns däremot krav enligt 5 kap. 9 § miljöbalken att ett åtgärdsprogram ska omprövas vid behov, dock minst vart sjätte år. Kravet antyder behov av kontinuerlig uppföljning för att kunna bedöma om det föreligger skäl för omprövning av åtgärdsprogrammet tidigare än sex

år efter fastställandet. Naturvårdsverket kan inte se att detta krav har efterlevts i någon större utsträckning. Faktum är att det endast finns ett fall[35] där ett kompletterande åtgärdsprogram har fastställts inom 6 år efter fastställandet, trots att åtgärdsprogram i flera fall har varit otillräckliga. Detta ger en stark indikation på att uppföljningen av åtgärdsprogrammen inte fungerar på ett tillfredsställande sätt i dagsläget. Det finns även fall där det har gått mer än 6 år innan ett åtgärdsprogram har omprövats.

3.4.4 Hur det är tänkt att fungera

Det befintliga kravet i länsstyrelsernas regleringsbrev om redovisning av arbete med genomförande av åtgärdsprogram föreslås ersättas med ett krav i 37 § luftkvalitetsförordningen vilket riktas direkt till den som fastställt ett åtgärdsprogram. Redovisning ska ske årligen senast den 31 oktober till Naturvårdsverket.

Enligt 42 § luftkvalitetsförordningen ska Naturvårdsverket ta fram och tillhandahålla årliga sammanställningar med information om bl.a. fastställda åtgärdsprogram enligt 37 §. Det föreslagna tillägget i 37 § skulle därmed innebära att Naturvårdsverket kan tillhandahålla sammanställningar av redovisad information om genomförandet av beslutade åtgärdsprogram. Detta skulle vara ett mycket relevant och lämpligt komplement till den sammanställning av beslutade åtgärdsprogram som idag tillgängliggörs via Naturvårdsverkets hemsida[36].

Eftersom krav på årliga redovisningar skulle ingå i luftkvalitetsförordningen, istället för länsstyrelsernas regleringsbrev, skulle det bli tydligt att Naturvårdsverket ansvar för vägledning kring detta. Naturvårdsverkets vägledning i Luftguiden skulle därför lämpligen kompletteras med detaljerade riktlinjer och rekommendationer om hur redovisningarna bör tas fram och skickas till Naturvårdsverket.

Eftersom Naturvårdsverket blir en tydlig mottagare både för nya åtgärdsprogram och information om deras genomförande, får Naturvårdsverket en utökad möjlighet att kontinuerligt följa upp och kommunicera kring arbete med åtgärdsprogram. Om Naturvårdsverket skulle identifiera brister i genomförandet av ett åtgärdsprogram eller om det blir tydligt att en tidig omprövning av ett åtgärdsprogram behövs kan Naturvårdsverket kommunicera detta till de berörda.

3.4.5 Krävs ett bemyndigande?

Naturvårdsverket är tveksam till om förslaget ryms inom de två bemyndiganden som återfinns i miljöbalken, dvs. 5 kap. 10 § andra stycket och 5 kap. 12 § andra stycket miljöbalken. Naturvårdsverket kan konstatera att 37 § luftkvalitetsförordningen är meddelad med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen, trots att den reglerar ett åliggande för en kommun. Förslaget innebär också ett åliggande för kommunen och bör därför kräva ett bemyndigande i miljöbalken. Naturvårdsverket föreslår därför ett sådant bemyndigande genom att ett tredje stycke läggs till i 5 kap. 10 § miljöbalken och har utformat förslaget så att nuvarande reglering i 37 § luftkvalitetsförordningen ryms inom bemyndigandet.

[35] Göteborgsregionens första åtgärdsprogram fastställdes den 9 december 2004. Den 19 maj 2006 fastställdes ett kompletterat åtgärdsprogram för regionen.

[36] https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Luft-och-klimat/Miljokvalitetsnormer-for-utomhusluft/Atgardsprogram-for-luft/

3.4.6 Kan genomföras med olika ambitionsnivåer

Ett tänkbart alternativ är att kräva redovisningar vartannat år istället för årligen. I och med att det redan idag finns krav på årliga redovisningar (i länsstyrelsernas regleringsbrev) och tillgängliggörande av regelbundet uppdaterad information om genomförande av åtgärdsprogrammet (enligt 37 § luftkvalitetsförordningen) anses det mest relevant med krav på årliga redovisningar till Naturvårdsverket.

Ett annat alternativt är att redovisning ska vara frivilligt, dvs. att Naturvårdsverket tar initiativ till att begära in informationen från de relevanta aktörerna utan formella krav. Förutsatt att det befintliga kravet i länsstyrelsernas regleringsbrev skulle tas bort (för att undvika dubbelrapporteringar), skulle detta innebära en lättnad av kraven jämfört med idag. Det är tveksamt att en lättnad av kraven kan motiveras med tanke på de tydliga bristerna som finns i arbetet idag.

Ett sätt att öka ambitionsnivån med förslaget skulle vara att ställa ytterligare högre krav på vad redovisningen ska innehålla. Det föreslås dock att i ett första skede kräva in samma nivå av information som idag redovisas till regeringen i enlighet med kraven i länsstyrelsernas regleringsbrev. I framtiden skulle det dock kunna bli aktuellt att ställa högre och mer specifika krav på vad redovisningarna ska innehålla om förslaget inte skulle resultera i de förbättringar som önskas vad gäller uppföljning och redovisning.

3.4.7 Konsekvenser för Naturvårdsverket

Att ta emot redovisningarna och tillgängliggöra de årliga redovisningarna via hemsidan skulle inte innebära några större konsekvenser för Naturvårdsverket vad gäller ökat resursbehov och bör kunna göras med befintliga resurser. Att göra mer detaljerade sammanställningar av redovisade uppgifter samt att granska och återkoppla kring identifierade brister skulle innebära ett visst utökat behov av interna resurser.

En positiv konsekvens av förslaget för Naturvårdsverket är att verket skulle få bättre kännedom om pågående åtgärdsarbete i landet och skulle och utöka möjligheterna att jobba mer effektivt och proaktivt jämfört med idag. Det skulle även ge Naturvårdsverket ett centralt underlag för att kunna ta fram en nationell åtgärdsplan (se avsnitt 4.2) och ge även ett viktigt underlag för miljömålsuppföljning.

3.4.8 Konsekvenser för länsstyrelserna

Förslaget skulle minska arbetsbördan för ett antal länsstyrelser.

3.4.9 Konsekvenser för kommuner

Förslaget skulle kräva en viss utökning av personalresurser hos de fåtal kommuner som ansvarar för pågående åtgärdsprogram för att ta fram årliga redovisningar. De bör dock redan idag tillhandahålla underlaget för länsstyrelsernas årliga redovisningar till regeringen och även tillgängliggöra regelbundet uppdaterad information om genomförande av åtgärdsprogrammet via internet.

3.4.10 Konsekvenser för övriga

Tillgång till mer aktuell och lättillgänglig information om pågående åtgärdsarbete skulle öka för alla berörda.

3.5 Utveckling av nationellt modelleringsverktyg för att underlätta och förbättra kommunernas problem- och åtgärdsanalyser

Naturvårdsverket föreslår att regeringen ger SMHI ansvar att tillhandahålla ett nationellt modelleringsverktyg för att stödja kommunerna i arbete med åtgärdsprogram.

Modelleringsverktyget ska utvecklas som en del av det nationella modelleringssystemet SIMAIR. Det ska helst vara fritt tillgängligt och ska på ett enkelt sätt kunna ge nödvändiga uppgifter om bl.a. omfattning av överskridanden av miljökvalitetsnormerna, källfördelning, effekter av enskilda åtgärder och olika åtgärdsscenarier.

Att genomföra gedigna problem- och åtgärdsanalyser med hjälp av modellering är nödvändigt för att få fram allt underlag som ska ingå i åtgärdsprogrammen och rapportering av dessa till EU-kommissionen. Underlaget ger också ett viktigt beslutsunderlag för att prioritera de lämpligaste och effektivaste åtgärderna för att hålla perioden för överskridande så kort som möjligt. Funktionerna som föreslås att utvecklas i SIMAIR är också nödvändiga för att Naturvårdsverket ska kunna ta fram förslag till en nationell åtgärdsplan.

Förslaget kräver ett tillägg i SMHI:s regleringsbrev.

3.5.1 Motivering

Modellering är ett nödvändigt verktyg för att besvara flera av de frågeställningar som finns vid framtagande av åtgärdsprogram. Förutom att vara ett stöd i att bedöma tidpunkt och utbredning för ett överskridande, ger modellering möjligheter att utvärdera exponering samt källfördelning och olika åtgärds- och framtidsscenarier. Det finns ett antal olika modeller som används i Sverige idag, men användningen för arbete med åtgärdsprogram har hittills varit begränsad. Att utveckla särskilda funktioner i det nationella modelleringssystemet SIMAIR (se beskrivning av SIMAIR i avsnitt 2.1.2) för arbete med åtgärdsprogram och göra SIMAIR till ett gratis verktyg för kommunernas arbete skulle medföra stora fördelar.

Kommunerna skulle få utökade möjligheter att göra en gedigna och detaljerade analyser av överskridanden och vad de beror på. Att få en bra förståelse av ett överskridandes omfattning och vilka källor som är de viktigaste att åtgärda ger ett viktigt beslutsunderlag för att sedan kunna välja lämpliga och effektiva åtgärder.

Kommunerna skulle också få utökade möjligheter att göra olika åtgärdsscenarier för att analysera effekter av enskilda åtgärder och den sammantagna effekten av alla åtgärder som föreslås ingå i ett åtgärdsprogram. Sådana scenarier kan även ge viktig information om när de relevanta miljökvalitetsnormerna ska kunna följas. Dessa uppgifter är ett viktigt beslutsunderlag som kan underlätta för och motivera det slutgiltiga valet av åtgärder i ett åtgärdsprogram.

Förslaget är delvis en viktig förutsättning för att Naturvårdsverket ska kunna ta fram förslag till en nationell åtgärdsplan (se avsnitt 4.2) och skulle även öka Sveriges möjlighet att genomföra fullständiga rapporteringar av fastställda åtgärdsprogram till EU. De rapporteringar som hittills har gjorts har innehållit stora brister p.g.a. obligatoriska uppgifter som saknas. Dessa uppgifter skulle kunna tillhandahållas för framtida rapporteringar via SIMAIR.

Det föreslås att SIMAIR-modelleringssystemet skulle vara fritt tillgängligt för alla Sveriges kommuner och inte bara de som har ett formellt arbete med åtgärdsprogram. Samhällsnyttan med detta skulle vara stor. Det skulle sänka tröskeln för kommunerna att arbeta med luftkvalitetsmodeller och innebära att alla kommuner i Sverige skulle ha samma möjligheter och verktyg för att göra egna modellberäkningar av luftkvaliteten i sina kommuner. Detta kan vara särskilt användbart vid stadsplanering och i åtgärdsarbete för förbättrad luftkvalitet.

3.5.2 Hur det fungerar idag

Lagstiftningen innehåller detaljerade krav kring vad ett åtgärdsprogram ska innehålla och vilka uppgifter som ska rapporteras om ett fastställt åtgärdsprogram. Detta ställer krav på kommunerna att göra detaljerade problemanalyser och kvantitativa analyser av förslag till olika åtgärder. Syftet är att få fram ett tillräckligt omfattande beslutsunderlag och sedan kunna visa att de åtgärder som ska vidtas är lämpliga och effektiva för att åtgärda det identifierade problemet.

De problemanalyser som har gjorts i tidigare fastställda åtgärdsprogram i Sverige har haft viktiga brister. Analyserna är ofta väldigt övergripande. Få program innehåller kvantitativa analyser av olika källors bidrag till överskridanden av miljökvalitetsnormerna. I de flesta programmen har exempelvis vägtrafiken angetts som huvudproblemet utan att identifiera de bidrag som kommer från olika fordonstyper/-klasser. Information om omfattningen av överskridanden kan också saknas, vilket gör det svårt att bedöma om de åtgärder som föreslås i ett åtgärdsprogram är tillräckligt omfattande och inriktade mot hela det berörda området.

Analyser av olika åtgärdsscenarier och effekter av olika åtgärder har också varit bristfälligt. I de flesta åtgärdsprogrammen har endast kvalitativa eller semikvantitativa bedömningar gjorts om förväntade effekter av olika åtgärder (t.ex. liten, medel eller stor effekt) och i flera fall har bedömningar om när miljökvalitetsnormerna förväntas att kunna följas saknats.

De som ansvarar för att ta fram åtgärdsprogram har i flera fall inte haft tillgång till en modell som kan tillhandahålla det nödvändiga underlaget för problem- och åtgärdsanalyserna. De saknar också ofta kompetens för att kunna genomföra de nödvändiga modellberäkningarna eftersom det i dagsläget inte finns något modelleringsverktyg eller andra standardmetoder som kan tillhandahålla uppgifterna på ett enkelt sätt. För att kunna ta fram dessa uppgifter krävs därför ofta någon form av konsultstöd. Att handla upp konsultstöd för detta kan vara resurs- och kostnadsdrivande för kommuner. Eventuella brister i upphandlingsunderlaget riskerar också att få stor påverkan på resultatens kvalitet och användbarhet. Detta riskerar dessutom att i onödan fördyra processen att få fram underlaget för det svenska arbetet med åtgärdsprogram.

Naturvårdsverket har tidigare identifierat problemet med bristfälliga analyser i åtgärdsprogrammen och under 2015 gav Referenslaboratoriet för tätortsluft – modeller (Reflab – modeller) i uppdrag att ta fram ett särskilt vägledningsdokument om hur modeller kan användas för att få fram de nödvändiga uppgifterna för åtgärdsprogrammen. Vägledningen har haft en viss positiv effekt. De

allra senaste åtgärdsprogrammen har generellt sett haft något bättre och mer detaljerade analyser jämfört med tidigare åtgärdsprogram. Programmen och rapporteringarna har dock fortfarande saknat viktiga analyser och uppgifter som är obligatoriska enligt lagstiftningen.

3.5.3 Hur det är tänkt att fungera

Naturvårdsverket föreslår att SMHI får ansvar för att utveckla särskilda funktioner i SIMAIR för att underlätta för kommuner att få ett tillräckligt omfattande beslutsunderlag och de uppgifter som behövs för redovisning och rapportering av åtgärdsprogram enligt lagstiftningens krav. Dessa funktioner i SIMAIR ska helst vara fritt tillgängliga för kommunerna att använda.

Funktioner behöver utvecklas för att enkelt kunna få fram följande uppgifter från SIMAIR:

- En karta som visar den geografiska utbredningen av ett överskridande av miljökvalitetsnormerna (i både PDF- och GIS-format).
- Vägsträcka (km) eller yta (km^2) som omfattas av ett överskridande.
- Antal personer som berörs av ett överskridande.
- Källfördelning i procent (alternativt halter i mikrogram per kubikmeter) från olika utsläppskällor. Haltbidraget från olika utsläppskällor ska delas upp och redovisas på regional, urban och lokal skala i åtgärdsprogrammet. För det lokala haltbidraget från vägtrafik behövs en detaljerad fördelning för exempelvis lätta personbilar, tung trafik, olika EURO-klasser, dubbdäcksanvändning osv.
- Effekter på halter (både årsmedelvärde och antalet överskridanden) och utsläpp (kiloton/år) av berörda föroreningar av enskilda och/eller paket av åtgärder.
- Framtids- och åtgärdsscenarier för att uppskatta effektiviteten av ett förslag till åtgärdsprogram för att minska halterna jämfört med basscenario (dvs. utan ytterligare åtgärder). Med hjälp av sådana scenarier kan man få viktig information om när miljökvalitetsnormerna förväntas att kunna följas.

Om en årlig nationell modellering skulle genomföras i framtiden (se avsnitt 2.1) kommer vissa av dessa uppgifter kunna hämtas direkt från dessa beräkningar, nämligen den geografiska utbredningen av överskridanden, vägsträcka/yta som omfattas, antal personer som berörs och källfördelning. Det kan dock i vissa fall finnas behov av justeringar i beräkningarna. Kommunerna behöver därför möjligheten att kunna uppdatera indata för de gator där MKN riskerar att överskridas, t.ex. med uppgifter från nya trafikmätningar och nya befolkningsdata. I fall det finns betydande skillnader mellan uppmätta och beräknade halter kan det också finnas behov av att korrigera de modellerade halterna mot mätningar och få ut korrigerade data från modellen om omfattningen av överskridandet osv. Om en nationell modellering inte genomförs, behöver kommunerna själva kunna genomföra beräkningar av luftkvaliteten i sina tätorter och få ut alla nödvändiga uppgifter för arbetet med åtgärdsprogram.

För att kunna göra bästa möjliga åtgärdsscenarier behöver prognoser för olika framtida år tas fram och implementeras i SIMAIR. SIMAIR har idag scenarier för 2020 och 2030, men dessa är inte uppdaterade efter dagens kunskap och mest troliga emissionsscenarier. Det föreslås att nya prognoser tas fram för exempelvis 2030 och 2050, samt även för mellanliggande år genom interpolation. För att säkerställa att scenarioåren hålls aktuella, skulle de behöva uppdateras mer frekvent än vad som tidigare gjorts, förslagsvis ca vart annat år.

För att kunna göra åtgärdsscenarier behöver kommunerna också ta fram uppgifter om hur olika förslag till åtgärder kommer att påverka utsläppskällorna, exempelvis förändrade trafikflöden eller

fordonssammansättning på gatorna. För att underlätta arbetet med olika trafikprognoser ska det vara möjligt för användare av SIMAIR att ladda ner trafikdata för sin kommun för olika år i lämplig format (t.ex. shapefil), göra ändringar i filen och sedan ladda upp framtagna utsläppsscenario till SIMAIR för att kunna beräkningar effekterna på luftkvaliteten.

Det ska inte bli obligatoriskt för kommunerna att använda SIMAIR för att få fram dessa uppgifter. Andra modeller kan också användas för att få fram motsvarande uppgifter. Med en nationell modell såsom SIMAIR, som är särskilt anpassad för att få ut alla nödvändiga uppgifter, och som kan visa på bra exempel, kommer det att vara enklare för Naturvårdsverket och Reflab-modeller att utveckla mer detaljerad vägledning om hur man kan få fram motsvarande uppgifter från andra modeller och därmed utöka kommunernas möjligheter till ett effektivt åtgärdsarbete.

3.5.4 Kan genomföras med olika ambitionsnivåer

Enligt uppgifter från SMHI kan förslaget genomföras med olika ambitionsnivåer och de har tagit fram kostnadsuppskattningar som har angetts i ett intervall från lägsta ambitionsnivå till högsta ambitionsnivå för olika aktiviteter. Detta underlag kan användas för att prioritera bland de föreslagna funktionerna för att få bästa möjliga resultat utifrån de medel som finns tillgängliga.

En viktig fråga är hur verktyget ska tillgängliggöras. Det finns tydliga fördelar med att göra SIMAIR och de funktioner som föreslås utvecklas fritt tillgängligt. Detta skulle dock innebära ökade kostnader för att förvalta systemet. En mindre ambitiös lösning skulle vara att SMHI utvecklar funktionerna för SIMAIR, men att användare även i fortsättningen ska behöva betala en licensavgift för att täcka SMHI:s kostnader för att förvalta systemet (se avsnitt 2.1.2 för mer information om den befintliga förvaltningsmodellen för SIMAIR).

Ett alternativ till detta förslag är att istället arbeta med att förbättra vägledningen. Naturvårdsverket anser dock att det är tveksamt att detta skulle vara en lika effektiv lösning och det skulle sannolikt vara betydligt mer resurskrävande totalt sett för kommunerna att ta fram underlaget själva eller upphandla konsulter för detta.

3.5.5 Konsekvenser för SMHI

SMHI har genomfört en förstudie för att undersöka vad det skulle innebära för myndigheten att tillhandahålla de föreslagna funktionerna för åtgärdsarbetet i det nationella modelleringssystemet SIMAIR.

Kostnaderna för att göra allt nödvändigt utvecklingsarbete för att utveckla funktionerna uppskattas till mellan 2,2 - 6 Mkr beroende på ambitionsnivå. SMHI noterar dock att dessa är grova uppskattningar och att om uppdraget senare blir aktuellt kommer de att behöva ta ställning till rådande förutsättningar och ansvarsfördelning för att kunna ta fram säkrare kostnadsförslag. Kostnaderna för att sedan förvalta funktionerna och tillhandahålla verktyget fritt tillgängligt för kommunerna bedöms inte rymmas i myndighetens nuvarande ramanslag. SMHI ser även att det skulle vara nödvändigt att göra justeringar i deras regleringsbrev och möjligen även deras instruktion.

SMHI ser att förslaget skulle ha en rad av positiva konsekvenser för SMHI men även vissa utmaningar.

SMHI är en statlig myndighet som bidrar till hållbarhet och har en viktig roll att förutse förändringar i väder, vatten och klimat. SMHI tar fram beslutsunderlag som bidrar till en god samhällsplanering, till att minska sårbarheten i samhället och till att miljökvalitetsmålen nås. Att göra SIMAIR-systemet fritt tillgängligt för Sveriges kommuner skulle leda till harmonisering och att alla kommuner får samma möjlighet till god samhällsplanering genom att ha tillgång till ett kraftfullt och användarvänligt verktyg för luftvårdsarbetet. En effekt av SIMAIR som är fritt tillgängligt för kommuner och myndigheter är behov av utökad rådgivning, support och utbildning. Detta kan leda till att SMHI bygger upp en ännu större kompetensbas inom luftkvalitet; samtidigt behöver denna förändring finansieras.

Luftkvalitet är en viktig aspekt bland FN:s Globala Mål utpekade i Agenda 2030, bland annat Mål 11: Hållbara städer och Samhällen. Till 2030 ska städernas negativa miljöpåverkan per person minskas, bland annat genom att ägna särskild uppmärksamhet åt luftkvalitet. Genom förslaget skulle SMHI bli en ännu viktigare aktör i arbete med detta mål i Agenda 2030, genom att SMHI:s kompetens och modellsystem synliggörs i mycket större grad och kommer till ännu större nytta i samhället.

Om det blir aktuellt med ett skarpt uppdrag att göra SIMAIR tillgängligt för Sveriges kommuner finns det en rad aspekter som skulle behöva undersökas, kopplat till avgränsningar mot SMHI:s affärsverksamhet. Exempelvis möjligheter att finansiera vissa moduler/tillämpningar med avgifter. Detta får SMHI undersöka vidare om uppdraget skulle bli aktuellt.

3.5.6 Konsekvenser för Naturvårdsverket

Förslaget skulle underlätta för vår vägledning av kommunernas arbete med åtgärdsprogram och skulle utöka möjligheterna för Naturvårdsverket att kunna genomföra fullständiga rapporteringar till EU. Det skulle även underlätta för verkets bedömningar om huruvida ett åtgärdsprogram är tillräckligt och om det finns behov av kompletterande nationella åtgärder/styrmedel (se avsnitt 3.2 och 4.2).

Under förutsättning att ansvaret för att utveckla och tillhandahålla modelleringsverktyget läggs in i SMHI:s regleringsbrev, skulle förslaget inte påverka Naturvårdsverkets budget för miljöövervakning av luft och miljökvalitetsnormerna för utomhusluft. Vid behov skulle Naturvårdsverket eventuellt kunna fortsätta att delfinansiera viktiga utvecklingsprojekt kopplat till SIMAIR-systemet, om sådana engångskostnader ryms i Naturvårdsverkets framtida anslag.

3.5.7 Konsekvenser för Trafikverket

Trafikverket ser positivt på förslaget att ett nationellt modelleringsverktyg ska utvecklas som en del av SIMAIR så att systemet blir mer använt i luftvårdsarbetet. De nya funktionerna skulle vara värdefulla i Trafikverkets arbete med att nå en god luftkvalitet, bland annat som underlag i arbetet inom lokala och regionala åtgärdsprogram där Trafikverket är berörd aktör samt i åtgärdsanalyser och exponeringsberäkningar.

Det finns inget utrymme i Trafikverkets nuvarande anslag att bidra till utvecklingen av detta modelleringsverktyg, inte heller till den ökade förvaltningskostnad som följer av detta. Skulle verktyget bli gratis för kommuner så att licensintäkter ej inkommer behöver finansiering för förvaltning avsättas i berörd myndighets anslag.

3.5.8 Konsekvenser för länsstyrelserna

I de fall länsstyrelser ansvarar för att ta fram ett åtgärdsprogram kommer detta förslag att underlätta och leda till avsevärda kostnadsbesparingar i deras luftvårdsarbete.

3.5.9 Konsekvenser för kommuner

I de fall kommuner ansvarar för att ta fram ett åtgärdsprogram kommer detta förslag att underlätta och leda till avsevärda kostnadsbesparingar i deras arbete.

Om SIMAIR görs till ett gratis verktyg skulle kostnader för ca 40 kommuner som idag årligen köper licenser till SIMAIR minskar, samtidigt som alla kommuner får möjligheter att bedriva ett kostnadseffektivt arbete med kontroll av luftkvalitet och även stadsplanering via tillgång till SIMAIR. Utökade samverkansmöjligheter mellan svenska kommuner kan också vara en positiv konsekvens.

3.5.10 Konsekvenser för övriga

Utvecklingen av nya och förbättrade funktioner i SIMAIR för åtgärdsarbete och att göra SIMAIR-systemet fritt tillgängligt skulle sannolikt göra modelleringssystemet ännu mer attraktivt för användare. Detta kan innebära en konkurrensmässig nackdel för andra modellutvecklare.

3.6 Naturvårdsverket ges möjlighet att rapportera behov av nytt åtgärdsprogram direkt till kommun

Naturvårdsverket ska få möjlighet att rapportera direkt till berörda kommuner att det behövs ett åtgärdsprogram. Det förtydligas även att flera kommuner kan upprätta ett åtgärdsprogram.

Om Naturvårdsverket bedömer att det är lämpligt att ett åtgärdsprogram upprättas av en eller flera kommuner ska Naturvårdsverket rapportera detta till den eller dessa. Den eller de kommuner som tagit emot en sådan rapport ska upprätta förslag till, och fastställa, ett åtgärdsprogram. Förslaget innebär att kommunen ska ha samma möjlighet som länsstyrelsen att, för det fall att Naturvårdsverkets bedömning av behovet av ett åtgärdsprogram inte delas, överlämna denna fråga till regeringens bedömning. Förslaget innebär inga förändring när det gäller kommunens eller kommunernas möjlighet att motsätta sig att det är deras uppgift att ta fram ett åtgärdsprogram, förutom att det istället för länsstyrelsen är Naturvårdsverket som har att överlämna frågan till regeringen om det råder delade meningar i denna fråga.

De flesta åtgärdsprogram upprättas idag av kommuner men Naturvårdsverket måste rapportera behovet till länsstyrelsen som därefter överlåter uppgiften till kommunen eller kommunerna. Detta framstår som en omständlig och tidskrävande ordning som riskerar att fördröja igångsättandet av arbetet med att ta fram ett åtgärdsprogram. Hälso- och miljöskäl talar för att framtagandeprocessen effektiveras. Sverige har även en skyldighet att överlämna åtgärdsprogram till Europeiska kommissionen utan dröjsmål, men inte senare än två år efter utgången av det år då det första överskridandet observerades. En effektivare process innebär större möjligheter att uppfylla detta krav.

Naturvårdsverket bedömer att förslaget kräver ändringar i luftkvalitetsförordningen (2010:477).

3.6.1 Förslag till ändring i luftkvalitetsförordningen (2010:477)

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
31 §	
Naturvårdsverket ska undersöka behovet av ett åtgärdsprogram enligt 5 kap. miljöbalken 1. efter en underrättelse enligt 30 §, eller 2. om kontrollen enligt 28 § 1, 2 eller 3 visar att en föroreningsnivå som anges i miljökvalitetsnormerna kan antas komma att överskridas.	
Om Naturvårdsverket finner att ett åtgärdsprogram behövs, ska verket rapportera detta till de berörda	Om Naturvårdsverket finner att ett åtgärdsprogram behövs, ska verket rapportera detta till de berörda

länsstyrelserna.	länsstyrelserna *eller kommunerna*.

Naturvårdsverket ska rapportera behovet av åtgärdsprogram till regeringen om det
1. finns särskilda skäl för att det inte ska vara en länsstyrelse eller en kommun som upprättar ett förslag till eller fastställer ett åtgärdsprogram, eller
2. behövs ett åtgärdsprogram på grund av betydande gränsöverskridande föroreningar som innebär att artikel 25 i luftkvalitetsdirektivet ska tillämpas.

32 §	**32 §**
En länsstyrelse som har tagit emot en rapport enligt 31 § andra stycket ska snarast	En länsstyrelse som har tagit emot en rapport enligt 31 § andra stycket ska snarast upprätta ett förslag till åtgärdsprogram.
1. upprätta ett förslag till åtgärdsprogram*, eller*	
2. överlåta till en eller flera kommuner att upprätta ett förslag till åtgärdsprogram, om det är lämpligt att göra en sådan överlåtelse och de berörda kommunerna är överens med länsstyrelsen om detta.	
	En eller flera kommuner som har tagit emot en rapport enligt 31 § andra stycket ska snarast upprätta ett förslag till åtgärdsprogram, om den eller de berörda kommunerna är överens med Naturvårdsverket om detta.
Om länsstyrelsen inte delar Naturvårdsverkets bedömning av behovet av åtgärdsprogram, får länsstyrelsen överlämna frågan till regeringen innan länsstyrelsen vidtar någon åtgärd enligt första stycket. Ett sådant överlämnande ska innehålla en redogörelse för länsstyrelsens syn på behovet av åtgärdsprogram.	Om länsstyrelsen*, kommunen eller kommunerna* inte delar Naturvårdsverkets bedömning av behovet av åtgärdsprogram, får länsstyrelsen*, kommunen eller kommunerna* överlämna frågan till regeringen innan länsstyrelsen*, kommunen eller kommunerna* vidtar någon åtgärd enligt första *eller andra stycket*. Ett sådant överlämnande ska innehålla en redogörelse för länsstyrelsens*, kommunens eller kommunernas* syn på behovet av åtgärdsprogram.
Om *länsstyrelsen* inte kan komma överens med en kommun om att kommunen ska upprätta ett förslag till åtgärdsprogram, får *länsstyrelsen*	Om Naturvårdsverket inte kan komma överens med en kommun *eller flera kommuner* om att kommunen *eller kommunerna* ska upprätta ett förslag till åtgärdsprogram, får *Naturvårdsverket*

överlämna frågan till regeringen. Ett sådant överlämnande ska innehålla en redogörelse för varför det är lämpligt att kommunen upprättar förslaget samt en redovisning av det som har kommit fram vid överläggningarna i ärendet.	överlämna frågan till regeringen. Ett sådant överlämnande ska innehålla en redogörelse för varför det är lämpligt att kommunen *eller kommunerna* upprättar förslaget samt en redovisning av det som har kommit fram vid överläggningarna i ärendet.

3.6.2 Motivering

Enligt artikel 23.1 luftkvalitetsdirektivet ska luftkvalitetsplanerna (åtgärdsprogrammen) överlämnas till Europeiska kommissionen utan dröjsmål, men inte senare än två år efter utgången av det år då det första överskridandet observerades. Det finns alltså en bortre tidsgräns för när ett åtgärdsprogram behöver vara upprättat och detta utgör ett viktigt skäl för att se över processen för framtagande och fastställande av åtgärdsprogram. Eventuella ändringar när det gäller processen får naturligtvis inte medföra att kvaliteten på åtgärdsprogrammen försämras eller att processen inte uppfyller de krav som gäller för den. Det är naturligvits även positivt ur miljö- och hälsoaspekter om tiden för att ta fram ett åtgärdsprogram hålls så kort som möjlig, utan att avkall görs på kvaliteten, eftersom detta innebär att möjligheten att hålla tiden för överskridande så kort som möjligt ökar. Detta är utgångspunkten för Naturvårdsverkets överväganden och förslag i denna del.

LÄNSSTYRELSENS OCH NATURVÅRDSVERKETS ROLL

I de fall Naturvårdsverket konstaterat att det finns ett behov av ett åtgärdsprogram är det viktigt att ett sådant tas fram så snabbt som möjligt och av rätt kommun eller myndighet. En del i att framtagandet ska ske så snabbt som möjligt är att minimera den tid från det att behovet konstaterats till det att den utpekade myndigheten eller kommunen kan inleda framtagandet av programmet. Naturvårdsverket bedömer därför att det finns skäl att nuvarande ordning ändras så att Naturvårdsverket förutom att kunna rapportera till länsstyrelsen även ska kunna rapportera direkt till en eller flera kommuner, som därmed ska ta fram och fastställa åtgärdsprogrammet. Förändring bedöms medföra tidsvinster för de allra flesta åtgärdsprogram. Detta eftersom det oftast är kommuner som upprättar och fastställer åtgärdsprogram. Med dagens system får kommunen denna möjlighet först efter att Naturvårdsverket rapporterat till länsstyrelsen som därefter överlåtit uppgiften till en eller flera kommuner. En ordning där Naturvårdsverket har möjlighet att, utöver till länsstyrelsen, rapporterar att det finns behovs av åtgärdsprogram direkt till berörda kommun eller kommuner föreslås därför.

Naturvårdsverket bedömer att det är möjligt för Naturvårdsverket att ta ställning till om det är länsstyrelsen eller en eller flera kommuner som ska upprätta och fastställa programmet. I förarbetena till miljöbalken anges bl.a. hur denna fråga kan bedömas[37]. Redan idag har Naturvårdsverket som uppgift att rapportera till regeringen för det fall att det av särskilda skäl varken ska vara länsstyrelsen eller kommunen som ska upprätta och fastställa ett åtgärdsprogram[38]. Länsstyrelsens möjlighet att överlåta framtagandet av åtgärdsprogrammet till en eller flera kommuner föreslås därmed tas bort.

[37] Prop. 1997/98:45 del 2, s. 50.

[38] 31 § luftkvalitetsförordningen.

Naturvårdsverket anser att det är viktigt att det, precis som idag, finns möjlighet för den som Naturvårdsverket rapporterar behovet av åtgärdsprogrammet till att överlämna frågan till regeringen för det fall att Naturvårdsverkets bedömning inte delas. Därför föreslås att även kommunen eller kommunerna som Naturvårdsverket rapporterar till får en sådan möjlighet. Idag krävs för att en eller flera kommuner ska få upprätta ett åtgärdsprogram att det är överens med länsstyrelsen om en sådan överlåtelse och länsstyrelsen får i annat fall överlämna frågan till regeringen. Naturvårdsverkets förslag innebär att kommunen eller kommunerna alltjämt ska ha kvar denna möjlighet till påverkan men att det är Naturvårdsverket som får överlämna frågan till regeringen.

Idag är det möjligt för länsstyrelsen att överlåta upprättandet och fastställandet av åtgärdsprogram till flera kommuner. I förarbetena till miljöbalken anges bl.a. att länsstyrelsen vanligtvis bör åläggas skyldighet att upprätta åtgärdsprogrammet om det är fråga om åtgärdsprogram för flera kommuner i samma län[39]. Samtidigt är det möjligt att överlåta åt flera kommuner att upprätta förslag till åtgärdsprogram[40], vilket är det som verkar vara det vanligaste förfarandet. I många fall är det också lämpligare. Naturvårdsverket anser att möjligheten att rapportera till flera kommuner, som därmed ska upprätta och fastställa åtgärdsprogrammet, är mycket viktig och att denna möjlighet behöver förtydligas och föreslår därför författningsändringar i enlighet med det.

Med de övriga förändringar som föreslås när det gäller regeringens och Naturvårdsverkets roller bedömer Naturvårdsverket att den föreslagna förändringen av länsstyrelsens roll inte riskerar att medföra att kvalitén på åtgärdsprogrammen försämras. Det ska samtidigt framhållas att länsstyrelsen har en betydelsefull roll och att myndigheten även fortsättningsvis kommer att ha det enligt Naturvårdsverkets förslag. Länsstyrelsen har t.ex. i många fall tillsyn över de större miljöfarliga verksamheterna och är därför en naturlig och viktig aktör att involvera i samrådet i de fall kommunen tar fram åtgärdsprogrammet. Länsstyrelsens kompetens när det gäller t.ex. planers inverkan på möjligheter att följa miljökvalitetsnormerna för utomhusluft är också viktig att ta tillvara på vid framtagandet och fastställandet av åtgärdsprogram.

3.6.3 Hur det fungerar idag

När ett överskridande kan antas ska kommunen underrätta Naturvårdsverket och berörda länsstyrelser[41]. Naturvårdsverket ska undersöka behovet av åtgärdsprogram. Om åtgärdsprogram behövs ska Naturvårdsverket rapportera det till länsstyrelsen. Om det finns särskilda skäl för att det inte ska vara länsstyrelsen eller kommun som ska upprätta och fastställa ett åtgärdsprogram ska rapportering istället ske till regeringen[42]. Anser länsstyrelsen att det inte finns något behov av åtgärdsprogram får länsstyrelsen överlämna frågan till regeringen[43]. Länsstyrelsen ska annars snarast upprätta ett förslag till åtgärdsprogram eller överlåta till en eller flera kommuner att ta fram förslag till åtgärdsprogram, om det är lämpligt med en sådan överlåtelse och de berörda kommunerna är överens med länsstyrelsen om detta[44].

[39] Prop. 1997/98:45 del 2, s. 50.

[40] 5 kap. 8 § miljöbalken och 32 § luftkvalitetsförordningen.

[41] 30 § luftkvalitetsförordningen.

[42] 31 § luftkvalitetsförordningen

[43] 32 § luftkvalitetsförordningen

[44] 32 § luftkvalitetsförordningen.

Naturvårdsverket bedömer att det framstår som en omständlig ordning att det är till berörda länsstyrelsen som Naturvårdsverket ska rapportera att det finns ett behov av åtgärdsprogram när Naturvårdsverket bedömer att det är lämpligare att det är en eller flera kommuner som ska upprätta ett åtgärdsprogram. Detta eftersom länsstyrelsen i de allra flesta fall därefter överlåter uppgiften att ta fram och fastställa åtgärdsprogrammet till en kommun. Naturvårdsverket ser att det finns ett behov av och möjlighet till regelförenkling genom att Naturvårdsverket har möjlighet att, utöver till länsstyrelsen, rapportera till en eller flera kommuner.

3.6.4 Hur det är tänkt att fungera

Förslaget innebär att Naturvårdsverket har möjlighet att, utöver till länsstyrelsen eller i särskilda fall regeringen, rapportera behovet av åtgärdsprogram till en eller flera kommuner. Detta innebär att det därmed är den länsstyrelse, kommun eller kommuner som Naturvårdsverket rapporterar till som kommer att få ta fram och upprätta åtgärdsprogrammet, under förutsättning att den mottagande aktören inte motsätter sig detta eller anser att det inte finns behov av åtgärdsprogram. I de fallen kan det bli aktuellt för regeringen att ta ställning till den fråga där det finns olika uppfattningar.

3.6.5 Konsekvenser för Naturvårdsverket

Förslaget innebär att Naturvårdsverket kommer att behöva ta ställning till om ett åtgärdsprogram ska upprättas och fastställas av länsstyrelsen eller en eller flera kommuner till skillnad från nuvarande regler som innebär att Naturvårdsverket endast behöver ta ställning till om det finns särskilda skäl för att det inte ska vara en länsstyrelse eller kommun som ska upprätta och fastställa ett åtgärdsprogram.

3.6.6 Konsekvenser för länsstyrelserna

Förslaget innebär att länsstyrelsen inte i samma utsträckning som med dagens system kommer att få rapport från Naturvårdsverket om att det behövs åtgärdsprogram. Det innebär minskade möjligheter för länsstyrelsen att själv upprätta och fastställa åtgärdsprogram. Mot bakgrund av att denna möjlighet utnyttjats i begränsad utsträckning bedöms förslaget i denna del inte medföra några betydande konsekvenser. Länsstyrelserna har istället i de flesta fall överlåtit uppgiften att ta fram och fastställa åtgärdsprogram till kommunerna. Förslaget innebär att länsstyrelsen inte längre ska ha en sådan möjlighet.

3.6.7 Konsekvenser för kommuner

Förslaget innebär att Naturvårdsverket har möjlighet att rapportera behovet av åtgärdsprogram direkt till berörda kommuner som därefter ska ta fram och upprätta åtgärdsprogram. Mot bakgrund av att länsstyrelsen endast undantagsvis utnyttjat möjligheten att ta fram och fastställa åtgärdsprogram bedöms förslaget inte medföra några större konsekvenser för kommuner.

3.7 Förtydligande om när ett åtgärdsprogram måste vara upprättat

Naturvårdsverket ska i samband med att rapportering av behov av åtgärdsprogram görs till berörd aktör även ange inom vilken tid som åtgärdsprogrammet behöver vara upprättat. Den berörda aktören blir därmed informerad om vilken tidsram den har att förhålla sig till vid framtagandet och fastställandet av åtgärdsprogrammet för att Sverige ska kunna uppfylla EU:s krav på överlämnande av åtgärdsprogram.

Sverige har en skyldighet att överlämna åtgärdsprogram till Europeiska kommissionen utan dröjsmål, men inte senare än två år efter utgången av det år då det första överskridandet observerades. Det är Naturvårdsverket som ska fullgöra denna skyldighet. För att kunna iaktta de tidsramar som anges är det därför lämpligt att den som har till uppgift att ta fram ett åtgärdsprogram får information om vilka tidsramar som Sverige har att förhålla sig till och får klart för sig att den berörda aktörens agerande har stor betydelse för möjligheterna att kunna klara tidsramarna. Även om Naturvårdsverkets besked om när åtgärdsprogrammet behöver vara upprättat inte är rättsligt bindande för aktören bedöms beskedet ändå kunna öka möjligheterna att uppfylla Sveriges EU-rättsliga åtaganden.

Naturvårdsverket bedömer att förslaget kräver ändringar i luftkvalitetsförordningen (2010:477).

3.7.1 Förslag till ändring i luftkvalitetsförordningen (2010:477)

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
31 §	
Naturvårdsverket ska undersöka behovet av ett åtgärdsprogram enligt 5 kap. miljöbalken 1. efter en underrättelse enligt 30 §, eller 2. om kontrollen enligt 28 § 1, 2 eller 3 visar att en föroreningsnivå som anges i miljökvalitetsnormerna kan antas komma att överskridas. Om Naturvårdsverket finner att ett åtgärdsprogram behövs, ska verket rapportera detta till de berörda länsstyrelserna. Naturvårdsverket ska rapportera behovet av åtgärdsprogram till regeringen om det 1. finns särskilda skäl för att det inte ska vara en länsstyrelse eller en kommun som upprättar ett förslag till eller fastställer ett åtgärdsprogram, eller 2. behövs ett åtgärdsprogram på grund av betydande gränsöverskridande föroreningar som innebär att artikel 25 i luftkvalitetsdirektivet ska tillämpas.	
	När Naturvårdsverket rapporterar

	enligt andra eller tredje stycket ska Naturvårdsverket ange när åtgärdsprogrammet senast ska vara upprättat för att Naturvårdsverket ska kunna fullgöra Sveriges rapporteringsskyldighet enligt artikel 23.1 i luftkvalitetsdirektivet.

3.7.2 Motivering

Enligt artikel 23.1 luftkvalitetsdirektivet ska luftkvalitetsplanerna (åtgärdsprogrammen) överlämnas till kommissionen utan dröjsmål, men inte senare än två år efter utgången av det år då det första överskridandet observerades. För att det ska vara möjligt att rapportera till kommissionen enligt detta krävs att ett åtgärdsprogram är upprättat inom denna tid. Rapporteringskravet innebär därmed också en reglering av när ett åtgärdsprogram senast behöver upprättas. Någon sådan tidsgräns finns inte i miljöbalken, luftkvalitetsförordningen eller Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet.

Naturvårdsverket anser att det är viktigt att det i författning eller beslut meddelade med stöd av författning tydligt anges när ett åtgärdsprogram senast behöver vara upprättat. Detta eftersom det annars finns risk för att Sverige inte uppfyller de rapporteringskrav som följer av EU-rätten. Den omständigheten att det finns ett behov av ett åtgärdsprogram medför också att rent hälso- och miljömässiga aspekter talar för att förfarandet med att ta fram åtgärdsprogrammet inte drar ut på tiden.

Naturvårdsverkets är av uppfattningen att det är att föredra att en sådan reglering riktas till den som ska ta fram åtgärdsprogrammet och att detta tydligt kommer till uttryck i luftkvalitetsförordningen men är tveksam till om en sådan reglering ryms inom regeringens bemyndigande enligt 5 kap. 10 § andra stycket miljöbalken[45]. Detta eftersom det då krävs att med ”hur” inbegrips inom vilken tid ett åtgärdsprogram ska upprättas. Om detta är en korrekt slutsats krävs det därmed att ett nytt bemyndigande införs i miljöbalken för att kunna göra en sådan ändring i luftkvalitetsförordningen.

Naturvårdsverket har därför övervägt andra alternativa regleringar och bedömt att det finns möjlighet för regeringen att med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen i luftkvalitetsförordningen förskriva att Naturvårdsverket i samband med att Naturvårdsverket rapporterar behovet av åtgärdsprogram till berörd aktör även ska ange inom vilken tid som åtgärdsprogrammet behöver vara fastställt för att Sverige ska kunna uppfylla kraven enligt artikel 23.1 luftkvalitetsdirektivet.

Naturvårdsverket är medveten om att denna författningsändring endast riktar sig till Naturvårdsverket och att den därmed inte är rättsligt bindande för t.ex. en kommun. Den tid som Naturvårdsverket anger bedöms inte heller vara rättsligt bindande eller vara förenad med sanktioner för det fall att den inte efterlevs. Detta är naturligtvis en svaghet. Samtidigt bedömer Naturvårdsverket att det kommer att vara av värde om den som ska upprätta åtgärdsprogrammet blir medveten om de tidsramar som Sverige har att följa och som är beroende av att åtgärdsprogrammet upprättas inom viss tid.

[45] Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om hur åtgärdsprogram skall upprättas, vad sådana program skall innehålla och hur samråd skall ske.

3.7.3 Hur det fungerar idag

Enligt artikel 23.1 luftkvalitetsdirektivet ska luftkvalitetsplanerna (åtgärdsprogrammen) överlämnas till Europeiska kommissionen utan dröjsmål, men inte senare än två år efter utgången av det år då det första överskridandet observerades. Enligt 48 § fösta stycket 1 luftkvalitetsförordningen fullgör Naturvårdsverket de uppgifter i fråga om information och rapportering till Europeiska kommissionen som följer av bl.a. artikel 23.1 i luftkvalitetsdirektivet. Enligt 49 § första stycket 3 får Naturvårdsverket meddela de föreskrifter om rapportering som behövs för att Naturvårdsverket ska kunna fullgöra rapporteringsskyldigheten enligt 48 §. Varken i miljöbalken, luftkvalitetsförordningen eller Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet regleras när ett åtgärdsprogram senast behöver vara upprättat. T.ex. anger 43 § Naturvårdsverket förskrifter om kontroll av luftkvalitet att länsstyrelsen eller kommunen senaste tre månader efter fastställandet av ett nytt eller reviderat åtgärdsprogram behöver inkomma med en redovisning av tillämpliga uppgifter enligt bilaga 7 till Naturvårdsverket och 37 § första stycket 1 luftkvalitetsförordningen anger att den som fastställt ett åtgärdsprogram ska skicka en kopia av programmet bl.a. till Naturvårdsverket.

Nuvarande reglering gör det därmed möjligt för den som ska ta fram och fastställa ett åtgärdsprogram att göra det i en sådan takt att Sveriges åtaganden enligt artikel 23.1 i luftkvalitetsdirektivet riskerar att inte efterlevas. Att det kan ta tid att ta fram och fastställa ett åtgärdsprogram är något som Naturvårdsverket har förståelse för. Samtidigt anger artikel 23.1, genom rapporteringsskyldigheten till Europeiska kommissionen, den bortre gräns inom vilket ett åtgärdsprogram behöver vara fastställt. Det svenska regelverket behöver vara utformat på ett sådant sätt att denna rapporteringsskyldigheten går att uppfylla.

3.7.4 Hur det är tänkt att fungera

Förslaget innebär att Naturvårdsverket i samband med att Naturvårdsverket rapporterar behovet av åtgärdsprogram till berörd aktör enligt 31 § luftkvalitetsförordningen även ska ange inom vilken tid som programmet behöver vara upprättat för att Naturvårdsverket ska kunna fullgöra sin skyldighet enligt artikel 23.1 i luftkvalitetsdirektivet. Detta innebär att Naturvårdsverket har att förhålla sig till artikel 23.1 som innebär att rapportering ska ske utan dröjsmål men inte senare än två år efter utgången av det år då det första överskridandet observerades. Naturvårdsverket kommer alltså att när rapportering sker till berörd aktör att behöva bedöma inom vilken tid som programmet måste vara fastställt för att rapporteringsskyldigheten till Europeiska kommissionen ska kunna uppfyllas. Vid denna bedömning behöver även beaktas eventuell tid som kan behövas för den som fastställt programmet att skicka det till Naturvårdsverket och även tid för hantering inom Naturvårdsverket för rapportering till Europeiska kommissionen. Naturvårdsverkets bedömning är att dessa moment inte ska behöva kräva någon större åtgång i tid. Det är naturligtvis viktigt att Naturvårdsverkets bedömning av behovet av åtgärdsprogram inte drar ut på tiden eftersom detta gör att den tid som återstår för att ta fram det minskar i motsvarande mån.

Förslaget innebär att en kommun som i ett tidigt skede identifierar och rapporterar överskridande till Naturvårdsverket kommer att få mer tid på sig för att upprätta åtgärdsprogrammet, detta eftersom utgångspunkten för de två åren är utgången av det år då det första överskridandet observerades. Förslaget innebär även att en kommun som inte gör det riskerar att få kortare tid för att ta fram och upprätta ett program. För att underlätta Naturvårdsverkets bedömning av behovet av åtgärdsprogram, och minska den tid som krävs för detta, är det viktigt att Naturvårdsverket får tillgång till ett korrekt och tillräckligt underlag. Förslaget ger därmed incitament för att rapportera

in ett överskridande så snabbt som möjligt och med så bra underlag som möjligt eftersom detta påverkar processen och den tid som återstår för själva framtagandet av åtgärdsprogrammet.

3.7.5 Alternativ reglering

För det fall att regeringen bedömer att det ryms inom regeringens bemyndigande att föreskriva att den som tar fram och upprättar ett åtgärdsprogram ska göra det inom viss tid bedömer Naturvårdsverket att en sådan föreskrift lämpligen kan placeras i en ny paragraf i luftkvalitetsförordningen. Detta eftersom 31 § riktar sig mot Naturvårdsverket och 32 § riktar sig mot länsstyrelsen och kommunen trots att det i vissa fall kan vara lämpligt att en annan myndighet tar fram och fastställer ett program. Naturvårdsverket bedömer att en sådan paragraf skulle kunna ha följande lydelse.

> *Ett åtgärdsprogram ska fastställas så snabbt som möjligt och senast 18 månader från utgången av det år då överskridandet ägt rum.*

Att 18 månader, istället för 24 månader, föreslås innebär att förslaget ger utrymme för hantering av åtgärdsprogrammet från upprättande till det att Europeiska kommissionen får det, vilket innefattar bl.a. översändande till Naturvårdsverket och därefter till Europeiska kommissionen.

3.7.6 Konsekvenser för Naturvårdsverket

Förslaget innebär att Naturvårdsverket kommer att behöva ta ställning till inom vilken tid ett åtgärdsprogram senast behöver fastställas för att Sverige ska kunna uppfylla sina åtaganden om rapportering enligt luftkvalitetsdirektivet. Detta bedöms vara en relativt okomplicerad uppgift för Naturvårdsverket som inte skulle medföra behov av ökade resurser för att genomföra.

3.7.7 Konsekvenser för länsstyrelserna

Förslaget innebär att länsstyrelsen får en bedömning från Naturvårdsverket om inom vilket tid som åtgärdsprogrammet behöver upprättas för att Sverige ska kunna uppfylla sina åtaganden om rapportering enligt luftkvalitetsdirektivet.

3.7.8 Konsekvenser för kommuner

Förslaget innebär att kommunen får en bedömning från Naturvårdsverket om inom vilket tid som åtgärdsprogrammet behöver upprättas för att Sverige ska kunna uppfylla sina åtaganden om rapportering enligt luftkvalitetsdirektivet.

3.7.9 Konsekvenser för övriga

Förslaget innebär att övriga myndigheter får en bedömning från Naturvårdsverket om inom vilket tid som åtgärdsprogrammet behöver upprättas för att Sverige ska kunna uppfylla sina åtaganden om rapportering enligt luftkvalitetsdirektivet.

3.8 Slutsatser och konsekvenser

I det här kapitlet har vi lagt fram ett antal förslag med avsikt att lösa några centrala problem med det befintliga regelverket kring åtgärdsprogram som beskrivs i utgångspunkterna till kapitlet (avsnitt 3.1). Våra slutsatser och valet av förslag grundar sig dels på våra erfarenheter av systemet och löpande kontakt med olika aktörer på området, t.ex. kommuner och länsstyrelser, dels på de synpunkter som framkom under de regionala samrådsmöten som genomfördes under detta uppdrag.

3.8.1 Effekter av förslagen

Förslagen skulle innebära att det finns ett utökat stöd för arbete med åtgärdsprogram, större möjligheter att ta fram ett omfattande och komplett beslutsunderlag för åtgärdsprogram samt en enklare och tydligare process för att bestämma huvudansvar och tidsplan för framtagande av åtgärdsprogram. Förslagen skulle även säkerställa att det finns ett kontinuerligt och effektivt arbete med genomförande och uppföljning av åtgärdsprogram. Naturvårdsverket bedömer att den sammantagna effekten av förslagen skulle vara att det finns betydligt bättre förutsättningar för att ta fram åtgärdsprogram som uppfyller sitt syfte och som innehåller lämpliga och rimliga åtgärder för att hålla överskridanden så korta som möjligt. Det föreslås också att det ska finnas utrymme för regeringen att besluta om kompletterande åtgärder om det bedöms att ett fastställt åtgärdsprogram trots allt är otillräckligt.

En viktig konsekvens av dessa förslag är att de ger bättre förutsättningar för åtgärdsprogram att minska halterna av luftföroreningarna, och därmed även de negativa effekterna på människors hälsa, och få bukt med problemen med överskridanden av MKN. Med detta minskar risken att Sverige drabbas av EU-överträdelseärenden och -böter.

Andra viktiga konsekvenser av dessa förslag är att statliga myndigheter (Naturvårdsverket och SMHI) skulle få större och mer betydelsefulla roller i arbetet med åtgärdsprogram. Myndigheterna skulle få bättre insikt i pågående åtgärdsarbete i Sverige och mer kapacitet och kompetens för att kunna tillhandahålla nödvändigt stöd och kunna arbeta proaktivt för att lösa problem som uppstår. Förslagen om ett modelleringsverktyg för åtgärdsarbete och årlig redovisning av arbete med genomförande av åtgärdsprogram är dessutom viktiga förutsättningar för att Naturvårdsverket effektivt ska kunna genomföra förslaget om en nationell åtgärdsplan (se avsnitt 4.2). De skulle även ge ett viktigt underlag till miljömålsuppföljningen. Det bedöms också att ett större engagemang från nationellt håll kan vara av avgörande betydelse för att kunna lösa de brister som idag finns i arbete med åtgärdsprogram.

3.8.2 Genomförbarhet

De förslag som är enklast administrativt att genomföra, förutsatt en revidering av luftkvalitetsförordningen, är dels att rapportera behov av åtgärdsprogram direkt till den berörda kommunen istället för att gå via länsstyrelsen, dels att tala om när ett åtgärdsprogram måste vara upprättat. Detta kan göras i samband med att Naturvårdsverket rapporterar behov av åtgärdsprogram efter en underrättelse enligt 30 § luftkvalitetsförordningen.

Förslaget om att Naturvårdsverket ska underrätta regeringen om ofullständiga åtgärdsprogram som då har möjlighet att besluta om kompletterande åtgärder kräver små ändringar i nuvarande regelsystem. Det är dessutom redan idag möjligt för regeringen att besluta om åtgärder som de berörda aktörerna inte är överens om, vilket innebär att regeringen redan idag har en liknande funktion. En viktig del i genomförbarheten är att Naturvårdsverket i samband med underrättelsen

även motiverar sitt ställningstagande och klargör vilka ytterligare åtgärder som är motiverade för att åtgärdsprogrammen ska kunna fylla sin funktion. Regeringen bedöms därigenom kunna få ett fullgott beslutsunderlag. Med dessa förutsättningar bedöms förslaget vara relativt enkelt att genomföra.

Förslaget som innebär att Naturvårdsverket utökar sin stödjande funktion vid framtagande och genomförande av åtgärdsprogram kan genomföras med olika ambitionsnivåer utifrån de resurser som finns tillgängliga. Förslaget är inte beroende av andra förslag i regeringsuppdraget, och det finns möjlighet för Naturvårdsverket att starta arbetet relativt omgående, givet att resurser finns tillgängliga.

Förslaget om årlig redovisning av arbetet med genomförande av åtgärdsprogram kräver att nya rutiner skapas för rapporteringen och att Naturvårdsverkets vägledning och webbplats kompletteras med information kopplad till redovisningarna. Detta bedöms vara relativt enkelt administrativt att genomföra eftersom Naturvårdsverket har mycket erfarenhet sedan tidigare av sådant arbete.

En grundläggande förutsättning för förslaget om ett nationellt modelleringsverktyg för åtgärdsarbetet är att ett tydligt ansvar och en stabil finansiering säkerställs. Detta förslag är möjligt att genomföra med olika ambitionsnivåer.

3.8.3 Uppskattat resursbehov

Det bedöms att förslagen om att ge Naturvårdsverket möjligheten att lyfta ofullständiga åtgärdsprogram till regeringen och rapportera behov av nytt åtgärdsprogram direkt till berörda kommuner skulle innebära en relativt liten extra arbetsinsats för Naturvårdsverket som sannolikt kan göras med befintliga resurser. Samma gäller för förslaget om förtydligande om när ett åtgärdsprogram måste vara upprättat. Förslaget om nationellt modelleringsverktyg kräver extra medel för utveckling och SMHI har även indikerat att de återkommande uppgifterna som förslaget innebär inte ryms inom nuvarande ramanslag.

Det bedöms att förslagen i detta kapitel inte skulle innebära några större konsekvenser för resursbehovet hos kommuner och länsstyrelserna, och att de sammantaget skulle underlätta deras arbete med framtagning av åtgärdsprogram, framförallt p.g.a. utökat stöd och tydlighet i processen.

4. Förslag till kompletterande regelverk för ett effektivare och mer proaktivt luftvårdsarbete

”Naturvårdsverket ska, utifrån de brister i åtgärdsprogrammen som identifierats av miljömålsberedningen och regeringen samt uppmärksammats av Europeiska kommissionen, föreslå hur åtgärdsprogrammen kan förändras för att säkerställa att luftkvaliteten inte överskrider miljökvalitetsnormerna för utomhusluft och EU:s gränsvärden.”

”Naturvårdsverket ska undersöka behovet av och möjligheten att ta fram, tillgängliggöra och rapportera nationella åtgärdsplaner i syfte att visa på det samlade åtgärdsarbetet för att EU:s gränsvärden och MKN inte överskrids”

4.1 Utgångspunkter

Enligt första artikeln i luftkvalitetsdirektivet[46] är direktivets syfte bland annat att undvika, förebygga eller minska luftföroreningars skadliga effekter på människors hälsa och miljö. Det står även att medlemsstaterna ska upprätthålla luftkvaliteten där den är god och förbättra den i övriga fall. Detta innebär att man inte enbart ska vidta åtgärder när en miljökvalitetsnorm överskrids utan att luftvårdsarbetet även bör ske långsiktigt och förebyggande.

Ett proaktivt och mer långsiktigt luftvårdsarbete kan på sikt minska uppkomsten av överskridanden och därmed behov av åtgärdsprogram. Ett sådant arbete strävar efter att sänka halterna i ett större geografiskt område eller generellt inom hela landet, och har stor potential att ge en större samhällsekonomisk nytta än ett mer kortsiktigt arbete som enbart fokuserar på att bekämpa de högsta halterna vid ett antal punkter. Om det långsiktiga och förebyggande arbetet dessutom kan ske i ett mindre administrativt krävande verktyg än dagens så skapas förutsättningar för ett mer effektivt luftvårdsarbete. Om halterna minskar generellt i landet, både lokala halter och bakgrundshalter, kommer detta skapa ett större utrymme för att klara gräns- och målvärden även vid exempelvis ogynnsamma meteorologiska förhållanden och förtätning av våra tätorter i framtiden. En generell minskning bidrar även till att minska befolkningens medelexponering vilket ger samhällsekonomiska vinster i form av minskad ohälsa, lidande för den enskilde individen och kostnader för samhället.

4.1.6 Behov av kraftigare incitament till långsiktiga och förebyggande åtgärder

Kravet på att upprätta och genomföra ett åtgärdsprogram träder i kraft först när ett överskridande av miljökvalitetsnormerna har konstaterats. Programmet ska hålla tidsperioden för överskridandet så kort som möjligt vilket medför att fokus ligger på snabba och kraftfulla åtgärder. Åtgärdsprogram är därför inte ett effektivt verktyg för att på längre sikt förebygga förhöjda halter av luftföroreningar.

[46] Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG om luftkvalitet och renare luft i Europa.

Tillgången till effektiva åtgärder som får ned halterna på kort sikt varierar kraftigt beroende på vilken förorening som orsakar överskridandet. Vid överskridanden av miljökvalitetsnormerna för PM10 finns exempelvis kortsiktiga åtgärder i form av dammbindning, städning av gator m.m. Dessa åtgärder kan eventuellt få ned halterna tillräckligt på kort sikt men källan till problemet finns kvar. Så länge man inte samtidigt långsiktigt försöker åtgärda källan till problemet kommer detta bli en permanent åtgärd och på sikt en dyr lösning. Vid överskridande av NO_2 finns det färre effektiva åtgärder som på kort sikt kan få ned halterna tillräckligt. I de fall överskridandet förekommer i ett begränsat område finns det exempel på att man flyttar eller sprider ut källorna men inte heller här har man egentligen åtgärdat källan till problemet. Här finns det dessutom risk för att man totalt sett inte minskar befolkningens medelexponering i området och därmed inte får ut någon egentlig samhällsvinst av åtgärden.

För att få till ett kostnadseffektivt luftvårdsarbete behövs ett aktivt förebyggande åtgärdsarbete framförallt i de områden som idag har något förhöjda halter men fortfarande inte överskrider miljökvalitetsnormerna. I områden där normerna redan överskrids behövs effektiva åtgärder som på kort sikt får ned halterna samtidigt som man har ett aktivt långsiktigt arbete som gör att man på sikt kan avsluta de kortsiktiga, ofta dyra, åtgärderna. I dagsläget finns det kommuner och regioner i landet som har ett aktivt långsiktigt arbete för att förbättra luftkvaliteten men det finns behov av långsiktigt arbete i fler delar av landet på samtliga nivåer.

4.1.7 Behov av bättre styrkraft och tydligare prioriteringar på nationell nivå

Rådigheten över och tillgången till effektiva lokala åtgärder för länsstyrelser och kommuner varierar stort beroende på geografiska förutsättningar, infrastruktur, inpendling från kranskommuner, typ av förorening som orsakar de förhöjda halterna, utsläppskällor m.m. Detta leder till att det kan vara rationellt för vissa kommuner att inte vidta tillräckliga åtgärder för att möta MKN då kostnaden för de åtgärder som krävs för att uppnå en given haltnivå skiljer sig kommuner emellan. Det finns exempel på åtgärdsprogram där man redan från start har påpekat att programmets åtgärder inte kommer vara tillräckliga och att det saknas lämpliga och rimliga lokala åtgärder. I den senaste uppdateringen av Göteborgsregionens åtgärdsprogram[47] lyfte man till exempel tydligt fram att det inte skulle vara tillräckligt med enbart lokala åtgärder för att klara normen för kvävedioxid om man inte kom till rätta med trafiken på de statliga lederna i området. Dessutom skiljer sig statens och kommunens incitament att möta MKN vilket leder till att lönsamheten av en åtgärd kan vara olika beroende på ur vilket perspektiv den bedöms.

Flera kommuner och länsstyrelser efterfrågar en formell kanal och tydlig mottagare för att lyfta behov av kompletterande nationella styrmedel och åtgärder. Kommunerna upplever även att staten inte tar tillräckligt ansvar för de övergripande luftkvalitetsproblemen och att det saknas en tydlig prioritering från staten gällande luftkvalitet och dess förhållande till andra politikområden.

Det saknas idag en tydlig koppling mellan åtgärdsarbete för att minska utsläpp av olika luftföroreningar på nationell nivå och åtgärder för att förbättra den lokala luftkvaliteten. Genomförandet av takdirektivet och luftkvalitetsdirektiven har i flera fall samma behov av åtgärder samt behov av identiska underlag för utvärdering och uppföljning (statistik, trender, prognoser

[47] Åtgärdsprogram för kvävedioxid i Göteborgsregionen, Reviderat program – 2018-06-19, Sid 47

m.m.). En ytterligare faktor är att de långsiktiga målen i luftdirektiven samt miljökvalitetsmålet för frisk luft i princip är identiska vilket betyder att det finns stora vinster med en samordning av dessa processer.

Större hänsyn behöver även tas till andra politiska områden såsom energi och klimat för att få till ett effektivt åtgärdsarbete. Idag saknas en övergripande bild av hur man på lämpligaste sätt ska prioritera för att ta hand om möjliga synergier och undvika konflikter. Ett tydligt exempel på detta är transportsektorn där utsläppen av kväveoxider behöver begränsas för att klara det nationella utsläppstaket inom takdirektivet, där halterna av kvävedioxid behöver sänkas för att uppnå miljökvalitetsnormerna på lokal nivå och där utsläppen av klimatgaser samtidigt behöver minska nationellt för att nå klimatmålen.

En tydlig nationell samordning av luftvårdsarbetet där man tar hänsyn till både luftkvalitet och utsläppsnivåer samt andra relevanta politikområden skulle kunna bidra till bättre styrkraft och tydligare prioriteringar för samtliga nivåer i landet.

4.2 Förslag att ta fram en Nationell åtgärdsplan

Naturvårdsverket ska vart fjärde år ta fram förslag till en nationell åtgärdsplan för utomhusluft som kompletterar de lokala och regionala åtgärdsprogrammen. Planen ska beslutas av regeringen och uppdateras vid behov eller minst vart fjärde år. Naturvårdsverket ska ansvara för att beslutad åtgärdsplan rapporteras in till EU.

Med utgångspunkt i kommunernas kontroll och åtgärdsarbete tillsammans med en samlad nationell kartläggning ska Naturvårdsverket sammanställa och redovisa en utvärdering av luftkvaliteten i relation till miljökvalitetsnormer för utomhusluft och relevanta miljömål. Vid behov ska förslag till nationella åtgärder och styrmedel tas fram. Åtgärdsplanen ska samordnas med det nationella luftvårdsprogrammet och vid behov samordnas med andra relevanta politikområden. Naturvårdsverket bör upprätta en samverkansgrupp med länsstyrelser och kommuner för en årlig avstämning om pågående arbete på samtliga nivåer.

Syftet med en nationell åtgärdsplan är att täcka upp identifierade brister mellan lokal, regional och nationell nivå i nuvarande system. En nationell plan blir en plattform där man kan lyfta behov av, och föreslå, statliga styrmedel och åtgärder som kompletterar det lokala och regionala åtgärdsarbetet. Det möjliggör ett långsiktigt åtgärdsarbete som förebygger framtida överskridanden av miljökvalitetsnormer.

Naturvårdsverket bedömer att förslaget kräver ändringar i luftkvalitetsförordningen (2010:477).

4.2.1 Förslag till ändring i luftkvalitetsförordningen (2010:477)

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Saknas	
Saknas	***Nationell åtgärdsplan för utomhusluft*** ***47 a §*** *Naturvårdsverket ska ta fram förslag till nationell åtgärdsplan för utomhusluft.* *Förslaget till nationell åtgärdsplan för utomhusluft ska innehålla en sammanställning och analys av Sveriges luftkvalitet och, vid behov, åtgärder och styrmedel som kompletterar det lokala åtgärdsarbetet för att följa miljökvalitetsnormer för utomhusluft.*

	47 b § *Ett förslag till nationell åtgärdsplan för utomhusluft ska lämnas till regeringen senast den 1 februari vart fjärde år.* *Vid behov får Naturvårdsverket lämna förslag till uppdatering av en nationell åtgärdsplan.*
Saknas	***47 c §*** *Naturvårdsverket ska sträva efter att samordna förslag till nationell åtgärdsplan för utomhusluft med förslag om nationellt luftvårdsprogram enligt luftvårdsförordningen (2018:740).*
Saknas	***47 d §*** *Boverket, Sjöfartsverket, Statens energimyndighet, Statens jordbruksverk, Trafikverket, Transportstyrelsen och andra berörda myndigheter ska inom sina verksamhetsområden ta fram de uppgifter som behövs för förslag till nationell åtgärdsplan för utomhusluft. Uppgifterna ska lämnas till Naturvårdsverket.* *En länsstyrelse behöver dock endast lämna uppgifter som finns tillgängliga hos länsstyrelsen.*
Saknas	***47 e §*** *Innan Naturvårdsverket lämnar ett förslag till nationell åtgärdsplan för utomhusluft eller en uppdatering av en sådan plan till regeringen för beslut, ska verket ge berörda myndigheter, kommuner, offentliga samverkansorgan och luftvårdsförbund, andra berörda aktörer samt allmänheten tillfälle att lämna synpunkter.* *Om Naturvårdsverket bedömer att en föroreningsnivå som anges i miljökvalitetsnormerna kan antas komma att överskridas i en kommun och kommunen inte underrättat Naturvårdsverket enligt 30 §, ska Naturvårdsverket informera kommunen om detta. Första stycket gäller inte förslag till uppdateringen som endast har mindre betydelse.*
Saknas	***Övergångsbestämmelser*** *1. Förslag enligt 47 b § ska lämnas första gången senast den 1 februari 2023.*

4.2.2 Motivering

Naturvårdsverket föreslår att luftkvalitetsarbetet formaliseras på nationell nivå med en *nationell åtgärdsplan* som ska komplettera de lokala och regionala åtgärdsprogrammen. Syftet med en nationell åtgärdsplan är att täcka upp identifierade brister mellan lokal, regional och nationell nivå i nuvarande system. En nationell plan blir en plattform där man kan lyfta behov av, och föreslå, statliga styrmedel och åtgärder som kompletterar det lokala och regionala åtgärdsarbetet. Det möjliggör ett långsiktigt åtgärdsarbete som förebygger framtida överskridanden av miljökvalitetsnormer. Här finns även möjlighet att tydliggöra prioriteringar på nationell nivå vilket kan underlätta för prioriteringar på lokal och regional nivå. En samlad och bättre helhetsbild av situationen i landet underlättar för samordningen av luftvårdsarbetet nationellt men även med andra berörda politikområden. Det kommer även underlätta för Sverige att uppfylla sina åtaganden gällande EU-rapporteringen av åtgärdsprogrammen.

4.2.3 Vad innebär en nationell åtgärdsplan

En nationell åtgärdsplan ska alltid upprättas oavsett om det finns överskridande eller risk för överskridande av en miljökvalitetsnorm. Planen gäller för hela Sverige och är, till skillnad mot åtgärdsprogram, inte geografiskt avgränsad till en del av det nationella territoriet. Här görs en regelbunden genomgång och sammanställning av hur det ser ut i landet. Resultaten från kommunernas kontroll skulle utgöra ett centralt underlag för detta, men det är även viktigt att komplettera dessa med en nationell kartläggning av halter och åtgärdsbehov ned på lokal nivå över hela landet för de mest relevanta föroreningarna i relation till miljökvalitetsnormerna.

Resultat från kommunernas kontroll tillsammans med den nationella modelleringen (se förslag om en nationell modellering i avsnitt 2.2) kommer indikera vilka områden det finns störst risk för överskridanden och vad som orsakar dem. Här behövs även en utvärdering av behovet av nationella styrmedel eller om problemet bör lösas med lokala åtgärder alternativt med en kombination av både nationella styrmedel och lokalt åtgärdsarbete. Om kartläggningen pekar ut områden med överskridanden som inte omfattas av en tidigare underrättelse om överskridande ska Naturvårdsverket meddela detta till berörd kommun. Kommunen bör därefter bedöma behovet av att undersöka detta ytterligare och underrätta Naturvårdsverket om de bedömer att det finns en risk för överskridande.

Vid behov ska förslag till nationella åtgärder och styrmedel tas fram, beslutas och genomföras. Exempel på när det kan finnas behov av ett nationellt komplement av åtgärder eller styrmedel kan vara att minska påverkan av trafiken från statliga vägar, utveckling av fordonsparken på nationell nivå, förändring av skatter eller utveckling av verktyg som kommunerna behöver för att genomföra lokala åtgärder. Syftet är inte att lokala åtgärder som kommun eller länsstyrelse redan har rådighet över ska ingå i den nationella planen eller att den nationella planen ska inkräkta på det kommunala självstyret. Det är viktigt att behålla och fortsätta att utveckla det lokala och regionala åtgärdsarbetet dels för att behålla kompetensen men framförallt för att det är där man har den bästa lokalkännedomen.

När förslag till nationella åtgärder och styrmedel analyseras och utvecklas ska detta så långt det är möjligt samordnas med det arbete som bedrivs för att ta fram underlag till nationellt luftvårdsprogram samt vara samstämmigt med pågående arbete inom andra relevanta

politikområden såsom energi och klimat. Arbetet bör även vara samordnat med relevanta miljökvalitetsmål.

Det nationella luftvårdsprogrammet[48] redovisar hur Sverige planerar att genomföra åtgärder och styrmedel för att uppfylla sina utsläppsminskande åtagande för olika luftföroreningar under takdirektivet. Sedan 2018 ansvarar Naturvårdsverket för att ta fram det underlag som behövs för att upprätta och revidera programmet. I takdirektivets bestämmelser anges att de åtgärder och styrmedel som genomförs för att uppnå sina åtaganden även ska bidra till en bättre luftkvalitet samt att så långt det är möjligt vara samstämmiga med andra relevanta politikområden såsom energi och klimat.

Då en nationell åtgärdsplan och det nationella luftvårdsprogrammet har många gemensamma beröringspunkter bör även tidplaner och samråd synkroniseras mellan dessa två processer. Det första luftvårdsprogrammet antogs av regeringen i mars 2019 och ska sedan uppdateras vid behov men minst vart fjärde år. Det vore lämpligt att ha samma tidplan för framtagandet av en nationell åtgärdsplan vilket gör det möjligt att redovisa förslagen samlat i en och samma rapport vilket skulle ge samordningsvinster.

En nationell sammanställning där Naturvårdsverket ansvarar för att ta fram ett nationellt kompletterande underlag kan underlätta den lokala och regionala rapporteringen samt ge större möjlighet till en EU-rapporteringen som uppfyller Sveriges åtaganden och ge en mer aktuell bild av åtgärdsarbetet i Sverige. Detta skulle även ge ett bättre underlag för att tidigt identifiera behov av kompletterande nationella styrmedel.

Ett förbättrat och samlat nationellt underlag gällande halter, överskridanden och scenarier m.m. kommer även bidra till en tydligare samlad bild av den aktuella luftkvalitetssituationen och behov av åtgärder samt gör det möjligt att samordna arbetet inom luftvårdsområdet då det till stora delar är samma underlag som behövs vid framtagande av förslag till nationellt luftvårdsprogram, nationell åtgärdsplan och utvärdering av miljömålet Frisk luft. Ett samlat gemensamt underlag för dessa tre processer förbättrar möjligheten att göra tydligare prioriteringar inom luftvårdsområdet men även mellan luftvårdsområdet och andra politikområden.

Naturvårdsverket kommer att kunna ta tillvara eventuella lokala och regionala behov av kompletterande åtgärder eller reviderade och nya verktyg från den kontinuerliga uppföljningen enligt förslaget om årliga redovisningar av arbete med genomförande av åtgärdsprogram (se avsnitt 3.4). En nationell modellering behöver genomföras för att få uppgifter om omfattningen av överskridanden, antal personer som berörs och källfördelning. Dessa är centrala uppgifter för en åtgärdsplan. Modelleringen kan även användas som basfall för olika framtids- och åtgärdsscenarier för hur halterna utvecklas över tid med olika åtgärdsalternativ. Förslagen om utveckling av en nationell modellering (avsnitt 2.2) och ett nationellt modelleringsverktyg för åtgärdsarbete (avsnitt 3.5) är därför avgörande för att detta ska kunna genomföras effektivt.

Förslaget till en nationell åtgärdsplan kommer omfatta andra myndigheter än Naturvårdsverket samt påverka flera aktörer vilket gör att en förankringsprocess samt ett samråd av förslaget behövs. Om arbetet ska synkroniseras med luftvårdsprogrammet bör även förankringsprocessen och

[48] Miljö- och energidepartementet, Nationellt luftvårdsprogram, 2019-03-28

samrådet synkroniseras vilket skulle innebära att det är Naturvårdsverket som ansvarar för att detta genomförs och dokumenteras. Naturvårdsverket bör även upprätta en samverkansgrupp där samtliga länsstyrelser och kommuner blir inbjudna för årlig uppföljning av pågående arbete på samtliga nivåer som kan genomföras i form av webbseminarier.

4.2.4 Hur det fungerar idag

Det finns idag ingen samlad nationell plan eller strategi för miljökvalitetsnormer för utomhusluft som innehåller nationella prioriteringar eller åtgärder och styrmedel.

Naturvårdsverket ska enligt 42 § luftkvalitetsförordningen årligen ta fram och tillgängliggöra sammanställningar och information om hur normerna följs och fastställda åtgärdsprogram. Här ska även ingå en redovisning av överskridanden samt en bedömning av effekterna av dessa överskridanden. Idag görs detta via Naturvårdsverkets hemsida där statistik för halter av olika luftföroreningar i Sverige presenteras under ”Luften i Sverige”[49], tillsammans med en kort sammanställning av normernas efterlevnad[50] samt en lista över fastställda program[51]. Här redovisas ingen djupare analys av hur väl arbetet med att genomföra direktivets krav fungerar eller vilka behov av förbättringar som finns. Det saknas dessutom en effektbedömning av överskridanden.

Naturvårdsverket ansvarar även för att rapportera in information om fastställda och reviderade åtgärdsprogram till EU. Den information som har rapporterats till EU-kommissionen om åtgärdsprogram ger i många fall ingen rättvisande bild över det faktiska genomförandet av åtgärdsarbetet lokalt och regionalt för att förbättra luftkvaliteten i de områden där miljökvalitetsnormerna överskrids eller riskerar att överskridas. Den ger inte heller en heltäckande bild av hur det ser ut i landet som helhet.

Den information som ska ingå i rapporteringen som skickas till EU framgår av avsnitt A i bilaga XV till luftkvalitetsdirektivet och EU:s rapporteringsbestämmelser. Dessa bestämmelser finns överförda i Naturvårdsverkets föreskrifter, bilaga 7. Rapporteringen ska bland annat omfatta uppgifter om aktuellt överskridande, källfördelning, genomförda åtgärder, beslutade åtgärder samt prognoser för luftkvalitet. Enligt 43 § Naturvårdsverkets föreskrifter ska den länsstyrelse eller kommun som fastställt programmet redovisa dessa uppgifter till Naturvårdsverket senast 3 månader efter fastställande.

Det finns brister i den redovisning som Naturvårdsverket tar emot gällande fastställda program idag. Detta gäller främst uppgifter om källfördelning, scenarioberäkningar för framtida utfall av åtgärdsprogram samt effekter av enskilda åtgärder. En bidragande faktor till detta är bland annat att det saknas kompetens och resurser i mindre och medelstora kommuner och att dokumentationskraven enligt genomförandebestämmelserna är omfattande. I vissa fall är det även så att vissa åtgärder i ett område inte ingår i det formella åtgärdsprogrammet och därför inte heller ingår i EU-rapporteringen.

[49] http://www.naturvardsverket.se/luftenisverige

[50] http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Luft-och-klimat/Miljokvalitetsnormer-for-utomhusluft/Overskridanden-av-miljokvalitetsnormerna/

[51] http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Luft-och-klimat/Miljokvalitetsnormer-for-utomhusluft/Atgardsprogram-for-luft/

4.2.5 Konsekvenser för Naturvårdsverket

Naturvårdsverket kan behöva mer resurser till att utveckla och ta fram en nationell åtgärdsplan. En stor del av detta gäller analys av åtgärdsbehov samt för att ta fram förslag till nationella styrmedel. I dagsläget finns redan behov av denna information vid utvärderingen av frisk luft och kommande uppdateringar av nationellt luftvårdsprogrammet och det finns stora samordningsvinster här. För en nationell åtgärdsplan behöver detta arbete bedrivas på en något mer detaljerad nivå än idag.

Det kommer även krävas tid för samordning inom myndigheten, med andra statliga myndigheter samt med regional och lokal nivå. Här ingår avstämningar under arbetets gång, remiss och årliga webbseminarier med samverkansgrupp. En stor del av denna samordning sker redan idag inom arbetet med nationellt luftvårdsprogram och miljömålsarbete men detta kan behöva utökas något.

Arbetet kommer bidra till att Naturvårdsverket bygger upp och förstärker sin kompetens när det gäller åtgärder och styrmedel jämfört med idag, där tyngdpunkten ligger på vägledning, kontroll och rapportering. Sverige kommer även vara bättre förberedd vid eventuella överträdelseärenden. Ett förbättrat nationellt underlag som kan användas vid utvärdering av miljökvalitetsnormer såväl som vid uppföljning av utsläppsåtaganden och miljökvalitetsmål ger samordningsvinster som gör att Naturvårdsverket kan vara effektivare i sitt luftvårdsarbete.

En viktig uppgift som eventuellt kan kräva betydande resurser är modellering av halter och överskridanden, källfördelning, exponering och framtagande av åtgärdsscenarier. Hur stort detta behov blir hänger väldigt mycket på om och hur förslagen om nationell modellering och utveckling av ett modelleringsverktyg för åtgärdsarbetet genomförs (se avsnitt 2.2 och 3.5). Om båda förslagen genomförs blir den extra arbetsinsatsen liten för Naturvårdsverket då dessa förslag gör att de grundläggande underlag som behövs för att utvärdera behov av kompletterande styrmedel och åtgärder finns tillgängliga.

I det fall dessa förslag inte genomförs kan ett alternativ bli att Naturvårdsverket lägger ut uppdrag på SMHI att göra motsvarande modelleringar och framtagning av specifikt underlag men då som enskilda uppdrag relevanta år. Detta skulle dock innebära en stor kostnadsökning som inte ryms i Naturvårdsverkets befintliga budget för luftvårdsarbetet.

En lägsta ambitionsnivå skulle kunna vara att Naturvårdsverket enbart gör en sammanställning av det lokala åtgärdsarbetet som utförs i landet inom ramen för de åtgärdsprogram som finns i landet tillsammans med en förenklad behovsanalys. Detta skulle innebära att vi inte har en heltäckande bild av situationen i landet och därmed ett bristfälligt underlag för att bedöma behov av kompletterande styrmedel- och åtgärder. Utöver detta så blir samordningsvinsterna med genomförandet av nationellt luftvårdsprogram och miljömålsuppföljning mindre.

4.2.6 Konsekvenser för SMHI

SMHI har genomfört en förstudie för att undersöka vad det skulle innebära för myndigheten att ta fram nödvändigt modelleringsunderlag för en nationell åtgärdsplan. Utifrån denna kan följande bedömning göras.

Kostnaderna är starkt beroende av hur förslagen om en nationell modellering och utveckling av ett modelleringsverktyg för åtgärdsarbetet genomförs (se avsnitt 2.2 och 3.5). Om dessa förslag genomförs, uppskattas kostnaderna för SMHI för att göra nödvändigt utvecklingsarbete för att

kunna ta fram ytterligare underlag till den nationella åtgärdsplanen till 0,4 – 3,2 Mkr beroende på ambitionsnivå. SMHI noterar dock att dessa är grova uppskattningar och att om uppdraget senare blir aktuellt kommer de att behöva ta ställning till rådande förutsättningar och ansvarsfördelning för att kunna ta fram säkrare kostnadsförslag. De återkommande kostnaderna för att vart fjärde år ta fram nödvändigt underlag bedöms inte rymmas i myndighetens nuvarande ramanslag. SMHI ser även att det skulle vara nödvändigt att göra justeringar i deras regleringsbrev och möjligen även deras instruktion.

4.2.7 Konsekvenser för länsstyrelserna

Inga stora konsekvenser resursmässigt men kan bidra till att de har bättre möjlighet att uppnå de regionala miljömålen. De får en kanal för att lyfta behovet av statliga åtgärder/styrmedel.

4.2.8 Konsekvenser för kommuner

Kommunerna kommer att ha bättre möjlighet att fokusera på de lokala åtgärder som behövs. De får en kanal för att lyfta behovet av statliga åtgärder/styrmedel.

4.2.9 Konsekvenser för övriga

Kan bidra till mer arbete från andra statliga myndigheter som eventuellt behöver bidra till den nationella åtgärdsplanen. Tydligare prioritering av och ett samlat luftvårdsarbete. Minskad risk för EU-böter för staten.

4.3 Förebyggande luftkvalitetsstrategi (FLIS)

Naturvårdsverket föreslår att ett tvåstegsförfarande för åtgärdsprogram införs. Detta innebär i praktiken att en kommun som överskrider den övre utvärderingströskeln ska ta fram en förebyggande luftkvalitetsstrategi (FLIS). FLIS innebär att kommunen ska ta fram och genomföra ett långsiktigt för luftkvaliteten förbättrande arbete för att undvika att miljökvalitetsnormen överskrids. Vid ett överskridande kan åtgärdsprogrammet som tas fram istället fokusera på de snabba och effektiva åtgärder som behövs för att hålla överskridandet så kort som möjligt.

FLIS formaliserar arbetet med att hålla nivåerna av luftföroreningar under gränsvärdena och sträva efter att bevara den bästa luftkvalitet som är förenlig med en hållbar utveckling som krävs enligt luftkvalitetsdirektivet.

Förslaget kräver förordningsändring i miljöbalken () och luftkvalitetsförordningen (SFS 2010:477).

4.3.1 Förslag till ändring i miljöbalken

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Saknas	***5 kap. 6 b §*** *Regeringen får meddela föreskrifter som behövs för att hålla föroreningar under de nivåer som gäller för en miljökvalitetsnorm för utomhusluft enligt 5 kap. 2 § första stycket 1.*

4.3.2 Förslag till ändring i luftkvalitetsförordningen (2010:477)

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Saknas	***Förebyggande luftkvalitetsstrategi*** *30 b §* *Om kontrollen enligt 26 och 27 §§ visar att en föroreningsnivå överskrider den övre utvärderingströskeln enligt bilaga 1 ska kommunen* *1. underrätta Naturvårdsverket, och* *2. upprätta en förebyggande luftkvalitetsstrategi.*

	Den förebyggande luftkvalitetsstrategin ska utgöras av ett långsiktigt och förebyggande luftkvalitetsarbete som syftar till att sänka föroreningshalterna, eller om detta inte är rimligt, bibehålla nuvarande föroreningshalter. *Strategin ska uppdateras vid behov, dock minst vart fjärde år.* *Första och andra stycket gäller inte om det finns ett behov av ett åtgärdsprogram enligt 5 kap. 7 § miljöbalken eller om ett sådant har fastställts.*
Saknas	*37 b §* *Den som har upprättat en förebyggande luftkvalitetsstrategi enligt 30 b § ska* *1. skicka en kopia av den förebyggande luftkvalitetsstrategin till Naturvårdsverket och de andra myndigheter och kommuner som berörs,* *2. kostnadsfritt genom internet göra information tillgänglig för allmänheten och andra berörda eller intresserade om det systematiska luftkvalitetsarbetet, om hur det genomförs och om var allmänheten kan få regelbundet uppdaterad information om arbetet och dess genomförande, och* *3. till Naturvårdsverket vart annat år redovisa i vilka delar arbetet har genomförts.*

4.3.3 Motivering

Förslaget om framtagande av en förebyggande luftkvalitetsstrategi (FLIS) vid överskridanden av den övre utvärderingströskeln (ÖUT) syftar till ett ge incitament till ett förebyggande arbete som öppnar för mer långsiktiga åtgärder för att i möjligaste mån undvika ett överskridande och därmed framtagande av åtgärdsprogram enligt 5 kap. miljöbalken och luftkvalitetsförordningen. Förutom vinsten av att undvika framtagande och ett eventuellt överträdelseärende på grund av överskridande av EU:s gränsvärden kan också en FLIS tydligare innefatta arbete mot hälsovinster och ge både utrymme och tyngd till att mer systematiskt arbeta mot miljömålen. FLIS ger även kommuner ett mer lättadministrerat verktyg med mindre krav än åtgärdsprogram för att bedriva luftvårdsarbete där tillgång samtidigt finns till ett tydligt stöd för hur arbetet ska bedrivas kostnadseffektivt.

Jämfört med de insatser och åtgärder som sätts in vid ett överskridande av MKN i ett åtgärdsprogram så görs lite för att förebygga och undvika överskridanden. Förslaget med en FLIS innebär att de kommuner där halter över ÖUT uppmätts eller beräknats, ska ta fram en strategi för att förbättra eller bibehålla nuvarande nivå av luftkvalitet så att risken för ett överskridande av MKN minskar. Detta är i enlighet med artikel 12 i luftkvalitetsdirektivet:

”*… ska medlemsstaterna hålla nivåerna av dessa föroreningar under gränsvärdena och sträva efter att bevara den bästa luftkvalitet som är förenlig med en hållbar utveckling*”

I kapitel 7 lyfts att dagens system med MKN och åtgärdsprogram inte ger tillräckliga incitament för det långsiktiga och förebyggande luftvårdsarbetet fram som ett problem. Mycket av det arbete som bedrivs är inriktat på MKN vilket är en övre gräns. MKN har främst satts utifrån EU:s direktiv och inte på en analys av vad som är en samhällsekonomisk effektiv nivå. Att vänta med att sätta in åtgärder för att påverka halterna i ett administrativt tungt åtgärdsprogram tills efter att ett överskridande har konstaterats, är troligen inte det mest kostnadseffektiva tillvägagångssättet eftersom förebyggande åtgärder inte har beaktats. Inte heller långsiktiga åtgärder får prioritet eftersom överskridandet ska hållas så kort som möjligt. Att påbörja ett förebyggande arbete vid lägre nivåer än MKN innebär att fler kommuner kommer att jobba mer aktivt med luftvårdsfrågor men i ett mindre betungande system. På längre sikt bör detta leda till färre överskridanden av MKN och att halterna av luftföroreningar minskas på ett mer kostnadseffektivt sätt eftersom en långsiktig åtgärdsstrategi, tillsammans med övriga lösningsförslag, styr mot ett mer proaktivt och effektivt arbete.

Till skillnad mot MKN blir ÖUT inte en gräns som inte får överskridas enligt miljöbalken. Det blir sålunda lättare för kommuner att anpassa arbetet efter kommunernas specifika förutsättningar. Vissa kommuner kan utforma program för att jobba ned mot miljömålet Frisk Luft medan andra, där dyrare åtgärder krävs, kan anpassa luftvårdsarbetet efter högre haltnivåer där fokus ligger på att inte överskrida MKN. Det ger en flexibilitet som inte existerar i åtgärdsprogrammen där tillräckliga åtgärder måste tas till för att följa MKN så snart som möjligt.

4.3.4 Hur det fungerar idag

I dagens system tas ett åtgärdsprogram fram först vid ett klarlagt överskridande. Det långsiktiga och förebyggande arbetet ska i dagsläget tas om hand i en rad olika kanaler, till exempel via region-, översikts- och detaljplaner eller stadsmiljöplaner. Under de regionala samrådsmötena framkom dock kommentarer om att luftfrågor har för lite tyngd i översikts- och detaljplaner för att proaktiva och långsiktiga åtgärder ska tas fram där. Flera långsiktiga åtgärder finns dock med i framtagna åtgärdsprogram men det är svårt att bedöma effekten av dessa med tanke på hur redovisningskraven ser ut för åtgärdsprogrammen. Dessutom syftar inte dessa åtgärder till att hålla ett överskridande så kort som möjligt vilket är huvudsyftet med åtgärdsprogrammen. Sammantaget sker det långsiktiga och förebyggande arbetet via olika kanaler utan någon vägledning av principer för hur arbetet ska bedrivas på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt.

4.3.5 Hur är det tänkt att fungera

Vid överskridande av ÖUT ska kommunen underrätta Naturvårdsverket om detta. Underrättelsen bör innehålla information om hur ett framtagande av den förebyggande luftkvalitetsstrategin kommer att se ut och de relevanta aktörer som ska ingå i arbetet eller bjudas in till framtagandet. Kommunen i vilket överskridande av ÖUT skett har ansvar för framtagandet av den förebyggande luftkvalitetsstrategin. Kravet ställs på ett framtagande av en strategi men i övrigt baseras arbetet med den förebyggande luftkvalitetsstrategin på rekommendationer och mindre formella krav för att göra verktyget lättare att använda. De få formella kraven bör dock inte tolkas som ett tak för ambitionsnivån i de förebyggande luftkvalitetsstrategierna.

Reglerna för vilka kommuner som skulle omfattas av förebyggande luftkvalitetsstrategier kan utformas på olika vis. De alternativ som undersökts är antingen baserade på befolkningsmått eller koncentrationer av luftföroreningar. De befolkningsrelaterade gränser som undersökts är kommuninvånare över 70 000 eller tätort i kommunen med mer än 30 000 invånare. Detta skulle inkludera 35 respektive 52 kommuner och inkludera de flesta kommuner som har eller har haft ett åtgärdsprogram undantaget Örnsköldsvik (färre än 70 000 kommuninvånare) och Gotland (både färre än 70 000 kommuninvånare och färre än 30 000 invånare i största tätort). Med befolkningsrelaterade gränser finns dessutom risk att inkludera kommuner som inte har några problem med förhöjda halter av luftföroreningar. Fördelen med en befolkningsgräns är att den är tydlig och (relativt) förutsägbar. Nackdelen är att den inte är precis eftersom den har en stark men inte perfekt korrelation med det faktiska problemet vilket leder till att kommuner utan problem tvingas göra merarbete och kommuner som skulle behöva få hjälp med luftvårdsarbetet inte omfattas.

Vi föreslår istället en gräns baserad på luftföroreningshalter för att ta fram en förebyggande luftkvalitetsstrategi. Gränsen föreslås till den övre utvärderingströskeln vilken även triggar utökade mätningar i kommunen eller samverkansområdet. En sådan gräns skulle påverka ungefär 28 kommuner när det gäller PM10, varav 8 redan idag omfattas av ett aktivt åtgärdsprogram. Motsvarande siffror för NO_2 är 18 kommuner varav 10 har ett åtgärdsprogram.[52] Vid nationell modellering (avsnitt 2.2) skulle modellresultatet kunna vara en del i underlaget för att bestämma vilka kommuner som behöver ta fram en FLIS. Valet av att använda ÖUT som gräns är att denna nivå redan finns inom systemet, att den är den högsta koncentrationsnivån som finns angiven med undantag för MKN samt visar på förhöjda halter som indikerar risk för att överskrida normens nivå. Denna nivå har sålunda högst genomförbarhet och är minst kostnadsdrivande på kort sikt för kommuner. Vi förordar en gräns baserad på luftföroreningshalt då den är träffsäker och riktar in sig på kommuner som har en viss problematik med höga lufthalter utan att skapa merarbete för kommuner utan dylika problem. Fördelarna med att välja ÖUT som gräns överväger problemen med att fastslå överskridanden av ÖUT, i synnerhet om rapportens förslag rörande kontroll genomförs (se avsnitt 2.2). En lägre gräns innebär fler kommuner som inte löper någon reell risk att överskrida MKN på längre sikt får krav att bedriva ett aktivt luftvårdsarbete. För att systemet ska bli rättvist och effektivt, och mindre beroende av olika kommuners tillämpning av kontroll av luftkvalitet, är det viktigt att förslaget om nationell modellering i rapporten genomförs (avsnitt 2.2).

Fokus för den förebyggande luftkvalitetsstrategin bör vara kartläggning (källor och omfattning) av problemet, där problemet kan formuleras som att få ner halterna vid hotspots där ÖUT överskrids och/eller att få ned de urbana bakgrundshalterna som bidrar till överskridanden vid hotspots. Till problemen kopplas sedan effektiva åtgärder som kommunen själv kan genomföra men även åtgärder som närliggande kommuner eller andra aktörer kan genomföra. FLIS blir på så vis en kanal till regeringen och statliga myndigheter för att lyfta effektiva verktyg för att förbättra luftkvaliteten som ligger utanför kommunens rådighet. Åtgärderna sammanfattas i en beskrivning och plan för de åtgärder som planeras att vidtas inom strategin. Det är viktigt att en samhällsekonomisk analys genomförs för att få fram ändamålsenliga och kostnadseffektiva lösningar på problemet. I den samhällsekonomiska analysen ska fokus ligga på att identifiera beteenden och aktiviteter som orsakar överskridanden och hur man på effektivast sätt kan komma tillrätta med dessa genom åtgärder, styrmedel och samhällsplanering. Därför är även förslaget om

[52] Fler kommuner som idag har bristfällig mätning kan dock innefattas.

framtagande av stöd för hur luftkvalitet och MKN ska hanteras i planeringsprocessen (se avsnitt 5.8) en viktig pusselbit för att FLIS:en ska fungera effektivt. Då åtgärderna kommer vara förebyggande, långsiktiga samt samverka kommer inte effektberäkningar av varje åtgärd att efterfrågas vid framtagandet av en FLIS. En vägledning för den samhällsekonomiska analysen, baserat på Naturvårdsverkets handledning för samhällsekonomiska konsekvensanalyser, kommer att tas fram.

I strategin bör det beskrivas hur luftkvalitet kommer in i det långsiktiga planeringsarbetet för att åtminstone inte överstiga MKN. I de fall kommunen har en miljöhandlingsplan kan man med fördel arbeta in detta i den planen men det bör då ingå i ett speciellt kapitel för luft för att underlätta uppföljning och revidering. I de fall mätningar och beräkningar visar på halter som varaktigt ligger under ÖUT kan FLIS:en fortsätta att användas och uppdateras över tid för att ge kontinuitet i luftvårdsarbetet. Vid ett framtida överskridande av en miljökvalitetsnorm kan FLIS användas som en grund för åtgärdsprogram. FLIS:en ger även ett verktyg för kommuner med avslutade åtgärdsprogram att fortsätta sitt luftvårdsarbete och ger större utrymme för långsiktiga och förebyggande åtgärder i en arbetsform med betydligt mindre administration.

Uppföljning och redovisning av de åtgärder och insatser som specificeras i en FLIS innefattar att vartannat år redovisa vilka åtgärder i den framtagna FLIS:en som genomförts och för övriga åtgärder redovisa en plan för genomförande. FLIS:en ska uppdateras minst vart fjärde år men kraven på innehåll bör dock vara så lätthanterliga att det kan betraktas som ett levande dokument vilket är lätt att revidera vid behov.

4.3.6 Konsekvenser för Naturvårdsverket

Naturvårdsverket avser att ta fram en vägledning för den samhällsekonomiska analysen samt framtagande av FLIS. Dessa kan bli en del i Luftguiden eller bli separata vägledningar beroende på utformning. Vägledning om samhällsekonomiska konsekvensanalyser som behövs för FLIS ryms inom ramen för förslaget i avsnitt 3.3. Arbetet kommer att ta en del interna resurser i anspråk.

Kommunernas FLIS kommer vara ett användbart underlag för den nationella åtgärdsplanen (avsnitt 4.2) samt ligga till grund för åtgärdsanalysen inom miljömålsuppföljningen. FLIS skulle därmed vara värdefullt för Naturvårdsverkets arbete för att förbättra luftkvaliteten.

4.3.7 Konsekvenser för kommuner och länsstyrelserna

På längre sikt antas färre kommuner behöva ta fram åtgärdsprogram på grund av ett mer förebyggande luftvårdsarbete vilket leder till minskad börda för framförallt kommunerna. Alla kommuner som ligger över ÖUT kommer att behöva ta fram en FLIS. Krav på framtagande av FLIS innebär ytterligare formellt krav som kommer att omfatta fler kommuner än de som i nuläget omfattas av krav på åtgärdsprogram vilket kan vara kostnadsdrivande på kort sikt. Vilken tidsåtgång detta skulle kräva för berörda kommuner är svårt att uppskatta då kommunernas förutsättningar skiljer sig åt. Vid den föreslagna gränsen skulle i dagens läge (mätdata t.o.m. 2018) omkring 28 kommuner behöva ta fram ett FLIS på grund av PM10 värden över ÖUT varav 8 redan idag omfattas av ett aktivt åtgärdsprogram för PM10. Motsvarande siffror för NO_2 är 18 kommuner varav 10 omfattas av åtgärdsprogram.

4.3.8 Konsekvenser för övriga

Att sätta tydliga incitament till mer proaktivt luftvårdsarbete vid ÖUT kommer att leda till generellt lägre halter av luftföroreningar och förbättrad folkhälsa jämfört med om sådant arbete inte bedrivs.

4.4 Samlad konsekvensbeskrivning

I detta kapitel presenteras förslag med syfte att förstärka luftvårdsarbete med ett mer förebyggande och långsiktigt arbete på lokal, regional och nationell nivå för att undvika framtida överskridanden av miljökvalitetsnormer. I områden där normerna redan överskrids kommer ett aktivt långsiktigt åtgärdsarbete göra det möjligt att på sikt avsluta kortsiktiga, ofta dyra, åtgärder som krävs för att hålla tiden för överskridandet så kort som möjligt. Förslagen ska även överbrygga gapet mellan de lokala myndigheternas arbete och det nationella arbetet samt komplettera det lokala åtgärdsarbetet där det behövs.

4.4.1 Övergripande vinster med förslagen:

Förslagen bedöms bidra till att Sverige är bättre förberett inför eventuella överträdelseärenden i framtiden och minskar därmed risken för EU-böter. En tydligare styrning mot ett mer proaktivt luftvårdsarbete både lokalt och nationellt kommer leda till lägre halter av luftföroreningar både lokalt och generellt. Det gynnar ett mer kostnadseffektivt åtgärdsarbete och skapar utrymme för att klara gräns- och målvärden även vid exempelvis ogynnsamma meteorologiska förhållanden och andra faktorer som i framtiden kan få större betydelse, såsom förtätning av våra tätorter. Generellt lägre halter i landet minskar även befolkningens medelexponering vilket ger samhällsekonomiska vinster i form av minskad ohälsa, minskat lidande för den enskilde individen och lägre kostnader för samhället.

En tydlig nationell samordning av luftvårdsarbetet där man tar hänsyn till både luftkvalitet och utsläppsnivåer samt andra relevanta politikområden bidrar till ett mer effektivt arbete med bättre styrkraft och tydligare prioriteringar för samtliga nivåer i landet. Detta ökar även möjligheten att ta hand om de synergier som finns med andra politikområden samtidigt som man undviker potentiella konflikter. Här finns även möjlighet att tydliggöra prioriteringar på nationell nivå vilket kan underlätta för prioriteringar på lokal och regional nivå.

4.4.2 Konsekvenser av förslagen

En grundläggande förutsättning för att kunna samordna och prioritera inom luftvårdsområdet och med andra politikområden är att ha tillgång till ett nationellt underlag som beskriver situationen på tillräcklig detaljnivå i hela landet. Förslaget om nationell modellering (se avsnitt 2.2) och modelleringsverktyg för åtgärdsarbete (se avsnitt 3.5) är därför avgörande för att kunna göra en kartläggning av halter och åtgärdsbehov. Om båda förslagen genomförs blir det extra resursbehovet mindre för Naturvårdsverket då dessa förslag gör att de grundläggande underlag som behövs för att utvärdera behov av kompletterande styrmedel och åtgärder finns tillgängliga. Kommunernas FLIS kommer också vara ett viktigt underlag för denna analys.

Om förslagen om nationell modellering och modelleringsverktyg för åtgärdsarbete genomförs tillkommer ett ytterligare behov av resurser för SMHI gällande utveckling och drift för att ta fram specifikt underlag till den nationella åtgärdsplanen.

Nationell åtgärdsplan och luftvårdsprogram har flera gemensamma beröringspunkter och mål vilket gör att det finns stora samordningsvinster med att synkronisera tidplaner och samrådsprocesser. Underlagen som tas fram i dessa processer kommer kunna användas inom arbetet med miljömålsuppföljningen av framförallt frisk luft men även för övriga luftrelaterade miljömål. Arbetet kommer även bidra till att Naturvårdsverket bygger upp och förstärker sin kompetens när det gäller åtgärder och styrmedel jämfört med idag där tyngdpunkten ligger på vägledning, kontroll och rapportering.

Den nationella åtgärdsplanen blir en ny kanal för länsstyrelser och kommuner för att lyfta behov av kompletterande åtgärder, och de kommer även att kunna dra nytta av det underlag som tas fram samt de prioriteringar som görs. Ett mer samordnat och effektivt nationellt åtgärdsarbete kommer även bidra till att de har bättre möjlighet att nå lokala och regionala mål. Förebyggande luftkvalitetsstrategier kommer att medföra ett merarbete för de kommuner som har halter över ÖUT, framförallt för de som inte redan har ett aktivt strategiskt arbete. På längre sikt antas färre kommuner behöva ta fram åtgärdsprogram på grund av ett mer förebyggande luftvårdsarbete vilket leder till minskad börda för framförallt kommuner.

5. Verktyg och mandat i åtgärdsprogrammen

> ”I uppdraget ingår att redovisa vilka verktyg och mandat som kommunerna har för att bidra till miljökvalitetsnormerna och EU:s gränsvärden följs, samt eventuella brister som identifierats i dem.”

5.1 Utgångspunkter

Målet med åtgärdsprogram och som kommunerna med rätt verktyg vill uppnå sammanfattas kort i Miljömålsberedningens skrivelse ”En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige SOU 2016:47”:

”*Med rätt genomförda åtgärder kan bättre luftkvalitet generera stora besparingar för samhället samtidigt som människors hälsa och tillståndet för miljön förbättras.”*

Det finns idag tio pågående program där de äldsta påbörjades redan 2004. Genom kartläggning av åtgärdsprogrammen och i dialog med regioner och kommuner har vi fått en god bild om hur åtgärdsprogram har tagits fram; vilka verktyg som varit framgångsrika och vilka problem som är svårare att lösa.

Det har framkommit att regioner och kommuner har en samstämmig bild av de brister i åtgärdsprogrammen som tidigare även har lyfts i Miljömålsberedningens skrivelse. Det lyfts i Miljömålsberedningens problemanalys att många av de åtgärdsprogram som antagits för att åtgärda luftkvalitetsproblemen brister i utformning, genomförande och uppföljning. Några av dessa brister kvarstår men en del har under åren blivit bättre. En punkt som tas upp är att en stor andel av åtgärderna i programmen inte har genomförts eller varit tillräckligt effektiva för att hålla en period av överskridande så kort som möjligt. Här får man ta hänsyn till att under åren har det tillkommit nya verktyg (t.ex. dubbdäcksförbud, trängselskatt och nya miljözoner) som inte var tillgängliga då de äldre åtgärdsprogrammen togs fram.

Vidare presenterar regeringen en strategi för en hållbar stadsutveckling som innehåller övergripande mål för hållbara städer och nya etappmål i miljömålssystemet och prioriteringar med nya insatser för en miljömässigt hållbar stadsutveckling[53]. Det framgår i skrivelsen att regeringen vill stärka kommunernas förutsättningar för att utveckla hållbara städer där miljö, hälsa och trygghet möts för alla medborgare. Skrivelsen tar även upp de brister som finns i dagens arbete med åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer och att ett särskilt fokus bör läggas på dubbdäcken och hur problemen med överskridanden av normen för partiklar PM10 hanteras på lokal nivå. Det efterfrågas en tydligare redovisning av hur befintliga styrmedel används och vad de väntas få för effekt.

Hur det fungerar idag
Då luftkvaliteten, förutom utsläppskällor, beror på lokala förhållanden som geografiska och meteorologiska förhållanden, behöver varje kommun ta fram sitt unika program utifrån sina behov.

[53] Regeringens skrivelse 2017/18:230 Strategi för Levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling

Till exempel påverkas kommunerna som ligger längs med den norrländska kusten av de typiska vinterinversionerna som kan medföra att luftföroreningar ackumuleras i staden och att halterna blir höga. Kommuner i södra delarna av landet påverkas i hög grad av intransport av föroreningar från andra länder som t.ex. Polen. Hamnstäder i sin tur påverkas i stor utsträckning av utsläpp från sjöfart och inkommande tunga godstransporter. Utbredning av överskridna halter skiljer sig från enstaka gator till flertalet av gatorna i en stadskärna, men också om överskridande sker på en kommunal eller en statlig väg.

Det är därför viktigt för kommuner att verktyg finns att tillämpa för att just deras luftkvalitetssituation ska kunna hanteras effektivt men också att de, utöver sin egen rådighet, har det nationella stöd som krävs för att uppnå god luftkvalitet. Se även om behovet av samhällsekonomiska analyser i kap 3.3.

Dagens åtgärdsprogram ska innehålla lämpliga åtgärder som medför att överskridande av miljökvalitetsnormerna hålls så kort som möjligt. Vid framtagande av ett åtgärdsprogram utförs en källinventering vilken blir styrande för vilka åtgärder som sätts in. Åtgärderna ska i sin tur visa på hur kraven på förbättring uppfylls och fördelas mellan de olika källorna. Det innebär att en åtgärd bör rikta sig mot källan till de höga halterna men man vill också minimera risken att rena källor också drabbas. Det råder en brist på effektiva åtgärder som accepteras av allmänheten som uppfyller dessa krav.

Vid överskridanden av normen för partiklar PM10 används ofta kortsiktiga åtgärder som t.ex. dammbindning och städning av gator. Dessa åtgärder är i längden kostsamma och för att hålla halterna nere behövs en utökad budget för vinterväghållning medan källan till utsläppen kvarstår. En fördel är att väghållaren, dvs kommunen eller Trafikverket, har rådighet över att använda dessa verktyg.

För överskridanden av normen för kvävedioxid finns det få kortsiktiga åtgärder att tillgå då problemet inte går att ”städa” bort på samma sätt som för PM10. Detta synliggörs i de program som startades 2004 och som fortfarande är aktiva på grund av att problemet med överskridande ännu inte har åtgärdats. De kortsiktiga åtgärder som har effekt på kvävedioxidhalterna är till exempel ombyggnation av vägsträckor för att dämpa trafikmängder eller införande av kollektivkörfält. Kommunerna har framhållit svårigheten att införa åtgärder på det statliga vägnätet, och då särskilt där statliga vägar går genom stadsmiljön. Här efterfrågas nya åtgärder både på lokal och nationell nivå, som exempelvis miljödifferentierade vägavgifter (se vidare kap 5.4 och 5.5).

Om efterlevnaden är hög så ökar även åtgärdens verkningsfullhet. Kommunerna har påtalat att de upplever brister i efterlevnaden där de själva inte råder över övervakningen. För att förbättra luftkvaliteten kan kommuner införa trafikregler som tillexempel dubbdäcksförbud, reglering av tomgångskörning och miljözoner[54]. Kommunerna har påtalat att de saknar rådighet att kontrollera efterlevnaden för dessa åtgärder för att kunna säkerställa att beslutade åtgärder i åtgärdsprogrammen följs (se vidare kap 5.2 och 5.3).

I kommande avsnitt presenterar Naturvårdsverket förslag på hur verktygen kan bli mer användbara, flexibla och effektiva för att kommuner ska kunna arbeta för att uppnå en bättre luftkvalitet och

[54] Hur ska regelefterlevnaden av miljözonsbestämmelser säkerställas? Transportstyrelsen TSG 2018-148.

minska överskridanden av miljökvalitetsnormerna. Förslagen berör fyra områden; ökad efterlevnad, åtgärder på statliga vägar, parkering samt förbättrad vägledning om hur MKN ska tillämpas i planeringsprocessen. De verktyg som tas upp har efterfrågats av kommuner och Naturvårdsverket bedömer att dessa verktyg har en stor potential att bidra till att minska luftföroreningshalterna.

För mer information om vilka åtgärder som finns tillgängliga har vi samlat uppgifter om samtliga åtgärdsprogram i bilaga 1. Trafikverket har också tagit fram sammanställningar som mer ingående beskriver åtgärderna[55 och 56]. Dessa referenser tillsammans med denna rapport ger en bra bild över vilka verktyg och mandat som finns tillgängliga.

[55] Åtgärdskatalog PM10 och NO2 – sammanställning från åtgärdsprogram. KOUCKY & PARTNERS AB, 2015

[56] Åtgärder för minskning av partiklar och kvävedioxid i utomhusluft – En sammanställning. KOUCKY & PARTNERS AB, 2015

5.2 Naturvårdsverket stödjer Transportstyrelsens förslag om hur regelefterlevnaden av miljözonsbestämmelser ska säkerställas

För att öka regelefterlevnaden av miljözonsbestämmelser stödjer Naturvårdsverket Transportstyrelsens förslag om en utökad kommunal parkeringsövervakning TSG 2018-148.

Förslaget innebär en förändring i trafikförordningen (1998:1276) som medför att kommunen kan kontrollera efterlevnaden av miljözonsreglerna av stannade eller parkerade fordon inom en miljözon. Förslaget omfattar de miljözoner som idag finns reglerade, där miljözon 1 tillämpas i 8 kommuner och miljözon 2 i en kommun.

Mätningar visar att de som bryter mot miljözonsreglerna står för upp till 10 procent av de totala utsläppen av kväveoxider. Kommunerna har påtalat att de upplever brister i efterlevnaden, samtidigt som de själva inte har möjlighet att utföra kontroller. Att kommuner, utöver polisens kontroller, har möjlighet att kontrollera efterlevnad inom miljözoner skulle effektivisera denna typ av åtgärd.

5.2.1 Motivering

Kommunerna har påtalat att de upplever brister i efterlevnaden där de själva inte råder över kontroll av efterlevnaden. Miljözon 1, som idag finns i åtta kommuner, visar mätningar att efterlevnaden relativt hög men kan förbättras. Fordonsmätningar på Hornsgatan under 2017 visar att ca 8 procent av trafiken utgörs av tunga lastbilar och bussar. Av dessa fordon bröt ca 13 procent av de tunga lastbilarna och ca 2 procent av bussarna mot miljözonsreglerna [57]. Utsläppen av NO_x från Euro 5 och 6 är påtagligt mindre än för de från Euro 4. De som bryter mot reglerna beräknas stå för ca 10 procent av de *totala* utsläppen av kväveoxider på Hornsgatan. Studien visar också att efterlevnaden ökar i samband med att kontroller genomförs. Ökad efterlevnad av miljözonsreglerna skulle innebära lägre halter och minskad risk för att överskrida miljökvalitetsnormerna.

Om kommunerna får möjlighet till att utföra kontroller av efterlevnaden av miljözoner kommer det, tillsammans med poliskontroller, öka efterlevnaden. Detta stärker effekten av miljözonen då man utöver genomfartstrafiken också kan kontrollera parkerade fordon. Ytterligare en förstärkning av verktyget är att det utformas som en zon och inte begränsas sig till enstaka gator.

HUR DET FUNGERAR IDAG

Kommuner kan genom lokala trafikföreskrifter meddela att ett särskilt miljökänsligt område inom tättbebyggt område ska klassas som miljözon[58]. Miljözon 1 har funnits sedan 1996 och gäller för

[57] Fordonsmätningar på Hornsgatan år 2017, SLB 2:2019

[58] 10 kap 1 § 3 trafikförordningen (1998:1276).

tunga fordon och bussar. Från och med 1 januari 2020 möjliggörs miljözoner även för personbilar, miljözon 2 och 3. Miljözon 1 och 2 kan gälla inom samma område.

- Zon 1 gäller för tunga fordon i åtta kommuner (Stockholm, Göteborg, Malmö, Mölndal, Uppsala, Helsingborg, Lund och Luleå). Kommuner kan enligt trafikförordningen införa en miljözon för tunga fordon (lastbilar och bussar). Miljözoner tillåter endast tunga fordon som uppfyller Euro 5 och Euro 6 (från 2021 endast Euro 6).
- Zon 2, förbud för bilar som inte uppfyller utsläppsklass Euro 5. Från 1 juli 2022 förbud för dieselbilar som inte uppfyller Euro 6 samt bensin-, etanol- och biogasbilar som inte uppfyller utsläppsklass Euro 5. Stockholm har sedan 1 januari 2020 infört miljözon 2 på Hornsgatan.
- Zon 3, förbud mot alla lätta fordon med förbränningsmotor, förutom biogasbilar som uppfyller Euro 6. Förbudet gäller även tunga fordon men bland dessa tillåts också laddhybrider, el- och vätgasfordon samt biogasfordon med Euro 6.

Vissa fordon är undantagna från miljözonsreglerna. Exempelvis fordon som används i yrkesutövning av polisen, tullen, vårdpersonal, veterinärer eller räddningstjänsten. Även fordon som används för transport av sjuka personer till vård eller jämförliga trängande fall är undantagna. Till undantagna fordon hör även fordon som är avsedda för färdtjänst eller för rörelsehindrade.

Utöver dessa fordonskategorier är även veteranbilar undantagna men bara i miljözon 1 och 2.

5.2.2 Hur det är tänkt att fungera

Om förandeförbudet i dagens miljözonsbestämmelser kompletteras med ett förbud att stanna eller parkera i en miljözon kan fordonen övervakas även när de står stilla, och denna övervakning kan utföras av kommunerna.

5.2.3 Internationell utblick

London[59] har differentierad trängselskatt och differentierad avgift för att framföra ett fordon inom miljözon. Övervakningen sker med kameror som läser av registreringsnummer och stämmer av mot en fordonsdatabas om fordonet uppfyller kraven. I de fall som fordonet inte uppfyller utsläppskraven och inte har betalt avgiften innan tas ett fotografi av fordonet och en betalningsanmärkning skickas ut till registrerad ägare. London har ca 350 stycken övervakningskameror i miljözonen och ytterligare ca 650 kameror i trängselskattezonen. Utöver de fasta kamerorna finns även ett antal mobila stationer som placeras ut slumpmässigt inom området.

Tyskland har ett gemensamt system för sina miljözoner där fordonet ska ha ett synligt märke i framrutan. Fordon som uppfyller kraven för miljözon men saknar märket anses inte uppfylla kraven och riskerar böter. Kontroll görs av polis för rullande fordon och av parkeringsvakter för stillastående fordon.

Paris använder sig av liknande system som Tyskland med märke för vilken euroklass eller vilken typ av bränsle som fordonet har. Efterlevnaden kontrolleras av polis eller av parkeringsvakter.

[59] Villamor Saucedo, G., 2019. Kartläggning av åtgärder för bättre luftkvalitet i andra länder, IVL U 6201

Holland använder sig av kameraregistrering av registreringsnummer samt i vissa städer förekommer även manuell kontroll av parkeringsvakter/säkerhetsvakter.[60]

5.2.4 Problem med manipulering av nyare dieselfordon

Manipulering innebär att aktivt sätta *avgasreningen* ur spel, till exempel för att spara kostnaden för reagensämnet AdBlue, även kallat urea, eller på grund av att en reparation av avgasreningen skulle bli för kostsam. Att ersätta ett partikelfilter eller en katalysator kan vara en stor kostnad för fordonets ägare. Det finns också indikationer på att även arbetsmaskiner manipuleras av samma skäl.

Från mätningar som gjordes i en studie för att identifiera tunga Euro 6-lastbilar som manipulerats med AdBlue-emulator framgår att utsläppen av kväveoxider och partiklar kan öka med över 10-100 gånger jämfört med ett icke-manipulerat fordon[61]. Detta motverkar såklart det pågående miljöarbetet för att minska utsläpp av skadliga luftföroreningar längs våra vägar och miljözonernas syfte med att minska halterna av kväveoxider och partiklar.

Användning av viss utrustning för manipulering är i Sverige förbjuden enligt avgasreningslagen (2011:318), men förutsättningarna för kontroll av regelefterlevnaden är dåliga av tekniska och andra praktiska skäl. Förutsättningarna att bekämpa manipulering bör förbättras genom ett utökat förbud mot manipulationsanordningar, vilket gällande EU-regler bedöms ge Sverige möjlighet till. Naturvårdsverket och Transportstyrelsen har i ett tidigare regeringsuppdrag kring kontrollbesiktning[62] föreslagit att regeringen ger Transportstyrelsen i uppdrag att i samverkan med berörda myndigheter närmare utreda möjliga förändringar i den svenska lagstiftningen.

[60] Villamor Saucedo, G., 2019. Kartläggning av åtgärder för bättre luftkvalitet i andra länder, IVL U 6201

[61] Jerksjö, M. 2019. Vägkantsmätning som metod för att identifiera tunga Euro VI-lastbilar med AdBlue-emulator. IVL C 386.

[62] RU-kontrollbesiktning – redovisningsrapport 2019

5.3 Utredning om hur efterlevnaden av dubbdäcksförbudet kan förbättras

Naturvårdsverket föreslår fortsatt utredning om hur regelefterlevnaden för bestämmelserna om förbud att föra fordon med dubbdäck kan förbättras.

Kommunerna saknar idag mandat för att genomföra åtgärder som ökar efterlevnaden av dubbdäcksförbudet. Ansvaret för kontrollen ligger idag hos polisen, vilka inte har tillräckliga resurser för att kunna prioritera överträdelse av dubbdäcksförbud. Utöver polisens kontroller bör det därför finnas möjlighet för kommuner att ansvara för efterlevnaden i områden där dubbdäcksförbud gäller.

Dubbdäcksförbud är en åtgärd som kan ha stor effekt på partikelhalterna. Det lyfts även i regeringens strategi för hållbara städer att särskilt fokus ska läggas på dubbdäcken och hur problemen med överskridanden av normen för partiklar PM10 hanteras på lokal nivå. Efterlevnaden för ett dubbdäcksförbud är därför av stor betydelse för att åtgärden ska kunna vara effektiv.

Regeringen bör initiera en utredning om hur kommunerna kan ges mandat att säkerställa regelefterlevnaden för bestämmelserna om förbud att föra fordon med dubbdäck i vissa områden.

5.3.1 Motivering

Dubbdäcksförbud är en åtgärd som kan ha stor effekt. Vid studier i Stockholm har åtgärden visat på en haltminskning på ca 15-25 procent på Hornsgatan[63]. Även om förbudet endast införts på enstaka gator har förbudet inneburit att Stockholm i stort har låg andel av dubbdäck jämfört med andra städer på samma breddgrad. Andelen dubbdäck på förbudsgatorna i Stockholm vintern 2018/2019 var ca 23 procent och på övriga gator ca 34 procent[64]. I en jämförande studie från 2016 med angränsande län var dubbdäcksandelen i Gävleborgs län över 80 procent, och i Stockholms län varierade det 43-66 procent mellan olika kommuner. Dubbdäcksandelen var lägst i Stockholm och ökade i kommuner med ökande avstånd till Stockholm. Sedan studien publicerades har dubbdäcksförbudet i Stockholm utökats till ytterligare två gator vilket har medfört att dubbdäcksandelen har sjunkit ytterligare med 6 procent.

Förutom effekt på halterna av PM10, ger dubbdäcksförbud även vinster med minskat slitage på vägbanan och minskat buller. Dubbdäcksförbudet har även inneburit att antalet fordon har minskat på förbudsgatorna och därmed minskade NO_2-halter.

[63] Vad dubbdäcksförbudet på Hornsgatan har betytt för luftkvaliteten, SLB 2:2011

[64] Användning av dubbdäck i Stockholms innerstad, vintersäsongen 2018/2019. SLB 19:2019

Kommunerna anser att regelverket kring dubbdäcksförbud fungerar men att de inte har möjlighet att kontrollera att förbudet efterlevs. Ansvaret för kontrollen ligger hos polisen, vilka inte har tillräckliga resurser för att kunna prioritera överträdelse av dubbdäcksförbud. Naturvårdsverket föreslår därför att kommunerna, utöver polisen, också ges möjlighet att kontrollera efterlevnaden. Då kontroll av parkerade fordon inte påverkar genomfartstrafiken är en förutsättning att förbudet utformas som zoner och inte begränsas till enstaka gator.

Flera kommuner har efterfrågat en nationell avgift eller skatt för dubbdäck istället för möjligheten att förbjuda dubbdäcksanvändning på vissa gator. Det skulle vara ett ekonomiskt styrmedel som skulle möjliggöra dubbdäcksanvändning för de som verkligen behöver det och frågan har tidigare behandlats i Partikelhaltsutredningen[65]. Naturvårdsverket bedömning är att det redan idag finns möjlighet för kommunerna att kombinera dubbdäcksförbud på vissa gator med möjlighet för fordonsägare att ansöka om dispens. Naturvårdsverket anser att det är bättre att utveckla regelverket kring dubbdäcksförbud genom bättre möjlighet till lokal lagefterlevnad, än att ta fram nya nationella styrmedel för dubbdäcksanvändning. En viktig aspekt är att det ska vara kommunen som kan besluta om och genomföra efterlevnadsinsatsen tillsammans med polisens kontroller.

Enligt regelverket för dubbdäcksförbudet får dispens meddelas om det finns särskilda skäl och att det kan säkerställas att det kan ske utan att fara för trafiksäkerheten, skada på vägen eller någon annan avsevärd olägenhet. Eftersom dubbdäcksförbud är en åtgärd för att främja lokala luftmiljön finns det ringa skäl för trafiksäkerhet att inte bevilja dispens.[66] I och med det finns det möjlighet att ha ett större förbudsområde och samtidigt vara mindre restriktiv med dispenser. En dispensansökan kan kopplas till en administrativ avgift som skulle uppnå motsvarande styreffekt som en nationell skatt eller avgift, men endast träffa de fordonsägare som behöver köra på gator med dubbdäcksförbud.

5.3.2 Hur det fungerar idag

Enligt 10 kap 2§ trafikförordningen får kommunen utfärda lokala trafikföreskrifter med förbud för trafik med dubbdäck. För övervakning av efterlevnad ansvarar polisen och brott mot dubbdäcksförbud medför böter på 1 000 kronor.

Förbud att köra med dubbdäck finns idag i tre städer (se tabell 5.1).

Tabell 5.1. Städer och gator där dubbdäcksförbud gäller

Stockholm	Göteborg	Uppsala
Hornsgatan	Friggagatan	Kungsgatan (mellan Strandbodgatan och S:t Olofsgatan)
Fleminggatan	Odinsgatan	Vaksalagatan (mellan Storgatan och Kungsgatan)

[65] SOU 2015:27 Skatt på dubbdäcksanvändning i tätort?

[66] Generellt har friktionsdäck något bättre grepp på torrt och vått underlag medan dubbdäck har bättre på isigt. Men det är små skillnader. Dubbdäcksförbud gäller enbart i områden med låg hastighet och bra vinterväghållning. Ur trafiksäkerhetssynpunkt spelar det därför ingen roll vilka vinterdäck som är på bilen.

Kungsgatan (mellan Sveavägen och Birger Jarlsgatan)		

5.3.3 Hur det är tänkt att fungera

En lösning kan vara att Transportstyrelsens förslag om bättre regelefterlevnad för miljözon (avsnitt 5.2) utvidgas till att också gälla dubbdäcksförbudet. Det skulle innebära att kommunala parkeringsvakter får möjlighet att bötfälla stillastående och parkerade fordon som har dubbdäck i ett område med dubbdäcksförbud.

Naturvårdsverket bedömer att effekten av åtgärden kan bli bättre om mandatet att kontrollera efterlevnad även, utöver polisen, gavs till kommunerna. I dagsläget är dubbdäcksförbudet begränsat till enskilda gator, vilket innebär att kontroll av stillastående/parkerade fordon kan få begränsad effekt.

Det finns vissa skillnader mellan miljözonsbestämmelserna och dubbdäcksförbudet som gör att det nuvarande förslaget inte är direkt överförbart. Transportstyrelsen har till exempel påpekat att en utveckling av parkeringslagstiftningen kan strida mot den svenska rättsprincipen om legalitets- och konformitetprincipen. Även grundbestämmelserna för EU behöver beaktas. Naturvårdsverket bedömer att frågan behöver utredas vidare. Utredningen bör inriktas mot att åtgärder som beslutas och genomförs av kommunerna också ska kunna kontrolleras av kommunerna, så som regelefterlevnaden för bestämmelserna om förbud att föra fordon med dubbdäck i vissa områden.

5.3.4 Internationell utblick

I Norge gäller generellt dubbdäcksförbud i kommunerna Oslo, Stavanger och Bergen. För att tillåtas köra med dubbdäck måste en avgift betalas. Avgiften är 35 NOK per dygn, 450 NOK per månad och 1 400 NOK per säsong. För tunga fordon är avgiften dubbelt så hög[67]. Kontroll av fordon sköts av polis och parkeringsvakter där parkeringsvakter enbart får kontrollera stannade eller parkerade fordon.

[67] https://www.oslo.kommune.no/gate-transport-og-parkering/piggdekkgebyr/#gref

5.4 Utsläppsdifferentierad trängselskatt

Naturvårdsverket föreslår att en utredning tillsätts för att fastställa hur trängselskattens avgifter kan differentieras efter fordonets miljöegenskaper.

I syfte att minska andelen fordon med höga utsläppsnivåer i områden med höga trafikmängder och trängsel, bedömer Naturvårdsverket att differentierade avgifter baserade på storleken av utsläpp skulle bidra till att minska problemen med höga halter av luftföroreningar. För att fortfarande bevara syftet med att minska trängsel bör även fordon med låga utsläpp beskattas. Differentieringen bör utformas så att en del av avgiften består av kostnaden för trängsel och en del av kostnaden för utsläpp av luftföroreningar.

Utredningen ska också analysera om en utsläppsdifferentierad trängselskatt kan användas som en riktad insats för att få ner utsläppen på särskilt utsatta vägavsnitt som har ökad risk för överskridanden.

5.4.1 Motivering

Vid dialogen med kommunerna framkom att det idag saknas verktyg och mandat att agera när överskridandet beror på trafik på statlig väg. En möjlighet att hantera detta skulle vara att möjliggöra införandet av en miljödifferentierad trängselskatt på statliga vägar. Genom att separera trängselavgift och miljöavgift kan avgiften införas även på sträckor där huvudproblemet utgörs av äldre tyngre fordon med höga utsläpp, snarare än trängsel. Exempel på vägsträckor med den problematiken och där utsläppen idag orsakar överskridanden är E6 genom Gårda i Göteborg och E4 genom Skellefteå. Alternativet att införa miljözon på dessa vägsträckor bedöms inte vara möjligt eftersom när det handlar om statliga europavägar skulle miljözon vara ett hinder för den fria rörligheten.

I proposition 2006/07:109 *Införande av trängselskatt i Stockholm* anges att syftet med en trängselskatt är att förbättra framkomligheten och miljön i Stockholm men även att bidra till att finansiera investeringar av vägnätet i Stockholmsregionen.

Under försöksperioden med trängselskatt i Stockholm undantogs vissa mindre förorenande bilar från skatteplikt. Miljöbilsundantaget omfattade bilar som drevs med el, gas eller etanol. Som ett resultat av den s.k. Stockholmsöverenskommelsen upphörde miljöbilsundantaget den 1 januari 2009.

Skatteuttaget för trängsel sker automatiserat via fotografering av registreringsskyltar med matchning mot fordonsregistret för svenska fordon. I det svenska fordonsregistret framgår fordonets drivmedel och miljöklass vilket gör det tekniskt möjligt att särskilja fordon med olika utsläpp.

I syfte till att påverka attraktiviteten för nollemissionsfordon på nybils- och begagnatmarknaden och därmed förbättra miljön har Naturvårdsverket tagit fram en rapport för att analysera hur detta

skulle påverkas om halverad trängselskatt och infrastrukturavgift för elbilar skulle införas[68]. Rapporten analyserar även fördelningseffekter och hur detta skulle påverka trängsel, hälsa och utsläpp av växthusgaser. Förslaget är att de lägre intäkterna för nollemissionsfordon ska kompenseras av höjda avgifter för fordon drivna av förnybara och fossila bränslen och laddhybrider. I analysen har de delat in personbilar i grupper beroende på antal passager per år. Mätningar i Stockholm visar att det är relativt få personbilar, 2 procent, som står för en stor andel av passagerna, det vill säga fler än 400 passager per år eller 27% av alla passager. Det är framförallt dessa som skulle tjäna på att övergå till eldrift om en differentierad trängselskatt skulle införas för nollemissionsfordon. Ökad andel eldrift innebär minskade utsläpp av avgaser och lägre bullernivåer. De trängselproblem som ökad övergång till eldrift skulle ge, om dessa betalar halv trängselskatt, skulle till viss del motverkas av den ökade trängselskatten för fordon med förbränningsmotorer.

Idag kan trängselskatt endast motiveras för att åtgärda trängselproblem. Om avgiften blir utsläppsdifferentierad enligt vårt förslag, det vill säga att en del av skatten ska utgöras av en miljöavgift, kan den också användas som verktyg för de områden eller vägavsnitt där problemet primärt är förhöjda luftföroreningshalter och inte trängsel. Det är då den del av avgiften som då består av kostnaden för utsläpp av luftföroreningar som utnyttjas.

5.4.2 Hur det fungerar idag

I Sverige används idag systemet med trängselskatt i Stockholm och Göteborg. Trängselskatten syftar till att minska trängseln, förbättra miljön och bidra till att finansiera infrastruktursatsningar.

Lagen (2004:629) om trängselskatt gör det möjligt för staten att ta ut tids- och platsrelaterad skatt på trafik med vissa fordon. Bestämmelser om var och när skatt tas ut samt skattens storlek finns i bilagor till lagen. Bilagorna omfattar för närvarande Stockholms och Göteborgs kommuner.

Riksdagens skatteutskott har i betänkande 2018/19:SkU12 svarat på ett antal motioner om att införa differentierade trängselskatter med att miljöbilsundantaget i trängselskatten avskaffades eftersom antalet undantagna personbilar och andelen passager med sådana bilar riskerade att underminera trängselskattens primära syfte, dvs. att leda till minskad trängsel. Utskottet anser att fordonsskatten och drivmedelsskatten är lämpligare styrmedel än trängselskatten för att gynna miljöbilar.

5.4.3 Hur det är tänkt att fungera

Vid införandet av trängselskatt var ett av syftena med avgiften att förbättra miljön. Den differentierade avgiften som fanns i början med miljöbilsundantag togs bort för att andelen miljöbilar ökade. För att fortfarande bevara syftet med att minska trängsel bör även fordon med låga utsläpp beskattas. Differentieringen bör istället utformas så att en del av avgiften består av kostnaden för trängsel och en del av kostnaden för utsläpp av luftföroreningar. Detta ökar flexibiliteten till att använda verktyget för det problem man vill komma åt, dvs *trängsel* eller *miljö*.

Trängselskatt är en verkningsfull åtgärd för att reglera transporter och skulle kunna användas på fler områden än Stockholm och Göteborg. Med en utökning till att även kunna styra för miljö kan trängselskatt införas på sträckor där trängsel inte är ett problem men där överskridande eller risk för överskridande av miljökvalitetsnormerna sker.

[68] Konsekvensanalys av halverad trängselskatt och infrastrukturavgift för elbilar, Naturvårdsverket, 2019

5.4.4 Internationell utblick

London har infört differentierade trängselskatter baserade på fordons utsläppsklass[69]. Kostnaden för att åka inom Congestion Charge zonen är 11,50 £ måndag till fredag, 07:00-18:00. För fordon som uppfyller Euro 6 standard, släpper ut max 75 g/km av CO2 samt kan köra minst 20 miles (32 km) med noll-utsläpp kan 100 procent rabatt fås. Det innebär att elbilar och elhybrider inte behöver betala trängselskatt.

London har även avgift för att köra inom miljözon som täcker samma yta som trängselskattzonen men som gäller årets alla timmar. Kostnaden för att köra inom miljözonen är 12.50 £ per dag. Avgift för miljözon undantas för bensinbilar Euro 4 eller nyare samt för dieselbilar Euro 6.

[69] Villamor Saucedo, G., 2019. Kartläggning av åtgärder för bättre luftkvalitet i andra länder, IVL U 6201

5.5 Differentierad avståndsbaserad vägslitageskatt

Naturvårdsverket föreslår att en differentierad avståndsbaserad vägslitageskatt för tung lastbilstrafik ska införas.

Förutom trängselskatt, som är en åtgärd med potentiellt stor effekt för ett avgränsat område, finns det få åtgärder som kan påverka trafiken på statliga vägar. Nationella styrmedel som påverkar hela fordonsflottans sammansättning hjälper till att sänka halterna generellt vilket indirekt minskar risken för överskridanden. Ett syfte till avståndsbaserad vägslitageavgift är också att förhindra att utländska logistikföretag ska välja att använda sina äldre fordon i Sverige varför avgiften bör läggas på samma nivå som andra EU-länder.

Skatten bör utgå från finansdepartementets prememoria: En ny inriktning för beskattning av tung lastbilstrafik, Fi2018/01103/S2.

5.5.1 Motivering

Vid Naturvårdsverkets samråd med kommuner lyftes behovet att kunna införa styrmedel för att minska utsläppen från framförallt äldre tunga fordon som kör på statliga vägar. Eftersom dagens miljözonsbestämmelser inte omfattar statliga vägnätet finns det inget rimligt verktyg för kommunerna att begränsa dessa utsläpp. Göteborg, som exempelvis har hög belastning med inkommande tung trafik genom hamnen, har påtalat problemet med att kunna hantera utländska lastbilar med lägre euroklass som förs in och medför höga emissioner av luftföroreningar.

Sverige har ett tidsbaserat avgiftssystem där avgiften inte beror på avstånd. Detta innebär att avgiften blir densamma oavsett hur många körda kilometer fordonet framförs och kostnaden per kilometer minskar med ökat antal körda kilometrar. En avståndsbaserad avgift skulle istället innebära högre kostnader med ökat antal körda kilometer. Ett avståndsbaserat system är i linje med *Polluter Pay Principle* som är en av grundstenarna i miljöbalken.

Ett problem med den svenska tidsbaserade avgiften jämfört med till exempel den tyska avståndsbaserade systemet är att utländska företag ser möjligheten att sända sina lastbilar med sämre Euroklasser till Sverige. Göteborg, som genom hamnen tar emot en stor del av de utländska tunga fordon till Sverige, har lyft problemet med att det är de tunga äldre lastbilarna som är en del av orsaken till överskridande av MKN. Ett problem som de har svårt att komma tillrätta med då dessa fordon färdas på statliga vägar. Ett avståndsbaserat system skulle avhjälpa detta problem.

En differentierad kilometerskatt har även i klimatsammanhang ofta lyfts upp som ett angeläget styrmedel för att ändra relationen mellan priser för olika trafikslag, vilket skulle gynna överflyttning av gods från väg till mer energieffektiva transporter till sjöss och på järnväg.

5.5.2 Hur det fungerar idag

Sverige är sedan 1998 anslutet till ett vägavgiftssamarbete (Eurovinjettsamarbetet). I detta samarbete deltaräven Danmark, Luxemburg och Nederländerna. En vägavgift som är betald i ett av dessa länder gäller även för färd inom övriga anslutna länders vägnät. Ett internationellt avtal har tecknats inom samarbetet som innebär att vägavgifterna anpassas till nyare utsläppskrav för fordon. Förslaget ingick i övergångsregeringens budgetproposition 2019 och följer principen om att förslag som beror på internationella avtal ska genomföras.

Vägtrafikskatteutredningen lämnade i sitt slutbetänkande Skatt på väg[70] ett utkast till förslag till kilometerskatt. Något slutligt förslag lämnades dock inte. I propositionen *Moderna transporter för framtiden* (prop. 2005/06:16 s. 103) anges att en kilometerskatt för tunga lastbilar kan bidra till en hållbar utveckling. Det bedömdes dock att skattens effekter för regioner och näringar samt dess detaljerade utformning måste analyseras ytterligare innan den är möjlig att genomföra. Dåvarande Statens institut för kommunikationsanalys (SIKA) och Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) fick därför 2006 i uppdrag av regeringen att analysera inverkan på näringar och konsekvenser härav för regioner vid införandet av en kilometerskatt för tunga fordon. Uppdraget redovisades i SIKA rapport 2007:2 och vissa kompletterande analyser redovisades därefter i bl.a. SIKA rapport 2007:5.

Frågor om elektroniska vägtullsystem och kilometerskatt har även behandlats i betänkandena *Avgifter på väg och elektroniska vägtullsystem* (SOU 2012:60) och *Fossilfrihet på väg* (SOU 2013:84 del 2) samt av Vägslitageskattekommittén i sitt betänkande *Vägskatt* (SOU 2017:11).

5.5.3 Internationell utblick

Andra länder i Europa, som t.ex. Tyskland, har infört ett avståndsbaserat system. Avgiftsplikten i Tyskland gäller samtliga inhemska och utländska fordon och fordonskombinationer med en tillåten totalvikt på 7,5 ton eller mer och som är avsedda för godstrafik. Avgiften tas ut på färd på alla motorvägar inklusive tank- och rastplatser samt på alla federala vägar, även inom städer. Vägavgiften baseras på fordonets körsträcka på de avgiftspliktiga vägarna och en vägavgift i cent per kilometer, som innehåller andelar för de orsakade kostnaderna för luftföroreningar, buller och infrastruktur.[71]

[70] Skatt på väg SOU 2004:63

[71] Villamor Saucedo, G., 2019. Kartläggning av åtgärder för bättre luftkvalitet i andra länder, IVL U 6201

5.6 Differentierad parkeringsavgift på allmän platsmark

Naturvårdsverket föreslår att kommuner ges möjlighet att differentiera parkeringsavgifterna på parkeringsplatser utifrån fordons miljöegenskaper.

Med parkeringsåtgärder kan kommuner bidra till en snabbare övergång till renare fordon och mer hållbara val av transportsätt. Parkeringsåtgärder är ett verktyg som kan ha stor styrningseffekt på trafiken lokalt.

För att parkeringsavgifter ska få tas ut i syfte till att bidra till förbättrad luftkvalitet bedömer Naturvårdsverket att förslaget kräver utredning om vilka ändringar i lagen (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats som bör implementeras.

5.6.1 Motivering

Att styra parkering är ett verktyg som kan reglera trafiken i ett område. Val av färdmedel beror till viss del av upplevt pris på resan och tidsåtgång för resan. Med parkeringsstrategier kan man öka andra färdmedels attraktivitet jämfört med bilens. Om man samtidigt har hög kvalitet på de alternativa färdmedlen kan man få en omflyttning från bilresor till alternativa transporter. Kommunerna har efterfrågat verktyg för att kunna införa åtgärder som främjar övergång till miljöbilar. Det finns idag inget lagligt stöd för kommunen att med hjälp av lokala trafikföreskrifter särskilt gynna miljöbilar på gatumark.

Miljömålsberedningen föreslog i sitt betänkande *En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige* (SOU 2016:47) en ändring av trafikförordningen respektive lagen om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats för att ge kommuner möjlighet att differentiera avgiften på parkeringsplatser utifrån fordonens miljöegenskaper.

Boverket har i betänkandet *Bebyggelse och transportplanering för hållbar stadsutveckling* (SOU 2019:17) framhållit att tillgången till parkeringsplatser är en av de faktorer som har störst betydelse för val av transportmedel och för resmönstret i en stad. Det innebär att det finns stora möjligheter att använda parkering som ett styrmedel för hållbar stadsutveckling.

I regeringens Klimathandlingsplan 2019 avser regeringen att se över kommunernas möjligheter att använda sig av parkeringsprissättning i klimat- och trafikstyrande syfte[72]. Naturvårdsverket anser att parkeringsprissättning även ska kunna ha ett miljöstyrande syfte.

5.6.2 Hur det fungerar idag

Högsta förvaltningsdomstolen slog fast att det strider mot kommunallagen att favorisera miljöbilsägare och därmed inte tillämpa likställighetsprincipen (HFD 2014 ref. 57). I domskälen

[72] En samlad politik för klimatet-klimatpolitisk handlingsplan. Prop 2019/20:65

anförs att det endast är parkering för boende och nyttoparkering som kan ges reducerad avgift samt endast parkering för rörelsehindrade som kan befrias från avgift (lag [1957:259 2 §] om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats m.m.). Domen innebar att flera kommuner som infört reducerade p-avgifter för miljöbilar avskaffade dessa. Under år 2009 erbjöd 39 kommuner fri eller rabatterad parkering till miljöbilar[73]. Det är en signal att verktyget är av stort intresse för kommunerna att använda.

Elbilar utgör inte ett särskilt fordonsslag och det går därmed inte att ha parkering enbart för elbilar. Däremot kan kommunen besluta att en plats ska vara laddplats för elbilar. Det finns inget krav på att laddning ska ske för att en elbil ska få parkera på platsen.

5.6.3 Hur det är tänkt att fungera

Genom ändring i lagen (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats ges kommunerna möjlighet till att ha differentierade avgifter på parkeringsplatser utifrån fordonets miljöegenskaper i syfte till att bidra till miljömålet Frisk Luft.

5.6.4 Internationell utblick

London har infört differentierade parkeringsavgifter där fordon med noll eller låga emissioner får lägre taxa medan äldre högemitterande fordon betalar högre taxa[74]. Taxans utformning varierar mellan de olika stadsdelarna i London. Förutom besöksparkering finns även differentierad taxa för boendeparkeringstillstånd.

[73] Parkering som styrmedel för en fossilfri fordonstrafik, Centrum för Transportstudier (2013)

[74] https://www.cityoflondon.gov.uk/services/transport-and-streets/parking/Pages/on-street-parking.aspx

5.7 Bilpoolsparkering på allmän platsmark

Naturvårdsverket föreslår att kommuner ska kunna reservera parkeringsplatser på allmän platsmark för bilpooler.

Det är angeläget att underlätta för bilpooler att bli ett attraktivt färdmedel enligt regeringens strategi för hållbara städer. Ett sätt är att bilpooler får särskild parkering på allmän mark.

För vilka ändringar i lagtext som behöver införas bedömer Naturvårdsverket att en utredning behöver göras.

5.7.1 Motivering

För att förbättra möjligheterna till etablering och användande av bilpooler behövs platser för bilpoolsbilar att parkera på. I dagsläget får bilpoolsparkering införas på tomtmark. För att reservera parkeringsplatser på allmän platsmark för bilar som tillhör en bilpool behöver lagstiftningen ändras. Att ta bort begränsningen av hur kommuner får ansvara över allmän platsmark för parkering kan öppna upp möjligheter för fler bilpoolsplatser. Ändringen medför möjlighet för kommuner att främja bilpooler och minska medborgarnas beroende av egen bil.

Utredningen cirkulär ekonomi har lämnat förslag på hur ett främjande av bilpool kan ske i SOU 2017:22 Från värdekedja till värdecykel – så får Sverige en mer cirkulär ekonomi.

Regeringen framhåller i skrivelse 2017/18:238 *En klimatstrategi för Sverige*, att det är angeläget att underlätta för bilpooler, bl.a. genom att göra det lättare att avsätta parkeringsmark. Regeringen upprepar denna ståndpunkt i skrivelse 2017/18:230 *Strategi för Levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling*.

Klimatpolitiska rådet föreslår i sin senaste årsrapport[75] att kommunerna ska ges rätt att upplåta allmän mark till särskilda parkeringar för bilpooler på ett liknande sätt som de i dag kan avsätta mark för särskilda handikapparkeringar.

5.7.2 Hur det fungerar idag

På allmän platsmark finns idag inga möjligheter att införa särskilda trafikregler för bilpoolsbilar. För att införa bilpoolsparkering behöver platsen vara märkt som tomtmark i detaljplanen och inte som allmän plats. Det innebär att om kommunen vill ha gatuparkering, som vanligtvis är utmärkt som allmän platsmark, för bilpool behöver de avskilja en del i detaljplanen till att vara avsedd för bilpoolsparkering.

5.7.3 Hur det är tänkt att fungera

Genom att införa bilpool som fordonsslag tillåts kommuner att införa lokala trafikföreskrifter och upplåta parkering åt bilpoolsbilar. Istället för att genomföra ett flertal detaljplanändringar där

[75] Klimatpolitiska rådet, Årsrapport 2019

allmän platsmark överförs till tomtmark för de parkeringsplatser som ska reserveras för bilpoolsbilar ges möjlighet till ett enklare förfarande.

5.7.4 Internationell utblick

I flera nordamerikanska städer (Seattle, Portland, Vancouver, Calgary, Montreal, Minneapolis, Denver, Austin, San Diego, New York City, Chicago och Washington D.C) har bilpoolsföretaget *Car2go* avtal med staden som upplåter fasta parkeringsplatser till företaget. För parkeringsplatserna betalar bilpoolsföretaget antingen fast avgift eller efter utnyttjande. San Fransisco har avsatt 1 000 gatuparkeringsplatser till bilpoolsföretag mot en fast månadskostnad.[76]

[76] https://urbanland.uli.org/development-business/developers-reduce-parking-via-car-sharing/

5.8 Framtagande av stöd för hur luftkvalitet och MKN ska hanteras i planeringsprocessen

Naturvårdsverket och Boverket planerar att ta fram en gemensam exempelsamling för hur luftkvalitet och MKN kan hanteras i fysisk planering som ett stöd för kommuner. Som ett första steg kommer en förstudie att tas fram under 2020.

5.8.1 Motivering

En genomtänkt planering av infrastrukturen och bebyggelsen kan minska risken för överskridanden av MKN för luft, vilket kan ses som en långsiktig åtgärd i luftvårdsarbetet. Däremot kan den starka förtätningstrenden i svenska städer innebära risk för försämrad luftkvalitet vilket gör det angeläget att luftkvalitet hanteras på ett lämpligt och effektivt sätt i planeringsprocessen. Kommunerna efterfrågar tydligare vägledning i dessa frågor, både för att hantera målkonflikter och för att få stöd i hur en långsiktigt hållbar planering för god luftkvalitet kan utformas. Det efterfrågas också stöd i tolkning av rättsfall inom området.

5.8.2 Hur det fungerar idag

Problem med höga halter av luftföroreningar uppstår framförallt i tätbebyggda områden och vägtrafiken är oftast den främsta källan. Utsläpp från vägtrafiken visar en minskande trend men denna positiva trend riskerar att motverkas av den starka förtätningstrenden i svenska städer. Förtätning kan leda till försämringar i luftkvaliteten genom att trafikintensiteten i tätbebyggda områden ökar och genom att en förtätning av bebyggelsen kan hindra ventilation och utspädning av luftföroreningar. Trafiken orsakar också buller och dessa är två problem som kräver olika lösningar. Lösningarna för respektive problem kan också skapa målkonflikter som kan vara svåra att hantera i planeringen. I planeringsskedet kan det för buller handla om att ett tätare gaturum skärmar av ljudet för att klara tysta sidor mot gårdssidan, medan för luftkvalitet kan åtgärderna behöva vara det motsatta, att byggnaderna placeras med släpp emellan som tillåter luftgenomströmning. Det är därför av stor vikt att utforma planer för den framtida stadsutvecklingen som tar tillräcklig hänsyn till både luft och buller.

IVL har, på uppdrag av Naturvårdsverket, genomfört en kartläggning av hur arbetet med luftkvalitet idag integreras i planeringsprocessen[77]. Kartläggningen visar att det finns ett stort engagemang i kommuner och länsstyrelser när det gäller att ta hänsyn till luftkvalitet i planeringsprocessen, men att det finns stor variation i hur arbetet genomförs. Särskilda svårigheter som identifierades var bedömningar av vilka krav som bör ställas på luftkvalitetsutredningar i planärenden, skillnader i tolkningar av hur miljökvalitetsnormer (MKN) ska tillämpas i plan- och bygglagen (2010:900), och avsaknaden av uppföljning av luftkvaliteten efter färdigställande.

[77] Lindén, J., Fredricsson, M. och Helbig, T., 2020, Luftkvalitet i stadsutvecklingsprocessen. Del ett: Kartläggning av kommuner och länsstyrelsers arbete, samt vad som skulle gynna arbetet i framtiden. Rapport IVL C 470.

Slutsatserna från IVL:s kartläggning har bekräftats genom intervjuer och vid dialogmöten med kommuner och länsstyrelser under detta uppdrag samt även genom synpunkter vid tidigare remisser av Luftguiden och Naturvårdsverkets föreskrifter om luftkvalitet.

Under detta uppdrag har också framkommit att det finns risk att planer går igenom granskning och antas även om riktvärden tangeras eller överskrids. Detta möjliggörs genom att hänvisa till att ett åtgärdsprogram finns som ska hantera problematiken. Om åtgärdsprogrammet sedan inte realiserar kvalitetsförbättringen riskerar man att bygga i dåliga lägen och utsätta människor för skadliga luftföroreningshalter.

Att det kan göras olika bedömningar av om en miljökvalitetsnorm följs eller inte framgår av prövningen av beslutet om antagande av detaljplan för blandad stadsbebyggelse vid kvarteret Tändsticksfabriken inom stadsdelen Kallebäck i Göteborgs kommun. Länsstyrelsen hade upphävt kommunens antagandebeslut i den del den avsåg bostäder med hänvisning till att människor bedömdes bli exponerade för lufthalter som var högre än eller i nivå med miljökvalitetsnormerna för kvävedioxid. Efter överklagande beslutade regeringen att upphäva länsstyrelsens beslut vilket innebar att kommunens antagandebeslut stod fast och att även bostadsbebyggelse tilläts.[78] Regeringen bedömde att länsstyrelsen inte visat att miljökvalitetsnormerna inte följs och att det på grund av de beräknade halterna av kvävedioxid i utomhusluften därmed inte funnits skäl att upphäva planen.

Domen har resulterat i att flera länsstyrelser nu tvekar att pröva planer utifrån att MKN för luft överskrids eftersom det är mycket svårt att bevisa att miljökvalitetsnormerna inte följs. Det gör också att det saknas incitament för kommunerna att sträva efter att uppnå miljömålet Frisk luft.

5.8.3 Hur det är tänkt att fungera

Från kommuner och länsstyrelser efterfrågas en praktisk vägledning om hur luftkvalitet kan hanteras i planeringsprocessen. Vägledningen behöver förtydliga hur regelverket (dvs. tillämpning av MKN enligt plan- och bygglagen) ska tolkas utifrån praxis på området. Vägledningen behöver också innehålla tydliga riktlinjer för hur luftkvalitetsutredningar bör utföras och hur resultaten ska tolkas. Det finns också behov av exempelskisser för att ge exempel på hur olika lösningar påverkar luftkvalitet och kanske i viss mån även buller. Andra aspekter som kan vara viktiga för vägledningen är mer omfattande riktlinjer om hur miljömålen bör beaktas i planeringsprocessen samt förtydliganden kring hur uppföljning bör ske efter färdigställande. Denna vägledning utgör sålunda ett nödvändigt bidrag för att effektiva åtgärder tas fram i förslag 4.3.

5.8.4 Möjligheter till och behov av samordning

Vägledning kan göras på många sätt och bör därför tas fram i samverkan med Boverket och i samråd med exempelvis länsstyrelser m.fl för att kunna målgruppsanpassas på bästa sätt. En förstudie som genomförs gemensamt av Boverket och Naturvårdsverket får avgöra vilken avgränsning och omfattning vägledningen ska ha.

[78] Regeringens beslut 2018-06-28 i ärende N2016/08141/SPN.

5.8.5 Konsekvenser för länsstyrelserna

Positiva konsekvenser utifrån att de får en tydligare vägledning från staten. En vägledning innebär också tydligare grunder för prövning av planärenden avseende luftkvalitet.

5.8.6 Konsekvenser för kommuner

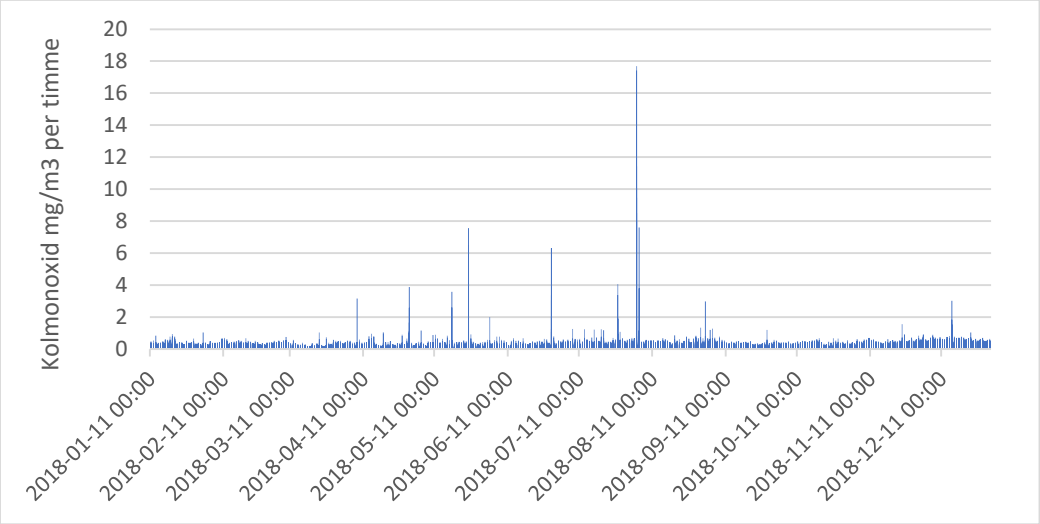
Det kan bli lättare att hävda vikten av åtgärder för luftkvalitet i fysisk planering vilket minskar risken för överskridanden och i förlängningen kan öka folkhälsa och skapa goda livsmiljöer.

5.9 Övriga studerade verktyg

5.9.1 Åtgärder mot överskridande av kolmonoxid

Kolmonoxid är en akut toxisk förorening, och omfattas av ett åttatimmarsbaserat gränsvärde i EU:s luftkvalitetsdirektiv. Gränsvärdet är genomfört i luftkvalitetsförordningen som en miljökvalitetsnorm.

Halterna av kolmonoxid i Sverige är normalt sett mycket låga till följd av införandet av katalysatorer i slutet av 1980-talet. Det beslutades då att alla personbilar från och med årsmodell 1989 skulle vara utrustade med katalysator. Trots detta överskrids miljökvalitetsnormen i stort sett årligen på Sveavägen i Stockholm till följd av en veteranbilscruising i augusti. Höga halter förekommer även andra dagar under året (se figur 5.1), t.ex. vid Lucia och vissa helger, men inte i sådan omfattning att miljökvalitetsnormen överskrids.

Figur 5.1 Halter (timmedelvärden) av kolmonoxid på Sveavägen 88 i Stockholm 2018. Miljökvalitetsnormen för CO innebär att ett åttatimmarsmedelvärde inte får överskrida 10 mg/m^3.

Med anledning av de återkommande överträdelserna har Stockholms stad påbörjat framtagandet av ett åtgärdsprogram för kolmonoxid. Antalet åtgärder som kan genomföras är emellertid begränsade i dagsläget eftersom veteranbilscruisingen inte har någon formell verksamhetsutövare, utan består av privatpersoner som kommunicerar via sociala medier. Cruisingen, eller kortegen, föregås under samma dag av en arrangerad motorträff utanför Stockholm, men sedan några år ingår inte kortegen i det formella programmet.

I och med att befintliga åtgärdsprogram har upprättats till följd av höga halter av partiklar PM10 och kvävedioxid har åtgärder inriktats för att hantera dessa ämnen. Fokus i regeringsuppdraget har varit inriktat mot befintliga åtgärder samt åtgärder som har efterfrågats av kommunerna. Åtgärder för att hantera överskridande av kolmonoxid är nytt och har inte tidigare utretts. Några möjliga exempel på åtgärder kan vara justering och tillämpning av ordnings- och trafikföreskrifter, krav på tillstånd för korteger, ökad information etc. Att anvisa kortegen till annan plats i innerstaden är inte en hållbar lösning, då det enbart flyttar överskridandet till en annan plats.

Om Stockholms stad i sitt framtagande av åtgärdsprogram för kolmonoxid inte lyckas fastställa tillräckligt verkningsfulla åtgärder kan en utredning behöva tillsättas för att närmare granska vilka åtgärder som kan vara aktuella. Naturvårdsverket bedömer att miljözon 3 inte är ett realistiskt alternativ för att hantera överskridandet. Vid ett fortsatt överskridande av miljökvalitetsnormen, tillika EU:s gränsvärde, kan dock ett överträdelseärende komma att initieras av EU. Med dagens miljözonsregelverk kan dock miljözon 3 bli det enda tillgängliga miljözonsalternativet, då veteranbilar i dagsläget tillåts i miljözon 2. En förändring av miljözonsregelverket mot en ökad flexibilitet, där kommunerna själva får avgöra om veteranbilar ska undantas i miljözon 2 eller inte, skulle kunna vara ett alternativ i en kommande situation.

5.9.2 Skärpt efterlevnad av förmånsbeskattning på subventionerad arbetsplatsparkering

Vid de regionala samrådsmötena framförde kommunerna att de har uppfattningen att det finns flera arbetsplatser med gratis parkering som inte förmånsbeskattas. Gratis eller subventionerad arbetsplatsparkering utgör ett viktigt incitament för efterfrågan på arbetspendling med bil i större städer idag.[79] Resor till och från arbete sker dessutom ofta i rusningstid och minskade resor under denna tid har även en stor effekt på trängsel.

Enligt Skatteverket har 42 470 stycken skattebetalare fyllt i ruta 045 KU10 som innebär att de förmånsbeskattas för fri arbetsplatsparkering under 2018.[80] I och med att arbetsgivardeklaration på individnivå har införts från den 1/1 2019 så ingår redovisad förmån av fri parkering numera i en gemensam redovisning av alla förmåner exklusive bil och bostadsförmåner för individen. Det gör att möjligheten till fortsatt uppföljning av utvecklingen är begränsad.

Med tanke på den omfattande bilpendlingen och att det är förhållandevis vanligt med gratis arbetsplatsparkering gör Naturvårdsverket bedömningen att det finns brister i efterlevnaden av regelverket. Naturvårdsverket anser vidare att arbetspendling med bil skulle kunna minskas om befintligt regelverk för förmånsbeskattning av fri/subventionerad parkering vid arbetsplatsen skulle tillämpas korrekt.

Skatteverket ansvarar för kontrollen av efterlevnad av regelverket kring förmånsbeskattning av parkeringsplatser. Vid dialog med Skatteverket framförs att deras arbete med efterlevnad av skattereglerna generellt utgår från en riskhanteringsprocess.[81] De prioriterar områden med högst risk för fel, att skapa förutsättningar för att företagen har förutsättningar att bedriva verksamhet på lika villkor samt att förebygga och motverka ekonomisk brottslighet och internationellt skatteundandragande. Kontroll av om förmån av fri parkering på arbetsplatsen redovisas som förmån sker i de kontroller som sker slumpmässigt av företagen samt i riktade riskbaserade kontroller då hela företagets beskattning kontrolleras. Skatteverket bedömer att en särskild riktad kontroll av hur företag redovisar förmånen fri arbetsplatsparkering kan bli svårt. Avsaknaden av kunskap om antal gratis parkeringsplatser som tillhandahålls av arbetsgivaren och vilka som inte

[79] VTI rapport 985 Bilisters användande av parkeringsanläggningar i centrala Göteborg (2018), Parkering som styrmedel för en fossilfri fordonstrafik, Centrum För Transportstudier (2013)

[80] Mejlväxling med Skatteverket, 2019-10-14

[81] Möte med Skatteverket, 2019-11-20

redovisar förmån för detta gör även att uppskattningen om effekt av åtgärden baserar sig på grova antaganden.

Skatteverkets föreslår att som åtgärd för att öka efterlevnaden bör information om gällande regler vara att föredra. Detta kan med fördel ske i de nätverk och branschorganisationer som företräder verksamheter där regelefterlevnaden har upplevts som låg.

Naturvårdsverket anser att informationsinsatser kan vara en bra åtgärd, men bedömer att det också kan finnas ytterligare åtgärder som ger effekt med större spridning. Inom ramen för detta regeringsuppdrag har vi inte haft tillräckligt med resurser för att hinna med att utveckla något annat förslag.

Det finns en del intressanta internationella exempel på städer som angriper problemet genom att avgifts- eller skattebelägga parkeringsplatser i staden. Storbritannien har infört en så kallad *Workplace Parking Levy*. Möjligheten att införa en avgift på parkeringsplatser som en arbetsgivare tillhandahåller infördes år 2000 genom lagen *Transport Act 2000*, som gäller i England och Wales. Nottingham införde *Work Place Parking Levy* den 1 april 2012. Det innebär att arbetsgivare i Nottingham måste betala en årlig avgift på £415 (från 1 april 2019) för varje parkeringsplats som tillhandahålls en anställd. Arbetsgivaren kan välja att själv stå för kostnaden eller om den ska överföras till nyttjaren av parkeringsplatsen. Arbetsgivare med färre än 11 parkeringsplatser är undantagna från avgift. Avgiften räknas upp årligen med inflationen. Varje parkeringsplats kräver en licens vilket har inneburit en komplett databas över tillgängliga parkeringsplatser. Nottingham är en av de få städer i England där man har minskat kötiderna under morgonrusningstrafiken och har den högsta andelen som reser kollektivt utanför London.

5.10 Samlad konsekvensanalys

Med nuvarande regelverk finns det många åtgärder som kan användas för att klara miljökvalitetsnormerna. I det här kapitlet har vi samlat förslag i syfte till att öka flexibiliteten av verktygen i åtgärdsprogrammen för att göra dem mer attraktiva för kommuner att använda. De förslag till nya åtgärder vi föreslår är efterfrågade av kommunerna vi bedömer att förslagen har en förhållandevis hög acceptans och genomförbarhet för kommunerna. Genom förslagen som gör att kommunerna ges mandat att själva arbeta med regelefterlevnad ökar också trovärdigheten för åtgärderna.

Det finns också två förslag som syftar till att ge staten fler verktyg att hantera utsläpp på det statliga vägnätet där kommunerna helt saknar mandat. Det första förslaget handlar om utsläppsdifferentierad trängselskatt ger staten en möjlighet att genomföra riktade insats för att få ner utsläppen på särskilt utsatta vägavsnitt som har ökad risk för överskridanden. Det andra förslaget är en differentierad avståndsbaserad vägslitageavgift som skulle påverkar hela fordonsflottans sammansättning och som hjälper till att sänka halterna generellt vilket indirekt minskar risken för överskridanden.

Förslagen innebär ett stöd till kommunernas arbete med att effektivisera åtgärder för att uppnå bättre luftkvalitet på lokal nivå. Verktygen samverkar väl med förslaget om Nationell åtgärdsplan (avsnitt 4.2) och Förebyggande luftkvalitetsstrategi (FLIS, avsnitt 4.3) samt med kommunernas arbete för att nå miljömålet Frisk Luft.

6. Luftkvalitet i Sverige

Sveriges utsläpp av luftföroreningar har minskat betydligt de senaste decennierna. Trots detta har luftföroreningar fortfarande stor negativ påverkan på människors hälsa och miljön i Sverige. Vi har mycket arbete kvar för att uppnå till miljökvalitetsmålet Frisk luft som regeringen har satt. Eftersom luftföroreningar kan orsaka miljöproblem såväl lokalt och regionalt som globalt är det viktigt att begränsa utsläppen. De vanligaste luftföroreningarna är kväve- och svaveloxider, marknära ozon samt luftburna partiklar med olika fysikaliska och kemiska egenskaper. Andra viktiga luftföroreningar är kolväten, som bensen och polycykliska aromatiska kolväten (PAH), samt kolmonoxid och tungmetaller.

Det är en mängd olika aktiviteter i samhället som bidrar till att luftföroreningar uppstår. De bildas bland annat vid förbränning, uppkommer i processutsläpp vid industrier eller vid damning från bergshantering. Trafiken orsakar utsläpp av gaser och partiklar från förbränningsmotorer samt partiklar från förslitning av bromsar, hjul och vägbanan.

De föroreningar som vi har mest problem med idag är kväveoxider, partiklar och kolmonoxid. Kväveoxider (NO_x) är ett samlingsbegrepp men vid mätningar och uppföljning av halter analyseras kvävedioxid (NO_2). Partiklar kan analyseras i olika storleksfraktioner, bl.a. PM2,5 och PM10.

Problemet med höga halter av kolmonoxid, CO, har i princip försvunnit sedan kravet om katalysatorrening infördes för alla fordon 1989. Dock uppstår problemet med höga halter i samband med en årlig veteranbilscruising i Stockholm där normen överskrids och åtgärdsprogram ska nu upprättas.

Utsläppen av NO_x har halverats sedan 1990, från 276 tusen ton till 126 tusen ton per år. Minskningen beror främst på minskade utsläpp från transporter tack vare införandet av katalytisk avgasrening. Samtidigt har NO_x-utsläppen från dieselbilar ökat kraftigt sedan 2009 och den nedåtgående trenden för de totala utsläppen har klingat av. Från 1990 fram till 2018 har de totala utsläppen i Sverige av PM10 minskat från 66 till 38 tusen ton. Minskningen har skett i alla sektorer förutom inrikes transporter och jordbruk[82].

6.1 Effekter på miljön och människors hälsa

Luftföroreningar påverkar både hälsa och miljö. De kan göra människor sjuka och förkorta den förväntade livslängden. Luftföroreningar orsakar bland annat hjärt- och kärlsjukdomar samt luftvägssjukdomar. Enligt Gustavsson et al (2018) orsakar dessa föroreningar i Sverige att omkring 7 600 personer dör i förtid varje år. Varje dödsfall motsvarar en förlust av drygt elva levnadsår.

Luftföroreningar kan transporteras över långa avstånd och över landsgränser för att sedan deponeras till mark och vatten med nederbörden. Luftföroreningarna kan då bland annat orsaka försurning och övergödning. Luftföroreningarna bidrar även till växtskador, korrosion, nedsmutsning och klimatförändringar.

[82] Naturvårdsverkets utsläppsstatistik av luftföroreningar /www.naturvardsverket.se

Det största problemet för människors hälsa är dock lokala luftföroreningar. Höga halter kan uppstå nära en föroreningskälla eller inom ett tätt befolkat område med mycket trafik. Barn är särskilt utsatta för luftföroreningar. Barn rör sig mer och har en snabbare andning samtidigt som lungorna är mindre. Det gör att luftföroreningar tas upp mer i ett barns luftvägar och lungor jämfört med vuxnas. Barns lungor, hjärnor och inre organ växer snabbt under de första levnadsåren, vilket gör dem extra känsliga för hälsoeffekter. Även barns immunsystem är under utveckling och därför drabbas barn ofta av infektioner i luftvägarna. Dessutom är barn olika känsliga och kan reagera olika starkt då de vistas i miljöer med förorenad luft. Till exempel kan exponering för föroreningar från trafiken kopplas till symtom och sjukhusinläggning hos barn med astma. Luftföroreningar kan även påverka graviditeten och orsaka såväl låg födelsevikt som för tidiga födslar[83].

Gränsvärden som miljökvalitetsnormer syftar till ett absolut tak för att undvika en oacceptabel nivå av luftföroreningar, men miljökvalitetsnormerna ger inte det skydd som behövs för en god livsmiljö. Ingen nedre gräns för påverkan har observerats och därför är det av stor vikt att begränsa föroreningar så mycket möjligt. Att klara miljökvalitetsnormerna är därför inte tillräckligt, utan målet vid all samhällsplanering ska vara de halter som gäller för Miljökvalitetsmålet Frisk luft (Se tabell 6.1).

> *"Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas."*
>
> *– riksdagens definition av miljökvalitetsmålet.*

6.2 Rådande lagstiftning på luftområdet

Den svenska miljölagstiftningen påverkas av EU-medlemskapet. Detta avspeglas bl.a. i att ett antal svenska författningar grundar sig på rättsakter från EU. Vissa bestämmelser följer av EU-förordningar och gäller då direkt utan nationella lagstiftningsåtgärder medan andra bestämmelser, t.ex. de som följer av direktiv, måste implementeras i den nationella rättsordningen för att bli gällande. Detta kan begränsa utrymmet för nationella regleringar. De svenska reglerna om miljökvalitetsnormer för utomhusluft grundas på två EU-direktiv, nämligen direktivet om luftkvalitet och renare luft i Europa[84] (det s.k. luftkvalitetsdirektivet) samt direktivet om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften[85] (direktivet om metaller och PAH). Luftkvalitetsdirektivet ersatte det s.k. ramdirektivet för luftkvalitet[86] och de tre första av ramdirektivets fyra s.k. dotterdirektiv[87]. Det fjärde dotterdirektivet, dvs. direktivet om metaller och PAH, gäller fortfarande.

[83] Luft & miljö 2017 Barns hälsa

[84] Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa).

[85] Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG av den 15 december 2004 om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften.

[86] Rådets direktiv 1996/62/EG av den 27 september 1996 om utvärdering och säkerställande av luftkvaliteten

[87] Rådets direktiv 1999/30/EG av den 22 april 1999 om gränsvärden för svaveldioxid, kvävedioxid och kväveoxider, partiklar och bly i luften, Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/69/EG av den 16 november 2000 om gränsvärden för bensen och koloxid i luften samt Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/3/EG av den 12 februari 2002 om ozon i luften.

I preambel 9 i EU:s luftkvalitetsdirektiv anges att när nivåerna av luftföroreningar är under miljökvalitetsnormen ska man sträva efter att bevara den bästa luftkvalitet som är förenlig med en hållbar utveckling. Detta saknas i den svenska implementeringen.

6.2.1 Miljöbalken

Bestämmelser om miljökvalitetsnormer återfinns främst i 5 kap., men viktiga bestämmelser återfinns också i 2 kap. Bestämmelserna i 5 kap. förutsätter mer detaljerade regler i förordningar och föreskrifter. Sådana finns bl.a. i luftkvalitetsförordningen och Naturvårdsverkets föreskrifter.

6.2.2 Miljökvalitetsnormer

Av miljöbalken följer att det finns fyra kategorier av miljökvalitetsnormer. Den första kategorin anger förorenings- eller störningsnivåer som inte får över- eller underskridas (gränsvärdesnormer). Den andra kategorien anger förorenings- eller störningsnivåer som ska eftersträvas eller som inte bör över- eller underskridas (målsättningsnormer). Samtliga miljökvalitetsnormer för utomhusluft tillhör någon av dessa två kategorier. Därutöver finns indikativa normer och övriga normer som följer av EU-medlemskapet.

De miljökvalitetsnormer för vilka det finns åtgärdsprogram för är kvävedioxid (NO_2) och grova partiklar PM10. Alla normer följer av medlemskapet, men några har skärpts i den svenska lagstiftningen, t.ex. för kvävedioxid. Den s.k. EU-normen, det högre timmedelvärdet för kvävedioxid, finns även i luftkvalitetsförordningen.[88]

Forskning visar negativa hälsoeffekter, framförallt hos barn och äldre, vid lägre halter än miljökvalitetsnormerna. För att skydda folkhälsan och driva på arbetet för att nå miljökvalitetsmålet frisk luft är det därför viktigt att miljökvalitetsnormerna regelbundet ses över och vid behov justeras.

Tabell 6.1 Riktvärden för Sveriges miljömål Frisk luft, gränsvärden för de svenska miljökvalitetsnormerna samt EU:s gränsvärden.

Förorening	Medel-värdestid	Miljömål riktvärde	MKN	Antal tillåtna överskridanden (MKN)	EU-gränsvärde	Antal tillåtna överskridanden (EU-gränsvärdena)
NO_2	Timme	60 µg/m^3	90 µg/m^3	175 h	200 µg/m^3	18 h
	Dygn	-	60 µg/m^3	7 dygn	-	
	År	20 µg/m^3	40 µg/m^3		40 µg/m^3	
PM10	Dygn	30 µg/m^3	50 µg/m^3	35 dygn	50 µg/m^3	35 dygn
	År	15 µg/m^3	40 µg/m^3		40 µg/m^3	

6.2.3 Kontroll

Genom luftövervakning där bland annat mätningar och modellberäkningar genomförs, kan vi följa utvecklingen av luftkvaliteten. Kraven styrs främst av 26och 27 §§ luftkvalitetsförordningen samt Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet.

[88] Luftkvalitetsförordningen (2010:477)

Enligt luftkvalitetsförordningen ska kommunerna känna till sin luftkvalitet och se om miljökvalitetsnormerna följs. Hur omfattande kontroller som behöver göras, avgörs bland annat av hur höga halterna är i kommunen, hur många invånare kommunen har och om kommunen samverkar med andra kommuner (samverkansområden). Kontrollen sker i första hand i tätorter på de mest förorenade platserna där människor vistas. Övervakningen ger även underlag för rapportering till EU, uppföljning av miljökvalitetsnormer och miljökvalitetsmål samt för tillsyn och planläggning.

Varje år mäts luftkvaliteten i cirka 50 tätorter, i första hand partiklar (PM10) och kvävedioxid. Flera av de större kommunerna utför även modellberäkningar av sin luftkvalitet. Den lägsta kontrollnivån enligt förordningen är s.k. objektiv skattning, något som har ökat under de senaste åren. Alla resultat från mätning, beräkning och objektiv skattning ska rapporteras in årligen till Naturvårdsverkets datavärd för luftkvalitet. Utöver den kontroll som krävs enligt luftkvalitetsförordningen genomförs även tillfälliga mätningar och beräkningar i exempelvis planeringssyfte.

6.2.4 Åtgärdsprogram

Om kontrollen av utomhusluften visar att en miljökvalitetsnorm överskrids ska ett åtgärdsprogram upprättas i syfte att effektivt sänka halterna av luftföroreningarna snarast möjligt. De normer som har visat sig vara svårast för kommuner att följa är de för partiklar (PM10) och kvävedioxid. Trafiken har ofta visat sig vara den största orsaken till de för höga halterna i utomhusluften. Genom sitt breda tillämpningsområde kan åtgärdsprogrammen omfatta alla myndigheter och kommuner som kan påverka möjligheten att följa miljökvalitetsnormerna. Rätt tillämpade leder programmen till effekter som innebär att ett antal samhällsaktörer bidrar till att normerna följs.

Innehållet, framtagande och framtagandet av åtgärdsprogram styrs av 5 kap. miljöbalken och luftkvalitetsförordningen. Om det finns särskilda skäl till att det inte ska vara en länsstyrelse eller en kommun som ska upprätta förslag och fastställa ett åtgärdsprogram ska Naturvårdsverket meddela regeringen enligt luftkvalitetsförordningen.

Ett åtgärdsprogram har ett omfattande innehåll som ska redovisa de normer som ska följas, vilka åtgärder som ska vidtas, vilka verksamheter som ska vidta åtgärderna och när de ska var genomförda. Även en analys av programmets konsekvenser från allmän och enskild synpunkt och hur åtgärderna är avsedda att finansieras redovisas. Vad ett åtgärdsprogram ska innehålla och vilka krav som ställs anges av miljöbalken och luftkvalitetsförordningen.

7. Fördjupad problemanalys

Detta kapitel börjar med en översikt av miljökvalitetsnormen för luft, MKN, och åtgärdsprogram i Sverige. Vidare följer en diskussion om varför överskridanden av MKN sker i Sverige.

Vi fokuserar på två nivåer av styrning, dels mellan stater och ansvariga för åtgärdsprogram (kommuner) och dels mellan kommuner och källor. Detta för att förklara varför åtgärdsprogrammen för luft har varit otillräckliga för att uppnå MKN. I denna diskussion knyter vi även ihop denna analys med Miljömålsberedningens identifierade problem och brister.

7.1 Åtgärdsprogram och överskridanden

När miljökvalitetsnormerna (MKN) överskrids ska ett åtgärdsprogram tas fram. Syftet är att vidta lämpliga och rimliga åtgärder så att överskridandet hålls så kort som möjligt. I Sverige överskrids MKN för kvävedioxid (NO_2) och partiklar PM10.

Höga halter av exempelvis NO_2 och PM10 är ett lokalt miljöproblem som påverkar miljö och människors hälsa negativt. Generellt sett är lokala miljöproblem enklare att lösa än internationella miljöproblem. Höga halter av föroreningar i utomhusluft kompliceras dock av att det orsakas av flera olika källor vars bidrag beror på flera små aktörer som är svåra att identifiera och reglera då varje aktörs bidrag beror på spatiala och temporala faktorer. Dessutom är varje överskridande unikt såtillvida att både problembild och källfördelning skiljer sig från plats till plats.

Ett åtgärdsprogram tas fram när ett överskridande har identifierats. I bilaga 1 redovisas alla befintliga, avslutade och utredda åtgärdsprogram för att ge en uppfattning om förekomsten av programmen.

7.1.1 Överskridanden av MKN för NO_2

Sedan 2016 har MKN för *årsmedelvärdet* för NO_2 inte överskridits i Sverige. *Dygns- och timmedelvärden* överskreds däremot årligen i flera städer i Sverige. År 2018 rapporterades data överskridanden av MKN för NO_2 i Stockholm, Sollentuna, Göteborg, Skellefteå, Umeå, Uppsala och Örnsköldsvik. Andra tätorter som överskridit MKN för NO_2 de senaste åren är Helsingborg, Malmö, Mölndal, Södertälje, Luleå och Sundsvall.

Bilden som framträder är att Stockholm, Göteborg med omnejd, Uppsala och Umeå har ett allvarligare problem med överskidande av MKN för NO_2 än övriga tätorter i Sverige. Stockholm och Göteborg har haft åtgärdsprogram sedan 2004, Uppsala sedan 2006 och Umeå sedan 2009. Helsingborg och Malmö är två tätorter som överskridit MKN men har löst det genom att framförallt sprida trafiken bort från de gator där MKN överskreds.

7.1.2 Överskridanden av MKN för partiklar PM10

Av de kommuner som har pågående åtgärdsprogram beror det uteslutande på att antalet dygn där medelvärdet av PM10 överskred 50 $\mu g/m^3$ var fler än 35 dygn under ett kalenderår. Av de kommuner som har åtgärdsprogram eller åtgärdsprogram under framtagande är det endast Gotland som regelbundet överskridit MKN de senaste åren. Dock överskreds normen i både Sundsvall och Södertälje MKN under 2018 och i Uppsala under 2017. Årsmedelvärdet för MKN har klarats på alla mätstationer sedan 2007.

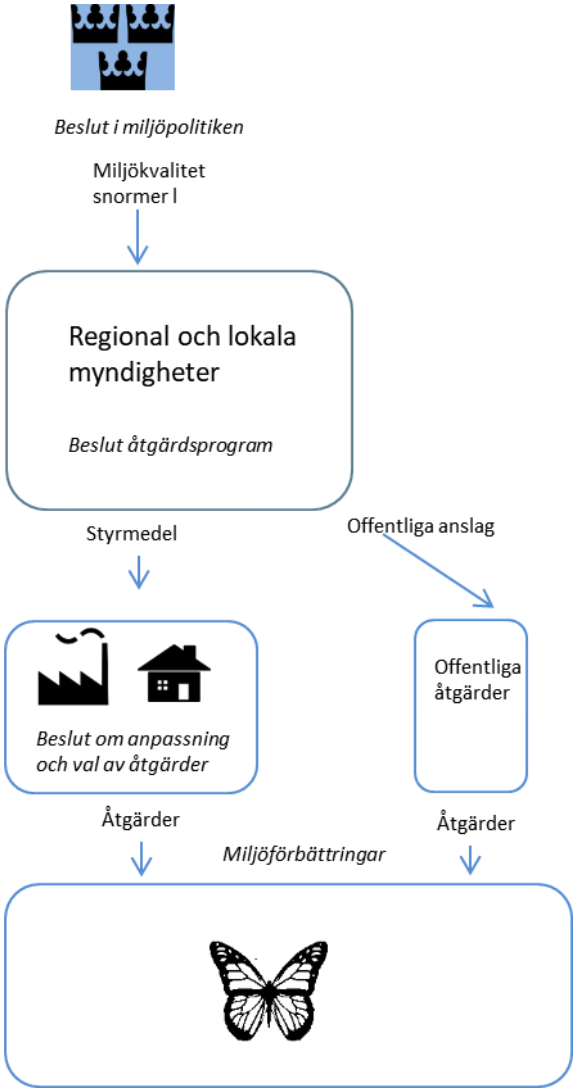
7.2 Varför överskrids MKN?

Förhöjda halter av luftföroreningar uppstår där olika aktiviteter, mänskliga såväl som naturliga, orsakar utsläpp av olika föroreningar till luften. Hur höga halterna blir beror på flera omständigheter. En viktig faktor är föroreningens livslängd i den omgivande luften vilket bland annat beror på meteorologi, omvandling via olika kemiska reaktioner och deposition. Vissa föroreningar kan transporteras långa sträckor och kan därför påverka större geografiska områden. Andra, med kortare livstid, färdas kortare sträckor och har mer lokal betydelse. Hur det ser ut där utsläppen sker har också stor betydelse, om luften lätt ansamlas på grund av dålig ventilation i ett område blir halterna högre. Hur stora utsläppen är samt hur ofta de sker i ett begränsat område är också viktigt. Urbanisering och förtätning i synnerhet och befolkningsökning generellt leder till att halterna ökar i tätorter. Dessa trender är tydligt korrelerade med trafik i tätorter som oftast är den primära källan till utsläpp av NO_2 och PM10 i belastade gaturum.

Vid övervakning och kontroll av luftkvaliteten brukar man beskriva halterna i gaturum, urban bakgrund och regional bakgrund. Halterna i glesbebyggda områden motsvarar ofta regional bakgrund som inte direkt är påverkad av punktutsläpp utan motsvarar den bakgrundsbelastning som finns i landet generellt. I regional bakgrund ingår även långväga transporterade luftföroreningar från andra länder. Med urban bakgrund menas halter i tätortsområden där föroreningshalterna är representativa för summan av de källor som påverkar luftkvaliteten i området. Platserna är vanligtvis belägna i centrala lägen, vid gågator, torg eller i parker där många människor vistas, och där luftkvaliteten inte är direkt påverkad av närliggande källor (punktkällor eller trafik). Lokala halter representerar de högsta halterna och uppmäts oftast inne i tätorter, i många fall är detta hårt trafikerade gator men det kan även vara områden med tät bebyggelse med exempelvis småskalig vedeldning eller där det finns andra punktkällor i stor omfattning. I områden med de högsta halterna utgör det lokala haltbidraget den största delen av totalhalten men här ingår även haltbidragen från urban och regional bakgrund. Detta innebär att man kan motverka förhöjda lokala halter och risken för överskridanden av miljökvalitetsnormer genom att minska påverkan av lokala såväl som mer regionala källor.

7.3 Nuvarande miljöpolitik för att minska överskridanden

I detta avsnitt börjar vi med en kort redogörelse över hur styrmedel för miljö fungerar. Vidare beskriver vi åtgärdsprogrammet för utomhusluft och dess brister i att förebygga överskridanden av MKN. Miljö- och hälsoeffekter på grund av utsläpp och höga halter av NO2 och PM10, är kostnader som drabbar andra än de aktörer som genom sina val orsakat utsläppen. En bilist orsakar till exempel avgaser som främst drabbar boende, gångtrafikanter och cyklister på gator där bilen kör. Dessa hälso- och miljökostnader beaktas därmed inte av de som orsakar kostnaderna trots att de kan vara betydande för samhället. Detta missförhållande är något som motiverar en statlig intervention för att antingen få aktörerna att beakta alla relevanta kostnader eller för att mildra effekterna på andra sätt.

Figur 7.1. Beskrivning av systemet med MKN och åtgärdsprogram för utomhusluft.

Figur 7.1 visar att miljöpolitiken för utomhusluft utgörs av en kombination av MKN som sätts på statlig nivå och beslut om åtgärder som vidtas lokalt. Systemet kan därmed sägas fungera som ett varningssystem där de nationella gränsvärdena, MKN, visar när åtgärder behöver vidtas på lokal nivå. För en effektiv styrning måste därmed två olika styrningar tas i beaktande; dels styrningen mellan staten och regionala/lokala myndigheter (exempelvis kommuner) och dels styrningen mellan kommunerna och utsläppskällan.

Som framgår av figur 7.1 lägger systemet ansvaret för att möta MKN på lokala och regionala myndigheter. Idag ansvarar länsstyrelser och kommuner för att ta fram och genomföra åtgärdsprogrammen. Det innebär att kommuner bör ta fram styrmedel för att minska utsläppen från trafiken och andra utsläppskällor och om det inte är möjligt behöver kommuner vidta offentliga åtgärder. Systemet med MKN och åtgärdsprogram för utomhusluft innebär därmed att större delen av kostnaden för att inte överskrida MKN för utomhusluft läggs på antingen lokala utsläppskällor eller lokala och regionala myndigheter.

7.4 MKN och åtgärdsprogrammets utmaningar

Nedan diskuteras först åtgärdsprogrammets generella utmaningar och sedan utmaningar för de två styrningsnivåer som identifierats i förra avsnittet: utmaningar för när staten styr lokala myndigheter och utmaningar när lokala myndigheter styr utsläpparna.

INCITAMENT SKILJER SIG KOMMUNER EMELLAN

MKN gäller i hela Sverige och därför i alla Sveriges kommuner medan kostnaden för att förbättra luftkvalitet skiljer sig mellan kommunerna. Kommuner har därmed olika starka incitament för att ta hänsyn till luftkvalitetsfrågor i sitt arbete. Exempelvis kan markbrist och dyra fastighetspriser i centrala lägen driva på en förtätning där kommunen värderar nyttan av en sådan utveckling högre än den eventuella försämring i luftkvalitet som uppstår. Dessutom är förutsättningar för att hålla föroreningshalter under MKN vitt skilda. Geografiska förhållanden, befolkningstäthet, infrastruktur och hur det ser ut i de närliggande områdena har stor betydelse för hur mycket åtgärder kostar för inte överskrida normerna. Tillgången till enkla genomförbara åtgärder som är effektiva och inte för dyra varierar stort mellan olika kommuner. Följaktligen kan vissa kommuner göra tillräckligt för att möta MKN medan andra finner det för dyrt.

ÅTGÄRDSPROGRAM SAKNAR INCITAMENT FÖR FÖREBYGGANDE OCH LÅNGSIKTIGA ÅTGÄRDER OCH KAN UPPLEVAS SOM ADMINISTRATIVT KRÄVANDE

Enligt EU-direktivet och Sveriges implementering ska åtgärder tas fram för att hålla överskridanden *så korta som möjligt*. Detta har gett skeva incitament när det gäller att överväga åtgärder som verkar förebyggande eller långsiktigt jämfört med sådana som har snabb påverkan på luftföroreningshalterna. Som regelverket för åtgärdsplaner är utformat utifrån EU-direktivet behöver inga åtgärdsprogram tas fram förrän MKN överskrids. Då MKN överskrids måste däremot snabba verkningsfulla åtgärder vidtas för att uppnå MKN. Det finns dock inget i lagstiftningen som hindrar myndigheter att genomföra förebyggande åtgärder. Utformningen av åtgärdsprogrammen i dagens system har dock mer eller mindre i praktiken inneburit att inga åtgärder vidtas förrän ett problem uppstår. Detta gäller även kortsiktiga offentliga åtgärder som botar symptomen för att komma tillrätta med problemet så snabbt som möjligt. Under de regionala samrådsmötena framkom kommentarer om att luftfrågor har för lite tyngd i översikts- och detaljplaner för att proaktiva och långsiktiga åtgärder ska tas fram där. Detta eftersom det i dessa planer kan uppkomma målkonflikter med för kommunen andra angelägna utvecklingsområden där luftfrågor kan väga för lite. Dessutom lyftes det som ett problem under samrådsmöten att framtagandet av ett åtgärdsprogram kunde upplevas som administrativt tungt med formella krav vilka kräver specifik kompetens som inte alltid finns tillgänglig i kommuner

7.4.1 Styrningsnivån mellan staten och lokala myndigheter

I avsnitt 7.3 beskrivs åtgärdsprogrammen med MKN i Sverige med två styrningsnivåer; dels det mellan staten och lokala/regionala myndigheter, dels det mellan kommun och utsläppskällan. I detta avsnitt diskuteras utmaningar för när staten styr lokala myndigheter så att de vid behov ska införa styrmedel eller vidta åtgärder för att minska föroreningshalter under MKN.

INCITAMENT SKILJER SIG MELLAN LOKALA OCH NATIONELLA MYNDIGHETER

Som redan diskuterats tidigare kan det vara svårt för staten att styra så att MKN uppnås ifall kommuner finner att kostnaderna för att uppnå detta är för höga. Ytterligare en aspekt av detta är

att staten inte gör samma avvägning mellan kostnader och nyttor som kommuner när det gäller att uppnå MKN. Staten har, utöver försämrad folkhälsa, ett överhängande hot om vite från EU om MKN inte uppnås. Staten kan därför vara mer angelägen än kommunerna om att MKN inte ska överskridas och önskar fler åtgärder än de kommunerna finner lämpliga.

LOKALA MYNDIGHETER HAR INTE RÅDIGHET ÖVER ALLA KÄLLOR SOM ORSAKAR ÖVERSKRIDANDEN

Kommuner har inte rådighet över alla källor och verktyg för att kunna påverka lufthalterna. Utsläppen som orsakar överskridande kan exempelvis komma från transportval som orsakas av kommuninvånare och verksamhetsutövare som bor och verkar utanför kommunen. Transporter och utsläpp på statliga vägar som orsakar överskridanden kan inte regleras av kommuner. Även vissa styrmedel såsom skatter eller verktyg för efterlevnad av gällande regelverk ligger utanför kommunens rådighet. Detta begränsar paletten av möjliga lösningar och de effektivaste sätten att komma tillrätta med ett överskridande.

För att uppfylla normerna för luft genom lämpliga och rimliga åtgärder, vilket är syftet med åtgärdsprogrammen, är det viktigt att arbeta så brett som möjligt där alla relevanta utsläppskällor och lösningar beaktas för att kunna välja det mest effektiva sättet att nå målet. Ansvaret för att uppnå MKN ligger främst på lokal nivå. Men situationer kan uppstå där MKN kan uppnås antingen på ett för kommunen mycket dyrt sätt eller på ett billigare sätt som kommunen inte har mandat till att genomföra. Detta i kombination med att incitamenten till att inte överskrida MKN skiljer sig bidrar till att åtgärdsprogram kan vara otillräckliga få ned lufthalterna under MKN.

Idag saknas en tydlig prioritering från staten gällande luftkvalitet och dess förhållande till andra politikområden, detta kan göra det svårt att prioritera rätt på lokal och regional nivå.

7.4.2 Styrningsnivå lokala myndigheter och utsläppare/källor

Givet att den första nivån av styrningen fungerar är det viktigt att även den andra nivån fungerar, det vill säga mellan kommun och utsläppskällan. Som figur 7.1 visar har lokala myndigheter, för det mesta kommuner, två kategorier av lösningar för att åtgärda miljöproblem. Det ena är styrmedel som påverkar beslut och beteende och riktar sig mot de som orsakar miljöproblemet. Det andra är offentliga åtgärder som snarare riktar sig mot symptomen utan att göra något åt utsläppskällan. Den övergripande frågan i detta avsnitt är hur val mellan styrmedel och offentliga åtgärder bör göras så att åtgärdsprogrammen blir mer kostnadseffektiva.

KOSTNADSEFFEKTIVITET OCH ÅTGÄRDSPROGRAMMEN

Något förenklat uppnås kostnadseffektivitet när man når ett givet mål (inga överskridanden av MKN) på det minst kostsamma sättet - att välja de åtgärder som ger störst utsläppsminskning per krona. För att kostnadseffektivitet ska uppnås bör alla utsläppskällor, inklusive åtgärder för att minska haltnivåer, träffas med ett enhetligt pris på utsläpp som bidrar till förhöjda halter av en luftförorening så att åtgärder för att minska utsläpp eller halter fördelas effektivt. En sådan lösning leder till att de åtgärder som ger mest effekt per krona används först och sedan de som kostar något mer och så vidare. Det leder till att utsläppsminskningarna fördelas över ett stort antal källor kostnadseffektivt.

Principen om ett enhetligt pris säger oss att en effektiv miljöpolitik för utomhusluft bör agera brett och förutsättningslöst för att kunna träffa så många utsläppskällor som möjligt av de som orsakar

överskridanden av MKN. Aktörerna på marknaden, dvs utsläpparna, bestämmer sedan själva om, var och när åtgärder vidtas. Eftersom varje aktör har bäst information om sin verksamhet leder det till anpassning där det är mest effektivt för samhället. Som diskuterats i tidigare avsnitt är en förutsättning för att detta ska ske att staten involverar de aktörer som faktiskt har rådighet över de källor som orsakar överskridanden, exempelvis kommuner och myndigheter, i arbetet att uppnå MKN.

Att införa ett enhetlig pris för utsläpp av NO_2 och PM10 är näst intill omöjligt då källorna är både många och svåridentifierade. Principen om ett enhetligt pris är ändå viktig och fungerar som en bra ledstjärna för att kunna lösa problemet kostnadseffektivt.

ATT ENBART KORTA TID FÖR ÖVERSKRIDANDEN ÄR EJ KOSTNADSEFFEKTIVITET

Som systemet med MKN och åtgärdsprogram fungerar idag vidtas åtgärder först efter att MKN har överskridits. Målet med åtgärderna är att hålla överskridanden så korta som möjligt. Det leder till att dyra åtgärder som snabbt får ner halterna föredras även om det finns långsiktiga och förebyggande åtgärder som är effektivare och billigare för att hålla nere halterna på längre sikt. Dessutom är åtgärder för att snabbt få ner halter ofta riktade mot symptomen medan grundproblemet med utsläppskällan fortsätter eller till och med ökar. Detta innebär en kraftig avvikelse från principen om ett enhetligt pris på utsläpp då kostnader för att snabbt minska utsläpp över MKN blir mycket höga medan de som är under inte åtgärdas. Det beror på att åtgärdsprogrammen utformning som innebär att åtgärder vidtas först efter att MKN har överskridits och att incitament för att minska utsläppen eller föroreningshalter är låga för haltnivåer under MKN och i princip oändliga för haltnivåer över MKN. Det innebär att priset eller kostnaden för åtgärder som vidtas för att minska utsläppen hoppar från låga nivåer till extremt höga nivåer vid ett överskridande. Detta leder vidare till att kommuner lägger stora resurser på kortsiktiga åtgärder och därmed missar att brett och förutsättningslöst träffa alla utsläppskällor. Detta försvagar ytterligare möjligheten att uppnå MKN för utomhusluft på ett kostnadseffektivt sätt.

RÅDIGHETPROBLEM BEGRÄNSAR KOSTNADSEFFEKTIVITET

En annan viktig utmaning som begränsar kommuners möjligheter att utforma ett kostnadseffektivt styrmedelspaket för att uppfylla normerna är att de, som noterat tidigare, inte kan reglera källor utanför kommungränser eller källor på statliga vägar. Dessutom är det svårt att reglera beslut som fattas utanför kommungränsen men påverkar luftkvaliteten lokalt som till exempel arbetspendling med bil över kommungräns. Så som systemet med MKN och åtgärdsprogram ser ut idag är utsläppskällor där kommunen inte har rådighet svåra att reglera för kommunerna. Detta gör att dessa utsläppskällor inte möter samma kostnad för att uppnå MKN som källor inom kommungränsen. Utöver detta är kommuners möjligheter att effektivt reglera utsläppskällor med hjälp av lagstiftning begränsad. Många styrmedel, som t.ex. miljöskatter, kan enligt lag införas enbart av Riksdagen. Detta innebär att möjligheter till en effektiv fördelning av utsläppsminskningar mellan olika källor försvåras.

7.4.3 Miljömålsberedningens identifierade problem

Ovanstående diskussion är också starkt kopplad till de problem och centrala aspekter som bör ingå i en översyn av systemet med MKN och åtgärdsprogram som även har lyfts av Miljömålsberedningen. Dessa utgör en utgångspunkt för detta uppdrag. De problem som Miljömålsberedningen sammanfattar hämtas från Naturvårdsverkets utvärdering av åtgärdsprogrammen från 2008 och listas nedan.

1. Åtgärdsprogram har i flertalet fall varit otillräckliga för att nå miljökvalitetsnormer.
2. En stor andel av åtgärderna i programmen har inte genomförts.
3. Det saknas sanktioner eller annan reaktion då åtgärder inte genomförs och normerna inte uppnås.
4. Fördelningen av ansvar och rådighet mellan kommun, länsstyrelse och regering är otydlig och problematisk, i och med att kommuner ansvarar för att normer inte överskrids samtidigt som de inte har full rådighet att styra utsläppen.
5. De krav på mätningar och beräkningar av luftföroreningar som åligger kommunerna är höga och kräver kompetens och resurser som inte alla kommuner har möjlighet att tillhandahålla.
6. Det svenska införlivandet av luftkvalitetsdirektivet i svensk lagstiftning brister i termer av bland annat åtgärdsprogrammens utformning (åtgärder har inte haft tillräcklig effekt på halterna och det saknas kontinuitet i omprövning och uppdatering).

De centrala aspekter som enligt Miljömålsberedningar bör ingå i en översyn av systemet med MKN och åtgärdsprogram är följande:

7. Vilka föroreningar och haltnivåer som regleras i normerna. Dessa behöver vara aktuella utifrån senaste vetenskapliga rön och därmed inriktade mot de största problemen för människors hälsa. Normerna behöver också vara tillräckligt ambitiösa för att kunna driva ett effektivt åtgärdsarbete, men även rimliga/nåbara för de aktörer som ska ansvara för att uppfylla normerna.
8. Hur krav på kontroll av luftkvalitet (d.v.s. mätningar och beräkningar/skattningar) utformas och genomförs. Underlag från kontrollerna underbygger allt åtgärdsarbete och behöver därför vara av hög kvalitet och kostnadseffektivt.
9. Utformning, genomförande och uppföljning av åtgärdsprogram. För att säkerställa att effektiva åtgärder identifieras, genomförs och följs upp, samt att ansvaret ligger på rätt aktör.
10. Hur målkonflikter rörande ökat byggande och ren luft kan uppmärksammas och hanteras i ett tidigt skede av planprocesser.
11. Föreslå hur svensk lagstiftning ska förändras för att tillgodose kraven på införlivande av EU:s luftkvalitetsdirektiv.

De identifierade problemen följer naturligt diskussionen ovan i kapitel 3. Att åtgärdsprogram varit otillräckliga (1), att åtgärder inte genomförts (2) och problem med åtgärdsprogrammens utformning (6) kan härledas utifrån rådighetsproblematik, att incitamenten skiljer sig mellan olika aktörer och att det helt enkelt är rationellt för vissa kommuner att inte vidta tillräckliga åtgärder. Likaså är avsaknad av sanktioner (3) ett uttryck för att försöka justera kommuners incitament mer i linje med statens. Problemet med ansvar och rådighet (4) har diskuterats utförligt i avsnittet ovan. Att krav på mätningar och beräkning är höga och inte kan mötas av alla kommuner visar även det på en bristande förståelse av MKN:s betydelse för den enskilda kommunen. I dialog med uppdragsgivaren har uppdragets avgränsningar inneburit att punkt 3 och 7 inte har analyserats i projektet. Punkt 8–11 berörs tydligt i denna rapport och följer av diskussionen i kapitel 2-5.

8. Samlade författningsförslag

I detta kapitel återfinns Naturvårdsverkets samlade författningsförslag. För varje förslags enskilda författningsändring hänvisas till respektive kapitel.

8.1 Miljöbalken

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	5 kap. 6 b § *Regeringen får meddela föreskrifter som behövs för att hålla föroreningar under de nivåer som gäller för en miljökvalitetsnorm för utomhusluft enligt 5 kap. 2 § första stycket 1.*
5 kap. 10 § Regeringen får föreskriva att vissa åtgärdsprogram *skall* prövas av regeringen. Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om hur åtgärdsprogram *skall* upprättas, vad sådana program *skall* innehålla och hur samråd *skall* ske.	5 kap. 10 § Regeringen får föreskriva att vissa åtgärdsprogram *ska* prövas av regeringen. Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om hur åtgärdsprogram *ska* upprättas, vad sådana program *ska* innehålla och hur samråd *ska* ske. *Regeringen får meddela föreskrifter om hur åtgärdsprogram ska tillgängliggöras och följas upp.*

8.2 Luftkvalitetsförordningen

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	Förebyggande luftkvalitetsstrategi ***30 b §***

	Om kontrollen enligt 26 och 27 §§ visar att en föroreningsnivå överskrider den övre utvärderingströskeln enligt bilaga 1 ska kommunen *1. underrätta Naturvårdsverket, och* *2. upprätta en förebyggande luftkvalitetsstrategi.* *Den förebyggande luftkvalitetsstrategin ska utgöras av ett långsiktigt och förebyggande luftkvalitetsarbete som syftar till att sänka föroreningshalterna, eller om detta inte är rimligt, bibehålla nuvarande föroreningshalter.* *Strategin ska uppdateras vid behov, dock minst vart fjärde år.* *Första och andra stycket gäller inte om det finns behov av ett åtgärdsprogram enligt 5 kap. 7 § miljöbalken fastställts eller om ett sådant har fastställts.*
	30 c § *Naturvårdsverket ska regelbundet utvärdera kommunernas genomförande av 26 och 27 §§. Naturvårdsverket ska vid behov underrätta kommunen om resultatet av utvärderingen.*

31 §

Naturvårdsverket ska undersöka behovet av ett åtgärdsprogram enligt 5 kap. miljöbalken

1. efter en underrättelse enligt 30 §, eller

2. om kontrollen enligt 28 § 1, 2 eller 3 visar att en föroreningsnivå som anges i miljökvalitetsnormerna kan antas komma att överskridas.

Om Naturvårdsverket finner att ett åtgärdsprogram behövs, ska verket rapportera detta till de berörda länsstyrelserna.	Om Naturvårdsverket finner att ett åtgärdsprogram behövs, ska verket rapportera detta till de berörda länsstyrelserna *eller kommunerna*.

Naturvårdsverket ska rapportera behovet av åtgärdsprogram till regeringen om det

1. finns särskilda skäl för att det inte ska vara en länsstyrelse eller en kommun som upprättar ett förslag till eller fastställer ett åtgärdsprogram, eller

2. behövs ett åtgärdsprogram på grund av betydande gränsöverskridande

föroreningar som innebär att artikel 25 i luftkvalitetsdirektivet ska tillämpas.

	När Naturvårdsverket rapporterar enligt andra eller tredje stycket ska Naturvårdsverket ange när åtgärdsprogrammet senast ska vara upprättat för att Naturvårdsverket ska kunna fullgöra Sveriges rapporteringsskyldighet enligt artikel 23.1 i luftkvalitetsdirektivet.
32 §	32 §
En länsstyrelse som har tagit emot en rapport enligt 31 § andra stycket ska snarast	En länsstyrelse som har tagit emot en rapport enligt 31 § andra stycket ska snarast upprätta ett förslag till åtgärdsprogram.
1. upprätta ett förslag till åtgärdsprogram*, eller*	
2. överlåta till en eller flera kommuner att upprätta ett förslag till åtgärdsprogram, om det är lämpligt att göra en sådan överlåtelse och de berörda kommunerna är överens med länsstyrelsen om detta.	*En eller flera kommuner som har tagit emot en rapport enligt 31 § andra stycket ska snarast upprätta ett förslag till åtgärdsprogram, om den eller de berörda kommunerna är överens med Naturvårdsverket om detta.*
Om länsstyrelsen inte delar Naturvårdsverkets bedömning av behovet av åtgärdsprogram, får länsstyrelsen överlämna frågan till regeringen innan länsstyrelsen vidtar någon åtgärd enligt första stycket. Ett sådant överlämnande ska innehålla en redogörelse för länsstyrelsens syn på behovet av åtgärdsprogram.	Om länsstyrelsen, *kommunen eller kommunerna* inte delar Naturvårdsverkets bedömning av behovet av åtgärdsprogram, får länsstyrelsen*, kommunen eller kommunerna* överlämna frågan till regeringen innan länsstyrelsen*, kommunen eller kommunerna* vidtar någon åtgärd enligt första *eller andra* stycket. Ett sådant överlämnande ska innehålla en redogörelse för länsstyrelsens*, kommunens eller kommunernas* syn på behovet av åtgärdsprogram.
Om *länsstyrelsen* inte kan komma överens med en kommun om att kommunen ska upprätta ett förslag till åtgärdsprogram, får *länsstyrelsen*	Om Naturvårdsverket inte kan komma överens med en kommun *eller flera kommuner* om att kommunen *eller kommunerna* ska upprätta ett förslag till

överlämna frågan till regeringen. Ett sådant överlämnande ska innehålla en redogörelse för varför det är lämpligt att kommunen upprättar förslaget samt en redovisning av det som har kommit fram vid överläggningarna i ärendet	åtgärdsprogram, får *Naturvårdsverket* överlämna frågan till regeringen. Ett sådant överlämnande ska innehålla en redogörelse för varför det är lämpligt att kommunen *eller kommunerna* upprättar förslaget samt en redovisning av det som har kommit fram vid överläggningarna i ärendet.
	36 b § *Den som har fastställt ett åtgärdsprogram ska i samband med att en kopia av programmet skickas över till Naturvårdsverket enligt 37 § första stycket 1 även skicka över handlingarna i ärendet till Naturvårdsverket.* *Första stycket gäller inte när regeringen har fastställt ett åtgärdsprogram.*
	36 c § *Naturvårdsverket ska överlämna fråga om ytterligare åtgärder för ett fastställt åtgärdsprogram till regeringen om det finns skäl att anta att programmet inte kan förväntas leda till att miljökvalitetsnormen följs eller att tiden för överskridande inte hålls så kort som möjligt.* *Naturvårdsverket ska senast inom sex veckor från den dag då kopia av åtgärdsprogrammet kom in till Naturvårdsverket besluta om överlämnande till regeringen.* *Första och andra stycket gäller inte när regeringen har fastställt ett åtgärdsprogram.*
	36 d § *Ett överlämnande enligt 36 c § ska innehålla en redogörelse av skälen till överlämnande och vilka åtgärder, utöver de som följer av åtgärdsprogrammet, som behöver vidtas för att miljökvalitetsnormen ska kunna följas och för att tiden för överskridande ska kunna hållas så kort som möjligt.*

37 §

Den som har fastställt ett åtgärdsprogram ska

1. skicka en kopia av programmet till Naturvårdsverket och de andra myndigheter och kommuner som berörs, *och*	1. skicka en kopia av programmet till Naturvårdsverket och de andra myndigheter och kommuner som berörs,
2. kostnadsfritt genom internet göra information tillgänglig för allmänheten och andra berörda eller intresserade om programmet, om hur det genomförs och om var allmänheten kan få regelbundet uppdaterad information om programmet och dess genomförande.	2. kostnadsfritt genom internet göra information tillgänglig för allmänheten och andra berörda eller intresserade om programmet, om hur det genomförs och om var allmänheten kan få regelbundet uppdaterad information om programmet och dess genomförande*, och*
	3. årligen senast den 31 oktober redovisa till Naturvårdsverket i vilken grad åtgärderna har genomförts, vilka effekter åtgärderna bedöms ha haft på de aktuella luftföroreningshalterna, om miljökvalitetsnormerna följs och, om miljökvalitetsnormerna inte följs, en bedömning av när miljökvalitetsnormerna kan följas.

Om ett åtgärdsprogram har fastställts av en länsstyrelse, får länsstyrelsen överlåta till en eller flera kommuner att göra den information som avses i första stycket 2 tillgänglig för allmänheten och andra berörda eller intresserade om det är lämpligt att göra en sådan överlåtelse och de berörda kommunerna är överens med länsstyrelsen om detta.

Om ett åtgärdsprogram har fastställts av regeringen, får regeringen överlåta till berörd länsstyrelse att göra den information som avses i första stycket 2 tillgänglig för allmänheten och andra berörda eller intresserade. Länsstyrelsen får i sin tur överlåta informationsskyldigheten till en eller flera kommuner, om de förutsättningar som anges i andra stycket är uppfyllda.

	37 b §
	Den som har upprättat en förebyggande luftkvalitetsstrategi enligt 30 b § ska
	1. skicka en kopia av den förebyggande luftkvalitetsstrategin till Naturvårdsverket och de andra myndigheter och kommuner som berörs,
	2. kostnadsfritt genom internet göra information tillgänglig för allmänheten och andra berörda eller intresserade om det systematiska luftkvalitetsarbetet, om hur det genomförs och om var allmänheten kan få regelbundet

	uppdaterad information om arbetet och dess genomförande, och *3. till Naturvårdsverket vart annat år redovisa i vilka delar arbetet har genomförts.*
	Nationell åtgärdsplan för utomhusluft ***47 a §*** *Naturvårdsverket ska ta fram förslag till nationell åtgärdsplan för utomhusluft.* *Förslaget till nationell åtgärdsplan för utomhusluft ska innehålla en sammanställning och analys av Sveriges luftkvalitet och, vid behov, åtgärder och styrmedel som kompletterar det lokala åtgärdsarbetet för att följa miljökvalitetsnormer för utomhusluft.*
	47 b § *Ett förslag till nationell åtgärdsplan för utomhusluft ska lämnas till regeringen senast den 1 februari vart fjärde år.* *Vid behov får Naturvårdsverket lämna förslag till uppdatering av en nationell åtgärdsplan.*
	47 c § *Naturvårdsverket ska sträva efter att samordna förslag till nationell åtgärdsplan för utomhusluft med förslag om nationellt luftvårdsprogram enligt luftvårdsförordningen (2018:740).*
	47 d § *Boverket, Sjöfartsverket, Statens energimyndighet, Statens jordbruksverk, Trafikverket, Transportstyrelsen och andra berörda myndigheter ska inom sina verksamhetsområden ta fram de uppgifter som behövs för förslag till nationell åtgärdsplan för utomhusluft. Uppgifterna ska lämnas till Naturvårdsverket.*

	En länsstyrelse behöver dock endast lämna uppgifter som finns tillgängliga hos länsstyrelsen.
	47 e § *Innan Naturvårdsverket lämnar ett förslag till nationell åtgärdsplan för utomhusluft eller en uppdatering av en sådan plan till regeringen för beslut, ska verket ge berörda myndigheter, kommuner, offentliga samverkansorgan och luftvårdsförbund, andra berörda aktörer samt allmänheten tillfälle att lämna synpunkter.* *Om Naturvårdsverket bedömer att en föroreningsnivå som anges i miljökvalitetsnormerna kan antas komma att överskridas i en kommun och kommunen inte underrättat Naturvårdsverket enligt 30 §, ska Naturvårdsverket informera kommunen om detta.* *Första stycket gäller inte förslag till uppdatering som endast har mindre betydelse*.
	Övergångsbestämmelser *1. Förslag enligt 47 b § ska lämnas första gången senast den 1 februari 2023.*

8.3 Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet

Nuvarande lydelse	**Föreslagen lydelse**
Definitioner 2 § I dessa föreskrifter har följande begrepp nedan angiven betydelse:	
--- Objektiv skattning Bedömning av halter av luftföroreningar	--- Objektiv skattning Bedömning av halter av luftföroreningar

genom enkla mätningar, enkla beräkningar, jämförelse med liknande platser, tidigare kontrollresultat, kunskap om utsläpp eller annan relevant information. ---	genom enkla mätningar, enkla beräkningar, jämförelse med liknande platser, tidigare kontrollresultat, kunskap om utsläpp eller annan relevant information. *Processen omfattar vanligtvis en preliminär bedömning, fördjupad kartläggning och dokumentation.* ---
38 § Resultat från objektiv skattning *för närmast föregående kalenderår ska senast den 15 juni rapporteras* till Naturvårdsverkets datavärd. Relevanta uppgifter enligt Bilaga 6 A och F ska ingå i rapporteringen. Rapporteringen *avser* även resultat från inledande kartläggning.	38 § Resultat från objektiv skattning *ska rapporteras minst vart tredje år* till Naturvårdsverkets datavärd. *Redovisningen ska avse föregående kalenderår och rapporteras senast den 15 juni.* Relevanta uppgifter enligt Bilaga 6 A och F ska ingå i rapporteringen. Rapporteringen ska även avse resultat från inledande kartläggning
Bilaga 6 F. Objektiv skattning - Redovisning som inkluderar beskrivning av process för objektiv skattning samt resultat	
- Mätdata inklusive metadata *- Beräknade data* *- Osäkerhet* *- Beskrivning av spårbarhet och säkerhetsberäkningar* *- Den objektiva skattningens geografiska omfattning*	*- Kommuner som omfattas av den objektiva skattningen* *- Föroreningar som ingår i den objektiva skattningen* *- Bedömning av haltnivåer för de aktuella föroreningarna* *- År som den objektiva skattningen avser*

9. Källförteckning

Kapitel 1 Uppdraget och dess genomförande

Delbetänkande av Miljömålsberedningen 2016, En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige, SOU 2016:47

Miljö- och energidepartementet 2018, Strategi för Levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling, Skr. 2017/18:230

Europeiska kommissionen, Generalsekretariat, Formell underrättelse – Överträdelse nummer 2018/2326, Bilaga: C(2019) 399 final, 2019-01-25

Europeiska kommissionen, Generalsekretariat, Formell underrättelse – Överträdelse nummer 2012/2216, Bilaga: C(2013) 2207 final, 2013-04-26

Miljö- och energidepartementet, 2018. Uppdrag om översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet. Regeringsbeslut Daterat 2019-03-19. M2019/00648/Kl.

Miljö- och energidepartementet, 2018. Uppdrag om översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet. Regeringsbeslut Daterat 2019-03-14. M2019/00649/Kl.

Gustafsson, M., B. Forsberg, H. Orru, S. Åström, T. Haben, and K. Sjöberg, 2018: Quantification of population exposure to NO2, PM2.5 and PM10 and estimated health impacts

Kapitel 2 Förslag till förbättrad kontroll av luftkvaliteten

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa (”Luftkvalitetsdirektivet”)

Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften (”Direktivet om metaller och PAH”/”Fjärde dotterdirektivet”)

Kommissionens direktiv (EU) 2015/1480 om ändring av flera bilagor till Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG och 2008/50/EG om fastställande av regler för referensmetoder, datavalidering och placering av provtagningspunkter för utvärdering av luftkvaliteten

Kommissionens genomförandebeslut 2011/850/EU om fastställande av regler för Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG och 2008/50/EG vad gäller ömsesidigt utbyte av information och rapportering av luftkvaliteten (”Rapporteringsbestämmelserna”)

Luftkvalitetsförordningen (2010:477)

Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (NFS 2019:9)

Luftguiden, version 4, Naturvårdsverket (2019)

Regleringsbrev för budgetåret 2019 avseende Naturvårdsverket, Miljö- och energidepartementet, 2018-12-21

Infrastrukturdepartementet, 2019. Uppdrag att etablera ett nationellt ramverk för grunddata inom den offentliga förvaltningen. Regeringsbeslut Daterat 2019-12-11. I2019/03307/DF, I2019/01361/DF (delvis), I2019/01412/DF, I2019/01447/DF

Infrastrukturdepartementet, 2019. Uppdrag att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte. Regeringsbeslut Daterat 2019-12-11, I2019/03306/DF, I2019/01036/DF (delvis), I2019/01361/DF (delvis), I2019/02220/DF

Metod- och kvalitetsbeskrivning för geografiskt fördelade emissioner till luft, SMED Rapport Nr 9 2019, www.smed.se

Kartläggning och analys av utsläpp från vedeldning - Redovisning av regeringsuppdrag, Naturvårdsverket, 2019-03-28,

Inledande kartläggning och objektiv skattning av luftkvalitet - Vägledning om kontroll av miljökvalitetsnormerna för utomhusluft, Version 3, maj 2019, Naturvårdsverket

Objective Estimation for Air Quality Assessment in Sweden, Naturvårdsverket, NV-06727-19, 2019-09-10,
https://cdr.eionet.europa.eu/se/eu/aqd/d1b/envxoajzq/Objective_Estimation_for_Air_Quality_Assessment_in_Sweden_2018.pdf

Webbsidor

Datavärdskap Luft, Modellberäkningar: https://shair.smhi.se/portal/model-calculations

www.naturvardsverket.se/mknluft

Kapitel 3 Förslag till förändringar i åtgärdsprogrammen

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa (”Luftkvalitetsdirektivet”)

Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften (”Direktivet om metaller och PAH”/”Fjärde dotterdirektivet”)

Kommissionens direktiv (EU) 2015/1480 om ändring av flera bilagor till Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG och 2008/50/EG om fastställande av regler för referensmetoder, datavalidering och placering av provtagningspunkter för utvärdering av luftkvaliteten

Kommissionens genomförandebeslut 2011/850/EU om fastställande av regler för Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG och 2008/50/EG vad gäller ömsesidigt utbyte av information och rapportering av luftkvaliteten (”Rapporteringsbestämmelserna”)

Miljöbalken (1998:808)

Luftkvalitetsförordningen (2010:477)

Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (NFS 2019:9)

Luftguiden, version 4, Naturvårdsverket (2019)

Regeringens proposition 1997/98:45, Miljöbalk, del 1

Regeringens proposition 1997/98:45, Miljöbalk, del 2

Regeringens proposition 2009/10:184, Åtgärdsprogram och tillämpningen av miljökvalitetsnormer

EU-domstolens dom den 5 april 2017 (kommissionen/Bulgarien, C-488/15)

EU-domstolens dom den 22 februari 2018 (kommissionen/Polen, C-336/16)

EU-domstolens dom den 24 oktober 2019 (kommissionen/Frankrike, C-636/18)

Bertil Bengtsson, Ulf Bjällås, Stefan Rubenson och Rolf Strömberg. Miljöbalken. Digitalt ISBN:978-913930764-8

Webbsidor

www.naturvardsverket.se/mknluft

Kapitel 4 Förslag till kompletterande regelverk för ett effektivare och mer proaktivt luftvårdsarbete

Luftkvalitetsdirektivet, Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa

Åtgärdsprogram för kvävedioxid i Göteborgsregionen, Rapport 2017:28, Reviderat program – 2018-06-19, www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland

Miljö- och energidepartementet, Regeringsbeslut daterat 2019-03-28, Nationellt luftvårdsprogram, M2019/00243/Kl

Webbsidor

Luften i Sverige: http://www.naturvardsverket.se/luftenisverige (2020-01-24)

Överskridanden av miljökvalitetsnormerna 2018: http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Luft-och-klimat/Miljokvalitetsnormer-for-utomhusluft/Overskridanden-av-miljokvalitetsnormerna/ (2020-01-24)

Ta fram åtgärdsprogram: http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Luft-och-klimat/Miljokvalitetsnormer-for-utomhusluft/Atgardsprogram-for-luft/ (2020-01-24)

Kapitel 5 Verktyg och mandat i åtgärdsprogrammen

Berg, J., Ihlström, J., och Henriksson M. 2018, Bilisters användande av parkeringsanläggningar i centrala Göteborg - Orsaker, behov och konsekvenser för olika grupper, VTI rapport 985

Betänkande av utredningen om fossilfri fordonstrafik 2013, Fossilfrihet på väg, SOU 2013:84 del 2

Betänkande av Vägslitageskattekommittén 2017, Vägskatt, SOU 2017:11

Delbetänkande av 2011 års vägtullsutredning 2012, Avgifter på väg och elektroniska vägtullsystem SOU 2012:60

Delbetänkande av Miljömålsberedningen 2016, En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige, SOU 2016:47

Finansdepartementet 2004, Skatt på väg, SOU 2004:63

Finansdepartementet 2015, Skatt på dubbdäcksanvändning i tätort?, SOU 2015:27

Finansdepartementets prememoria 2018, En ny inriktning för beskattning av tung lastbilstrafik, Fi2018/01103/S2

Hamilton, C.J. och Braun Thörn, H 2013, Parkering som styrmedel för en fossilfri fordonstrafik, Centrum för Transportstudier 2013

Jerksjö Martin, 2019, Vägkantsmätning som metod för att identifiera tunga Euro VI-lastbilar med AdBlue-emulator, Rapport IVL C 386

Klimatpolitiska rådet 2019, Årsrapport 2019, Rapport nr 2 2019

KOUCKY & PARTNERS AB, 2015 Åtgärdskatalog PM10 och NO2 – sammanställning från åtgärdsprogram.

KOUCKY & PARTNERS AB, 2015 Åtgärder för minskning av partiklar och kvävedioxid i utomhusluft – En sammanställning.

Lindén, J., Fredricsson, M. och Helbig, T., 2020, Luftkvalitet i stadsutvecklingsprocessen. Del ett: Kartläggning av kommuner och länsstyrelsers arbete, samt vad som skulle gynna arbetet i framtiden. Rapport IVL C 470, https://www.ivl.se/toppmeny/publikationer/publikation.html?id=5858

Miljödepartementet 2017, Från värdekedja till värdecykel – så får Sverige en mer cirkulär ekonomi, SOU 2017:22

Miljödepartementet 2019, En samlad politik för klimatet-klimatpolitisk handlingsplan. Prop 2019/20:65

Miljö- och energidepartementet 2018, Strategi för Levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling, Skr. 2017/18:230

Naturvårdsverket 2019, Konsekvensanalys av halverad trängselskatt och infrastrukturavgift för elbilar, Rapport 6913

Näringsdepartementet 2018, Överklagande av Länsstyrelsen i Västra Götalands läns beslut i fråga om antagande av detaljplan för blandad stadsbebyggelse vid kvarteret Tändsticksfabriken inom stadsdelen Kallebäck, Göteborgs kommun, Regeringens beslut 2018-06-28 i ärende N2016/08141/SPN

Näringsdepartementet 2019, Bebyggelse- och transportplanering för hållbar stadsutveckling, SOU 2019:17

Regeringens proposition 2005, Moderna transporter, Prop. 2005/06:160

Regeringens skrivelse 2017, Strategi för Levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling, 2017/18:230

Regeringens skrivelse 2017, En klimatstrategi för Sverige, 2017/18:238

Stockholms Luft- och Bulleranalys 2019, Fordonsmätningar på Hornsgatan år 2017 - Fordonstyper, bränslen, euroklasser och utsläpp av kväveoxider och partiklar. Jämförelse med år 2009.Fordonsmätningar på Hornsgatan år 2017, Rapport SLB 2:2019

Transportekonomiska institutet, Norge, 2018, Low Emission Zones in Europe. Rapport TØI 1666/2018.

Transportstyrelsen 2018, Hur ska regelefterlevnaden av miljözonsbestämmelser säkerställas? - En utökad kommunal parkeringsövervakning, Utredning TSG 2018-148

Transportstyrelsen och Naturvårdsverket 2019, Analys av klimat- och miljöeffekter av förändrade kontrollbesiktningsregler för motorfordon, Rapport TSG 2018-4049

Villamor Saucedo, G., 2019. Kartläggning av åtgärder för bättre luftkvalitet i andra länder, IVL U 6201.

Websidor

Bilpooler i nordamerikanska städer: Developers Reduce Parking via Car Sharing, Urban Land p64, https://urbanland.uli.org/development-business/developers-reduce-parking-via-car-sharing/ (2020-01-22)

Dubbdäcksavgift i Norge: Piggdekkgebyr, Oslo kommune, https://www.oslo.kommune.no/gate-transport-og-parkering/piggdekkgebyr/#gref (Hämtad 2020-01-22)

Gatuparkering i London: On-Street parking, City of London, https://www.cityoflondon.gov.uk/services/transport-and-streets/parking/Pages/on-street-parking.aspx (Hämtad 2020-01-22)

Kapitel 6 Luftkvalitet i Sverige

Naturvårdsverket 2017, Luft & miljö 2017 Barns hälsa

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa, EUT L 152, 11.6.2008, s. 1 (Celex 32008L0050).

Websidor

Naturvårdsverkets utsläppsstatistik av luftföroreningar: http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Klimat-och-luft/Statistik-om-luft/Utslapp-av-luftfororeningar/ (2020-01-24)

Bilaga 1 – Åtgärdslista för svenska åtgärdsprogram

I den här bilagan presenteras de verktyg och mandat som kommunerna har använt sig av i sina åtgärdsprogram samt vilka verktyg och mandat som kommuner har önskat ha i sina åtgärdsprogram men inte har. Presentationen av respektive åtgärdsprogram består av en kort sammanfattning av åtgärderna i respektive åtgärdsprogram samt mätdata för respektive område.

Tabell 1: Översikt över alla påbörjade, pågående och avslutade åtgärdsprogram i Sverige.

Geografisk utbredning	Ämnen	Kommentar	Senaste överskridandet
Åtgärdsprogram pågående			
1. Stockholms län	NO2, PM10	Första version 2004. Reviderad 2012. Revision pågår.	PM10 Södertälje 2018, Stockholm 2014 NO2 Sollentuna & Stockholm, 2018
2. Göteborgsregionen	NO2	Första version 2004, reviderad 2007 och 2018.	Göteborg 2018, Mölndal 2017, Kungälv 2016
3. Uppsala	NO2, PM10	Första version 2006, reviderad 2015.	NO2 2018, PM10 2017
4. Umeå	NO2	Första version 2009, reviderad 2015.	NO2 2018
5. Skellefteå	NO2	Första version 2010, under revidering.	NO2 dygn 2014 NO2 timmar 2018
6. Örnsköldsvik	PM10	Första version 2011	PM10 2009
7. Linköping	PM10	Första version 2014	PM10 2011
8. Sundsvall	NO2, PM10	Första version 2014	PM10 2018, NO2 2013
9. Luleå	NO2	Första version 2015	NO2 2014
10. Gotland	PM10	Första version 2019	PM10 2018
Avslutade åtgärdsprogram			
11. Göteborg	PM10		PM10 2006
12. Helsingborg	NO2		NO2 2012
13. Norrköping	PM10		PM10 2010
14. Malmö	NO2		NO2 2013
15. Jönköping	PM10		PM10 2008
Under framtagande			
Örnsköldsvik	NO2		NO2 2018
Stockholm	CO		CO 2017

1. Stockholms län

Länsstyrelsen begärde att regeringen skulle besluta om upprättande av ett åtgärdsprogram i länet år 2000. I slutet av 2001 uppdrog regeringen att länsstyrelsen skulle ta fram ett förslag till åtgärdsprogram. I slutet av 2004 fastställde regeringen åtgärdsprogrammet.

Åtgärder i programmet för NO2

1 Åtgärder för att utveckla och tillämpa särskilda miljökrav vid myndigheters och kommuners upphandling av tunga transporter och persontransporter i länet
2 Åtgärder för att skärpa kraven för tunga fordon i miljözonen
3 Åtgärder inom parkeringspolitikens område för minska personbilstrafiken och öka framkomligheten i Stockholm
4 Åtgärder vad gäller de parkeringsavgifter som tillämpas vid myndigheter och kommuners arbetsplatser i länet
5 Åtgärder för att följa upp tillämpningen av reglerna om förmånsbeskattning av fri parkering i länet
6 Åtgärder för att begränsa genomfartstrafiken med tunga fordon på Hornsgatan till endast bussar i linjetrafik
7 Åtgärder för öka utbudet av infartsparkeringar i länet
8 Åtgärder för öka framkomligheten för bussar inom länet
9 Åtgärder för att öka turtätheten inom kollektivtrafiken i länet

Åtgärder i programmet för PM10

10 Åtgärder för att informera om hälsokonsekvenserna av höga partikelhalter och de negativa effekterna av dubbdäcksanvändningen
11 Åtgärder inom parkeringspolitikens område för minska personbilstrafiken och öka framkomligheten i Stockholm
12 Åtgärder vad gäller de parkeringsavgifter som tillämpas vid myndigheter och kommuners arbetsplatser i länet
13 Åtgärder för att minska halterna av partiklar i de delar av vägnätet där det finns risk för extremt höga halter
14 Åtgärder för att öka kunskaperna om olika beläggningsmaterials benägenhet att bilda PM10 samt hur halkbekämpning med tvättad stenkross och olika metoder för barmarksrenhållning påverkar halterna av PM10
15 Åtgärder för att öka kunskaperna om bidrag till PM10-halterna från fartyg, arbetsmaskiner och småskalig fastbränsleeldning

Åtgärdesprogrammet reviderades och det nya åtgärdsprogrammet fastställdes av länsstyrelsen 2012.

Åtgärder i programmet för NO2

1 Ökad efterlevnad av miljözonen tunga fordon i Stockholm.

Åtgärder i programmet för PM10

2 Dammbindning av gator och trafikleder i Stockholms stad vid risk för överskridanden av miljökvalitetsnormen för PM10
3 Dammbindning på Turingegatan och Stockholmsvägen i Södertälje kommun vid risk för överskridanden av miljökvalitetsnormen för PM10
4 Dammbindning på trafikleder i Stockholms län vid risk för överskridanden av miljökvalitetsnormen för PM10
5 Städning med ny teknik på Stockholms stads gator vid risk för överskridanden av miljökvalitetsnormen för PM10
6 Städning med ny teknik på Turingegatan och Stockholmsvägen i Södertälje kommun vid risk för överskridanden av

miljökvalitetsnormen för PM10

7 Städning med ny teknik på Stockholms läns trafikleder vid risk för överskridanden av miljökvalitetsnormen för PM10

8 Tidig vårstädning av Stockholms stads gator vid risk för överskridanden av miljökvalitetsnormen för PM10

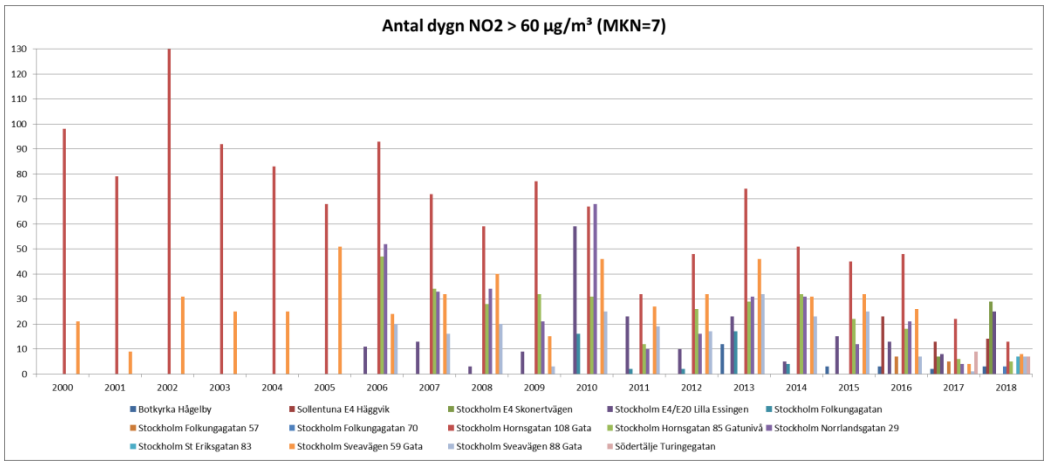
9 Tidig vårstädning av Turingegatan och Stockholmsvägen i Södertälje vid risk för överskridanden av miljökvalitetsnormen för PM10

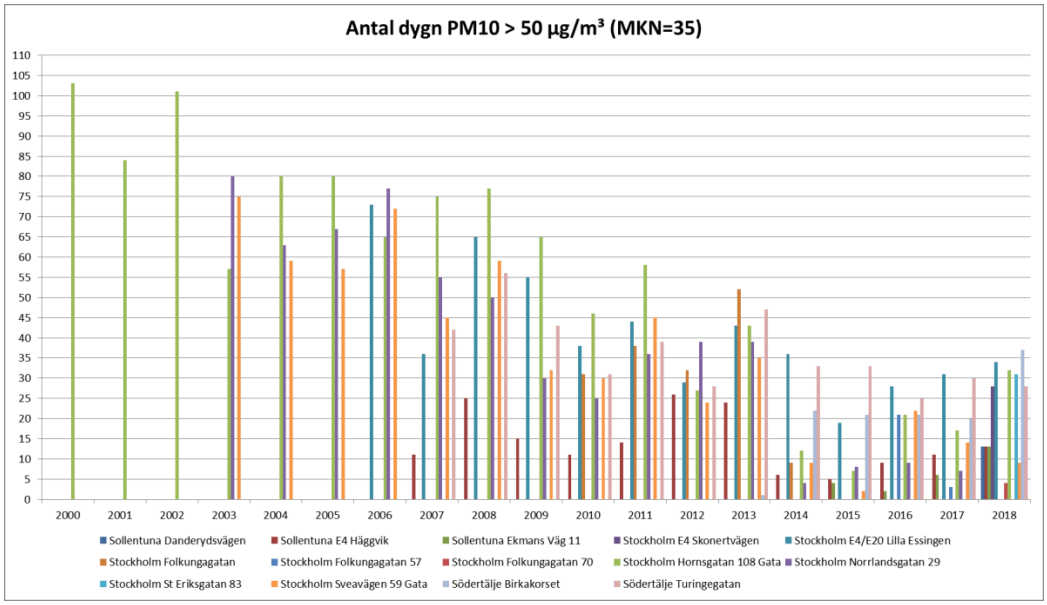
10 Tidig vårstädning av Stockholms läns trafikleder vid risk för överskridanden av miljökvalitetsnormen för PM10

11 Optimerad halkbekämpning

12 Införande av sänkt hastighet på trafikled i Stockholms län för att sänka PM10-halten.

Åtgärderna i åtgärdsprogrammet har genomförts men åtgärderna 5, 6 och 7 – Städning med ny teknik, har man upphört med att genomföra då effekten inte har kunnat verifieras.

Miljökvalitetsnormen för NO2 klaras ännu inte i länet. Under 2018 överskreds miljökvalitetsnormen för partiklar i Södertälje men har klarats i Stockholm sedan 2014.

2. Göteborgsregionen

I början av 2000-talet visade mätningar av halter i luft att nivåerna för miljökvalitetsnormen för kvävedioxid överskreds vid vissa starkt trafikerade leder och gator i Göteborgsregionen. Första åtgärdsprogrammet för Göteborgsregionen fastställdes 2006. Åtgärdsprogrammet hade inte tillräcklig effekt och en revidering påbörjades 2012 och åtgärdesprogrammet fastställdes 2018 av Länsstyrelsen.
Representanter från Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Göteborgs stad, Mölndals stad, Trafikverket, Göteborgsregionens kommunalförbund, Luftvårdsförbundet i Göteborgsregionen, Västra Götalandsregionen och Västtrafik har deltagit i arbetet med åtgärdsprogrammet.

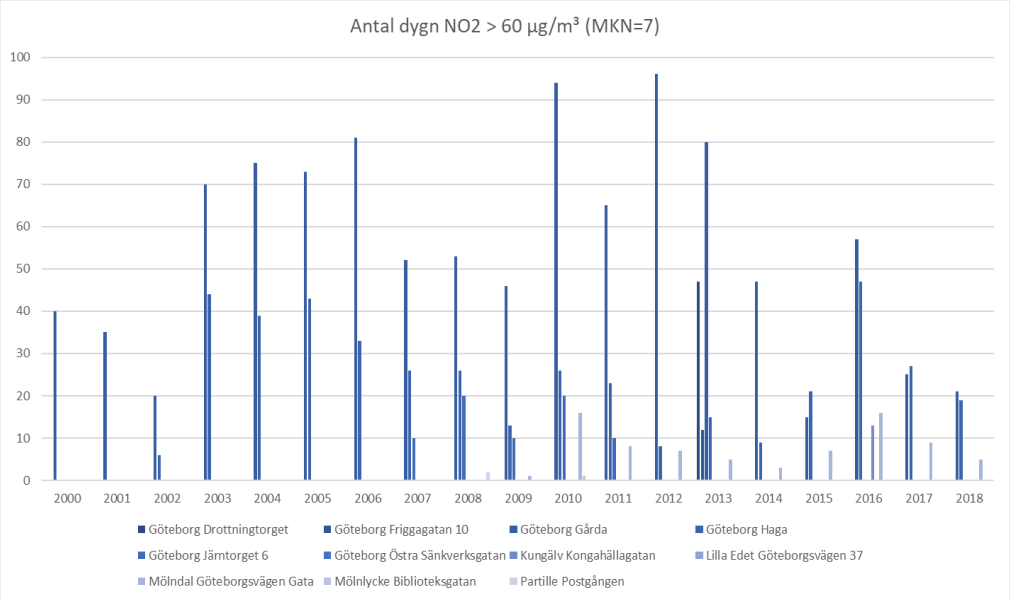
Åtgärder i programmet

1 Ändra reglerna för reseavdrag och gör avdraget avståndsbaserat.
2 Se över systemet för bilförmånsbeskattning.
3 Utred hur miljözoner för lätta fordon skulle kunna utformas och genomföras i Göteborg och Mölndal.
4 Inför krav på transportplaner.
5 Utred möjligheten att differentiera trängselskatten med en avgift baserad på fordonens miljöprestanda.
6 Minska utsläppen från tung trafik på de statliga vägarna genom Göteborg och Mölndal
7 Se över tung trafik till och från Göteborgs hamn – vägval.
8 Verka för skarpa krav på hög miljöprestanda samt vägval för transporter i kommande tillståndsprövningar.
9 Inför en miljöstyrande kilometerbaserad skatt på tunga fordon.
10 Ge kommuner möjlighet att ta ut parkeringsavgifter på privat mark.
11 Ge kommuner möjlighet att reservera parkeringsplatser för bilpool på allmän platsmark.
12 Ge kommuner möjlighet att differentiera avgiften på parkeringsplatser utifrån fordonens miljöegenskaper.
13 Skärp de gemensamma miljökraven på entreprenad i tätbebyggda, känsliga områden.
14 Inför miljökrav på entreprenader i samband med markanvisning i Göteborgs och Mölndals städer.
15 Ambitionen vid kommande upphandlingar är att öka andelen Euro VI och att införa el- och laddhybridbussar på busslinjer i stadstrafik.
16 Ambitionen är att införa el- alternativt laddhybriddrift på färjetrafiken i Göta älv.
17 Möjliggör elanslutning som skall användas till Västtrafiks dieseltåg på Göteborgs centralstation.
18 Ökad kollektivtrafik och minskad bilpendling över kommungränserna i Göteborgsregionen.
19 Inför gemensam marknadsföring för kollektivtrafik, bilpool, cykel.
20 Öka stödet och möjligheterna med stadsmiljöavtal och ge ökade bidrag till kollektivtrafiken.
21 Ändra reglerna för statlig finansiering så att utbetalningar kan göras för åtgärder i fyrstegsprincipens steg 1 och 2.
22 Inför möjlighet för arbetsgivare att erbjuda leasingcykel som

skattegynnad förmån.

23 Bygg ut laddinfrastruktur för bilar.

För åtgärd 1, 2, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 20, 21 och 22 har Länsstyrelsen skickat in en förfrågan till regeringen om möjligheten att genomföra åtgärderna.
Åtgärd 3, 6 och 17 har inte påbörjats. Övriga åtgärder har påbörjats eller genomförts.
Någon uppföljning av effekter på halter är än så länge för tidigt att göra.

3. Uppsala

Regeringen beslutade i juni 2005 att Uppsala skulle upprätta ett förslag till åtgärdsprogram. I slutet av 2006 fastställde Länsstyrelsen Uppsala kommuns förslag till åtgärdsprogram. Programmet har kompletterats med ytterligare åtgärder såsom beslut om dubbdäcksförbud på Kungsgatan/Vaksalagatan 2010. Under 2013 påbörjades arbetet med att ta fram ett nytt åtgärdsprogram som fastställdes av Länsstyrelsen 2015.

Åtgärder i programmet 2006

1 Samordning av regional-/stadstrafik
2 Ökad framkomlighet för bussar
3 Öka tryggheten och tillgängligheten
4 Insatser för öka cyklingen
5 Översyn av avgifter samt tillgång till p-platser
6 Följ upp tillämpningen av reglerna om förmånsbeskattning av fri parkering vid arbetsplatser
7 Hastighetssänkning
8 Restriktioner tung trafik
9 Åtgärder för informera om hälsokonsekvenserna av höga partikelhalter och de negativa effekterna av dubbdäcksanvändningen
10 Utveckla och tillämpa miljökrav vid myndigheters och kommuners upphandling av persontransporter och tunga transporter
11 Renare bussar i stads-/regionaltrafiken
12 Miljözon för tunga fordon
13 Åtgärder avseende den kommunala fordonsflottan
14 Gaturenhållning (dammupptagning samt dammbindning)
15 Tvättad stenkross på utvalda gator
16 Förbättrade vägbeläggningar
17 Möjliggör införande av dubbdäcksavgift
18 Möjliggör en snabbare utskrotning av personbilar

Kommunens utvärdering av åtgärderna är att de har givit effekt men inte tillräckligt för att med säkerhet uppnå miljökvalitetsnormerna de närmaste åren. Dubbdäcksförbudet som infördes utanför programmet har minskat både andelen dubbdäck i kommunen från 80% under vintern 2010/2011 till 70% vintern 2013/2014. På själva förbudsgatan ligger andelen runt 15-25% samt att biltrafiken minskat med 25-35%.
Hastighetsbegränsning genomfördes 2010 i stora delar av stadskärnan där 50 km/h sänktes till 30 km/h vilket bedömts medfört minskade partikelhalter.
Utav de olika metoderna för vägrenhållning bedöms tidigare sandupptagning på våren samt högtryckstvätt med sandupptagning varit bäst på minska halterna av partiklar.
Miljözonen för tunga fordon infördes 2013 och bussflottan i staden byttes ut 2012 till nyare fordon med bättre avgasrening vilket bedöms ha minskat utsläppen av kvävedioxid.

Åtgärder i programmet 2015

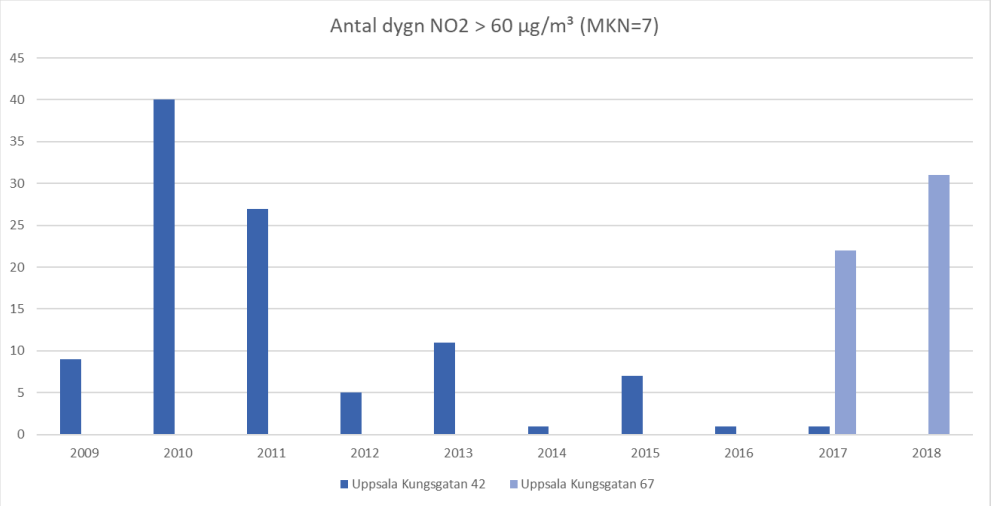
1 Utreda förutsättningarna för lägre hastighet inom hela stadskärnan inklusive Luthagsesplanaden, Väderkvarnsgatan, Kungsgatan, Östra Ågatan, Munkgatan, Kyrkogårdsgatan, Skolgatan, Sysslomansgatan samt alla lokalgator innanför.
2 Fortsatt dubbdäcksförbud Kungsgatan och del av Vaksalagatan
3 Bättre information, uppföljning, kontroll och efterlevnad av befintliga föreskrifter och förbud, ex miljözon, dubbdäcksförbud och övrig dammbildande verksamhet.
4 Övergång till miljövänligare drivmedel med särskilt fokus på

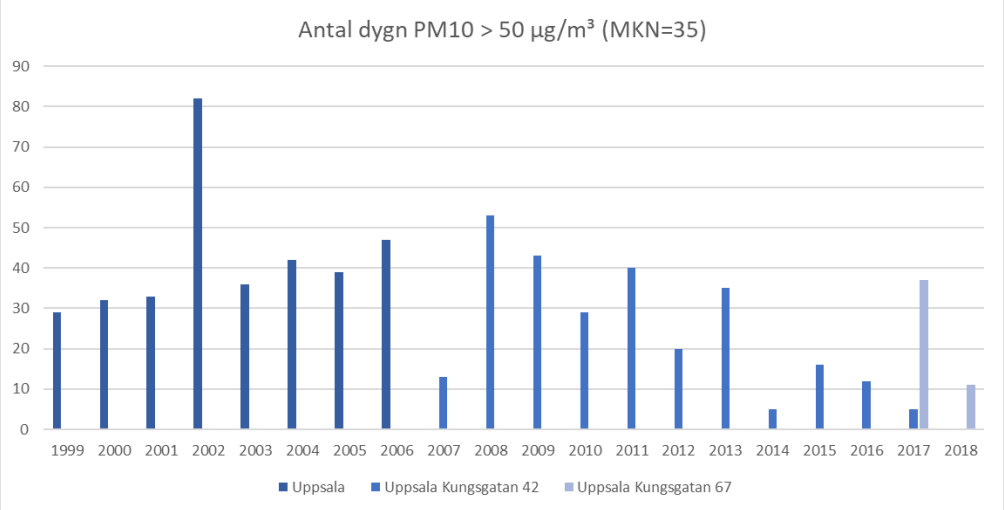
elektrifierade transporter för kommunens fordon.

5 Övergång till miljövänligare drivmedel med särskilt fokus på elektrifierade transporter för kollektivtrafiken.
6 Öka arbetet med och utvecklingen av det hållbara resandet.
7 Policy och handlingsplan för parkering, inklusive infarts/pendlarparkeringar.
8 Policy samt handlingsplan för ökad cykling
9 Eco-drivingutbildning kontinuerligt för alla busschaufförer samt kommunens personal som kör tjänstefordon.
10 Fortsatt utveckling av kollektivtrafiken (tillgänglighet, framkomlighet etc.).
11 Utveckla och tillämpa miljökrav vid upphandling av maskiner och entreprenader.
12 Dammbindningsmedel på särskilt utsatta vägavsnitt.
13 Luftjour
14 Vakuumsugning
15 Ersätta sand med salt eller CMA på särskilt utsatta vägavsnitt.
16 Högtryckstvätt med CMA kombinerat med vacuumsug.
17 Installation av fyra nya väderstationer i staden för att på så sätt förbättra informationsunderlaget för vägrenhållning.
18 Förändrad metod för fogning av gatsten (betongkross och permacyd).
19 Luftkvalitet integreras tidigt och systematiskt i planprocessen – exempelvis genom att processbeskrivningen för detaljplaner inkluderar luftkvalitet, att de framtagna luftkvalitetskartorna som inkluderar områden även utanför detaljplanen tas i beaktning samt att beräkningsprogram för att beräkna luftkvalitet används.
20 Utveckling av ekosystemtjänster som metod att förbättra luftkvalitet (träd, gröna väggar etc.).
21 Utreda möjligheten att införa digitala informationstavlor i anslutning till Kungsgatan som informerar om luftföroreningshalter och att välja annan väg om möjligt (vid höga halter av luftföroreningar).
22 Kommunicera konsekvenser, hälsa, miljö, ekonomi bl.a. via "luftrapport" i dagstidning/radio, via Uppsala kommuns hemsida
23 Kommunicera åtgärdsprogrammet via Uppsala kommuns hemsida samt via media
24 Möjliggörande av dubbdäcksavgift
25 Miljözon för personbilar
26 Förstärkt spårkapacitet mellan Stockholm och Uppsala genom ex dubbelspår samt tågstopp vid Uppsala södra/Bergsbrunna station

Om åtgärderna i programmet inte ger önskad effekt

27 Tvättad bergkross på särskilt utsatta vägavsnitt
28 Utreda resvägar i innerstaden samt möjlighet till regleringar
29 Signalprioritering Kungsgatan
30 Byta beläggning på särskilt utsatta vägavsnitt
31 Värmeslingor Vaksalagatan (Kungsgatan på sikt)

Under 2018 klarades till skillnad från år 2017 MKN för PM10, dygnsmedelvärdet överskreds 11 av tillåtna 35 dygn. Resultatet innebär en återgång till den tidigare minskande trenden där miljökvalitetsnormen för partiklar (PM10) har klarats sedan 2012. Miljökvalitetsnormen för NO2 för dygns- och timmedelvärde klaras inte de senaste åren. En bidragande orsak till att MKN inte klarades under 2017 och 2018 kan vara att Uppsala kommun har behövt byta placering av mätstationen.

4. Umeå

I centrala Umeå överskrids miljökvalitetsnormerna för kvävedioxid vid de mest trafikerade vägarna. På Västra Esplanaden finns en lång mätserie där gränsvärdet har överskridits sedan 2003. Även på Storgatan har överskridanden uppmätts, dels i höjd med Vasagatan (2005) och dels Öst på stan (2009). På Östra Kyrkogatan uppmättes ett överskridande 2008. Umeå kommun tog fram förslag till åtgärdsprogram 2007 som fastställdes av länsstyrelsen 2009.

Åtgärder i programmet 2009

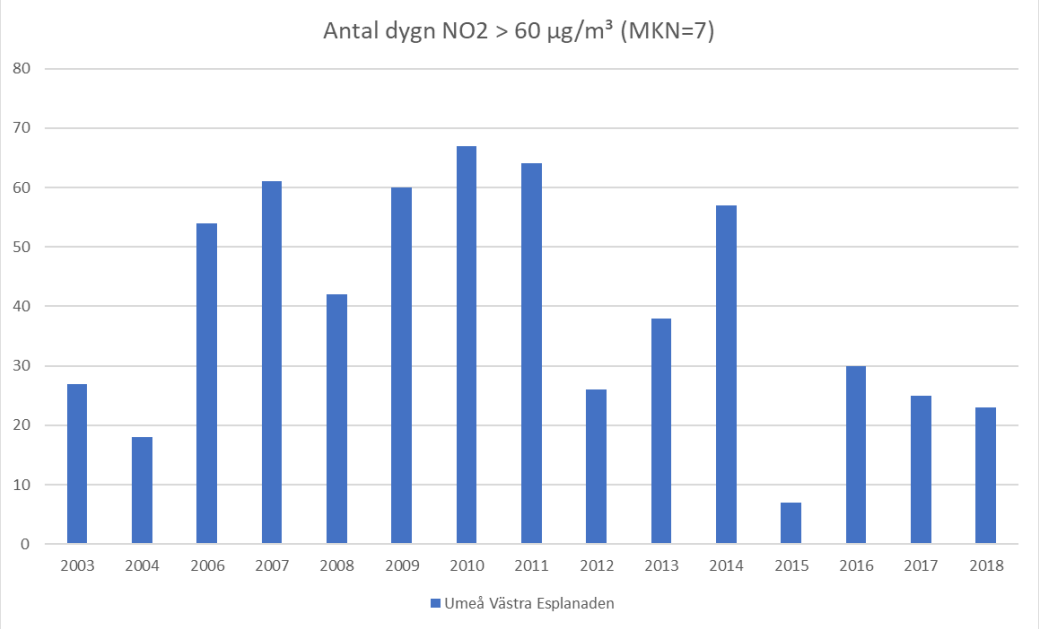
1 Styrning/vägledning av den tunga trafiken
2 Ombyggnad av korsningen E12/Bomvägen Ridvägen
3 Ombyggnad av Backenvägens anslutning mot E12 vid Sandåkern
4 Tidigarelägg och fullfölj Umeåprojektet 2 Västra Länken
5 Tidigarelägg och fullfölj Umeåprojektet 2 Östra Länken/Norra Länken
6 Miljöanpassad utformning av Västra Esplanaden
7 Information om höjd skrotningspremie för stimulera byte till miljövänligare fordon
8 Inrätta kommunala tjänstebilspooler
9 Inför miljökrav vid upphandling av transporttjänster inom kommunen
10 Inför miljözon i centrala Umeå
11 Öka det lokala kollektivresandet med 25%
12 Information i radio till medborgare när det råder höga halter luftföroreningar
13 Inrätta ett Mobility Management-kontor
14 Samdistribution av varutransporter i centrala Umeå
15 Utforma parkeringsstrategier med miljöhänsyn
16 Öka andelen cyklande – revidering och genomförande av cykelprogram
17 Markanvändnings- och planeringsfrågor

Umeå kommun har klarat årsmedelvärdet för kvävedioxid sedan 2012. Men på grund av överskridande av miljökvalitetsnormerna för tim- och dygnsmedelvärden på Västra Esplanaden så har tidigare åtgärdsprogram reviderats och ett nytt åtgärdsprogram är i kraft sedan 2015.

Åtgärder i programmet 2015

1 Färdigställa ringleden
2 Omvandla trafikleder innanför ringen
3 Översyn av trafiksignaler på Västra Esplanaden
4 Gång- och cykeltrafikprogram
5 Cykelbro mellan Lundåkern och Bölesholmarna
6 Mobility management
7 Kollektivtrafikprogram/strategi
8 Öka andelen hållbara resor inom kommunkoncernen
9 Översyn av snöhanteringen
10 Genomförande av parkeringsprogram
11 Elbussar
12 Information om tomgångskörning
13 Utredning och utbyggnad av laddinfrastruktur för elfordon

Avgörande för att kommunen ska lyckas är framförallt färdigställandet av ringleden och ombyggnationen av de statliga trafiklederna innanför ringen till stadsgator med kompletterande bebyggelse. De flesta åtgärder i åtgärdsprogrammet förväntas få full effekt 2021

Mätningar av luftkvaliteten visar att årsmedelvärdet för kvävedioxid ligger som tidigare år under gränsvärdet och uppfyller miljökvalitetsnormen. Dygns- och timnormen klaras dock inte.

5. Skellefteå

Skellefteå kommun har utfört kontinuerliga mätningar av kvävedioxid, Kanalgatan, 2003-2004, och vid Viktoriagatan (E4) från 2006 och framåt. Mätningarna har visat att miljökvalitetsnormen för kvävedioxid överskrids på båda platserna. Länsstyrelsen fastställde förslaget till åtgärdsprogrammet i slutet av 2010.

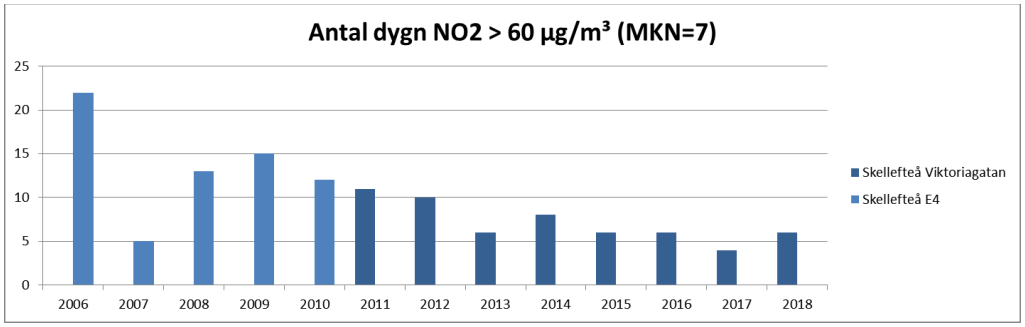
Åtgärder i programmet

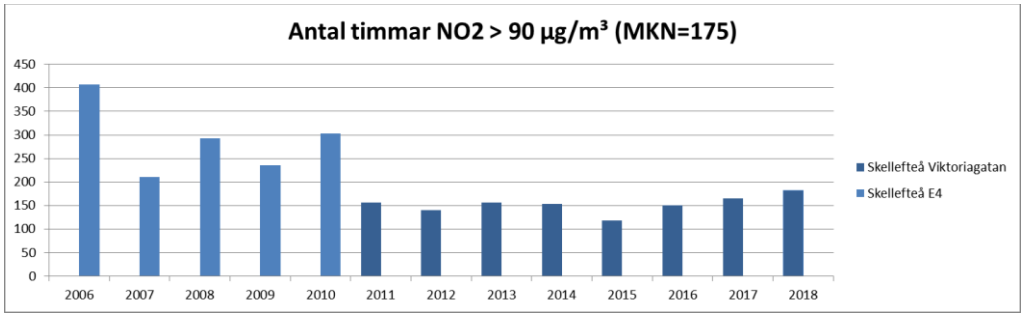
1 Gång- och cykelbanor
2 Drift och underhåll
3 Cykelplan
4 Cykelparkeringar
5 Information och marknadsföring
6 Alternativa lösningar för finansiering
7 Bussbiljetter och betalningssätt
8 Linjestruktur och turtäthet
9 Resecentrum
10 Lokalt handlingsprogram för beteendepåverkande åtgärder
11 Framtidsvägen
12 Kampanjer och tävlingar
13 Distansarbete
14 Trafiksignaler
15 Miljözon
16 Biogas
17 Information och marknadsföring
18 Kommunala fordon
19 Drivmedelsstationer
20 Parkeringspolicy
21 Bilpool
22 Cykelpool

I Skellefteå har miljökvalitetsnormen för kvävedioxid överskridits under (2011, 2012, 2014 och 2018) längs Viktoriagatan (E4:an), som går genom centrala staden. 25 000 - 30 000 fordon passerar platsen varje vardagsdygn och statistik över trafikmängdens utveckling visar att den ökar med över 1 procent per år.

Skellefteås åtgärdsprogram upphörde att gälla i slutet av 2016 och Länsstyrelsen beslutade då i samråd med Skellefteå kommun att ett nytt åtgärdsprogram skulle tas fram.
De flesta av åtgärderna i åtgärdsprogrammet som har årligt återkommande karaktär har fortsatt under de senaste två åren. Detta innebär att det pågår ett förbättringsarbete trots att det för närvarande formellt saknas ett åtgärdsprogram för luft. Åtgärder har sannolikt en minskande effekt på kvävedioxidhalterna men det uppvägs av ökande trafik.

Skellefteå anser att viktigaste åtgärden vore att bygga en ny sträckning för E4:an men budget för detta ligger inte hos Trafikverket inom närmaste tiden. Enligt kommunen var underlaget till beslut fattat på den tiden när kommunens befolkning minskade men nu när en större industri håller på att etablera sig innebär det en stor förändring för kommunens befolkningsutveckling.

Antal dygn NO2 > 60 µg/m³ (MKN=7)
25
20
15
10
5
0
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
Skellefteå Viktoriagatan
Skellefteå E4

Antal timmar NO2 > 90 µg/m³ (MKN=175)
450
400
350
300
250
200
150
100
50
0
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
Skellefteå Viktoriagatan
Skellefteå E4

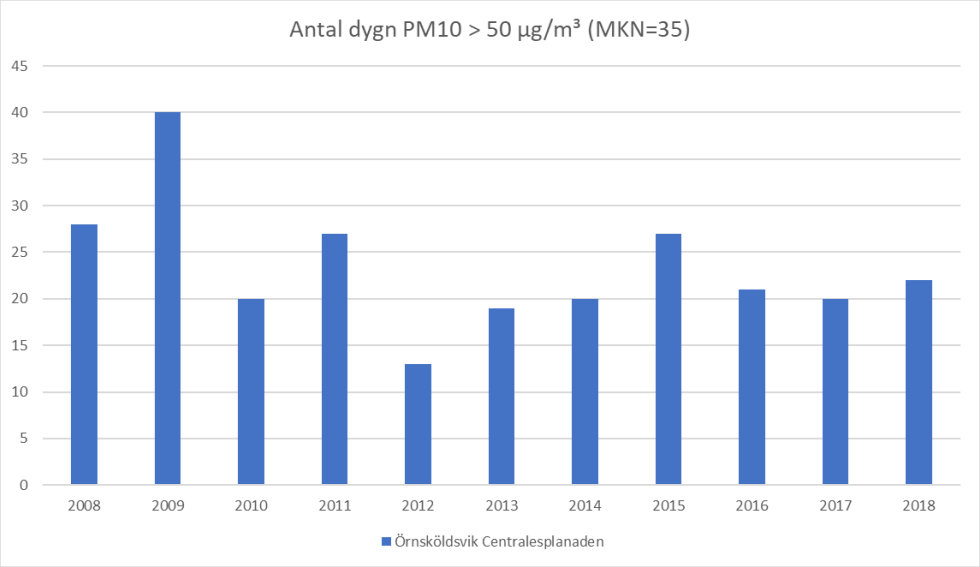
6. Örnsköldsvik

Hösten 2009 beslutade Naturvårdsverket att ett åtgärdsprogram för partiklar behövde upprättas för Örnsköldsviks centrum. Beslutet översändes till Länsstyrelsen som överlät till Örnsköldsviks kommun att ta fram ett åtgärdsprogram. Åtgärdsprogrammet fastställdes 2011 av kommunfullmäktige.
Under 2016 beslutade Naturvårdsverket att ett åtgärdsprogram för kvävedioxid också behövdes upprättas. Ett åtgärdsprogram för kvävedioxid är under upprättande men ej fastställt än av kommunen. Överskridande av kvävedioxid sker på statlig väg.

Åtgärder i programmet

1 Åsbergstunneln
2 Ökad stadskänsla efter Centralesplanaden
3 Cykelplan
4 Infrastruktur gång- och cykelvägar
5 Bättre kollektivtrafik
6 Beteendepåverkan – Hållbart resande
7 Parkeringsutbud/parkeringsavgifter – utredning
8 Pendlarparkeringar
9 Driftskostnad pendlarparkeringar, gång- och cykelvägar
10 Fysisk planering
11 Minska dubbdäcksanvändningen - information
12 Subventionering av parkeringsavgifter för bilar med dubbfria vinterdäck - utredning
13 Slitstark beläggning - utredning
14 Framkomlighet/hastighet - utredning
15 Halkbekämpning tvättad bergkross
16 Vårrengöring/Dammbindning
17 Vårstädning - utredning
18 Förhindra minskad ventilation
19 Information om halter
20 Anpassa SIMAIR - utredning
21 Kartlägga utsläpp/behov utökade mätningar

I åtgärdsprogrammet konstaterades att en flytt av E4 från centrum till en tunnel genom Åsberget är den viktigaste åtgärden för att få ned halterna av partiklar. En tunnel genom Åsberget finns inte med i den nationella infrastrukturplanen som gäller mellan 2018-2029, nästa regeringsbeslut sker våren 2022 för perioden 2022-2033. En förstudie fanns med som åtgärd i åtgärdsprogrammet, den togs fram av Trafikverket (år 2013) och en utredning om lokalisering genom berget är därefter framtagen av Trafikverket. Det resulterade i att en man bestämde var korridoren för tunneln skulle ligga genom berget.

Miljökvalitetsnormen för partiklar har klarats i Örnsköldsvik sedan 2009.

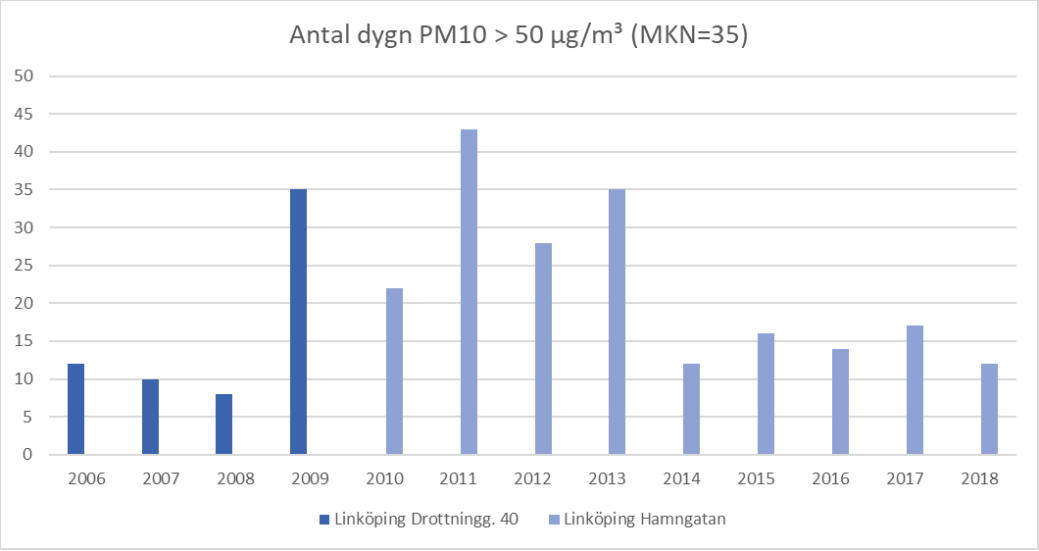
7. Linköping

I Linköping överskreds miljökvalitetsnormen för partiklar 2011 och Naturvårdsverket informerades. Naturvårdsverket bedömde att ett åtgärdsprogram behövdes upprättas och överlämnade ärendet till Länsstyrelsen. Länsstyrelsen beslöt att överlåta till Linköpings kommun att upprätta förslag till åtgärdsprogram. Kommunfullmäktige antog förslaget 2014.

Åtgärder i programmet

1 Ombyggnad Hamngatan med kollektivtrafikfält och signalreglering
2 Sänkta hastigheter
3 Minskad dubbdäcksanvändning
4 Halkbekämpning
5 Slitstark beläggning
6 Ny städteknik
7 Dammbindning
8 Fysisk planering
9 Kunskap, information och beetendepåverkan

Linköping hade 35 överskridande av miljökvalitetsnormen för PM10 år 2013 och har sedan dess haft 12-17 dagar per år över normen. Ombyggnation av Hamngatan uppskattas till att ha haft störst effekt på halterna men även dammbindning och slitstarkare beläggning har påverkan på halterna.

8. Sundsvall

Mätningarna har visat att halterna av partiklar under 2011, 2012, 2013 och 2017 har överskridit miljökvalitetsnormen. Halterna av kvävedioxid har tidigare legat strax under gällande miljökvalitetsnormer, men under 2012 och 2013 överskreds även miljökvalitetsnormen för kvävedioxid. Beräkningar och enklare mätningar visar att nivåerna av luftföroreningar är höga även längs Skolhusallén, E14 Bergsgatan och E4.

Naturvårdsverket har 2012 skrivit till länsstyrelsen och meddelat att det behöver upprättas ett åtgärdsprogram för partiklar (PM10) och året efter att även ett åtgärdsprogram för kvävedioxid behövs. Länsstyrelsen beslutade 2013-03-27 att Sundsvalls kommun ska upprätta ett åtgärdsprogram för att uppfylla miljökvalitetsnormen för kvävedioxid och att arbetet ska samordnas med pågående arbetet för åtgärdsprogram för partiklar. 2014 fastställde kommunfullmäktige i Sundsvall förslaget till åtgärdsprogram för bättre luftkvalitet i Sundsvall.

Åtgärder i programmet för perioden 2014-2015 (innan Sundsvallsbron är färdig)

1 Sänkt hastighet
2 Parkeringsledningssystem
3 Översyn av parkeringsavgifter
4 Ökat samnyttjande av P-ytor
5 P-avgifter för kommunens anställda
6 Hållbar p-lösning kommunhuset
7 Bussar med låga utsläpp
8 Översyn av järnvägsbommar
9 Pendlarparkering
10 Ny E4

Åtgärder i programmet för perioden 2016- (efter Sundsvallsbron är färdig)

10 Minskad genomfartstrafik på Köpmangatan
11 Bättre P söder och väster om City

Åtgärder som utreds om behov finns

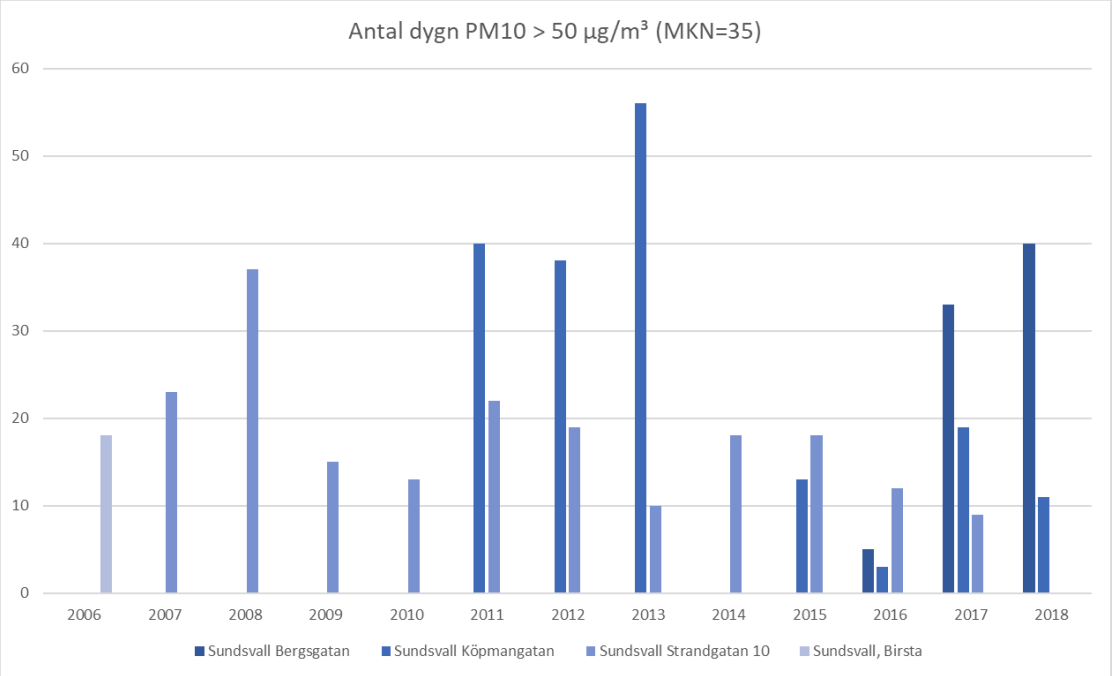
12 Utredning av andra styrmedel
13 Utredning Västlig förbindelse
14 Utredning minskning tunga fordon på Bergsgatan
15 Utredning miljözon tunga fordon

Kontinuerliga/bestående åtgärder

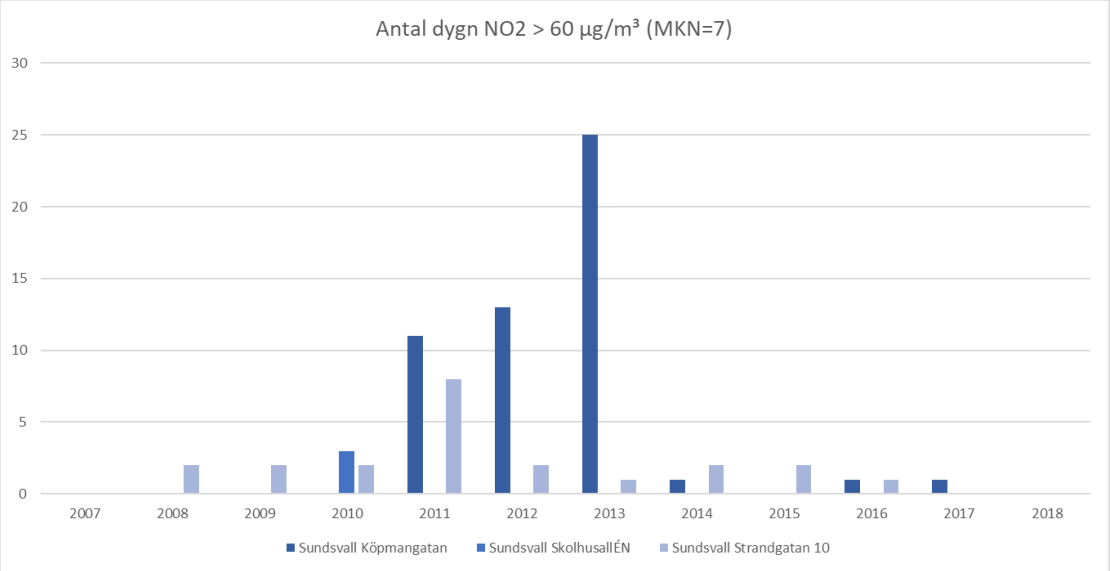
16 Halkbekämpning
17 Dammbindning
18 Renhållning
19 Information om däckval
20 Asfaltsbeläggning
21 Förbud torrsopning och lövblåsning
22 Väghållningsfordon låga utsläpp
23 Beteendepåverkande åtgärder
24 Mer och bättre information parkering
25 Färre dubbdäck på kommunens bilar
26 Miljökrav vid upphandling
27 Bussprioritering
28 Översyn av trafiksignaler
29 Översyn cirkulationsplatser

30 Åtgärder för gående och cyklister
31 GC-vägar till busshållplatser

E4-trafiken leds nu förbi centrum via en ny bro som öppnades för trafik den 18 december 2014. Genomförande av åtgärderna i åtgärdsprogrammet följer i stort sett programmets tidplan. De åtgärder som förväntats ge störst effekt på miljökvalitetsnormerna är nu genomförda. De genomförda åtgärderna bedöms ha minskat kvävedioxidhalterna med 4 % och halterna av PM 10 med 10 %. Den stora åtgärden som kommer att genomföras är ombyggnad av väg 562 (gamla E4). Mätstationen vid gamla E4 är flyttad till Bergsgatan. Ny mätning kommer att utföras vid gamla E4 när vägen är ombyggd 2019–2020.

Under 2018 överskreds miljökvalitetsnormen för partiklar på Bergsgatan. En förklaring kan vara fel på mätinstrumentet då det gick sönder under året.

NO2 har inte överskridits sen 2013 och kommunens bedömning är att risk för överskridande är liten.

9. Luleå

I Luleå överskreds miljökvalitetsnormen för kvävedioxid under 2010 och ett åtgärdsprogram upprättades och fastställdes av Luleå kommun 2015.

Åtgärder i programmet

1 Mobilitetskontor
2 Samhällsplanering
3 Resecentrum för tåg och buss
4 Norr Stadsfjärden – utvecklingsområde
5 Samlastningscentral för varuleveranser
6 Utredning för att förändra resor i tjänsten och till Luleå kommuns arbetsplatser i centrum
7 Förbjuda farligt gods över Bergnäsbron
8 Biogasbussar
9 Förbättra kollektivutbudet mellan stadsdelar och centrum
10 Bussprio-försök i trafiksignaler för några av Länstrafikens bussar
11 Utredning om att köpa in fler el- och elhybridbussar
12 Fria bussresor under kalla vinterveckor
13 Försök med färre körfält vid Sandviksgatan
14 Ny gatusektion Rådstugatan
15 Utreda möjligheten till färre körfält längs med Södra hamnleden
16 Tjänstefordon – från diesel till biogas
17 Cykelfält Kungsgatan
18 Cykelbana och bussgata längs Skeppsbrogatan
19 Cykelbana längs Rådstugatan
20 Framkomlighet för cyklister i trafiksignaler
21 Cykelbana längs Mjölkuddsvägen, etapp 2
22 Ökad trafiksäkerhet och attraktivitet för oskyddade trafikanter på Mjölkuddsbanken
23 Skyltning av cykelvägar
24 Cykelparkering i centrum och vid större målpunkter
25 Cykelplan för Luleå
26 Plan för upprustning av cykelvägar
27 Upprustning av cykelvägar med prio mot huvudcykelnätet
28 Parkeringsstrategi
29 Parkeringsledningssystem
30 Infartsparkering Norr

Luleå kommun har under flera år arbetat aktivt med flera av de åtgärder som anges i kommunens Åtgärdsprogram med handlingsplan för bättre luft. Under 2018 har bland annat en utvecklingsplan för Luleå centrum arbetats fram, där flera åtgärder för att minska biltrafiken i centrum finns samlade. Flera åtgärder har även genomförts inom ”hållbart resande”, åtgärder som gynnar cykeltrafik och även kollektivtrafik, ett projekt med sommargata genomfördes under sommaren i Luleå centrum. Länsstyrelsen anser att många av de åtgärder som finns i kommunens åtgärdsprogram är genomförda.

10. Gotland

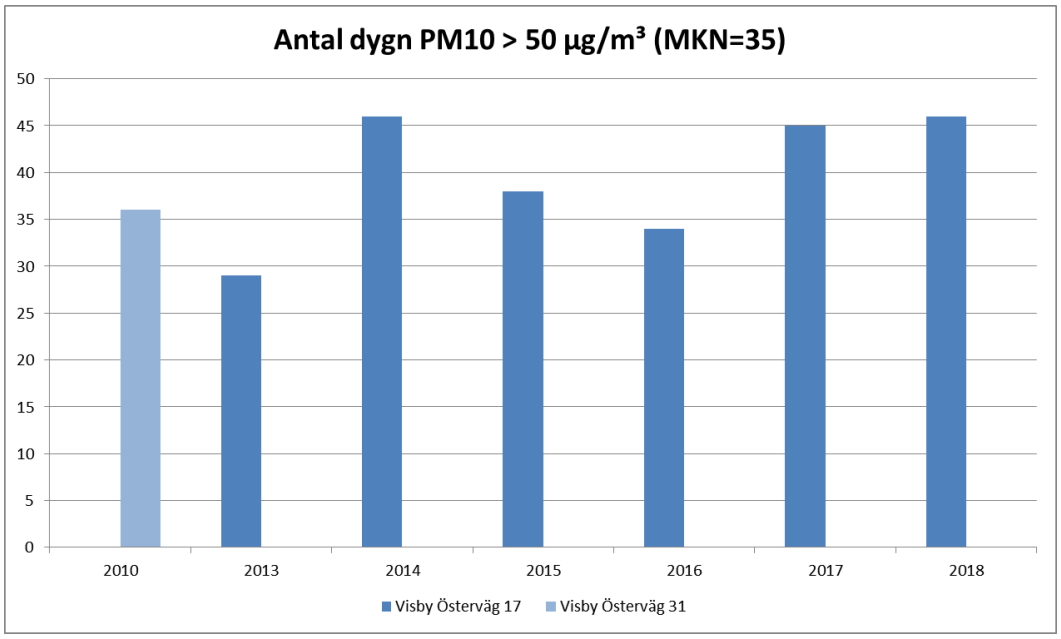
Under 2015 beslutade Naturvårdsverket att ett åtgärdsprogram för partiklar behövde upprättas för Visby. Åtgärdsprogrammet fastställdes 2019 av region Gotland. Ett problem som har uppmärksammats är att Gotland har i brist på stenkrossmaterial av hårda bergarter använt sig av lokala källor av kalksten. Detta både som material i asfalt och som halkbekämpning.

Åtgärder i programmet

1 Förbättra och utöka mätdata
2 Inventering av vägbeläggning
3 Trafikräkning
4 Regelbunden räkning av dubbdäcksandel
5 Inventering av privata parkeringsplatser
6 Ändrad halkbekämpning, utbyte av kalkmaterial
7 Utökad städning
8 En mer hållfast vägbeläggning
9 Sänkning av andelen dubbdäck

Åtgärder som vidtas vid behov

10 Kompletterande städning
11 Dammbindning
12 Sänkt hastighet
13 Ändrad halkbekämpning med CMA eller liknande
14 Dubbdäcksförbud

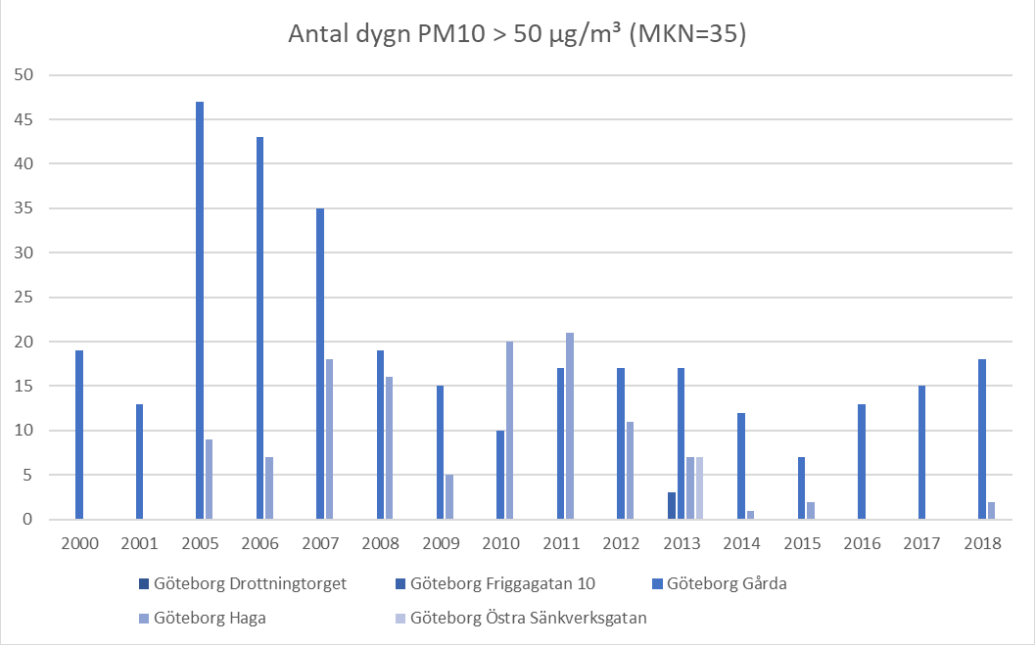
11. Göteborg

Regeringen beslöt 2005-06-30 att ge Länsstyrelsen i Västra Götalands län i uppdrag att ta fram förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram för att uppfylla miljökvalitetsnormen för partiklar i Göteborgs kommun. Länsstyrelsen fastställde åtgärdsprogrammet 19 maj 2006.

Åtgärder i programmet

1 Minskad användning av dubbdäck
2 Dammbindning och rengöring
3 Minskad hastighet på utsatta gator

Utöver ingående åtgärder i åtgärdsprogrammet har trängselskatt införts och dubbdäcksförbud på två gator. Miljökvalitetsnormen för partiklar har klarats sedan 2006.

12. Helsingborg

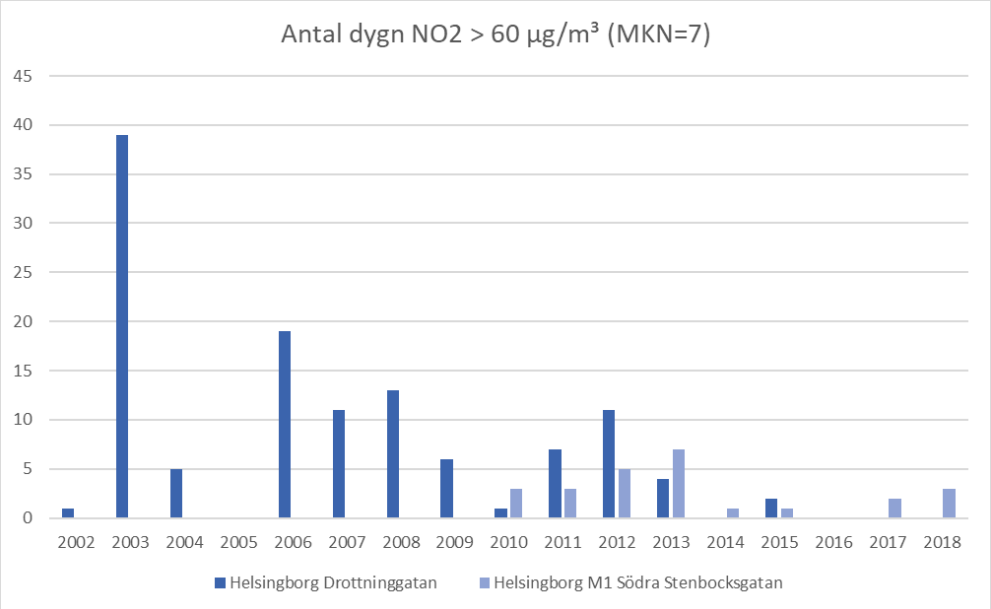
Regeringen har gett Länsstyrelsen i Skåne län i uppdrag att upprätta ett förslag till och sedan fastställa ett åtgärdsprogram för att uppfylla miljökvalitetsnormen för kvävedioxid i Helsingborgs kommun. Åtgärdsprogrammet har fastställts av Länsstyrelsen den 19 februari 2007.

Länsstyrelsen beslutade den 11 april 2008 att åtgärdsprogrammet behövde reviderad då åtgärderna måste preciseras i ett antal delåtgärder med nya genomförandetider. Det reviderade åtgärdsprogrammet har fastställts av Länsstyrelsen den 15 oktober 2009.

Åtgärder i programmet

1 Genomförande av ny cykelplan för Helsingborg
2 Genomförande av Bussvisionen för Helsingborg
3 Ökad kapacitet/turutbud för regional tågtrafik
4 Genomförande av ny parkeringspolicy
5 Översyn av skyltning, styrning och kontroll av trafiken
6 Trafikdämpande åtgärder längs med Södra Stenbocksgatan
7 Trafikdämpande åtgärder på Drottninggatan-Järnvägsgatan
8 Miljözon tung trafik
9 Miljökrav i upphandling av transporttjänster och arbetsmaskiner
10 Lokalt handlingsprogram med beteendepåverkande åtgärder

Miljökvalitetsnormen för NO2 har inte överskridits i Helsingborg sedan 2012 och åtgärdsprogrammet är avslutat.

13. Norrköping

Under hösten 2004 konstaterade Norrköpings kommun att det fanns en risk för att PM10-normen skulle överskridas utmed vissa gator i Norrköping. Regeringen beslutade 2005 att ge Norrköpings kommun i uppdrag att upprätta ett förslag till åtgärdsprogram för att uppfylla miljö-kvalitetsnormen för partiklar, PM10, inom kommunen. Förslaget till program skall enligt beslutet redovisas för regering och Länsstyrelsen för godkännande. Länsstyrelsen fastställde förslaget till åtgärdsprogrammet 2006.

Åtgärder i programmet

1 Dammbindning och halkbekämpning med CMA
2 Tidigare och upprepad vårrengöring
3 Snabbare vägunderhåll
4 Åka kollektivt
5 Gå & cykla
6 Effektiva upphandlingskrav
7 Att välja vinterdäck efter behov
8 Trafikinformation
9 Tidigare utbyggnad av Norrleden
10 Sjötullsgatan
11 Korsningen Sjötullsgatan/Östra Promenaden
12 Förändrad gröntidsfördelning och prioritering av kollektivtrafiken Resecentrum/Östra promenaden
13 Lindövägen
14 Avfart från E22 till Söderleden österut
15 Satsning på cykelnätet
16 Annan vägbeläggning

Miljökvalitetsnormen för PM10 har inte överskridits sen 2010 men under 2018 var nivåerna enbart enstaka dagar under dygnsnormen. Länsstyrelsen har bedömt att inget åtgärdsprogram behövs sedan 2015 och inget reviderat åtgärdsprogam finns fastställt.

14. Malmö

Regeringen gav 2005-12-20 i uppdrag åt Länsstyrelsen i Skåne län att upprätta förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram för att uppfylla miljökvalitetsnormen för kvävedioxid i Malmö kommun. Länsstyrelsen fastställde åtgärdsprogrammet 2007. Ett reviderat åtgärdsprogram med samma huvudåtgärder men med preciserade tidsatta delåtgärder fastställdes 2011.

Åtgärder i programmet

1 Åtgärder på Amiralsgatan
2 Åtgärder på Södra Förstadsgatan
3 Åtgärder på Djäknegatan
4 Åtgärder vid Staden entre och Värnhem
5 Malmös nya kollektivtrafik
6 Statushöjande åtgärder för cykeltrafik
7 Utvidgad miljözon
8 Miljökrav vid upphandling av entreprenader och tjänster
9 Effektivare varudistribution
10 Införande av Smart Card
11 Pendlarparkeringar utanför centrala Malmö
12 Riktad information om förmånsbeskattning för fri arbetsplatsparkering
13 Motverka fri arbetsplatsparkering
14 Ny resepolicy för Malmö stads anställda
15 Fler miljöbilar i offentliga verksamheter
16 Mobility management i Malmö
17 Mobility management i kommuner med stor inpendling till Malmö
18 Utredning om spårbunden trafik i Malmö och Malmöregionen
19 Utredning om persontrafik på kontinentalbanan

Överskridande av miljökvalitetsnormen för kvävedioxid skedde år 2015 på en gata (Amiralsgatan), men sedan dess har inget överskridande skett. Vid tre gator låg halten under 2018 mindre än 10 procent under normen. De trafikreducerande åtgärder som genomförs på många gator i centrala delar av Malmö genom åtgärdsprogrammet för kvävedioxid, vilket avslutades 2017, har varit framgångsrika

15. Jönköping

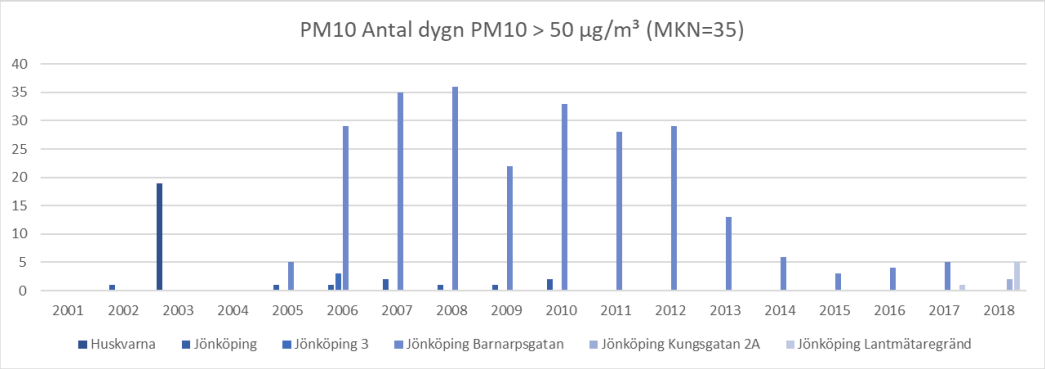
Regeringen beslutade februari 2009 att Jönköping ska upprätta ett förslag till åtgärdsprogram för klara miljökvalitetsnormen för partiklar PM10. Kommunen tog fram förslag i samråd med Länsstyrelsen, Vägverket och Naturvårdsverket. I december 2010 beslutade Länsstyrelsen om att fastställa kommunens förslag till åtgärdsprogram.

Av de femton föreslagna åtgärder har fjorton beslutats. Av dessa fjorton åtgärder är Jönköpings kommun ansvarig för tretton och regeringen för en. Av dessa tretton åtgärder har kommunen genomfört sex. Av dessa fem åtgärder bedöms enbart en ha kunnat ge någon effekt under den tid som åtgärdsprogrammet har gällt.

Åtgärder i programmet

1	Dammbindningsmedel
2	Val av halkbekämpningssätt
3	Val av ny beläggning
4	Förbättrat vägunderhåll samt upprepad vårrengöring
5	Översyn sänkt hastighet
6	Informationsåtgärder, minskad användning av dubbdäck
7	Utredning om dubbdäcksförbud på enskilda gator
8	Begränsa tiden då dubbdäck är tillåtna
9	Dubbdäcksskatt på nya däck
10	Dubbdäcksavgift
11	Beaktande vid leverantörsupphandling
12	Kommunala policys
13	Krav på dubbfria vinterdäck vid miljöbilsparkering
14	Stadsplanering på kort sikt
15	Stadsplanering på lång sikt

Miljökvalitetsnormen för partiklar har inte överskridits i Jönköping sedan 2008 och Länsstyrelsen avslutade åtgärdsprogrammet från och med 2019. Kommunen anger att den mest givna förklaringen är införandet av nya dubbdäckslagen 2009.

Referenser:

Diagram: SMHI Datavärdskap luft - Årlig statistik
Åtgärdsprogram för minskning av skadliga partiklar (PM10) i Visby
Åtgärdsprogram för att uppfylla miljökvalitetsnormen för partiklar i Göteborg
Åtgärdsprogram för miljökvalitetsnormen för kvävedioxid i Göteborgsregionen
frisk luft på väg förslag till åtgärdsprogram för att uppfylla miljökvalitetsnormen för kvävedioxid i göteborgsregionen
Åtgärdsprogram för att klara miljökvalitetsnormen för kvävedioxid i Helsingborg
Reviderat åtgärdsprogram för att klara miljökvalitetsnormen för kvävedioxid i Helsingborg
Förslag till åtgärdsprogram för att uppfylla miljökvalitetsnormen för partiklar (PM10) i Jönköping
Beslut om avslutande av åtgärdsprogram avseende miljökvalitetsnorm för partiklar (PM10) i Jönköpings kommun. Länsstyrelsen Jönköpings län, Dnr 501-7949-2018
Åtgärdsprogram för partiklar PM10 Linköpings kommun
Bättre luft i Luleå centrum. En handlingsplan för att förbättra luftkvalitén
Åtgärdsprogram för att uppfylla miljökvalitetsnormen för kvävedioxid i Malmö
Reviderat åtgärdsprogram för att nå miljökvalitetsnormen för kvävedioxid i Malmö stad
Åtgärdsprogram - PM10. Program för att sänka halterna av hälsoskadliga partiklar och andra föroreningar i Norrköpings kommun
Renare stadsluft. Ett åtgärdsprogram för att uppfylla miljökvalitetsnormen för kvävedioxid i centrala Skellefteå
Åtgärdsprogram avseende miljökvalitetsnormerna för kvävedioxid och partiklar i Stockholms län. (2004)
Åtgärdsprogram för kvävedioxid och partiklar i Stockholms län (2012)
Åtgärdsprogram för Friskare luft i Sundsvall
Åtgärdsprogram för att uppfylla miljökvalitetsnormen för kvävedioxid i Umeå (2007)
Renare luft i Umeå – Åtgärdsprogram för att uppfylla miljökvalitetsnormerna för kvävedioxid (2015)
Förslag till Åtgärdsprogram för att klara miljökvalitetsnormerna för kvävedioxid och partiklar i Uppsala (2006)
Omprövning av Åtgärdsprogram för kvävedioxid och partiklar (pm10) i Uppsala (2015)
Renare luft i centrum. Åtgärdsprogram för att förbättra luftkvaliteten i Örnsköldsviks centrum och uppfylla miljökvalitetsnormen för partiklar (PM10) (2011)
Årsredovisning 2018, Länsstyrelsen Uppsala län
Uppföljningsrapport 2018, Uppföljning av *Renare luft i Umeå,* kommunens åtgärdsprogram för att uppfylla miljökvalitetsnormerna för kvävedioxid, Umeå kommun.

Bilaga 2 – Internationell kartläggning (IVL-uppdraget)

Nr U 6201
Oktober 2019

Kartläggning av åtgärder för bättre luftkvalitet i andra länder

På uppdrag av Naturvårdsverket

Gabriella Villamor Saucedo

IVL SVENSKA MILJÖINSTITUTET

(1) **Författare:** Gabriella Villamor Saucedo

(2) **På uppdrag av:** Naturvårdsverket

(3) **Rapportnummer** U 6201

(4)

(5) © IVL Svenska Miljöinstitutet 2019

(6) IVL Svenska Miljöinstitutet AB, Box 210 60, 100 31 Stockholm

(7) Tel 010-788 65 00 // www.ivl.se

(8)

(9) Rapporten har granskats och godkänts i enlighet med IVL:s ledningssystem

Innehållsförteckning

Sammanfattning 181

1 Inledning 183

1.1 Bakgrund 183
1.1.1 Utsläpp av luftföroreningar 183
1.1.2 Åtgärdsstrategier i Sverige 183

2 Exempel på kortsiktiga åtgärder 184

2.1 Åtgärdsscenarion i Madrid 187
2.2 Nödplan i Bryssel 189
2.3 Förbud mot dieselbilar i Oslo 190

3 Exempel på långsiktiga åtgärdsstrategier avseende vägtransporter 191

3.1 Miljözoner 191
3.1.1 Efterlevnad och kontroll 192
3.1.2 Nationell standard, Frankrike 193
3.1.3 ULEZ och LEZ i London 195
3.1.4 LEZ, Tyskland 197
3.1.5 LEZ, Nederländerna 200
3.1.6 Gent, Belgien 201
3.1.7 Clean Air Zone, York 202
3.2 Super-blocks i Spanien 203
3.3 Intelligent Traffic System (ITS) 203
3.4 Trängselskatt 204
3.4.1 Avgift på tunga fordon 204
3.4.2 Dynamisk trängselskatt 205
3.5 Elbilspremier 206

4 Exempel på åtgärdsstrategier avseende sjöfart 208

4.1 Norge 208
4.1.1 Oslo Havn 208
4.1.2 Norska NO_x-fonden 208
4.2 Clean Air Action Plan i Los Angeles 209
4.3 Reglering av sjöfarten 209

5 Diskussion och slutsatser 211

6 Referenser 212

Sammanfattning

I denna rapport presenterar IVL Svenska Miljöinstitutet, på uppdrag av Naturvårdsverket, en översikt över åtgärder för att minska luftföroreningar utomlands. Syftet med uppdraget var att kartlägga och sammanställa information om effektiva åtgärder som har genomförts, eller som ska genomföras, i några andra länder, och som kan vara lämpliga att genomföra i Sverige för att uppnå miljökvalitetsnormerna (MKN) för utomhusluft.

För att nå MKN för kortidsmedelvärden (tim- och dygnsmedelvärden) för kvävedioxid (NO_2) kan det krävas kortsiktiga åtgärder. Det finns flera städer som har infört varningsnivåer med tillhörande kortsiktiga åtgärder, såsom:

- Hastighetsbegränsningar
- Förbud mot dieselbilar
- Gratis kollektivtrafik
- Strängare reglering av miljözoner
- Ökade trafikbegränsningar för vissa vägar
- Körförbud vid exceptionellt höga halter av luftföroreningar

Varningsnivåerna baseras på bestämda tröskelvärden som kan överskrids av uppmätta halter, men det finns även fall där halten beror på prognostiserade värden som tas fram utifrån en kombination av meteorologiska förutsättningar och luftkvalitetsmätningar. Åtgärderna kan således verka förebyggande. Det har inte funnits så många fall när implementering av ovanstående åtgärder har behövt ske i praktiken. Dock, beroende på nivån för tröskelvärdet, kan åtgärderna innebära stora begränsningar för trafikflottan och tillgänglighet i staden, vilket borde ge stor påverkan på halterna av luftföroreningar. I Madrid har en kortsiktig åtgärd införts vid ett tillfälle, vilket ledde till en 15 % minskning av NO_2-halter.

För att nå MKN för årsmedelvärden samt förbättra luftkvaliteten i framtiden, i kombination med klimatåtgärder, arbetar de flesta städerna i Europa med miljözoner samt andra trafikrelaterade restriktioner och tullavgifter. Nyckelfaktorer för att få en bra effekt från miljözoner har visat sig bero mycket på zonens geografiska räckvidd, effektivitet kring kontroll för efterlevnad samt lyckad kommunikation till allmänheten. En reduktion på årsmedelvärdet för NO_2 har exempelvis uppmätts till 4 % i 17 tyska städer på grund av införande av miljözoner. Tidigare har miljözoner har främst fokuserat på tung trafik medan senare implementerade miljözonerna har strängare krav på euroklasser samt även fokuserat på lätt trafik. London och Berlin är exempel på städer som har infört zoner med mer stränga krav på miljöklassning. Det är viktigt för efterlevnaden av miljözonerna att ha tydliga regler för konsekvenser om regleringen bryts samt implementering av effektiva kontroller. Kameraövervakning i kombination med manuella kontroller har varit extra effektivt, med en efterlevnadsgrad över 98 %.

Andra städer tittar även på implementering av intelligent mobilitet. Exempel finns där man försökt omfördela trafik från områden med höga luftföroreningar till platser med bättre omblandningsförhållanden, med hjälp av exempelvis reglering av trafikljus, för att undvika att bidra till högre halter. Det finns även tankar om att införa dynamiska trängselskatter. Innebörden av dynamisk trängselskatt är att prissättningen kan ha en tids- och geografisk aspekt, med olika parametrar såsom omfattning av trafikstockning, samt även koppling till miljösensorer som exempelvis mäter luftföroreningar.

Sjöfarten, som också står för en betydande del av luftföroreningarna, har dock större utmaningar för reglering. Att införa åtgärder inom sjöfarten har svårigheter då det inte är lika lätt att ställa om fartygsflottan på samma sätt som för vägtrafik eftersom sektorn är mycket mer internationell. Exemplen som tagits upp i denna rapport visar på Norge, som försöker utveckla tekniken och

därmed ligga i framkant, samt Los Angeles, som försöker implementera åtgärder inom hela sektorn i hamnen. Det gäller både egna fartygsflottan, hastighetsbegränsningar i anslutning till hamnen, fordonsflottan på land samt att möjliggöra och utveckla framtidens teknik.

Inledning

Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att följa upp arbetet med miljökvalitetsnormerna för utomhusluft och åtgärdsprogrammen (M2019/00648/KI). Naturvårdsverket ska undersöka hur arbete med åtgärdsprogram kan förbättras för att säkerställa att luftkvaliteten inte överskrider miljökvalitetsnormerna för utomhusluft och EU:s gränsvärden för luftkvalitet. I uppdraget ingår att föreslå val av lämpliga, effektiva åtgärder som kan vidtas så att överskridanden hålls så kortvariga som möjligt. Naturvårdsverket ska även redovisa vilka verktyg och vilket mandat kommunerna har för att bidra till att miljökvalitetsnormerna och EU:s gränsvärden följs, samt eventuella brister som identifierats i dem.

Flera andra länder inom Europa har liknade problem som Sverige när det gäller överskridande av EU:s gränsvärden för luftkvalitet. Ett aktivt åtgärdsarbete pågår även i dessa länder för att komma till rätta med luftkvalitetsproblemen. En kartläggning och sammanställning av lämpliga och effektiva åtgärder som har genomförts, eller som ska genomföras, i andra länder kan ge ett viktigt underlag för Naturvårdsverkets arbete med detta regeringsuppdrag.

Syftet med detta uppdrag är att kartlägga och sammanställa information om effektiva åtgärder som har genomförts, eller som ska genomföras, i några andra, främst europeiska länder och som kan vara lämpliga att genomföra för att Sverige ska kunna uppnå miljökvalitetsnormerna för utomhusluft så snart som möjligt.

Bakgrund

Att en dålig luftkvalitet ger negativa hälsoeffekter, som till exempel hjärt- och kärlsjukdomar samt luftrörs- och astmabesvär, har länge varit känt. Intensiv forskning på samband mellan luftkvalitet och hälsa har lett till starka initiativ för att hitta strategier och lämpliga åtgärder för att förbättra luftkvaliteten. Stora utmaningar återstår dock, och Världshälsoorganisationen, WHO, uppskattar att över 7 miljoner människor dör varje år på grund av luftföroreningar inomhus och utomhus (WHO, 2015). Den absolut största påverkan sker i städer eftersom dessa är tätbefolkade, och stora föroreningskällor, såsom trafik och industrier, tenderar att koncentreras i och runt städer. Sverige har i global jämförelse mycket god luftkvalitet, men trots detta uppskattas det att ca 5500 extra dödsfall sker årligen till följd av luftföroreningar i Sverige (Gustafsson et al., 2014).

Utsläpp av luftföroreningar

Gällande utsläpp av kvävedioxider (NO_2) står inrikestransporter i Sverige för 34 % av de totala utsläppen varav vägtrafiken motsvarar 88 % (Naturvårdsverket, 2019a). Industrin är den sektor som har de näst största utsläppen av kväveoxider och svarar för 22 % av de totala utsläppen. Arbetsmaskiner inom skogs- och jordbruk, industrin och hushåll står för 14 % av de totala utsläppen. Trenden är likadan i Europa där mer än 40 % av alla utsläpp av kvävedioxid och $PM_{2,5}$ härstammar från vägtrafik (European Environment Agency, 2019a). I EU rapporterar de flesta länder att skälet för överskridande för det årliga gränsvärdet av NO_2 beror till 90 % av fallen på "närhet till en större väg" och en "tungt trafikerad stadskärna" som de billigaste orsakerna till att man inte uppnådde gränsvärdena. Detta återspeglar också det faktum att de flesta överskridanden mäts vid trafikstationer där överskridanden inträffat i stads-och förortsområden (European Environment Agency, 2019b).

Åtgärdsstrategier i Sverige

I rapporten *Hållbar stadsutveckling – god luftkvalitet i framtidens täta och gröna städer?*(Lindén et al., 2018) sammanställdes exempel på styrmedel, policyer, förordningar och upphandlingskrav som har använts på kommunnivå, bl.a. inom ramen för åtgärdsprogram, för att minska utsläpp och uppnå en god luftkvalitet i stadsmiljöer:

- **Trafikstrategi** En kommunal trafikstrategi kan upprättas med syftet att samordna trafikplaneringen och styra mot miljömålen. Förbättrad luftkvalitet kan då vara ett viktigt inslag i en samlad trafikstrategi. I en sådan process samlar man ihop ett antal verktyg till en enhetlig strategi som förankras politiskt (Göteborgs Stad 2013).

- **Parkeringspolicy** I en kommunal parkeringspolicy hanteras frågor om kostnader, utbud av parkeringsplatser och tidsreglering så att policyn sammantaget bidrar till att styra resandet mot gång, cykel och kollektivresande, särskilt i de delar av staden som har god tillgång till kollektivtrafik. Det kan samtidigt ge bättre tillgänglighet för besöksparkering och varuleveranser (Sveriges Kommuner och Landsting 2013).

- **Trafikregleringar** Det finns stora möjligheter att styra trafikflöden lokalt genom att reglera enkelriktning, hastighet, vilka fordon som tillåts, vilka tider det är tillåtet att parkera och vilka gator som hyser parkeringsytor med mera. Detta regleras med lokala trafikföreskrifter enligt trafikförordningen ("Trafikförordning (1998:1276) | Lagen.nu," n.d., p. 1276).

- **Miljözoner** I trafikförordningen finns möjlighet att inrätta miljözoner. Dagens regler är inriktade enbart på tung trafik och finns i åtta städer. Från 2020 får kommuner även möjlighet att reglera lätta fordon. Miljözoner är ett effektivt sätt att utestänga äldre fordon, som ofta står för de största utsläppen från särskilt föroreningskänsliga miljöer. (Trafikförordning 1998:1276).

- **Dubbdäcksförbud** I trafikförordningen finns möjlighet att förbjuda användningen av dubbdäck på enskilda gator. Det är ett jämförelsevis effektivt sätt att minska halterna av partiklar i stadsmiljön, men också en stor inskränkning i fordonsägarens möjlighet att välja däck. (Trafikförordning 1998:1276).

- **Stadsmiljöavtal** är ett statligt avtal som tecknas mellan kommuner och Trafikverket. Städer erbjuds statlig medfinansiering till åtgärder för bättre kollektivtrafik och cykel. Som motprestation behöver städerna uppvisa lokala åtgärder som bidrar till minskade utsläpp och lägre energianvändning från trafiken (Trafikverket 2018).

- **Entreprenadupphandlingar** När kommuner och Trafikverket upphandlar entreprenader för ny bebyggelse eller infrastruktur ställs ofta krav på låga utsläpp från fordon och arbetsmaskiner. Det finns gemensamma entreprenadkrav som tagits fram av Trafikverket, Stockholm, Göteborg och Malmö. De kan även tillämpas av mindre kommuner (Trafikverket et al. 2018).

- **Kollektivtrafikupphandling** Kollektivtrafikhuvudmän har stor möjlighet att påverka utsläppen från kollektivtrafiken. Här finns möjlighet att satsa på spårburen trafik och elektrifierade bussar, men även att ställa avgaskrav på buss- och biltrafik. Underlag för att ställa miljökrav samordnas av branschorganisationen Svensk Kollektivtrafik (www.svenskkollektivtrafik.se).

Exempel på kortsiktiga åtgärder

I de fall överskridanden av tim- eller dygnsmedelvärden sker bör det finnas handlingsplaner för kortsiktiga åtgärder för implementering nationellt, regionalt och lokalt. I rapporten *Best Practices for Short term Action Plans* (Conland and Abbott, 2012) ges det information om det nuvarande genomförandet av kortsiktiga handlingsplaner enligt villkoren i direktiv 2008/50/EG och identifierande av "best practice" för genomförandet av dessa planer. I projektet skickades det ut förfrågan till alla medlemsstater för att kartlägga om medlemsstaterna hade infört kortsiktiga åtgärder, varav det totalt rapporterades in 39 kortsiktiga åtgärder från 14 medlemsländer. Olika åtgärder användes för olika tröskelnivåer som medlemsländerna själva fastställde med sina nationella eller regionala myndigheter.

Kortsiktiga åtgärder har mestadels genomförts vid episoder då halter av PM_{10} överskridit satta tröskelnivåer. Åtgärder har genomförts i Belgien och Spanien vid överskridanden av PM_{10}. Enligt det som har rapporterats, har inga åtgärder vidtagits på grund av för höga halter av NO_2 (fram till år 2012).

Några exempel på implementerade åtgärder vid överskridande av ett visst tröskelvärde för NO_2 redovisas i **Tabell 1**. För lägre tröskelnivåer brukar de flesta medlemsländerna införa åtgärder i form av kommunikationsspridning till allmänheten, både som varning om att det förekommer höga halter luftföroreningar, men även som uppmaning att exempelvis inte köra bil i centrum samt undvika vedeldning.

Tabell 1. Ett urval av exempel på kortsiktiga åtgärder som implementerats av vissa medlemsländer då ett visst tröskelvärde för NO_2 har överskridits (Conland and Abbott, 2012) med komplettering av information från (European Comission, 2019).

Region	Tröskelvärde	Åtgärder
Bryssel, Belgien	150 µg/m³ som maximalt timmedelvärde under två dygn.	Hastighetsbegränsningar Begränsning för uppvärmning av anläggningar. Gratis kollektivtrafik
	200µg/m³ som maximalt timmedelvärde under två dygn på minst två mätstationer.	Trafikförbud i Brysselregionen med undantag av vissa fordon. Restriktion för tunga fordon.
Tours, Frankrike	400 µg/m³ som maximalt timmedelvärde under två dygn överskrids på minst två stationer under första dygnet.	Restriktioner för genomfartskörning.
Helsingfors, Finland	400 µg/m³ under 1 timme för mätstation som inte ligger i anslutning till vägtrafik eller 200 µg/m³ under 3 dagar.	Restriktioner för punktutsläpp. Hastighetsbegränsningar Restriktioner för fordon i transit. Restriktioner för vissa fordon. Gratis kollektivtrafik Gratis parkering utanför centrum
	200 µg/m³ under 3 timmar på minst 2 mätstationer.	Gratis kollektivtrafik Restriktioner för privata bilar.

Några exempel på implementerade åtgärder vid överskridande av ett visst tröskelvärde för PM_{10} redovisas i Tabell 2.

Tabell 2. Ett urval av exempel på kortsiktiga åtgärder som implementerats av medlemsländer då ett tröskelvärden för PM_{10} har överskridits (Conland and Abbott, 2012) med komplettering av information från (European Comission, 2019).

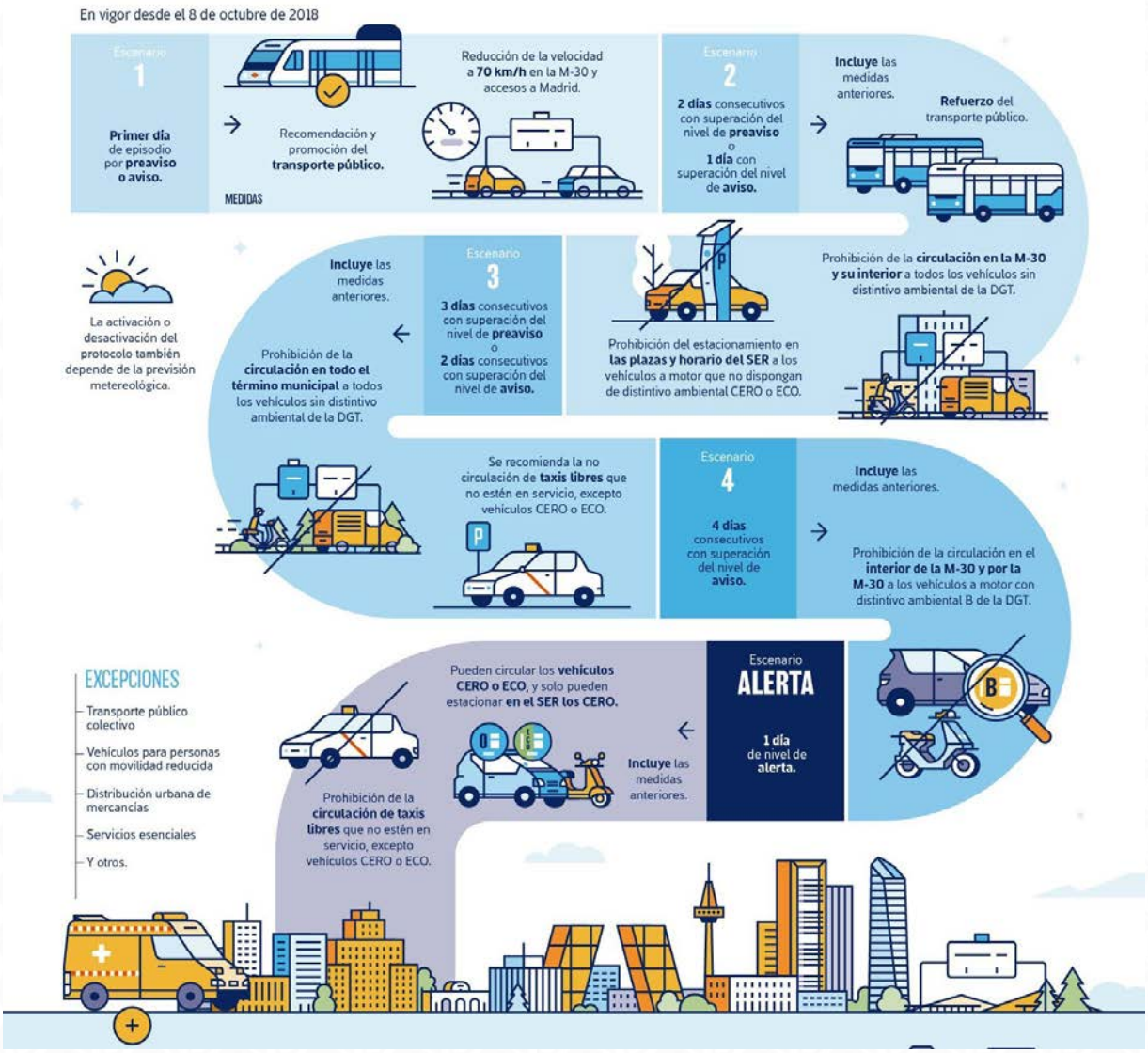
Region	Tröskelvärde	Åtgärder
Bryssel, Belgien	51 µg/m³ som maximalt timmedelvärde under två dygn.	Hastighetsbegränsningar Förbud mot vedeldning (så länge det inte innebär uppvärmning av bostad). Begränsning för uppvärmning av anläggningar. Gratis kollektivtrafik
	71 µg/m³ som maximalt timmedelvärde under två dygn på minst två mätstationer.	Trafikförbud i Brysselregionen med undantag av vissa fordon. Restriktion för tunga fordon.
Tours, Frankrike	75 µg/m³ som maximalt timmedelvärde under två dygn på minst två mätstationer.	Restriktioner för genomfartskörning.
Helsingfors, Finland	50 µg/m³ som dygnsmedelvärde som förväntas fortskrida	Informera allmänheten Gaturengöring Dammbindande medel på gator med kalciumkloridlösning Uppmuntra fastighetsägare att rengöra gator utanför sina hus.
	200 µg/m³ under 3 timmar på minst 2 mätstationer.	Gratis kollektivtrafik Restriktioner för privata bilar.
Debrecen, Ungern	100 µg/m³ som dygnsmedelvärde under två dygn	Restriktioner för stora punktemissioner Begränsa temperatur i allmänna byggnader som värms upp med olja eller vedeledning. Begränsa byggnationsaktiviteter
Stuttgard, Tyskland	Larmperiod mellan 15 oktober 2019 – 15 april 2019 Ett larm utlyses då tyska vädertjänsten förutspår väder som gynnar höga halter (inversion) under minst 2 dygn.	Uppmana allmänheten att undvika bilåkning. Förbud mot vedeldning.

Torino, Italien	50 µg/m^3 under 4 dagar	Restriktion i miljözon under högtrafikerade tider: Bensin, Euro 1 Diesel, Euro 5
	50 µg/m^3 under 10 dagar	Restriktion i miljözon under högtrafikerade tider: Bensin, Euro 2 Diesel, Euro 5
	50 µg/m^3 under 20 dagar	Restriktion i miljözon under dagtid, mån-sön: Bensin, Euro 2 Diesel, Euro 6

Mer information:
Best practices for Short term action plans
https://ec.europa.eu/environment/air/quality/legislation/pdf/SC5_Task%201_report.pdf

Åtgärdsscenarion i Madrid

Madrid har från och med 8 oktober 2018 infört en plan för överskridande av luftföroreningar av NO_2. Den består av tröskelvärden för förvarning, varning och alarm kopplade till olika åtgärdsscenarion; scenario 1, scenario 2, scenario 3 och scenario 4. För en illustration se **Figur 1**.

Figur 1. Schema för åtgärdsscenarion beroende på varningsnivåer med undantag för bland annat kollektivtrafik och utryckningsfordon (Ayuntamiento de Madrid, 2015).

Varningsnivåerna har följande tröskelvärden:

- **Preaviso (förvarning):** 80 µg/m³ på minst två mätstationer under minst två timmar eller minst tre stationer under minst tre timmar.
- **Aviso (varning):** 200 µg/m³ på minst två mätstationer under minst två timmar eller minst tre stationer under minst tre timmar.
- **Alerta (alarm):** 400 µg/m³ på minst två mätstationer under minst två timmar eller minst tre stationer under minst tre timmar.

Åtgärdsscenariorna beror på hur länge varningsnivåerna överskrids och sammanfattas till följande scenarion:

1. **Första dagen av förvarning eller varning.**
   Rekommendation och uppmuntran för kollektivtrafiken.
   Hastighetsbegränsning till 70 km/h för Madrids ringled M-30 och andra tillfartsleder.
2. **Förvarningsnivån överskrids i två dagar eller överskridande av varningsnivå en dag.**
   Tidigare åtgärder fortskrider.
   Ökad beredskap för kollektivtrafiken.
   Förbud för fordon sämre än Euro3/II för bensinfordon eller Euro 4/IV för diesel att passera ringled M-30.

Förbud för alla fordon förutom el- och hybridfordon att passera miljözoner.

3. **Förvarningsnivån överskrids i tre dagar eller överskridande av varningsnivå två dagar.**
   Tidigare åtgärder fortskrider.
   Förbud för fordon sämre än Euro3/II för bensinfordon eller Euro 4/IV för diesel att passera ringled M-30 samt stadskärnan.
   Rekommendation om begränsad taxiverksamhet förutom nollemission/hybrid-fordon.
4. **Fyra dagar med överskridande av varningsnivåer.**
   Tidigare åtgärder fortskrider.
   Förbud för fordon sämre än Euro 4/IV för bensinfordon eller Euro 6/VI för diesel att passera ringled M-30.
5. **Alarm**
   Tidigare åtgärder fortskrider.
   Förbud för alla fordon. Nollemission/hybrid-fordon får vistas inom miljözoner.
   Förbud mot taxiverksamhet som inte uppfyller nollemission/hybrid.

I Madrid har det under flera tillfällen utförts kortsiktiga åtgärder när timmedelvärdet för NO_2 överskridit 200 µg/m^3 (Ayuntamiento de Madrid, 2015). Innan 2018 har åtgärden inneburit restriktioner för 50 % av alla fordon genom att förbjuda fordon med udda eller jämna nummer på sin registreringsskylt. I en studie utförd av Borge et al., 2018 visade mätningar att åtgärderna hade haft signifikant effekt på halterna. De tillämpade trafikrestriktionerna kan ha förhindrat att halterna i centrum minskade med upp till 15 %. Dock förblev föroreningsnivåerna i stadens utkanter, utanför det område som direkt berördes av trafikrestriktioner, oförändrade eller till och med något förhöjda. Studien visade att inversionshöjder var en bra indikation för att förutsäga episoder av höga halter, vilket kan vara en metod för att få indikation på att man bör agera förebyggande med åtgärder.

Mer information:
Åtgärdsscenarion och varningsnivåer
http://www.mambiente.munimadrid.es/opencms/opencms/calaire/Episodios/ProtocolosActuacion/index.html?CSRF_TOKEN=b032ffc93d101655d328f96d2747ac2ebb2152f6

Nödplan i Bryssel

Under 2018 infördes kortsiktiga åtgärder för PM_{10} och NO_2 i Bryssel. Med hjälp av mätningar i staden publicerade av Belgian Interregional Environment Agency (IRCEL-CELINE) kan halter i Brysselområdet följas i realtid (Bruxelles Environnement, 2019), vilket även är sammankopplat till en app som ger information om varningar. För att förhindra höga halter som överskrider europeiska gränsvärden finns det en nödplan bestående av olika nivåer, se Figur 2.

Figur 2. Nödnivåer i Bryssel (Bruxelles Environment, 2019).

De första två nivåerna avser att öka medvetenhet och förändra beteendemönster för att undvika att ytterligare trösklar överskrids. Överskrids trösklarna en längre tid, minst två dygn, krävs ingripande i form av hastighetsbegränsningar och införande av gratis kollektivtrafik. Om ännu

högre trösklar överskrids, interventionströskel 1 eller 2, införs körförbud och ytterligare trafikbegränsningar. För mer detaljer kring tröskelnivåerna och åtgärderna, se **Tabell 1** och **Tabell 2**.

Baserad på tidigare information har IRCEL-CELINE uppskattat hur ofta tröskelvärdena kan komma att överskridas. Uppskattningen ger att tröskeln för information och medvetenhet överskrids cirka 5–8 gånger per år. Tröskelvärde för ingripande och interventionströskel 1 uppskattas kunna uppstå ungefär en gång per år medan det för interventionsströskel 2 är låg sannolikhet att det inträffar (Bruxelles Environnement, 2019). Under 2019 uppmättes halter över tröskelvärdet för att införa åtgärd, dock inte under tillräckligt lång tid, varvid åtgärder aldrig har varit tvunget att implementeras (Morgan, 2019).

Mer information:
Bryssel stads hemsida om varningsnivåer
https://www.qualitedelair.brussels/content/seuils-dalerte

Förbud mot dieselbilar i Oslo

Vid dagar med akut höga halter av luftföroreningar, speciellt höga nivåer av NO_2 och NO_x, har Oslo stad infört reglering om att temporärt förbjuda dieselbilar (alla dieseldrivna person- och lastbilar samt tunga dieseldrivna fordon, med undantag för Euro 6) inom kommunens gränser i Oslo (Bymiljöetaten, 2019). Denna kortvariga åtgärd träder i kraft när det förekommer:

- höga halter av luftföroreningar från fordon;
- en stor geografisk del av staden blir påverkad;
- och när höga halter luftföroreningar kvarstår i minst två dygn.

Vid ett införande av dieselförbudet böter dieselfordon 1500 DKK om de passerar gränserna. Det är den norska polisen och Statens vegvesen som har till uppgift att verkställa kontrollerna.

I en rapport som utrett konsekvenserna av ett förbud mot dieselfordon visas att ett dieselförbud hade kunnat medföra att andelen dieselbilar i staden minskar med cirka 35 % (vissa fordon har undantag) (Cowi, 2016). Det förväntas bidra till en reduktion av NO_x -emissioner med 20–25 % jämfört med den totala emissionen NO_x i hela Oslo. Dock är det svårt att direkt utvärdera hur en emissionsreduktion påverkar halterna då meteorologi och lokala förhållanden även påverkar haltbildningen. Mellan åren 2002–2016 förekom det i Oslo totalt sju episoder med för höga luftföroreningar som hade varit tillräckligt för att ett dieselförbud hade kunnat införas. Varaktigheten för episoderna har då legat mellan 5 och 10 dagar. Efter införandet av dieselförbudet, har det under 2016–2017 varit en episod på ett dygn där förbudet genomförts i praktiken. Effekten innebar en total trafikminskning med 10 % (Hirsti, 2017).

Andra kortsiktiga åtgärder i Oslo är parkeringsförbud i centrum när höga halter av luftföroreningar väntas eller mäts upp. Parkeringsförbudet gäller alla kommunala parkeringar i staden. Ansökan har även sänts in till ministeriet för att utreda utifall en ny lokal tullförordning kan införas. Den innebär att speciella beredskapsavgifter kan införas gällande trängselskatten och att avgiften femdubblas under de dagar med höga halter av luftföroreningar uppmäts eller förväntas (Bymiljöetaten, 2019).

Mer information:
Oslo stad om dieselförbud - https://www.oslo.kommune.no/gate-transport-og-parkering/dieselforbud/
Dieselförbud, en konsekvensbeskrivning - https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13182394-1484291139/Tjenester%20og%20tilbud/Gate%2C%20transport%20og%20parkering/Dieselforbud/Konsekvensutredning%20dieselforbud%20med%20vedlegg.pdf

Exempel på långsiktiga åtgärdsstrategier avseende vägtransporter

Nedan beskrivs exempel på hur olika städer i Europa vidtagit åtgärder inom transportsektorn för att minska luftföroreningar.

Miljözoner

Miljözoner används i Sverige som en åtgärd att minska halter av luftföroreningar i ett antal städer. Det finns även städer ute i Europa, cirka 250 stycken, som har arbetat med miljözoner på alternativa sätt mot i Sverige. I detta kapitel presenteras några exempel på miljözoner från olika städer i Europa. Miljözoner kan variera i termer av exempelvis:

- geografisk räckvidd (vissa sträcker sig över en hel stad, andra omger endast begränsade områden);
- drifttid (vissa är verksamma 24 timmar per dygn, 365 dygn om året, andra endast på vardagar eller under arbetstid);
- typ av fordon som berörs (vissa påverkar alla typer fordon, andra tunga fordon);
- graden av stränghet (beroende på minimikrav på Euroklasser eller andra begränsningar).

Det finns utredningar som styrker att miljözoner minskar halter av luftföroreningar. Hur stor påverkan miljözoner kan ha, påverkas främst av hur de är utformade. Enligt en sammanfattning gjord 2019 av Müller & Le Petit för European Federation for Transport and Environment listas följande faktorer som viktiga för att miljözoner ska ha en effekt på luftföroreningshalter:

- Geografisk räckvidd är en mycket viktig faktor eftersom det påverkar både antal invånare samt vilken slags fordonsflotta som blir direkt berörd.
- Nivå på åtstramningen i miljözonen påverkar tydligt fördelningen av fordonsflottan i staden.
- Efterlevnad och kontroll kan göra stor skillnad. I Bryssel minskade antalet överträdelser av miljözonen med 70 % efter att hårdare kontroller infördes.
- Det är även en nyckelfaktor för acceptansen hos stadens invånare att utländska fordon blir minst lika kontrollerade och bötfällda som de egna inhemska fordonen.
- Undantag för vissa grupper är viktigt att implementera för miljözonen ska bli rättvis. Dock bör undantagsreglerna tas fram med stor försiktighet eftersom det går att hitta sätt att komma runt regleringen, vilket har varit fallet i vissa städer i Italien.
- Tydlighet och bra kommunikation till både invånare och turister är viktigt. Betydande administrativa kostnader i samband med att kräva betalning från utländska fordon har påvisats. Att konsultera och ha bra kommunikation med viktiga aktörer, såsom exempelvis bussoperatörer, lastbilsföretag och andra företag i centrum som kan blir påverkade har också varit nyckelfaktorer för framgång.

Mer information:

Överblick över platser i Europa som har implementerat miljözoner - https://urbanaccessregulations.eu/userhome/map

Framgångsfaktorer för miljözoner i Europa - https://www.transportenvironment.org/sites/te/files/publications/2019_09_Briefing_LEZ-ZEZ_final.pdf

Efterlevnad och kontroll

Vid kontroll av miljözoner används oftast antingen Automatic Number Plate Recognition (ANPR), registreringskyltsövervakning, eller manuell kontroll, varav vissa städer använder en kombination av dessa. Fördelarna med kameraövervakning är att det i princip går att kontrollera alla fordon. Dock hänger detta på antalet kameror och var dessa är positionerade. Begränsningar med denna sorters övervakning är dock att det kräver hantering av stora data-set samt hantering av integritetskänsliga information.

Tidigare har manuell kontroll varit enklare då enbart tunga fordon kontrollerades men i och med strängare miljözoner, som omfattar flera olika sorters fordon, ökar komplexiteten och möjligheten att kontrollera efterlevnaden manuellt. I ett test som utfördes i London visar exemplet att 20 poliser eller trafikkontrollanter, kunde detektera cirka 5–6 % av fordonen medan 125 fixerade kameror och 10 mobila, kunde ha detektion på 100 % alla fordon. Vissa städer hanterar dock fortsatt kontroll manuellt med hjälp av poliskontroller. Dock har ofta poliser inte kapacitet att övervaka efterlevnaden, varvid vissa städer även har delegerat över ansvaret till andra aktörer. För att möjliggöra kontroll har både Tyskland och Frankrike klistermärken för de olika euroklasserna. I studien från (Amundsen and Sundvor, 2018) med jämförelse av flera miljözoner, visade rapporten att efterlevnaden av miljözoner är hög. Cirka 95–98 %. En sammanfattning av olika efterlevnadsstrategier från studien kan ses i **Tabell 3**

Tabell 3. Olika efterlevnadsystem för olika städer (Amundsen and Sundvor, 2018).

Country/city	Surveillance system	Type of restriction	Fines
Germany	Manual Police & traffic wardens	Ban	80€ + 25€ admin.
France	Manual Police & traffic wardens	Ban*	64€ LDV (180€ if not paid by 45days) 135€ HDV (375€ if not paid by 45days
London Lez	ANPR Fixed and mobile cameras	Daily charge 100£ van/minibus 200£ HDV	Van/minibus: 250£, 500£ (14-28 days), 750£ (if later) HDV: 500£, 1000£ (14-28 days), 1500£ (if later)
London T-charge	ANPR	Daily charge 10£	80£, 160£ (14-28 days), 240£ (if later)
Netherland	ANPR Traffic wardens	Ban	65€ moped, 95€ cars/vans, 230 HDV
Belgium	ANPR Police	8 day-pass each year 35 €	Antwerp: 150€, 250€ (2-time), 350€ (3-time) Brussels: 350€
Sweden	Police	Ban	≈ 107€
Oslo**	Transponders ANPR	Daily charge 4.5€ LDV petrol 5€ LDV diesel 16.5€ HDV	If not paid in time, an additional 7€ charge

*In France the ban is not 24/7. The regulations in the existing LEZs do not include nights, weekends and public holidays. Some cities can have an exception to this rule for HGV.
**Not LEZ, but environmental based road pricing.

Studien nämner även problematiken med utländska fordon och vikten av att informera vad som krävs för att få köra inom en miljözon eftersom det är både dyrt och tidskrävande att försöka samla in böter från medborgare i andra länder. Att möjliggöra gränsöverskridande samarbete är viktigt, men dock problematiskt på grund av integritetsproblem. Amundsen and Sundvor (2018) ger exempel på att inkludera miljözoner i EU direktivet 2015/413 om underlättande av gränsöverskridande informationsutbyte om trafiksäkerhetsrelaterade brott.

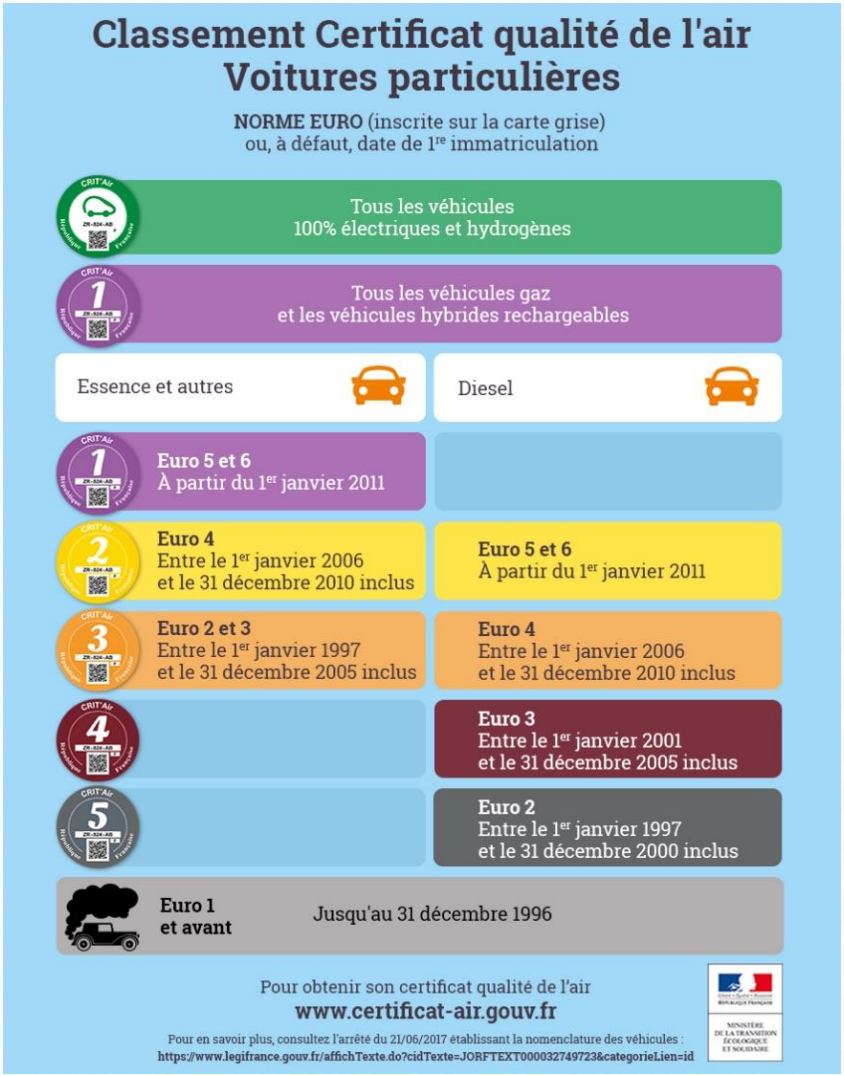
Mer information:
Krav och efterlevnad - https://www.toi.no/publikasjoner/lavutslippssoner-i-europa-krav-overvakning-og-luft-kvalitet-article35212-8.html

Nationell standard, Frankrike

Implementeringen av miljözoner i Frankrike påbörjades under 2016. Där har man implementerat en nationell standard med dekaler som definierar miljöklassning av alla fordon och som måste sätta på respektive fordon, se Figur 3. Myndigheter och kommuner ansvarar för införandet av miljözoner eftersom det regleras av den nationella förordningen ZCR 2016-847 (Crit-Air, 2018). Det

innebär att kommunerna själva bestämmer hur regleringen kan se ut, vilket område som tillämpas, vilka dekaler som tillåts och under vilka tider som miljözonen verkar.

Miljözonerna kan främst delas in i två grupper, zoner med permanent restriktioner ZCR (Zones à Circulation Restreinte) och zoner med temporära restriktioner ZPA (Zones de Protection de l'Air). I ZCR-zoner, kommer restriktionerna framöver bli hårdare miljözoner. De temporära zonerna, ZPA, införs oftast bara vid höga halter eller dåliga meteorologiska förutsättningar och kan sträcka sig över hela städer eller enbart ett litet område.

Figur 3. Presentation över de nationella dekalerna i Frankrike (Ministère de la Transition écologique et solidaire, 2019). Grön: alla el- och vätgasbilar, lila: alla gas- och hybridbilar inkl. Euro 5 och 6 för bensinbilar, gul: Euro 4 för bensinbilar och Euro 5 och 6 för dieselbilar, orange: Euro 2 och 3 för bensinbilar och Euro 4 för dieselbilar, röd: Euro 3 för dieselbilar och grå: Euro 2 för dieselbilar.

Efterlevnad

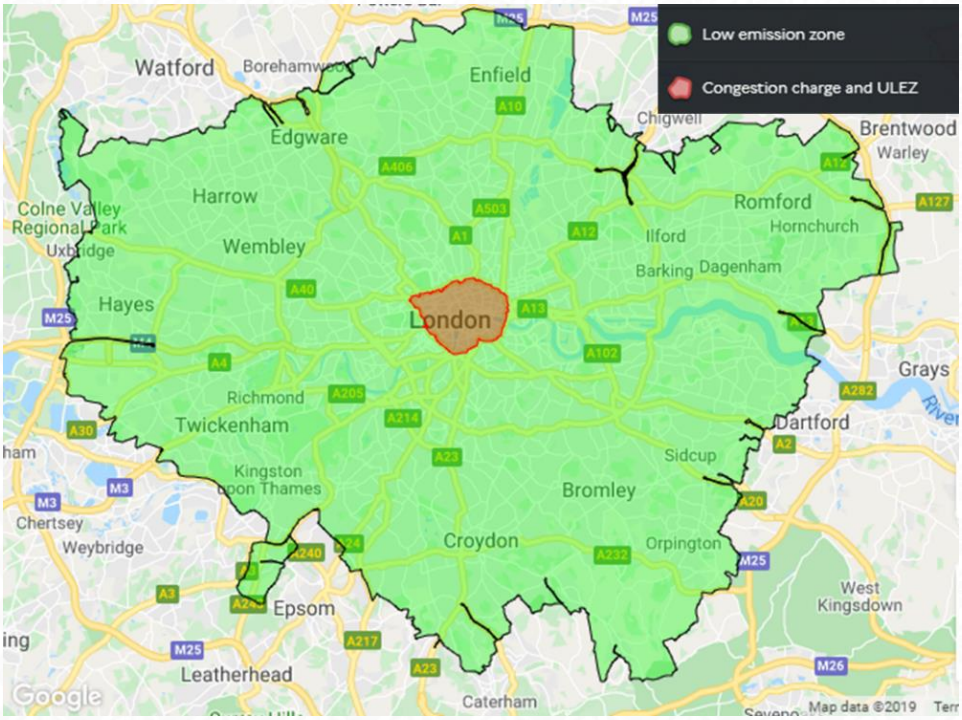
Alla fordon måste införskaffa och registrera sin dekal. Om ett fordon passerar en miljözon utan dekal eller fel storts dekal är avgiften 68 € för personbilar (180 € om avgiften inte betalas inom 45 dagar) och 135 € för lastbilar och bussar (375 € om inte avgiften betalas inom 45 dagar). För utländska fordon är avgiften 70 € om fordonet inte är registrerat, detta enligt EU-direktivet 2011/82 (Crit-Air, 2018). Kontrollen av fordon görs i de flesta städer av polis respektive trafikkontrollanter.

Mer information:
Air Quality Certificate Service - https://www.certificat-air.gouv.fr/en/

Ministère de la Transition écologique et solidaire - https://www.ecologique-solidaire.gouv.fr/certificats-qualite-lair-critair

ULEZ och LEZ i London

Med syftet är att minska luftföroreningar har London både implementerat Low Emission Zones (LEZ), trängselskatt och under senaste året Ultra-Low Emission Zones (ULEZ). Trängselskatten gäller mellan vissa tider på dygnet medan ULEZ och LEZ gäller dygnet runt. Området för var LEZ, trängselskatt och ULEZ är verksamma kan ses i **Figur 4**. Syftet med miljözonerna har tidigare främst varit att minska emissionerna av partiklar. I uppdateringen för år 2021 är syftet att även försöka minska emissioner av NO_x.

Figur 4. Område för LEZ (grönt område) respektive ULEZ och trängselskatt (rött område).

Miljözoner har funnits i London sedan 2008, och har senast uppdaterats under 2019. Under år 2020 och 2021 kommer fler ändringar att införas. I **Tabell 4** förklaras vad som ingår i dagens LEZ för London och som täcker större delen av Londonområdet, se **Figur 4**.

Tabell 4. Specifikation för de krav som gäller för dieselbilar inom LEZ idag och i framtiden (Transport for London, 2019a).

LEZ för dieselbilar					
	Lansering	**Fordon som berörs**	**Euroklass**	**Avgift**	**Verksam**
Nuvarande LEZ	4 februari 2008	Skåpbilar och specialistfordon 1,205 - 3,5 ton. Minibussar <5 ton	Euro 3 (PM)	£100 om inte standard uppfylls.	24h om dygnet, året om.
		Bussar >5 ton. Tunga fordon, lastbilar, skåpbilar	Euro IV	£200 om inte standard uppfylls.	

		etc. >3,5 ton.			
Framtida LEZ	26 oktober 2021	Skåpbilar och specialistfordon 1,205 - 3,5 ton. Minibussar <5 ton	Inga förändringar	£100 om inte standard uppfylls.	24h om dygnet, året om.
		Bussar >5 ton. Tunga fordon, lastbilar, skåpbilar etc. >3,5 ton.	Euro VI (NO_x och PM).	£100 om standard uppfyller Euro IV och V (enbart för PM). £300 om fordon inte uppfyller Euro IV (PM).	

I **Tabell 5** förklaras vad som ingår i Londons ULEZ som täcker de centrala delarna av London, se **Figur 4**. Syftet med ULEZ är att öka kravet jämfört med LEZ och ytterligare minska emissioner av NO_x. Införandet av ULEZ kommer att påverka över 3,5 miljoner personer som lever inom zonen eller pendlar dagligen.

Tabell 5. Specifikation för krav som gäller för ULEZ, gällande både diesel- och bensinfordon, idag och i framtiden (Transport for London, 2019b)

ULEZ för diesel- och bensinfordon				
Lansering	**Fordon som berörs**	**Euroklass**	**Avgift**	**Verksam**
8 april 2019. Uppdateras den 25 oktober år 2021 för att inkludera ett större område.	Motorcyklar, tre- och fyrhjulingar	Euro 3 (NO_x)	£12,5 om standard inte uppfylls	24h om dygnet, året runt
	Bensinbilar, skåpbilar, minibussar etc. <3,5 ton	Euro 4 Bensin (NO_x) Euro 6 Bensin (NO_x)		
8 april 2019	Bussar >5 ton. Tunga fordon, lastbilar, skåpbilar etc. >3,5 ton.	Euro VI (NO_x och PM)	£100 om standard inte uppfylls	24h om dygnet, året runt

Det förväntas att ULEZ kommer innebära:

- 50 % reducering av NO_x från tunga fordon,
- 30 % reducering av emissioner från bussar,
- 8–12 % reducering av emissioner från bilar och skåpbilar,
- 100 000 personer i London kommer leva i områden som inte längre får överskridanden av gränsvärden för NO_2.

Efterlevnad

I London används Automatic Number Plate Recognition (ANPR), automatisk igenkänning av nummerskyltar, för att kontrollera vilka fordon som uppfyller kraven i miljözonerna. Med informationen om ANPR jämförs fordonens registrerade information med miljöklassningen och avgör om fordonet uppfyller kraven och om inte tvingar till att betala avgift. Även utländska fordon måste registrera sig innan de kör in i zonen. Avgiften varierar för olika fordon och miljözoner, se sammanställning i **Tabell 4** och **Tabell 5**. Om avgiften inte betalas i förväg eller dagen efter, ökar avgiften vilket i sin tur dubbleras om betalning inte sker inom 14 dagar (Transport for London, 2019c).

Effekter

I en studie gjord av Mudway et al., (2019) presenterades att andelen barn som bor på adresser som överskrider EU-gränsvärdet för årsmedelvärdet av NO_2 sjönk från 99 % år 2009 till 34 % år 2013. Under denna period identifierades en minskning av halten NO_2 i gaturum och urban bakgrund, men ingen skillnad för halten av PM_{10} kunde ses och effekten på halten av $PM_{2,5}$ var tvetydig. Enligt Ellison et al., (2014) hade dock har halterna av PM_{10} inom LEZ sjunkit med mellan 2,5 % och 3,1 % jämfört med drygt en procent för områden i närheten av London men utanför LEZ. Man kom även fram till att omställningen av fordonsflottan i London ökade kraftigt när LEZ först infördes. Trots en generell ökning av lastfordon som är verksamma i London har antalet preEuro III-fordon sjunkit, vilket har kopplats till att byte har skett från tunga fordon till lättare lastbilar.

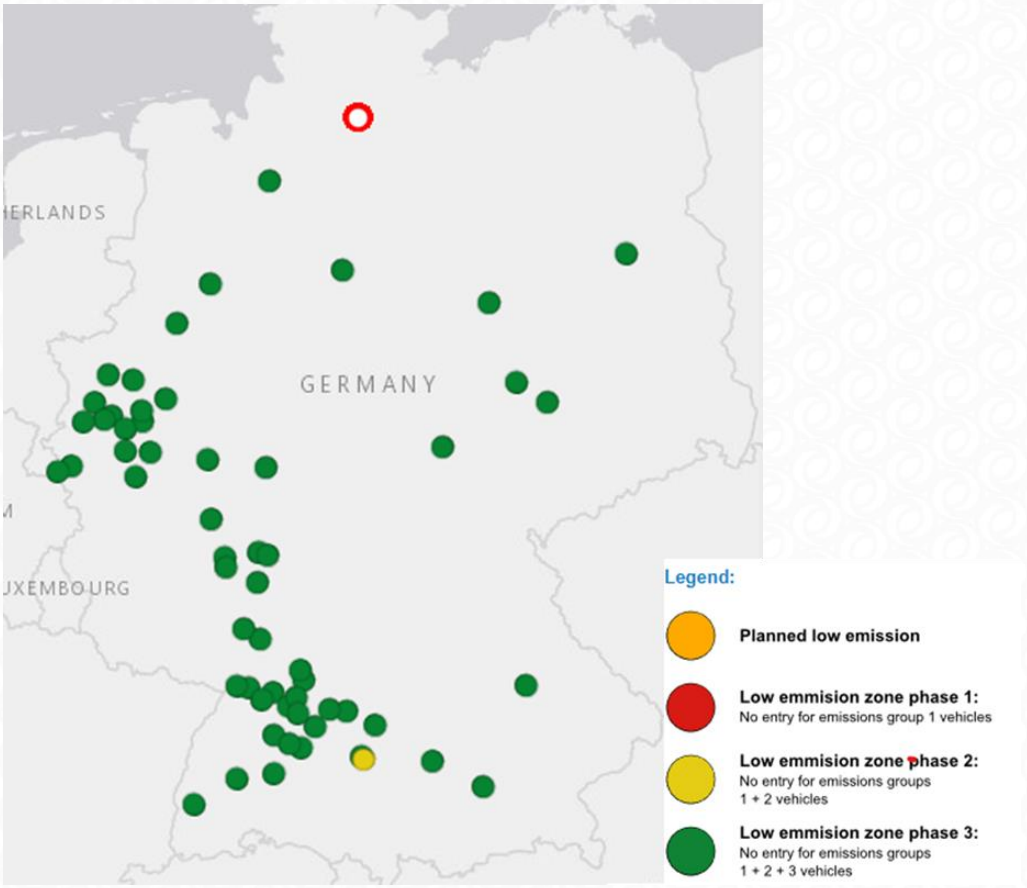
Efter införandet av ULEZ har rapportering av de första slutsatserna varit följande (Greater London Authority, 2019) för de första 6 månaderna:

- Efterlevnaden för ULEZ var 77 % för ett medeldygn och cirka 74 % under högtrafikerade timmar.
- Mätningar mellan februari 2017 och september 2019 visar på en reducering av NO_2-halterna på 36 %. Trendanalyser visar att skillnaden mellan scenario med ULEZ jämfört med utan ULEZ för perioden under 2019 är cirka 29 %.
- Införandet av ULEZ har minskat emissionerna av NO_x med 31% jämfört med scenario utan ULEZ.
- CO_2-emissioner minskade med 4 % i centrala London.
- Minskning av fordon som inte möter eurostandard enligt LEZ minskade med 34 % inom zonen.

Mer information:
Transport of London, ULEZ - https://tfl.gov.uk/modes/driving/ultra-low-emission-zone
Transport of London, LEZ – https://tfl.gov.uk/modes/driving/low-emission-zone

LEZ, Tyskland

Tyskland har för närvarande 58 miljözoner (German Environment Agency, 2019), se var i landet i **Figur 5**. Syftet med införandet av miljözonerna har varit att modernisera fordonsflottan och därmed minska halter av NO_2 och partiklar. Regleringen av LEZ sker på nationell nivå med hjälp av dekaler utförda enligt tyska nationella klassifikationen av fordon som i sin tur är baserade på den europeiska miljöklassningen.

Figur 5. Miljözoner i Tyskland (German Environment Agency, 2019).

Ett exempel på vilken miljöklassning som de olika dekalerna definieras av kan ses i **Figur 6**.

Emission group	**1**	**2**	**3**	**4**
Stickers	no sticker	2	3	4 Space for car registration number
Requierements for **diesel engines**	Euro 1 or worse	Euro 2 or Euro 1 + particulate filter	Euro 3 or Euro 2 + particulate filter	Euro 4, 5, 6 or Euro 3 + particulate filter
Requierements for **petrol engines**	Without 3-way cat. acc. to Ann. XXIII StVZO			With 3-way cat. acc. to Ann. XXIII StVZO and Euro 1 or better

Figur 6. Emissionsgrupper för olika dekaler för diesel- respektive bensinmotorer (Berlin, 2019).

I Berlin är det enbart tillåtet med grön dekal, emissionsgrupp 4, för att få köra in i stadens miljözoner. Tidigare bidrog trafiken till 40 % av utsläppen av partiklar samt 80 % av NO_2 innan miljözonerna var implementerade. Sedan införandet, år 2012, hade 96 % av alla dieselbilar gröna klistermärken och 85 % av alla lastbilar. Vid introduktion av steg 2 för miljözoner implementerade i Berlin, motsvarade det en minskning av NO_2-halterna med 20 % (Berlin, 2019).

Bland annat är följande fordon är undantagna från trafikförbud i utsläppssnåla zoner:

- Arbetsmaskiner och jordbruks-och skogsbrukstraktorer,
- Två-eller trehjuliga fordon,
- Ambulanser och andra utryckningsfordon,
- Fordon som drivs av eller med personer som med funktionsnedsättning,

- Fordon av utländsk militär personal från icke-NATO-länder som är i Tyskland i syfte att samarbeta under förutsättning att deras fordon används för brådskande militära skäl samt civila fordon som används på uppdrag av de federala tyska militära styrkor,
- Veteranbilar.

Senare år har det tillkommit strängare dekaler, ljusblåa och mörkblåa. Fokus har lagts på förbränningsmotorerna. Ett exempel är om bensinmotorer med direktinsprutning har tillgång till partikelfilter eller ej (Blaue-Plakette, 2018).

Ljusblå dekal står för:

- Bensinfordon med EURO 3–6-standarder och direktinsprutning, men utan partikelfilter.
- Dieselfordon, diesel lastbilar/nyttofordon med EURO 5-standard och SCR-eftermontering (AD-Blue).
- Dieselfordon, diesel lastbilar/nyttofordon med EURO 6b och 6c-standarder.

Mörkblå dekal står för:

- Bensinfordon med EURO 3–6-standarder utan direktinsprutning.
- Bensinfordon med EURO 6c och 6d-TEMP standarder och direktinsprutning.
- Bensinfordon med EURO 3–6-standarder, direktinsprutning och partikelfilter.
- Dieselfordon, diesel lastbilar/nyttofordon med EURO 6d-TEMP standard.
- Elfordon utan förbränningsmotor.
- CNG/LPG-fordon som bilar, lastbilar och bussar med EURO 3 till 6d-TEMP standarder.

Effekter

Det finns idag 37 städer som vill införa blå dekaler för att minska NO_x i framtiden. 10 städer har redan implementerat miljözoner som kräver blå dekal, medan resterande inför detta inom kort. Ett exempel på en stad om infört blåa dekaler är Stuttgart. Sedan 2019 innebär miljözonen att dieselfordon som inte möter euro 5 får böta 80 €.

Inledningsvis var syftet med de tyska miljözonerna att minska halten av partiklar. Färre studier har därför tittat på effekterna på NO_2 varvid de rapporteras vara små. Den största effekten i tyska studier av LEZs har varit för black carbon (BC) där nästan alla studier rapporterar relativt stora minskningar (Amundsen and Sundvor, 2018). I en studie med mätningar utförda både inomhus och utomhus i 17 städer i Tyskland för att studera effekten av LEZ, visade resultaten att en minskning av NO_2-halterna kan estimeras till 4 % (Morfeld et al., 2014). Analysen visar att minskningen är signifikant, men dock liten. Resultaten tyder på att införandet av LEZ har medfört positiva effekter på att minska halten av luftföroreningar, men att potentialen för ytterligare minskning med hjälp av LEZ i Tyskland utan vidareutveckling och åtstramning av denna åtgärd verkar vara liten (Jiang et al., 2017).

Efterlevnad

Efter beslut av tysk domstol under oktober 2018, är det idag tillåtet att förbjuda dieselfordon i städer. Beslutet kunde tas på nationell nivå eftersom kommuner enbart är ansvariga för stilla trafik och inte rörlig trafik. Därför hamnar det på polisen att kontrollera om dekaler och dieselförbudet efterlevs. Eftersom polisen inte har möjlighet att kontrollera utförs stickprovskontroller. Staden i fråga har dock full kontroll över var och när förbudet ska implementeras. Med hjälp av dekaler möjliggöras stickprovskontroller och om ett fordon har fel dekal, införs böter på 80€. Tidigare sammanställning av studier hänvisar till att det inte vara många städer som hade effektivt kontrollprogram för att kontrollera fordonen (Amundsen and Sundvor, 2018). Majoriteten av alla böter på grund av fel dekal utförs av trafikkontrollanter och inte polis.

Mer information:
Low emission zones and air quality plans in Germany - https://gis.uba.de/website/umweltzonen/index_engl.html

LEZ, Nederländerna

År 2009 implementerades en miljözon i Amsterdam för att exkludera miljöklassningen Euro 0, I och II för lastbilar. Mätningar visade att det ledde till signifikanta minskningar på trafikrelaterade utsläpp.(Panteliadis et al., 2014). Vidare har utvecklingen av miljözoner bidragit till att 14 städer i Nederländerna idag har någon form av miljözon. Alla miljözoner har gemensamt att begränsa lastbilar över 3,5 ton som inte uppfyller Euro 4. Vidare har Amsterdam, Maastricht, Rotterdam och Utrecht även infört begränsningar på lätta fordon, se **Tabell 6**.

Tabell 6. Miljözoner för fyra städer i Nederländerna (Urban Access Regulations in Europe, 2019)

<table>
<tr><th>Stad</th><th>Bilar</th><th>Distributions-bilar</th><th>Diesel: taxi, mopeder, bussar, skåpbilar etc.</th><th>Lastbilar >3,5 ton</th><th>Böter</th></tr>
<tr><td>Amsterdam</td><td>-</td><td rowspan="2">Euro 3</td><td rowspan="2">Dieseltaxi Euro 5

Bussar Euro 4

Campingskåpbil Euro 3</td><td>Diesel Euro 4</td><td rowspan="5">95€ inkl. administrations-avgift</td></tr>
<tr><td>Amsterdam år 2020</td><td>Euro 4</td><td>Högre krav</td></tr>
<tr><td>Maastricht år 2020</td><td colspan="2">Bensin Euro 1

Diesel Euro 4</td><td>Eventuella restriktioner för mopeder i framtiden.</td><td rowspan="3">Diesel 4</td></tr>
<tr><td>Rotterdam</td><td colspan="2">Bensin Euro 1

Diesel Euro 3</td><td>-</td></tr>
<tr><td>Utrecht</td><td colspan="2">Diesel Euro 3</td><td>-</td></tr>
</table>

Efterlevnad

Efterlevnad kontrolleras genom kameraövervakning, ANPR, med tillägg av manuella kontroller av polis och trafikkontrollanter. Det nederländska systemet kan använda OCR (Optical Character Recognition) för att identifiera bokstäver och siffror på nummerplåten. Under de senaste åren har antalet kameror ökat markant och kamerorna används även av polis i många andra sammanhang förutom kontroll av fordon inom miljözoner. Avgiften är 95 € för de fordon som inte uppfyller kraven inom miljözonen i Amsterdam.

Effekter

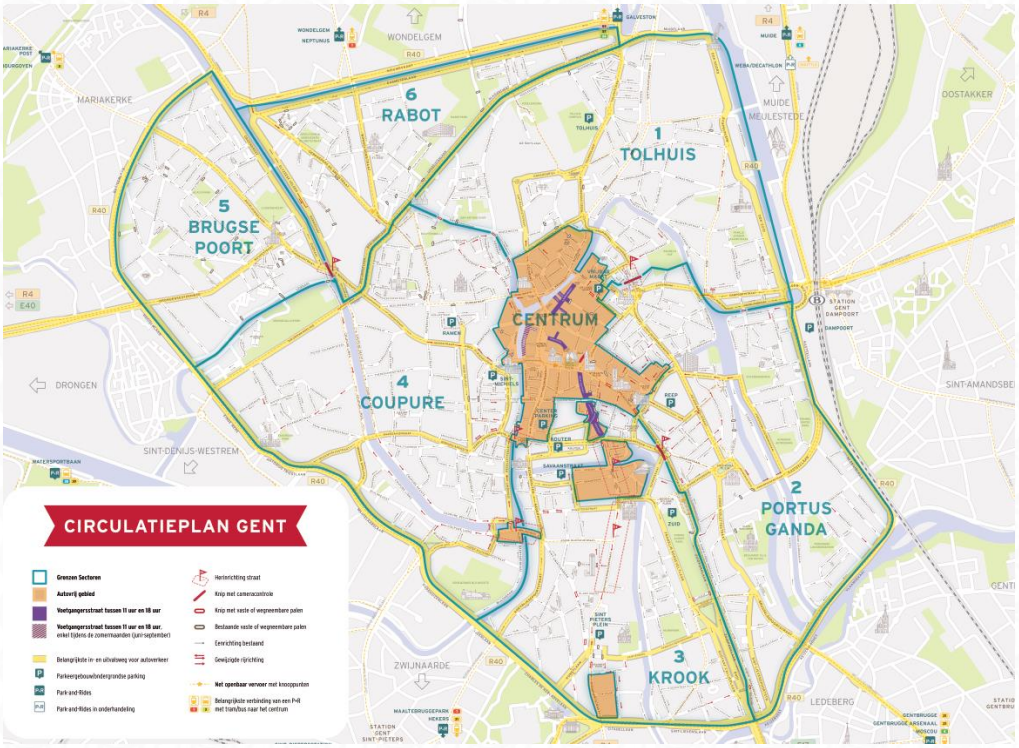
I en studie av fem nederländska städer (Amsterdam, Haag, den Bosch, Tilburg och Utrecht), konstaterades det att LEZs inte hade större väsentlig påverkan på trafikrelaterade luftföroreningar i gaturum jämfört med urban bakgrund (Boogaard et al., 2012). Sedan studien gjordes har dock utvecklingen av miljözoner utvecklats från enbart lastbilar till att även inkludera lätta fordon. (Holman et al., 2015) hävdar att miljözoner i Nederländerna har bidraget till att klara riktvärdena för luftföroreningar för ett årsmedel men att det inte finns bevis för signifikant påverkan på dygns- och timmedelvärden. Det tros bero på att meteorologiska aspekter har så stor påverkan på haltvariationen.

Effekten av miljözoner för bussar, skåpbilar och taxis beräknades vara <0,05 µg/m^3 (Verbeek, 2015). För bussar specifikt, visade undersökningen att effekterna av miljözonen är mycket olika mellan olika gator, vilket i sin tur beror på skillnaden i antalet bussar per gata. Ett exempel är minskningar av NO_2-halter för en gata där det finns relativt många bussar, Stadhouderskade, med 0,06 µg/m^3. Vidare har det framkommit i senare studie att införandet av miljözonen för bussar 2018 kommer att leda till en minskning med cirka 0,04 µg/m^{3}och 0,01 µg/m^3 av NO_2 respektive PM_{10}-halterna på Weesperstraat (Verbeek, 2017).

Gent, Belgien

I staden Gent har man förändrat stadens rörelsemönster genom att man lyckats öka andelen personer som cyklar från 20 % till 30 %, ökat andelen som åker kollektiv från 9 % till 20 % och minskat bilanvändningen från 55 % till 27% (de Geest, 2017). Man lyckades med detta genom att motverka all genomfartstrafik genom stadskärnan i kombination med flera andra åtgärder.

Staden delades in i 6 zoner där fordon har möjlighet att ansluta zonerna endast via en huvudväg, ringleden kan ses som blå väg i **Figur 7**. Det fanns alltså inga möjligheter att åka mellan zonerna utan att ansluta till huvudvägen. I kombination med detta ökade man även kostnaderna för parkering inom zonerna. Vissa vägar i stadskärnan blir även reserverade enbart för cyklar under dagtid i ett led att främja cyklism. Detta, tillsammans med andra kampanjer för att främja cyklande, kollektivtrafiksåkande, öka grönområden etc. har i slutändan inneburit att NO_x minskat med 18 %.

Figur 7. Karta över The Circulation Plan i Gent. Område i orange visar det trafikrestriktionsområdet och gator i lila som tillåter enbart cykeltrafik mellan kl:11-18 varje dag (City of Gent, 2019).

Inom cirkulationsplanen, som också innebär gränsen för miljözon, ska Gent införa följande restriktioner, se **Tabell 7**.

Tabell 7. Miljöklassning av fordon i Gents miljözon i framtiden (Stad Gent, 2019).

Lanseras	Diesel	Bensin/LPG/CNG och LNG
År 2020	Sämre än Euro 4/IV kan be om att få 8 st passager/år.	Sämre än Euro 1/I kan be om att få 8 st passager/år.
År 2025	Minst Euro 3 för fri tillgänglighet.	Minst Euro 6 för fri tillgänglighet.
År 2027	Minst Euro 4 för fri tillgänglighet.	Minst Euro 6d för fri tillgänglighet.

Om man bryter mot reglerna inom miljözonen tvingas man till en avgift på 55 €. Efterlevnaden kontrolleras med kameror och med hjälp av fordonens registreringsskyltar.

För att ytterligare bidra till att minska på luftföroreningarna, men även förbereda invånare inför den nya miljözonen som träder ikraft år 2020, har staden erbjudit bidrag vid köp av el- eller vätgasbilar för bildelningsorganisationer (bilpooler). Premien kommer att gälla fram till år 2020. Ansökan kan göras för att få 6000 € för inköp av en elbil och 1000 € för en CNG-bil (Gentinfo, 2019). Kriterierna är bland annat följande:

- Bilen får inte säljas inom 5 år.
- Bilen måste delas i minst 5 år och registreras hos en bildelningsorganisation som är erkänd av staden Gent.
- Bildelningen måste bestå av minst 4 medlemmar som har registrerade adresser i staden (dock ej på samma).
- Bilens rörelser registreras av loggbok.
- Minst 40 % av fordonskilometrarna måste delas av medlemmar i bildelningsorganisationen som inte är ägaren av bilen.

För mer information:
Cirkulation-plan - https://www.eltis.org/discover/case-studies/gents-traffic-circulation-plan-belgium

Bildelningspremie för elbilar - https://stad.gent/nl/mobiliteit-openbare-werken/lage-emissiezone-2020/subsidies-en-premies-milieuvriendelijke-mobiliteit/subsidie-elektrische-cng-deelwagen-voor-particulieren

Clean Air Zone, York

Under 2018 gick förslaget igenom att införa en Clean Air Zone (CAZ), med syftet att förbättra luftkvaliteten i York genom att snabba på förbättringar avseende emissioner från bussar. Introduktionen av CAZ införs 2020 med en prövotid på 1 år där bussoperatörer fortsatt kan köra äldre bussar förutsatt att man kan visa att arbete pågår att ersätta bussflottan till bättre miljöklassning (City of York Council, 2018). Staden tror att de kommer att se en reduktion av PM_{10}-, NO_2- och CO_2-emissioner med cirka 35 ton och påverka 94 % av alla bussar som passerar stadskärnan mer än 5 gånger per dag.

Ytterligare en implementering av stadens CAZ är att styra vilka typer av bussar som kan verka i vissa delar av staden. Till skillnad från traditionella LEZ (Low Emission Zones), kommer inte zonen gälla för en viss miljöklass utan istället också införa begränsningar på passerande fordon baserad på inträdesfrekvensen i zonen varje dag (The Scottish Goverment, 2015). Övergripande innebär införandet av CAZ:

- Kostnader relaterade till förbättringar av utsläpp är mer proportionerliga till hur ofta fordonen färdas genom en CAZ och dess inverkan på den lokala luftkvaliteten.
- Sannolikheten att CAZ kommer begränsa den finansiella påverkan på mindre aktörer och sällsynta landsbygdstjänster.
- Det ger operatörerna en tydlig 10-årigtidsplan för att planera sin uppgradering och organiserar sina flottor på ett sätt som begränsar antalet fordon som måste bytas eller omdirigeras till andra städer.
- Det möjliggör expansion av liknande flexibla utsläppskontroll för andrafordonstyper i framtiden.

För mer information:
City of York Council, 2018 Air Quality Annual Status Report - http://jorair.co.uk/wordpress/wp-content/uploads/2018/06/ASR2018WEB.pdf

Super-blocks i Spanien

Definitionen av super-block är att omorganisera staden för att minimera andelen fordon med syfte att främja sociala och ekonomiska interaktioner på gatunivå och samtidigt hålla privatbilar och kollektivtrafik utanför stadsdelarna (SMARTEES, 2019).

I staden Vitoria-Gasteiz, som verkat som pilotprojekt, har man identifierat vilka områden i staden som hade kunnat implementeras som potentiella super-blocks. Hittills har staden identifierat 77 potentiella områden som kan bli super-blocks. Två av dessa är fullständigt implementerade, medan 17 av dom endast har infört trafikbegränsningar. Trafikbegränsningar har inneburit att exempelvis maxhastigheten är satt till 30 km/h (i vissa fall även 10–20 km/h) för att möjliggöra att både gående och bilister kan röra sig på samma yta (SMARTEES, 2019). Även parkeringsbegränsningar har införts i områdena. För att möjliggöra hastighetsbegränsningar har det använts enkla lågkostnadslösningar som placering av farthinder för att säkerställa att hastighetsbegränsningarna hålls. Från olika aktörer har det funnits tveksamheter kring t.ex. antal parkeringsplatser och minskad försäljning i affärer., vid en implementering. Myndigheterna har därför försökt hålla god kommunikation med aktörer och medborgare i områdena och en stor global kommunikationskampanj anordnades, för att få medborgarna att förstå den nya kulturen för mobilitetsplanering.

På grund av de parkerings- samt trafikbegränsningar som införts har andelen privata bilresor minskat med en tredjedel mellan 2006–2014 och kollektivtrafiken ökat med 80 % under 2006–2012. Mätningar visar att super-blocken minskat NO_x -nivåer med 42 %, och partiklar med 38 % (Escudero, 2017).

Även Barcelona har implementerat super-blocks (SMARTEES, 2019). Inom ramen för det pågående super-block-programmet, som identifierat 503 potentiella super-block implementerades det första blocket, Diagonal-Poblenou under 2016. Efter två år har ytan för fotgängare i Poblenou ökat med 80 %, och det utrymme som upptas av bilar har minskat med 48 % medan gröna områden nästan har fördubblats (Mueller et al., 2019). Total förväntas en minskning med 24 % avseende årsmedelvärdet av NO_2 när samtliga super-blocks implementeras i Barcelona.

För mer information:
Superblocks (SMARTEES) - http://local-social-innovation.eu/mobility-in-superblocks/
Barcelona - http://ajuntament.barcelona.cat/superilles/en1

Intelligent Traffic System (ITS)

I staden Cupar, Skottland, har man implementerat det intelligenta transportsystemet (ITS) vid gatan Bonnygate för att hantera luftkvalitet. ITS har använts, inte bara för att inte bara optimera trafikflödet, men också till att minska överbelastningen samt minimera sämre luftkvalitet i gaturummet (The Scottish Goverment, 2015).

Minskade halter möjliggjordes med snabbare utspädning och spridning av föroreningarna genom att kontrollera och flytta trafikköer till bredare och mer öppna områden. Det samordnade systemet med trafikljus och ny kontroll av fotgängare visade betydande luftkvalitetsförbättringar för både NO_2 och PM_{10}. Mätningar har visat en dramatisk förbättring av NO_2-koncentrationerna i Bonnygate-området som sammanfaller med införandet av den övergripande handlingsplanen. Detta beror främst på flytten av trafikkön utanför Bonnygates gaturum. Liknande förbättringar noterades också med en nedgång i PM_{10}-koncentrationer. Ytterligare trafikstyrningsåtgärder

(inklusive ändringar av trafikljussekvensering) i Cupars centrum föreslås för att förbättra trafikflödet och bidra till att minska koncentrationerna av vägtrafikförordningar (The Scottish Goverment, 2015).

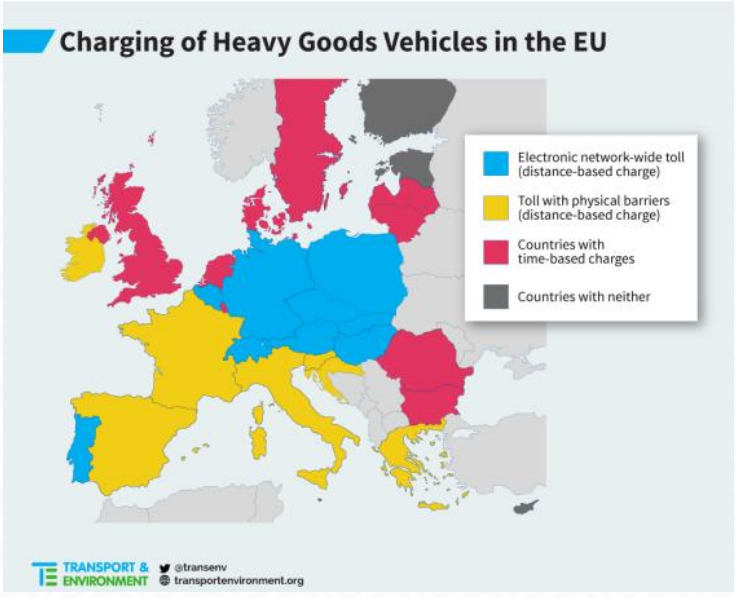
Mer information:
ITS i Europa - https://ec.europa.eu/transport/themes/its/studies/its_en
Cleaner Air for Scotland - http://www.scottishairquality.scot/assets/documents/news/Cleaner_Air_for_Scotland_Nov_2015.pdf

Trängselskatt

Flera stora europeiska städer såsom London, Stockholm och Milano har genomfört en trängselavgift som innebär att förarna måste betala en avgift för att köra i stadens centrum. Andra länder arbetar med att ta vägavgifter. Målet med trängselskatten har främst varit att minska trafikstockningarna och förbättra stadsmiljön. Andra länder har även undersökt möjligheten att minska trafiken genom satellitbaserad vägprissättning. Nedan presenteras exempel på hur man använt trängselskatt för att, förutom minska trafik, även implementera åtgärder för minskade luftföroreningar.

Avgift på tunga fordon

För de medlemsländer inom EU som vill införa tullavgifter på lastbilar inom sina gränser, måste tullen vara i enlighet med Eurovignette-direktivet. Direktivet är länkat både till ”användaren betalar” samt ”förorenaren betalar” (Kenny, 2017). I **Figur 8** redovisas hur distributionen ser ut i EU.

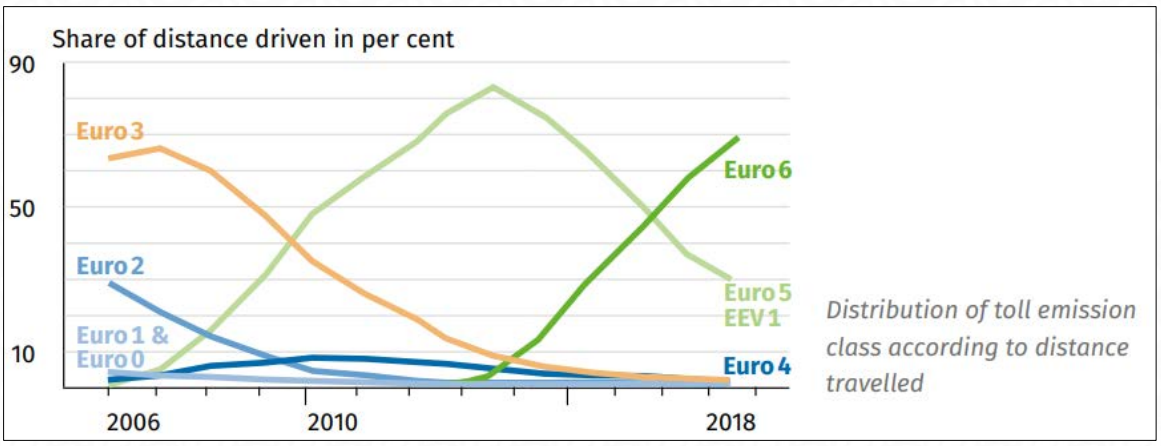
Figur 8. Vilka länder inom EU som har infört avgifter på tung trafik i EU (Kenny, 2017).

Genom att införa olika avgifter beroende på fordonens miljöklassning, innebär det möjligheter att påverka fordonsflottan inom godstrafiken vilket medför investeringar i ny grön teknik.

Tullavgifter i Tyskland

I Tyskland har utvecklingen exempelvis varit stor i främjandet av miljövänliga lastbilar, se **Figur 9**. Senaste åtgärden för att påverka fordonsflottan var att införa avgiftsfria tullar för elektriska

lastbilar samt att de fordon som kör med naturgas har undantag fram till år 2020 (Toll Collect GmbH, 2018).

Figur 9. Förändring av den tyska lastbilsflottan från år 2006-2018 (Toll Collect GmbH et al., 2018).

För att försäkra sig om efterlevnad, vilket även innebär att undvika att lastbilar kör på andra vägar för att slippa avgifter, har tyska delstater fått befogenhet att förbjuda lastbilstrafik på vissa vägar. Det är både BAG - Bundesamt für Guterverkehr och Toll Collect som är ansvariga för tillämpningen av tullsystemet. Kontroll för efterlevnad görs enligt följande:

- Tullportar och pelare som kontrollerar lastbilarnas OBU (typ av tullbricka) och/eller registrerar registreringsskyltar elektroniskt,
- Bemannade tullstationer,
- Mobila fordon som innehar samma teknologi som portarna och pelarna,
- Stickkontroller.

År 2014 var intäkterna per fordonskilometer av den tyska vägtullen ungefär åtta gånger högre än de svenska intäkterna (Vierth et al., 2015). Samtidigt har de svenska intäkterna varit stabila de senaste 10 åren medan de tyska intäkterna från vägtullar ökat kontinuerligt.

Mer information:
European Comission – Mobility and Transport -
https://ec.europa.eu/transport/modes/road/road_charging/charging_hgv_en

Dynamisk trängselskatt

I rapport om det europeiska tullsystemet nämns dynamisk trängselskatts möjligheter att använda systemet i kombination med miljösensorer, såsom luftkvalitetsmätning, för att beräkna kostanden för trängselskatten. All data från ITS och andra trafiksystem kan då också användas vid beräkning av prissättning. Trängselskatten kan därmed direkt bero på både luftföroreningar, trafikflöden, hastigheter eller andra faktorer (European Comission, 2011).

I Singapore planeras implementeringen av satellitbaserad trängselskatt till år 2020. Alla fordon kommer att anslutas till GNSS (Global Navigation Satelite System) (LePla, 2018). Det nya systemet är planerat att vara mer riktat, flexibelt och rättvist än tidigare stationära tullstationer. Syftet är även att använda systemet integrerat med ytterligare applikationer och tjänster för intelligenta transportsystem (ITS). Det innebär att trängselskatten kommer att variera för olika områden och tider, beroende på rådande trafikvolymer. Föraren kan i sin tur erhålla tips på vilka vägar som kan vara lämpliga att använda för att undvika höga trängselavgifter för just det tillfället.

Huvuddragen i det nya systemet kommer att omfatta:

- variation i pris, till skillnad från tidigare prissättning som berodde på de fasta tullstationerna. Alla fordon måste vara kopplade och registrerade till systemet;
- möjlighet att köpa bilar med lägre registreringskostnader för sin nyköpta bil, men med restriktionen att det enbart går att använda bilen under perioder med låg trafikintensitet. Om bilen används under peak-tider betalas en högre daglig avgift;
- insamling av data från varje enskilt fordons system. Informationen används sedan i form av trafikvarningar och råd till bilisten om möjliga rutter. Staden ser även möjligheten att använda denna informationen för att ITS i framtiden;
- skräddarsydda försäkringar baserade på hur mycket och när ett visst fordon kan användas diskuteras mellan myndigheterna och försäkringsbranschen om att skapa.

I Europa finns det ett projekt, OPTIMUM, som har tittat på liknande lösningar i Portugal. Syftet med projektet var att undersöka hur man kan använda stora data-set från kontinuerlig övervakning för att skapa bättre infrastrukturlösningar i realtid (Optimum, 2011).

Garzon och Küpper (2019) presenterar mer konkret i sin artikel hur dynamisk trängselskatt kan kombineras med luftkvalitet. Bland många aspekter presenteras att lösningen kräver genomgripande infrastruktur av luftkvalitetsmätningar, tydlig prissättning samt trafikövervakning. Exempel på hur en sådan trängselskatt kan se ut kan ses i **Figur 10**.

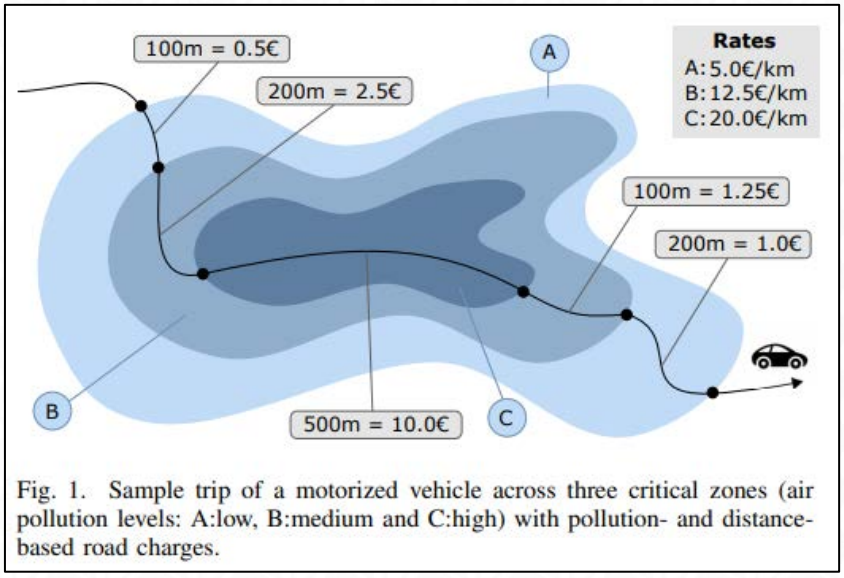

Fig. 1. Sample trip of a motorized vehicle across three critical zones (air pollution levels: A:low, B:medium and C:high) with pollution- and distance-based road charges.

Figur 10. Exempel på hur dynamisk trängselskatt kan se ut i praktiken (Garzon and Küpper, 2019).

Syftet med den dynamiska trängselskatten kan vara både att finansiera vägnätet och kontrollera trafikflödena samt att i huvudsak kompensera invånare som blir påverkade av trafikrelaterade luftföroreningar.

Mer information:
Pay-per-Pollution: Towards an Air Pollution-aware Toll System for Smart Cities
https://www.researchgate.net/publication/333877776_Pay-per-Pollution_Towards_an_Air_Pollution-aware_Toll_System_for_Smart_Cities

Elbilspremier

Flera länder arbetar med att främja marknaden för elbilar för att både nå framtida klimatmål men även för att minska på luftföroreningarna från vägtrafiken.

Finland har nationellt infört anskaffningsstöd för elbil under 2018. Den innebär att den som köper eller hyr en elbil långvarigt kan få upp till 2000 euro statligt anskaffningsstöd under åren 2018–2021. Det finns även mål om att öka antalet laddningsstationer i landet och premiera införandet av eldrivna fordon i den fordonsflottan. I en sammanfattning av Helsingfors stads luftvårdsplan 2017–2024 beskrivs följande rörande fordonsflottan:

- Utifrån luftkvaliteten främja beslutsfattandet för att ta prissättning av fordonstrafiken i bruk. Vilket bedöms minska kvävedioxidhalterna på Backasgatan och vid Tölö tull med 2 % år 2020 och med 4 % år 2024 jämfört med nuläget (år 2015).
- Se till att de lokala utsläppen från bussparken minskar med över 90 %, vilket bedöms minska kvävedioxidhalterna på Backasgatan och vid Tölö tull med 2 % år 2020 och med 4 % år 2024 jämfört med nuläget (år 2015). På Tavastvägen har bussarna en större andel av trafiken och där är effekten 4 % år 2020 och 8 % år 2024.
- Vid upphandling av bussar kräva Euro VI-nivå i områden med gränsvärdeöverskridningar inom miljözonen.
- Främja utvidgandet av laddnätverket för elbilar
- Öka andelen alternativ drivmedel i avtalsparternas och stadens egna fordon

Exempel på åtgärdsstrategier avseende sjöfart

Internationell transport inom sjöfart ger betydande bidrag till utsläpp av NO_x. Andelen NO_x från internationell sjöfart har fördubblats sedan 1990 och under de senaste åren ökat betydligt. Det beror på att emissionerna beräknas på andel såld bunkerolja. Sverige har under de senaste åren ökad sin försäljning på grund av nya restriktioner i svaveldirektivet som lett till att Sverige har haft fördelar med att sälja svensk bunkerolja med lågt svavelinnehåll (Naturvårdsverket, 2019b).

Trots att trafiken oftast är den största källan till NO_2 har sjöfarten identifierats som källa med märkbara bidrag. Att minska utsläppen från källor med utsläpp som sker där människor vistas kan i många fall vara den mest effektiva åtgärden för att klara miljökvalitetsnormen och skydda människors hälsa (Göteborg Stad, 2018). I Göteborg visar mätningar att den regionala bakgrundshalten samt utsläppen från vägtrafik och sjöfart bidra med ungefär en tredjedel vardera till de totala halterna. Vid Gårda beräknas bidraget från vägtrafiken vara störst, över 50 %, och bidraget från sjöfarten ca 15 %. Sjöfartens bidrag är inte lika stort som vägtrafikens, men har en tydlig påverkan på halterna närmast älven där bostäder finns och planeras enligt Göteborg Stad.

Nedan beskrivs åtgärder ämnade att påverka emissioner av NO_2 från sjöfarten.

Norge

Norge har flera åtgärder som minskar emissioner från sjöfarten. Nedan beskrivs åtgärder inom Oslos hamn samt den norska NO_x-fonden.

Oslo Havn

I Oslos åtgärdsprogram (Bymiljöetaten, 2017) beskrivs framtida åtgärder. Målet som staden har satt för all transport inklusive hamn och fartyg är nollutsläpp på lång sikt. En del för att nå målet, är att satsa på att frakta varor på havet för att minska godstrafik på vägarna. Målet är 50 % mer last och 40 % fler passagerare år 2030 inom sjöfarten. Detta kan förbättra luftkvaliteten i Oslo förutsatt att denna tillväxt inte orsakar ökade utsläpp till luften lokalt (Bymiljöetaten, 2017).

NILU har uppskattat att en utsläppsminskning på cirka 10 % från Oslo hamn krävs för att tröskelvärdena skall uppfyllas i mittområdet där fartyg och hamnverksamhet är den viktigaste källan (Bymiljöetaten, 2017). Detta motsvarar 47 ton NO_x som kan reduceras genom lägre utsläpp från passagerartrafiken i stadshamnen. Katalysatorer ombord på fartygen och LNG som bränsle minskar NO_x utsläpp från fartyg för närvarande. För mindre båtar, såsom lokal färjetrafik, kan elektrisk drift tillämpas. Oslos hamn ämnar även att få stöd från bolaget Enova för att kunna bygga möjligheter för landström till passagerarfärjorna. Dock kommer nästa generations passagerarfärjor inte vara redo att anta tekniken ännu på ett par år.

Norska NO_x-fonden

2005 genomförde det norska Miljodirektoratet en åtgärdsanalys för NO_x där olika branscher jämfördes med tanke på åtgärdernas kostnadseffektivitet. Analysen visade en stor spridning av kostnader i samband med genomförandet av NO_x -åtgärder inom olika branscher. De mest rimliga åtgärderna förekom inom sjöfarten där minskningspotentialen också var störst medan de dyraste åtgärderna hittades i offshore-industrin (NO_x-fondet, 2019).

Under 2008 signerades avtalet kring en skatt på NO_x mellan flera olika aktörer inom branschen. Syftet var att minska på NO_x -utsläppen inom näringslivet och bidra till att Norge uppfyllde

kraven enligt Göteborgsprotokollen. En stor motivation var att ge incitament till utveckling inom miljöteknologin för sjöfart, fiske och implementera lösningarna på marknaden. Huvudprinciperna för fonden är följande:

- NO_x -fonden är instiftad och ägs av 15 näringslivsorganisationer för att reducera NO_x-utsläpp i Norge.
- Verksamheter betalar en mindre avgift till NO_x -fonden istället för höga avgifter till staten.
- Fonden betalar tillbaka till industrin. Anslutna företag kan ansöka om bidrag från NO_x -fonden för implementering av NO_x -reducerande åtgärder.
- Investering i NO_x -reducerande åtgärder och miljövänlig teknologi reducerar NO_x -emissioner (och GHG) i Norge.

För leverantörsindustrin har NO_x-fonden haft en betydande inverkan. Finansiering från fonden med mer än NOK 14 000 000 000 sedan 2008 har efterfrågats från industrin. Försörjningsbranschen i Norge, särskilt inom sjöfarten där den största andelen av finansieringen använts, har fått ett försprång på en framväxande internationell marknad. Allt strängare krav på utsläpp från internationell sjöfart ger möjligheter för norsk leverantörsindustrin på en marknad som är betydligt större än den norska.

Clean Air Action Plan i Los Angeles

I handlingsplanen för ren luft, Clean Air Action Plan (CAAP), framtagen av The Port of Los Angeles och The Port of Long Beach redovisas åtgärder för att minska emissioner i hamnarna för alla aktörer inom en 20-årsperiod. I handlingsplanen identifieras strategier för att minska föroreningarna från alla källor – fartyg, lastbilar, tåg, hamnfordon (t. ex. bogserbåtar och andra arbetsbåtar) och lasthanteringsfordon (t. ex. kranar och hjullastare). Sedan 2005 har dessa strategier resulterat i utsläppsminskningar på 87 % för partiklar, 56 % för kväveoxider och andelen svaveloxid nästan eliminerats (San Pedro Bay Ports, 2017).

Reglering av sjöfarten

Gällande målet att minska luftföroreningarna från fartygen har hamnarna The Port of Los Angeles och The Port of Long Beach generellt infört följande handlingsplaner:

- Hastighetsbegränsningar
- Ökad tillgång till landström
- Finansiell morot för fartyg med senaste maskintekniken för att släppa ut mindre NO_x

Målet med hastighetsbegränsningar är att minska utsläppen av partiklar, kväveoxider (NO_x) och växthusgaser (GHG) från oceangående fartyg genom att bromsa deras hastigheter när de närmar sig eller avgår från hamnen, cirka 20 eller 40 nautiska mil (nm) från Point Fermin. Programmet har visat sig vara väldigt lyckosamt och efterlevnaden har varit 95 % inom 20 nm-zonen och 90 % inom 40 nm. En utökning av programmet kommer inkludera fartygsanpassade möjligheter för de fartyg där minskad hastighet inte minskar emissionerna.

Det är även viktigt att fartyg vid kaj applicerar teknologi som minskar på emissioner. Utsläpp från fartygs hjälpkärror under lastning och lossning av gods vid kaj är ett betydande bidrag till emissioner från fartyg. Under 2016 bidrog fartyg vid kaj till 29 % av NO_x -emissionerna. Hamnarna i Kalifornien har därför gjort en stor finansiell satsning på att möjliggöra landström. I mars 2017 infördes målet från CARB (Carliforna Air Resources Board) att år 2030 måste 100 % av alla fartyg använda landström. Det inkluderar även fartyg som inte ingår i dagens reglering, såsom bulklast, tankfartyg och biltransportsföretag varav dessa fartyg bidrar med en tredjedel av de totala utsläppen vid kaj år 2016. För att möjliggöra utveckling av renare fartyg har man även infört finansiella initiativ och incitament för fartyg som inför motorer som reducerar NO_x-utsläpp.

Handlingsplanen omfattar inte bara fartygen men även hela hamnverksamheten. Det innebär att hamnens egna utrustning och fordon såsom bogseringsbåtar, arbetsbåtar och andra fartyg möter Kaliforniens egna stränga emissionskrav samtidigt som det är krav på att alla hamnens fartyg använder landström i kaj. Hamnen har även infört hybrid-bogseringsfartyg.

Diskussion och slutsatser

För att nå MKN för kortidsmedelvärden (tim- och dygnsmedelvärden) för kvävedioxid (NO_2) kan det krävas kortsiktiga åtgärder. Det finns flera städer som har infört varningsnivåer med tillhörande kortsiktiga åtgärder, såsom:

- Hastighetsbegränsningar
- Förbud mot dieselbilar
- Gratis kollektivtrafik
- Strängare reglering av miljözoner
- Ökade trafikbegränsningar för vissa vägar
- Körförbud vid exceptionellt höga halter av luftföroreningar

Varningsnivåerna baseras på bestämda tröskelvärden som kan överskrids av uppmätta halter, men det finns även fall där halten beror på prognostiserade värden som tas fram utifrån en kombination av meteorologiska förutsättningar och luftkvalitetsmätningar. Åtgärderna kan således verka förebyggande. Det har inte funnits så många fall när implementering av ovanstående åtgärder har behövt ske i praktiken. Dock, beroende på nivån för tröskelvärdet, kan åtgärderna innebära stora begränsningar för trafikflottan och tillgänglighet i staden, vilket borde ge stor påverkan på halterna av luftföroreningar. I Madrid har en kortsiktig åtgärd införts vid ett tillfälle, vilket ledde till en 15 % minskning av NO_2-halter.

För att nå MKN för årsmedelvärden samt förbättra luftkvaliteten i framtiden, i kombination med klimatåtgärder, arbetar de flesta städerna i Europa med miljözoner samt andra trafikrelaterade restriktioner och tullavgifter. Nyckelfaktorer för att få en bra effekt från miljözoner har visat sig bero mycket på zonens geografiska räckvidd, effektivitet kring kontroll för efterlevnad samt lyckad kommunikation till allmänheten. En reduktion på årsmedelvärdet för NO_2 har exempelvis uppmätts till 4 % i 17 tyska städer på grund av införande av miljözoner. Tidigare har miljözoner har främst fokuserat på tung trafik medan senare implementerade miljözonerna har strängare krav på euroklasser samt även fokuserat på lätt trafik. London och Berlin är exempel på städer som har infört zoner med mer stränga krav på miljöklassning. Det är viktigt för efterlevnaden av miljözonerna att ha tydliga regler för konsekvenser om regleringen bryts samt implementering av effektiva kontroller. Kameraövervakning i kombination med manuella kontroller har varit extra effektivt, med en efterlevnadsgrad över 98 %.

Andra städer tittar även på implementering av intelligent mobilitet. Exempel finns där man försökt omfördela trafik från områden med höga luftföroreningar till platser med bättre omblandningsförhållanden, med hjälp av exempelvis reglering av trafikljus, för att undvika att bidra till högre halter. Det finns även tankar om att införa dynamiska trängselskatter. Innebörden av dynamisk trängselskatt är att prissättningen kan ha en tids- och geografisk aspekt, med olika parametrar såsom omfattning av trafikstockning, samt även koppling till miljösensorer som exempelvis mäter luftföroreningar.

Sjöfarten, som också står för en betydande del av luftföroreningarna, har dock större utmaningar för reglering. Att införa åtgärder inom sjöfarten har svårigheter då det inte är lika lätt att ställa om fartygsflottan på samma sätt som för vägtrafik eftersom sektorn är mycket mer internationell. Exemplen som tagits upp i denna rapport visar på Norge, som försöker utveckla tekniken och därmed ligga i framkant, samt Los Angeles, som försöker implementera åtgärder inom hela sektorn i hamnen. Det gäller både egna fartygsflottan, hastighetsbegränsningar i anslutning till hamnen, fordonsflottan på land samt att möjliggöra och utveckla framtidens teknik.

Referenser

Amundsen, A.H., Sundvor, I., 2018. Low Emission Zones in Europe - Requirements, enforcement and air quality 88.

Ayuntamiento de Madrid, 2015. Protocolos de Actuación para Episodios de Contaminación [WWW Document]. URL http://www.mambiente.madrid.es/opencms/opencms/calaire/Episodios/ProtocolosActuacion/ (accessed 10.29.19).

Berlin, 2019. The Low-emission Zone / State of Berlin [WWW Document]. URL https://www.berlin.de/senuvk/umwelt/luftqualitaet/umweltzone/en/fahrzeug_plakette.shtml#fp7 (accessed 10.28.19).

Blaue-Plakette, 2018. Who will get the Blue Badge? – Blaue-Plakette.de [WWW Document]. URL https://www.blaue-plakette.de/en/info-blue-nox-badge/blue-environment-zone/who-will-get-the-blue-badge.html (accessed 10.28.19).

Boogaard, H., Janssen, N.A.H., Fischer, P.H., Kos, G.P.A., Weijers, E.P., Cassee, F.R., van der Zee, S.C., de Hartog, J.J., Meliefste, K., Wang, M., Brunekreef, B., Hoek, G., 2012. Impact of low emission zones and local traffic policies on ambient air pollution concentrations. Sci. Total Environ. 435–436, 132–140. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2012.06.089

Borge, R., Artíñano, B., Yagüe, C., Gomez-Moreno, F.J., Saiz-Lopez, A., Sastre, M., Narros, A., García-Nieto, D., Benavent, N., Maqueda, G., Barreiro, M., de Andrés, J.M., Cristóbal, Á., 2018. Application of a short term air quality action plan in Madrid (Spain) under a high-pollution episode - Part I: Diagnostic and analysis from observations. Sci. Total Environ. 635, 1561–1573. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.03.149

Bruxelles Environnement, 2019. Seuils d'alerte | Qualité de l'air [WWW Document]. URL https://www.qualitedelair.brussels/content/seuils-dalerte (accessed 10.29.19).

Bymiljöetaten, 2019. Effekt og historikk om dieselforbud [WWW Document]. Oslo Kommune. URL https://www.oslo.kommune.no/gate-transport-og-parkering/dieselforbud/effekt-og-historikk-om-dieselforbud-article67423.html (accessed 10.17.19).

Bymiljöetaten, 2017. REVIDERT TILTAKSUTREDNING FOR BEDRE LUFTKVALITET I OSLO 2017-2020. Oslo kommune.

City of Gent, 2019. Principles of the Circulation Plan [WWW Document]. Stad Gent. URL https://stad.gent/en/mobility-ghent/circulation-plan/principles-circulation-plan (accessed 10.30.19).

City of York Council, 2018. 2018 Air Quality Annual Status Report (ASR).

Conland, B., Abbott, J., 2012. Best practices for Short term action plans (Report for European Commission No. ED56654).

Cowi, 2016. FORSKRIFT OM MIDLERTIDIGE TRAFIKKREGULERENDE TILTAK PÅ DAGER MED HØY LUFTFORURENSNING I OSLO KOMMUNE - KONSEKVENSUTREDNING. Bymiljöetaten.

Crit-Air, 2018. French Environmental Zones – Crit-Air.fr [WWW Document]. URL https://www.lez-france.fr/en/information-about-the-critair-vignette/french-environmental-zones-zcr/french-environmental-zones.html (accessed 10.29.19).

de Geest, L., 2017. Gent's Traffic Circulation Plan (Belgium) | Eltis [WWW Document]. URL https://www.eltis.org/discover/case-studies/gents-traffic-circulation-plan-belgium (accessed 10.15.19).

Ellison, R.B., Greaves, S., Hensher, D., 2014. Medium term effects of London's low emission zone. Australas. Transp. Res. Forum ATRF 2012 - Proc.

Escudero, J.C., 2017. Innovation brief on SUPERBLOCKS.

European Comission, 2019. Urban Access Regulations in Europe [WWW Document]. URL https://urbanaccessregulations.eu/userhome/map (accessed 10.25.19).

European Comission, 2011. GUIDE FOR THE APPLICATION OF THE DIRECTIVE ON THE INTEROPERABILITY OF ELECTRONIC ROAD TOLL SYSTEMS (No. ISBN 978-92-79-18637-0).

European Environment Agency, 2019a. Air pollution sources [WWW Document]. Eur. Environ. Agency. URL https://www.eea.europa.eu/themes/air/air-pollution-sources (accessed 10.15.19).
European Environment Agency, 2019b. Improving Europe's air quality — measures reported by countries [WWW Document]. Eur. Environ. Agency. URL https://www.eea.europa.eu/themes/air/improving-europe-s-air-quality/improving-europe-s-air-quality (accessed 10.15.19).
Garzon, S., Küpper, A., 2019. Pay-per-Pollution: Towards an Air Pollution-aware Toll System for Smart Cities.
Gentinfo, 2019. Subsidie elektrische of CNG-deelwagen voor particulieren [WWW Document]. Stad Gent. URL https://stad.gent/nl/mobiliteit-openbare-werken/lage-emissiezone-2020/subsidies-en-premies-milieuvriendelijke-mobiliteit/subsidie-elektrische-cng-deelwagen-voor-particulieren (accessed 10.29.19).
German Environment Agency, 2019. Low emission zones in Germany [WWW Document]. URL https://gis.uba.de/website/umweltzonen/umweltzonen_en.php (accessed 10.28.19).
Göteborg Stad, 2018. Åtgärdsprogram för kvävedioxid i Göteborgsregionen 2017 230.
Greater London Authority, 2019. Central London Ultra Low Emission Zone - Six Month report. Mayor of London, London.
Gustafsson, M., Forsberg, B., Orru, H., Åström, S., Tekie, H., Sjöberg, K., 2014. Quantification of population exposure to NO2, PM2.5 and PM10 and estimated health impacts in Sweden 2010 (No. B 2197). IVL Svenska Miljöinstitutet.
Hirsti, K., 2017. Luftforsker: – Dieselforbudet har virket [WWW Document]. NRK. URL https://www.nrk.no/norge/luftforsker_-_-dieselforbudet-har-virket-1.13327087 (accessed 10.18.19).
Holman, C., Harrison, R., Querol, X., 2015. Review of the efficacy of low emission zones to improve urban air quality in European cities. Atmos. Environ. 111, 161–169. https://doi.org/10.1016/j.atmosenv.2015.04.009
Jiang, W., Boltze, M., Groer, S., Scheuvens, D., 2017. Impacts of low emission zones in Germany on air pollution levels. Transp. Res. Procedia, World Conference on Transport Research - WCTR 2016 Shanghai. 10-15 July 2016 25, 3370–3382. https://doi.org/10.1016/j.trpro.2017.05.217
Kenny, S., 2017. The Economic Impacts of Road Tolls. Transport & Environment.
LePla, R., 2018. In 2020 Singapore will launch a new satellite-based road pricing system to attempt to keep its traffic moving. Local Gov. Mag. URL https://localgovernmentmag.co.nz/electronic-%e2%80%a8road-pricing/ (accessed 10.14.19).
Lindén, J., Larsson, M.-O., Holmqvist, J., Tang, L., 2018. Hållbar stadsutveckling - god luftkvalitet i framtidens täta och gröna städer? (No. C 304). IVL Svenska Miljöinstitutet.
Ministère de la Transition écologique et solidaire, 2019. Certificats qualité de l'air : Crit'Air [WWW Document]. Ministère Transit. Écologique Solidaire. URL http://www.ecologique-solidaire.gouv.fr/certificats-qualite-lair-critair (accessed 10.29.19).
Morfeld, P., Groneberg, D.A., Spallek, M.F., 2014. Effectiveness of Low Emission Zones: Large Scale Analysis of Changes in Environmental NO2, NO and NOx Concentrations in 17 German Cities. PLOS ONE 9, e102999. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0102999
Morgan, S., 2019. Brussels air quality tumbles, fails to trigger free transport. www.euractiv.com. URL https://www.euractiv.com/section/air-pollution/news/brussels-air-quality-tumbles-fails-to-trigger-free-transport/ (accessed 10.29.19).
Mudway, I.S., Dundas, I., Wood, H.E., Marlin, N., Jamaludin, J.B., Bremner, S.A., Cross, L., Grieve, A., Nanzer, A., Barratt, B.M., Beevers, S., Dajnak, D., Fuller, G.W., Font, A., Colligan, G., Sheikh, A., Walton, R., Grigg, J., Kelly, F.J., Lee, T.H., Griffiths, C.J., 2019. Impact of London's low emission zone on air quality and children's respiratory health: a sequential annual cross-sectional study. Lancet Public Health 4, e28–e40. https://doi.org/10.1016/S2468-2667(18)30202-0
Mueller, N., Rojas-Rueda, D., Khreis, H., Cirach, M., Andrés, D., Ballester, J., Bartoll, X., Daher, C., Deluca, A., Echave, C., Milà, C., Márquez, S., Palou, J., Pérez, K., Tonne, C., Stevenson, M.,

Rueda, S., Nieuwenhuijsen, M., 2019. Changing the urban design of cities for health: The superblock model. Environ. Int. 105132. https://doi.org/10.1016/j.envint.2019.105132
Müller, J., Le Petit, Y., 2019. Low-Emission Zones are a success - but they must now move to zero-emission mobility. Transport & Environment EU.
Naturvårdsverket, 2019a. Luftstatistik, utsläpp av kväveoxider till luft från vägtransporter [WWW Document]. Naturvårdsverket. URL http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Kvaveoxider-utslapp-till-luft-fran-vagtransporter/ (accessed 10.15.19).
Naturvårdsverket, 2019b. Kväveoxider (NOx) till luft från internationellt flyg och sjöfart [WWW Document]. Naturvårdsverket. URL https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Kvaveoxider-utslapp-till-luft-internationellt-flyg-och-sjofart/ (accessed 10.18.19).
NOx-fondet, 2019. About the NOx Fund [WWW Document]. URL https://www.nho.no/samarbeid/nox-fondet/the-nox-fund/articles/about-the-nox-fund/ (accessed 10.15.19).
Optimum, 2011. Optimum Project - project [WWW Document]. URL http://www.optimumproject.eu/about/project.html (accessed 10.30.19).
Panteliadis, P., Strak, M., Hoek, G., Weijers, E., van der Zee, S., Dijkema, M., 2014. Implementation of a low emission zone and evaluation of effects on air quality by long-term monitoring. Atmos. Environ. 86, 113–119. https://doi.org/10.1016/j.atmosenv.2013.12.035
San Pedro Bay Ports, 2017. Clean Air Action Plan 2017 - Final Clean Air Action Plan Update.
SMARTEES, 2019. SMARTEES •• Mobility in superblocks [WWW Document]. URL http://local-social-innovation.eu/mobility-in-superblocks/ (accessed 10.15.19).
Stad Gent, 2019. How do you know whether you can enter the LEZ? [WWW Document]. Stad Gent. URL https://stad.gent/en/mobility-ghent/low-emission-zone-ghent-2020/how-do-you-know-whether-you-can-enter-lez (accessed 10.30.19).
The Scottish Goverment, 2015. Cleaner Air for Scotland: The Road to a Healthier Future 94.
Toll Collect GmbH, 2018. Toll Collect | Truck toll in Germany: Tariff change successfully introduced [WWW Document]. URL https://www.toll-collect.de/en/toll_collect/unternehmen/presse/pressemitteilungen/detailseite_press_6132.html (accessed 10.18.19).
Toll Collect GmbH, Mielewczyk, J., Steen, C., 2018. The truck toll system i Germany - Enviornmental statement for 2018 [WWW Document].
Trafikförordning (1998:1276) | Lagen.nu [WWW Document], n.d. URL https://lagen.nu/1998:1276 (accessed 10.14.19).
Transport for London, 2019a. Low Emission Zone [WWW Document]. Transp. Lond. URL https://www.tfl.gov.uk/modes/driving/low-emission-zone (accessed 10.28.19).
Transport for London, 2019b. Ultra Low Emission Zone [WWW Document]. Transp. Lond. URL https://www.tfl.gov.uk/modes/driving/ultra-low-emission-zone (accessed 10.28.19).
Transport for London, 2019c. Penalty charges for ULEZ [WWW Document]. Transp. Lond. URL https://www.tfl.gov.uk/modes/driving/ultra-low-emission-zone/penalty-charges-for-ulez (accessed 10.28.19).
Urban Access Regulations in Europe, 2019. Netherlands [WWW Document]. URL https://urbanaccessregulations.eu/countries-mainmenu-147/netherlands-mainmenu-88 (accessed 10.29.19).
Verbeek, M., 2017. Aanvulling op TNO rapport 2015 m.b.t. effecten van de milieuzone touringcars. (No. 2017- STL- MEM- 0100309241).
Verbeek, M., 2015. Effecten van mogelijke milieuzones voor bestelverkeer, taxi's en touringcars (No. 2015- TL- RAPP- 0100292314). TNO.
Vierth, I., Schleussner, H., Mandell, S., 2015. Road Freight Transport Policies and their Impact – a Comparative Study of Germany and Sweden (No. CTS Working Paper 2015:16). VTI.
WHO, 2015. Economic cost of the health impact of air pollution in Europe: Clean air, health and wealth 66.

Härnösands kommun

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum
2020-05-15

Kommunstyrelseförvaltningen Tillväxtavdelningen
Anneli Kuusisto 070-550 67 70
anneli.kuusisto@harnosand.se

Kommunstyrelsen

Regional innovationsstrategi för Smart specialisering i Västernorrland (RIS3)

Förslag till beslut

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta

att anta bifogat remissvar till – Regional innovationsstrategi för Smart specialisering i Västernorrland (RIS3).

Beskrivning av ärendet

Härnösands kommun har av Region Västernorrland beretts möjlighet att senast den 30 juni 2020 yttra sig över förslag till Regional innovations-strategi för Smart specialisering i Västernorrland. Innovationsstrategin är en understrategi till den Regionala utvecklingsstrategin (RUS).

Syfte med den regionala innovationsstrategin och smart specialisering

Syftet med innovationsstrategin för Smart specialisering är att förstärka regioners konkurrenskraft genom att identifiera och prioritera områden med potential för tillväxt. Det handlar både om områden där en region redan har styrkor men också om nya områden.

Vad är smart specialisering

Smart specialisering är ett verktyg för regional utveckling och är centralt inom EU:s sammanhållningspolitik och alla medlemsstater ska ta fram en strategi för att styra användningen av EU:s regionalfondsmedel för forskning och innovation. Smart specialisering är ett arbetssätt där grundlig analys och dialog är nyckelord.

Bedömning av föreslagen Regional innovationsstrategi

Det är av största vikt att innovationsstrategin inte få bli ett hinder för regionens utveckling genom att vara för snäv och inte förmedla nytänkande. Länet behöver skapa attraktions- och konkurrenskraft för att öka förut-sättningarna för diversifiering och specialisering.

De traditionella styrkorna behöver korsbefruktas med andra områden för att skapa en mer diversifierad arbetsmarknad. De branscher som lyfts inom de

prioriterade styrkeområdena ökar traditionellt även klyftor avseende jämställdhet och skapar könsuppdelningar vilket även påverkar attraktionskraften negativt.

Mot bakgrund av detta är det ytterst viktigt att veta vilken tyngd innovationsstrategin har gentemot den Regionala utvecklingsstrategin vid bedömning av finansiering för projektinitiativ, detta framgår dock inte av dokumentet.

Kommunstyrelseförvaltningens tillväxtavdelning föreslår att kommunstyrelsen antar bifogat remissvar till – Regional innovationsstrategi för Smart specialisering.

Beslutsunderlag

Remissversion Regional innovationsstrategi för Smart specialisering i Västernorrland

Uno Jonsson
Tillväxtchef

Anneli Kuusisto
Utvecklare/strateg

Bilagor

Remissvar från Härnösands kommun

Regional innovationsstrategi för Smart specialisering i Västernorrland - remissversion

Härnösands kommun

Kommunstyrelseförvaltningen
Anneli Kuusisto 070-550 67 70
anneli.kuusisto@harnosand.se

REMISSVAR

Datum
2020-05-18

Ert datum

Er referens
19RS187

region.vasternorrland@rvn.se
regionaltillvaxt@rvn.se

Remissvar Regional innovationsstrategi dnr 19RS187

Härnösands kommun har tagit del av remissutgåvan till Regional innovationsstrategi för Smart specialisering i Västernorrland (RIS3)

Vi vill framhålla att vi värdesätter den process som föregått framtagandet av den remissversion som nu finns tillgänglig och att vi nu ges tillfälle att medverka med ytterligare synpunkter.

I inbjudan att inkomma med synpunkter önskar Region Västernorrland att vi särskilt beaktar ett antal (3) frågeställningar. Nedan anges i punktform ett antal synpunkter vilka vi anser ska beaktas:

1. Utifrån regionala förutsättningar och utmaningar, hur väl fångar valda styrke- och utvecklingsområden vår förmåga till kunskapsdriven tillväxt i Västernorrland?

    - Det vi förmedlar ska skapa attraktionskraft till regionen. För att öka den kunskapsdrivna tillväxten behöver vi få fler att söka högre utbildning, attrahera unga människor och fler innovativa företag till länet samt matcha utbildningsutbud mot den växande förnyade arbetsmarknaden.
    - Genom att låsa in oss i traditionella (som kan uppfattas hårda) styrkeområden, vilka också tenderar öka klyftor avseende jämställdhet och könsuppdelning, minskar även attraktiviteten. Vi bör i stället visa på möjligheterna för en mer diversifierad arbetsmarknad, genom korsbefruktningar mellan prioriterade- och utvecklingsområden, mellan branscher och företag, för att utveckla spets och bredd.
    - Vi tycker att intressanta framtids- och utvecklingsområden göms, lyft fram dem i stället i kombination med våra styrkeområden. Framtidsområden behöver tydliggöras. Tex. kombination Skog, Biotech, Information and Communications Technology (ICT), Besöksnäring och Hållbar livsmedelsproduktion och industri (Hållbar livsmedelsproduktion och industri ser vi som övergripande och innefattar FoodTech).
    - De analyser och rapporter som ligger till grund för strategin borde ha kompletterats med analyser som även gjorts i

regionen t.ex. kring Kulturella Kreativa Näringar (KKN), besöksnäring, framtida jobb och inflyttning. Särskilt med tanke på länets behov av breddad diversifiering av länets regionala näringsliv. Detta hade kunnat förändra bilden av Västernorrlands utmaningar och möjligheter.

- Det saknas en SWOT-analys som synliggör möjligheter och hinder för innovation i länet och därigenom pekar på länets förutsättningar för innovation.
- För att inte snäva in sig i ett innovationsområde, GovTech, bör det prioriterade styrkeområdet istället utgå från en bredare definition av spetsområdet ICT. Här kan spännande innovationsområden beskrivas som ex. vis GovTech, FinTech, IndTech eller som inom livsmedelsindustrin FoodTech, AgTech. Dessa områden kan dra nytta av den breda IT-kompetens som finns i hela regionen. För korsbefruktning av branscher och industrins nyttjande av tekniker inom digitaliseringen som Artificiell Intelligens (AI), Virtual Reality (VR), Augmented Reality (AR) osv.

  Inom innovationsområdet GovTech ser vi att styrkeområdet kompletteras med Digital informationsförvaltning som länet sedan länge framhållit som särskild regional kompetens och som utgår från t ex arkiv och bigdata management.

  Beskrivningar av spetsområden inom ICT:

  GovTech: Utveckling av teknisk infrastruktur inom offentlig verksamhet.

  FinTech: Den finansiella sektorns teknologiska utveckling

  FoodTech: Genom innovation, data och digital teknik förändra produktion, distribution och konsumtion av mat.

  AgTech: Jordbruksteknologi, framtidens lantbruk

  IndTech: Industriellt anpassad digital teknologi

2. a) saknas det något perspektiv i beskrivningen av dessa styrke- eller utvecklingsområden för att öka vår internationella konkurrenskraft och möta utmaningen för ett diversifierat näringsliv?

   - Saknar exempel på korsbefruktningar mellan områden.
   - Saknar att vi behöver utveckla attraktiva kunskaps- och utvecklingsmiljöer. Se även förslag nedan till komplettering (samt förändring av benämningar) avseende utvecklingsområde Autonoma fordon samt Smart caring.
   - Inom området Smart caring: Regionen kan utgöra en attraktiv testbädd för innovation inom offentlig vård- och omsorg. Västernorrlands befolkning har redan en struktur som många länder i övriga västvärlden kommer att ha inom några år. Vi

är därför den ”perfekta testbädden” då vi redan står mitt uppe i dessa utmaningar.

- Inom området Autonoma fordon: I och med den ökade digitaliseringen är inte spetskompetensen alltid bunden till en plats. Önskvärda förutsättningar styrs däremot till orter och områden med gynnsam geografi och fysisk struktur. Under utveckling är ”Testområde Västernorrland” med bas i Härnösand och inriktningen är hållbar marin och maritim innovation.
- Saknar ambitioner för övergripande cirkulär/hållbar utveckling för nytänkande och innovation. Omställning till lönsamt näringsliv/hållbara verksamheter som affärsmodell. Med syfte att inspirera andra till omställning.
- Lyft fram konkurrenskraftiga exempel på innovationer utvecklade i länet.
- Genom digitalisering ökar möjligheterna att utveckla attraktionskraft/konkurrenskraft i våra geografier/delar av världen.
- Står mycket om att vår gleshet är en utmaning men vänd till något positivt. Mycket mark, naturnära boende, stadsnära natur, attraktiv hållbar livsmiljö, arbetsgivarerbjudande, starka varumärken som ex. vis Höga Kusten.
- Besöksnäringens och Kulturella Kreativa Näringars betydelse för attraktivitet, bättre könsfördelning och kraftigt ökad sysselsättning bör få större utrymme i strategin. Vi anser att dessa områden har stor betydelse som tillväxtfaktor. Härnösand och Sundsvall har stora kulturella institutioner som bidrar till attraktivitet. Forskningskopplingen är även tydlig med Mittuniversitetets centrumbildning European Tourism Research Institute (ETOUR).

b) strategin ska även ligga till grund för ökad nationell och internationell finansiering. Ger strategin tillräcklig beskrivning av Västernorrlands förändrings- och utvecklingskraft?

- Nej, vi anser inte att strategin med nuvarande innehåll förmedlar tillräckligt mycket nytänkande eller belyser den potential som finns i regionen. Se förslag till kompletteringar ovan/nedan.

3. Övriga synpunkter. Om ni ser behov av ändringar kompletterande skrivningar utöver ovanstående frågor tar vi gärna emot konkreta förslag till slutversion av Västernorrlands innovationsstrategi för smart specialisering. Vill du lämna svar på ett specifikt avsnitt, ange då rubriken på avsnittet.

Härnösands kommun anger nedan generella och specificerade synpunkter/korrigeringar som vi anser skulle förstärka angivna utvecklingsområden samt förbättra och tydliggöra innehållet i dokumentet. (Understrukna, kursiverade ord/meningar är våra förslag till tillägg).

Sida	Stycke	Förslag till ändring
-	-	Väldigt omfattande inledning som återupprepar mycket som återkommer senare i dokumentet. Vi anser att inledningen bör inspirera, visa potential och sätta ton för resten av dokumentet, samt belysa att detta verkligen är en innovationsstrategi! En kort slagkraftig beskrivning om strategins tyngd i förhållande till RUS samt vad den ska användas till saknas. Vi anser att det finns möjlighet att korta ner dokumentet med en tredjedel.
-	-	Tydligare överskrifter: Lyft tydligt fram våra utmaningar, vilka förutsättningar vi har och vad vi behöver göra
-	-	Mindre info om RUS. Det räcker att hänvisa till dokumentet och lyfta in målen och visa på hur innovationsstrategin samspelar eller medverkar till att nå mål i RUS.
-	-	Lägga in samma budskap som i RUS: Alla behöver inte vara med på allt vid spännande utvecklingsinitiativ.
7	Bild	Fortsätta illustrationen *med ”Det här kan vi” och de här förutsättningarna finns.*
10	Bild punkt 2	Lägg in *Näringslivet* före universitet, högskolor…
10	Bild punkt 3	Lägg in *fler styrkeområden*
13	Sista stycket Samt meningen under bilden	Här anges att Västernorrland har 4 funktionella arbetsmarknadsregioner vilket vi uppfattat är felaktigt. Det korrekta enligt Tillväxtanalys är funktionella analysregioner. I Sundsvalls funktionella analysregion ingår Härnösand, Timrå och Ånge. Kramfors, Sollefteå och Örnsköldsvik är alla tre egna analysregioner.
14	Bild	Svårt att förstå vad bilden föreställer. Har det något med texten att göra? Renodla, förklara eller ta bort.
14	Punkt 4	Varför behöver strategin lyfta fram en enskild jämförelse i länet mot resten av Sverige avseende koncentration av system- och mjukvaruutvecklare?
14	Punkt 5,6	Bägge punkterna tar upp jämställdhet och könsuppdelningar i regionens näringsliv. Vi föreslår att dessa slås ihop.
14	Punkt 7	Vi vill problematisera begreppet ”Fyra funktionella arbetsmarknader”. Det råder begreppsförvirring i hela

		dokumentet: Lokala arbetsmarknader, funktionella arbetsmarknadsregioner borde konsekvent ersättas med funktionella analysregioner. Vi menar dessutom att syftet med dokumentet är att visa på en gemensam region. Varför då bryta ner till fyra mindre delar?
21	Autonoma fordon	Förslag till komplettering och ändring av benämning, för utvidgat begrepp av utvecklingsområdet: *Autonoma transportmedel, test- och demonstrationsområden.* Förslag även att dela in området i de olika arenorna och specialiseringarna Tillägg rubrik: *Autonoma fartyg* Tillägg text: *I och med den ökade digitaliseringen är inte spetskompetensen alltid bunden till en plats. Önskvärda förutsättningar styrs däremot till orter och områden med gynnsam geografi och fysisk struktur. Under utveckling är "Testområde Västernorrland" med bas i Härnösand. Området uppfyller många av de kriterier som är viktiga för test och demonstration med inriktning mot hållbar marin och maritim innovation. Detta utgår från en större helhet avseende: Transport, miljö, digitalisering, energiomställning, kompetensförsörjning, policylab, nationella stimuleringscentra samt totalförsvar.*
21	FoodTech	Förslag till ändring av benämning på utvecklingsområdet till: *Hållbar livsmedelsproduktion och industri.* Foodtech blir för snäv definition av området och därigenom exkluderande.
22	Smart caring	Förslag till ändring av benämning på utvecklings-området till: *e-hälsa*
23	Smart caring	Förslag till tillägg text sista stycket: Regionen kan utgöra en attraktiv testbädd för innovation inom offentlig vård- och omsorg. Västernorrlands befolkning har redan en struktur som många länder i övriga västvärlden kommer att ha inom några år. Vi är därför den "perfekta testbädden" då vi redan står mitt uppe i dessa utmaningar.
24	Hela avsnittet	Lägg in en kort sammanfattning kring Näringsliv tidigare i dokumentet.
26-27	Hela avsnittet	Koppla innovationssystemet tydligt till styrkeområden och utvecklingsområden. Gör en kort sammanfattning.
30	Indikatorer	Utveckla med: Hur ser nuläget ut för de indikatorer som föreslås? Uppföljning? Kontrollstationer?

31	Bilaga definitioner	Vi föreslår att bilagan tas bort. Alternativt att det görs en översyn av vilka ord som ska förekomma och dess definitioner. Exempelvis behöver definitionen av entreprenörskap, forskningsmiljöer och offentlig sektor förtydligas.

Härnösands kommun 2020-05-18

Andreas Sjölander
Kommunstyrelsens ordförande

Uno Jonsson
Tillväxtchef

Region Västernorrland

Handläggare
Regional utveckling, Malin Vedin

Datum	Dnr	Sida
2020-04-03	19RS187	1(2)

Distribution

Erbjudande att inkomma med synpunkter på Regional innovationsstrategi för Smart specialisering i Västernorrland (RIS3)

Härmed inbjuds Ni att inkomma med synpunkter på remissversionen av Regional innovationsstrategi för Smart specialisering i Västernorrland (RIS3).

Förslaget till Regional innovationsstrategi för Smart specialisering i Västernorrland har tagits fram i bred dialog och samverkan tillsammans med bland andra kommuner, länsstyrelsen och andra berörda myndigheter samt organisationer, däribland civilsamhällets och näringslivets aktörer. Ett stort antal dialogmöten och workshops har genomförts.

Remissversionen, analyser och kartläggningar som legat till grund för arbetet finns tillgängliga att hämta och läsa på Region Västernorrlands webbplats www.rvn.se/smartspecialisering.

Hur svara på remissen?

Vi önskar ert svar senast 2019-06-30 till följande e-postadress:
region.vasternorrland@rvn.se med kopia till: regionaltillvaxt@rvn.se.
Ange i er ärenderubrik; Remissvar Regional innovationsstrategi dnr 19RS187.

Vid remissvar vill vi särskilt be om era synpunkter enligt nedanstående:

1. *Utifrån regionala förutsättningar och utmaningar*, hur väl fångar valda styrke- och utvecklingsområden vår förmåga till kunskapsdriven tillväxt i Västernorrland?

2. a) Saknas det något perspektiv i beskrivningen av dessa styrke- eller utvecklingsområden för att öka vår internationella konkurrenskraft och möta utmaningen för ett diversifierat näringsliv?

   b) Strategin ska även ligga till grund för ökad nationell och internationell finansiering.
   Ger strategin en tillräcklig beskrivning av Västernorrlands förändrings- och utvecklingskraft?

Postadress
871 85 Härnösand

Besöksadress
Storgatan 1
Härnösand

Telefon
+46706257856

E-post
malin.vedin@rvn.se

3. *Övriga synpunkter.* Om ni ser behov av ändringar/kompletterande skrivningar utöver ovanstående frågor tar vi gärna emot konkreta förslag till slutversion av Västernorrlands innovationsstrategi för smart specialisering.
   Vill du lämna svar på ett specifikt avsnitt, ange då rubriken på avsnittet.

Hur behandlas synpunkterna?
Efter remissperioden sammanställer och behandlar Region Västernorrland inkomna synpunkter på Regional innovationsstrategi för Smart specialisering i Västernorrland (RIS3) för att sedan att fastställas av Region Västernorrlands regionstyrelse efter föredragning i regionala samverkansrådet.

Har du frågor?

Välkommen att kontakta samordnare för den Regionala innovationsstrategin för smart specialisering Malin Vedin, malinvedin@rvn.se eller telefon 070-625 78 56.

Bilagor:
Remissversion Regional innovationsstrategi för Smart specialisering i Västernorrland
Sändlista

REMISSVERSION

Regional innovationsstrategi för Smart specialisering i Västernorrland

REGION VÄSTERNORRLAND
Telefon: 0611-80 000
E-post: region.vasternorrland@rvn.se
www.rvn.se

Grafisk produktion: Amanda Thörnlund, Enheten för kommunikationsstöd, Region Västernorrland 2020
Illustrationer och layoutidé: Malin Rönnblom, Enheten för kommunikationsstöd, Region Västernorrland 2019, Malin Vedin, Regional utveckling

INNEHÅLL

Regional innovationsstrategi

Inledning....4
Vad är en smart specialiseringsstrategi och vad används den till? 5
Smart specialisering som metod och arbetsprocess 6
Smart specialisering i Västernorrland 7
Västernorrlands arbetsprocess 11
Prioriteringar och analys vid bedömning av styrkeområden....11
Analys av styrkeområden....13
Regionens styrkor och tillgångar 15
Prioriterade styrkeområden 16
Tematiska styrkeområden 17
Horisontella styrkeområden....20
Utvecklingsområden 21
Kompetens- och ämnesområden inom identifierade styrkeområden 23
Näringsliv....24
Näringslivsstruktur 24
Det regionala innovationssystemet 26
Genomförande....28
Finansiering....29
Indikatorer....30

Bilaga 1 Definitioner

INLEDNING

Forskning och innovation är avgörande för det regionala innovationsarbetet och för att uppnå hållbar regional tillväxt och utveckling i Västernorrlands län. Ett konkurrenskraftigt innovationsarbete och strävan efter kunskapsdriven tillväxt skapar synergier som också stärker den allmänna näringslivsutvecklingen inom en rad branscher. Västernorrland har att hantera olika samhälleliga och industriella utmaningar som delas med Europa och världen. Det handlar om att konkurrenskraftigt hantera omställningen för att

och näringsliv och samtidigt hantera olika sociala och de-

.

EU-kommissionens tankar om smart specialisering, att regioner behöver fokusera på styrkeområden där man har störst konkurrenskraft och förutsättningar att bli ledande inom sitt område, ligger till grund för den gemensamma innovations- och forskningspolitiken och delar av den europeiska sammanhållningspolitiken. Strategier för smart specialisering syftar däremot inte till att driva en ökad specialisering av den regionala ekonomin, utan den ska ha den utvecklingspolitiken.

Samtidigt är det avgörande i ett mindre och glesare län som Västernorrland att länets innovations- och forsknings-

-

Västernorrland behöver vi bredda vår branschstruktur, eftersom vi är

vilket dessutom resulterat i en könsuppdelad arbetsmarknad och skillnad på inkomstnivåer. Utmaningen i Västernorr-

-

råden och använda kompetens, kunnande och färdigheter

framtida styrkeområden. Därför lyfter vi i den regionala innovationsstrategin för Smart specialisering i Västernorrland (RIS3) också fram horisontella styrkor, som inte bara är förutsättningsskapande för dagens styrkeområden, utan också möjliggörare för framtida. Regional innovationsstrategi för Smart specialisering i Västernorrland (RIS3), fortsatt kallad innovationsstrategi är en understrategi till

Arbetet i Västernorrlands regionala innovationsstrategi (RIS3) för Smart specialisering är att ange de långsiktiga prioriteringarna för hållbar tillväxt och utveckling. Tillväxten är hållbar när vi kan tillfredsställa våra behov idag – ekonomiskt, miljömässigt och socialt – samtidigt som vi ger förutsättningar för kommande generationer att tillgodose sina behov.

den regionala utvecklingsstrategin. Denna innovationsstrategi syftar både till att synliggöra dagens styrkeområden och ge oss riktning för hur vi gemensamt i länet ska ta oss an utmaningar inom forskning och innovation för att möta framtidens utmaningar. Strategin ska vara ett stöd i genomförandet av kommande strukturfondsperiod, för att attrahera nationellt och internationellt utvecklingskapital och också möjliggöra för funktionell samverkan med närliggande regioner och regioner som har liknande och/eller kompletterande styrkor som vi gemensamt kan utveckla. Det gäller inte minst Jämtland Härjedalen som ingår i samma programområde (NUTS2-område) som Västernorrland.

Strategin har tagits fram av Region Västernorrland i nära dialog med representanter från såväl näringslivet och näringslivsfrämjande aktörer, som forskningsaktörer som ganisationer och myndigheter, med utgångspunkt från kvantitativa och kvalitativa analyser av regionens starka branscher och styrkeområden.

Utöver strategin har vi under processen fått nya kunskaper om oss själva, länets näringsliv och de regionala styr- som rätt förvaltade kommer att kunna stimulera till ökad - utveckla nya, samtidigt som arbetet bidrar till hållbar regional utveckling och tillväxt i enlighet med den regionala utvecklingsstrategin *Ett Västernorrland - handlingskraft, livskraft och naturkraft*.

Den regionala innovationsstrategin ska utgöra ett verktyg för att säkerställa fortsatta satsningar på kunskapsdriven tillväxt, förnyelse och mångsidighet i Västernorrland. Genomförandet förutsätter, förutom nära samverkan mellan universitet och högskolor, forskningsmiljöer, företag, förvaltning och civilsamhället, också att vi i högre

för att länets styrkeområden ska fortsätta bidra till nationell och internationell konkurrenskraft.

Till strategin kopplas en rad analyser och kunskapsunderlag[1] som mer detaljerat beskriver processen att ta fram strategin samt fördjupar kunskapen om utpekade och potentiella styrkeområden.

Vad är en smart specialiseringsstrategi och vad används den till?

Smart specialisering är initierat av EU som en systema-

kraftsamla kring kunskapsdrivna och konkurrenskraftiga styrkeområden. Fokus för smart specialisering är såväl nya -

pelvis etablerade och nya sektorer, teknologi eller skärningspunkter mellan sektorer som bygger konkurrenskraft.

Smart specialisering är ett sätt att skapa konkurrensfördelar för enskilda europeiska regioner och för Europa som helhet. Det utgår från tillväxt baserad på kunskap och innovation inom:

- konkurrenskraftig ekonomi.
- Inkluderande tillväxt som främjar en hög sysselsättning och ekonomisk, social och territoriell sammanhållning.

Smart specialisering är ett skallkrav i EU:s sammanhållningspolitik och EU-kommissionen följer upp hur Sverige och de svenska regionerna arbetar med smart specialisering.

- världen och de trender som råder. Specialisering som mått

Smart specialisering är initierat av EU som en systematisk process för att gemensamt identifiera och strategiskt kraftsamla kring kunskapsdrivna och konkurrenskraftiga styrkeområden. Fokus för smart specialisering är såväl nya som befintliga områden som ger konkurrensfördelar för innovation, diversifiering och tillväxt. Här omfattas exempelvis etablerade och nya sektorer, teknologi eller skärningspunkter mellan sektorer som bygger konkurrenskraft.

[1] www.rvn.se/smartspecialisering

anger hur koncentrerad ekonomin är till vissa branscher jämfört med en referensfördelning. Smart specialisering bygger på den sistnämnda betydelsen av begreppet specialisering genom att metoden betonar vikten av att ha en korrekt bild av den regionala specialiseringen. Styrkeområden är en kombination av minst två specialiseringar.

- Strategier för smart specialisering syftar inte till att driva en ökad specialisering av den regionala ekonomin,

  i utformningen av utvecklingspolitiken.
- Smart specialisering handlar om att driva förnyelse och mångsidighet.
- Det innebär inte nödvändigtvis att den underliggande ekonomin ska renodlas ytterligare. Specialiseringen i smart specialisering syftar på de strategiska prioriteter

  på näringslivets branschstruktur.
- De områden som är betydelsefulla är de som har stark förankring och stor systempåverkan i den regionala ekonomin. Att en nisch inom näringslivet är högteknologisk eller särskilt framgångsrik innebär inte nödvändigtvis att den är betydelsefull.

Målet är att, inom ramen för prioriterade styrke-och utvecklingsområden, bidra till ökad konkurrenskraft för ganisationer samt stärkta regionala innovationsmiljöer. Strategin ska möjliggöra satsningar som ger ökad tillväxt och sysselsättning, öka-

-

(breddad konkurrenskraft) av Västernorrlands regionala näringsliv.

Utifrån de förordningsförslag som presenterats för EU:s sammanhållningspolitik efter 2020 kan vi utläsa att skärpta krav kommer att riktas till medlemsländerna kopplat till smart specialisering, som ska utgå från regionala och nationella styrkeområden.

Smart specialisering som metod och arbetsprocess

Smart specialisering är ett arbetssätt som utgår från grundlig analys och dialog. Strategin ska vara ett verktyg som ger vägledning kring prioritering när det gäller konkreta satsningar som stimulerar utveckling, förnyelse inom innovation och kunskapsintensiva näringar.

En regional innovationsstrategi för smart specialisering pekar med andra ord ut gemensamma långsiktiga prioriterade styrkeområden och utvecklingsområden, men syftar inte till att driva en ökad specialisering av den regionala ekonomin. Strategin tacklar komplexa utmaningar för utveckling, genom att politiken anpassas till det regionala sammanhanget

Smart specialisering är en tillväxtstrategi för att dynamiskt främja utvecklingsaktiviteter av relaterade styrkeområden och breddad stark hållbar innovativ näringslivsstruktur utifrån Västernorrlands förutsättningar.

Smarta specialiseringsstrategier ska även bidra till att europeiska struktur- och investeringsfonder används effektivare genom syner

och privata investeringar.

Smart specialisering (RIS3) ska stödja skapandet av kunskapsbaserade jobb och tillväxt inte bara i ledande forsknings- och innovationsområden utan även i mindre utvecklade regioner och på landsbygden. Det kräver smarta, strategiska val och evidensbaserade politiska beslut. En regional smart specialiseringsstrategi ska ta utgångspunkt i regionens förutsättningar i ett underifrånperspektiv om en regions tillgångar, dess utmaningar, konkurrensfördelar och utvecklingspotential för att stärka utveckling av regional konkurrenskraft. I smart specialisering ingår att säkerställa att sammansättningen av de politiska insatserna, dvs. kombinationen av de politiska åtgärder som är tillgängliga i en viss regional miljö, såsom bidrag, lån och annat stöd, gripande politiska målen, hjälper företagen och utnyttjar privata investeringar.

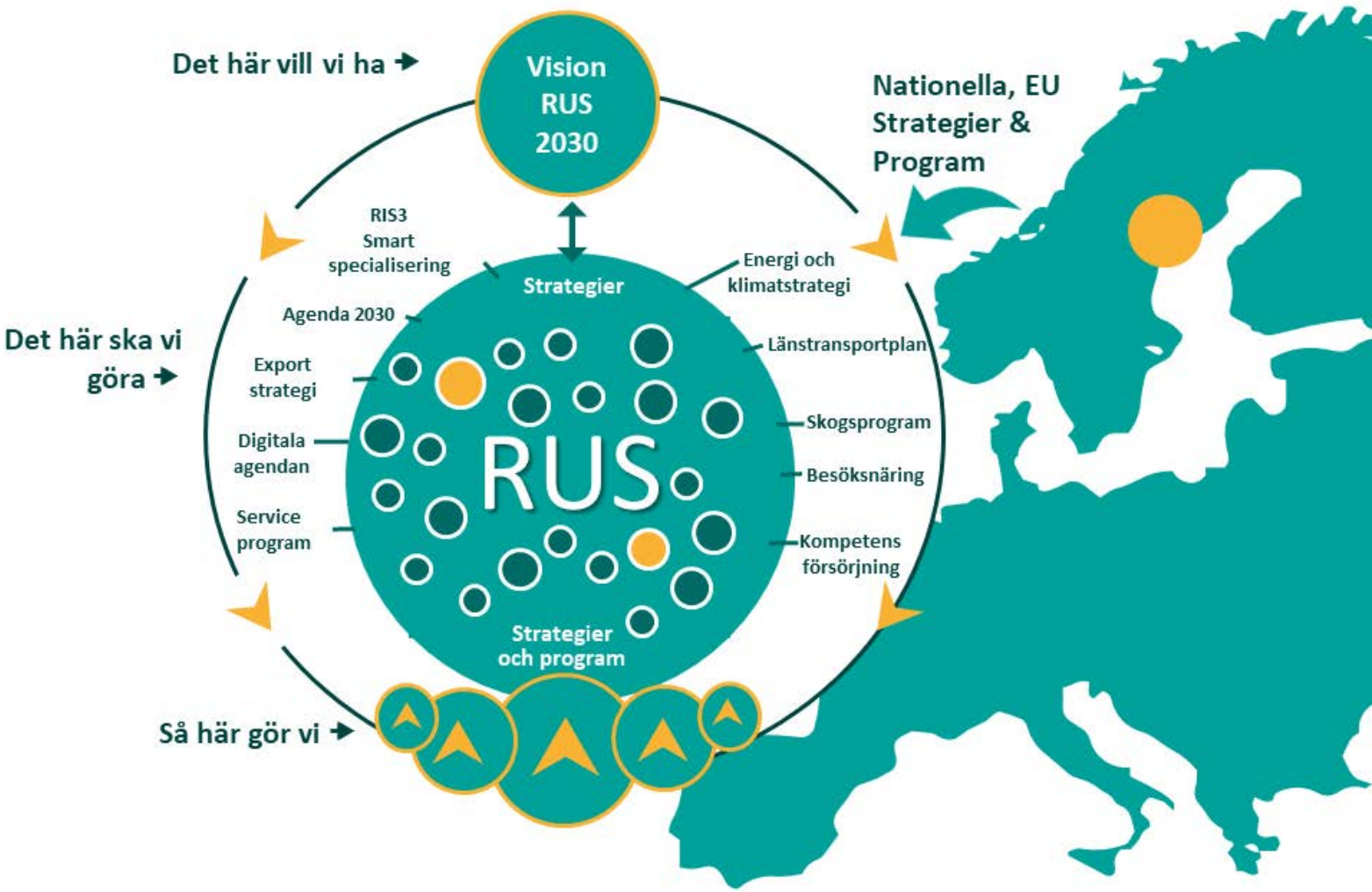
EU kräver att medlemsstater och regioner har smart specialisering som:

- grundas på en SWOT-analys eller liknande analys för att koncentrera resurserna på en begränsad uppsättning forsknings- och innovationsprioriteringar,
- beskriver åtgärder för att stimulera till privata investeringar inom forskning, teknik och utveckling.
- omfattar ett övervaknings- och granskningssystem,
- ser att en medlemsstat har antagit ett ramverk där tillgängliga budgetresurser för forskning och innovation beskrivs, och
- [illegible] tering och prioritering av investeringar kopplade till EU-prioriteringar (det europeiska strategiska forumet för forskningsinfrastruktur, ESFRI).

Arbetsprocessen med Västernorrlands innovationsstrategi för Smart specialisering är indelad i sex steg.

Smart specialisering i Västernorrland

Flernivåstyre. Strategier och program på regional nationell och EU-nivå är styrande för Västernorrlands innovations- och tillväxtarbete.

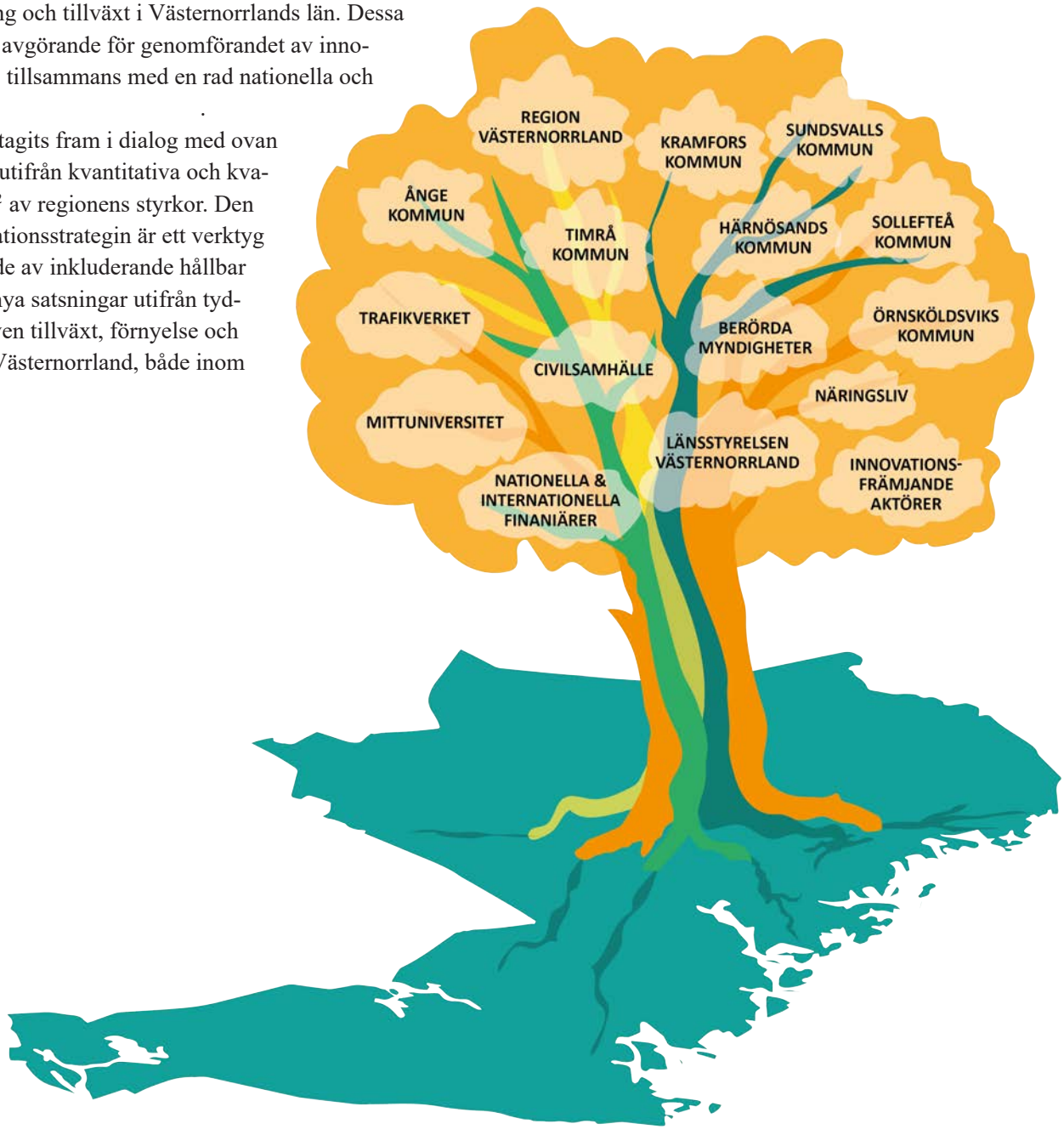
INLEDNING

I Västernorrland är det Region Västernorrland som är regionalt utvecklingsansvarig aktör med uppdrag att samordna framtagande, genomförande och uppföljning av en smart specialiseringsstrategi. Deltagande aktörer i processen och framtagandet av strategin är förutom Region Västernorrland, Härnösand, Kramfors, Sollefteå, Sundsvall, Timrå, Ånge och Örnsköldsviks kommuner, Länsstyrelsen Västernorrland, andra berörda myndigheter, Mittuniversitetet, andra högskolor och universitet, forskningsinstitut, och innovations- och näringslivsfrämjande aktörer, näringsliv och civilsamhälle samt andra som arbetar strategiskt för hållbar utveckling och tillväxt i Västernorrlands län. Dessa aktörer är också avgörande för genomförandet av innovationsstrategin, tillsammans med en rad nationella och

.

Strategin har tagits fram i dialog med ovan nämnda aktörer utifrån kvantitativa och kvalitativa analyser[2] av regionens styrkor. Den regionala innovationsstrategin är ett verktyg för genomförande av inkluderande hållbar utveckling och nya satsningar utifrån tydlig kunskapsdriven tillväxt, förnyelse och mångsidighet i Västernorrland, både inom

Strategin är ett verktyg för genomförande av inkluderande hållbar utveckling och nya satsningar utifrån tydlig kunskapsdriven tillväxt, förnyelse och mångsidighet i Västernorrland, både inom befintliga styrkeområden och nya områden

[2] Information, rapporter och underlag finns publicerade på www.rvn.se/smartspecialisering

INLEDNING

Förutom analys av näringslivsmässiga styrkeområden har dessa relaterats till kunskapsgenererande miljöer i regionen, med fokus på Mittuniversitetet, RISE och andra miljöer för forsknings- och innovationsutveckling.

Den regionala innovationsstrategin är kopplad till vision och prioriteringar i den regionala utvecklingsstrategin: *Ett Västernorrland - handlingskraft, livskraft och naturkraft. Tillsammans för människors och företags växtkraft, i en hälsosam livsmiljö för framtida generationer.*

Västernorrlands arbete med smart specialisering ska ses som en integrerad del av det hållbara tillväxtarbetet och

kunskapsintensiva och högteknologiska företag, nya spe-

-

fokusera på kunskapsdrivna områden i länet som har po-

För att lyckas med detta krävs samhandling och gemen-

och fokusområden där vi inom länet har unika eller särskilt utmärkta förutsättningar. Detta ska lägga grunden för fortsatt arbete för förnyelse och på sikt leda till stärkt innovativ förmåga, entreprenörskap och näringslivstillväxt.

Analys- och rapportunderlag till Västernorrlands smart specialiseringsstrategi 2030:

- *Västernorrlands styrkeområden - Detaljstudie av de funktionella arbetsmarknaderna i Örnsköldsvik, Sollefteå, Kramfors och Sundsvall.*
  CERUM Report Nr 53/2019 Z.Elekes, R.Eriksson
- *Västernorrlands styrkeområden - Detaljstudie av skogsnäringarna, fordonsindustrin, IKT, bank/försäkring samt teknisk konsultverksamhet ur ett kompetensperspektiv.*
  CERUM Report Nr 52/2019 Z.Elekes, R.Eriksson
- *Västernorrlands styrkeområden - Översikt av näringslivets styrkeområden och relationer till varandra ur ett kompetensperspektiv.*
  CERUM Report Nr 51/2019 Z.Elekes, R.Eriksson
- *Skogen som resurs i region Västernorrland - Näringslivsanalys 2002-2015.*
  CERUM Report Nr 48/2019 E.A Korang, R Eriksson
- *Kartläggning och analys av styrkeområden i Västernorrland.* Oxford Research 2018
- *Nordliga glesbefolkade områden*, OECD:s territoriella utvärderingar
- I arbetet har även kunskapsunderlagen för Västernorrlands regionala utvecklingsstrategi använts

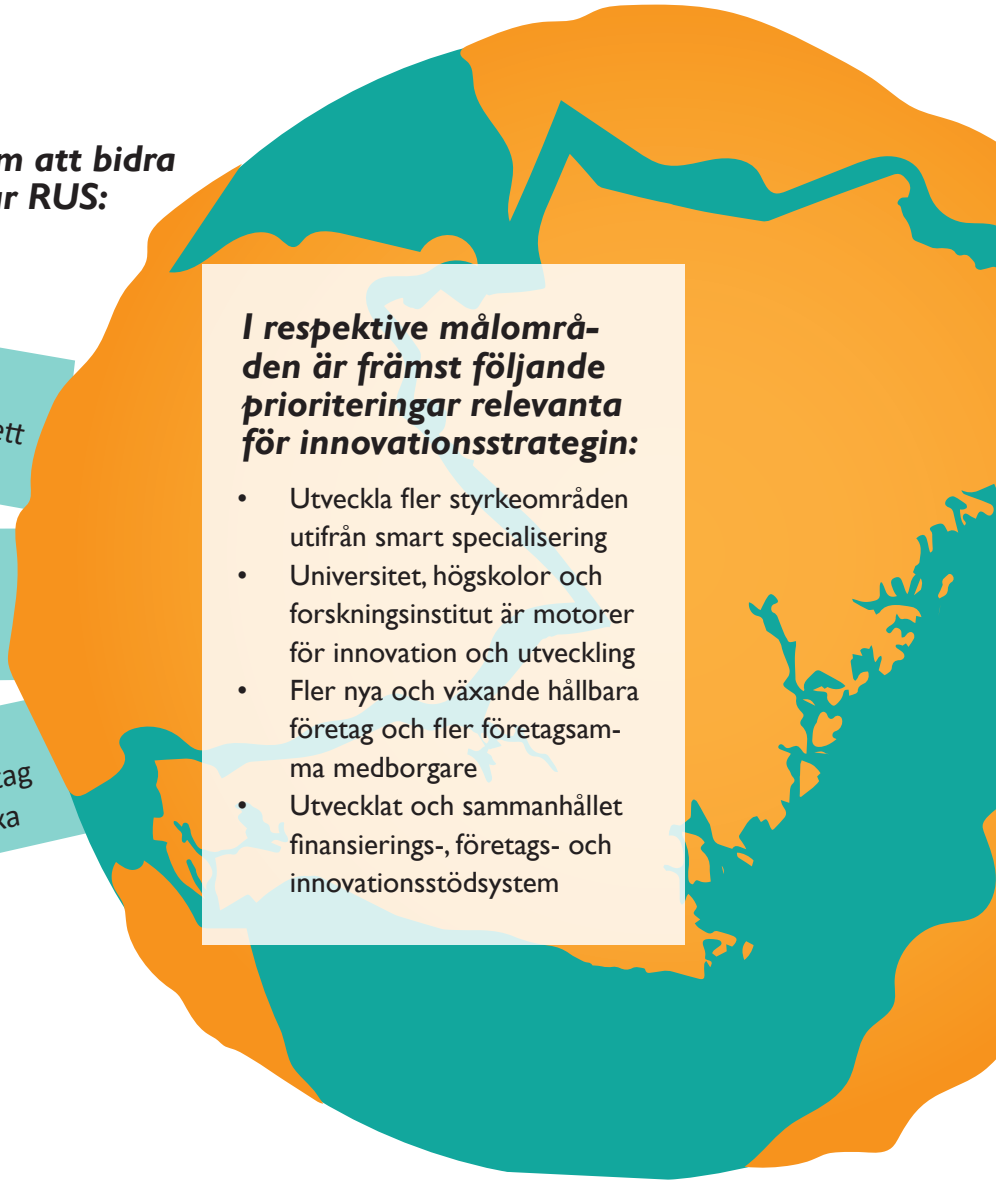

Detta sker bland annat genom att bidra till följande måluppfyllelser ur RUS:

ÅR 2030 HAR
Västernorrland som plats stärkts i ett nationellt och globalt perspektiv

ÅR 2030 ÄR
Västernorrland den plats som människor väljer för att leva och besöka

ÅR 2030 ÄR
Västernorrland platsen där företag och organisationer väljer att växa

I respektive målområden är främst följande prioriteringar relevanta för innovationsstrategin:

- Utveckla fler styrkeområden utifrån smart specialisering
- Universitet, högskolor och forskningsinstitut är motorer för innovation och utveckling
- Fler nya och växande hållbara företag och fler företagsamma medborgare
- Utvecklat och sammanhållet finansierings-, företags- och innovationsstödsystem

Faktaruta:

Västernorrlands regionala innovationsstrategi är en strategi kopplad till den regionala utvecklingsstrategin som anger de långsiktiga prioriteringarna för hur vi skapar hållbar tillväxt och utveckling i Västernorrland. Den regionala utvecklingsstrategin är en del i genomförandet av den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft, EU:s sammanhållningspolitik samt Agenda 2030. Den regionala utvecklingsstrategin är vår sammanhållande länk på regional nivå för kommunala strategier, planer och program. Västernorrlands regionala utvecklingsstrategi är, tillsammans med andra kopplade obligatoriska planer och program, styrande för hur de regionala tillväxtmedlen (anslag 1:1) används och vägledande för framtagande och genomförande av program för EU:s fonder för sammanhållningspolitiken såsom Regionalfond, Socialfond, Interreg-program och Landsbygdsprogram. Genomförandet möjliggörs också genom andra finansieringsverktyg på nationell- och EU-nivå, samt olika typer av samfinansiering.

Västernorrlands arbetsprocess

prioritera områden med potential för kunskapsdriven tillväxt. Det handlar både om områden där en region redan har styrkor och också om nya områden. Smart specialisering är ett processbaserat arbetssätt i sex steg, baserat på grundlig analys bestående av kvantitativ analys och kvalitativ entreprenöriell process samt dialog. Detta arbetssätt är initierat av EU:s plattform för smart specialisering:

- Analys av regionens styrkor, tillgångar, europeisk och internationell konkurrenskraft och länkar till andra marknader.
- Förankring och delaktighet. Marknads- och kundperspektiv. Förutom triple helix, ska samtande och delaktighet eller indirekt genom representation av intresseorganisationer.
- Formulering av övergripande vision för regionen.
- framtiden.
- Planer för genomförande. Strategin genomförs via handlingsplaner, där det är viktigt att lämna utrymme för experimenterande.
- Plan för lärande och uppföljning av målen i strategin.

I framtagandet av Västernorrlands regionala innovationsstrategi har den process och de kriterier som tagits fram på EU-nivå varit utgångspunkt. Dessa har dock behövts

Arbetsprocessen med Västernorrlands innovationsstrategi för Smart specialisering är indelad i sex steg.

Väs-
ternorrland och andra glesa nordliga regioner. Region Västernorrland har ansvarat för att ta fram analyser samt

och beskriva regionens starka branscher och styrkeområden inom näringsliv [3]. Sam-
aktighet, direkt och indirekt genom representation genom hela processen.

[3] Finns på www.rvn.se/smartspecialisering

Prioriteringar och analys vid bedömning av styrkeområden

mellan Västernorrlands olika specialiseringar, vilket har inneburit att vissa specialiseringar slagits samman till gemensamma tematiska styrkeområden. De styrkeområden

kopplade till varandra ur ett antal strategiska perspektiv

och kompletterats med horisontellt styrkeområde och ett antal utvecklingsområden, med perspektivet framtida regional utveckling för smart specialisering. Flera av de tematiska styrkeområdena har överlappningar samt det horisontella har bärighet på samtliga områden.

Faktaruta:

- ***Smart specialisering:*** En process och arbetssätt, utifrån analys och dialog, för att stärka regioners konkurrenskraft. Utgår från att identifiera, prioritera och driva kunskapsdriven förnyelse inom områden med potential för tillväxt inom befintliga styrkeområden och nya områden som bygger på regionens styrkor och framtida styrkor, konkurrensfördelar och möjligheter till spetskompetens. Diversifiering utifrån befintliga styrkeområden.
- ***Specialisering:*** Delsektor, spetsar och tongivande branscher eller kunskapsområde som har någon form av specialisering i kvantitativa indikatorer eller satsningsområde som prioriteras av offentlig sektor.
- ***Styrkeområde:*** En kombination av minst två specialiseringar mellan vilka det finns möjligheter till synergier. Exempelvis en kombination av en specialisering i näringslivet och ett eller flera kunskapsområden som kan tillämpas inom det området och som också uppvisar specialisering.
- ***Utvecklingsområde:*** Ett område som inte uppfyller alla kriterier för ett styrkeområde.

Region Västernorrlands innovationspolitik är en del i den regionala utvecklingen och ett viktigt underlag för de fokusområden som regionalt, nationellt och internationellt bidrar till hållbar regional utveckling.

Västernorrlands styrkeanalyser har genomförts genom

-

ringskvot på den regionala arbetsmarknaden jämfört med

-

ring inom olika branscher. Det har genomförts genom att analysera:

- Styrkeområde, aktörer, institutioner och nätverk mellan aktörerna.
- Dels utbildningsnivå generellt och inom olika branscher samt jämställdhet.
- De olika branschernas relationer till varandra genom inbäddning, så kallad ”skill-relatedness”, har analyserats. Detta genom att mäta i vilken omfattning arbetskraften byter jobb mellan olika branscher. Det visar hur olika branscher klustras ur ett kompetensperspektiv.
- Västernorrland består av fyra lokala arbetsmarknader och dessa har analyserats.
- Mäta områdets potential och innovationskraft genom vetenskaplig, kunskapsproduktion, och teknisk utveckling utifrån entreprenörsanda och experimentlusta.

ANALYS AV STYRKEOMRÅDEN

Västernorrland är en mycket specialiserad region vilket innebär ökad känslighet vid konjunktursvängningar. För att öka framtida konkurrenskraft och motståndskraften vid konjunktursvängningar behöver Västernorrland en innovationsstrategi som möjliggör en breddning av regionens styrkeområden, en förgrening till närstående områden, och

länkar samman och stärker regionens konkurrenskraft.

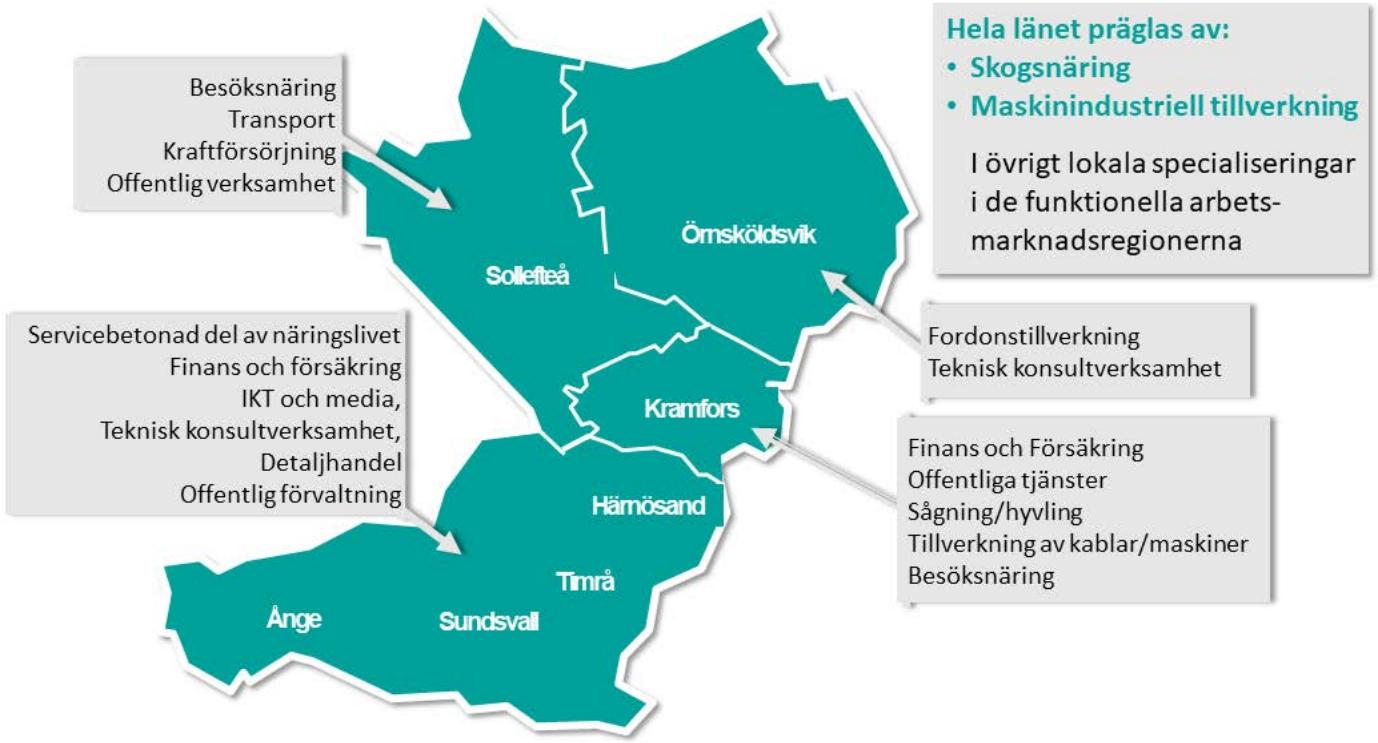
Arbetsmarknaden är könsuppdelad vilket innebär att

-

tens och att branschsammansättningen är snedvriden sett utifrån ett genusperspektiv. Västernorrland har generellt låg andel personer med minst tre års eftergymnasiala studier, låg andel personer som har bytt arbetsgivare under de senaste tre åren, samtidigt som förvärvsfrekvensen bland utrikesfödda är låg.

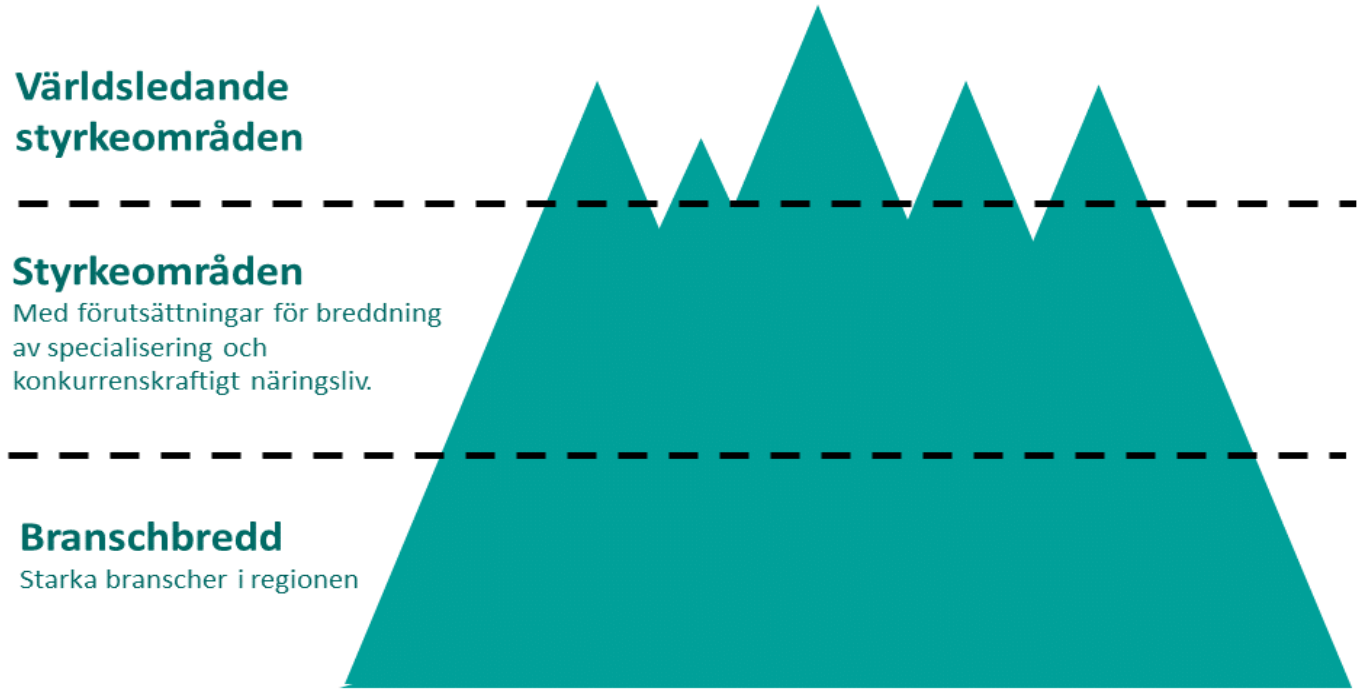
Västernorrland har en smal och tydlig branschbredd i en stor och gles region med fyra funktionella arbetsmarknadsregioner[4]. Regionens arbetsmarknader har olika branschspecialiseringar och domineras av mikro samt små och medelstora företag, SME, stora företag och organisationer.

Lokala branschspecialiseringar

Västernorrlands består av fyra funktionella arbetsmarknadsregioner med delvis olika branschspecialiseringar.

[4] Enligt Tillväxtanalys

Kunskapsdriven tillväxt genom smart specialisering handlar om diversifiering utifrån Västernorrlands styrkeområden. En kombination av minst två specialiseringar mellan vilka det finns möjligheter till synergier.

Därför är det avgörande för den regionala konkurrenskraften att bygga vidare på styrkor (specialiseringar) samtidigt som vi möjliggör kon-

verksamheter – styrkeområden ”vi nästan har”; och att fortsätta främja och prioritera satsningar genom relaterade verksamheter.

Regioner i likhet med i industriell omställning[5] och snabb teknikutveckling visar

vandling i traditionella industrier och kompetensbrist på

de till framtida teknologier som till exempel maskininlärningskompetens och mjukvaruutvecklare. Det innebär ett antal regionala utmaningar för hållbar regional utveckling:

- Balansera länets höga grad av specialisering med förnyelse inom relaterade, närliggande näringar och know-how mellan styrkeområden. Bredda länets styrkeområ-

  bibehålla existerande specialiseringar och hitta nya specialiseringar som bygger på regionens existerande resurser.
-

  veckling.

- arbetsmarknadsregioner
- I Västernorrland är det endast Sundsvalls funktionella arbetsmarknadsregion som har högre koncentration av system- och mjukvaruutvecklare i länet jämfört med resten av Sverige.
- Öka mångfalden inom respektive del av arbetsmarknaden. Länet har en könsuppdelade arbetsmarknad och skillnad inkomstnivåer. Genom smart specialisering minska regionens skeva könsskillnader på arbetsmarknaden som annars kan leda till inlåsning i mindre framgångsrika strukturer.
- Att i satsningar, kring nya och minskande av gamla specialiseringar, ta hänsyn till hur det påverkar män respektive kvinnor. Även hur förändrade kompetensbehov inom sektorer påverkar könsfördelningen i näringslivet, och om det skiljer sig mellan de lokala arbetsmarknaderna
-

- Viktigt att ta hänsyn till att lokala specialiseringar karaktäriserar regionens arbetsmarknad och näringsliv. Respektive arbetsmarknad har olika kompetensresurser och förutsättningar för framtida specialiseringar. Det

[5] Oecd - Regions in Industrial Transition

är inom den funktionella arbetsmarknaden den lokala kompetensstrukturen reproduceras eftersom det möjliggör jobbyten utan att nödvändigtvis behöva byta bostadsort.

- Stödja regional strukturomvandling genom kompetensförsörjning.
- Länet domineras av SME (mikroföretag) och stora företag och myndigheter och har en mindre andel medelstora företag.
- Näringslivets strukturomvandling kan ge upphov till en -
- Många av de socioekonomiska skillnaderna och dess följder på bland annat folkhälsa och samhällets sammanhållning är en direkt följd av denna strukturomvandling.
- Befolkningstillväxten sker för närvarande mest genom

  men som på lång sikt inte troligtvis kvarstår.
- För att uppnå större funktionella regioner med goda tillväxtförutsättningar krävs förutsättningar i form av fungerande infrastruktur främst inåt landet.

Regionens styrkor och tillgångar

Västernorrland har en naturbaserad ekonomi som är exportberoende. Näringslivets tillgång till marknaderna internationellt är därför av avgörande betydelse. Stora investeringar inom processindustrin i regionen stärker företagens produktivitet och konkurrenskraft och vittnar om framtidstro samtidigt som arbetskraftsbehovet minskar

inom industriell produktion kopplat till skoglig bioekonomi, metall- och maskinindustriell tillverkning, materialteknik, process-och sektorer inom kraftförsörjning och förnybar energi. Arbetsmarknadsregionerna är små och fragmenterade, vilket innebär att orter successivt behöver länkas samman så att de kan blir större och mer sammanhängande. Den interregionala samverkan är stor speciellt efter norrlandskusten. Det karaktäriseras av både informell och formaliserad samverkan i olika former som t.ex. Umeå- och Sundsvallsregionerna där kommuner norrut och söderut samverkar för regional utveckling.

-

nologiföretag i framkant etablerade i leverantörs-, tjänste- och servicebranscher i värdekedjan.

För att upprätthålla och öka den regionala konkurrenskraften inom ramen för både kunskapsdriven tillväxt som allmän näringslivsutveckling behöver Västernorrland:

a) vitalisering av traditionella sektorer genom verksamheter med högre mervärde och nya marknadsnischer,
b) modernisering genom att börja använda och sprida nya tekniker,
c) specialområden till relaterade områden,
d) utveckling av ny ekonomisk verksamhet genom radikala tekniska förändringar och banbrytande innovationer, samt
e) exploatering av nya former av innovationer, såsom öppen och användarledd innovation, social innovation och tjänsteinnovation.

PRIORITERADE STYRKEOMRÅDEN

OCH UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR FRAMTIDEN

Västernorrlands styrkeområden för smart specialisering delas in i horisontella och tematiska områden. Till detta stödjer dessa styrkeområden och ett antal dynamiska utvecklingsområden som har potential att utvecklas till regionens framtida styrkeområden.

Kriterier → Styrkeområden↓	Utbildningsnivå högre än riket (exkl. storstadsreg.)	Innovationskraft, Patent/ Varumärke	Entreprenöriell dynamik	Internationali-sering	Regional organisering: Stödaktörer, kluster, forskningsmiljöer
Skoglig bioekonomi	JA	JA	JA	JA	JA
Avancerad tillverkning metall-, maskin och fordon	JA	JA	JA	JA	JA
FÖRNYBAR ENERGI sol-, vind vatten- och bioenergi	Delvis	JA	Delvis	JA	JA
GovTech	JA	Delvis	JA	JA	JA
Utveckling & styrning komplexa produktions- & verksamhetssystem	JA	JA	JA	JA	JA
Utvecklings-områden					
Autonoma fordon	**JA**	**Delvis**	**Delvis**	**Delvis**	**Delvis**
FoodTech	**NEJ**	**Delvis**	**Delvis**	**Delvis**	**Delvis**
Kris och Räddning	**Delvis**	**Delvis**	**Delvis**	**JA**	**Delvis**
Smart caring	**Delvis**	**Delvis**	**Delvis**	**Nej**	**Delvis**

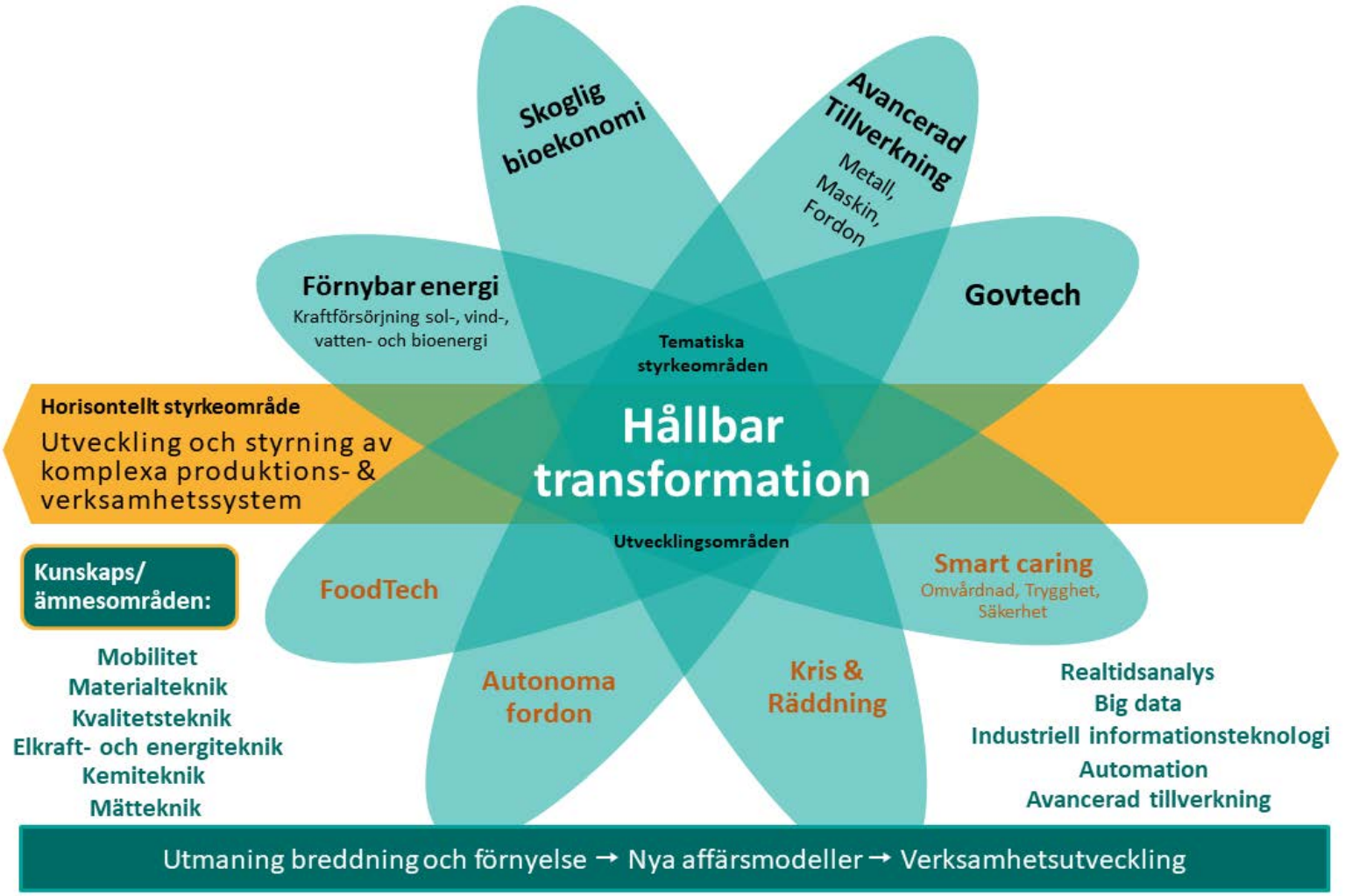
Västernorrlands prioriterade styrke- och utvecklingsområden.

Styrkeområden och utvecklingsområden är i olika grad inbäddade i varandra via kunskap eller värdekedjor. Strategin ska bidra till att investeringar och satsningar ökar inom områden som kan relateras till prioriterade styrke- och utvecklingsområden. Samtidigt som det är avgörande för Västernorrlands framtida konkurrenskraft att fortsatta sats-

– i syfte att fånga upp komplementerande och angränsande styrke- och utvecklingsområden.

Kriterierna för smart specialisering inkluderar utbildningsnivå som är högre än riket (storstadsregionerna undantagna), innovationskraft avseende patent och varumärken, entreprenöriell dynamik vilket inkluderar såväl

ganisationer och sysselsättningsgrad, internationalisering inklusive export, internationellt ägande och relationer samt interaktion i internationell forskning och utveckling (FOU) samt regional organisering avseende forskningsmiljöer, klusterorganisationer och regionala stödaktörer.

Västernorrlands prioriterade styrke- och utvecklingsområden med exempel på dess kunskaps- och ämnesområden. Identifierade styrke- och utvecklingsområden är i olika omfattning överlappande och kompletterar varandra.

Tematiska styrkeområden

Skoglig bioekonomi

Digitaliseringen av tidningsindustri och övrig media i kombination med omställning till fossilfria produkter innebär att skogsindustrin är i stark förändring och omställning till en ökat fokus på cirkulär bioekonomi och återvinning. I denna omställning är Västernorrland inom industritillämp-

ledande i världen när det gäller nya biobaserade produkter som till exempel biobränslen, gröna kemikalier, cellulosa- , nanocellulosa, restavfall och förnybara råvaror.

Den skogliga bioekonomin i regionen med skogsbruk, trä-, pappers-, massa-, kemiindustri samt hantering och nyttiggörande av restavfall är kraftigt systembärande, vil-

-

verantörskedjan inom området som bär upp andra sektorer och branscher. Hela området visar på stor sysselsättning och har stor systempåverkan och relativt hög utbildnings-

nivå mot riket med hög närvaro av internationella koncerner. Styrkeområdet är dock tudelat inom området med stora skillnader när det gäller sysselsättning, utbildnings- och lönenivåer och genus med traditionellt mansdominerat område. Inbäddningen i övrigt näringsliv är svag när det handlar om hur styrkeområdet kompetensmässigt är sammanlänkat i hur arbetskraften byter arbete mellan olika branscher.

Den skogliga bioekonomin är å ena sidan ett moget område som kännetecknas av storskalighet och investeringar i rationalisering och automatisering för att bibehålla en hög konkurrenskraft och kontinuerlig anpassning till marknadsförhållandena. Till exempel har ett skifte skett under de senaste åren från tryckpapper mot olika typer av förpackningsprodukter -

lingstrend inom området mot värdeskapande och hållbara

av ökat omställningsbehov i samhället. Det omfattar hållbart skogsbruk, medvetenhet om skogen som resurs i klimatomställningen, fokus på utveckling av nya produkter samt bättre nyttjande av hela råvaran och tillvaratagande av restprodukter.

Västernorrland har en lång tradition med stort kunnande och forskning i världsklass inom den skogliga bioekonomins hela värdekedja samt resurser för uppskalning, demoanläggningar och skogen. Forskningsområdet spänner brett över områden inom skoglig bioekonomi, material-, kemi- och processområdet. Forskning och utveckling i regionen sker i nära samverkan med världsledande producerande företag och tjänsteföretag inom det privata näringslivet, forskningsinstitutet RISE, Mittuniversitetet, SLU, Umeå universitet, Skogforsk och andra internationella FOU aktörer. Den höga innovationskraften inom hela vär-

till tillverkning av hela fabriker inom trä- och processindustri. Området karaktäriseras av hög grad av internationalisering, pga skogsindustrins exportverksamhet och de stora företagens etablering i regionen.

-

sering och ökad konkurrenskraft inom mogna segment, ett stort intresse för utveckling av nya produkter från underutnyttjade råvaru- och processströmmar. Det kan vara tex energibärare, material, kemikalier eller näringsämnen och har avnämare inom nya sektorer såsom kemi, material, textil, elektronik, bygg- & trävaror eller jordbruk och livsmedel. Utvecklingsarbetet drar nytta av kunskap från olika fält inom kemiteknik, bioteknik, materialteknik, energiteknik och miljöteknik, industriell informationsteknologi och digitala tjänster. Detta drivs av både krav på

produkter -

de. Västernorrland har både inom industritillämpningar och forskning byggt upp en ledande position inom detta område, baserat på en lång tradition med stort kunnande och forskning i världsklass inom den skogliga bioekonomins hela värdekedja samt resurser för uppskalning och demonstration. Den etablerade skogsindustrin omgärdas av bl.a. teknikkonsulter, avfalls- och återvinningsföretag och verkstadsindustri vilka också ingår i andra styrkeområden i länets ekosystem för utveckling, uppskalning och leverans av nya tekniker till industrin – något som efterfrågas internationellt. Kunskap inom industriell informationsteknologi, digitala system och tjänster samt tillämpad digita-

för utvecklingen.

Avancerad specialtillverkning inom metall-, maskin- och fordonstillverkning

automatisering har påskyndat och förändrat områdets branschstruktur där, trots att delar av denna typ av produk-

med hög innovationsförmåga, internationalisering och stark export. Området är en mogen bransch i transformation där många mindre företag med hög material- och specialistkompetens utvecklar produkter och tjänster på en konkurrensutsatt marknad.

I Västernorrland är vi kända för vår kompetens och kunskap kring utveckling, tillämpning och specialtillverkning av kompletta produkter och system med höga material- och kvalitetskrav på drift i krävande miljöer när det handlar om avancerad specialtillverkning inom metall-, maskin- och fordonstillverkning. Det handlar allt från helhetsleverantörer av maskiner, motorer och fordon till elektronik och hydrauliska drivsystem med tillhörande applikationer och utveckling av styr- och övervakningssystem kopplat till industriell informationsteknologi.

Kunskapen inom materialteknik är bland annat kopplad till tillverkning av produkter i bland annat titan, kolstål, aluminium samt rostfria material och legeringar för krävande miljöer. De specialtillverkade produkterna levereras

-, process- och kemiindustrin. Styrkeområdet är delvis även integrerat som leverantör i värdekedjan kring styrkeområdena skoglig bioekonomi samt utveckling och styrning av komplexa system.

-

system av aktörer i leverantörskedjan inom området som bidrar med specia-

listkompetens riktat till varje delsektor inom metall-, maskin- och fordonsbranscher. Hela området visar på stor sysselsättning jämfört med resten av landet med många mindre företag och några stora företag med stor export- och systempåverkan. Området maskin- och fordon har högre utbildnings- och lönenivåer relativt riket. Även här är området traditionellt mansdominerat. Detta område visar på högre inbäddning än skoglig bioekonomi, dvs. rörligheten hur näringslivet kompetensmässigt är sammanlänkat genom att arbetskraften byter arbete mellan olika branscher (näringslivskoder). Detta bland annat tack vare

-

täriseras av underleverantörer i horisontella värdekedjor regionalt, nationellt och internationellt.

Utmaningen framåt är att bibehålla denna kompetens och skapa förutsättningar för såväl fortsatt utveckling inom

.

Govtech

GovT

nya digitala välfärdstjänster för medarbetare och medborgare. Globalt sker en snabb utveckling inom området.

Regionen har en stark position inom

inom den statliga förvaltningen samt kommunal utveckling och samverkan.

-

en av de sektorer som sysselVästernorrland. Flera stora statliga myndigheters förvaltning- och utvecklingsverksamheter är förlagda till regionen och sysselsätter omkring 16 procent av arbetskraften.

-

blerade i Västernorr-

myndigheten DIGG som har ett nationellt huvudansvar att stärka

digitalisering. Samver-

genom ett myndig-

hetsnätverk. Förutom innovation- och verksamhetsutveckling inom sektorerna kopplar området även till social innovation och entreprenörskap.

Inom den kommunala sektorn samverkar regionens alla kommuner samt Hudiksvall, Nordanstig och Umeå kring utveckling av gemensamma e-tjänster. Framtagna tjänster används av en rad kommuner i hela landet. Parallellt

kombinerar tvärsektoriell kunskap kring regionens basindustrier med utveckling av tjänster och förvaltning inom

.

Utmaningen framgent handlar om bland annat omställ-

, ökad digitalisering och tillgänglighet samt om säker informationshantering.

Förnybar energi - Kraftförsörjning sol-, vind-, vatten- och bioenergi

Området förnybar energi är ett styrkeområde som historiskt baseras på Västernorrlands rika naturtillgångar. Västernorrland är en av de ledande regionerna i Sveriges gröna omställning med närvaro av stora internationella koncerner. När det gäller produktionen av förnybar elkraft är regionen en av landets största producenter, där mer än en tredjedel av elen exporteras. Det är en mogen rationaliserad bransch som nu är i omdaning. Kombinerat med regionens specialiserade kompetenser inom miljö-, energiteknik och kraftförsörjning gör området expansivt. Sysselsättningen är högre inom området jämfört med resten av landet.

Området vattenkraft och skogsråvara har nära koppling-

kompetens och potential att fortsätta bygga ännu starkare kunskapsområden kring sol-, vind-, vatten-och bioenergi samt anpassning av elsystem och energilagring.

Från de fyra stora älvarna som rinner ut i Västernorrland, produceras stora mängder el från vattenkraften som bidrar till landets totala energiproduktion från förnybara källor. Regionen har i dagsläget en elproduktion uppgående till nästan 20 procent av svensk vattenkraftsel och bidrar till en stor närvaro av producent och nätföretag.

elnäts- och el/värmeproduktionsföretag som ägs av offentliga eller privata aktörer

ett regionalt system av konsulter, teknikleverantörer samt företag som utvecklar ny teknik inom området förnybar energi.

Med närmare 90 procent (1,7 miljoner hektar) av skogsmarken som produktiv skogsmark är länet en av Sveriges största skogslän. Dessa naturresurser och den stora råvarupotentialen för biodrivmedel ger nationell och internationell konkurrenskraft både inom styrkeområdena skoglig bioekonomi och förnybar energi. Det gör att länet även bidrar till att ställa om inom energiproduktionen baserad på lokala skogsråvaror och förnybara källor för substitution av varor med hög klimatbelastning.

Den starka utbyggnaden av vindkraft och utvecklingen inom solenergiområdet innebär även utveckling av elsystemet i form av ny reglerförmåga, lagring och balansfunktioner där konsumenter och producenter interagerar. Omställningen till förnyelsebara elsystem innebär

producent av vatten- och vindkraft har regionen historiskt ett starkt elnät, vilket ger konkurrensfördelar för elintensiva produktionsmiljöer och verksamheter i regionen. För att

investeringar i Svenska kraftnäts systemutvecklingsplan inplanerade för Västernorrland. Tillsammans med lagring av förnybar energi är detta en stor utmaning och utvecklingspotential med värde för hela landet.

-

plattformar och erkänt internationellt och nischade forskningsaktörer som bidrar till utveckling inom grön teknik, ren energi och hållbara lösningar.

Horisontella styrkeområden

Utveckling och styrning av komplexa produktions- och verksamhetssystem

området relativt riket. Industrins koncentration till kärnverksamheter har drivit på utvecklingen av outsourcing och etablering av en ny stark utvecklingsdriven tjänstesektor.

Detta framförallt inom regionens styrkeområden kopplat till teknisk konsultverksamhet, ingenjörer och verksam-

utveckling och styrning av komplexa produktionsmiljöer, systemintegration och verksamhetssystem. Det har utvecklats till ett horisontellt styrkeområde. Ursprunget är Västernorrlands långa tradition av ledande utveckling inom skoglig bioekonomi, metall- och maskinindustriell tillverkning samt kraftförsörjning vilket resulterat i avknoppningar och företagsetableringar.

applikationsutveckling och forskning i världsklass. Det är idag en utvecklad stark fristående världsledande exporterande tjänstesektor med expertis i hela värdekedjan från förstudie till utveckling, design och projektering av kompletta process- och produktionslinjer till driftsättning och underhåll samt integration, processoptimering samt digital informationshantering, organisations-, verksamhets- och

.

Området karaktäriseras av kombinationen av starka branschkunskaper inom regionens samtliga styrkeområden. Det gäller främst inom styrkeområdenas hela värdekedjor kopplat till teknik och industriell informationsteknologi,

-

veckling. Denna kunskap inom området kommer även till användning i utvecklingen av verksamhetsutveckling och

Detta styrkeområde är starkt inbäddat i näringslivsstrukturen genom företag, främst inom de starkast systembärande områdena inom skoglig bioekonomi, avancerad tillverkning och förnybar ener

-

dande företag och en leverantörskedja med aktörer i inom området som binder ihop olika sektorer och branscher. Denna djupa expertis innebär att aktörerna inom området är viktiga gränsgångare och möjliggörare inom och mellan

utvecklingsområden.

Området spänner över ett brett fält inom energiteknik och miljöteknik, industriell informationsteknologi, digitala tjänster, verksamhetsutveckling, kemiteknik, kvalitetsteknik, bioteknik samt materialteknik.

Utvecklingsområden

Utvecklingsområden är områden som har potential att bli nya styrkeområden för Västernorrland, men som idag inte uppfyller alla kriterier för smart specialisering.

Autonoma fordon

Området autonoma fordon och transport är ett område i

-

export och tillverkning av avancerade individanpassade elrullstolar, serieproduktion av aluminiumbåtar, terräng- och militära fordon och specialfartyg. Den världsledande och internationella industrin med utveckling, produktion och styrning av mobila fordon på land, vatten och i luften har hög innovationsförmåga, internationalisering och stark export som bygger på en kombination av hög material- och specialistkompetens och nya inbyggda tjänster- och tekniker i specialtillverkade produkter kopplat till industriell informationsteknologi.

Området är sysselsättningsmässigt det område i regionen som har högst specialisering jämfört med resten av landet. Det domineras av några inom området ledande aktörer med underleverantörer inom teknisk konsultverksamhet och verkstadsindustrileverantörer med höga material- och kvalitetsprestanda. Detta har även uppmärksammats av en rad nationella och internationella företag och forskningsaktörer som nu stärker sin närvaro i Västernorrland.

Vid Örnsköldsvik

-

na LFV Aviation Research Center (LARC). Flygplatsen

TC Sundsvall vid

Midlanda som erbjuder fjärrstyrning till mindre kommuna-

. LARC är ett internationellt test- och demon-

.

Arenan är en verklig testbädd för utveckling, test och

-

senter från industrin, akademin, myndigheter och regionen.

drönare för att kunna skapa och utveckla olika samhällsfunktioner

och automatisering av olika tjänster och fordonsrörelser

-

ning, autonom snöröjning, gräsklippning och friktionsmätning. En utmaning inom området är att synliggöra de förutsättningar för testverksamhet och uppskalning som

Västernorrland, samt att stärka relationerna till övriga styrke- och utvecklingsområden.

FoodTech

Efterfrågan på nya, hållbara, hälsosamma matvaror ökar drastiskt. För att möta detta kommer livsmedelsproducenterna och systemen runt dem att behöva bli mer hållbara och nya produktionstekniker behöver utvecklas. Det innebär stora möjligheter till tillväxt, ökad sysselsättning,

Foodtech.

-

ling inom dryckestillverkning. Med bas i Härnösand drivs regionens Foodtech-initiativ där visionen är att till 2025 skapa ett nationellt centrum för forskning, utveckling och innovation inom cirkulär och hållbar primärproduktion för livsmedel samt produktionsområden för kretsloppsodling-

ar

-

de styr- och odlingssystem i slutet kretslopp med odling av

Inom området drivs också forskningsprojekt och förstudier relaterat till utmaningsdriven innovation. Flertalet

. Forsk-

ning via Sveriges lantbruksuniversitet, energibolaget Hemab och nationella aktörer pågår för att ta fram cirkulärt

-

dra områden kopplade till skogsindustrin pågår utveckling

.

Regionens stora industriella bas inom skogsnäringen,

exempel. energi, bioteknik, kemiteknik och miljöområdet kan även bidra i utvecklingen av Foodtechområdet och bidra till framväxten av en hållbar livsmedelsindustri och stärkt besöksnäring. Området har även potential att genom innovativa lösningar kunna möta sociala utmaningar inom klimat och hälsa. Idag är området under utveckling och

aktörer är avgörande för framtida utveckling.

Kris och räddning

ganisatio-

ner etablerade som verkar inom området krisberedskap, civilförsvar och räddning. Med utgångspunkt i en ökad osäkerhet i vår omvärld, både avseende klimatförändringar

såväl behov som förutsättningar att vidareutveckla området

med bas i Västernorrland. Området ligger väl i linje med ett ökat nationellt fokus på försvarsfrågor, civilförsvar och andra typer av beredskapsfrågor. Inom området bedrivs också forskning, utveckling, utbildning och verksamhetsutveckling vid de testbäddar, utbildningsplatser och övningsområden som byggts upp för dessa ändamål. Det som är unikt för länet är möjligheten till skarpa och simulerade övningar i verkliga och varierade miljöer över stora arealer i kust- och skogsmiljö samt i industri- och mindre byggnader. Det handlar om allt från naturliga miljöer för ras- och skredhändelser, sök- och räddning, komplexa riskmiljöer, simulering av skogsbränder och naturolyckor till militära övningsfält. Området har sedan ett stort antal år pekats ut som ett utvecklings- och styrkeområde för länet och utgör en expertis i såväl nationellt som internationellt perspektiv. En lång tradition av industriell produktion och hög militär närvaro har bidragit till att företag inom kris och beredskap etablerats, för att ta del av de synergier som beskrivs ovan. I
företag som producerar fordon till försvar, kustbevakning mm. Området sysselsätter relativt få personer, men utgör samtidigt en hög andel av de sysselsatta i landet inom området.

Närheten till forskningsmiljöer vid såväl universitet som forskningsinstitut stärker området ytterligare, vilket också är en utgångspunkt för fortsatta statliga etableringar inom området. Med etablerad testverksamhet inom utvecklingsområdet autonoma fordon, en utvecklad samverkan med industrier för att förebygga/hindra industriella utsläpp och en stark koppling till området GovTech för att höja informationssäkerhet har området stora förutsättningar att bli ett styrkeområde i Västernorrland, med nationell relevans. För att lyckas med detta krävs utvecklade samverkansformer

inte minst inom blåljus- och totalförsvarsområdet.

Smart caring - omvårdnad, trygghet, säkerhet

Inom området Smart caring handlar om att främja morgondagens välfärd när det gäller trygghet, säkerhet och en god och jämlik hälsa i livets alla skeden. Region Väster-

i stad och på landsbygd innebär utmaningar för samhället att klara av att möta de behov som uppstår. Detta område

av förebyggande hälsoaktiviteter, vård och omsorgsinnovationer, de kan drivas både av ny teknik, medicinsk forskning samt distruptiva innovationer
på arbetskraft och kompetens samtidigt som behovet hos målgrupperna ökar.

Förebyggande aktiviteter och tjänster kring olika former av trygghet- och säkerhetsfunktioner samt vård, egenvård och livsstilsförändringar är exempel på åtgärder som inklu-

ganisationer.

Det behövs plattformar som samlar olika kompetenser

möta ett antal prioriterade samhällsutmaningar. I regio-

initiativ som påbörjat bygget av värdeskapande och framtidsfokuserat arbete i syfte att ta fram nya arbetssätt, regelverk och samarbetsplattformar, tjänster och verktyg. Till exempel: Piloter för test, utveckling och införande av ny teknik, arbetsprocesser samt vårdinformationsstöd inom primärvården. Labbmiljöer för användardriven utveckling med tjänstedesign som metod och förhållningssätt för att möta de utmaningar och behov av utveckling och transformation som hälso- och sjukvården står inför. Till exempel genom testbädd Hälsa erbjuder Region Västernorrland företag och entreprenörer ingång till delar av hälso- och sjukvårdens verksamheter för utveckling och validering av hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande lösningar. Region Västernorrland ingår i den gemensamma plattformen Forum Norr för forskningsstödjande infrastruktur i de fyra länen i norr. Området är fyllt av utmaningar, inte minst

välfärdstjänster ökar. Innovativa lösningar inom Smart Caring är en förutsättning för att skapa trygghet och säkra framtidens välfärd.

Kompetens- och ämnesområden inom identifierade styrkeområden

styrkeområden. Avancerad teknik ger möjlighet att öka regionens konkurrenskraft och utveckling av framtidens produkter och tjänster i så kallade key enabling technologies, nyckelteknologier som Internet of Things, industriell data, avancerad tillverkning, robotik, 3D-tryckning och

-

teknik, kemiteknik, materialteknik, industriell informa-

-

ring, elkraft- och energiteknik, miljöteknik. elektronik, big data och realtidsanalys, mobilitet, automation, Industriella/

-

skap, arkivvetenskap, kvalitetsteknik, medie- och kommunikationsvetenskap, verksamhetsutveckling och utveckling

.

NÄRINGSLIV

domineras av många små företag, ett fåtal internationellt exporterande företag och en mindre andel medelstora företag. De små och medelstora företagen har olika förutsättningar och behov av stöd i förnyelsearbete när det gäller innovations- och utvecklingssatsningar. I Västernorrland

både med breddad och stärkt branschstruktur och avseende företagande oavsett kön, ålder och bakgrund.

Enligt rapporten ”OECD:s territoriella utvärderingar Nordliga glesbefolkade områden” har Norra Europa gemensamma utmaningar och möjligheter när det gäller att initiera satsningar som stimulerar kunskapsdrivna satsningar, innovation och tillväxt i ett resiliens-perspektiv. Företagen i Västernorrland är historiskt starkt beroende av externa marknader

tion/digitalisering) kan företagen etablera länkar och nätverk för att öka den ekonomiska tillväxten, sysselsättnings-

den annorlunda innovationskontexten som råder på glest

gier mellan regioner och möjligheter för olika regionerna att komplettera varandra, kan utveckling och konkurrenskraft stärkas i Västernorrland genom gränsöverskridande samarbete.

Det är därför fortsatt viktigt att, inom det regionala näringslivs- och innovationsstödssystemet, stödja allmän nä-

ja klusterbildningar och för att bygga kapacitet för ökad konkurrenskraft och utveckling av nya styrkeområden.

dra är till exempel besöksnäringen och kulturella- och kreativa näringar i regionen. Där är det en styrka att använda tematiska och horisontella styrkeområden i utveckling av nya styrkeområden.

I det breda näringslivsfrämjande arbetet ingår kontinuerligt utvecklingsarbete som ökar förutsättningarna för hållbar regional utveckling, vilket beskrivs i Västernorrlands regionala utvecklingsstrategi. Här innefattas exempelvis strukturella förutsättningar som infrastruktur och kompetensförsörjning, men också befolkningsutveckling, vandlingar i samhället och ökad efterfrågan på arbetsmarknaden av nya kompetenser.

För att stödja ökad tillväxt och sysselsättning inom näringslivet behövs insatser inom:

- Fortsatt stöd och insatser kring näringslivsutveckling är viktiga inom entreprenöriella innovativa system och

  ga starka företag i regionen.
- Fortsatta satsningar och samverkan på lokal och regional nivå för att möta behovet inom området när det gäl-

  internationalisering, export, tillgång till kapital samt god tillgång till efterfrågad kompetens.
- Västernorrland behöver bredda och stärka branschstrukturer och entreprenörskap när det gäller kön, ålder och bakgrund. Detta för att balansera länets höga grad av specialisering med förnyelse inom relaterade näringar.
- Utifrån detta kan behov och initiativ stärkas genom klusterbildningar eller annan samverkan för ökad utveckling och konkurrenskraft.
- Öka mångfalden. Utjämna/minska regionens skeva könsskillnader på arbetsmarknaden som annars kan leda till inlåsning i mindre framgångsrika strukturer.

Näringslivsstruktur

Tillverkningsindustrin i Västernorrland karaktäriserar regionen. De ingående branscherna är i sig relativt små och regionens 15 mest koncentrerade sektorer utgör tillsammans cirka 12 % av länets totala sysselsättning (Tabell 2)[6]. De har även när det gäller humankapitalet starka kopplingar jämfört med andra verksamheter.

och järnväg samt en relativt stor nod som innehåller statlig

Västernorrland påverkar balan-

[6] Västernorrlands styrkeområden - Översikt av näringslivets styrkeområden och relationer till varandra ur ett kompetens-perspektiv. CERUM Report Nr 51/2019 Z.Elekes, R.Eriksson

Regionens 15 mest specialiserade sektorer (vänster) och de 15 största sektorerna (höger) rankade från 1 till 15:

Specialisering			Antal sysselsatta	
Bransch	Sysselsatta %	Rank	Sysselsatta %	Sektor
Militära fordon	0,72%	1	5,51%	Offentlig förvaltning
Övrig transporttillverkning	0,27%	2	5,39%	Öppen hälsovård
Sjöfart Gods	0,18%	3	5,04%	Grundskola
Massa Papper	2,73%	4	4,80%	Äldrevård
Övrig, Metall	0,61%	5	2,73%	Massa papper
Telekom, Trådbunden telekom	1,28%	6	2,69%	Öppna sociala insatser äldre
Skogsbruksservice	0,16%	7	2,42%	Förskola
Baskemikalier	0,74%	8	2,25%	Detaljhandel
Försäkring	1,67%	9	2,06%	El, VVS, installation
Skogsskötsel	0,95%	10	2,03%	Väg, transport
Sågning Hyvling	0,85%	11	2,03%	Arkitekt, teknisk konsultverksamhet
Elektronik	0,23%	12	2,03%	Restaurang
Socialförsäkring	1,16%	13	1,93%	Gymnasium
Drivning	0,39%	14	1,67%	Försäkring
Anläggningsarbeten	0,28%	15	1,59%	Datakonsult
Summa	12,22%		44,1 %	

Tabell[6] över regionen mest specialiserade områden 12,22% (med högst lokaliseringskvot) och till höger de som har störst sysselsättning.

Över - de privata tjänster är tydligast i de större orterna Sundsvall, Härnösand och Örnsköldsvik. Samtidigt är tillverkningsindustrin fortfarande den dominerande näringen i delar av inlandet och i hög utsträckning längs stråket Ånge och ut mot kusten. Omvandlingen är dock inte helt entydig. I främst Örnsköldsvik är tillverkningsindustrin fortfarande en viktig och

en hög kompetens – särskild med teknisk inriktning – som inte har samma karaktär som i andra delar av länet. Omvandlingen får också tydliga demo-

högre andel äldre befolkning i de mindre orterna. Det innebär att orter med en stagnerande näringslivsstruktur – i hög grad beroende av tillverkningsindustrin – får över tid en mindre

.

-

arbetsmarknaden tudelad, med inomregionala skillnader och en tydligt könsuppdelad branschstruktur.

Den allt snabbare strukturomvandlingen kräver hållbar förnyelse av produktionsprocesser, nya produkter och

högt kunskapsinnehåll, vilket påverkar både sysselsättning, kompetenskrav och näringslivsstrukturen i regionen.

, produkter, tjänster, processer och näringar, vilket är viktigt att stödja nyföretagande, små och medelstora företag genom olika insatser. Där är hållbar utveckling ekonomiskt, socialt (jämställdhet/kompetens) och miljö nyckelfaktorer för framtida konkurrenskraft.

, exempelvis vad gäller kompetensförsörjning i alla delar av värdekedjan på grund av en åldrande befolkning och urbanisering. Strukturom-

stagnerande och växande näringar i många fall inte är lokaliserade till samma platser. Beroendet av olika näringsgrenar varierar mellan växande och stagnerande regioner i länet.

utvecklingen med större andel äldre med behov av vård och omsorg. Eftersom kvinnor i större utsträckning än

, koncentreras de därmed också i de orterna i allt högre utsträckning till den delen av arbetsmarknaden. Med en strukturomvandling mot en större andel privata tjänster ökar också specialiseringen på arbetsmarknaden. Detta ger större matchningsproblem, vilket i sin tur ökar pendlingsutbytet, då det blir svårare att hitta lämpliga arbeten på sin boendeort. Det innebär att pendlingsomlanden kring de större orterna ökar och behovet av funktionella regioner blir större.

I enlighet med teorierna kring den nya ekonomiska

därigenom tydligt att länet domineras av två större funktionella regioner; Sundsvall och Örnsköldsvik. Såväl Sollefteå som Kramfors och Härnösand, som ligger mellan dem, har betydligt mindre omland och upptagningsområden.

DET REGIONALA INNOVATIONSSYSTEMET

INNOVATIONS- OCH FORSKNINGSAKTÖRER, KLUSTER OCH NÄTVERK

Regionens innovationssystem består av ett antal länsövergripande innovationsstödjande aktörer, som både har kompletterande roller och kompletterande upptagningsom-

rådgivning till entreprenörer, innovatörer och nyföretagare; en utmaning som synliggörs som prioriterad i RUS *Ett Västernorrland – handlingskraft, livskraft och naturkraft*.

Med innovationsstödjande menas de aktörer i samhället som ger stöd någonstans under processen från idé till marknad – och som inte utgör traditionell nyföretagarrådgivning. Bland stödaktörer kan nämnas den regionala inkubatorn BizMaker med verksamhet i länets samtliga kommuner, Mittuniversitetet med Miun Innovation, Almi Företagspartner Mitt, forskningsinstitutet RISE, Innovationsrådet, Coompanion Västernorrland, Region Västernorrland, länets kommuner och Länsstyrelsen Västernorrland.

-

desvis Jämtland Härjedalen och Västerbotten.

Flera av aktörerna ingår också i gränsregionala, nationella och internationella strukturer och nätverk som på olika sätt bidrar till att både stärka och utveckla Västernorrland. Som exempel ingår Mittuniversitetets innovationskontor Miun innovation i innovationskontoret Fyrklövern, som är ett nätverksbaserat samarbete, med gemensam innovationsstödjande verksamhet och utveckling som fokuserar på innovations - och tillväxtfrågor. I samarbetet ingår förutom Mittuniversitetet Karlstads universitet, Linnéuniversitetet och Örebro universitet.

I

kunnande inom material- och processområdet med framstående forskning inom näringslivet, RISE och Mittuni-

Science and Communication Network (FSCN), Sensible Things that Communicate (STC), Sports Tech Research Centre och ETOUR inom sportteknologi, besöksnäring och upplevelseindustri, Centrum för forskning om ekonomiska relationer (CER), DEMICOM med fokus på demokrati och kommunikation i det digitala samhället samt Risk and Crisis Centre. Forskningsområden som stärker Västernorrlands styrkeområden.

regionala lärosätet Mittuniversitetet även Umeå universitet, som har ett av sina campus i Örnsköldsvik samt etablerad forskning i integrerad samverkan med RISE, RISE Research Institutes of Sweden. RISE är en stark forskningspartner- och innovationsstödjande aktör i regionen. Etableringen av RISE i regionen innebär för det regionala näringslivet ökat stöd för tillgång till resten av RISE expertkompetens och testbäddar i övriga landet. Etableringen ingår i A
Energi och erbjuder i länet unik test och demonstrationsmiljö med infrastruktur för uppskalning till pilotanläggningar och demonstration i industriellskala. Den förstärkta verksamheten som omfattar Processum i Örnsköldsvik har ytterligare stärkt en mångårig forsknings- och innovationsmiljö i länet. RISE har även etablerat sig i Sundsvall, dels

system och området tillämpad digitalisering som kombinerar teknik och organisation med fokus på elektronik, informations-och kommunikationsteknik samt mjukvaruutveckling, mobilitet, systemanalys och interaktions-design. Andra aktörer med starka kopplingar till regionens verksamheter är till exempel Sveriges Lantbruksuniversitet, Skogforsk, Chalmers och Luleå tekniska universitet.

innovativa system (IRIS) som är institutionellt skapade, alltså initierade av samhället,. Entreprenöriella innovativa

region och att samhället stödjer initiativen från företagen och möjliggör att dessa utvecklas vidare. Dessa har helt olika utgångspunkter och skiljer sig från varandra framförallt när det gäller det regionala utvecklingsarbetet. Med IRIS-modellen utgår man från på förhand fastställda starka

DET REGIONALA INNOVATIONSSYSTEMET

näringar, medan man med ERIS-modellen mer fokuserar på processer för stöd och utveckling. De olika typerna fångar delvis in olika aktörer och olika faser i innovativa processer. Att enbart förlita sig på den ena eller andra modellen innebär med andra ord en risk för att den innovativa potentialen i inte nyttjas till fullo.

I Västernorrlands nätverk, innovations- och klusteriniti-

de aktörer som till exempel Bron Innovation, ITH Institutet för teknik och hydraulik, Fiber Optic Valley sensorsystem), North Sweden Cleantech, Luftfartsverkets Aviation Research Center – LARC, Höga Kusten Destinationsutveckling, Även Uminova Expression, som ligger utanför länet, beskrivs av regionala aktörer som en viktig

aktör. I

-

ten och nätverk lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

I

innovationsmiljö i Sundsvall, Innovationsslussen, som är sprungen ur ett nationellt Vinnovaprogram riktat till kommuner

Region Västernorrland. Ny kunskap och insikter skapas genom gränsöverskridande samarbeten mellan akademi

samhällsutmaningar.

GENOMFÖRANDE

UPPFÖLJNING, UTVÄRDERING & LÄRANDE

Den regionala innovationsstrategin genomförs löpande enligt sexstegsmodellen för smart specialisering där ambitionen är att utveckla, konkretisera och komplettera de utpekade områdena för smart specialisering. Region Västernorrland har i samverkan med de involverade aktörerna valt att inte ha handlingsplaner kopplade till den regionala utvecklingsstrategin och de tillhörande understrategierna, där denna strategi är en. Det betyder att genomförandet styrs av sexstegsmodellen för smart specialisering i kombination med ett system för uppföljning och lärande. I kombination ger dessa två verktyg både information om nuläge och utveckling inom de olika områdena, samt en etablerad process för att förbättra och förtydliga vad som utgör smart specialisering för Västernorrland. Arbetssättet ger även

i genomförandet av enskilda insatser och aktiviteter.

Inom ramen för genomförandet av den regionala utvecklingsstrategin ska en strategisk arbetsplan tas fram, som bryter ner målformuleringar på medellång sikt, med en årlig översyn. Arbetsplanen syftar till att synliggöra prioriteringar och tas fram och fastställs av Regionala samverkansrådet. Förtydligande om prioriterade insatser i Västernorrlands regionala innovationsstrategi för smart specialisering föreslås inkluderas i denna strategiska arbetsplan.

Finansiering

T
ägar- och lånekapital är viktigt för ökad hållbar tillväxt och investeringar i regionen. I genomförandet av smart

-

sieringen öka till Västernorrlands län via externt kapital, globala och europeiska fonder och program som t e x Interreg-program, COSME, Horisont Europe, Östersjöpro-

som Energimyndigheten, KK-stiftelsen, Tillväxtverket, Vinnova samt olika stiftelser som till exempel Stiftelsen Promobilia, Kempestiftelsen och Familjen Kampradsstif-

att Västernorrlands styrkeområden ska bidra till nationell och internationell konkurrens-kraft. Med denna fokuserade

näringsliv även fortsättningsvis ske via s.k. 1:1 medel (statliga regionala utvecklingsmedel), Regionalfonden (ERUF) och till viss del Socialfonden (ESF) och andra

från kommuner .

ramen för Green Deal, den så kallade gröna given. Västernorrlands styrkeområden ligger i framkant i transformationen till en ren, cirkulär ekonomi och bidrag till koldioxidneutralt Europa 2050. Green deal omfattar alla sektorer av ekonomin, och särskilt transport, energi, jordbruk, byggnader och sådana industrier som stål, cement, IKT, textilier och kemikalier.

Indikatorer

Identi erade och prioriterade insatser ska följas upp via fastställda indikatorer.

I arbetet med processen kring smart specialisering, regional innovation och forskning ska olika indikatorer användas för kontinuerlig uppföljning och utvärdering. Syftet är att mäta utveckling på kort och lång sikt för att skapa hållbar tillväxt och konkurrenskraft enligt den regionala utvecklingsstrategin.

Den kontinuerliga uppföljningen via analyser och utvärderingen ger stöd vid prioritering av insatser, revidering och aktualisering av strategin.

Delmål Indikatorer:

- Ökad sysselsättning och löneutveckling. Minskad skillnad i inkomstnivåer.
- Minskad könsuppdelad och ökad jämställd arbetsmarknad.
- -
  skapsområden via relaterad relation.
- Ökat antal nya företag och överlevnad. Per år och överlevnad 3/6 år
- Ökade investeringar i forskning och utveckling SMF.
- Ökat antal innovativa miljöer/mötesplatser/nätverk för innovationsprocesser.
- Ökad grad av internationalisering bland SME.
- Ökat antal institutionella kluster (IRIS).
- Ökat antal entreprenöriella kluster (ERIS).

Delmål Indikatorer:

- Antal projektsamarbeten inom styrkeområdena
- Andel projektsamarbeten inom styrkeområdena med nationella respektive internationella partners.
- Antal medverkande aktörer från akademi och forsk-
  -
  hället i projektsamarbeten
- och innovationsprojekt
- Antalet experimentella projekt ökar.

BILAGA

DEFINITIONER

Bedömning och kartläggning av digital infrastruktur och e-kommunikationstjänster: -
nikinfrastrukturer (bredbandsnät) och andra telekom- och internetrelaterade tjänster är presenteras i resultattavlan för den digitala agendan.

Bioraffinaderi: Hållbar bearbetning av biomassa till ett spektrum av biobaserade produkter som livsmedel, foder, kemikalier, material och bioenergi (biobränslen, kraft, värme)

Delsektor: Tematiskt sammanhållen grupp av verksamheter i en sektor. Branscher och nischer respektive forskningsfält och kunskapsområden är delsektorer inom näringsliv respektive forskning och utbildning.

Entreprenöriell dynamik: Antal nya företag

Entreprenörskap: Gynnsamma villkor för aktieinvesteringar
gynnsam för skapandet av nya små och medelstora företag. förekomsten av policyer och instrument för att främja kommersialisering av produktionen av innovation; före-

-
.

Forskningsmiljöer: Starta forskningsmiljöer och centrumbildningar

Forskningsprofiler: Strategiska forskningsområden.

Innovationskraft: Patent och varumärken.

Innovationer: Framtagande eller införande av nya eller förbättrade lösningar som svarar mot behov och efterfrågan i vardagen och omvärlden, exempelvis varor, tjänster, organisationssätt, tekniska lösningar eller utveckling av
ganisationsmodeller.

Internationalisering: Kvalitativ bedömning av sektorer och styrkeområdens internationalisering, bland annat exportstatistik.

Kluster: -
verkar där kärnan i klustren utgörs av företagen och att det ingår i ett system som stödjer och samverkar med klustren. Syftet med kluster är att skapa goda förutsättningar för tillväxt och förnyelse. Innovativa miljöer kan leda till att kluster uppstår. Aktörerna kan både komplettera och/eller
-
rinitiativ: Institutionella innovativa system (IRIS) som är institutionellt skapade, alltså initierade av samhället, utifrån det man bedömer är viktiga områden för regionen
-

starka företag i en region och på att samhället stödjer initiativen från företagen och möjliggör att dessa utvecklas vidare. Dessa har helt olika utgångspunkter och skiljer sig från varandra framförallt när det gäller det regionala utvecklingsarbetet. Med IRIS-modellen utgår man från på förhand fastställda starka näringar, medan man med ERIS-modellen mer fokuserar på processer för stöd och utveckling. De olika typerna av ansatser fångar dock in delvis olika aktörer och olika faser i innovativa processer. Att enbart förlita sig på den ena eller andra modellen innebär med andra ord en risk för att den innovativa potentialen i en nation eller en region inte nyttjas till fullo.

DEFINITIONER

Nisch: Avser marknad En marknadsnisch är en del av användar- eller konsumentmarknaden som kan hanteras av

Att

ockupera motsvarande nisch.

Offentlig sektor:

att främja innovation; införandet av innovationer inom den ganisationer.

Politikmix och ramvillkor: Samarbete mellan lokal, regional, nationell och EU-nivå i relevant politik (FOU, innovation, utbildning, IKT ...); samordning av alla relevanta policyer inom regionen; överensstämmelse mellan policyer som hanterar utbudet och efterfrågan (upptagningen) av innovationer.

Prioritering: En prioritering, inom smart specialisering, ett

-

-

område

Relaterad variation: Ekonomin förnyas genom kunskapsspridning mellan närliggande verksamheter.

Smart specialisering: -
keområden

Specialisering: En delsektor som uppvisar någon form av specialisering. Det kan vara en bransch eller ett kunskapsområde som uppvisar specialisering i kvantitativa indikatorer, eller ett utmärkande satsningsområde som prioriteras . Lokaliseringskvot av anställda. Tongivande branscher och spetsar i tongivande branscher

Styrkeområde: En kombination av minst två specialisegier. Det kan exempelvis gälla en kombination av en specialisering

tillämpas inom det området och som också uppvisar specialisering.

Strategisk strategi: Godkännande av innovationsstrategin

-

teringar i forskning / utbildning / innovation i regionen (av alla regeringsnivåer); förutsägbarhet för ramarna för innovationspolitiken för regionala intressenter; förlita sig på samrådet och stöd från regionala intressenter som grund för innovationspolitiken. grad av kontroll över strategiska regionala tillgångar

Utvärderingssystem: övervakning av resultaten av innovationspolitiken och stödsystemen indikatorer; transparent utvärdering av forsknings- och innovationsprojekt.

Utbildningsnivå: Arbetskraftens utbildningsnivå i branscher/sektorer/styrkeområden jämfört med Sverige.

Värdekedjor: Kvalitativ bedömning av tongivande företag och funktionella kopplingar mellan olika branscher.

REMISSVERSION

Regional innovationsstrategi för Smart specialisering i Västernorrland

Region Västernorrland

Region Västernorrland

Handläggare	Datum	Dnr	Sida
Regional utveckling, Malin Vedin	2020-04-03	19RS187	1(1)

Distribution

Sändlista Regional innovationsstrategi för Smart specialisering i Västernorrland (RIS3)

Almi Västernorrland
Arbetsförmedlingen
Arbetsförmedlingen Västernorrland
Bizmaker
Bron innovation
Coompanion Västernorrland
Design i Västernorrland
Energimyndigheten
Företagarna
Företagarna Västernorrland
Handelskammaren
High Coast Invest
HKIG
Hushållningssällskapet
Härnösands kommun
Höga Kusten Destinationsutveckling
Jordbruksverket
Kommunförbundet Västernorrland
Kramfors kommun
Leader Höga Kusten
LRF
LRF Västernorrland
Luftfartsverket
Länsstyrelsen Västernorrland
Mittuniversitetet
MSB
MSB Sandö
Myndigheten för yrkeshögskolan
Naturvårdsverket
Näringslivsbolaget i Sundsvall
PTS

Region Gävleborg
Region Jämtland Härjedalen
Region Norrbotten
Region Skåne
Region Västerbotten
Riksarkivet
Riksantikvarieämbetet
RISE Research Institutes of Sweden
Rise Processum
Sametinget
Scenkonst Västernorrland
Skogsstyrelsen
SKR
Sollefteå kommun
Sundsvalls kommun
Svenskt näringsliv
Sveriges lantbruksuniversitet
TCO mellersta norrland
Technichus
Tillväxtanalys
Tillväxtverket
Timrå kommun
Trafikverket
Umeå universitet
Umeå universitet
Ung företagsamhet Västernorrland
Vinnova
Ånge kommun
Örnsköldsviks industrigrupp
Örnsköldsviks kommun

Postadress	Besöksadress	Telefon	E-post
	Storgatan 1	+46706257856	malin.vedin@rvn.se
871 85 Härnösand	Härnösand		

Härnösands kommun

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum
2020-05-18

Dnr
KS/2020-000152

Kommunstyrelseförvaltningen
Petra Norberg, 0611-34 85 30
petra.norberg@harnosand.se

Kommunstyrelsen

Härifrån till evigheten - En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58)

Förslag till beslut

Kommunledningskontoret föreslår kommunstyrelsen besluta

att kommunstyrelsen antar förslag till yttrande, daterat den 2 juni 2020, över remiss Härifrån till evigheten – En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58), samt

att paragrafen ska ses som omedelbart justerad.

Beskrivning av ärendet

Härnösands kommun har av Kulturdepartementet beretts möjligheten att senast den 2 juni 2020, yttra sig över betänkandet av Arkivutredningen om Härifrån till evigheten – En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv.

Arkivutredningen har genomfört en bred översyn av arkivområdet som utmynnat i förslag om förtydliganden, ändringar och utveckling inom reglering, myndighetsstyrning och statsbidrag på arkivområdet.

Härnösands kommun har i sitt remissvar lämnat övergripande synpunkter samt specifika synpunkter.

Petra Norberg
Tf kanslichef

Stefan Berggren
Arkivarie

Bilagor

Bilaga – Remiss- Härifrån till evigheten – En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58)

Bilaga – Remissvar- Härifrån till evigheten – En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58)

KULTURDEPARTEMENTET
Diarienummer: Ku2019/02112/KL

Remissvar på Härifrån till evigheten – En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58)

Beskrivning av ärendet

Härnösands kommun har inbjudits av Kulturdepartementet att yttra sig över betänkandet om säkerställandet av samhällets tillgång till allmänna handlingar nu och för framtiden (SOU 2019:58).

Övergripande synpunkter

Ur ett kommunalt perspektiv har utredningens betänkande ett stort fokus på Riksarkivet, statliga myndigheter samt enskilda arkiv. De kommunala arkivfrågorna hade kunnat ges en egen avdelning.

Mot bakgrund av ovanstående hade det i ett sådant kapitel kunnat diskuteras en möjlig framtida samarbetsorganisation för kommunernas arkivmyndigheter som skulle kunna tjäna som stöd i framtagandet av nationella kommunföreskrifter, vidareutvecklade FGS:er, e-arkivtjänst till småkommuner, virtuell community med mera. Idag finns delar av detta, men utspritt på olika håll; Samrådsgruppen inom Sveriges kommuner och regioner (SKR), Ineras e-arkivtjänst på uppdrag av R7-gruppen, avgränsade kommunförbund samt Riksarkivet.

Specifika synpunkter

Kapitel 3 – Viktiga samhällsförändringar

Utredningen lyfter fram en mycket viktig fråga när det kommer till desinformation och ”filterbubblor” i olika digitala tjänster, och där arkivens roll bara blir ännu mer betydelsefulla för tilltron till både myndigheter och demokrati. Att detta tas upp och därmed understryks är bra.

Kapitel 4 – Beskrivning av arkivsektorn

Idén om en certifiering av arkivarieyrket uppfattar vi är svårt att göra verklighet av. Det blir tämligen otydligt hur något sådant ska hanteras. Vem utfärdar? Vilka kriterier? Ska det finnas myndighetskontroll? Och så vidare.

Om man ska införa någon form av kompetenscertifikat kan medlemskap i ett förbund eller förening där vissa utbildningskrav är bestämda för att få medlemskapet, vara ett sätt att certifiera, även om en sådan lösning inte skulle ge samma tyngd som en myndighetslegitimering.

Postadress
Härnösands kommun
Kommunledningskontoret
871 80 Härnösand

Besöksadress
Rådhuset
Nybrogatan 8

Hemsida
www.harnosand.se
E-post
kommun@harnosand.se

Telefon
0611-34 80 00 vx
Fax
0611-34 80 30

Organisationsnr
212000-2403
Bankgiro
5576-5218

Kapitel 9 – Normering, tillsyn och rådgivning

Likt andra kommunorganisationer instämmer vi i önskemålet om möjligheten för fullmäktige att kunna delegera rätten att meddela föreskrifter om arkivförvaltningen (arkivvården). Utvecklingstakten inom området är hög, vilket gör att föreskrifter emellanåt måste författas och nå ut i verksamheterna fort. Samtidigt blir även innehållet ofta både detaljerat och specialiserat (till exempel godkända filformat), något som närmast kan ses som tjänstemannahantering, och torde inte vara något som kommunfullmäktige ska behöva engagera sig i.

Kapitel 14 – Digital informationsförvaltning och massdigitalisering

Arkivutredningen har ett förslag att låta Riksarkivet utreda frågan om massdigitalisering vidare. Vi tycker att det i direktiven bör finnas med att särskilt beakta och analysera möjligheterna till utlokalisering av sådana uppgifter till glesbygd.

Kommunstyrelseförvaltningen
Eric Liljeström

Kommunstyrelsen

Granskning av fastigheter och lokaler

Förslag till beslut

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta

att anta ”Yttrande gällande revisonens granskning av fastigheter och lokaler” 2019 som sitt eget, samt

att översända yttrandet till revisionen.

Beskrivning av ärendet

Kommunens revisorer har genomfört en granskning av fastigheter och lokaler. Uppdraget ingår i revisionsplanen för 2019. Syftet med granskningen är att bedöma om kommunen bedriver en strategisk fastighetsplanering och effektiv fastighetsförvaltning. Revisionen önskar att kommunstyrelsen lämnar synpunkter på de slutsatser som finns redovisade i rapporten.

De väsentligaste slutsatserna från granskningen sammanfattas av revisionen som rekommendationer till kommunstyrelsen:

- Utveckla arbetet med strategisk fastighetsplanering
- Utveckla arbetet med uppföljning och nyckeltal
- Säkerställa arbetet med tydliggörande av ansvarsfördelning
- Säkerställa att planering avseende egna åtaganden genomförs
- Tydliggöra reglemente och delegationsordning.

Kommunstyrelsens synpunkter och svar på rekommendationerna besvaras i bifogad bilaga, Yttrande – Granskning av fastigheter och lokaler.

Beslutsunderlag

Granskning av fastigheter och lokaler 2019, 2020-04-14.

Petra Norberg
Tf kanslichef

Eric Liljeström
Lokalsamordnare

Bilagor

Bilaga – Revisionsrapport – Granskning av fastigheter och lokaler

Bilaga - Yttrande gällande revision av fastigheter och lokaler

Kommunstyrelseförvaltningen
Petra Norberg, 0611-34 85 30
petra.norberg@harnosand.se

Yttrande gällande revisionens granskning av fastigheter och lokaler 2019

Kommunens revisorer har genomfört en granskning av fastigheter och lokaler. Uppdraget ingår i revisionsplanen för 2019. Syftet med granskningen är att bedöma om kommunen bedriver en strategisk fastighetsplanering och effektiv fastighetsförvaltning. Revisionen önskar att kommunstyrelsen lämnar synpunkter på de slutsatser som finns redovisade i rapporten, samt redovisar eventuella åtgärder som kommunstyrelsen tänker vidta och när de ska vara genomförda.

Revisionens rekommendationer, iakttagelser och bedömningar

Utveckla arbetet med strategisk fastighetsplanering, uppföljning och nyckeltal

Revisionen bedömer att det saknas en kommunövergripande och samlad analys av framtida behov av lokaler och strategisk plan för hur detta ska tillgodoses. Vi bedömer att uppföljningen behöver utvecklas, exempelvis genom att systematiskt använda relevanta nyckeltal, som ett led i att bedöma kostnadseffektivitet.

Vi ser positivt att det under år 2019 påbörjats ett aktivt arbete, under ledning av lokalgruppen. Vi uppfattar att arbetet har en hög prioritet och att det bedrivs med en tydlig struktur.

För att utveckla arbetet med strategisk fastighetsplanering ska Lokalgruppen ansvara för att samtliga styrelser/nämnder senast sista juni varje år, till Lokalgruppen, lämnar en strategisk plan över styrelsen/nämndens lokalbehov under den kommande fem-års perioden. Fokus i planen ska ligga på identifierade förändringar i lokalbehovet. Dessa ska vara grundade i fakta till exempel baserade på förändringar i demografi, kända kommande förändringar i lagstiftning eller andra kända eller planerade förändringar i styrelsen/nämndens ansvarsområde.
Lokalgruppen ska utifrån redovisade lokalbehov, lämna förslag baserat på ett helhetsperspektiv, till styrelser/nämnder och kommunstyrelsen på

långsiktiga förändringar och åtgärder avseende kommunens lokalförhyrningar. Förändringarna ska syfta till att kommunens verksamhetslokaler är väl anpassade till den verksamhet som bedrivs samt säkerställa ett effektivt resursutnyttjande såväl ekonomiskt som baserat på kommunens hållbarhetsmål.
Helhetsperspektivet ska bland annat redovisas såsom lokalförhyrning från Härnösands Kommuns egna bolag. Strategi för hur stor andel av verksamhetslokaler förhyrda av de egna bolagen, bör utformas i närtid.
Den första heltäckande strategiska planen för styrelser och nämnders lokalbehov ska lämnas till Lokalgruppen i juni 2021.

Lokalgruppen ska i samarbete med nämnder och förvaltningar utarbeta relevanta nyckeltal för att säkerställa ett yt- och kostnadseffektivt lokalutnyttjande. Nyckeltalen ska i första hand baseras relevanta jämförelsedata såsom hyreskostnad och lokalyta per elev/brukare/anställd eller liknande.
Arbetet med att utarbeta relevanta nyckeltal ska startas omgående och löpande utvecklas utifrån vid var tid efterfrågade beslutsunderlag.

Säkerställa arbetet med tydliggörande av ansvarsfördelning samt planering avseende egna åtaganden

Revisionen bedömer att det i huvudsak finns en avtalad ansvarsfördelning, men att den variation som finns mellan avtalen samt det tolkningsutrymme som kan finnas medför att det inte fungerar optimalt. Vidare anser revisionen att planering avseende egna åtaganden bör utvecklas.

Lokalgruppen ska säkerställa att det vid nytecknande eller förlängning av hyresavtal finns en tydlig ansvarsfördelning, en så kallad gränsdragningslista, som fördelar bland annat ansvaret för underhåll i den förhyrda lokalen mellan hyresvärd och hyresgäst. I möjligaste mån ska detta ansvar bäras av hyresvärden.

Samtliga nämnder ska inom ramen för sitt budgetarbete identifiera det underhållsansvar som åvilar nämnden avseende förhyrda verksamhetslokaler. En underhållsplan över de kommande tre åren ska upprättas och kostnadsberäknas såsom ett underlag för nämndens budget. Detta ska inkluderas i budgetarbetet för 2022 och därefter löpande för kommande år.

Tydliggöra reglemente och delegationsordning

Revisionen bedömer att det finns ett behov av att i reglemente och delegationsordning tydliggöra vad som gäller vid tecknande av hyresavtal. Gällande reglementet anser revisionen att kommunen bör överväga en begränsning i kommunstyrelsens beslutsmandat. Revisionen upplever också nämndernas mandat som otydligt. Vidare anser revisionen att delegationsordning bör ses över för att möjliggöra en ändamålsenlig hantering, framför allt gällande hyresobjekt som avser kortare avtalsperioder och mindre årshyror samt bostadslägenheter. Även förlängning av avtal bör tydliggöras.

Kommunstyrelseförvaltningen påbörjar arbetet med att utarbeta ett förslag på delegationsordning avseende tecknande av hyresavtal, ingå överenskommelser kring förändringar i förhyrda lokaler som medför utökade åtaganden för kommunen samt uppsägning för villkorsändring, avflyttning eller beslut om fortsatt förhyrning av lokaler. Förslag till beslut i kommunstyrelsen sker senast oktober 2020.

Revisionens slutsats är att kommunens strategiska fastighetsplanering behöver utvecklas och att ett arbete påbörjats för att säkerställa en effektiv fastighetsförvaltning.

Kommunstyrelsen ser revisionens bedömningar, rekommendationer som en möjlighet att leva upp till att kommunen framåt ska bedriva en strategisk fastighetsplanering och effektiv fastighetsförvaltning, och noterar att revisionen uppfattat det goda arbetet som är påbörjat.

Andreas Sjölander
Kommunstyrelsens ordförande

Härnösands kommuns revisorer

Till
Kommunstyrelsen

För kännedom:
Kommunfullmäktiges presidium

2020-04-09

Revisionsrapport "Granskning av fastigheter och lokaler"

KPMG har på uppdrag av kommunens revisorer genomfört en granskning av fastigheter och lokaler.

Revisionen önskar att kommunstyrelsen lämnar synpunkter på de slutsatser som finns redovisade i rapporten senast den 25 juni 2020. Av svaret bör det framgå vilka eventuella åtgärder som ska vidtas och när de beräknas vara genomförda.

Svaret skickas till Lena Medin, KPMG (mailadress lena.medin@kpmg.se) för vidarebefordran till revisorerna.

För Härnösands kommuns revisorer

Sigge Tjärnlund
Ordförande

Ingrid Flodin
Vice ordförande

Bo-Anders Öberg
2:a vice ordförande

Granskning av fastigheter och lokaler

Rapport

Härnösands kommun

KPMG AB

2020-04-09

Antal sidor 10

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

Document classification: KPMG Confidential

Härnösands kommun
Granskning av fastigheter och lokaler

2020-04-09

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	2
2	Inledning/bakgrund	3
2.1	Syfte, revisionsfråga och avgränsning	3
2.2	Revisionskriterier	4
2.3	Metod	4
3	Resultat av granskningen	5
3.1	Fastighetsplanering	5
3.2	Förvaltning	7
3.3	Avtal	8
4	Slutsats och rekommendationer	10
4.1	Rekommendationer	10

© 2020 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification KPMG Confidential

1 Sammanfattning

Vi har av Härnösands kommuns revisorer fått i uppdrag att granska kommunens styrning och uppföljning av fastigheter och lokaler. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2019.

Syftet med granskningen är att bedöma om kommunen bedriver en strategisk fastighetsplanering och effektiv fastighetsförvaltning.

Vår sammanfattande bedömning utifrån granskningens syfte är att kommunens strategiska fastighetsplanering behöver utvecklas och att ett arbete har påbörjats för att säkerställa en effektiv fastighetsförvaltning.

Vi bedömer att det saknas en kommunövergripande och samlad analys av framtida behov av lokaler och strategisk plan för hur detta ska tillgodoses. Samtidigt ser vi positivt på det intensifierade arbete som skett under senare tid under ledning av lokalgruppen. Vidare bedömer vi att det finns ett behov av att tydliggöra reglemente och delegationsordning.

Utifrån vår bedömning och slutsats rekommenderar vi kommunstyrelsen att:

— utveckla arbetet med strategisk fastighetsplanering, se avsnitt 3.1.1.

— utveckla arbetet med uppföljning och nyckeltal, se avsnitt 3.1.1.

— säkerställa att arbetet med tydliggörande av ansvarsfördelning, se avsnitt 3.2.1.

— säkerställa att planering avseende egna åtaganden genomförs, se avsnitt 3.2.1.

— tydliggöra reglemente och delegationsordning, se avsnitt 3.3.1.

© 2020 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Confidential

2 Inledning/bakgrund

Vi har av Härnösands kommuns revisorer fått i uppdrag att granska kommunens styrning och uppföljning av fastigheter och lokaler. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2019.

Kommunens fastighetsbestånd, oavsett om fastigheterna ägs av kommunen eller om lokalerna disponeras genom hyreskontrakt, är i första hand till för att ge den kommunala verksamheten bra förutsättningar för att utföra sitt uppdrag. Det är samtidigt viktigt att fastigheternas ekonomiska värde bibehålls och att det finns en strategisk planering för hur fastighetsbeståndet ska utvecklas och förändras, som går i takt med den kommunala verksamhetens behov.

Det bör ske en löpande utvärdering av vilka fastigheter som ska bibehållas, förändras och avvecklas. Planeringen bör ske utifrån både verksamhetens behov och ekonomiska antaganden. Planeringen kan bestå av både en analys av verksamhetens framtida behov av lokaler, framtida hyresgästers förväntningar, en kartläggning av nuvarande skick och status på fastigheterna (både byggnader och mark), plan för att avyttra fastigheter, underhållsplaner för de fastigheter som ska behållas (både byggnader och mark) och investeringsplaner för de fastigheter som ska utvecklas.

Fastighetsförvaltningen ska ske på så effektivt sätt som möjligt, d.v.s. det ska finnas en löpande uppföljning och analys av både drift och avhjälpande underhåll för att frigöra resurser för det planerade underhållet, vilket vidmakthåller fastighetens ekonomiska värde.

Härnösands kommuns revisorer bedömer att det finns en *risk* att det saknas investeringsplaner och att kommunens lokaler inte används rationellt och effektivt vilket kan leda till större kostnader på sikt. Revisorerna bedömer att det är *väsentligt* utifrån både verksamhetens kvalitet i tjänsterna och kommunens ekonomi att kommunen bedriver en ändamålsenlig och effektiv fastighetsförvaltning.

2.1 Syfte, revisionsfråga och avgränsning

Syftet med granskningen är att bedöma om kommunen bedriver en strategisk fastighetsplanering och effektiv fastighetsförvaltning.

© 2020 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Confidential

Granskningen ska besvara följande revisionsfrågor:

- Finns en dokumenterad strategisk fastighetsplanering, t ex i form av analys av verksamhetens framtida behov av lokaler, status på fastigheterna och investeringsbehov?
- Är processen och rutiner kring arbetet med planering och uppföljning av kommunala lokaler och fastigheter kartlagd och tydliggjord?
- Är det tydligt definierat vad som är investering (värdehöjande), planerat underhåll (bibehållande), avhjälpande underhåll (akut underhåll) och verksamhetsanpassningar (hyresgäststyrt)? Om det i hyresavtalen är tydliggjort om det är fastighetsägaren eller kommunen som står för dessa kostnader?
- Finns rutiner och avtal som tydliggör ansvar och vilket underlag kommunstyrelsen som ägarrepresentant får för att löpande följa fastighetsförvaltningens effektivitet?

Som tillägg beslutas att granska om delegationsordningen vad gäller att teckna hyresavtal är ändamålsenlig. Avtal tecknade under år 2019 inhämtas för kontroll mot delegationsordning.

Granskningen avser kommunstyrelsen, med fokus på kommunala verksamhetslokaler vilka i allt väsentligt förhyrs av kommunala bolag och privata fastighetsägare.

2.2 Revisionskriterier

Vi har bedömt om rutinerna uppfyller

- Kommunallagen 6 kap § 6
- Tillämpbara interna regelverk och policys

2.3 Metod

Granskningen har genomförts genom:

- Dokumentstudier av dokument såsom reglemente, protokoll, projektdirektiv, lokalförteckning och avtal.
- Intervjuer med berörda tjänstemän, kommunchef, lokalsamordnare och VD Härnösands kommunfastigheter.
- Kontroll av avtal tecknade under 2019

Rapporten är faktakontrollerad av lokalsamordnare.

© 2020 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Confidential

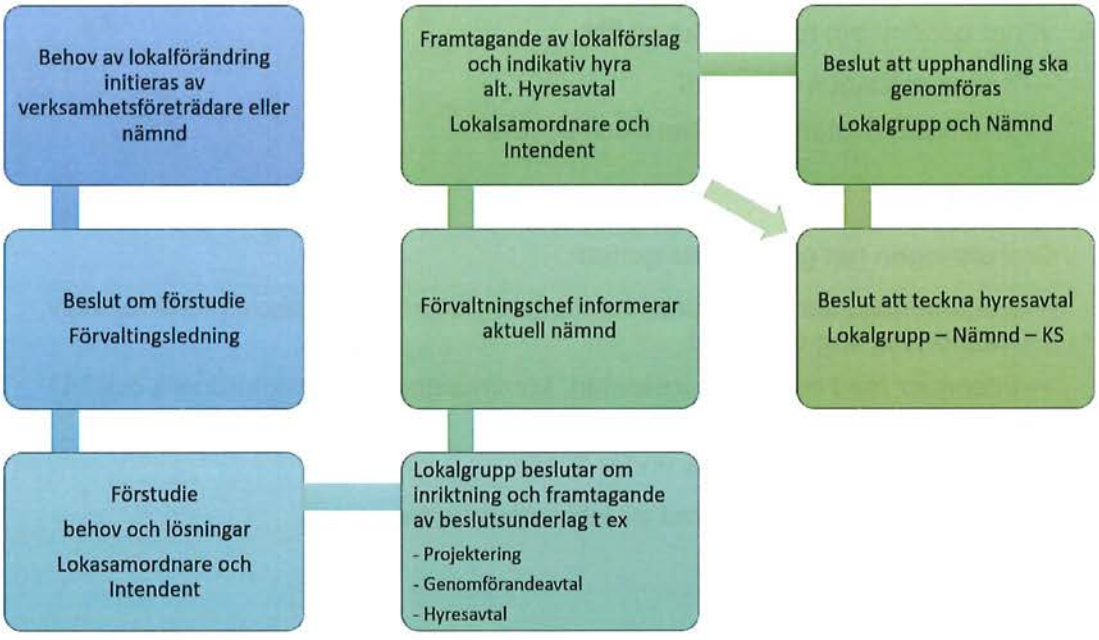
3 Resultat av granskningen

3.1 Fastighetsplanering

Enligt reglementet[1] har kommunstyrelsen det övergripande ansvaret för kommunens lokalförsörjning. Respektive styrelse/nämnd ansvarar för planering av nämndens behov av lokaler. Behovet ska anmälas till den av kommunstyrelsen utsedda lokalgruppen. Vid förhyrning av lokaler för tre år eller längre eller en årlig hyra överstigande tio (10) prisbasbelopp beslutar kommunstyrelsen.

Kommunstyrelsen gav under våren 2019 ett utredningsuppdrag till kommundirektören gällande samordning och organisation av lokaler i kommunen.[2] Under hösten har ett arbete påbörjats för att utveckla struktur och tydlighet i arbetet med lokalförsörjning. Bland annat har en lokalsamordnare anställts för ett år och lokalgruppen har under hösten gjort en nystart. Lokalgruppen består av kommundirektör, samtliga förvaltningschefer och VD för Härnösandshus. Till lokalgruppen finns en beredningsgrupp, som består av lokalsamordnaren och intendenter från kommunstyrelsekontoret, socialförvaltningen och skolförvaltningen.

Beslutsflödet vid större lokalförändringar har tydliggjorts och fastställts av lokalgruppen. Upplägget syftar till att det finns ett koncerntänk och säkerställa väl genomarbetade underlag och beslut. Se figur nedan.

Figur: Beslutsflöde större lokalförändringar, beslutad av lokalgruppen 2019-12-11.

[1] Gemensamt reglemente, Lokalförsörjning § 39-41, 2019-03-25.
[2] KS § 85, 2019-05-07.

© 2020 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Confidential

Enligt intervjuade har förvaltningarna haft lite olika typ av lokalplanering. Skolförvaltningen genomförde en kartläggning år 2013 av alla lokaler, som ledde till vissa strukturförändringar. Kartläggningen uppdaterades år 2017, och tanken är att den ska uppdateras med några års mellanrum. För närvarande pågår en översyn av grundskolelokaler. Socialförvaltningen har främst varit inriktad på framtida behov, särskilt gällande särskilda boenden för äldre och funktionshindrade (LSS). Inom övriga verksamheter är lokalbehoven mer stabila över tid eller har hanterats mer löpande. Ett antal projekt pågår som avser främst att planera och hantera behov på kort sikt, dvs de närmaste åren.

Projekt	Beräknad beslutspunkt
A. Nya SOL boende platser	2020-05
B. Lokaler för daglig verksamhet	2020-01
C. Lokaler för korttidsboende	2020-03
D. Nya platser i särskilt boende för äldre	2020-02
E. Översyn lokalbehov för verksamheterna Lupinen och anhörigcentrum	2020-02
F. Omflyttning i Stadshuset	2020-01
G. Översyn lokaler för Norrdans	2020-03
H. Tillgänglighetsanpassning Teatern	2020-02
I. Ombyggnad Maskinhallen	2020-01

Tabell: Rapport pågående projekt, lokalgruppens protokoll 2019-12-11.

En del i beredningsgruppens löpande arbetet är att alla uppsägningsbara kontrakt ses över och bereds för hantering i lokalgruppen. Kontrakten kan exempelvis förlängas eller omförhandlas. Under perioden 2022 till 2025 är det totalt 16 uppsägningsbara kontrakt.

För den mer långsiktiga planeringen är enligt intervjuade tanken att genomföra utredningar utifrån den modell som skolförvaltningen använt, samt utveckla arbetet med uppföljning och nyckeltal. Som exempel nämns behovet av att komplettera med nyckeltal som exempelvis kostnad per brukare etc.

3.1.1 Bedömning

Vi bedömer att det saknas en kommunövergripande och samlad analys av framtida behov av lokaler och strategisk plan för hur detta ska tillgodoses.

Vi ser positivt att det under år 2019 påbörjats ett aktivt arbete, under ledning av lokalgruppen. Vi uppfattar att arbetet har en hög prioritet och att det bedrivs med en tydlig struktur. Det anser vi vara en nödvändig förutsättning då det parallellt behöver hanteras lösningar på i tiden närliggande behov i verksamheterna, samtidigt som det mer långsiktiga perspektivet behöver beaktas och utvecklas.

© 2020 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Confidential

Vi bedömer att uppföljningen behöver utvecklas, exempelvis genom att systematiskt använda relevanta nyckeltal, som ett led i att bedöma kostnadseffektivitet.

3.2 Förvaltning

Härnösands kommun äger endast ett fåtal lokaler, såsom f.d. Lärarhögskolan och Centralstationen, vilka förvaltas av det kommunala fastighetsbolaget Härnösands kommunfastigheter. I huvudsak hyr kommunen därför lokaler från Härnösands kommunfastigheter samt privata fastighetsägare. Bland annat skolor, förskolor och äldreboenden såldes år 2007 till privat fastighetsägare och i samband med det tecknades hyresavtal med en genomsnittlig kontraktslängd på 17 år.

Det finns inte en av kommunen generellt tillämpad definition av vad som är investering, underhåll och verksamhetsanpassningar. Enligt intervjuade finns det kopplat till de flesta avtal bl.a. en gränsdragningslista över hyresvärdens respektive hyresgästens ansvar för att genomföra respektive bekosta olika underhållsåtgärder. Utifrån våra stickprov finns en sådan gränsdragningslista i samtliga fall utom ett. I det fallet rör det sig om en mindre lokal med begränsad avtalstid. Dock förekommer frekvent tolkningsdiskussioner med hyresvärdar om vem som ansvarar för olika åtgärder. Vidare har noterats brister i planering gällande hyresgästens egna åtaganden samt en stor variation mellan avtalen i ansvarsfördelningen. För närvarande pågår ett arbete med att ta fram verksamhetsanpassade gränsdragningslistor, som kan användas när nya avtal tecknas.

Av protokoll från lokalgruppen framgår också att aktiv genomgång av uppsägningsbara avtal sker, vilket har medfört att flera avtal sagts upp under senare tid för villkorsändring av exempelvis vilket underhåll som ska ingå. För att tydliggöra roller och ansvar har kontaktytor mot fastighetsägare definierats.

Nivå	Ärende	Bereder	Beslutar	Kommentar
1	Felanmälningar	Enhetschef, rektor eller den som delegerats ansvaret		
2	Löpande frågor avseende brister i lokaler, myndighetsfrågor, skador, löpande och planerat underhåll	Intendent	Intendent	Hanteras i första hand på driftmöten
3	Mindre anpassningar och lokalförändringar som bekostas av Härnösands Kommun, inom ram, mot faktura	Intendent	Förvaltningschef / förvaltningsledning	Behov initieras av enhetschef, rektor eller motsvarande via e-tjänst, intendent bereder och tar fram kostnad i första hand via interna verksamheter såsom Resursgruppen alternativt via ramavtalsentreprenör.
4	Avtalsfrågor, gränsdragningsfrågor, större anpassningar och förändringar som medför tilläggsavtal och utökad hyreskostnad	Lokalsamordnare + intendent	Lokalsamordnare - Förvaltningschef - Lokalgrupp - Nämnd - KS	Beslut fattas av delegerad instans
5	Övergripande samarbetsfrågor på strategiskt plan	Lokalsamordnare + Kommundirektör	Kommundirektör - Lokalgrupp - KS	

Figur: Kontaktytor mot fastighetsägare, beslutad av lokalgruppen 2019-12-11.

© 2020 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Confidential

Kontaktytorna ska även ses i kombination med det beslutsflöde som redovisades tidigare. Beslutsflödet syftar även till att undvika eller minimera olika typer av tilläggsbeställningar. I de fall verksamhetsanpassningar är aktuella att genomföra kan det ske genom exempelvis tilläggsavtal, som förhandlas fram i det specifika fallet.

Ägardialog genomförs kvartalsvis, där bolagets verksamhet och utveckling redovisas. Dock kan noteras att kommunstyrelsen i sin helhet inte deltar vid ägardialogen. Vidare ingår som ovan nämnts Härnösandshus VD i kommunstyrelsens lokalgrupp.

3.2.1 Bedömning

Vi bedömer att det i huvudsak finns en avtalad ansvarsfördelning, men att den variation som finns mellan avtalen samt det tolkningsutrymme som kan finnas medför att det inte fungerar optimalt.

Vi noterar det pågående arbetet med att aktivt hantera uppsägningsbara kontrakt samt tydliggöra kontaktytor som grund för en effektiv hantering inom området. Vidare anser vi att planering avseende egna åtaganden bör utvecklas.

Vi noterar att ägardialog sker regelbundet, där bolagets verksamhet och utveckling redovisas.

3.3 Avtal

Enligt reglementet[3] anges att vid förhyrning av lokaler för tre år eller längre eller en årlig hyra överstigande tio (10) prisbasbelopp beslutar kommunstyrelsen. Däremot framgår inte tydligt av reglementet avseende förhyrning som gäller under ovanstående gränser. Det framgår heller inte att det finns en begränsning i kommunstyrelsens beslutsmandat.

Enligt delegationsordningar finns ingen delegering gällande lokaler för kommunstyrelsen, samhällsnämnden, skolnämnden och socialnämnden. Enligt arbetslivsnämndens delegationsordning är förvaltningschef delegat vid förhyrning av lokaler upp till 3 år och med en årlig hyra understigande 10 basbelopp.

Vi har erhållit åtta avtal tecknade avseende år 2019 som sammanställts i nedanstående tabell.

Hyresobjekt	Signerat av	Avtalsperiod	Årshyra kr
Biblioteksfilial	Kommundirektör	2 år	81 600
Hemtjänstlokaler	Kommundirektör	3 år	218 000
Hemtjänstlokaler	Kommundirektör	3 år	432 450
Kontor	Skolchef	2 år	95 000

[3] Gemensamt reglemente, Lokalförsörjning § 41, 2019-03-25.

© 2020 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Confidential

Personalutrymmen	Kommundirektör	3 år	75 300
Tilläggsavtal – persienner	Ekonomichef	1 år	51 600
Bostadslägenhet	Framgår ej	*	30 000
Bostadslägenhet	Kan ej tydas	*	78 864

** Tills vidare med 3 månaders uppsägningstid.*

Fyra avtal är undertecknade av kommundirektör, en av ekonomichef, en av skolchef samt två där befattningshavare inte går att tyda. Tre avtal är tecknade för en treårsperiod, och avtalen gällande bostadslägenheter är tills vidare med tre månaders uppsägningstid. Inget av avtalen överstiger en årshyra om tio prisbasbelopp.

Vid genomgång av protokoll framgår att kommunstyrelsen beslutat att anta hyresavtalen gällande hemtjänstlokaler och personalutrymmen. Beslut gällande övriga hyresobjekt har inte noterats vid genomgång av protokoll av kommunstyrelsen, skolnämnden och socialnämnden.

Dock har kommunstyrelsen tidigare beslutat[4] att ”nämnd/förvaltning inte får ingå avtal om hyra eller köp av lokaler eller förlängning av gällande hyresavtal eller genomföra mer omfattande omdisponeringar, ombyggnationer och renoveringar av egna lokaler, utan skriftligt godkännande från kommunledningskontoret. Från detta undantas tillfälliga engångsförhyrningar för kortare tid än sex månader.” Det tolkas för närvarande som att lokalgruppen motsvarar kommunledningskontoret.

Enligt erhållna uppgifter pågår en översyn av delegationsordning gällande lokaler, som förväntas vara klar inom kort.

3.3.1 Bedömning

Vi bedömer att det finns ett behov av att i reglemente och delegationsordning tydliggöra vad som gäller vid tecknande av hyresavtal. Gällande reglementet anser vi att kommunen bör överväga en begränsning i kommunstyrelsens beslutsmandat. Vi upplever också nämndernas mandat som otydligt.

Vidare anser vi att delegationsordning bör ses över för att möjliggöra en ändamålsenlig hantering, framför allt gällande hyresobjekt som avser kortare avtalsperioder och mindre årshyror samt bostadslägenheter. Även förlängning av avtal bör tydliggöras.

[4] KS § 141, 2005-10-06.

© 2020 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Confidential

4 Slutsats och rekommendationer

Vår sammanfattande bedömning utifrån granskningens syfte är att kommunens strategiska fastighetsplanering behöver utvecklas och att ett arbete har påbörjats för att säkerställa en effektiv fastighetsförvaltning.

4.1 Rekommendationer

Utifrån vår bedömning och slutsats rekommenderar vi kommunstyrelsen att:

- utveckla arbetet med strategisk fastighetsplanering, se avsnitt 3.1.1.
- utveckla arbetet med uppföljning och nyckeltal, se avsnitt 3.1.1.
- säkerställa att arbetet med tydliggörande av ansvarsfördelning, se avsnitt 3.2.1.
- säkerställa att planering avseende egna åtaganden genomförs, se avsnitt 3.2.1.
- tydliggöra reglemente och delegationsordning, se avsnitt 3.3.1.

Datum som ovan

KPMG AB

Lena Medin
Certifierad kommunal revisor

Mikael Lindberg
Kommunal revisor

Detta dokument har upprättats enbart för i dokumentet angiven uppdragsgivare och är baserat på det särskilda uppdrag som är avtalat mellan KPMG AB och uppdragsgivaren. KPMG AB tar inte ansvar för om andra än uppdragsgivaren använder dokumentet och informationen i dokumentet. Informationen i dokumentet kan bara garanteras vara aktuell vid tidpunkten för publicerandet av detta dokument. Huruvida detta dokument ska anses vara allmän handling hos mottagaren regleras i offentlighets- och sekretesslagen samt i tryckfrihetsförordningen.

© 2020 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Confidential

Tillväxtavdelning
Uno Jonsson, 0611-34 82 52

Kommunstyrelsen

SPRINT 2019-2021 Samverkansprojekt regional innovation och tillväxt Västernorrlands incubator

Förslag till beslut

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta

att finansiera basverksamhet av BizMaker, med 275 000 kr/år även under 2021,

att kostnaden för 2021 belastar kommunstyrelsens projektbudget.

Beskrivning av ärendet

Bakgrund

Härnösands kommun har sedan en lång tid tillbaka ett medlemskap i Åkrokens ideella förening som äger Åkroken Science Park AB även kallat BizMaker.

I Härnösand finns BizMaker lokaliserade på sambiblioteket och driver bland annat ett strukturfondsprojekt (SPRINT).

Sprint innehåller flera olika fokusområden:

1. Affärsutveckling
2. Samverkan (Arbetsmodeller och processer)
3. Positionering
4. Mångfald/jämställdhet

Projektets målgrupp är i första hand regionens idégivare och entreprenörer som har ambitionen att skapa Startup bolag. Genom projekt SPRINT vill kommunerna fortsätta arbetet med att etablera en hållbar regional inkubator i region Västernorrland.

Projektet har även en viktig koppling till den verksamhet som Härnösands kommun själva bygger upp kring Sambiblioteket. Externa aktörer i Sambiblioteket är just nu Business Sweden, High Coast Invest, Almi Företagspartner, Almi Invest, BizMaker med deras företag, HNEF och Nyföretagarcentrum.

Basfinansiering

Den regionala inkubatorn kommer bland annat att göra en del av sitt affärsutvecklingsprogram inom BizMakers ordinarie verksamhet vilket

ligger utanför projektansökan. Detta innebär att en basfinansiering måste tillföras för genomförande.

Tillväxtavdelningen är positiv till den verksamhet som byggts upp kring BizMaker på Sambiblioteket. Andemeningen gällande basfinansieringen i det förra beslutet vara att vi skulle säkerställa att processen för en långsiktig drift av verksamheten skulle pågå. Idag jobbar kommunerna och regionen med detta, de kommer att vara en process men förhoppningsvis är vi klara och överens innan BizMakers projekt SPRINT är slut.

Beslutsunderlag

Prokollsutdrag kommunstyrelsen 2018-09-04 §155

Prokollsutdrag kommunstyrelsens arbetsutskott 2018-08-21 §57

Lars Liljedahl
Kommundirektör

Uno Jonsson
Tillväxtchef

Bilagor

SPRINT – fördjupad projektansökan (2018-08-09)

§ 57

Dnr 2018-000311 140

SPRINT 2019-2021 Samverkansprojekt regional innovation och tillväxt Västernorrlands incubator

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen besluta

att delta och medfinansiera projektet SPRINT 2019–2021, kostnaden fördelas mellan åren 2019-2021 med 275 000 kr/år och med 33 333 kr i egen insatt tid/år, under förutsättning att beslut tas enligt bifogad finansieringsplan hos deltagande medfinansiärer,

att utöver enligt projektet ovan finansiera en basverksamhet av BizMaker incubator, med 275 000 kr/år under år 2019 och år 2020,

att uppdra till kommundirektören att återkomma med förslag på en permanent regional organsation kring innovation från och med 2021 samt

att kostnaden om totalt 550 000 kr för år 2019 tas ur kommunstyrelsens projektbudget och att resterande del 550 000 kr/år under åren 2020-2021 beaktas i kommande budgetarbete.

Yttranden

I ärendet yttrar sig Anders Gäfvert (M) och Fred Nilsson (S).

Yrkanden

Anders Gäfvert (M) yrkar att ärendet ska föras vidare till kommunstyrelsen utan eget förslag.

Fred Nilsson (S) yrkar bifall till liggande förslag.

Propositionsordning

Ordförande finner att det föreligger två förslag till beslut: liggande förslag och Anders Gäfverts (M) förslag.

Ordförande frågar om kommunstyrelsens arbetsutskott avser att besluta i enlighet med liggande förslag.

Ordförande frågar om kommunstyrelsens arbetsutskott avser att besluta i enlighet med Anders Gäfverts (M) förslag.

Ordförande finner att kommunstyrelsens arbetsutskott har beslutat i enlighet med liggande förslag.

Reservation

Ledamöterna från Moderaterna och Liberalerna reserverar sig till förmån för eget yrkande med motiveringen att information, utvärdering och uppföljning rörande EU-projektet VINK och BizMaker Härnösand görs fram till och med 30 juni 2018 och delges ledamöterna i Kommunstyrelsen innan beslut tas.

Bakgrund

Härnösands kommun har sen länge ett medlemskap i Åkrokens ideella förening och tog beslut 2015-11-03 om att medfinansiera en Regional inkubator i Västernorrland ledd av Åkroken Science park med därtill tillhörande EU-projekt VINK 2016–2018.

Under projekttiden har verksamheten utvecklats till BizMaker, en regional företagsinkubator med kontor på sju orter i Västernorrland. BizMaker erbjuder kreativa kontorsmiljöer och en effektiv process för utveckling av människor, affärer och nya tillväxtföretag. Förutom olika program erbjuds nätverk och aktiviteter för att matcha inkubatorns startups mot kapital och kompetens och för att utveckla interna processer.

I Härnösand finns BizMaker lokaliserade på sambiblioteket. Flera positiva effekter har tillkommit i form av startups som gör affärer på internationell marknad, attraherar kapital och rekryterar fler medarbetare.

– Projekt VINK är ett bra exempel på hur en region samlat kompetent affärsstöd i BizMaker och samtidigt spridit sitt erbjudande till hela regionen. Kommunernas och regionens långsiktiga engagemang i att bygga upp ett effektivt innovationsstödsystem hoppas jag är inspirerande för fler, säger Regina Summer, Tillväxtverkets enhetschef för Miljö och Innovation.

Resultatet av projektet visar fram till maj 2018 följande effekter:

- 950 utvärderade idéer

- 130 coachade startups

- 31 bolag har gjort affärer på internationell marknad

- 102 miljoner kronor i attraherat kapital

- 74 nya rekryteringar

Projektet har bidragit till ett stort intresse och engagemang i regionen och tillsammans har kommunerna och region Västernorrland förberett för en fortsatt projektsatsning

Beskrivning av projektet
Det krävs ett långsiktigt arbete för att skapa en verkligt hållbar regional tillväxtmotor. Kommunerna i länet ser ett behov av att fortsätta utveckla inkubatorsystemet för affärsrådgivning för att stötta och hjälpa ännu fler idégivare och entreprenörer.

För att kunna erbjuda startups i en av Sveriges vassaste regionala inkubatorverksamheter med affärsutvecklingsprogram för acceleration, spets och bredd så finns ett behov av att processen fortgår med att utveckla systemet för affärsutveckling genom samhandling inom kommande projekt SPRINT.

Identifierade utvecklingsområden

1. Affärsutveckling
2. Samverkan (Arbetsmodeller och processer)
3. Positionering
4. Mångfald/jämställdhet

Projektets målgrupp är i första hand regionens idégivare och entreprenörer som har ambitionen att skapa Startup bolag. Därefter det etablerade näringslivet som vill ligga i framkant gällande innovationsutveckling och entreprenörskap. Till detta myndigheter och organisationer som tillsammans arbetar med att utveckla entreprenörskap och talangfulla människor för att skapa en attraktiv region. Genom projekt SPRINT vill kommunerna fortsätta arbetet med att etablera en hållbar regional inkubator i region Västernorrland.

En viktig koppling har projektet även till den verksamhet som Härnösands kommun själva kommer att bygga kring sambiblioteket. Tillsammans med Business Sweden, High Coast Invest, Almi Företagspartner, Almi Invest, kommunens tillväxtavdelning och kommunikationsenhet samt Härnösands Näringslivs Ekonomisk Förening (HNEF) skapas en miljö för idéprocesser, evenemang och möten.

Projekt SPRINT matchar utmaningarna i kommunens Tillväxtstrategi och delstrategi företagsamhet: Kreativt entreprenörskap – i en bredd av branscher och där möten mellan människor leder till kreativitet och utveckling i både gamla och nya branscher. Projektet har även koppling mot kommunens övergripande mål om att verka för ett näringsliv med mångsidig arbetsmarknad där klimatet för entreprenörskap och innovation ska vara gott.

Projektet stöds även av länets RUS (regional utvecklingsstrategi) genom projektets övergripande mål om att långsiktigt etablera en regional inkubator som verkar för ökad tillväxt och innovationskraft. Det handlar om att attrahera fler företag till region Västernorrland genom att arbeta med innovation i ett bredare perspektiv och med ökat fokus på företag med en internationell tillväxtpotential.

Basfinansiering
Delar av BizMakers inkubatorsprogram är från år 2019 en del av Åkroken Science park ordinarie erbjudande och ligger utanför projekt SPRINT. Det omfattar följande tjänster och aktiviteter.

- Affärsrådgivning
- Business Incubator
- Accelerator
- Business Bootcamp

Den regionala inkubatorn kommer att göra en del av sitt affärsutvecklingsprogram inom BizMakers ordinarie verksamhet vilket ligger utanför projektansökan. Detta innebär att en basfinansiering måste tillföras projektet för att genomförande av ovan tjänster.

För att regionen år 2022 ska ha skapat en väl avvägd och behovsstyrd verksamhet som är väl balanserad mot behov av innovation och acceleration så behövs ett tydligt arbete av styrgrupp mot en ordinarie organisation. Den strategi för genomförda och planerade projekt som verksamheten har byggt upp ska leda till att en ordinarie verksamhet har långsiktigt stöd och finansiering från regionens kommuner. Ett nytt avgörande om fortsatt basfinansiering för år 2021 ska därför tas senast 31 maj år 2020 av kommunens tillväxtchef för att säkerställa en aktiv process mot detta mål.

Genomförande
Arbetet kommer att göras i bred samverkan med alla länets kommuner, Region Västernorrland samt samverkansaktörer inom innovationsstödsystemet som ALMI, Mittuniversitetet, Rise-Processum, BRON Innovation, Norrlandsfonden, Handelskammaren och Coompanion.

Socialt perspektiv
Genomförande av projektet och därtill fler nya företag ger Härnösand ökad konkurrenskraft och fler jobb. BizMaker är projektpartner med Ideon Innovation i projektet The Yes Way och kommer därmed att arbeta aktivt med metoder som tas fram för att öka jämställdheten bland entreprenörer inom den regionala inkubatorn.

Ekologiskt perspektiv
Hållbarhetsperspektivet ska tydligt vävas in i projektets affärsutvecklingsinsatser.

Ekonomiskt och juridiskt perspektiv
Beslutet får konsekvens på kommunens budget. De positiva effekterna av projektet kan ge nya företag ökad exportmognad och konkurranskraft vilket i ger positiv effekt på kommunens skatteintäkter.

Beslutsunderlag

Kommunstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2018-08-08
SPRINT - Fördjupad projektansökan ver.6
Ansökan SPRINT

_____

§ 155

Dnr 2018-000311 140

SPRINT 2019-2021 Samverkansprojekt regional innovation och tillväxt Västernorrlands incubator

Kommunstyrelsens beslut

Kommunstyrelsen beslutar

att delta och medfinansiera projektet SPRINT 2019–2021, kostnaden fördelas mellan åren 2019-2021 med 275 000 kr/år och med 33 333 kr i egen insatt tid/år, under förutsättning att beslut tas enligt bifogad finansieringsplan hos deltagande medfinansiärer,

att utöver enligt projektet ovan finansiera en basverksamhet av BizMaker incubator, med 275 000 kr/år under år 2019 och år 2020,

att uppdra till kommundirektören att återkomma med förslag på en permanent regional organsation kring innovation från och med 2021 samt

att kostnaden om totalt 550 000 kr för år 2019 tas ur kommunstyrelsens projektbudget och att resterande del 550 000 kr/år under åren 2020-2021 beaktas i kommande budgetarbete.

Yttranden

I ärendet yttrar sig Anders Gäfvert (M), Andreas Sjölander (S), Fred Nilsson (S) och RosMarie Sandin (L).

Yrkanden

Anders Gäfvert (M) yrkar avslag på liggande förslag.

Andreas Sjölander (S) yrkar bifall till liggande förslag.

Propositionsordning

Ordförande finner att det föreligger två förslag till beslut, liggande förslag samt Anders Gäfverts (M) förslag.

Ordförande frågar om kommunstyrelsen avser att besluta i enlighet med liggande förslag.

Ordförande frågar om kommunstyrelsen avser att besluta i enlighet med Anders Gäfverts (M) förslag.

Ordförande finner att kommunstyrelsen har beslutat i enlighet med liggande förslag.

Reservation

Samtliga ledamöter i Moderaterna och Liberalerna reserverar sig till förmån för Anders Gäfverts (M) förslag med följande motivering: Ur tidigare angränsande projekt har det endast skapats två jobb och med tanke på kommunens allt sämre ekonomi är det inte kommunens uppgift att i första hand vara medfinansiär till dylika projekt.

Jäv

Mona Sundin (S) anmäler sig jävig och deltar inte i beslutet.

Bakgrund

Härnösands kommun har sen länge ett medlemskap i Åkrokens ideella förening och tog beslut 2015-11-03 om att medfinansiera en Regional inkubator i Västernorrland ledd av Åkroken Science park med därtill tillhörande EU-projekt VINK 2016–2018.

Under projekttiden har verksamheten utvecklats till BizMaker, en regional företagsinkubator med kontor på sju orter i Västernorrland. BizMaker erbjuder kreativa kontorsmiljöer och en effektiv process för utveckling av människor, affärer och nya tillväxtföretag. Förutom olika program erbjuds nätverk och aktiviteter för att matcha inkubatorns startups mot kapital och kompetens och för att utveckla interna processer.

I Härnösand finns BizMaker lokaliserade på sambiblioteket. Flera positiva effekter har tillkommit i form av startups som gör affärer på internationell marknad, attraherar kapital och rekryterar fler medarbetare.

– Projekt VINK är ett bra exempel på hur en region samlat kompetent affärsstöd i BizMaker och samtidigt spridit sitt erbjudande till hela regionen. Kommunernas och regionens långsiktiga engagemang i att bygga upp ett effektivt innovationsstödsystem hoppas jag är inspirerande för fler, säger Regina Summer, Tillväxtverkets enhetschef för Miljö och Innovation.

Resultatet av projektet visar fram till maj 2018 följande effekter:

- 950 utvärderade idéer

- 130 coachade startups

- 31 bolag har gjort affärer på internationell marknad

- 102 miljoner kronor i attraherat kapital

- 74 nya rekryteringar

Projektet har bidragit till ett stort intresse och engagemang i regionen och tillsammans har kommunerna och region Västernorrland förberett för en fortsatt projektsatsning

Beskrivning av projektet
Det krävs ett långsiktigt arbete för att skapa en verkligt hållbar regional tillväxtmotor. Kommunerna i länet ser ett behov av att fortsätta utveckla inkubatorsystemet för affärsrådgivning för att stötta och hjälpa ännu fler idégivare och entreprenörer.

För att kunna erbjuda startups i en av Sveriges vassaste regionala inkubatorverksamheter med affärsutvecklingsprogram för acceleration, spets och bredd så finns ett behov av att processen fortgår med att utveckla systemet för affärsutveckling genom samhandling inom kommande projekt SPRINT.

Identifierade utvecklingsområden:

1. Affärsutveckling
2. Samverkan (Arbetsmodeller och processer)
3. Positionering
4. Mångfald/jämställdhet

Projektets målgrupp är i första hand regionens idégivare och entreprenörer som har ambitionen att skapa Startup bolag. Därefter det etablerade näringslivet som vill ligga i framkant gällande innovationsutveckling och entreprenörskap. Till detta myndigheter och organisationer som tillsammans arbetar med att utveckla entreprenörskap och talangfulla människor för att skapa en attraktiv region. Genom projekt SPRINT vill kommunerna fortsätta arbetet med att etablera en hållbar regional inkubator i region Västernorrland.

En viktig koppling har projektet även till den verksamhet som Härnösands kommun själva kommer att bygga kring sambiblioteket. Tillsammans med Business Sweden, High Coast Invest, Almi Företagspartner, Almi Invest, kommunens tillväxtavdelning och kommunikationsenhet samt Härnösands Näringslivs Ekonomisk Förening (HNEF) skapas en miljö för idéprocesser, evenemang och möten.

Projekt SPRINT matchar utmaningarna i kommunens Tillväxtstrategi och delstrategi företagsamhet: Kreativt entreprenörskap – i en bredd av branscher och där möten mellan människor leder till kreativitet och utveckling i både gamla och nya branscher. Projektet har även koppling mot kommunens övergripande mål om att verka för ett näringsliv med mångsidig arbetsmarknad där klimatet för entreprenörskap och innovation ska vara gott.

Projektet stöds även av länets RUS (regional utvecklingsstrategi) genom projektets övergripande mål om att långsiktigt etablera en regional inkubator som verkar för ökad tillväxt och innovationskraft. Det handlar om att attrahera fler företag till region Västernorrland genom att arbeta med

innovation i ett bredare perspektiv och med ökat fokus på företag med en internationell tillväxtpotential.

Basfinansiering
Delar av BizMakers inkubatorsprogram är från år 2019 en del av Åkroken Science park ordinarie erbjudande och ligger utanför projekt SPRINT. Det omfattar följande tjänster och aktiviteter.

Affärsrådgivning

Business Incubator

Accelerator

Business Bootcamp

Den regionala inkubatorn kommer att göra en del av sitt affärsutvecklingsprogram inom BizMakers ordinarie verksamhet vilket ligger utanför projektansökan. Detta innebär att en basfinansiering måste tillföras projektet för att genomförande av ovan tjänster.

För att regionen år 2022 ska ha skapat en väl avvägd och behovsstyrd verksamhet som är väl balanserad mot behov av innovation och acceleration så behövs ett tydligt arbete av styrgrupp mot en ordinarie organisation. Den strategi för genomförda och planerade projekt som verksamheten har byggt upp ska leda till att en ordinarie verksamhet har långsiktigt stöd och finansiering från regionens kommuner. Ett nytt avgörande om fortsatt basfinansiering för år 2021 ska därför tas senast 31 maj år 2020 av kommunens tillväxtchef för att säkerställa en aktiv process mot detta mål.

Genomförande
Arbetet kommer att göras i bred samverkan med alla länets kommuner, Region Västernorrland samt samverkansaktörer inom innovationsstödsystemet som ALMI, Mittuniversitetet, Rise-Processum, BRON Innovation, Norrlandsfonden, Handelskammaren och Coompanion.

Socialt perspektiv
Genomförande av projektet och därtill fler nya företag ger Härnösand ökad konkurrenskraft och fler jobb. BizMaker är projektpartner med Ideon Innovation i projektet The Yes Way och kommer därmed att arbeta aktivt med metoder som tas fram för att öka jämställdheten bland entreprenörer inom den regionala inkubatorn.

Ekologiskt perspektiv
Hållbarhetsperspektivet ska tydligt vävas in i projektets affärsutvecklingsinsatser.

Ekonomiskt och juridiskt perspektiv
Beslutet får konsekvens på kommunens budget. De positiva effekterna av

projektet kan ge nya företag ökad exportmognad och konkurranskraft vilket i ger positiv effekt på kommunens skatteintäkter.

Projekt SPRINT matchar utmaningarna i kommunens Tillväxtstrategi och delstrategi företagsamhet: Kreativt entreprenörskap – i en bredd av branscher och där möten mellan människor leder till kreativitet och utveckling i både gamla och nya branscher. Projektet har även koppling till kommunens övergripande mål om att verka för ett näringsliv med mångsidig arbetsmarknad där klimatet för entreprenörskap och innovation ska vara gott.

Projektet stöds även av länets RUS (regional utvecklingsstrategi) genom projektets övergripande mål om att långsiktigt etablera en regional inkubator som verkar för ökad tillväxt och innovationskraft. Det handlar om att attrahera fler företag till region Västernorrland genom att arbeta med innovation i ett bredare perspektiv och med ökat fokus på företag med en internationell tillväxtpotential.

Tillväxtavdelningen Härnösands kommun ser mycket positivt på den verksamhet som byggts upp kring BizMaker på Sambiblioteket och i resten av länet. Tillväxtavdelningen ser även möjligheter att docka in den regionala inkubatorn och låta den utvecklas och växlas upp och bli starkare i och med de möjligheter ser till samverkan via de tillväxt- och näringslivsaktiviteter som planeras i satsningen på Sambiblioteket. Tillväxtavdelningen kommer aktivt verka för att en permanent organisation kring inkubatorsverksamhet ska realiseras efter projektidens slut.

Därmed kommer Härnösands kommun att bidra till att inkubatorverksamheten i Härnösand och hela regionen blir ledande i Sverige.

Beslutsunderlag

Protokollsutdrag kommunstyrelsens arbetsutskott 2018-08-21 § 57
Kommunstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2018-08-08
SPRINT – Fördjupad projektansökan ver. 6
Ansökan SPRINT

_____

Kommunstyrelseförvaltningen
Eric Liljeström

Kommunstyrelsen

Samlokalisering av lokaler för daglig verksamhet

Förslag till beslut

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår kommunstyrelsen

att uppdra till kommundirektören att teckna hyresavtal avseende lokaler för samlad daglig verksamhet, enligt upprättat förslag till hyresavtal.

Beskrivning av ärendet

Socialförvaltningen har initierat en översyn av lokalerna för daglig verksamhet i syfte att försöka samordna några verksamheter till gemensamma lokaler. Målsättningen är att finna mer ändamålsenliga lokaler, minska ensamarbete och öka möjligheterna till samordning av personalresurser.

Berörda dagliga verksamheter som avses samlokaliseras är: Ringen, Villagruppen, Agda och Gullvivan, som tillsammans omfattar 18 brukare.

Lokalgruppen fick i uppdrag av Socialförvaltningen att inhämta lokalförslag och indikativa hyror från fastighetsägare, vilka sedan skulle presenteras för lokalgruppens medlemmar. Lokalgruppen enades om att föreslå nu liggande förslag till lokal för samlokalisering av daglig verksamhet. De nya lokalerna medger en utökning av verksamheten till totalt 21 brukare.

Den totala lokalhyran för nuvarande verksamhetslokaler uppgår till 41 250 kr per brukare.

Den totala hyreskostnaden för nämnda dagliga verksamheter uppgår idag till 740 175 kr per år.

Verksamhet	**Nuvarande hyra**	**Yta i kvm**	**Hyra per kvm**
Ringen	261 000 kr	220	1 186 kr
Agda	130 000 kr	171	760 kr
Villagruppen	180 675 kr	225	803 kr
Gullvivan	168 500 kr	134	1 257 kr
Total	**740 175 kr**	**750**	**987 kr**

Hyresvillkor för en samlokaliserad daglig verksamhet

Lokalerna omfattar 770 kvm och iordningställs enligt lokalkrav i förfrågan till hyresvärdar dat. 2019-11-12. Hyran inkluderar samtliga lokalkostnader exklusive verksamhetens elförbrukning samt avfallshantering.

Hyran uppgår till 847 000 kr per år och höjs årligen enligt KPI.
Hyran per kvm uppgår till 1 100 kr per år.

Den totala lokalhyran per brukare i de nya lokalerna uppgår till 40 333 kr dvs knapp 1 000 kr lägre per brukar och år än nuvarande hyreskostnader.

Sett till hyreskostnader i nuvarande lokaler i förhållande till de nya lokalerna blir det en merkostnad vilken uppgår till 107 175 kr per år.

Hyresavtalets löptid är 10 år med nio månaders uppsägningstid och 5 års förlängning.

Vid tecknande av hyresavtal överstigande tre år och en årlig hyra som överstiger 10 basbelopp, ska kommunstyrelsen fatta beslut om undertecknande. Kommunstyrelsens arbetsutskott behandlade ärendet den 6 maj 2020, och uppdrog då till kommundirektören att återkomma med ett upprättat hyresavtal för kommunstyrelsen att ta ställning till, inför beslut.

Socialt perspektiv

Beslutet innebär att ensamarbete kan undvikas och större möjligheter att anpassa personalresurserna utifrån brukares behov.

Ekologiskt perspektiv

Ingen påverkan

Ekonomiskt och juridiskt perspektiv

Beslutet innebär att beslut kan verkställas som tidigare varit svåra att verkställa då anpassade lokaler inte funnits att tillgå. I ett ekonomiskt perspektiv kan personalresurser samanvändas och möjligheter finns då att utöka antalet brukare från 18 till 21, utan att öka antalet medarbetare.

Beslutsunderlag

Socialnämndens protokollsutdrag 2020-05-02 § 42

Kommunstyrelsens protokollsutdrag 2020-05-06 § 54

Lars Liljedahl
Kommundirektör

Eric Liljeström
Lokalsamordnare

Bilagor

Bilaga 1 Indexklausul Daglig verksamhet
Bilaga 2 Brandskyddsklausul Daglig verksamhet

Bilaga 3 – Gränsdragningslista underhåll mm Daglig verksamhet

Bilaga 4 – Gränsdragning kostnader ombyggnation Daglig verksamhet

Bilaga 5 – Personuppgiftsklausul Daglig verksamhet

Bilaga 6 – Särskilda bestämmelser Daglig verksamhet

Bilaga 7- Förfrågningsunderlag Daglig verksamhet

Bilaga 8 – Ritning Daglig verksamhet (2020-05-19)

Bilaga 9 – Hyreskontrakt Daglig verksamhet Fastlandet 2

FASTIGHETSÄGARNA

HYRESKONTRAKT
FÖR LOKAL

Nr: 10001

Undertecknande parter har denna dag träffat följande hyresavtal. **Kryss i ruta innebär att den därefter följande texten gäller**

1. Hyresvärd

Namn: NV Samhällsfastigheter AB

Personnr/orgnr: 559236-5182

2. Hyresgäst

Namn: Härnösands kommun

Personnr/orgnr: 212000-2403

Aviseringsadress:

3. Lokalens adress m.m

Kommun: Härnösand

Fastighetsbeteckning: Härnösand Fastlandet 2:60

Gata: Södra vägen 5 E, 87140 Härnösand

Trappor/hus: bv

Lokalens nr: Block 3, plan 8

4. Lokalens användning

Lokalen med tillhörande utrymmen hyrs ut för att användas till

Verksamhetslokaler för daglig verksamhet

☐ Användningsändamålet har närmare angetts i bifogad specifikation. Bilaga:

5. Hyrestid

Från och med den: 2021-01-01

Till och med den: 2030-12-31

6. Uppsägningstid/ Förlängningstid

Uppsägning av detta kontrakt ska ske skriftligen minst 9 månader före den avtalade hyrestidens utgång.

I annat fall är kontraktet för varje gång förlängt med ☒ 5 år ☐ _____ månader

7. Lokalens skick

Lokalen hyrs ut i befintligt skick.

☐ En beskrivning av lokalens skick vid detta kontrakts tecknande samt uppgift om vem som på tillträdesdagen i förekommande fall ska ha ombesörjt och bekostat dels åtgärdandet av brister, dels överenskomna ändringar framgår av bifogat besiktnings- och åtgärdsprotokoll. Bilaga:

8. Lokalens storlek och omfattning

Areatyp	Plan	ca m²	Areatyp	Plan	ca m²
Lokalyta	bv	770			

Om i kontraktet angiven area avviker från faktisk area medför avvikelsen inte rätt för hyresgästen till återbetalning eller sänkning av hyran respektive hyresvärden rätt till högre hyra.

☒ Omfattningen av den förhyrda lokalen framgår av bifogade ritning(ar). Bilaga:

☒ Tillfart för bil för i- och urlastning	☐ Plats för skylt	☐ Plats för skyltskåp/ automat	☐ Parkeringsplats(er) för _____ bil(ar)	☐ Garageplats(er) för _____ bil(ar)	☐ _____

9. Inredning

Lokalen uthyrs

☒ utan särskild för verksamheten avsedd inredning ☐ med särskild för verksamheten avsedd inredning enl bilaga Bilaga:

10. Underhåll

☐ Hyresvärden ska utföra och bekosta erforderligt underhåll av lokalen och inredning som hyresvärden eventuellt särskilt tillhandahåller för verksamheten.

☐ Hyresgästen ska utföra och bekosta erforderligt underhåll dels av ytskikt på golv, väggar och tak, dels av inredning som hyresvärden eventuellt särskilt tillhandahåller för verksamheten.

☒ Annan fördelning av underhållsansvaret, se bilaga. Bilaga: 3

Om hyresgästen åsidosätter sin underhållsskyldighet enligt ovan och inte inom skälig tid vidtar rättelse efter skriftlig uppmaning har hyresvärden rätt att fullgöra skyldigheten på hyresgästens bekostnad.

Allmänna och gemensamma utrymmen

Om inte annat överenskommits mellan parterna ansvarar hyresvärden för underhåll av allmänna och gemensamma utrymmen.

☐ Annan överenskommelse enligt bilaga Bilaga:

11. Ledningar för telefoni och data-kommunikation

☐ Hyresvärden ☒ Hyresgästen

bekostar erforderlig dragning av ledningar för telefoni och datakommunikation från den anslutningspunkt operatören anger till de ställen i lokalen som hyresgästen i samråd med hyresvärden väljer.

☐ Annan fördelning av ansvaret för telefoni och datakommunikation, se bilaga. Bilaga:

Undertecknande parter har denna dag träffat följande hyresavtal. **Kryss i ruta innebär att den därefter följande texten gäller**

12. Skyltar, markiser m.m.

Hyresgästen har efter samråd med hyresvärden rätt att sätta upp för verksamheten sedvanlig skylt, under förutsättning att hyresvärden inte har befogad anledning att vägra samtycke och att hyresgästen har inhämtat erforderliga tillstånd av berörda myndigheter. Övriga anordningar såsom markiser och antenner får inte sättas upp utan hyresvärdens tillstånd. Vid avflyttning ska hyresgästen återställa husfasaden i godtagbart skick.

Vid mera omfattande fastighetsunderhåll såsom fasadrenovering ska hyresgästen på egen bekostnad och utan ersättning nedmontera och åter uppmontera skyltar och andra anordningar som hyresgästen satt upp på byggnaden.

Hyresvärden förbinder sig att inte sätta upp automater och skyltskåp på ytterväggarna till den av hyresgästen förhyrda lokalen utan hyresgästens medgivande samt medger hyresgästen företrädesrätt att uppsätta automater och skyltskåp på ifrågavarande väggar.

☐ Hyresgästen förbinder sig att följa bifogat skyltprogram. Bilaga:

13. Hyra

Kronor 847000 per år exklusive nedan markerade tillägg

14. Index

☒ Ändring av ovan angiven hyra sker i enlighet med bifogad indexklausul. Bilaga: 1

15. Fastighetsskatt

☐ Fastighetsskatt ersätts i enlighet med bifogad fastighetsskatteklausul. ☒ Fastighetsskatt ingår i hyran. Bilaga: 2

16. Driftskostnader

Hyresvärden tillhandahåller/ombesörjer

☒ El ☒ VA ☒ Värme ☒ Varmvatten ☐ Kyla ☒ Ventilation

Betalning:

El	☒ Hyresgästen har eget abonnemang.	☐ Hyresgästen betalar i enlighet med bifogad driftskostnadsklausul.	☐ Ingår i hyran.	Bilaga:
VA	☐ Hyresgästen har eget abonnemang.	☐ Hyresgästen betalar i enlighet med bifogad driftskostnadsklausul.	☒ Ingår i hyran.	Bilaga:
Värme	☐ Hyresgästen har eget abonnemang.	☐ Hyresgästen betalar i enlighet med bifogad driftskostnadsklausul.	☒ Ingår i hyran.	Bilaga:
Varmvatten	☐ Hyresgästen har eget abonnemang.	☐ Hyresgästen betalar i enlighet med bifogad driftskostnadsklausul.	☒ Ingår i hyran.	Bilaga:
Kyla	☐ Hyresgästen har eget abonnemang.	☐ Hyresgästen betalar i enlighet med bifogad driftskostnadsklausul.	☒ Ingår i hyran.	Bilaga:
Ventilation		☐ Hyresgästen betalar i enlighet med bifogad driftskostnadsklausul.	☒ Ingår i hyran.	Bilaga:

17. Mätare

Om hyresgästen ska ha eget abonnemang enligt ovan och mätare saknas utförs och bekostas installationen av erforderliga mätare av

☒ hyresvärden ☐ hyresgästen

18. Avfallshantering

I den omfattning hyresvärden är skyldig att dels tillhandahålla utrymme för lagring av avfall, dels ordna borttransport av avfall är hyresgästen skyldig att placera avfall i avsett kärl på avsedd plats liksom att utan kompensation medverka till den ytterligare källsortering som hyresvärden kan komma att besluta. Härutöver gäller följande:

☒ Hyresgästen ska svara för och bekosta borttransport av avfall som härrör från den verksamhet som hyresgästen bedriver i lokalen (dock åligger det hyresvärden att tillhandahålla avfallskärl och erforderligt avfallsutrymme) . Hyresgästen förbinder sig att med renhållningsentreprenör teckna och vidmakthålla kontrakt om borttransport av avfall.

☐ Hyresvärden samordnar borttransport av avfall för flera hyresgästers verksamhet i fastigheten. Hyresgästen ska som tillägg till hyran till hyresvärden betala ersättning för hyresgästens andel av kostnaden för borttransporten. Lokalens andel av denna kostnad ska anses vara _____ procent. Hyrestillägget uppgår vid detta kontrakts tecknande till _____ kronor per år.

☐ Kostnaden för borttransport av avfall som härrör från den verksamhet som hyresgästen bedriver i lokalen ingår i hyran.

☐ Särskild reglering enligt bilaga Bilaga:

19. Snöröjning och sandning

☒ ingår i hyran ☐ ombesörjs och bekostas av hyresgästen ☐ annan reglering enligt bilaga Bilaga:

20. Oförutsedda kostnader

Skulle efter kontraktets tecknande oförutsedda kostnadsökningar uppkomma för fastigheten på grund av

a) införande eller höjning av särskild för fastigheten utgående skatt, avgift eller pålaga som riksdag, regering, kommun eller myndighet kan komma att besluta om, eller

b) generella ombyggnadsåtgärder eller liknande på fastigheten som inte enbart avser lokalen och som hyresvärden är skyldig att utföra till följd av beslut av riksdag, regering, kommun eller myndighet

ska hyresgästen med verkan från inträdd kostnadsökning betala ersättning till hyresvärden för den på lokalen belöpande andelen av den totala årliga kostnadsökningen för fastigheten.

Lokalens andel ska under hyrestiden anses vara _____ procent.

Har andelen inte angetts utgörs denna av hyresgästens hyra (exkl. eventuell moms) i förhållande till de i fastigheten vid tidpunkten för kostnadsökningen utgående hyrorna (exkl. eventuell moms) för lokaler och bostadslägenheter. För lokaler och bostadslägenheter som inte är uthyrda görs därvid en uppskattning av marknadshyran respektive bruksvärdeshyran.

Med skatt enligt a) ovan avses inte moms och fastighetsskatt i den mån ersättning för dessa ska erläggas. Med oförutsedda kostnader menas sådana kostnader som vid kontraktets ingående inte beslutats av de under a) och b) angivna instanserna. Ersättningen betalas enligt nedanstående regler om hyrans betalning.

Undertecknande parter har denna dag träffat följande hyresavtal. **Kryss i ruta innebär att den därefter följande texten gäller**

21. Mervärdesskatt (moms)

Hyresgästens momsplikt

☒ Hyresgästen ska bedriva momspliktig verksamhet i lokalen.
☐ Hyresgästen ska inte bedriva momspliktig verksamhet i lokalen.

Hyresvärdens momsplikt

☒ Fastighetsägaren/hyresvärden är skattskyldig till moms för uthyrning av lokalen. Hyresgästen ska utöver hyran erlägga vid varje tillfälle gällande moms.
☐ Om fastighetsägaren/hyresvärden väljer att bli skattskyldig till moms för uthyrning av lokalen ska hyresgästen utöver hyran erlägga vid varje tillfälle gällande moms.

Momsen, som ska betalas samtidigt med hyran, beräknas på angivet hyresbelopp jämte, enligt vid varje tidpunkt gällande regler för moms på hyran, på i förekommande fall enligt hyreskontraktet utgående tillägg och andra ersättningar.

Om hyresvärden till följd av hyresgästens självständiga agerande – såsom exempelvis upplåtelse av lokalen helt eller delvis i andra hand (även upplåtelse till eget bolag), eller överlåtelse – blir jämkningsskyldig för moms enligt bestämmelserna i mervärdesskattelagen, ska hyresgästen fullt ut ersätta hyresvärden för dennes förlorade avdragsrätt. Hyresgästen ska vidare utge ersättning för den kostnadsökning som följer av hyresvärdens förlorade avdragsrätt för ingående moms på driftskostnader som uppstår genom hyresgästens agerande.

22. Hyrans betalning

Hyran betalas utan anfordran i förskott senast sista vardagen före varje

☐ kalendermånads början ☒ kalenderkvartals början genom insättning på

PlusGiro nr:

BankGiro nr:

23. Ränta, betalningspåminnelse

Vid försenad hyresbetalning ska hyresgästen betala dels ränta enligt räntelagen, dels ersättning för skriftlig betalningspåminnelse enligt lagstiftningen om ersättning för inkassokostnader m.m.

24. Nedsättning av hyra

Avtalat skick m.m

Hyresgästen har inte rätt till nedsättning av hyran för tid då hyresvärden låter utföra arbete för att sätta lokalen i avtalat skick eller annat arbete som särskilt anges i detta kontrakt med tillhörande bilagor.

Sedvanligt underhåll

☐ Nedsättning av hyran för hinder eller men i nyttjanderätten till följd av att hyresvärden låter utföra sedvanligt underhåll av lokalen eller fastigheten i övrigt utgår enligt hyreslagens regler.
☒ Hyresgästen har inte rätt till nedsättning av hyran för hinder eller men i nyttjanderätten till följd av att hyresvärden låter utföra sedvanligt underhåll av lokalen eller fastigheten i övrigt. Det åligger dock hyresvärden att i god tid underrätta hyresgästen om arbetets art och omfattning samt när och under vilken tid arbetet ska utföras.

☐ Parterna är överens om att rätten till nedsättning av hyran när hyresvärden låter utföra sedvanligt underhåll av lokalen eller fastigheten i övrigt ska regleras enligt särskild bilaga. Bilaga:

25. Miljöpåverkan

Hyresgästen ska före tillträdet inhämta erforderliga tillstånd för den verksamhet för vilken lokalen upplåts. Verksamheten ska bedrivas på ett sådant sätt att den uppfyller vid varje tidpunkt gällande miljölagstiftning och övriga föreskrifter för miljön. Hyresgästens ansvar för miljöpåverkan gäller även efter kontraktets upphörande och preskriberas inte enligt bestämmelserna i 12 kap. 61 § jordabalken.

☐ För ytterligare bestämmelser avseende miljöfarlig verksamhet, se bifogad miljöklausul. Bilaga:

☐ Parterna har träffat en överenskommelse om att minska fastighetens och lokalens miljöpåverkan, se grön bilaga. Bilaga:

26. Revisionsbesiktningar

Om det vid en av myndighet påkallad revisionsbesiktning av installationer såsom el- eller sprinkleranordningar konstateras fel och brister i hyresgästen tillhörig installation, ska hyresgästen på egen bekostnad utföra begärda åtgärder inom den tid myndigheten har föreskrivit. Om hyresgästen inom nämnda tid inte har åtgärdat fel och brister har hyresvärden rätt att på hyresgästens bekostnad utföra sådana åtgärder som myndigheten har föreskrivit.

27. Tillgänglighet till vissa utrymmen

Hyresgästen ansvarar för att tillträde till sådana utrymmen som hyresvärden eller någon som företräder hyresvärden eller som personal från energibolag, va-bolag, telekombolag eller motsvarande måste ha tillgång till för skötsel och drift av fastigheten inte hindras genom förhållanden i hyresgästens verksamhet.

28. PBL-avgifter

Om hyresgästen utan erforderligt bygglov, annat lov eller tillstånd vidtar ändringar avseende lokalen och hyresvärden till följd av detta enligt reglerna i plan- och bygglagen (PBL) tvingas utge byggsanktionsavgift eller vite, ska hyresgästen till hyresvärden betala ersättning med motsvarande belopp.

29. Brandskydd

☒ Parternas skyldigheter gentemot varandra avseende brandskydd regleras i bifogad brandskyddsklausul. Bilaga: 2

30. Myndighetskrav m.m.

☐ Hyresvärden
☒ Hyresgästen

ska på eget ansvar och egen bekostnad svara för de åtgärder som myndighet, domstol eller försäkringsbolag med stöd av nu gällande eller framtida lagstiftning eller avtal fr.o.m. tillträdesdagen kan komma att kräva för lokalens nyttjande för avsedd användning. Hyresgästen ska samråda med hyresvärden innan åtgärder vidtas.

31. Ombyggnads- och ändringsarbete

Hyresgästen får inte utan skriftligt tillstånd från hyresvärden utföra ombyggnads- eller ändringsarbeten inom lokalen eller fastigheten i övrigt.

Om inte annat framgår av hyresvärdens skriftliga tillstånd ska hyresgästen ansvara för allt som denne anskaffar för sin verksamhet eller bygger in i lokalerna, även om egendomen är att betrakta som fastighets- eller byggnadstillbehör.

Hyresgästen ska bereda hyresvärden insyn i ombyggnadsprojektet, bjuda in hyresvärden till byggmöten och när hyresvärden begär det, ge hyresvärden tillträde till lokalen under ombyggnadstiden. Hyresgästen svarar för att hyresgästens arbeten i lokalen inte skadar byggnaden eller stör den verksamhet som andra hyresgäster i byggnaden bedriver och är skyldig att i skälig omfattning ersätta hyresvärden om krav på nedsättning av hyra riktas mot denne med anledning av hinder eller men i annans nyttjanderätt.

Om parterna kommer överens om och genomför en ombyggnation eller omdisponering av lokalen ska nya ritningar upprättas. Kostnaden för upprättandet av dessa ska bäras av den part som påkallat förändringen.

☐ Annan överenskommelse enligt bilaga. Bilaga:

Byggvarudeklaration

Om hyresgästen utför arbeten avseende lokalen ska hyresgästen för hyresvärden i god tid före arbetets utförande förete byggvarudeklarationer — i den mån sådana finns utarbetade — för de produkter och material som ska tillföras lokalen.

Undertecknande parter har denna dag träffat följande hyresavtal. **Kryss i ruta innebär att den därefter följande texten gäller**

32. Säkerhet

Hyresgästen ska till hyresvärden senast den _____ lämna säkerhet för sina förpliktelser enligt detta kontrakt genom

☐ borgen ställd av ☐ bankgaranti intill ett belopp om ☐ annan säkerhet i form av Bilaga:

_____ _____ _____

Om avtalad säkerhet inte lämnats senast vid föreskriven tidpunkt är detta kontrakt förfallet, om hyresvärden före tillträdet så påfordrar.

33. Försäkringar

Hyresvärden är skyldig att teckna och vidmakthålla sedvanlig fastighetsförsäkring avseende den fastighet inom vilken den förhyrda lokalen ligger. Hyresgästen är skyldig att teckna och vidmakthålla en företagsförsäkring som innehåller egendomsskydd, avbrottsskydd och ansvar för den egna verksamheten.

☐ Annan överenskommelse om försäkring, se bilaga. Bilaga:

34. Yttre åverkan

☐ Hyresvärden ☒ Hyresgästen

ska svara för skador på grund av åverkan på till lokalen tillhörande fönster, skyltfönster, skyltar samt entré- och andra dörrar eller portar som leder till eller från lokalen. I samtliga fall omfattar ansvaret även karmar, bågar och foder.

35. Låsanordningar

☐ Hyresvärden ☒ Hyresgästen

ska utrusta lokalerna med sådana lås- och stöldskyddsanordningar som krävs för hyresgästens företagsförsäkring.

36. Återställande vid avflyttning

Senast vid hyresförhållandets upphörande ska hyresgästen, om inte annan överenskommelse har träffats, ha bortfört sin egendom och återställt lokalen i godtagbart skick.

☐ Annan överenskommelse om bortförande och återställande enligt bilaga. Bilaga:

Parterna är eniga om att senast sista dagen av hyresförhållandet gemensamt genomföra besiktning av lokalen. Om till följd av hyresgästens åtgärder – vidtagna med eller utan hyresvärdens medgivande – lokalen vid avflyttning innehåller material, som inte särskilt överenskommits att hyresvärden svarar för, ska hyresgästen avlägsna materialet eller ersätta hyresvärden dennes kostnader för kvittblivning såsom förekommande avfallsskatt, transport och avgift för deponering eller motsvarande.

37. Force majeure

Hyresvärden fritar sig från skyldighet att fullgöra sin del av kontraktet och från skyldighet att betala skadestånd om hyresvärdens åtaganden inte alls eller endast till onormalt hög kostnad kan fullgöras på grund av krig eller upplopp, på grund av sådan arbetsinställelse, blockad, eldsvåda, explosion eller ingrepp av offentlig myndighet som hyresvärden inte råder över och inte heller kunnat förutse.

38. Hantering av personuppgifter

☒ Information till hyresgäst om behandling av personuppgifter, se bilaga. Bilaga: 5

39. Särskilda bestämmelser

Index klausul	Bilaga: 1
Brandskyddsklausul	Bilaga: 2
Gränsdragningslista underhåll och utbytesansvar	Bilaga: 3
Gränsdragning kostnader ombyggnation	Bilaga: 4
Personuppgiftsklausul	Bilaga: 5
Särskilda bestämmelser	Bilaga: 6
Hyresgästens förfrågningsunderlag bilaga 7 och Ritningar bilaga 8	Bilaga: 7-8

40. Underskrift

Detta kontrakt, som inte utan särskilt medgivande får inskrivas, har upprättats i två likalydande exemplar, av vilka parterna tagit var sitt. Tidigare kontrakt mellan parterna avseende denna lokal upphör att gälla fr.o.m. detta kontrakts ikraftträdande.

Ort/datum: Härnösand 2020-05-14	Ort/datum:
Hyresvärdens namn: NV Samhällsfastigheter AB	Hyresgästens namn: Härnösands kommun
Namnteckning(firmatecknare/ombud): ☒ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt	Namnteckning(firmatecknare/ombud): ☐ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt
Namnförtydligande: Hans Thyrén	Namnförtydligande:

Fastighetsägarna Sveriges formulär 12B.3 upprättat 2018 i samråd med SABO, Svensk Handel och Visita. Eftertryck förbjuds.

FASTIGHETSÄGARNA

INDEXKLAUSUL
FÖR LOKAL

Bilaga nr: 1

Avser	Hyreskontrakt nr: 10001	Fastighetsbeteckning: Härnösand Fastlandet 2:60	
Hyresvärd	Namn: NV Samhällsfastigheter AB		Personnr/orgnr: 559236-5182
Hyresgäst	Namn: Härnösands kommun		Personnr/orgnr: 2120000-2403

Klausul

Av det i kontraktet angivna hyresbeloppet - kronor 847000 ska 100 %

eller 847000 kronor utgöra bashyra. Under hyrestiden ska med hänsyn till förändringarna i konsumentprisindex (totalindex med 1980 som basår) tillägg till hyresbeloppet utgå med en viss procent av bashyran enligt nedanstående grunder.

- För hyresavtal som börjar löpa någon gång under tiden 1/1 - 30/6 anses bashyran anpassad till indextalet för oktober månad året innan.

- För hyresavtalet som börjar löpa någon gång under tiden 1/7 - 31/12 anses bashyran i stället anpassad till indextalet för oktober månad under samma tid.

- Indextalet för den oktobermånad till vilken bashyran enligt ovan anses anpassad utgör bastal såvida inte annat avtalats enligt följande genom angivande av år. Annat överenskommet bastal, nämligen indextalet för oktober månad år 2020 .

Skulle indextalet någon påföljande oktobermånad ha stigit i förhållande till bastalet, ska tillägg utgå med det procenttal varmed indextalet ändrats i förhållande till bastalet. I fortsättningen ska tillägg utgå i förhållande till indexändringarna, varvid hyresförändringen beräknas på basis av den procentuella förändringen mellan bastalet och indextalet för respektive oktobermånad.

Utgående hyra ska dock aldrig sättas lägre än det i kontraktet angivna hyresbeloppet.

Hyresändringen sker alltid fr o m den 1 januari efter det att oktoberindex föranlett omräkning.

På sidan 2 intagna anvisningar gäller för avtalet.

Underskrift				
	Ort/datum: Härnösand 2020-05-14		Ort/datum:	
	Hyresvärd: NV Samhällsfastigheter AB		Hyresgäst: Härnösands kommun	
	Namnteckning(firmatecknare/ombud):	☒ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt	Namnteckning(firmatecknare/ombud):	☐ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt
	Namnförtydligande: Hans Thyrén		Namnförtydligande:	

Hyresvärdens egna noteringar om bastal:

Fastighetsägarna Sveriges formulär nr 6E upprättat 1999 i samråd med Svensk Handel och Sveriges Hotell- och Restaurangföretagare. Reviderat 2002 och 2011. Eftertryck förbjuds.

Anvisningar till Indexklausul för lokal

Bashyra

Om hela eller viss andel av det i avtalet angivna hyresbeloppet ska utgöra bashyra är en förhandlingsfråga och kan bero på hyresvillkoren i övrigt (såsom exempelvis hyrans i kr/m^2 och år samt vilka övriga förpliktelser som åvilar hyresgästen mm).

Bastalet

Indextalet för den oktobermånad till vilken bashyran anses anpassad utgör bastalet såvida inte annat anges genom angivande av år
(se bestämmelserna på sidan 1).

Jämförelse mellan indextalen sker så snart årets oktoberindex blir känt. De senaste åren har oktoberindex blivit känt i mitten av november.

Beräkning av tillägget

1) Beräkna skillnaden mellan aktuellt oktoberindex och bastalet.
2) Om skillnaden är positiv, divideras den framräknade skillnaden med bastalet.
3) Tilläggets storlek beräknas genom att denna kvot multipliceras med bashyran.

Exempel

Beräkning av hyrestillägg för år 2002

Bashyran antas vara 100 000 kr/år och anpassad till konsumentprisindex (KPI) för oktober 1999, somär 259,7 (bastalet). Oktoberindex för år 2001 är 269,1.

1. Beräkna skillnaden mellan indextalet 269,1 och 259,7. Skillnaden är positiv och uppgår 9,4.
2. Dividera 9,4 med 259,7 och multiplicera kvoten (utan avrundning) med bashyran 100 000 kr. Resultatet blir 3 619,56 kr ochutgör hyrestillägget för år 2002 enligt klausulen.

Alternativ A: Om KPI för oktober 2001 i stället skulle ha blivit lägre än året innan t ex 262,0 (oktoberindex år 2000 var 262,6).

Skillnaden mellan antagna 262,0 och bastalet 259,7 hade fortfarande blivit positiv och uppgått till 2,3. Kvoten mellan 2,3 och bastalet 259,7, multiplicerad med bashyran 100 000 kr hade resulterat i ett hyrestillägg på 885,63 kr. Den sammalagda hyran hade dock blivit lägre än för år 2001.

Alternativ B: Om KPI för oktober 2001 i stället skulle ha blivit lägre än bastalet 259,7 t ex 259,5.

Skillnaden mellan 259,5 och bastalet 259,7 hade då varit negativ. Inget hyrestillägg skulle då utgå. Det i avtalet angivna hyresbeloppet skulle gälla.

FASTIGHETSÄGARNA

BRANDSKYDDSKLAUSUL
FÖR LOKALHYRESAVTAL

Bilaga nr: 2

Avser	Hyreskontrakt nr: 10001	Fastighetsbeteckning: Härnösand Fastlandet 2:60	
Hyresvärd	Namn: NV Samhällsfastigheter AB		Personnr/orgnr: 559236-5182
Hyresgäst	Namn: Härnösands kommun		Personnr/orgnr: 2120000-2403

Klausul

Om denna klausul strider mot bestämmelse i huvudavtalet, gäller i första hand denna klausul.

Enligt lagen om skydd mot olyckor ska fastighetsägare eller nyttjanderättshavare i skälig omfattning hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olycka. Samma lag föreskriver att ägare och nyttjanderättshavare i övrigt ska vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

☒ Hyresvärden ansvarar för att lokalen vid tillträdet uppfyller kraven på brandskydd som krävs för det avtalade användningsändamålet med förhyrningen.

☐ Parterna har kommit överens om fördelningen av ansvaret för brandskydd inför tillträdet. Parternas ansvar för att ordna brandskydd inför tillträdet regleras i bilaga. Bilaga:

Hyresgästen ansvarar för underhåll och utbyte av sådant brandskydd i lokalen som är synligt och åtkomligt för denne, såsom exempelvis nödutgångsskyltar och andra brandskyddsanordningar som enbart betjänar lokalen och som inte är styrda av byggnadens centrala system. Hyresgästen svarar också för sådana brandskyddsanordningar som hyresgästen har tillfört lokalen.

Hyresgästen ansvarar för och bekostar därutöver sådant brandskydd som efter tillträdet kan komma att krävas för lokalens nyttjande för avsedd användning.

Hyresgästen ska utan dröjsmål anmäla brister som denne upptäcker eller borde upptäcka, i det brandskydd som hyresvärden tillhandahåller och svarar för.

Systematiskt brandskyddsarbete

Parterna åtar sig att bedriva ett systematiskt brandskyddsarbete i enlighet med de allmänna råd som behörig myndighet meddelat. Vardera part är dessutom skyldig att en gång om året bereda den andre parten tillfälle att få ta del av dokumentation och uppföljning av partens systematiska brandskyddsarbete.

Hyresgästen förbinder sig att se till

att räddnings- och utrymningsvägar alltid hålls öppna och inte vare sig helt eller delvis blockeras

att funktionen av sprinkler- och andra brandskyddsanordningar aldrig försämras genom t.ex. förbyggnad eller uppställning av föremål,

att branddörrar hålls stängda och brandceller är intakta

att plomberingar av handtag aldrig bryts annat än i händelse av brand eller brandövning.

Fastighetsägarna Sveriges formulär nr 68 upprättat i juni 2005 och reviderat 2005 i samråd med Svensk Handel och Visita, samt 2018 även i samråd med SABO. Eftertryck förbjuds.

Klausul forts.	Krav på skriftlig redogörelse ☒ Byggnaden omfattas av kravet på skriftlig redogörelse för brandskyddet. Part förbinder sig att på begäran av den andra lämna de uppgifter som denne behöver för att kunna fullgöra sin redogörelseskyldighet ☐ Byggnaden omfattas inte av kravet på skriftlig redogörelse för brandskyddet. Ändringar avseende fastigheten eller i hyresgästens verksamhet som innebär att lokalen kommer att omfattas av redogörelseskyldigheten ska genast anmälas till hyresgästen respektive hyresvärden. Part ska därefter på begäran av den andre parten lämna de uppgifter som denne behöver för att kunna fullgöra sin redogörelseskyldighet.			
Underskrift	Ort/datum: Härnösand 2020-05-14		Ort/datum:	
	Hyresvärdens namn: NV Samhällsfastigheter AB		Hyresgästens namn: Härnösands kommun	
	Namnteckning (firmatecknare/ombud):	☒ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt	Namnteckning (firmatecknare/ombud):	☐ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt
	Namnförtydligande: Hans Thyrén		Namnförtydligande:	

Fastighetsägarna Sveriges formulär nr 68 upprättat i juni 2005 och reviderat 2005 i samråd med Svensk Handel och Visita, samt 2018 även i samråd med SABO. Eftertryck förbjuds.

FASTIGHETSÄGARNA

GRÄNSDRAGNINGSLISTA FÖR LOKAL

FÖRDELNING AV UNDERHÅLLS- OCH UTBYTESANSVAR

Bilaga nr: 3

Avser	Hyreskontrakt nr: 10001	Fastighetsbeteckning: Härnösand Fastlandet 2:60	
Hyresvärd	Namn: NV Samhällsfastigheter AB		Personnr/Orgnr: 559236-5182
Hyresgäst	Namn: Härnösands kommun		Personnr/Orgnr: 212000-2403

Framgår det inte av gränsdragningslistan eller annan överenskommelse vem som har underhålls- eller utbytesansvar gäller följande.

1. **Fastighetsägaren/hyresvärden ansvarar för allt som enligt jordabalkens bestämmelser kan hänföras till fastighets- eller byggnadstillbehör.**
2. **Hyresgästen ansvarar för all lös egendom. Hyresgästen ansvarar också för allt som denne anskaffar för sin verksamhet eller bygger in i lokalerna under pågående kontraktstid, även om egendomen är att betrakta som fastighets- eller byggnadstillbehör.**

Hur gränsdragningslistan ska fyllas i

1. Gränsdragningslistan rör bara objekt som ingår i upplåtelsen enligt hyresavtalet.
2. Markera underhålls- och utbytesansvar med X vid varje punkt nedan. Var noggrann med att gå igenom hela gränsdragningslistan. Markera även om utrustning saknas, genom anteckning eller strykning av punkten. Detta är viktigt för att undvika framtida tvister mellan parterna.
3. Parterna kan, till ledning för ett ställningstagande när en viss utrustning bör bytas, göra en anmärkning om den förväntade återstående användningstiden med hänsyn till t.ex. teknisk eller ekonomisk livslängd.
4. Om ett särskilt underhållsansvar krävs för viss utrustning, exempelvis att serviceavtal ska tecknas, bör en anmärkning göras om detta.
5. Om en part har underhållsansvar men kostnaden ska bäras av den andra parten, bör en anmärkning göras om detta.

Definitioner

1. Underhåll

Åtgärder vilka syftar till att löpande upprätthålla funktionen hos ett objekt så att objektet uppnår normal livslängd. Den funktion som ska upprätthållas är den för objektet avsedda med hänsyn till objektets skick vid hyresförhållandets början, objektets ålder och prestanda. Åtagandet omfattar planerad skötsel av objektet såväl som reparation och byte av engångsartiklar och förslitningsdetaljer. Åtgärder ska utföras fackmässigt.

2. Utbyte

Med utbyte avses att byta ut ett nedan markerat objekt i sin helhet. Utbyte ska ske när livslängden uppnåtts, när underhåll inte längre kan utföras eller inte längre kan utföras till en skälig kostnad.

ALLMÄNT		Underhållsansvar Hv	Underhållsansvar Hg	Utbytesansvar Hv	Utbytesansvar Hg	Anmärkning
Lokalen, utvändigt	Entré- och andra dörrar som leder till eller från lokalen	☒	☐	☒	☐	Ej inbrott, skadegörelse
	Dörröppnare och dörrstängare	☒	☐	☒	☐	
	Skyltar, skyltskåp	☐	☒	☐	☒	
	Fönster och karmar	☒	☐	☒	☐	Ej inbrott, skadegörelse
	Markiser	☐	☐	☐	☐	N/A
	Lastintag/-kaj	☐	☐	☐	☐	N/A
	Belysningsarmaturer	☒	☐	☒	☐	Allmän belysning
	Skyltbelysning	☐	☒	☐	☒	
		☐	☐	☐	☐	
		☐	☐	☐	☐	
Lokalen, invändigt	Ytskikt väggar	☒	☐	☒	☐	
	Ytskikt tak	☒	☐	☒	☐	
	Ytskikt golv	☒	☐	☒	☐	
	Innerdörr, inklusive beslag, dörrstängare	☒	☐	☒	☐	
	Dörröppnare och dörrstängare	☒	☐	☒	☐	

ALLMÄNT forts.			Underhållsansvar Hv	Underhållsansvar Hg	Utbytesansvar Hv	Utbytesansvar Hg	Anmärkning
	Lokalen, invändigt forts.	Fönster och karmar	☒	☐	☒	☐	Ej inbrott, skadegörelse
		Glaspartier i lokalen	☐	☐	☐	☐	N/A
		Skyltar	☐	☒	☐	☒	
		Rulljalusier	☐	☐	☐	☐	N/A
		Fast belysning	☒	☐	☒	☐	Allmän belysning
		Särskilt anpassad belysning för verksamheten	☐	☒	☐	☒	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
	Våtrum	Sanitetsporslin	☒	☐	☒	☐	
		Duschar	☒	☐	☒	☐	
		Ytskikt golv	☒	☐	☒	☐	
		Ytskikt väggar	☒	☐	☒	☐	
		Ytskikt tak	☒	☐	☒	☐	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
	Toalett	Sanitetsporslin	☒	☐	☒	☐	
		Ytskikt golv	☒	☐	☒	☐	
		Ytskikt väggar	☒	☐	☒	☐	
		Ytskikt tak	☒	☐	☒	☐	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
	Pentry	Maskiner i kök och pentry	☒	☐	☒	☐	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
	Inredning som hyresvärden särskilt tillhanda-håller för verksam-heten	Maskiner i tvättstuga	☒	☐	☒	☐	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
INSTALLATIONER							
	Värme	Luftvärme	☒	☐	☒	☐	
		Värmecentraler	☒	☐	☒	☐	
		Värmeväxlare	☒	☐	☒	☐	
		Värmeåtervinningssystem	☒	☐	☒	☐	
		Övriga värmeanläggningar	☐	☐	☐	☐	N/A
		Mätare	☒	☐	☒	☐	

INSTALLATIONER forts.		Underhållsansvar Hv	Underhållsansvar Hg	Utbytesansvar Hv	Utbytesansvar Hg	Anmärkning
Värme forts.	Undermätare	☒	☐	☒	☐	
		☐	☐	☐	☐	
Vatten, avlopp	Varmvattenberedare	☒	☐	☒	☐	
	Utslagsbackar	☒	☐	☒	☐	
	Mätare	☒	☐	☒	☐	
	Golvbrunnar	☐	☒	☒	☐	Rengöring i vattenlås
	Blandare	☒	☐	☒	☐	
	Undermätare	☒	☐	☒	☐	
El	Elmätare	☒	☐	☒	☐	
	Elcentraler	☒	☐	☒	☐	
	Eluttag och dosor	☒	☐	☒	☐	
	Undermätare	☒	☐	☒	☐	
		☐	☐	☐	☐	
Kyla och ventilation	Särskilt kylaggregat	☒	☐	☒	☐	
	Till- och frånluftsdon	☒	☐	☒	☐	Utvändig rengöring HG
	Kylaggregat till data- och/eller serverrum	☐	☐	☐	☐	N/A
	Kylaggregat till förvarings- och avfallsrum	☐	☐	☐	☐	N/A
	Andra fläktanordningar	☐	☐	☐	☐	N/A
	Mätare	☒	☐	☒	☐	
	Undermätare	☒	☐	☒	☐	
		☐	☐	☐	☐	
Lås och säkerhet, i lokalen	Lås	☐	☒	☐	☒	
	Larm	☐	☒	☐	☒	
	Monitorer och detektorer	☐	☐	☐	☐	N/A
	Övervakningskameror	☐	☐	☐	☐	N/A
		☐	☐	☐	☐	
		☐	☐	☐	☐	
Lås och säkerhet, skalskydd	Dörrlås till entréer och andra dörrar som leder till eller från lokalen	☐	☒	☐	☒	
	Övervakningskameror	☐	☐	☐	☐	N/A
	Monitorer och detektorer	☐	☐	☐	☐	N/A
		☐	☐	☐	☐	
		☐	☐	☐	☐	
Hissar och rulltrappor	Personhissar	☐	☐	☐	☐	N/A
	Gods-/varuhissar	☐	☐	☐	☐	N/A
	Rulltrappor	☐	☐	☐	☐	N/A

INSTALLATIONER forts.			Underhållsansvar Hv	Underhållsansvar Hg	Utbytesansvar Hv	Utbytesansvar Hg	Anmärkning
	Hissar och rulltrappor forts.	Andra flyttanordningar	☐	☐	☐	☐	N/A
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
	Tele- och datakom-munikation	Ledning för telefoni	☐	☐	☐	☐	N/A
		Ledning för data	☒	☐	☒	☐	Anslutningspunkter
		Ledning för bredband	☒	☐	☒	☐	Anslutningspunkter
		Ledning för kabeltv	☐	☐	☐	☐	N/A
		Anordningar för trådlös tv	☐	☐	☐	☐	N/A
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	

Särskilda underhållsavtal	Underhållsavtal med extern leverantör fordras för följande utrustning/installation:	Avtal tecknas av Hv	Avtal tecknas av Hg	Anmärkning
	Rulltrappor	☐	☐	N/A
	Personhiss	☐	☐	N/A
	Varuhiss	☐	☐	N/A
	Kylaggregat	☒	☐	
	Fjärrkyla	☐	☐	N/A
	Ventilation	☒	☐	
		☐	☐	
		☐	☐	

Underskrift				
	Ort/datum: Härnösand 2020-05-14		Ort/datum:	
	Hyresvärdens namn: NV Samhällsfastigheter AB		Hyresgästens namn: Härnösands kommun	
	Namnteckning(firmatecknare/ombud):	☒ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt	Namnteckning(firmatecknare/ombud):	☐ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt
	Namnförtydligande: Hans Thyrén		Namnförtydligande:	

Denna gränsdragningslista, Fastighetsägarna Sveriges formulär nr. 102, är framtagen 2014 i samråd med Svensk Handel och Visita. Reviderat 2018 då även i samråd med SABO. Eftertryck förbjuds.

HERNÖ FASTIGHETER

Hyreskontrakt nr: 10001 Bilaga: 4

GRÄNSDRAGNINGSLISTA KOSTNADER vid anpassning/ombyggnad

Upprättad: 2019-05-14

Reviderad:

Hyresvärd:	NV Samhällsfastigheter AB	Projekt:	Ombyggnad lokal
Org.nr:	559236-5182	Objekt:	Fastlandet 2:60
		Ort:	Härnösand
Hyresgäst:	Härnösands kommun	Upprättad av:	Hans Thyrén
Org.nr:	212000-2403		

Gränsdragningslista Kostnader beskriver fördelning av utförande- och kostnadsansvar mellan hyresvärd (HV) och hyresgäst (HG) vid anpassning/ombyggnad. Den utgör bilaga i hyresavtal samt underlag för kostnadsberäkning, detaljprojektering och genomförande. Efter inflyttning har dokumentet spelat ut sin roll.

Denna gränsdragningslista berör ombyggnationen av den utökade lokalen om 593 m2.

Inredning/Installation/Utrustning *I avtalsbilagan Lokalbeskrivning tydliggörs omfattning och kvalitet för vad som överenskommits ingå i hyresavtalet.*	**Utför**	**Bekostar**	**Anmärkning** *Fördelning HV/HG är i dokumentmallen förifyllda enl normal praxis. Anpassas vid behov i varje nytt hyresavtal.*
Ytskikt generellt (se även ev. rumsbeskrivn)			
Golvbeläggning	HV	HV	
Sockel	HV	HV	
Väggar lokalskiljande	HV	HV	Målas
Väggar	HV	HV	Målas
Tak	HV	HV	Målas
Lös inredning, möbler, speglar	HG	HG	
Kök/pentry (se även ev. rumsbeskrivn)			
Skåpinredning	HV	HV	
Kyl / frys	HV	HV	
Spis	HV	HV	
Spis häll			N/A
Spisfläkt	HV	HV	
Diskmaskin	HV	HV	
Fristående mikrovågsugn	HG	HG	
Kaffemaskin, vattenkylare och liknande utrustning	HG	HG	
Fasad/ Glaspartier			
Väggar och pelare	HV	HV	Målas
Fönster	HV	HV	HV ser över och renoverar, ev. byter ut dåliga fönster.
Entréparti/Dörrar	HV	HV	
Glaspartier inom skalskydd			N/A
Glasdörrar			N/A
Solavskärmning	HV	HV	

GRÄNSDRAGNINGSLISTA KOSTNADER
vid anpassning/ombyggnad

Upprättad: 2019-05-14

Reviderad:

Skylt på fasad			
Bygglov för skylt	HG	HG	
Förstärkningar för skyltar på fasad	HG	HG	
Skylt och montering	HG	HG	
Elkraft inkl elkanalisation för skylt	HG	HG	
Avfallshantering			
Sopkärl för hushållssopor	HG	HG	Avfallshantering inom lokal. (Sophämtning och avfallshantering för fastighet se bilaga 6)
Sopkärl för pappersåtervinning	HG	HG	Avfallshantering inom lokal. (Sophämtning och avfallshantering för fastighet se bilaga 6)
Brand			
Utrymningsplaner	HV	HV	
Utrymningslarm	HG	HG	Vid myndighetskrav bekostas av HV.
Brandlarm	HG	HG	Vid myndighetskrav bekostas av HV.
Brandsläckare i lokal	HG	HG	Utöver i brandskyddsdok. Föreskriven utrustning
Ev extra installationer enl krav	HG	HG	Utöver i brandskyddsdok. Föreskriven utrustning
Låssystem			
Låsschema fastighet och skalskydd fasad	HV	HV	
Lås/låssystem entrédörr till hyreslokal	HG	HG	
Låskistor inv dörrar i hyreslokal	HG	HG	
Cylindrar och behör inv dörrar i hyreslokal	HG	HG	
Motorlås, elslutbleck, kodlås	HG	HG	
Inbrottsskydd/Skalskydd			
Inbrottslarmanläggning	HG	HG	
Kanalisation för inbrottslarmanläggning	HG	HG	
Specialglas/rullgaller/jalusier	HG	HG	
Passagekontrollanläggning			
Passagekontrollanläggning	HG	HG	
Kanalisation för passagekontrollanläggning	HG	HG	
Elkraft och belysning			
Distributionsnät i lokalen	HV	HV	HV bekostar kopplingspunkter i tak för ev. miljöbelysning.
Allmänbelysning	HV	HV	Ny belysning i lokalen
Eluttag utöver normkrav och rumsbeskrivning	HG	HG	
Belysning utöver allmänbelysning	HG	HG	
Nödbelysning			
Basinstallation anvisningsskyltar	HV	HV	Vid myndighetskrav
Basinstallation vitt nödljus	HV	HV	Vid myndighetskrav
Ev extra installationer enl krav	HV	HV	Vid myndighetskrav

GRÄNSDRAGNINGSLISTA KOSTNADER
vid anpassning/ombyggnad

Upprättad: 2019-05-14

Reviderad:

Datanät och telefoni			
Inst från fastighetens anslutningspkt till hyreslokalen	HV	HV	
Datanät grundinst från anslutningspkt i hyreslokalen	HG	HG	
Datanät utöver grundinstallation	HG	HG	
Aktiv/verksamhetsspecifik utrustning	HG	HG	
Nät och installation för analog telefoni	HG	HG	
Värme, vatten och sanitet			
Värme enligt krav i BBR och AFS	HV	HV	
Grundinstallationer WC,	HV	HV	
Verksamhetsspecifik utrustning	HG	HG	

Härnösand 2020-

.....
Hans Thyrén
NV Samhällsfastigheter AB

Härnösand 2020-

.....
Härnösands kommun

Sign	Sign	Sign

FASTIGHETSÄGARNA

PERSONUPPGIFTSKLAUSUL

FÖR LOKAL

Bilaga nr: 5

Avser	Hyreskontrakt nr: 10001	Fastighetsbeteckning: Härnösand Fastlandet 2:60	
Hyresvärd	Namn: NV Samhällsfastigheter AB		Personnr/Orgnr: 559236-5182
Hyresgäst	Namn: Härnösands kommun		Personnr/Orgnr:
Information om behandling av personuppgifter	**Behandling av personuppgifter** Vi behandlar alltid personuppgifterna på ett ansvarsfullt sätt och i enlighet med gällande lag. I det här dokumentet ger vi närmare information om behandlingen och uppmuntrar därför hyresgästen och dennes kontaktperson att läsa igenom dokumentet noggrant. Hyresgästen ansvarar för att se till att denna information lämnas till kontaktpersoner, representanter eller andra individer vars personuppgifter kan komma att behandlas under hyresförhållandet. **Personuppgiftsansvarig** Vi är personuppgiftsansvariga för den behandling som utförs av oss eller för vår räkning. Det innebär att vi ansvarar för de personuppgifter vi har och för hur vi behandlar dem. Vid frågor om behandlingen av personuppgifter, är du välkommen att kontakta oss. **Vilka personuppgifter behandlar vi?** En personuppgift är all information som kan kopplas till en individ. Inom ramen för ett hyresförhållande är det främst personuppgifter för kontaktpersoner och hyresgäster (som är enskild firma eller privatperson) som vi behandlar. Sådana uppgifter kan t.ex. omfatta namn, adress, kontaktuppgifter, personnummer och information om lokalen. I vissa fall inhämtar vi även en kreditupplysning för att säkerställa att det finns ekonomiska förutsättningar att erlägga hyra för lokalen. **För vilka syften behandlar vi personuppgifterna?** Personuppgifterna behandlas i syfte att: * Fullgöra och administrera våra rättigheter och skyldigheter enligt hyresavtalet, vilket bl.a. inkluderar hyresaviseringar och hyresförhandlingar. * Utföra löpande förvaltning och underhåll av lokalen, vilket bl.a. inkluderar kommunikation med kontaktperson. * Fastställa eller styrka eventuella rättsliga anspråk, exempelvis genom kontroller under hyreshållandet i syfte att säkerställa att lokalen används i enlighet med tillämplig lag och i enlighet med hyresavtalet. * Skicka information och marknadsföring till kontaktperson via de kontaktuppgifter som vi har tillgång till. * Skicka information och marknadsföring till kontaktperson om andra företags produkter/tjänster som hyresgästen kan ha nytta av i samband med hyresförhållandet t.ex. försäkringsbolag. * Ta fram statistik, göra kundundersökningar och följa upp interna rutiner och policys. **När raderar vi personuppgifterna?** Vi sparar uppgifter om kontaktperson så länge denne är registrerad som kontaktperson. Informationen uppdateras om hyresgästen anmäler annan kontaktperson. För det fall vi erhåller uppgifter om störningar i lokalen och inte vidtar någon åtgärd, kommer sådana uppgifter som regel att sparas två år, varefter radering sker. Detsamma gäller uppgifter om otillåten andrahandsuthyrning eller överlåtelse av lokalen. Uppgifter om betalning av hyra sparas under sju år (utöver innevarande år) då detta krävs enligt bokföringsregler. Övriga uppgifter raderas när de inte längre är relevanta/korrekta, vilket innebär att de som regel bevaras under den tid som hyresförhållandet består. När hyresförhållandet upphör raderar vi merparten av uppgifterna. Men om det finns några kvarstående rättsliga anspråk, t.ex. hyresfordringar, kommer vi att bevara de uppgifter som krävs för att kunna driva anspråket. Sådana uppgifter sparas med hyresavtalet som rättslig grund. Vi sparar dessa uppgifter, samt uppgifter om eventuell misskötsamhet, som bidragit till att uppsägning skett, i två år efter att hyresförhållandet upphört.		

Fastighetsägarna Sveriges formulär nr 90 upprättat 2008. Reviderat maj 2018. Eftertryck förbjuds.

FASTIGHETSÄGARNA

PERSONUPPGIFTSKLAUSUL

FÖR LOKAL

Bilaga nr: 5

Avser	Hyreskontrakt nr: 10001	Fastighetsbeteckning: Härnösand Fastlandet 2:60
Information om behandling av personuppgifter	**Laglig grund för** behandlingen av personuppgifterna Vår behandling av personuppgifter sker i huvudsak för att fullgöra och administrera våra skyldigheter enligt hyresavtalet med hyresgästen. För det fall hyresgästen är en privatperson eller enskild firma, sker denna behandling med stöd av den rättsliga grunden fullgörande av avtal medan behandlingen sker med stöd av ett berättigat intresse om hyresgästen är en juridisk person. För annan behandling som utförs har vi ett berättigat intresse av att behandla personuppgifterna, t.ex. för att skicka information, göra kundundersökningar och marknadsföring samt tillhandahålla tjänster som är relaterade till uthyrningen. **Vilka får ta del av personuppgifterna?** Inom ramen för hyresförhållandet, kan vi komma att lämna ut personuppgifter till andra bolag som tillhandahåller tjänster till oss (t.ex. IT-tjänster eller förvaltningstjänster) eller bolag som tillhandahåller varor/tjänster som hyresgästen kan ha nytta av i samband med hyresförhållandet (t.ex. försäkringsbolag). Om uppgifterna överförs till ett land utanför EU/EES, säkerställer vi att sådan överföring är laglig, t.ex. genom att avtal innehåller de standardiserade modellklausuler för dataöverföring som antagits av EU-kommissionen och som finns tillgängliga på EU-kommissionens webbplats. Om det förekommer störningar, betalningsförsummelser eller andra överträdelser av hyresavtalet eller tillämpliga bestämmelser kan vi komma att lämna ut uppgifter till berörda myndigheter. Vi lämnar även ut personuppgifter om det följer av lag eller myndighetsbeslut. **Rättigheter enligt dataskyddslagstiftningen** Individer har vissa rättigheter vid behandling av dennes personuppgifter. * Rätt till tillgång (registerutdrag), d.v.s. en rätt att få bekräftelse på och information om vår behandling av personuppgifter. * Rätt till rättelse, d.v.s. en rätt att få felaktiga uppgifter rättade. * Rätt till radering, d.v.s. en rätt att få uppgifter borttagna. * Rätt till begränsad behandling, d.v.s. en rätt att kräva att vår behandling begränsas. * Rätt till dataportabilitet, d.v.s. en rätt att begära att uppgifter flyttas från oss till ett annat bolag. * Rätt att invända mot vår behandling av personuppgifter. * Rätt att inge klagomål till myndighet om att vi inte behandlar personuppgifterna enligt lag. Vissa av rättigheterna gäller enbart i vissa situationer. För det fall kontaktpersonen skulle vilja utöva någon av rättigheterna kan denne kontakta oss via de kontaktuppgifter som framgår på vår webbplats och ovan.	
Övrigt		

Fastighetsägarna Sveriges formulär nr 90 upprättat 2008. Reviderat maj 2018. Eftertryck förbjuds.

HERNÖ
FASTIGHETER

Bilaga 6 - SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

HYRESKONTRAKT NR: 10001

HYRESKONTRAKT NR:	10001
HYRESVÄRD:	NV Samhällsfastigheter AB
ORGANISATIONSNR:	559236-5182
HYRESGÄST:	Daglig verksamhet, Härnösands kommun
ORGANISATIONSNR:	212000-2403

Denna bilaga äger företräde före övriga bilagor.

1. LOKALENS SKICK OCH STANDARD

Hyresvärden skall på tillträdesdagen och under hyresförhållandet tillhandahålla lokalen i det skick som framgår av nedan nämnda handlingar.
Hyresvärden ska inför hyrestidens början ombesörja och bekosta projektering, anpassning, iordningställande och utrustning av lokalen i enlighet med vad som framgår av detta hyresavtal med tillhörande bilagor enligt följande:

Bilaga 1 - Indexklausul
Bilaga 2 - Brandskyddsklausul
Bilaga 3 – Gränsdragningslista underhåll och ombytesansvar
Bilaga 4 – Gränsdragningslista ombyggnation
Bilaga 5 – Personuppgiftsklausul
Bilaga 6 - Särskilda bestämmelser (denna handling och avtalsbilaga)
Bilaga 7 – Hyresgästens förfrågningsunderlag
Bilaga 8 – Ritningar och kartor daterade 2020-05-19

Handlingarna kompletterar varandra och gäller, om inte omständigheterna uppenbarligen föranleder annat inbördes i ovanstående ordning. Vid förekommande motstridiga uppgifter i hyreskontraktsformulär (4 sidor) och hyresavtalets bilagor ska bilagorna äga företräde enligt vad som angetts ovan. Om parterna avtalar om ändringar eller tillägg till ovanstående handlingar. Om sådana överenskommelser strider mot dessa handlingar gäller skriftlig och undertecknad överenskommelse före ovanstående handlingar.

2. HYRA

847 000 kr per år utgörande hyra exkl i hyreskontraktet markerade och angivna tillägg.
100 % av hyran regleras enligt KPI med indextal för oktober månad 2020. se bilaga 1

Sign HV	Sign HG

HERNÖ
FASTIGHETER

Bilaga 6 - SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

HYRESKONTRAKT NR: 10001

3. INVESTERING/ANPASSNING

Hyresvärden och hyresgästen har i och med undertecknande av detta avtal, ingått en överenskommelse om investering för anpassning av lokalen utifrån hyresgästens behov. Denna investering gäller ombyggnationer enligt ritning och bilaga 4.

Vid förseningar av ombyggnationen justeras inflyttningsdatum med motsvarande tid framåt i tiden. Kontraktets löptid bibehålls.

Vid försening ska Hyresvärden tillhandahålla provisorisk verksamhetslokal alternativt lokal för lagring av verksamhetens inventarier enligt överenskommelse mellan parterna. Vid försening som ej härrör till Hyresgästen och som överstiger 3 månader äger hyresgästen att säga upp avtalet med omedelbar verkan.

4. ANSVAR FÖR SKADOR PÅ FASTIGHETEN

Hyresgästen ansvarar för skador på samtliga till lokalen tillhörande fönster, dörrar, portar.

Utöver vad som följer av 12 kap. 24 § jordabalken svarar Hyresgästen för alla skador som uppkommer inom lokalen, genom vårdslöshet eller försummelse av Hyresgästens personal, någon som gästar Hyresgästen, kunder, annan som Hyresgästen inrymt i lokalen, den som för Hyresgästens räkning inom fastigheten utför arbeten för Hyresgästens räkning.

Hyresgästen svarar även för skador på fastigheten som uppkommer på grund av, eller som en direkt följd av, brottsligt angrepp mot Hyresgästen, Hyresgästens verksamhet eller lokal. T.ex. inbrottsförsök, anlagd brand eller sprängning. Det åligger Hyresvärden att hålla fastigheten försäkrad i sedvanlig omfattning.

Hyresgästens betalningsskyldighet för skador av det slag som nämns i detta stycke är begränsad till vad som inte ersätts genom Hyresvärdens försäkring, t.ex. självrisk, dock till ett belopp om högst 5 prisbasbelopp enligt socialförsäkringsbalken (2010:110).

Hyresgästen svarar inte för eventuella skador i lokalen orsakade av hyresvärdens personal eller leverantörer.

5. SKYLTAR

Placering av skylt(ar) förutsätter hyresvärdens skriftliga godkännande. Skyltförslaget skall skriftligen godkännas av Hyresvärden före ansökan om bygglov för skylten.

Hyresvärden ansvarar för att de befintliga fastighetsskyltar uppdateras med hyresgästen namn. Enligt hyresvärdens skyltprogram.

Sign HV	Sign HG

HERNÖ
FASTIGHETER

Bilaga 6 - SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

HYRESKONTRAKT NR: 10001

Hyresgästen har rätt att nyttja väggyta inom fastigheten i angränsning till deras lokal.

Hyresgästen svarar för drift och underhåll av skylten. Elkostnader för eventuell skyltbelysning skall betalas av Hyresgästen enligt särskild mätning eller enligt särskild överenskommelse.

Uppkommer skada på Hyresvärdens egendom, tredje man eller tredje mans egendom föranledd av skyltningen, ansvarar Hyresgästen därför. Hyresgästen skall hålla Hyresvärden skadelös för all skada som Hyresvärden kan komma att orsakas på grund av Hyresgästens skylt, såsom exempelvis krav på hyresnedsättning och skadestånd från annan Hyresgäst i fastigheten eller annat krav som Hyresvärden kan drabbas av i sin egenskap av fastighetsägare.

Hyresgästen ska betala eventuell reklamskatt samt Hyresvärdens kostnader i samband med uttagande av reklamskatten för skyltar, skyltplatser och skyltfönster.

6. AVFALLSHANTERING

Hyresgästen skall följa Hyresvärdens anvisningar i fråga om källsortering och hantering av sopor och returmaterial. Hyresgästen skall verka för trivsel och renlighet inom fastigheten och dess allmänna utrymmen. Bl. a gäller att uppläggning av material inte får ske utanför de av Hyresgästen förhyrda lokalerna. Sker sådan uppläggning ändå äger Hyresvärden, efter skriftlig anmodan till Hyresgästen, rätt att bortforsla detta på Hyresgästens bekostnad. Hyresvärden tillhandahåller särskilt utrymme i lokalen eller inom byggnaden i övrigt avsett för avfallshantering som möjliggör hyresgästens hantering av egna sopor samt övriga källsorteringsfraktioner som tidningspapper, batterier, lysrör, metallförpackningar, glasförpackningar, plastförpackningar och pappersförpackningar.

7. MILJÖANSVAR

Hyresgästen är i förekommande fall skyldig att bedriva miljöfarlig verksamhet på ett sätt som i allt minimerar eventuella olägenheter för Hyresvärden, övriga Hyresgäster i fastigheten samt mot tredje man. Hyresgästen ansvarar ekonomiskt och i alla övriga avseenden för den bedrivna verksamhetens konsekvenser gentemot Hyresvärden, övriga Hyresgäster, tredje man och berörda myndigheter eller liknande organ samt i förekommande fall domstol.

Hyresgästen ansvarar för och är skyldig att bekosta all efterbehandling av förorenade markområden och byggnader eller del av byggnad.

Detsamma gäller utredningskostnader som myndigheter kan komma att ålägga Hyresvärden att ersätta enligt 10 kap miljöbalken med anledning av konstaterade föroreningar eller misstanke om förekomst av föroreningar som kan föranleda efterbehandlingar.

Hyresgästen ansvarar även efter kontraktets upphörande och preskriberas inte enligt bestämmelserna i 12 kap. 61 § i jordabalken.

Sign HV	Sign HG

HERNÖ
FASTIGHETER

Bilaga 6 - SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

HYRESKONTRAKT NR: 10001

8. STÄD

Hyresgästen ansvarar för städ av lokalerna som anges i hyresavtalet.

9. UNDERHÅLL

Hyresvärden svarar för och bekostar underhåll samt skötsel av fastigheten, byggnaden och lokalen med undantag för vad som uttryckligen är hyresgästens ansvar enligt detta hyresavtal. Hyresvärden svarar därvid för och bekostar reparationer, underhåll och skötsel av alla gemensamma anläggningar och fastighetsrelaterade system som t.ex. för värme-, kyla-, ventilations-, VA- och liknande anläggningar enligt myndighetskrav för fastighetens, byggnadens och lokalens allmänna funktion och drift.

10. ÄNDRINGS/OMBYGGNADSARBETEN

Hyresgästen är endast efter skriftlig överenskommelse med Hyresvärden berättigad att på egen bekostnad utföra ombyggnads- och inredningsarbeten inom lokalen. Hyresgästens entreprenör skall skriftligen godkännas av hyresvärden. Hyresgästen skall inhämta samtliga erforderliga tillstånd av myndigheter samt bekosta ändringar i fastighetens relationsritningar som föranleds av arbetena. Vidare skall överenskommas om ombyggnads- och inredningsarbetena inte skadar byggnaden eller föranleder ökade kostnader för Hyresvärden. Hyresgästen ansvarar vidare för att, vid ombyggnads- och inredningsarbeten, arbetena utförs på ett sådant sätt att övriga Hyresgäster inte störs. Om annan Hyresgäst med anledning av de av Hyresgästen utförda arbetena kräver nedsättning i hyra eller ersättning av annat slag skall Hyresgästen svara för denna kostnad. Hyresvärden äger rätt att utföra kontroll av arbetena.

Mervärdesskatt på investeringar som Hyresgästen utfört eller låtit utföra, Hyresgästen förbinder sig att senast den 15 januari varje år lämna upplysningar om vilka investeringar (som avser ny-, till och ombyggnad samt vad som omfattas av den s.k. utökade reparationsavdraget) som gjorts i Hyresgästens hyrda lokal under föregående kalenderår. Denna upplysning skall inkludera uppgift om den totala ingående mervärdesskatten som Hyresgästen gjort avdrag för.

Om inte annat skriftligen avtalats i samband med hyresvärdens medgivande av ovan nämnda arbeten ska åtgärden inte återställas av hyresgästen vid avflyttning från lokalen.

11. BRAND OCH UTRYMNING

Hyresgästen och Hyresvärden skall på begäran av den andre lämna de uppgifter som behövs för att denne skall kunna fullgöra sin brandskyddsredovisning mot myndighet.

Vid hyresgästens ombyggnad eller ändringar i lokalen som medför att brandskyddet påverkas skall hyresgästen skriftligen informera hyresvärden för att denne, på Hyresgästens bekostnad, ska ha möjlighet att revidera fastighetens branddokumentation.

Sign HV	Sign HG

HERNÖ
FASTIGHETER

Bilaga 6 - SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

HYRESKONTRAKT NR: 10001

Hyresgästen förbinder sig att inte på något sätt blockera i lokalen belägna utrymningsvägar, samt tillåter att fastighetens övriga Hyresgäster nyttjar dessa vid nödsituationer, samt att medverka i fastighetens SBA (systematiskt brandskyddsarbete)

Åtgärdsansvar:

Organisatoriska brandskyddsåtgärder	Beskrivning	Ansvarig
Övningar	Utrymning lokal	HG
Instruktioner och rutiner		HG
Kontrollplaner och dokumentering	Insatsplan	HG

12. ANDRAHANDSUTHYRNING OCH ÖVERLÅTELSE AV LOKALEN SAMT ÄNDRING AV VERKSAMHET

Hyresgästen äger inte rätt att upplåta lokalen helt i andra hand eller ändra verksamheten utan att dessförinnan vid varje tillfälle ha inhämtat hyresvärdens eller hyresnämndens skriftliga tillstånd. Hyresgästen äger rätt att hyra ut lokalen i andra hand förutsatt att hyresvärden skriftligen godkänt detta. En förutsättning för godkännande är att hyresgästen erhåller beslut av Skatteverket att skattskyldighet föreligger för andrahandsuthyrning. Härav följer att andrahandshyresgästen måste bedriva en verksamhet i lokalen som medför skattskyldighet till mervärdesskatt alternativt att det avser staten eller kommun/landsting som har rätt till återbetalning av skatten.

Hyresgästen är medveten om att förbudet att ändra verksamheten i lokalen enligt denna punkt även omfattar verksamhet som andrahandshyresgäst bedriver, oavsett om andrahandshyresgästen bedriver verksamheten med Hyresgästens tillstånd eller ej. Hyresgästen äger inte rätt att överlåta sina rättigheter enligt hyreskontraktet utan Hyresvärdens eller hyresnämndens skriftliga tillstånd.

13. ÄNDRING AV KONTRAKTSVILLKOR

Ändringar och tillägg till detta Hyreskontrakt skall vara skriftliga och undertecknade av båda parter för att vara gällande.

14. ÅTERSTÄLLANDE AV LOKALEN VID AVFLYTTNING

Hyresgästen skall, såvida ej annat överenskommits, vid avflyttning på egen bekostnad lämna lokalen väl rengjord (inkl. fönsterputs), golv skall vara behandlat utifrån krav på golvvård för resp. golv, medtaga och bortforsla av Hyresgästen särskild bekostad inredning och utrustning samt reparera eventuell uppkommen skada på byggnaden i enlighet med hyresgästens ansvar enligt detta hyresavtal. Hyresgästen skall vid samma tillfälle överlämna samtliga port- och dörrnycklar även om dessa införskaffats av hyresgästen. Inredning och utrustning som Hyresgästen fogar till lokalen på sådant sätt att den införlivas med fastigheten (accession) skall kvarlämnas om Hyresvärden påfordrar det och tillfalla Hyresvärden utan särskilt vederlag.

Sign HV	Sign HG

HERNÖ
FASTIGHETER

Bilaga 6 - SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

HYRESKONTRAKT NR: 10001

Om Hyresvärden så begär ska Hyresgästen innan avflyttning ta bort datakablage eller annan ledningsdragning som installerats av Hyresgästen och som Hyresvärden inte önskar ha kvar. Efter borttagning av sådant kablage ska Hyresgästen ställa iordning ytskikten avseende skador från borttaget kablage.

Hyresgästen förbinder sig att inte på något sätt blockera i lokalen belägna utrymningsvägar.

15. GARAGE- OCH P-PLATSER

Detta avtal medger att hyresgästen har rätt att nyttja 10 parkeringar utan motorvärmare för deras besökare, parkeringarna hör till hyresavtalet och om hyresförhållandena enligt detta hyresavtal upphör så skall även nyttjanderätten avseende parkeringsplatserna upphöra att gälla vid samma tidpunkt utan särskild uppsägning. Platserna skall märkas upp tydligt.

16. FORCE MAJEURE

Hyresvärden är fri från skyldigheter att fullgöra avtalade förpliktelser och från skyldighet att betala skadestånd om hyresvärdens åtaganden i alla eller endast till onormalt hög kostnad kan fullgöras på grund av krig, terrorism, upplopp, arbetsinställelse, blockad, eldsvåda, explosion, extrem väderlek, ingrepp av offentlig myndighet eller annan motsvarande händelse som hyresvärden inte råder över och inte heller kunnat förutse.

17. FULLSTÄNDIG REGLERING

Detta kontrakt utgör Hyresvärden och Hyresgästens fullständiga reglering av hyresförhållandet som är föremålet för detta Hyreskontrakt och ersätter alla eventuellt tidigare skriftliga eller muntliga avtal.

Hyreskontraktet får inte till någon del inskrivas.

Härnösand 2020-	Härnösand 2020-
NV Samhällsfastigheter AB	Härnösands kommun
Hans Thyrén	

Sign HV	Sign HG

Härnösands kommun

Datum
2019-11-12

Kommunledningskontoret
Eric Liljeström
eric.liljestrom@harnosand.se

Förfrågningsunderlag för Samordnade lokaler för Daglig Verksamhet

Detta förfrågningsunderlag är framtaget med ambitionen att samordna lokalbehovet för flera av Dagliga verksamheterna inom Härnösands Kommun.
De berörda verksamheterna är:

- Ringen
- Villagruppen
- Agda
- Gullvivan
- Rosen

Bakgrund
Det har konstaterats att nuvarande lokaler för berörda verksamheter har brister utifrån dagens verksamhetskrav. Därför avser Härnösands Kommun att förhyra nya lokaler där dessa verksamheter inryms i en gemensam lokal men med varje verksamhet avdelad från de övriga samt med ett antal gemensamma lokaler som delas mellan verksamheterna.

Lokalbehov
Nedan följer en beskrivning av de Dagliga verksamheterna och deras specifika behov samt behov av gemensamma lokaler.
Verksamheterna ska vara avskilda från varandra i det vi kallar ”Hemvist”.
Verksamheternas specifika behov ska uppfyllas inom verksamhetens ”Hemvist”.
Därutöver ska det finnas ett antal gemensamma funktioner och lokaler vilka ska vara tillgängliga från samtliga Hemvister/Dagliga verksamheter.

Gemensamma och övergripande lokalbehov och funktioner:

- Lokalen ska ligga förhållandevis centralt för att nå centrala delar av Härnösand med bibliotek, simhall, fika på stan, mm, gångavstånd ska vara inom ca 1 km.
- Lokalens placering ska tillåta goda förutsättningar för persontransporter till och från lokalen.
- Utanför lokalen behövs yta för uppställning av tre - fyra rullstolar typ permobil samt eluttag för laddning av två elrullstolar.
- Lokalisering i markplan är en önskvärd kvalitet. Vissa delar av lokalytorna såsom personalrum, omklädningsrum och kontor kan eventuellt vara lokaliserad till andra våningsplan förutsatt att tillgängligheten är god.
- Det ska finnas möjlighet för brukarna att komma ut på altan, balkong eller uteplats.

- Närhet till grönyta är en önskvärd kvalitet.
- Inomhus, i anslutning till entrén, ska det finnas yta för uppställning av förflyttningshjälpmedel, yta ca 15 kvm, med eluttag för laddning av minst två elrullstolar.
- Samtliga lokalytor ska vara förberedda med kanalisation och kablage för att kunna täckas av WiFi.
- Samtliga lokaler ska vara tillgängliga för alla typer av förflyttningshjälpmedel. Normala rullstolscirklar, dörrmått, korridorer mm är ett minimikrav.
- Ljudmiljön i lokalen ska vara god och om möjligt motsvara Ljudklass B enligt SS 25268.
- Färgsättningen i lokalen ska utföras så den förstärker rumsuppfattningen och orienterbarheten inom lokalen om annat inte anges.
- Belysningen ska vara anpassad till verksamheten och, om möjligt, vara dagljusstyrd.
- Temperaturer och luftflöden ska vara anpassade till verksamheten och får ej understiga 22 grader och ej överstiga 25 grader. Vid underskridande av ortens dimensionerande utomhustemperatur vinter eller överskridande av
- dimensionerande värden för sommar, tillåts inomhustemperaturen variera i motsvarande grad.
- Lokalerna ska uppfylla Arbetsmiljöverkets föreskrifter om arbetsplatsens utformning.

Gemensamma verksamhetslokaler
Följande lokaler ska vara gemensamma för samtliga verksamheter och ska därför vara centralt placerade så de kan nås enkelt från alla Hemvister.

- Ett kök för bakning och matlagning. Ytan ska tillåta att minst två brukare med förflyttningshjälpmedel samt mist två personal/assistenter arbetar i köket samtidigt.
- Ett ”kreativt rum” – målningsateljé, för verksamhet med t ex fingerfärg, lera, tryck mm.
  Utrustat med diskbänk, tåliga och lättstädade ytskikt eventuellt med golvbrunn, fasta hyllor med stängd förvaring, Väggyta med möjlighet att hänga upp alster lite luftigt. Plats för två brukare med rullstol samt tre personal.
- Upplevelserum - två st mindre för en brukare och en personal. Rummet ska vara fönsterlöst.
- Aktivitetsrum för fysiska aktiviteter t ex rörelse på golvet, musikaktiviteter, gunga från taket, bollhav och liknande. Plats för två brukare och tre personal minst 25 kvm.
- Två gemensamma RWC, med möjlighet till dusch, avgränsning mot duschplats utförs med duschdraperi. En av dessa ska vara större än normalt föreskrivna mått, minst 3 x 3 m.
- Gemensamt förråd för förbrukningsmaterial såsom toalettpapper, städmaterial mm.

- Mindre tvättstuga med tvättmaskin och tumlare att användas för brukares och verksamhetens textilier.
- Ett vilrum

För personalen ska finnas nedanstående lokaler. Dessa ytor behöver ej vara i direkt anslutning till verksamhetslokalerna.

- Separat rast- och lunchrum för ca 8 personer
- Omklädningsrum, två lokaler, en för fyra personer och en för tio personer med klädskåp samt en gemensam dusch och en gemensam personaltoalett.
- I anslutning omklädningsrum ska det finnas tvättmöjligheter med tvättmaskin och tumlare för tvätt av arbetskläder.
- Kontor med tre flexibla dataarbetsplatser och plats för förvaringsmöbler med möjlighet att låsa. Yta ca 15 – 18 kvm

Specifika lokalbehov per Hemvist
Nedan följer beskrivning av var och en av de Dagliga verksamheter som ska ingå i den gemensamma lokalen och deras specifika lokalbehov.

Verksamhet Ringen
Verksamhetens nuvarande lokaler är förlagda till Flöjtgatan 56.
Totalt ska 10 brukare verksamma inom Ringen. Lokalen bör vara anpassad för att 3 av brukarna har assistent. 3 personal arbetar inom verksamheten.
Verksamheten arbetar med återvinning av papper. Det rivna papperet används till hästströ. Man arbetar också med enklare hantverk, demontering, har musikstunder och utevistelse i schemat.
Man strävar efter en lugn och stressfri arbetsmiljö med rutinmässiga arbetsuppgifter. Vilket bland annat innebär att vissa brukare arbetar i individuella rum.

Lokalbehov Ringen
För pappersmalning krävs särskild punktutsug/ventilation

Lokalytor:

- Mindre kök för fika och värma mat. Köket ska kunna användas av både personal och brukare.
- Yta för gemensamt fika och lunchintag och samlingar för hela gruppen (10 + 6 personer) t ex musiksamlingar eller liknande aktiviteter.
- Arbetsyta för tre till fyra brukare ca 35 kvm. Kan eventuellt kombineras med lokal för gemensamma samlingar mm.
- Inom gemensam arbetsplats eller gemensam lokal för fika och samlingar ska en fri, något avskild golvyta om ca 6 kvm finnas tillgänglig.
- 6 enskilda arbetsrum för brukare ca 10 kvm styck.
- 1 st RWC med möjlighet till dusch, avgränsning mot duschplats utförs med duschdraperi.
- 1 personaltoalett

- Normala kommunikationsytor inklusive entré/hall med kapphylla.

Verksamheten Gullvivan
Verksamhetens nuvarande lokaler är förlagda till Kiörningsgatan 20. Totalt är en brukare verksam inom verksamheten. En personal är verksam inom Gullvivan. Gullvivans verksamhet lokaliseras inom Villagruppens hemvist och ingår i Villagruppens lokalkrav nedan.

Verksamheten Villagruppen
Verksamhetens nuvarande lokaler är förlagda till ”Gula Villan”.
Totalt ska 7 brukare verksamma inom Villagruppen varav en har två assistenter. Tre personal arbetar inom verksamheten.
Villagruppens verksamhet anpassas för personer med behov av en tydlig struktur och alternativ kommunikation. Arbetsuppgifterna anpassas efter individens önskemål och förmågor.
Verksamheten innehåller både aktiviteter av pedagogisk karaktär och sinnesstimulering samt utevistelser. Mycket av arbetet är direkt individanpassat.
Brukaren från nuvarande Gullvivan ska ingå i Villagruppen när ny lokal tillträtts vilket inkluderar ytterligare en brukare och en personal.

Lokalbehov för Villagruppen + Gullvivan
Lokalytor:

- Mindre kök för fika och värma mat. Köket ska kunna användas av både personal och brukare.
- Yta för gemensamt fika och lunchintag och samlingar för hela gruppen (8 + 7 personer) t ex musiksamlingar eller liknande aktiviteter.
- Arbetsyta för fyra brukare ca 35 kvm. Kan eventuellt kombineras med lokal för gemensamma samlingar mm.
- 4 enskilda arbetsrum för brukare varav två st på ca 10 kvm styck och två något större arbetsrum ett om ca 15 kvm och ett om ca 20 kvm, gärna placerat avskilt från övrig verksamhet inom Villagruppens Hemvist. (Ett av dessa rum avser att inkludera Gullvivans verksamhet i Villagruppen)
- 1 st RWC med möjlighet till dusch, avgränsning mot duschplats utförs med duschdraperi.
- 1 personaltoalett
- Normala kommunikationsytor inklusive entré/hall med kapphylla.

Verksamheten Agda
Verksamhetens nuvarande lokaler är förlagda till Rosenbäcksallén 15.
Totalt är tre brukare verksamma inom Agda varav två har en assistent vardera. En personal arbetar inom är verksamheten.
Agdas verksamhet anpassas för personer med behov av en tydlig struktur.
Lokalerna präglas av att de ska uppfattas som lugn utan påtagliga sinnesintryck.
Arbetsuppgifterna anpassas efter individens önskemål och förmågor.
Verksamheten innehåller både aktiviteter av pedagogisk karaktär samt aktiviteter med tyngdpunkt på sinnesstimulering och utevistelser.

Lokalbehov för Agda

Lokalen / Hemvisten ska om möjligt ha egen entré mot det fria och vara tydligt avskild från övriga Hemvister. Genomgångstrafik eller andra störande moment får ej förekomma.
Lokalytor:

- Mindre kök för fika och värma mat, äta lunch. Köket ska kunna användas av både personal och brukare.
- Ett rum för musikstunder och samlingar för hela gruppen (3 + 3 personer).
- 2 enskilda arbetsrum för brukare ca 10 kvm styck.
- 1 st RWC med möjlighet till dusch, avgränsning mot duschplats utförs med duschdraperi.
- 1 personaltoalett
- Normala kommunikationsytor inklusive entré/hall med kapphylla.
- 1 vilrum alternativt en avgränsning inom ett av de enskilda arbetsrummen som då bör göras något större

Verksamhet Rosen
Verksamhetens nuvarande lokaler är förlagda till Storgatan 36, f d Telias butiks- och verkstadslokaler.
Totalt ska 14 brukare verksamma inom Rosen. 1 av brukarna har assistent. F n 2 rullstolar varav en permobil. 4 personal arbetar inom verksamheten.
Verksamheten arbetar med hantverk, färg och textil samt med pedagogiska material bl a via i-pad. Att lyssna på musik är populärt och på raster tittar man på film.
Man strävar efter en lugn och stressfri arbetsmiljö med planerade aktiviteter och arbetsuppgifter. I arbetssituationen delar flera brukare på 3 större rum, 1 mindre rum, samt större kök/matrum samt tv-/avslappningsrum.

Lokalbehov Rosen
Lokalytor:

- Kök för fika, värma mat och enklare bakning och matlagning. Lokalen ska kunna användas av både personal och brukare.
- Yta för gemensamt fika och lunchintag och samlingar för hela gruppen 14
- + 5 personer, t ex musiksamlingar, filmvisning eller liknande aktiviteter.
- 3 arbetsytor/rum för 3-4 brukare ca 25-30 kvm vardera.
- 3 enskilda arbetsrum för brukare ca 10 kvm styck.
- 1 st RWC med möjlighet till dusch, avgränsning mot duschplats utförs med duschdraperi.
- 1 personaltoalett.
- Normala kommunikationsytor inklusive entré/hall med kapphylla.

Rosens nuvarande hyresavtal löper till 2022-12-31 varför vi, om möjligt, efterfrågar en option för dessa lokaler vilka tillträds 2023-01-01.
Alternativt kan verksamheten Rosen exkluderas ur den planerade samlokaliseringen.

Härnösands kommun

Kommunledningskontoret

Datum
2019-11-12

Tecknande av hyresavtal

Härnösands Kommun avser att teckna ett hyresavtal med 10 års löptid, 9 månaders uppsägningstid och 36 månaders förlängning.
Hyran ska inkludera fastighetsskatt och samtliga kostnader för förbrukningsmedia inklusive ventilation men exklusive verksamhetsel samt avfallshantering. Om möjligt ska konfortkyla tillhandahållas och inkluderas i hyran. Allt inre underhåll inklusive underhåll av vitvaror och liknande ska vara inkluderat i hyran.

Inflyttning i lokalerna bör kunna ske senaste 2020-12-01 under förutsättning att hyresavtal tecknas under kvartal 1 2020.
För tecknande av hyresavtal krävs beslut härom av Kommunstyrelsen.

Vi önskar senast 2019-12-18 erhålla skriftligt svar från er med redovisning av möjlig lokal inom ert fastighetsbestånd. Redovisningen bör innehålla planritning med översiktlig volymredovisning samt indikativ hyra med beaktande av ovan angivna villkor. Eventuella avvikelser från angivna lokalkrav ska meddelas skriftligen. För frågor kring denna förfrågan hänvisas till undertecknad.

Härnösand 2019-11-13

Härnösands Kommun

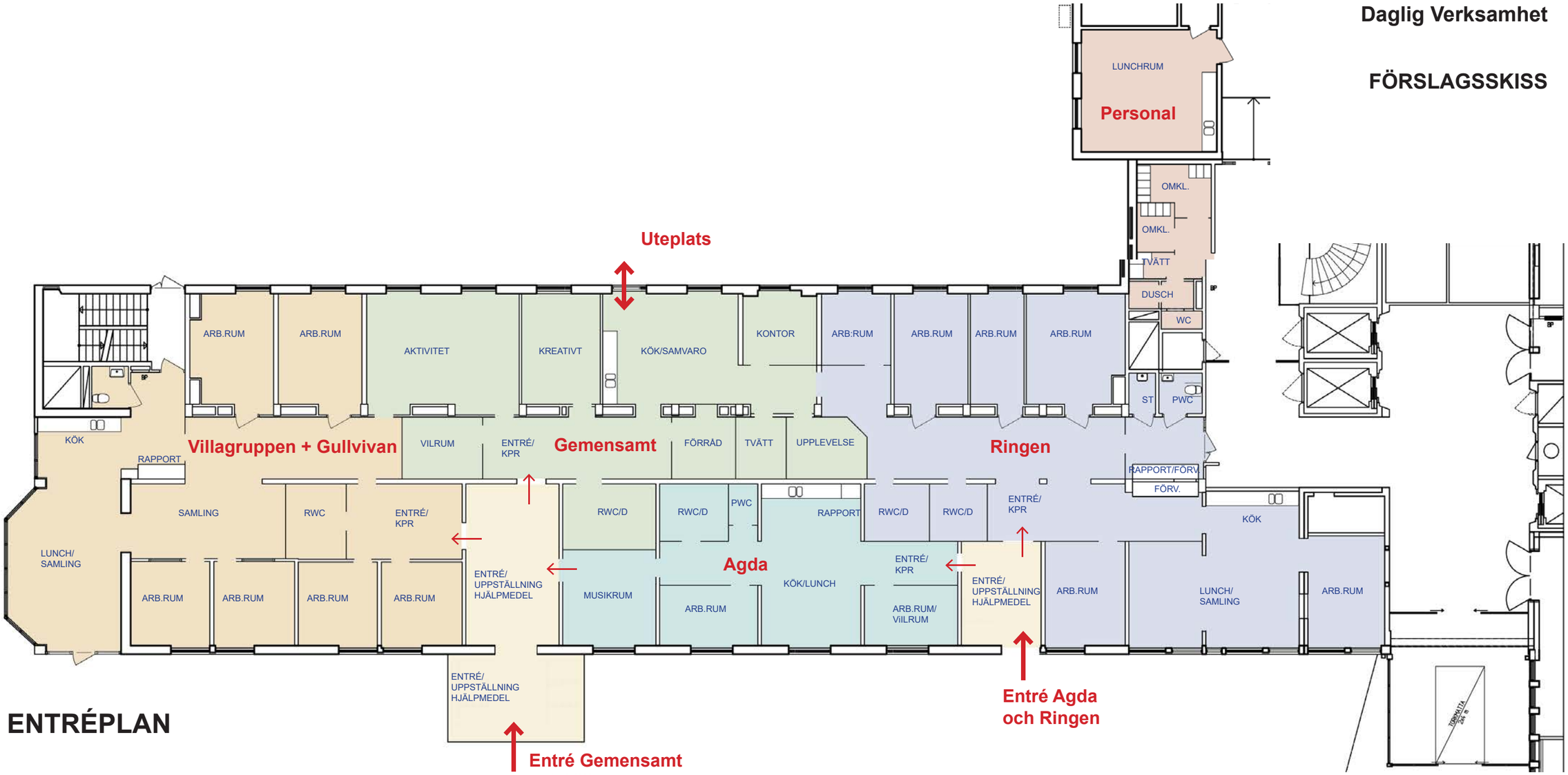
Eric Liljeström
Lokalsamordnare
tel: 070-301 28 59
e-post: eric.liljestrom@harnosand.se

Hernö fastigheter

Härnösands kommun

Samordnade lokaler för
Daglig Verksamhet

FÖRSLAGSSKISS

ENTRÉPLAN

METER

0 5M 10M

2020-05-19

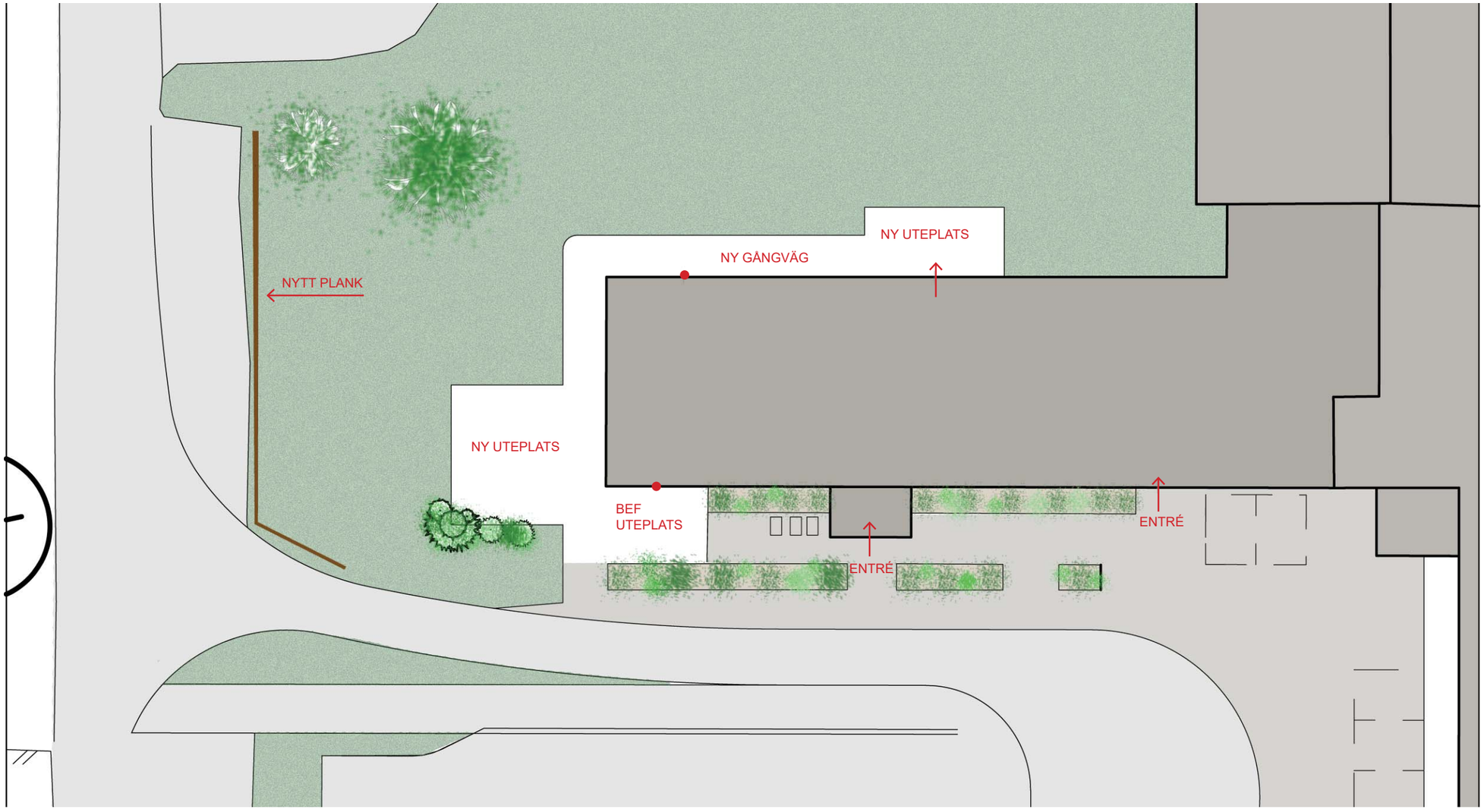
arconi
DESIGN & PROJEKTERING

Hernö fastigheter

Härnösands kommun

Samordnade lokaler för
Daglig Verksamhet

FÖRSLAGSSKISS
UTEMILJÖ

2020-05-19

arconi
DESIGN & PROJEKTERING

Kommunstyrelseförvaltningen
Eric Liljeström

Kommunstyrelsen

Flytt av Svalans förskola till Ängecenter

Förslag till beslut

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår kommunstyrelsen

att uppdra till kommundirektören att teckna hyresavtal avseende ny förskola i lokaler belägna inom Ängecenter, enligt upprättat förslag till hyresavtal.

Beskrivning av ärendet

Hyresavtalet för Svalans förskola är uppsagd då behovet av förskoleplatser främst finns på fastlandet. Ett behov av att utöka antalet platser har gjort att lokalgruppen har sökt efter större lokalytor, än vad Svalan hade att tillgå.

En förskola belägen inom Ängecentrums lokaler rymmer 40 barn, vilket ger 15 platser mer än i Svalans lokaler. Lokalutformningen medger ett nära samspel mellan de boende inom Ängecentrum och förskolan. Bland annat skapas möjlighet för att de äldre inom Ängecentrum ska kunna erbjudas lunch i fastighetens matsal i anslutning till förskolebarnens lunch.

Hyran uppgår till 680 000 kr per år baserat på ett hyresavtal på 10 år.

Kostnaden per barn är 17 000 kr vilket är högre än den genomsnittliga hyreskostnaden per barn i samtliga förskolor men lägre än de senaste förhyrningarna som gjorts.

Lokalerna omfattar en yta om ca 540 kvm där vissa ytor samnyttjas med andra verksamheter. Cirka 3 000 kvm markyta i anslutning till fastigheten avdelas såsom lekytor och utrustas av Härnösandshus med lekutrustning med mera.
Kommunstyrelsens arbetsutskott behandlade ärendet den 6 maj 2020, och uppdrog då till kommundirektören att återkomma med ett upprättat hyresavtal för kommunstyrelsen att ta ställning till, inför beslut.

Socialt perspektiv

Området Murberget-Bondsjöhöjden har ett större behov av platser än vad man idag kan erbjuda och barn erbjuds därmed placering där det finns ledig plats, längre ifrån bostaden än vad vårdnadshavare önskat. En förflyttning av förskoleplatser från Härnön till fastlandet är därför önskvärd.

Ekologiskt perspektiv

I ett ekologiskt perspektiv minskas resvägen för vårdnadshavare om förskoleplats kan erbjudas närmare hemmet

Ekonomiskt och juridiskt perspektiv

I ett ekonomiskt perspektiv finns en god besparingspotential avseende personalkostnader då Svalans förskola med endast 20 – 25 barn inte är effektivt ur ett bemanningsperspektiv.

Beslutsunderlag

Protokollsutdrag skolnämnden 2020-04-14 § 42

Prokollsutdrag kommunstyrelsens arbetsutskott 2020-05-06 §53

Lars Liljedahl
Kommundirektör

Eric Liljeström
Lokalsamordnare

Bilagor

Bilaga – Hyreskontrakt

FASTIGHETSÄGARNA

HYRESKONTRAKT
FÖR LOKAL

Nr: 031-03-01-0109

Undertecknande parter har denna dag träffat följande hyresavtal. **Kryss i ruta innebär att den därefter följande texten gäller**

1. Hyresvärd
Namn: AB Hämösandshus
Personnr/orgnr: 556160-8430

2. Hyresgäst
Namn: Härnösands kommun, skolförvaltningen
Personnr/orgnr: 212000-2403
Aviseringsadress: Fakturaenheten, 871 80 Härnösand

3. Lokalens adress m.m
Kommun: Härnösand
Fastighetsbeteckning: Spjutet 1
Gata: Ängsvägen 31-37
Trappor/hus: Bv
Lokalens nr:

4. Lokalens användning
Lokalen med tillhörande utrymmen hyrs ut för att användas till
Förskola
☐ Användningsändamålet har närmare angetts i bifogad specifikation. Bilaga:

5. Hyrestid
Från och med den: 2021-01-01
Till och med den: 2030-12-31

6. Uppsägningstid/ Förlängningstid
Uppsägning av detta kontrakt ska ske skriftligen minst 9 månader före den avtalade hyrestidens utgång.
I annat fall är kontraktet för varje gång förlängt med ☒ ____ år ☐ 60 månader

7. Lokalens skick
Lokalen hyrs ut i befintligt skick.
☐ En beskrivning av lokalens skick vid detta kontrakts tecknande samt uppgift om vem som på tillträdesdagen i förekommande fall ska ha ombesörjt och bekostat dels åtgärdandet av brister, dels överenskomna ändringar framgår av bifogat besiktnings- och åtgärdsprotokoll. Bilaga:

8. Lokalens storlek och omfattning

Areatyp	Plan	ca m²	Areatyp	Plan	ca m²
Förskola	Bv	415	RwC	Bv	5
Gem kök/matsa	Bv	125	WC	Bv	2

Om i kontraktet angiven area avviker från faktisk area medför avvikelsen inte rätt för hyresgästen till återbetalning eller sänkning av hyran respektive hyresvärden rätt till högre hyra.
☒ Omfattningen av den förhyrda lokalen framgår av bifogade ritning(ar). Bilaga: 1

☐ Tillfart för bil för i- och urlastning ☐ Plats för skylt ☐ Plats för skyltskåp/ automat ☐ Parkeringsplats(er) för ____ bil(ar) ☐ Garageplats(er) för ____ bil(ar) ☒ P-platser, Bil 3

9. Inredning
Lokalen uthyrs
☐ utan särskild för verksamheten avsedd inredning ☒ med särskild för verksamheten avsedd inredning enl bilaga Bilaga: 1b och 6

10. Underhåll
☐ Hyresvärden ska utföra och bekosta erforderligt underhåll av lokalen och inredning som hyresvärden eventuellt särskilt tillhandahåller för verksamheten.
☐ Hyresgästen ska utföra och bekosta erforderligt underhåll dels av ytskikt på golv, väggar och tak, dels av inredning som hyresvärden eventuellt särskilt tillhandahåller för verksamheten.
☒ Annan fördelning av underhållsansvaret, se bilaga. Bilaga: 4
Om hyresgästen åsidosätter sin underhållsskyldighet enligt ovan och inte inom skälig tid vidtar rättelse efter skriftlig uppmaning har hyresvärden rätt att fullgöra skyldigheten på hyresgästens bekostnad.

Allmänna och gemensamma utrymmen
Om inte annat överenskommits mellan parterna ansvarar hyresvärden för underhåll av allmänna och gemensamma utrymmen.
☐ Annan överenskommelse enligt bilaga Bilaga:

11. Ledningar för telefoni och data-kommunikation
☐ Hyresvärden ☒ Hyresgästen
bekostar erforderlig dragning av ledningar för telefoni och datakommunikation från den anslutningspunkt operatören anger till de ställen i lokalen som hyresgästen i samråd med hyresvärden väljer.
☐ Annan fördelning av ansvaret för telefoni och datakommunikation, se bilaga. Bilaga:

Sign | Sign

HYRESKONTRAKT
FÖR LOKAL

Nr: 031-03-01-0109

Undertecknande parter har denna dag träffat följande hyresavtal. **Kryss i ruta innebär att den därefter följande texten gäller**

12. Skyltar, markiser m.m.

Hyresgästen har efter samråd med hyresvärden rätt att sätta upp för verksamheten sedvanlig skylt, under förutsättning att hyresvärden inte har befogad anledning att vägra samtycke och att hyresgästen har inhämtat erforderliga tillstånd av berörda myndigheter. Övriga anordningar såsom markiser och antenner får inte sättas upp utan hyresvärdens tillstånd. Vid avflyttning ska hyresgästen återställa husfasaden i godtagbart skick.

Vid mera omfattande fastighetsunderhåll såsom fasadrenovering ska hyresgästen på egen bekostnad och utan ersättning nedmontera och åter uppmontera skyltar och andra anordningar som hyresgästen satt upp på byggnaden.

Hyresvärden förbinder sig att inte sätta upp automater och skyltskåp på ytterväggarna till den av hyresgästen förhyrda lokalen utan hyresgästens medgivande samt medger hyresgästen företrädesrätt att uppsätta automater och skyltskåp på ifrågavarande väggar.

☐ Hyresgästen förbinder sig att följa bifogat skyltprogram. Bilaga:

13. Hyra

Kronor 680 000 per år exklusive nedan markerade tillägg

14. Index

☒ Ändring av ovan angiven hyra sker i enlighet med bifogad indexklausul. Bilaga: 2

15. Fastighetsskatt

☐ Fastighetsskatt ersätts i enlighet med bifogad fastighetsskatteklausul. ☒ Fastighetsskatt ingår i hyran. Bilaga:

16. Driftskostnader

Hyresvärden tillhandahåller/ombesörjer

☒ El ☒ VA ☒ Värme ☒ Varmvatten ☐ Kyla ☒ Ventilation

Betalning:

El	☒ Hyresgästen har eget abonnemang.	☐ Hyresgästen betalar i enlighet med bifogad driftskostnadsklausul.	☐ Ingår i hyran.	Bilaga:
VA	☐ Hyresgästen har eget abonnemang.	☐ Hyresgästen betalar i enlighet med bifogad driftskostnadsklausul.	☒ Ingår i hyran.	Bilaga:
Värme	☐ Hyresgästen har eget abonnemang.	☐ Hyresgästen betalar i enlighet med bifogad driftskostnadsklausul.	☒ Ingår i hyran.	Bilaga:
Varmvatten	☐ Hyresgästen har eget abonnemang.	☐ Hyresgästen betalar i enlighet med bifogad driftskostnadsklausul.	☒ Ingår i hyran.	Bilaga:
Kyla	☐ Hyresgästen har eget abonnemang.	☐ Hyresgästen betalar i enlighet med bifogad driftskostnadsklausul.	☐ Ingår i hyran.	Bilaga:
Ventilation		☐ Hyresgästen betalar i enlighet med bifogad driftskostnadsklausul.	☒ Ingår i hyran.	Bilaga:

17. Mätare

Om hyresgästen ska ha eget abonnemang enligt ovan och mätare saknas utförs och bekostas installationen av erforderliga mätare av

☒ hyresvärden ☐ hyresgästen

18. Avfallshantering

I den omfattning hyresvärden är skyldig att dels tillhandahålla utrymme för lagring av avfall, dels ordna borttransport av avfall är hyresgästen skyldig att placera avfall i avsett kärl på avsedd plats liksom att utan kompensation medverka till den ytterligare källsortering som hyresvärden kan komma att besluta. Härutöver gäller följande:

☐ Hyresgästen ska svara för och bekosta borttransport av avfall som härrör från den verksamhet som hyresgästen bedriver i lokalen (dock åligger det hyresvärden att tillhandahålla avfallskärl och erforderligt avfallsutrymme). Hyresgästen förbinder sig att med renhållningsentreprenör teckna och vidmakthålla kontrakt om borttransport av avfall.

☐ Hyresvärden samordnar borttransport av avfall för flera hyresgästers verksamhet i fastigheten. Hyresgästen ska som tillägg till hyran till hyresvärden betala ersättning för hyresgästens andel av kostnaden för borttransporten. Lokalens andel av denna kostnad ska anses vara _____ procent. Hyrestillägget uppgår vid detta kontrakts tecknande till _____ kronor per år.

☐ Kostnaden för borttransport av avfall som härrör från den verksamhet som hyresgästen bedriver i lokalen ingår i hyran.

☒ Särskild reglering enligt bilaga Bilaga: 3

19. Snöröjning och sandning

☒ ingår i hyran ☐ ombesörjs och bekostas av hyresgästen ☐ annan reglering enligt bilaga Bilaga:

20. Oförutsedda kostnader

Skulle efter kontraktets tecknande oförutsedda kostnadsökningar uppkomma för fastigheten på grund av

a) införande eller höjning av särskild för fastigheten utgående skatt, avgift eller pålaga som riksdag, regering, kommun eller myndighet kan komma att besluta om, eller

b) generella ombyggnadsåtgärder eller liknande på fastigheten som inte enbart avser lokalen och som hyresvärden är skyldig att utföra till följd av beslut av riksdag, regering, kommun eller myndighet

ska hyresgästen med verkan från inträdd kostnadsökning betala ersättning till hyresvärden för den på lokalen belöpande andelen av den totala årliga kostnadsökningen för fastigheten.

Lokalens andel ska under hyrestiden anses vara _____ procent.

Har andelen inte angetts utgörs denna av hyresgästens hyra (exkl. eventuell moms) i förhållande till de i fastigheten vid tidpunkten för kostnadsökningen utgående hyrorna (exkl. eventuell moms) för lokaler och bostadslägenheter. För lokaler och bostadslägenheter som inte är uthyrda görs därvid en uppskattning av marknadshyran respektive bruksvärdeshyran.

Med skatt enligt a) ovan avses inte moms och fastighetsskatt i den mån ersättning för dessa ska erläggas. Med oförutsedda kostnader menas sådana kostnader som vid kontraktets ingående inte beslutats av de under a) och b) angivna instanserna. Ersättningen betalas enligt nedanstående regler om hyrans betalning.

HYRESKONTRAKT
FÖR LOKAL

Nr: 031-03-01-0109

Undertecknande parter har denna dag träffat följande hyresavtal. **Kryss i ruta innebär att den därefter följande texten gäller**

21. Mervärdesskatt (moms)

Hyresgästens momsplikt

☒ Hyresgästen ska bedriva momspliktig verksamhet i lokalen.
☐ Hyresgästen ska inte bedriva momspliktig verksamhet i lokalen.

Hyresvärdens momsplikt

☒ Fastighetsägaren/hyresvärden är skattskyldig till moms för uthyrning av lokalen. Hyresgästen ska utöver hyran erlägga vid varje tillfälle gällande moms.
☐ Om fastighetsägaren/hyresvärden väljer att bli skattskyldig till moms för uthyrning av lokalen ska hyresgästen utöver hyran erlägga vid varje tillfälle gällande moms.

Momsen, som ska betalas samtidigt med hyran, beräknas på angivet hyresbelopp jämte, enligt vid varje tidpunkt gällande regler för moms på hyran, på i förekommande fall enligt hyreskontraktet utgående tillägg och andra ersättningar.

Om hyresvärden till följd av hyresgästens självständiga agerande – såsom exempelvis upplåtelse av lokalen helt eller delvis i andra hand (även upplåtelse till eget bolag), eller överlåtelse – blir jämkningsskyldig för moms enligt bestämmelserna om mervärdesskattelagen, ska hyresgästen fullt ut ersätta hyresvärden för dennes förlorade avdragsrätt. Hyresgästen ska vidare utge ersättning för den kostnadsökning som följer av hyresvärdens förlorade avdragsrätt för ingående moms på driftskostnader som uppstår genom hyresgästens agerande.

22. Hyrans betalning

Hyran betalas utan anfordran i förskott senast sista vardagen före varje
☐ kalendermånads början ☒ kalenderkvartals början genom insättning på

Plusgiro nr:

BankGiro nr: 415-0314

23. Ränta, betalningspåminnelse

Vid försenad hyresbetalning ska hyresgästen betala dels ränta enligt räntelagen, dels ersättning för skriftlig betalningspåminnelse enligt lagstiftningen om ersättning för inkassokostnader m.m.

24. Nedsättning av hyra

Avtalat skick m.m

Hyresgästen har inte rätt till nedsättning av hyran för tid då hyresvärden låter utföra arbete för att sätta lokalen i avtalat skick eller annat arbete som särskilt anges i detta kontrakt med tillhörande bilagor.

Sedvanligt underhåll

☐ Nedsättning av hyran för hinder eller men i nyttjanderätten till följd av att hyresvärden låter utföra sedvanligt underhåll av lokalen eller fastigheten i övrigt utgår enligt hyreslagens regler.
☒ Hyresgästen har inte rätt till nedsättning av hyran för hinder eller men i nyttjanderätten till följd av att hyresvärden låter utföra sedvanligt underhåll av lokalen eller fastigheten i övrigt. Det åligger dock hyresvärden att i god tid underrätta hyresgästen om arbetets art och omfattning samt när och under vilken tid arbetet ska utföras.
☐ Parterna är överens om att rätten till nedsättning av hyran när hyresvärden låter utföra sedvanligt underhåll av lokalen eller fastigheten i övrigt ska regleras enligt särskild bilaga. Bilaga:

25. Miljöpåverkan

Hyresgästen ska före tillträdet inhämta erforderliga tillstånd för den verksamhet för vilken lokalen upplåts. Verksamheten ska bedrivas på ett sådant sätt att den uppfyller vid varje tidpunkt gällande miljölagstiftning och övriga föreskrifter för miljön. Hyresgästens ansvar för miljöpåverkan gäller även efter kontraktets upphörande och preskriberas inte enligt bestämmelserna i 12 kap. 61 § jordabalken.

☐ För ytterligare bestämmelser avseende miljöfarlig verksamhet, se bifogad miljöklausul. Bilaga:
☐ Parterna har träffat en överenskommelse om att minska fastighetens och lokalens miljöpåverkan, se grön bilaga. Bilaga:

26. Revisionsbesiktningar

Om det vid en av myndighet påkallad revisionsbesiktning av installationer såsom el- eller sprinkleranordningar konstateras fel och brister i hyresgästen tillhörig installation, ska hyresgästen på egen bekostnad utföra begärda åtgärder inom den tid myndigheten har föreskrivit. Om hyresgästen inom nämnda tid inte har åtgärdat fel och brister har hyresvärden rätt att på hyresgästens bekostnad utföra sådana åtgärder som myndigheten har föreskrivit.

27. Tillgänglighet till vissa utrymmen

Hyresgästen ansvarar för att tillträde till sådana utrymmen som hyresvärden eller någon som företräder hyresvärden eller som personal från energibolag, va-bolag, telekombolag eller motsvarande måste ha tillgång till för skötsel och drift av fastigheten inte hindras genom förhållanden i hyresgästens verksamhet.

28. PBL-avgifter

Om hyresgästen utan erforderligt bygglov, annat lov eller tillstånd vidtar ändringar avseende lokalen och hyresvärden till följd av detta enligt reglerna i plan- och bygglagen (PBL) tvingas utge byggsanktionsavgift eller vite, ska hyresgästen till hyresvärden betala ersättning med motsvarande belopp.

29. Brandskydd

☒ Parternas skyldigheter gentemot varandra avseende brandskydd regleras i bifogad brandskyddsklausul. Bilaga: 5

30. Myndighetskrav m.m.

☐ Hyresvärden
☒ Hyresgästen

ska på eget ansvar och egen bekostnad svara för de åtgärder som myndighet, domstol eller försäkringsbolag med stöd av nu gällande eller framtida lagstiftning eller avtal fr.o.m. tillträdesdagen kan komma att kräva för lokalens nyttjande för avsedd användning. Hyresgästen ska samråda med hyresvärden innan åtgärder vidtas.

31. Ombyggnads- och ändringsarbete

Hyresgästen får inte utan skriftligt tillstånd från hyresvärden utföra ombyggnads- eller ändringsarbeten inom lokalen eller fastigheten i övrigt.

Om inte annat framgår av hyresvärdens skriftliga tillstånd ska hyresgästen ansvara för allt som denne anskaffar för sin verksamhet eller bygger in i lokalerna, även om egendomen är att betrakta som fastighets- eller byggnadstillbehör.

Hyresgästen ska bereda hyresvärden insyn i ombyggnadsprojektet, bjuda in hyresvärden till byggmöten och när hyresvärden begär det, ge hyresvärden tillträde till lokalen under ombyggnadstiden. Hyresgästen svarar för att hyresgästens arbeten i lokalen inte skadar byggnaden eller stör den verksamhet som andra hyresgäster i byggnaden bedriver och är skyldig att i skälig omfattning ersätta hyresvärden om krav på nedsättning av hyra riktas mot denne med anledning av hinder eller men i annans nyttjanderätt.

Om parterna kommer överens om och genomför en ombyggnation eller omdisponering av lokalen ska nya ritningar upprättas. Kostnaden för upprättandet av dessa ska bäras av den part som påkallat förändringen.

☐ Annan överenskommelse enligt bilaga. Bilaga:

Byggvarudeklaration

Om hyresgästen utför arbeten avseende lokalen ska hyresgästen för hyresvärden i god tid före arbetets utförande förete byggvarudeklarationer — i den mån sådana finns utarbetade — för de produkter och material som ska tillföras lokalen.

FASTIGHETSÄGARNA

HYRESKONTRAKT
FÖR LOKAL

Nr: 031-03-01-0109

Undertecknande parter har denna dag träffat följande hyresavtal. **Kryss i ruta innebär att den därefter följande texten gäller**

32. Säkerhet	Hyresgästen ska till hyresvärden senast den _____ lämna säkerhet för sina förpliktelser enligt detta kontrakt genom ☐ borgen ställd av ☐ bankgaranti intill ett belopp om ☐ annan säkerhet i form av Bilaga: Om avtalad säkerhet inte lämnats senast vid föreskriven tidpunkt är detta kontrakt förfallet, om hyresvärden före tillträdet så påfordrar.
33. Försäkringar	Hyresvärden är skyldig att teckna och vidmakthålla sedvanlig fastighetsförsäkring avseende den fastighet inom vilken den förhyrda lokalen ligger. Hyresgästen är skyldig att teckna och vidmakthålla en företagsförsäkring som innehåller egendomsskydd, avbrottsskydd och ansvar för den egna verksamheten. ☐ Annan överenskommelse om försäkring, se bilaga. Bilaga:
34. Yttre åverkan	☐ Hyresvärden ☒ Hyresgästen ska svara för skador på grund av åverkan på till lokalen tillhörande fönster, skyltfönster, skyltar samt entré- och andra dörrar eller portar som leder till eller från lokalen. I samtliga fall omfattar ansvaret även karmar, bågar och fodr.
35. Låsanordningar	☐ Hyresvärden ☒ Hyresgästen ska utrusta lokalerna med sådana lås- och stöldskyddsanordningar som krävs för hyresgästens företagsförsäkring.
36. Återställande vid avflyttning	Senast vid hyresförhållandets upphörande ska hyresgästen, om inte annan överenskommelse har träffats, ha bortfört sin egendom och återställt lokalen i godtagbart skick. ☐ Annan överenskommelse om bortförande och återställande enligt bilaga. Bilaga: Parterna är eniga om att senast sista dagen av hyresförhållandet gemensamt genomföra besiktning av lokalen. Om till följd av hyresgästens åtgärder – vidtagna med eller utan hyresvärdens medgivande – lokalen vid avflyttning innehåller material, som inte särskilt överenskommits att hyresvärden svarar för, ska hyresgästen avlägsna materialet eller ersätta hyresvärden dennes kostnader för kvittblivning såsom förekommande avfallsskatt, transport och avgift för deponering eller motsvarande.
37. Force majeure	Hyresvärden fritar sig från skyldighet att fullgöra sin del av kontraktet och från skyldighet att betala skadestånd om hyresvärdens åtaganden inte alls eller endast till onormalt hög kostnad kan fullgöras på grund av krig eller upplopp, på grund av sådan arbetsinställelse, blockad, eldsvåda, explosion eller ingrepp av offentlig myndighet som hyresvärden inte råder över och inte heller kunnat förutse.
38. Hantering av personuppgifter	☐ Information till hyresgäst om behandling av personuppgifter, se bilaga. Bilaga:
39. Särskilda bestämmelser	Ritningar Bilaga: 1 a-b Indexklausul Bilaga: 2 Särskilda bestämmelser Bilaga: 3 Gränsdragningslista Bilaga: 4 Brandskyddsklausul Bilaga: 5 Inventarieförteckning köksutrustning Bilaga: 6 Bilaga:
40. Underskrift	Detta kontrakt, som inte utan särskilt medgivande får inskrivas, har upprättats i två likalydande exemplar, av vilka parterna tagit var sitt. Tidigare kontrakt mellan parterna avseende denna lokal upphör att gälla fr.o.m. detta kontrakts ikraftträdande.

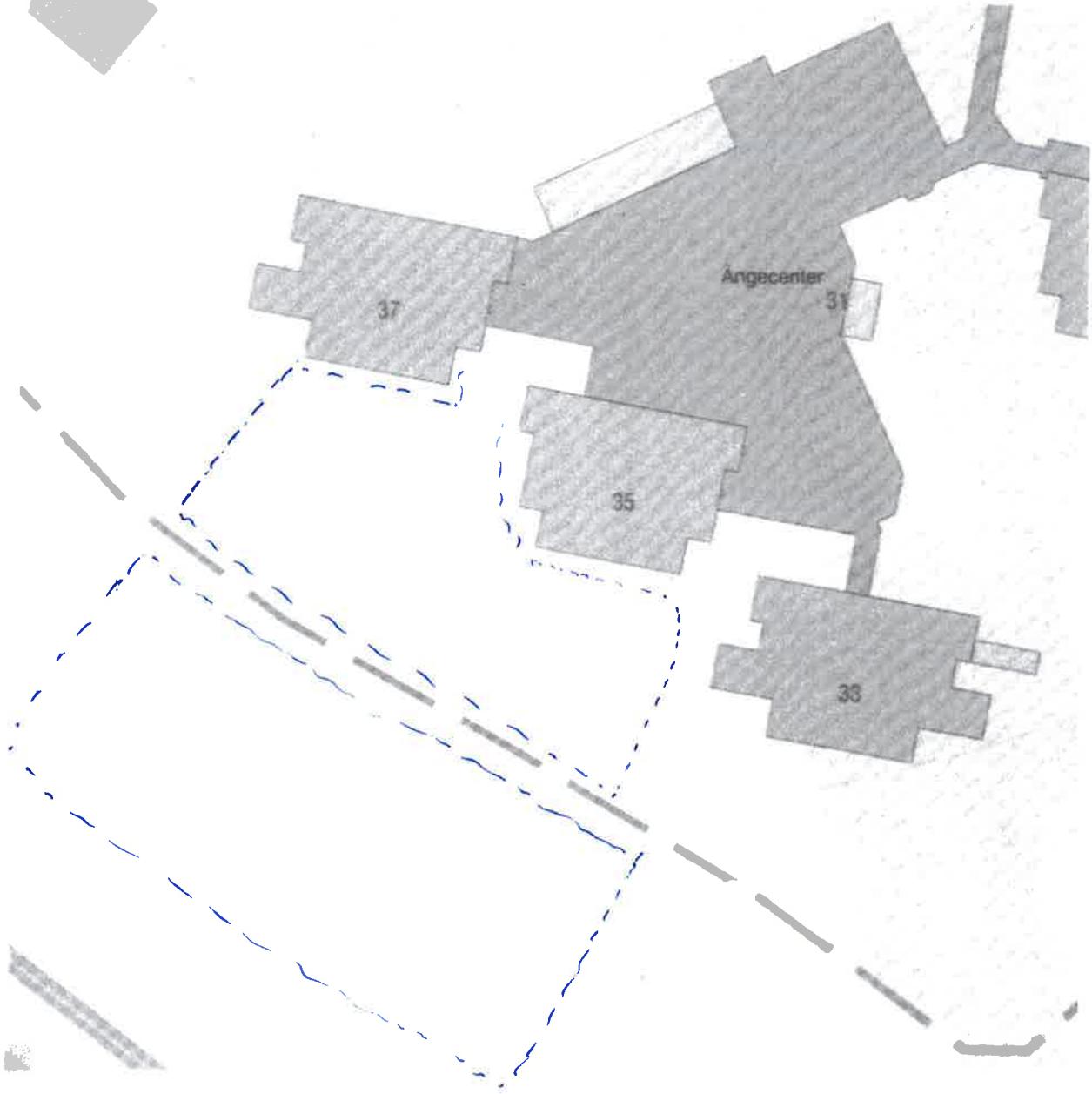
Ort/datum: Härnösand 2020-		Ort/datum: Härnösand 2020-	
Hyresvärdens namn: AB Härnösandshus		Hyresgästens namn: Härnösands kommun	
Namnteckning(firmatecknare/ombud):	☒ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt	Namnteckning(firmatecknare/ombud):	☒ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt
Namnförtydligande: Göran Albertsson		Namnförtydligande: Lars Liljedahl	

Fastighetsägarna Sveriges formulär 12B.3 upprättat 2018 i samråd med SABO, Svensk Handel och Visita. Eftertryck förbjuds.

BILAGA 1A

F135
SAMLINGSSAL
F134
FRD
F133
RECEPTION
F132
CAFÉ
F127
KORRIDOR
G116
KORRIDOR
F109
KAPPRUM
F103
KORRIDOR
F106
FOTVÅRD
F103
BEHANDLING

eSamverkan
– skapar nya e-tjänster med medborgarnytta i fokus

FASTIGHETSÄGARNA

INDEXKLAUSUL
FÖR LOKAL

Bilaga nr: 2

Avser	Hyreskontrakt nr: 031-03-01-0109	Fastighetsbeteckning: Spjutet 1	
Hyresvärd	Namn: AB Härnösandshus		Personnr/orgnr: 556160-8430
Hyresgäst	Namn: Härnösands kommun, skolförvaltningen		Personnr/orgnr: 212000-2403

Klausul

Av det i kontraktet angivna hyresbeloppet - kronor 680 000 ska 100 %

eller _____ kronor utgöra bashyra. Under hyrestiden ska med hänsyn till förändringarna i konsumentprisindex (totalindex med 1980 som basår) tillägg till hyresbeloppet utgå med en viss procent av bashyran enligt nedanstående grunder.

- För hyresavtal som börjar löpa någon gång under tiden 1/1 - 30/6 anses bashyran anpassad till indextalet för oktober månad året innan.
- För hyresavtalet som börjar löpa någon gång under tiden 1/7 - 31/12 anses bashyran i stället anpassad till indextalet för oktober månad under samma tid.
- Indextalet för den oktobermånad till vilken bashyran enligt ovan anses anpassad utgör bastal såvida inte annat avtalats enligt följande genom angivande av år. Annat överenskommet bastal, nämligen indextalet för oktober månad år 2020

Skulle indextalet någon påföljande oktobermånad ha stigit i förhållande till bastalet, ska tillägg utgå med det procenttal varmed indextalet ändrats i förhållande till bastalet. I fortsättningen ska tillägg utgå i förhållande till indexändringarna, varvid hyresförändringen beräknas på basis av den procentuella förändringen mellan bastalet och indextalet för respektive oktobermånad.

Utgående hyra ska dock aldrig sättas lägre än det i kontraktet angivna hyresbeloppet.

Hyresändringen sker alltid fr o m den 1 januari efter det att oktoberindex föranlett omräkning.

På sidan 2 intagna anvisningar gäller för avtalet.

Underskrift	Ort/datum: Härnösand 2020-		Ort/datum: Härnösand 2020-	
	Hyresvärd: AB Härnösandshus		Hyresgäst: Härnösands kommun	
	Namnteckning(firmatecknare/ombud):	☒ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt	Namnteckning(firmatecknare/ombud):	☒ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt
	Namnförtydligande: Göran Albertsson		Namnförtydligande: Lars Liljedahl	

Hyresvärdens egna noteringar om bastal:

Fastighetsägarna Sveriges formulär nr 6E upprättat 1999 i samråd med Svensk Handel och Sveriges Hotell- och Restaurangföretagare. Reviderat 2002 och 2011. Eftertryck förbjuds.

Anvisningar till Indexklausul för lokal

Bashyra

Om hela eller viss andel av det i avtalet angivna hyresbeloppet ska utgöra bashyra är en förhandlingsfråga och kan bero på hyresvillkoren i övrigt (såsom exempelvis hyrans i kr/m^2 och år samt vilka övriga förpliktelser som åvilar hyresgästen mm).

Bastalet

Indextalet för den oktobermånad till vilken bashyran anses anpassad utgör bastalet såvida inte annat anges genom angivande av år (se bestämmelserna på sidan 1).

Jämförelse mellan indextalen sker så snart årets oktoberindex blir känt. De senaste åren har oktoberindex blivit känt i mitten av november.

Beräkning av tillägget

1) Beräkna skillnaden mellan aktuellt oktoberindex och bastalet.
2) Om skillnaden är positiv, divideras den framräknade skillnaden med bastalet.
3) Tilläggets storlek beräknas genom att denna kvot multipliceras med bashyran.

Exempel

Beräkning av hyrestillägg för år 2002

Bashyran antas vara 100 000 kr/år och anpassad till konsumentprisindex (KPI) för oktober 1999, somär 259,7 (bastalet). Oktoberindex för år 2001 är 269,1.

1. Beräkna skillnaden mellan indextalet 269,1 och 259,7. Skillnaden är positiv och uppgår 9,4.
2. Dividera 9,4 med 259,7 och multiplicera kvoten (utan avrundning) med bashyran 100 000 kr. Resultatet blir 3 619,56 kr ochutgör hyrestillägget för år 2002 enligt klausulen.

Alternativ A: Om KPI för oktober 2001 i stället skulle ha blivit lägre än året innan t ex 262,0 (oktoberindex år 2000 var 262,6).

Skillnaden mellan antagna 262,0 och bastalet 259,7 hade fortfarande blivit positiv och uppgått till 2,3. Kvoten mellan 2,3 och bastalet 259,7, multiplicerad med bashyran 100 000 kr hade resulterat i ett hyrestillägg på 885,63 kr. Den sammalagda hyran hade dock blivit lägre än för år 2001.

Alternativ B: Om KPI för oktober 2001 i stället skulle ha blivit lägre än bastalet 259,7 t ex 259,5.

Skillnaden mellan 259,5 och bastalet 259,7 hade då varit negativ. Inget hyrestillägg skulle då utgå. Det i avtalet angivna hyresbeloppet skulle gälla.

Undertecknade har denna dag träffat överenskommelse om följande tillägg.

Avser	Hyreskontrakt nr: 031-03-01-0109	Fastighetsbeteckning: Spjutet 1	
Hyresvärd	Namn: AB Härnösandshus		Personnr/Orgnr: 556160-8430
Hyresgäst(er)	Namn: Härnösands kommun, skolförvaltningen		Personnr/Orgnr: 212000-2403
	Namn:		Personnr/Orgnr:

Tillägg

1. LOKALENS STORLEK, OMFATTNING, IORDNINGSSTÄLLANDE SKICK OCH ANVÄNDNING

1.1 LOKALENS STORLEK , OMFATTNING, IORDNINGSSTÄLLANDE OCH SKICK
Lokalen har den storlek och omfattning som framgår av sidan 1 i formuläret och enligt bilagda ritningar, bilaga 1a. I den förhyrda ytan ingår delar av det kök och den matsal som finns i fastigheten. Hyresgästen har rätt att disponera kök och matsal för servering av mat till förskoleelverna. Kök och matsal samnyttjas med bostadshyresgästerna i fastigheten som också har möjlighet att utnyttja matsalen för lunchservering och andra sammankomster.

Till lokalen hör även en WC i anslutning till kapprummet vid huvudentrén samt en RWC i anslutning till matsalen. Lokalerna är markerade på bilaga 1.

Lokalen är en del av bottenvåningen och angränsar mot allmänna ytor. Det åligger Hyresgästen i samråd med Hyresvärden att skapa erforderlig avgränsning och Hyresgästen anser att det är nödvändigt.

Lokalerna byggs om för verksamheten enligt överenskommelse mellan hyresgäst och hyresvärd vilket innebär att lokalerna vid starten av hyresförhållandet hyrs ut i befintligt skick.

Om inflyttning försenas till följd av att ombyggnationen av lokalerna inte är färdigställda vid hyrestidens början förskjuts hyrestiden så att löptiden ändå uppgår till tio år. I händelse av försening av ombyggnationen har hyresvärden rätt att åtgärda punkter efter besiktning samt göra injusteringar av installationer efter att hyresgästen tillträtt lokalen, utan att det medför rätt till nedsättning av hyran för hyresgästen.

1.2 LOKALENS ANVÄNDNING
Lokalen hyrs ut för att användas som förskola.

Hyresgästen ombesörjer och bekostar att nödvändiga myndighetstillstånd finns för att bedriva verksamheten.

Hyresgästen får inte ändra verksamheten utan hyresvärdens skriftliga godkännande.

Hyresgästen skall svara för städning av den förhyrda lokalen. Det åligger hyresgästen att ständigt hålla förhyrda utrymmen snygga och välstädade.

1.3 LOKALENS INREDNING
Lokalen hyrs ut utan särskild för verksamheten avsedd inredning förutom beträffande den lekutrustning som finns förtecknad på bilaga 1 b samt den köksutrustning som finns förtecknad i bilaga 6. Fördelning av drift- och underhållsansvar respektive återanskaffningsansvaret framgår av bilaga 6.

1.4 UTEMILJÖ
Hyresgästen har rätt att disponera ett markområde i anslutning till byggnaden för pedagogisk verksamhet utomhus. Markområdet kommer att vara inhägnat och försett med lekutrustning. Den ungefärliga omfattningen av området och antal lekredskap med modellbeteckning framgår av bilaga 1b. Även om området är inhägnat för förskoleverksamheten har bostadshyresgästerna rätt att passera genom området för att komma till och från entrén till en byggnad. Markskötsel av de inhägnade områdena utförs genom hyresvärdens försorg.

1.5 PARKERINGSPLATSER FÖR LÄMNING OCH HÄMTNING AV ELEVER
På den parkeringsplats söder om byggnaden tillhandahåller hyresvärden ett antal besöksparkeringar för hämtning och lämning av förskoleelever samt för andra besök i fastigheten. Parkeringsplatserna får nyttjas avgiftsfritt med parkeringsskiva.

2 HYRA OCH TILLÄGG TILL HYRA

2.1 HYRA
Från och med tillträdesdagen ska Hyresgästen betala hyra och samtliga enligt detta hyresavtal utgående hyrestillägg och liknande. Hyran jämte hyrestillägg ska, för det fall inte annat framgår nedan, erläggas

Undertecknade har denna dag träffat överenskommelse om följande tillägg.

kvartalsvis i förskott utan anfordran senast sista vardagen före varje kalenderkvartals början.

2.2 EMBALLAGE OCH AVFALLAHANTERING
Kostnad för normala hushållssopor inom fraktionerna brännbart och matavfall för vilka hyresvärden tillhandahåller underjordsbehållare ingår i hyran. Även källsorteringsmaterial såsom tidningar, glas,, pappers-, plast-, och metallförpackningar för vilka hyresvärden tillhandahåller kärl ingår i hyran, Annat avfall såsom exempelvis stora emballage, deponi, eller större mängder källsorteringsmaterial ingår ej i hyran. Det åligger Hyresgästen att själv svara för och bekosta uppsamling, sortering, lagring och transport av denna typ av sopor.

2.3 MOMS
Hyresvärden är frivilligt skattskyldig till moms för lokalen. Hyresgästen bedriver momspliktig verksamhet eller verksamhet som möjliggör att lokalen kan omfattas av frivillig skattskyldighet till moms för hyresvärden, t.ex. verksamhet som bedrivs av kommun, regioner eller statlig myndighet. Om hyresgästen upphör att bedriva momspliktig verksamhet i lokalen eller sådan verksamhet som medför att hyresvärdens frivilliga skattskyldighet upphör, ska hyresgästen förutom vad som anges på sidan 3 i formuläret även fullt ut ersätta hyresvärden för skattetillägg och ränta.

I de fall lokalen helt eller delvis har vidareupplåtits, i ett eller flera led, är hyresgästen även ersättningsskyldig gentemot hyresvärden enligt ovan för åtgärd som vidtas av andrahands- eller tredjehandshyresgäst.

3. DRIFT, UNDERHÅLL OCH BRUKANDE

3.1 ANSVAR FÖR UNDERHÅLL MM
Fastighetens grundinstallationer avseende ventilation är normalt i drift under förskolans öppettider med undantag för eventuella reparations- och servicearbeten.
Hyresvärden garanterar ej viss temperatur i Lokalen.

Hyresvärden ska fortlöpande underhålla Lokalen vad avser byggnadsstomme och byggnadens fasta installationer för att försörja byggnaden med el, VA, värme, varmvatten och ventilation.

Fördelning av ägar- och underhållsansvar i övrigt framgår av gränsdragningslista, bilaga 4.

För åtgärder som Hyresgästen ger upphov till genom felaktig användning, onormalt slitage och åverkan ska hyresgästen alltid stå det fulla ansvaret.

3.2 VILLKOR FÖR BRUKANDE AV GEMENSAMMA UTRYMMEN
Hyresgästen har rätt att använda de gemensamma korridorerna för passering mellan kapprum respektive personalutrymmena och övriga förskolelokaler. Hyresgästen har också rätt att använda sig av korridorerna mellan matsalen och övriga verksamhetsutrymmen. Det är dock inte tillåtet att använda dessa korridorer för andra ändamål än de ovan angivna.

Hyresgästen får inte utan hyresvärdens skriftliga tillstånd använda de inom fastigheten allmänna kommunikationsutrymmena för annat ej avsett ändamål.

Hyresgästen har inte heller rätt att använda "huvudentrén" vid hämtning och lämning av barn utan detta ska ske vid förskolans huvudentré i anslutning till kapprummet.

Leveranser till köket ska ske via köksingången. Varuleveranser får ej ske via huvudentrén.

Nödutgångar och utrymningsvägar ska ovillkorligen hållas fria från hinder. Hyresvärden har rätt att omedelbart och på hyresgästens bekostnad bortforsla sådant hinder.

Gemensamma lastnings- och lossningsutrymmen samt utrymmen för interna varutransporter ska hållas fria från hinder. Hyresgästen förbinder sig att omgående bortföra levererade varor och material från dessa utrymmen och att inte utnyttja dessa som uppställningsplats.

Sopor och avfall är inte tillåtna i gemensamma utrymmen, utan ska av Hyresgästen transporteras till därför avsedd plats för sophämtning. Det åligger Hyresgästen att sortera soporna och placera dem enligt anvisning. Hyresvärden har rätt att på Hyresgästens bekostnad bortforsla material, varor, sopor och avfall som förvaras i gemensamma utrymmen i Fastigheten.

Hyresvärden har rätt att stänga av och/eller utrymma gemensamma eller allmänna utrymmen i Fastigheten om så krävs av säkerhets- eller ordningsskäl. Vid sådant förhållande har Hyresgästen inte rätt till nedsättning av hyran eller annan kompensation av vad slag det vara må.

Hyresgästen förbinder sig att avseende nyttjandet av gemensamma utrymmen samverka med övriga

Undertecknade har denna dag träffat överenskommelse om följande tillägg.

hyresgäster, följa av Hyresvärden vid var tid meddelade regler och föreskrifter samt tillse att dessa även respekteras av Hyresgästens anställda och kunder.

3.3 AVFALLSHANTERING
Hyresgästen ska sköta sin hantering av avfall så att det inte orsakar olägenheter för andra hyresgäster eller tredje man. Hyresgästen ska tillse att avfall hanteras i enlighet med vid varje tid gällande bestämmelser meddelade enligt författning eller av Hyresvärden. Hyresgästen svarar för eventuella kostnader för anpassning av sophanteringssystem i Lokalen. Hyresgästen har även att informera sina anställda och anlitade entreprenörer om gällande avfalls- och miljöbestämmelser.

3.4 FÖRDELNING AV LOKALVÅRDSANSVAR
Hyresgästen ansvarar för lokalvård inom förhyrd yta samt i kök och matsal med tillhörande ytor. Hyresvärden ansvarar för lokalvården i övriga gemensamma utrymmen som exempelvis i korridorer och i offentliga toaletter i foajén. Om bostadshyresgästerna använder kök och matsal föreligger en skyldighet för dessa att städa efter sig så att lokalen återfinns i ett godtagbart skick.

3.4 ANSVAR FÖR ÅTAGANDEN MM
Om Hyresgästen åsidosätter sina åtaganden enligt Hyresavtalet, förutom betalning av hyra och hyrestillägg, och inte efter anmaning vidtar rättelse utan dröjsmål har Hyresvärden rätt att fullgöra skyldigheten på Hyresgästens bekostnad.

3.5 NEDSÄTTNING AV HYRA
Tillfälligt avbrott i försörjningen av el, vatten, avlopp, värme, ventilation eller dylikt medför inte rätt till nedsättning av hyra eller skadestånd. Om Hyresgästens verksamhet påverkas även vid ett tillfälligt avbrott i mediaförsörjningen åligger det hyresgästen att säkerställa att det finns erforderligt back-up system.

4 ÖVRIGA BESTÄMMELSER

4.1 ORDNINGSREGLER
Hyresgästen är skyldig att följa de säkerhetsföreskrifter och ordningsregler som Hyresvärden, försäkringsbolag, eller myndigheter utfärdar.

4.2 OLYCKSSKYDD MM
Hyresvärden och Hyresgästen ansvarar gemensamt för Lokalens brandskydd enligt lag (2003:778) om skydd mot olyckor. Hyresvärden och Hyresgästen ska på begäran av den andre lämna de uppgifter som denne behöver för att kunna fullgöra sin skyldigheter enligt lagen och därtill hörande föreskrifter.

Hyresgästen är skyldig att inom Lokalen i skälig omfattning hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olycka. Hyresgästen är skyldig att vidta de åtgärder inom Lokalen som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand. Hyresgästen förbinder sig även att inte på något sätt blockera Fastighetens utrymningsvägar, samt tillåter, att Fastighetens övriga hyresgäster nyttjar eventuella i Lokalen belägna utrymningsvägar vid nödsituationer.

Till Lokalen ovan räknas även kök och matsal som parterna nyttjar tillsammans.

Det är av synnerlig vikt för Hyresvärden att Hyresgästen fullgör sina förpliktelser enligt ovan.

Ansvarsfördelning mellan parterna avseende brandskydd i övrigt under hyresförhållandet framgår av till Hyresavtalet hörande brandskyddsklausul för lokaler, bilaga 5.

4.3 SKYLTAR MM
Hyresgästen har först efter särskild skriftlig överenskommelse rätt att i eller på Fastigheten uppsätta skylt, ljusreklam, annan skyltning eller markiser, antenn, parabol eller dylikt på av hyresvärden anvisad plats. Hyresgästen svarar för inhämtande av myndighetstillstånd som krävs (t.ex. bygglov) och alla kostnader med anledning av uppsättandet. Hyresgästen ansvarar för all skada orsakad av vad som uppsätts eller som kommer till följd av arbeten som utförs på detta. Vid fastighetsunderhåll såsom t.ex. fasadrenovering ska Hyresgästen ombesörja och bekosta nedmontering och efter renoveringens färdigställande, uppmontering av vad som nedmonterats. Vid Hyresavtalets upphörande ska Hyresgästen ombesörja nedmontering av vad som uppsatts samt återställa eventuella skador på fasaden. Hyresgästen ska ersätta Hyresvärden för eventuell reklamskatt som upplåtelsen kan medföra.

4.4 ANSVAR FÖR SKADOR MM
Hyresgästen ska väl vårda Lokalen och Gemensamma utrymmen samt utöva fortlöpande noggrann tillsyn. Hyresgästen svarar fullt ut för alla skador i Lokalen såvida inte skadan orsakats av Hyresvärden.

4.5 LÅS OCH LARM MM
Hyresgästen ansvarar för att Lokalen är utrustad med för verksamheten erforderliga lås-, larm-, och

Undertecknade har denna dag träffat överenskommelse om följande tillägg.

säkerhetssystem. Hyresgästen ska samråda med Hyresvärden innan installation vidtas. Hyresgästen ska iaktta de säkerhetsföreskrifter som Hyresvärden utfärdar beträffande låsning av dörrar m.m. Hyresgästen ansvarar under hyresförhållandet för säkert handhavande av nycklar och eventuella passerkort till Lokalen och Fastigheten. Hyresgästen ska bekosta alla eventuella kostnader med anledning av förlust av nycklar eller passerkort eller bristande handhavande i övrigt, inkluderat låsbyte och andra följdkostnader.

4.6 ÖVERLÅTELSE, UPPLÅTELSE I ANDRA HAND OCH ÄNDRAD VERKSAMHET
Hyresgästen får inte utan Hyresvärdens skriftliga godkännande överlåta hyresrätten enligt Hyresavtalet eller upplåta Lokalen, helt eller delvis, i andra hand.

Hyresgästen får inte utan Hyresvärdens skriftliga godkännande ändra verksamheten i Lokalen.

4.7 FULLSTÄNDIGHET, ÄNDRINGAR OCH TILLÄGG
Hyresavtalet utgör parternas fullständiga reglering av alla frågor som Hyresavtalet berör. Alla eventuella skriftliga eller muntliga åtaganden och utfästelser som föregår/föregått Hyresavtalet ersätts av innehållet i Hyresavtalet.

Eventuella ändringar och tillägg till Hyresavtalet ska vara skriftligen upprättade och undertecknade av parterna för att vara bindande.

4.8 FÖRETRÄDESORDNING
Om det förekommer motstridiga uppgifter ska vad som angivits i denna bilaga gälla före vad som angivits i Formuläret eller i andra bilagor tillhörande Hyresavtalet.

Underskrift	Ort/datum: Härnösand 2020-		Ort/datum: Härnösand 2020-	
	Hyresvärdens namn: AB Härnösandshus		Hyresgästens namn: Härnösands kommun	
	Namnteckning(firmatecknare/ombud):	☒ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt	Namnteckning(firmatecknare/ombud):	☒ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt
	Namnförtydligande: Göran Albertsson		Namnförtydligande: Lars Liljedahl	

FASTIGHETSÄGARNA

GRÄNSDRAGNINGSLISTA FÖR LOKAL

FÖRDELNING AV UNDERHÅLLS- OCH UTBYTESANSVAR

Bilaga nr: 4

Avser	Hyreskontrakt nr: 031-03-01-0109	Fastighetsbeteckning: Spjutet 1
Hyresvärd	Namn: AB Härnösandshus	Personnr/Orgnr: 556160-8430
Hyresgäst	Namn: Härnösands kommun, skolförvaltningen	Personnr/Orgnr: 212000-2403

Framgår det inte av gränsdragningslistan eller annan överenskommelse vem som har underhålls- eller utbytesansvar gäller följande.

1. **Fastighetsägaren/hyresvärden ansvarar för allt som enligt jordabalkens bestämmelser kan hänföras till fastighets- eller byggnadstillbehör.**
2. **Hyresgästen ansvarar för all lös egendom. Hyresgästen ansvarar också för allt som denne anskaffar för sin verksamhet eller bygger in i lokalerna under pågående kontraktstid, även om egendomen är att betrakta som fastighets- eller byggnadstillbehör.**

Hur gränsdragningslistan ska fyllas i

1. Gränsdragningslistan rör bara objekt som ingår i upplåtelsen enligt hyresavtalet.
2. Markera underhålls- och utbytesansvar med X vid varje punkt nedan. Var noggrann med att gå igenom hela gränsdragningslistan. Markera även om utrustning saknas, genom anteckning eller strykning av punkten. Detta är viktigt för att undvika framtida tvister mellan parterna.
3. Parterna kan, till ledning för ett ställningstagande när en viss utrustning bör bytas, göra en anmärkning om den förväntade återstående användningstiden med hänsyn till t.ex. teknisk eller ekonomisk livslängd.
4. Om ett särskilt underhållsansvar krävs för viss utrustning, exempelvis att serviceavtal ska tecknas, bör en anmärkning göras om detta.
5. Om en part har underhållsansvar men kostnaden ska bäras av den andra parten, bör en anmärkning göras om detta.

Definitioner

1. Underhåll

Åtgärder vilka syftar till att löpande upprätthålla funktionen hos ett objekt så att objektet uppnår normal livslängd. Den funktion som ska upprätthållas är den för objektet avsedda med hänsyn till objektets skick vid hyresförhållandets början, objektets ålder och prestanda. Åtagandet omfattar planerad skötsel av objektet såväl som reparation och byte av engångsartiklar och förslitningsdetaljer. Åtgärder ska utföras fackmässigt.

2. Utbyte

Med utbyte avses att byta ut ett nedan markerat objekt i sin helhet. Utbyte ska ske när livslängden uppnåtts, när underhåll inte längre kan utföras eller inte längre kan utföras till en skälig kostnad.

ALLMÄNT		Underhållsansvar Hv	Underhållsansvar Hg	Utbytesansvar Hv	Utbytesansvar Hg	Anmärkning
Lokalen, utvändigt	Entré- och andra dörrar som leder till eller från lokalen	☒	☐	☒	☐	Avser ytterdörrar
	Dörröppnare och dörrstängare	☒	☐	☒	☐	Avser ytterdörrar
	Skyltar, skyltskåp	☒	☐	☒	☐	HG ansvarar för egna skyltar
	Fönster och karmar	☒	☐	☒	☐	
	Markiser	☐	☒	☐	☒	
	Lastintag/-kaj	☒	☐	☒	☐	
	Belysningsarmaturer	☒	☐	☒	☐	
	Skyltbelysning	☒	☐	☒	☐	HG Ansvarar för egna skyltar
		☐	☐	☐	☐	
		☐	☐	☐	☐	
Lokalen, invändigt	Ytskikt väggar	☐	☒	☐	☒	
	Ytskikt tak	☐	☒	☐	☒	
	Ytskikt golv	☐	☒	☐	☒	
	Innerdörr, inklusive beslag, dörrstängare	☐	☒	☐	☒	
	Dörröppnare och dörrstängare	☐	☒	☐	☒	

Denna gränsdragningslista, Fastighetsägarna Sveriges formulär nr. 102, är framtagen 2014 i samråd med Svensk Handel och Visita. Reviderat 2018 då även i samråd med SABO. Eftertryck förbjuds.

Sign	Sign

ALLMÄNT forts.			Underhållsansvar Hv	Underhållsansvar Hg	Utbytesansvar Hv	Utbytesansvar Hg	Anmärkning
	Lokalen, invändigt forts.	Fönster och karmar	☒	☐	☒	☐	
		Glaspartier i lokalen	☐	☒	☒	☐	
		Skyltar	☐	☒	☐	☒	
		Rulljalusier	☐	☐	☐	☐	Ej tillämpligt
		Fast belysning	☒	☐	☒	☐	Allmänbelysning
		Särskilt anpassad belysning för verksamheten	☐	☒	☐	☒	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
	Våtrum	Sanitetsporslin	☐	☒	☒	☐	
		Duschar	☐	☒	☒	☐	
		Ytskikt golv	☐	☒	☐	☒	
		Ytskikt väggar	☐	☒	☐	☒	
		Ytskikt tak	☐	☒	☐	☒	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
	Toalett	Sanitetsporslin	☐	☒	☒	☐	
		Ytskikt golv	☐	☒	☐	☒	
		Ytskikt väggar	☐	☒	☐	☒	
		Ytskikt tak	☐	☒	☐	☒	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
	Pentry	Maskiner i kök och pentry	☐	☒	☐	☒	
		Storköksutrustning	☐	☒	☐	☒	
			☐	☐	☐	☐	
	Inredning som hyresvärden särskilt tillhanda-håller för verksam-heten		☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
INSTALLATIONER							
	Värme	Luftvärme	☒	☐	☒	☐	
		Värmecentraler	☒	☐	☒	☐	
		Värmeväxlare	☒	☐	☒	☐	
		Värmeåtervinningssystem	☒	☐	☒	☐	
		Övriga värmeanläggningar	☒	☐	☒	☐	
		Mätare	☒	☐	☒	☐	

INSTALLATIONER forts.		Underhållsansvar Hv	Underhållsansvar Hg	Utbytesansvar Hv	Utbytesansvar Hg	Anmärkning
Värme forts.		☐	☐	☐	☐	
		☐	☐	☐	☐	
Vatten, avlopp	Varmvattenberedare	☐	☐	☐	☐	Ej tillämpligt
	Utslagsbackar	☐	☒	☒	☐	
	Mätare	☒	☐	☒	☐	
	Golvbrunnar	☐	☒	☒	☐	UH avser även ev rensning
	Vattenlås	☐	☒	☒	☐	UH avser även ev rensning
		☐	☐	☐	☐	
El	Elmätare	☒	☐	☒	☐	
	Elcentraler	☒	☐	☒	☐	
	Eluttag och dosor	☒	☐	☒	☐	
	Uttag för data	☐	☒	☐	☒	
		☐	☐	☐	☐	
Kyla och ventilation	Särskilt kylaggregat	☐	☐	☐	☐	Ej tillämpligt
	Till- och frånluftsdon	☐	☒	☒	☐	Rengöring utan demontering
	Kylaggregat till data- och/eller serverrum	☐	☐	☐	☐	Ej tillämpligt
	Kylaggregat till förvarings- och avfallsrum	☐	☐	☐	☐	Ej tillämpligt
	Andra fläktanordningar	☐	☐	☐	☐	Ej tillämpligt
	Mätare	☐	☐	☐	☐	Ej tillämpligt
		☐	☐	☐	☐	
		☐	☐	☐	☐	
Lås och säkerhet, i lokalen	Lås	☐	☒	☐	☒	
	Larm	☐	☒	☐	☒	
	Monitorer och detektorer	☐	☒	☐	☒	
	Övervakningskameror	☐	☒	☐	☒	I förekommande fall
	Passersystem	☐	☒	☐	☒	
		☐	☐	☐	☐	
Lås och säkerhet, skalskydd	Dörrlås till entréer och andra dörrar som leder till eller från lokalen	☐	☒	☐	☒	
	Övervakningskameror	☐	☒	☐	☒	I förekommande fall
	Monitorer och detektorer	☐	☒	☐	☒	
		☐	☐	☐	☐	
		☐	☐	☐	☐	
Hissar och rulltrappor	Personhissar	☒	☐	☒	☐	
	Gods-/varuhissar	☐	☐	☐	☐	Ej tillämpligt
	Rulltrappor	☐	☐	☐	☐	Ej tillämpligt

FASTIGHETSÄGARNA

GRÄNSDRAGNINGSLISTA FÖR LOKAL

FÖRDELNING AV UNDERHÅLLS- OCH UTBYTESANSVAR

Bilaga nr: 4

			Underhållsansvar Hv	Underhållsansvar Hg	Utbytesansvar Hv	Utbytesansvar Hg	Anmärkning
INSTALLATIONER forts.							
	Hissar och rulltrappor forts.	Andra flyttanordningar	☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	
	Tele- och datakom-munikation	Ledning för telefoni	☐	☒	☐	☒	
		Ledning för data	☐	☒	☐	☒	
		Ledning för bredband	☐	☒	☐	☒	
		Ledning för kabeltv	☐	☒	☐	☒	
		Anordningar för trådlös tv	☐	☒	☐	☒	
			☐	☐	☐	☐	
			☐	☐	☐	☐	

Särskilda underhållsavtal	Underhållsavtal med extern leverantör fordras för följande utrustning/installation:	Avtal tecknas av Hv	Avtal tecknas av Hg	Anmärkning
	Rulltrappor	☐	☐	
	Personhiss	☐	☐	
	Varuhiss	☐	☐	
	Kylaggregat	☐	☐	
	Fjärrkyla	☐	☐	
	Ventilation	☐	☐	
		☐	☐	
		☐	☐	

Underskrift	Ort/datum: Hämösand 2020-		Ort/datum: Hämösand 2020-	
	Hyresvärdens namn: AB Hämösandshus		Hyresgästens namn: Hämösands kommun	
	Namnteckning(firmatecknare/ombud):	☒Firmatecknare ☐Ombud enligt fullmakt	Namnteckning(firmatecknare/ombud):	☒Firmatecknare ☐Ombud enligt fullmakt
	Namnförtydligande: Göran Albertsson		Namnförtydligande: Lars Liljedahl	

Denna gränsdragningslista, Fastighetsägarna Sveriges formulär nr. 102, är framtagen 2014 i samråd med Svensk Handel och Visita. Reviderat 2018 då även i samråd med SABO. Eftertryck förbjuds.

FASTIGHETSÄGARNA

BRANDSKYDDSKLAUSUL
FÖR LOKALHYRESAVTAL

Bilaga nr: 5

Avser	Hyreskontrakt nr: 031-03-01-0109	Fastighetsbeteckning: Spjutet 1	
Hyresvärd	Namn: AB Härnösandshus		Personnr/orgnr: 556160-8430
Hyresgäst	Namn: Härnösands kommun, skolförvaltningen		Personnr/orgnr: 212000-2403

Klausul

Om denna klausul strider mot bestämmelse i huvudavtalet, gäller i första hand denna klausul.

Enligt lagen om skydd mot olyckor ska fastighetsägare eller nyttjanderättshavare i skälig omfattning hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olycka. Samma lag föreskriver att ägare och nyttjanderättshavare i övrigt ska vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

[X] Hyresvärden ansvarar för att lokalen vid tillträdet uppfyller kraven på brandskydd som krävs för det avtalade användningsändamålet med förhyrningen.

[ ] Parterna har kommit överens om fördelningen av ansvaret för brandskydd inför tillträdet. Parternas ansvar för att ordna brandskydd inför tillträdet regleras i bilaga. Bilaga:

Hyresgästen ansvarar för underhåll och utbyte av sådant brandskydd i lokalen som är synligt och åtkomligt för denne, såsom exempelvis nödutgångsskyltar och andra brandskyddsanordningar som enbart betjänar lokalen och som inte är styrda av byggnadens centrala system. Hyresgästen svarar också för sådana brandskyddsanordningar som hyresgästen har tillfört lokalen.

Hyresgästen ansvarar för och bekostar därutöver sådant brandskydd som efter tillträdet kan komma att krävas för lokalens nyttjande för avsedd användning.

Hyresgästen ska utan dröjsmål anmäla brister som denne upptäcker eller borde upptäcka, i det brandskydd som hyresvärden tillhandahåller och svarar för.

Systematiskt brandskyddsarbete

Parterna åtar sig att bedriva ett systematiskt brandskyddsarbete i enlighet med de allmänna råd som behörig myndighet meddelat. Vardera part är dessutom skyldig att en gång om året bereda den andre parten tillfälle att få ta del av dokumentation och uppföljning av partens systematiska brandskyddsarbete.

Hyresgästen förbinder sig att se till

att räddnings- och utrymningsvägar alltid hålls öppna och inte vare sig helt eller delvis blockeras

att funktionen av sprinkler- och andra brandskyddsanordningar aldrig försämras genom t.ex. förbyggnad eller uppställning av föremål,

att branddörrar hålls stängda och brandceller är intakta

att plomberingar av handtag aldrig bryts annat än i händelse av brand eller brandövning.

Fastighetsägarna Sveriges formulär nr 68 upprättat i juni 2005 och reviderat 2005 i samråd med Svensk Handel och Visita, samt 2018 även i samråd med SABO. Eftertryck förbjuds.

Klausul forts.	Krav på skriftlig redogörelse ☐ Byggnaden omfattas av kravet på skriftlig redogörelse för brandskyddet. Part förbinder sig att på begäran av den andra lämna de uppgifter som denne behöver för att kunna fullgöra sin redogörelseskyldighet ☒ Byggnaden omfattas inte av kravet på skriftlig redogörelse för brandskyddet. Ändringar avseende fastigheten eller i hyresgästens verksamhet som innebär att lokalen kommer att omfattas av redogörelseskyldigheten ska genast anmälas till hyresgästen respektive hyresvärden. Part ska därefter på begäran av den andre parten lämna de uppgifter som denne behöver för att kunna fullgöra sin redogörelseskyldighet.			
Underskrift	Ort/datum: Härnösand 2020-		Ort/datum: Härnösand 2020-	
	Hyresvärdens namn: AB Härnösandshus		Hyresgästens namn: Härnösands kommun	
	Namnteckning (firmatecknare/ombud):	☒ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt	Namnteckning (firmatecknare/ombud):	☒ Firmatecknare ☐ Ombud enligt fullmakt
	Namnförtydligande: Göran Albertsson		Namnförtydligande: Lars Liljedahl	

Fastighetsägarna Sveriges formulär nr 68 upprättat i juni 2005 och reviderat 2005 i samråd med Svensk Handel och Visita, samt 2018 även i samråd med SABO. Eftertryck förbjuds.

Härnösandshus

BILAGA

TILL KLAUSUL OM BRANDSKYDD

Bilaga nr: **5**

Ansvarsfördelning av brandskyddsåtgärder m.m.

Avser	Gränsdragningslista av brandskyddsåtgärder m.m. avseende Hyreskontrakt nr: **031-03-01-0109** Fastighetsbeteckning: **Spjutet 1**
Ansvar för åtgärder	Hyresvärden (Hv) och hyresgästen (Hg) har vid inventering av brandskyddsåtgärder i lokalen kommit överens om följande ansvarsfördelning (med ansvarig avses drift och underhållsskyldighet) N/A betyder ej tillämplig:

Benämning	**Del av fastighet**	**Beskrivning**	**Ansvarig**		
Byggnadstekniskt brandskydd			**Hv**	**Hg**	**N/A**
Brandcellsgränser	Utanför uthyrningsenhet		x		
	Inom uthyrningsenhet			x	
Dörrar i brandcellsgräns	Utanför uthyrningsenhet		x		
	Inom uthyrningsenhet			x	
Dörrar i utrymningsvägar	Utanför uthyrningsenhet		x		
	Inom uthyrningsenhet			x	
Lås och beslag dörrar i brandcellsgräns och/eller utrymningsväg	Utanför uthyrningsenhet		x		
	Inom uthyrningsenhet			x	
Brandgasventilation, rökluckor	Inom fastighet				x
Skydd mot brand- och brandgasspridning via ventilationssystemet	Inom fastighet		x		
Brandskydd av bärande stomme	Inom fastighet		x		
Skydd mot brandspridning till närliggande byggnad	Inom fastighet		x		
Brandtätningar	Utanför uthyrningsenhet		x		
	Inom uthyrningsenhet			x	
Ytskikt och beklädnader	Utanför uthyrningsenhet		x		
	Inom uthyrningsenhet			x	
Utrymning			**Hv**	**Hg**	**N/A**
Utrymningsvägar	Utanför uthyrningsenhet		x		
	Inom uthyrningsenhet			x	
Utrymningsplan					
Nödbelysning	Utanför uthyrningsenhet		x		
	Inom uthyrningsenhet			x	
Vägledande markering	Utanför uthyrningsenhet		x		
	Inom uthyrningsenhet			x	
Lås och beslag på utrymningsdörr	Utanför uthyrningsenhet		x		
	Inom uthyrningsenhet			x	
Brandsläckning och brandskyddsanläggningar			**Hv**	**Hg**	**N/A**
Brandlarm	Utanför uthyrningsenhet				x
	Inom uthyrningsenhet			x	
Utrymningslarm	Utanför uthyrningsenhet		x		
	Inom uthyrningsenhet			x	

Härnösandshus

BILAGA

TILL KLAUSUL OM BRANDSKYDD

Bilaga nr: **4**

Ansvarsfördelning av brandskyddsåtgärder m.m.

Ansvar för åtgärder

Hyresvärden (Hv) och hyresgästen (Hg) har vid inventering av brandskyddsåtgärder i lokalen kommit överens om följande ansvarsfördelning (med ansvarig avses drift och underhållsskyldighet) N/A betyder ej tillämplig:

Benämning	Del av fastighet	Beskrivning	Ansvarig Hv	Hg	N/A
Brandsläckning och brandskyddsanläggning forts.			**Hv**	**Hg**	**N/A**
Stigarledningar	Utanför uthyrningsenhet				x
	Inom uthyrningsenhet				x
Sprinklerledningar	Utanför uthyrningsenhet				x
	Inom uthyrningsenhet				x
Handbrandsläckare	Utanför uthyrningsenhet		x		
	Inom uthyrningsenhet			x	
Tillträdesväg för räddningstjänst	Utanför uthyrningsenhet		x		
	Inom uthyrningsenhet			x	
Organisatoriska brandskyddsåtgärder			**Hv**	**Hg**	**N/A**
Brandskyddsdokumentation			x		
Insatsplan			x		
Driftsinstruktioner, kontrollplan och rutiner				x	
Övningar	Utrymning fastighet			x	

Övrigt

Underskrift

Ort/datum:	Ort/datum:
Härnösand 2020-	Härnösand 2020-
Hyresvärdens namn:	Hyresgästens namn:
AB Härnösandshus	Härnösands kommun, skolförvaltningen
Namnteckning (firmatecknare/ombud): [x] Firmatecknare [ ] Ombud enligt fullmakt	Namnteckning (firmatecknare/ombud): [x] Firmatecknare [ ] Ombud enligt fullmakt
Namnförtydligande:	Namnförtydligande:
Göran Albertsson	Lars Liljedahl

Inventarieförteckning för storkök Spjutet 1

Bilaga 6

Antal	Benämning	Anmärkning	Rum	Drift/ Underhåll	Re investering	Bild
1	Diskmaskin Wexiödisk		Kök	Hg	Hv	1
1	Diskbänk termostatblandare + handdusch		Kök	Hg	Hv	2
1	Hushållsassistent E-lux storkök		Kök	Hg	Hv	3
1	Diskbänk + termostatblandare		Kök	Hg	Hv	4
1	Spis E-lux storkök 4 plattor		Kök	Hg	Hv	5
1	Ugn E-lux Meny		Kök	Hg	Hv	6
1	Värmeskåp Capro storkök		Kök	Hg	Hv	7
1	Stekbord E-lux storkök		Kök	Hg	Hv	8
1	Kokgryta		Kök	Hg	Hv	9
1	Kokskåp		Kök	Hg	Hv	10
1	Kylrum 2,5 x 1,5 m		Kök	Hv	Hv	11
1	Potatisskalare IMC		Kök	Hg	Hv	12
1	Frys E-lux storkök (Hhus)		Kök	Hv	Hv	13
1	Kyl E-lux storkök (Hhus)		Kök	Hv	Hv	14
1	Kyl E-lux storkök (Hhus)		Kök	Hv	Hv	15
1	Diskbänk + termostatblandare		Kök	Hg	Hv	16
1	Grönsaks-riv, mini-flex		Kök	Hg	Hv	17
1	Skärmaskin		Kök	Hg	Hv	18
1	Assistent, Kenwood Major		Kök	Hg	Hv	19
1	kaffe Queen		Matsal	Hg	Hg	20
1	Mikrovågsugn, variable power		Matsal	Hg	Hg	21
1	Kyl E-lux storkök (Hhus)		Matsal	Hv	Hv	22
1	Varmhållning		Matsal	Hg	Hv	23
1	Varmhållning	Trasig	Matsal	Hg	Hv	24
1	Kyl hållning		Matsal	Hg	Hv	25

Bild 1

Bild 2

Bild 3

Bild 4

Bild 5
Electrolux
therma

Bild 6

Bild 7

Bild 8

Bild 9

Bild 10

Bild 11

Bild 12

Bild 13
PORKKA
F

Bild 14

Bild 15
PORKKA
C

Bild 16

Bild 17
HALLDE
MiniFlex
RC 8

Bild 18

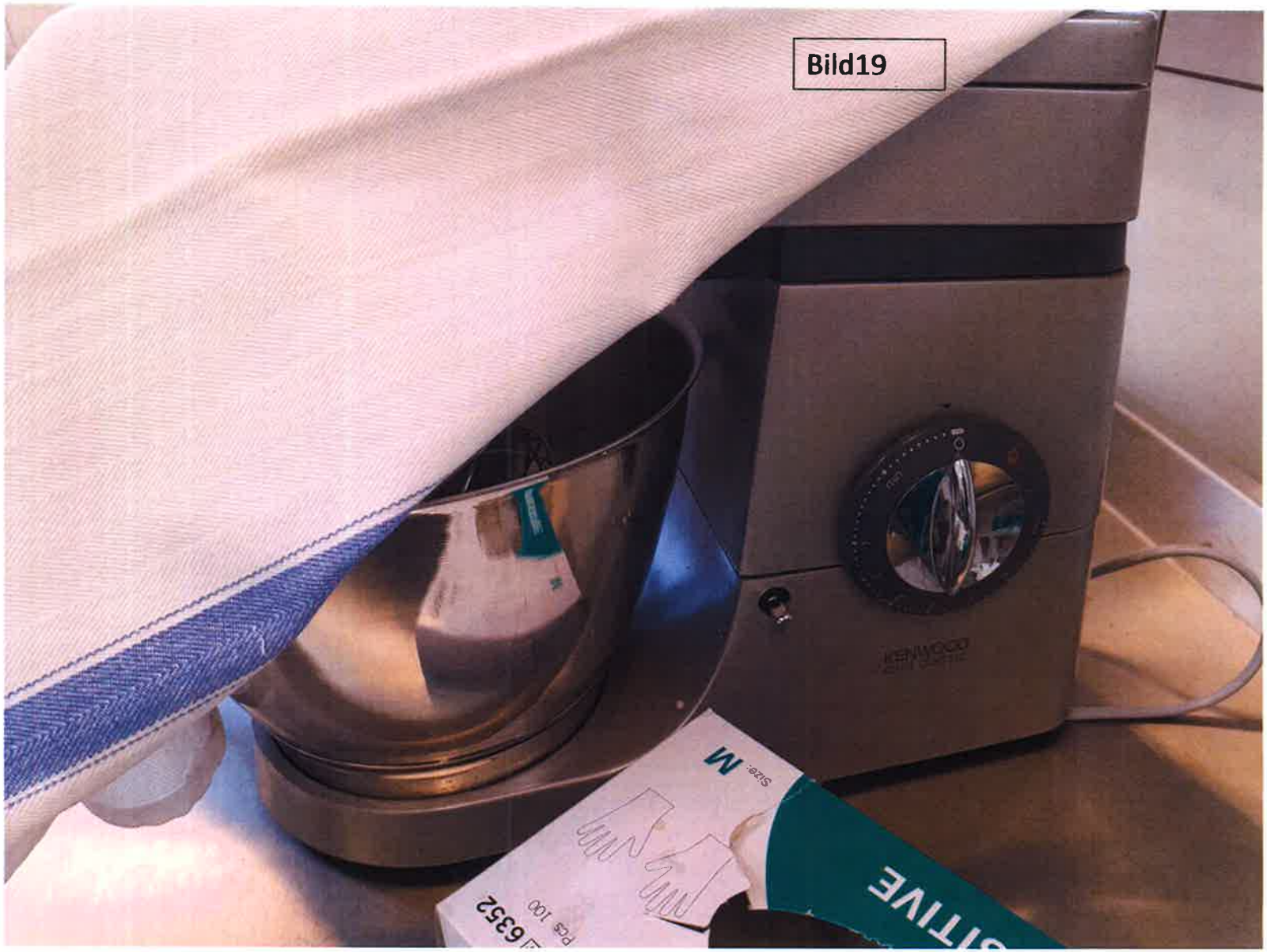

Bild19
KENWOOD
Size M

Bild 20
COFFEE
QUEEN
QUEEN

Bild 21
POWER
Defrost
M. Low
Med
M. High
Low
High
TIME
OBH
NORDICA

Bild 22

Bild 23

Bild 24

Bild 25

§ 42

Dnr 2020-000069 3.5.2.0

Ny förskola vid Ängecenter ersätter Svalans förskola

Skolnämndens presidiums beslut

Skolnämndens presidium beslutar
att ge förvaltningschef uppdraget att se till att ett hyresavtal tecknas avseende ny förskola inom Ängecenter.

Yrkanden

Åke Hamrin (V) yrkar på att mötet ajourneras. Ordförande ajournerar mötet.

Ordförande yrkar på en ändrad att-sats som lyder:

att ge förvaltningschef uppdraget att se till att ett hyresavtal tecknas avseende ny förskola inom Ängecenter.

Propositionsordning

Ordförande finner att det endast finns ett förslag till beslut, liggande förslag med ordförandes ändring av att-satsen.

Ordförande frågar om skolnämndens presidium avser besluta enligt liggande förslag med ordförandes ändring. Ordförande finner att skolnämndens presidium beslutat enligt liggande förslag med ordförandes ändring.

Bakgrund

För närvarande råder det en obalans av förskoleplatser mellan fastlandet och Härnön. Området Murberget-Bondsjöhöjden har ett större behov av platser än vad man i dag kan erbjuda och barn erbjuds därmed placering där det finns ledig plats, längre ifrån bostaden än vad vårdnadshavare önskat. En förflyttning av förskoleplatser från Härnön till fastlandet är därför önskvärd.

Dessutom saknas ett mindre antal förskoleplatser varför det totala antalet förskoleplatser bör utökas.
Lokalgruppen uppdrog 2020-01-22 till skolförvaltningen att tillsammans med lokalsamordaren och Härnösandshus utreda möjligheterna att tillskapa en ny förskola i lokaler inom Ängecenter. Förslag presenteras för lokalgruppen i mars för beslut om uppsägning av Svalans förskola.

Skisser för en förskola för ca 40 barn har tagits fram, bilaga 1.

Lösningen med en ny förskola inom Ängecenter möjliggör önskad förflyttning av förskoleplatser från Härnön till fastlandet. Detta förutsätter att hyresavtalet för Svalans förskola sägs upp 2020-03-31 för att upphöra 2020-12-31. Dessutom tillförs ett 15-tal nya förskoleplatser till förskoleorganisationen.

Beslutsunderlag

Muntlig information från Eric Liljeström, lokalsamordnare,

Muntlig information från Markus Nordenberg, verksamhetschef,

Muntlig information från Lena Gustafsson, rektor,

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse Flytt av Svalans förskola till Ängecenter,

Bilaga – Förskola Ängecentrum.

_____

Härnösands kommun

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum
2020-03-12

Dnr
KS/2020-000114

Kommunstyrelseförvaltningen
Petra Norberg, 0611-34 85 30
petra.norberg@harnosand.se

Kommunfullmäktige

Samordning av tillsyn och tillståndsgivning av alkoholservering och livsmedelskontroll

Förslag till beslut

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige

att kommunens hantering av tillstånd och tillsyn över alkoholförsäljning, tobaksförsäljning, detaljhandel med öl samt kontroll av handel med vissa receptfria läkemedel, flyttas från socialnämnden till samhällsnämnden den 1 september 2020,

att vid samma tidpunkt, överföra budget och personal för verksamheten till samhällsnämnden från socialnämnden, samt

att anta reviderade reglementen för socialnämnden och samhällsnämnden att gälla från och med 1 september 2020.

Beskrivning av ärendet

Kommunstyrelsen gav den 5 februari 2019 i uppdrag åt kommundirektören att tillsammans med berörda förvaltningar utreda effektiviseringsmöjligheter i samordning inom tillsyn och tillståndsgivning av alkoholservering och livsmedel. Utredningen har sett över för- och nackdelar med en överföring av ansvar från socialnämnden till samhällsnämnden. En risk och konsekvensanalys har upprättats tillsammans med de fackliga organisationerna.

En fördel är att det ger möjligheter till ”En instans” som hanterar frågor som näringsidkare inom restaurangbranschen behöver hålla kontakt med och få beslut från.

En ytterligare fördel är att förslaget tar bort ensamarbete för alkoholhandläggare, denne får kollegor som också arbetar med myndighetsutövning inom liknande område. Genom att nuvarande handläggare blir en del i en arbetsgrupp skapas förutsättningar för att minska sårbarheten kring handläggning av alkohol och tobak m.fl. områden. Det skapar även möjlighet att bygga upp backup för handläggning av tillstånd till alkoholservering med mera.

Utförandet av arbetsuppgifter i det dagliga arbetet bedöms inte förändras för alkoholhandläggaren. Närliggande tillstånds och tillsynsverksamheter inom livsmedel kan gemensamt med den överflyttade verksamheten utveckla synen på och behovet av digitalisering av olika processer.

I samband med överföring av arbetsuppgiften, ansvar och budget har reglementet reviderats, och ansvaret för samordningen av tillsyn och tillståndsgivning av alkoholservering och livsmedelskontroll ses i reglementet för samhällsnämnden.

Socialt perspektiv

Ingen påverkan

Ekologiskt perspektiv

Ingen påverkan

Ekonomiskt och juridiskt perspektiv

Tillstånds och tillsynsverksamhetens sårbarhet minskar då fler personer arbetar inom området, vilket minskar risken för att organisationen och tredje part drabbas ekonomiskt eller juridiskt.

Beslutsunderlag

Protokollsutdrag KS 2019-05-07 §85.
Protokollsutdrag samhällsnämnden 2020-02-20 §29
Protokollsutdrag socialnämnden 2020-02-26 §30

Lars Liljedal
Kommundirektör

Petra Norberg
t.f. kanslichef

Bilaga: Reviderat reglemente för kommunstyrelsen och nämnder

Härnösands kommun
Kommunstyrelseförvaltningen
Petra Norberg, 0611 34 85 30
petra.norberg@harnosand.se

Datum
2020-03-11

Diarienummer

Gemensamt reglemente för kommunstyrelsen och nämnder i Härnösands kommun

Dokumentnamn	Gemensamt reglemente för kommunstyrelsen och nämnder i Härnösands kommun		Dokumenttyp Styrdokument	
Fastställd/upprättad av	Kommunfullmäktige		Datum 2020-04-27	Diarienummer 2018-000481
Dokumentansvarig/processägare	Nämnd/styrelse för sina respektive reglementen	Version 2	Senast reviderad 2019-03-25	Giltig t o m 2022-01-31
Dokumentinformation				
Dokumentet gäller för	Alla kommunens nämnder samt kommunstyrelsen			
Annan information				

Innehåll

1. Gemensamma bestämmelser 3
Sammansättning och arbetsformer 3
Uppgift och befogenhet 5
2. Kommunstyrelsen 8
3. Arbetslivsnämnd 11
4. Samhällsnämnd 12
5. Skolnämnd 14
6. Socialnämnd 15
7. Valnämnd 16
8. Krisledningsnämnd 17
9. Överförmyndare 18

1. Gemensamma bestämmelser

Detta reglemente innehåller bestämmelser som är gemensamma för kommunstyrelse och samtliga kommunens nämnder. Utöver gemensamma bestämmelser i kapitel 1, tydliggörs även kommunstyrelse och nämndernas verksamhet och uppgifter i kapitel 2 till 9.

Ansvar, behörighet och verksamhet
I kommunallagens (KL) kapitel 6 finns bestämmelser om hur kommunstyrelse och nämnder ska utföra sina uppgifter. Där står också om hur sammanträden ska gå till och på det sätt som man ska arbeta på.

Kommunstyrelse och nämnder ska vid verkställighet och förvaltning inom sina verksamhetsområden följa vad som anges i lag, föreskrifter, förordningar och fullmäktiges beslut.

Sammansättning och arbetsformer

Nämnd, ledamöter och ersättare (3 kap. §1 - §4 KL)
§1 Kommuner är skyldiga enligt lag att utöver kommunstyrelse tillsätta krisledningsnämnd, valnämnd och överförmyndarnämnd/överförmyndare samt de nämnder som behövs för att fullgöra kommunens uppgifter enligt lag och förordning.

Tabell 1 Antal ledamöter och ersättare i styrelse och nämnder

Styrelse/nämnd	Ledamöter	Ersättare
Kommunstyrelse	15	15
Arbetslivsnämnd	9	7
Samhällsnämnd	11	7
Skolnämnd	11	7
Socialnämnd	11	7
Valnämnd	5	5
Krisledningsnämnd (KSau)	7	7
Överförmyndare	1	1

Ersättares tjänstgöring (6 kap. §17 KL)
§2 Om en ledamot är förhindrad att inställa sig till ett sammanträde eller att vidare delta i ett sammanträde ska en ersättare tjänstgöra i ledamotens ställe.

§3 En ledamot som inställer sig under ett pågående sammanträde har rätt att tjänstgöra även om en ersättare har inträtt i ledamotens ställe.

§4 Om inte ersättarna väljs proportionellt ska ersättarna tjänstgöra enligt den av fullmäktige mellan dem bestämda ordningen.

§5 En ersättare som har börjat tjänstgöra har dock alltid företräde oberoende av turordningen. Om styrkebalansen mellan partierna därigenom påverkas

får en ersättare som inställer sig under pågående sammanträde träda in i stället för en ersättare som kommer längre ner i ordningen.

§6 Ersättare som inte tjänstgör äger rätt att delta i styrelse/nämnds överläggningar.

Skyldighet anmäla förhinder
§7 En ledamot som är förhindrad att delta i ett sammanträde eller i del av sammanträde, ska snarast anmäla detta till styrelse/nämndes sekreterare eller styrelse/nämnds ordförande.

§8 Det åligger den ledamot som planerar att vara frånvarande att underrätta den ersättare som står i tur att tjänstgöra om hon/han ska tjänstgöra vid sammanträdet.

Sammanträden
§9 Styrelse/nämnd sammanträder på dag och tid som ordföranden eller styrelse/nämnd bestämmer.

Offentliga sammanträden
§10 Styrelse/nämnd får besluta om offentliga sammanträden.

Kallelse
§11 Ordförande ansvarar för att kallelse i digital form utfärdas till sammanträdena. Kallelse ska innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet.

§12 Kallelsen ska digitalt tillsändas varje ledamot och ersättare senast fem dagar före sammanträdesdagen. Kallelse kan i undantagsfall ske på annat sätt. När varken ordförande eller någon av de två vice ordförandena kan kalla till sammanträdet ska den till tjänstgöringsålder äldste ledamoten göra detta.

§13 Kallelsen bör åtföljas av en föredragningslista. Ordföranden bestämmer i vilken utsträckning handlingar som tillhör ett ärende på föredragningslistan ska bifogas kallelsen.

Närvarorätt
§14 Varje styrelse/nämnd äger rätt att själva besluta vilka, förutom ledamöter och ersättare, som får närvara på styrelse/nämnds sammanträde, och i vilken utsträckning de får delta i olika överläggningar.

§15 Kommunalråd har rätt att närvara vid nämndernas sammanträden och delta i överläggningar. Kommunstyrelsen får därutöver, om särskilda skäl föreligger för detta, medge annan ledamot av kommunstyrelsen denna rätt.

§16 Vid styrelse/nämnds sammanträden får, om ordförande begär det, kommundirektör och förvaltningschef eller annan föredragande tjänsteman vara närvarande med rätt att föredra och delta i överläggningar i ärenden, som berör vederbörandes verksamhetsområde.

Ersättare för ordförande
§17 Om både ordförande eller vice ordförandena har förhinder att delta i ett sammanträde, är det den till tjänstgöringsålder äldste ledamoten som fullgör ordförandes uppgifter.

§18 Om ordförande på grund av sjukdom eller av annat skäl är hindrad att fullgöra uppdraget för en längre tid får styrelse/nämnd utse en annan

ledamot att vara ersättare för ordförande. Ersättaren fullgör ordförandes samtliga uppgifter.

Jäv och avbruten tjänstgöring
§19 Den som är jävig får inte delta eller närvara vid handläggning av ärendet. Handläggning av ett ärende innefattar såväl beredning, föredragning, överläggning som beslut.

§20 En ledamot eller en ersättare som avbrutit sin tjänstgöring på grund av jäv i ett ärende får tjänstgöra igen sedan ärendet behandlats.

§21 Den som på grund av annat hinder än jäv avbryter tjänstgöringen under sammanträde får tjänstgöra igen endast om placerad ersättare tillhör annat parti.

Reservation
§**22** Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen ska ledamoten göra det skriftligt. Den skriftliga motiveringen ska lämnas in till sekreteraren innan den beslutade tidpunkten för justering av protokollet.

Protokollsanteckning
§**23** Om en ledamot eller ersättare önskar lämna en protokollsanteckning måste den medges av ordförande, som ansvarar för protokollets innehåll.

Om ordförandes bedömning ifrågasättas bör styrelse/nämnd avgöra frågan.

Endast ledamot och ersättare kan få sin mening antecknad i protokollet.

Innehållet i en protokollsanteckning ska redovisas skriftligen innan den kan medges av ordförande och tas med i protokollet.

Justering av protokoll
§24 Protokoll justeras senast 14 dagar efter sammanträdet av ordförande och en ledamot.

Styrelse/nämnd kan i undantagsfall besluta att en paragraf i protokollet justeras omedelbart. Paragraftexten måste redovisas vid sammanträdet innan beslut tas och det ska framgå av protokollet att paragrafen är omedelbart justerad.

Utskott
§25 Styrelse/nämnd får utse de utskott som krävs för att fullgöra de uppgifter som ingår i styrelse/nämnds uppdrag.

Vård av handlingar
§26 För vården av styrelse/nämnds handlingar gäller kommunens arkivreglemente.

Demokrati och invånardialog
§27 Styrelse/nämnd ska utifrån sitt kompetensområde uppmuntra till och delta i demokratiarbete och dialog med invånarna.

Uppgift och befogenhet

Verksamhet
§28 Styrelse/nämnds huvuduppgift är att besluta i frågor som rör förvaltningen och i frågor som de enligt lag eller annan författning ska

ansvara för samt besluta i de frågor som kommunfullmäktige delegerat till dem.

Styrelse/nämnd ska se till att kommunfullmäktiges beslut verkställs.

Information och samråd
§29 Styrelse/nämnd får själv eller genom ombud föra kommunens talan i mål och ärenden som faller inom styrelse/nämnds verksamhetsområde.

§30 Styrelse/nämnd ska samråda när deras verksamhet och ärenden berör kommunstyrelsens eller annan nämnds verksamhet.

Samråd ska även ske med föreningar och organisationer när dessa är särskilt berörda.

§31 Styrelse/nämnd ansvarar för att information lämnas om styrelse/nämnds verksamhet till allmänheten, anställda, andra styrelser/nämnder samt andra myndigheter.

Arbetsmiljö
§32 Styrelse/nämnd har huvudansvar för arbetsmiljön inom sitt verksamhetsområde. Detta innebär ansvar för att nödvändiga arbetsmiljöåtgärder vidtas och att det systematiska arbetsmiljöarbetet bedrivs enligt gällande föreskrifter.

Övriga uppgifter
§33 Styrelse/nämnd får besluta om konkurrensutsättning. Vid principiella eller andra frågeställningar av större vikt för kommunen totalt, ska frågan om konkurrensutsättning överlämnas till kommunfullmäktige för prövning.

§34 Styrelse/nämnd för träffa avtal inom sitt verksamhetsområde så länge det inte är av principiell natur eller av större vikt.

§35 Styrelse/nämnd ska inom ramen för sitt uppdrag samverka internt i kommunen och med externa aktörer för att utveckla kommunens verksamheter.

Ekonomi
§36 Styrelse/nämnd ska följa de av fullmäktige angivna budgetramarna och de i kommunens årsplan preciserade budgetbesluten.

§37 Styrelse/nämnd ska redovisa till fullmäktige hur verksamheten utvecklas och den ekonomiska ställningen under budgetåret.

Lokalförsörjning
§38 Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för kommunens lokalförsörjning.

§39 Styrelse/nämnd ansvarar för planering av nämndens behov av lokaler. Behovet ska anmälas till den av kommunstyrelsen utsedda lokalgruppen.

§40 Vid förhyrning av lokaler för tre år eller längre eller en årlig hyra överstigande tio (10) prisbasbelopp beslutar kommunstyrelsen.

Personuppgiftsansvar för nämnder internt inom den kommunala förvaltningen
§41 Personuppgiftsanvaret inom Härnösands kommun är fördelat mellan de olika nämnderna och anges i kommunens förteckning över behandlingsändamål.

Kommunstyrelsen är personuppgiftsansvarig för kommunövergripande system och behandlingar (tex. HR, epost och övriga system) och anges även dessa i kommunens förteckning över behandlingsändamål.

Det varje personuppgiftsansvarig nämnds ansvar att hålla förteckningen aktuell.

Varje personuppgiftsansvarig nämnd är skyldig att ge instruktioner till en nämnd som ska utföra personuppgiftsbehandlingar för den personuppgiftsansvarige nämndens räkning.

Nämnd som agerar personuppgiftsbiträde
§42 Personuppgiftsbiträdet bara får behandla personuppgifterna enligt de dokumenterade instruktionerna från den personuppgiftsansvarige nämnden. Det måste finnas instruktioner för den nämnd som agerar personuppgiftsbiträde och en behandling får enbart utföras enligt den personuppgiftsansvariges nämndens instruktion.

Kommunstyrelsen

Övergripande uppgifter

§1 Kommunstyrelsen är kommunens ledande politiska förvaltningsorgan med helhetsansvar för kommunens verksamheter, utveckling och ekonomiska ställning.

Enligt kommunallagen 6 kap. §6 ska styrelsen inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som kommunfullmäktige har bestämt samt de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Styrelsen ska också se till att internkontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredställande sätt.

Detsamma gäller när vården av en kommunal angelägenhet med stöd av kommunallagen 10 kap. §1 har lämnats över till någon annan.

§2 Kommunstyrelsen har ansvar för hela kommunens utveckling och ekonomiska ställning. Styrelsen samordnar, genom att leda och styra, den kommunala verksamheten. Styrelsen leder och fastställer övergripande förutsättningar för planering och uppföljning av hela den kommunala verksamheten inklusive de kommunala bolagen.

§3 Kommunstyrelsen ska vidare:

1) ha uppsikt över övriga nämnders verksamhet samt kommunal verksamhet som bedrivs i kommunala bolag, stiftelser och kommunalförbund
2) ha uppsikt över verksamhet och uppdrag som bedrivs av annan juridisk person eller samverkansorganisation vilken kommunen ingår i
3) besluta i frågor om samordning mellan nämnder och gränsdragning mellan nämndernas kompetens när något är oklart eller tvistigt
4) fullgöra sådana uppgifter som inte lagts på annan nämnd
5) kontrollera och följer upp verksamhet, när vård av kommunal angelägenhet genom avtal har lämnats över till en privat utförare
6) årligen fatta beslut enligt Kommunallagen 6 kap. §9 gällande uppsiktsplikt gällande kommunala bolag
7) ansvara för samverkan vid regional, nationell och internationell utveckling samt vid myndighetskontakter
8) leda den strategiska utvecklingen inom verksamhetsområdena arbetsmarknad, vuxnas lärande och mottagning av nyanlända
9) leda och samordna kommunens IT-verksamhet och digitala utveckling
10) avge yttranden som ankommer på kommunfullmäktige när det inte är av principiell betydelse eller när tiden inte medger att yttrande behandlas av kommunfullmäktige
11) upprätta översiktsplaner och fördjupningar

Ansvarsområde

§4 Kommunstyrelsens ansvarsområden är

1) översiktlig planering av användning av mark och vatten
2) demokrati och inflytande
3) bostadsförsörjning
4) miljö- klimat och energiarbete
5) näringslivsutveckling inklusive besöksnäring
6) mark- och exploateringsverksamhet
7) infrastruktur inklusive bredbandsutveckling (digital tillgänglighet)
8) övergripande kommunikations- och trafikförsörjning
9) kultur
10) arbetslöshetsnämnd enligt lag 1944:75
11) mångfald, jämställdhet, tillgänglighet och folkhälsa
12) våldsförebyggande arbete
13) VA- och avfallsplanering samt renhållningsansvarig nämnd enligt 15 kap. Miljöbalken
14) planering för och samordning av kommunens arbete med extraordinära händelser i fredstid (lag 2006:544) och höjd beredskap
15) planering för och samordning av kommunens arbete med civilt försvar och säkerhetsskydd
16) det strategiska och samordnande arbetet inom informationssäkerhet
17) samordning av kommunens externa och interna kommunikation, information och marknadsföring
18) den digitala anslagstavlan
19) samordning av de kommunala råden.
20) Fördelning av bidrag till föreningar, organisationer och enskilda utifrån styrelsens verksamhet.
21) regelreformering
22) central administration
23) statistik och samhällsanalys
24) medborgarservice
25) bruk av kommunens heraldiska vapen och kommunens logotyp
26) anskaffning av konstverk till kommunens förvaltningar, konstnärliga utsmyckningar av kommunens byggnader samt vara rådgivande vid utsmyckning av offentliga miljöer
27) lagmässig skyldighet enligt bibliotekslagen
28) frågor enligt hemvärnsförordningen (1997:146)
29) arkivmyndighet enligt arkivlagen (1990:782) och kommunens arkivreglemente

30) kommunens officiella representation tillsammans med kommunfullmäktiges presidium

Utskott
§5 Kommunstyrelsen ska ha ett arbetsutskott, som även utgör finansutskott, krisledningsnämnd samt personalorgan för den personal som arbetar inom samtliga nämnders verksamhetsområden.

§**6** Kommunstyrelsen har rätten att utöver arbetsutskott inrätta de utskott som styrelsen anser vara befogade.

Ekonomisk förvaltning
§7 Kommunstyrelsens ansvarar för kommunens ekonomiska och finansiella utveckling.

§8 Kommunstyrelsen ansvarar för kommunens medelsförvaltning.

§9 Kommunstyrelsen ansvarar för förvärv, överlåtelse och upplåtelse av fastigheter, tomträtter och andra nyttjanderätter vad avser kommunens fasta egendom.

§10 Kommunstyrelsen ansvarar för underhåll och förvaltning av kommunens fasta och lösa egendom i den mån detta inte har uppdragits åt annan nämnd eller bolag.

Arbetsgivarfrågor
§11 Kommunstyrelsen är anställningsmyndighet för hela Härnösands kommun

§12 Kommunstyrelsen har ansvar för att samordna kommunens arbetsmiljöarbete.

§13 Kommunstyrelsen ansvarar för frågor som rör förhållandet mellan kommunen som arbetsgivare och dess arbetstagare.

§14 Kommunstyrelsen ansvarar för kommunens personalpolitik.

§**15** Kommunstyrelsens arbetsutskott är kommunens löne- och pensionsmyndighet.

1. Arbetslivsnämnd

Övergripande uppgifter
§1 Enligt kommunallagen 6 kap. §6 ska nämnden inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som kommunfullmäktige har bestämt samt de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Nämnden ska också se till att internkontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredställande sätt.

Detsamma gäller när vården av en kommunal angelägenhet med stöd av kommunallagen 10 kap. §1 har lämnats över till någon annan.

Ansvarsområde
§2 Arbetslivsnämnden ansvarar för att:

1) fullgöra kommunens uppgifter inom det offentliga skolväsendet för vuxna enligt skollagen (2010:800)
2) fullgöra kommunens uppgifter enligt lag om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare (2013:156)
3) fullgöra kommunens uppgifter enligt lag om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (2016:38)
4) samordna och erbjuda sysselsättning och arbetsmarknadsinsatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) 4 kap 4§ samt för personer som står långt från arbetsmarknaden
5) samordna kommunens sommarjobb för ungdomar
6) erbjuda yrkeshögskoleutbildning utifrån lokala och regionala behov
7) drift av Härnösands energitekniska arena
8) erbjuda en mötesplats och resurser för vuxenstuderande, förmedla utbildning och verka för utveckling av eftergymnasial utbildning i ett lokalt och regionalt perspektiv
9) stödja och utveckla integrationsfrämjande insatser
10) förmedla tolktjänster

2. Samhällsnämnd

Övergripande uppgifter
§1 Enligt kommunallagen 6 kap. §6 ska nämnden inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som kommunfullmäktige har bestämt samt de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Nämnden ska också se till att internkontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredställande sätt.

Detsamma gäller när vården av en kommunal angelägenhet med stöd av kommunallagen 10 kap. §1 har lämnats över till någon annan.

Ansvarsområde
§**2** Samhällsnämnden ansvarar för:

1) att vara verkställande organ för mark- och exploateringsverksamhet inklusive förvaltning och förädling av mark- och skogstillgångar
2) att vara kommunal väghållningsmyndighet
3) teknisk försörjning avseende kommunens gator och vägar inklusive gatu- och vägbelysning
4) skötsel och utveckling av allmän platsmark samt park- och grönområden inklusive skötsel och utveckling av odlingslotter
5) myndighetsfrågor och förvaltning av kommunens hamnar och kajer
6) uppgifter inom plan- och byggväsendet och har närmaste kontroll av byggverksamhet enligt Plan- och bygglagen
7) uppgifter som enligt annan lag ska verkställas av kommunal nämnd inom plan- och byggväsendet
8) uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet med stöd av miljöbalken, livsmedelslagen, smittskyddslagen och strålskyddslagen
9) uppgifter som enligt annan lag ska fullgöras av nämnd inom miljö- och hälsoskyddsområdet
10) uppgifter inom miljövårds- och naturvårdsfrågor och planering inom kulturmiljöområdet
11) trafikplanering och trafiksäkerhet
12) lokala trafikföreskrifter
13) kommunens kollektivtrafik
14) mätteknisk verksamhet, kartproduktion och samordning av GIS-tjänster
15) kommunala namngivningsfrågor, adressering och lägenhetsregister
16) fritids- och idrottsområdet
17) att utöva tillsyn över sprängämnesprekursorer
18) att anta detaljplaner och områdesbestämmelser om planärendet inte är av principiell betydelse eller av större vikt

19) att driva miljö- och energistrategiskt arbete och miljöledning inom ramen för nämndens verksamhetsområde

20) kommunens energirådgivning

21) beslut om flyttning av fordonsvrak enligt lag om flyttning av fordon i vissa fall

22) genomförande av bostadsanpassning enligt lagen om bostadsanpassningsbidrag

23) att utveckla frilufslivet

24) kommunens ungdomsgårdsverksamhet samt annan ungdomsverksamhet inom nämndens ansvarsområde

25) att stödja, stimulera och samverka med föreningar, enskilda och organisationer inom nämndens verksamhetsområde

26) drift och upplåtande av lokaler och anläggningar inom nämndens verksamhetsområde

27) att fördela bidrag till föreningar, organisationer och enskilda utifrån nämndens verksamhetsområde

28) beslut om taxor och avgifter för verksamhet i lokaler och anläggningar inom nämndens verksamhetsområde

29) utarbetande av förslag till planer och yttra sig över planer, utredningar och remisser som rör nämndens verksamhetsområde

30) beredning och beslut i ärenden rörande tillstånds- och registreringsprövningar av lokala lotterier

31) kommunens prövning av tillstånd för servering av alkoholdrycker

32) tillsyn över servering av alkoholdrycker och detaljhandel med öl

33) tillsyn enligt tobakslagen samt kontroll enligt lagen om handel med vissa receptfria läkemedel

3. Skolnämnd

Övergripande uppgifter
§1 Enligt kommunallagen 6 kap. §6 ska nämnden inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som kommunfullmäktige har bestämt samt de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Nämnden ska också se till att internkontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredställande sätt.

Detsamma gäller när vården av en kommunal angelägenhet med stöd av kommunallagen 10 kap. §1 har lämnats över till någon annan.

Ansvarsområde
§2 Skolnämnden ansvarar för att:

1) fullgöra kommunens uppgifter inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdomar enligt skollagen (2010:800)
2) ge stöd och service till funktionsnedsatta som inte ankommer på annan nämnd
3) leda och samordna verksamheten inom skol- och utbildningsformerna:
   - förskola
   - pedagogisk omsorg
   - öppen förskola
   - förskoleklass
   - grundskola
   - grundsärskola
   - fritidshem
   - gymnasieskola
   - gymnasiesärskola
   - musik- och kulturskola
4) utforma utbildning i överenstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar
5) utforma utbildning i enlighet med bestämmelser i arbetsmiljölagen (1997:1160)
6) bedriva ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever
7) utbildning kommer till stånd för alla skolformer inom nämndens ansvarsområde för alla barn och elever i kommunen
8) alla skolpliktiga barn fullgör sin skolgång
9) utöva tillsyn över förskola, pedagogisk omsorg och fritidshem vars huvudmän kommunen har godkänt
10) kommunens uppgifter enligt skollagen 29 kap. §9, kommunens aktivitetsansvar för ungdomar
11) systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen på huvudmannanivå

4. Socialnämnd

Övergripande uppgift
§1 Enligt kommunallagen 6 kap. §6 ska nämnden inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som kommunfullmäktige har bestämt samt de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Nämnden ska också se till att internkontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredställande sätt.

Detsamma gäller när vården av en kommunal angelägenhet med stöd av kommunallagen 10 kap. §1 har lämnats över till någon annan.

Ansvarsområde
§2 Socialnämnden ansvarar för:

1) kommunens uppgifter inom individ- och familjeomsorg
2) kommunens uppgifter inom omsorg om funktionshindrade
3) kommunens uppgifter inom äldreomsorg
4) kommunens uppgifter inom hemtjänst
5) kommunens uppgifter inom kommunala hälso- och sjukvården
6) kommunens uppgifter inom vad som i lag sägs om socialnämnd
7) insatser och avgifter inom socialtjänsten för vård och omsorg till äldre och funktionshindrade
8) kommunens uppgifter in om socialtjänsten för individ- och familjeomsorg
9) att familjerådgivning kan erbjudas den som begär det
10) fördelning av bidrag till ideella organisationer inom nämnds verksamhetsområde
11) fördelning av bidrag ur fonder inom nämndens verksamhetsområde
12) insatser och avgifter med stöd av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387) förutom korttidstillsyn avseende elever i den obligatoriska skolan
13) insatser och avgifter inom den kommunala hälso- och sjukvården
14) insatser, avgifter och upphandling enligt lagen om kommunala befogenheter att tillhandahålla servicetjänster åt äldre inom nämndens ansvarsområde
15) uppgifter enligt lagen om valfrihetssystem (2008:962)
16) ensamkommande asylsökande barn/unga, och barn/unga som beviljats uppehållstillstånd

5. Valnämnd

Övergripande uppgift

§1 Enligt kommunallagen 6 kap. §6 ska nämnden inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som kommunfullmäktige har bestämt samt de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Nämnden ska också se till att internkontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredställande sätt.

Detsamma gäller när vården av en kommunal angelägenhet med stöd av kommunallagen 10 kap. §1 har lämnats över till någon annan.

Ansvarsområde

§2 Valnämnden ska fullgöra de uppgifter som ankommer på kommunal valnämnd enligt vallagen och övriga valförfattningar samt lag om kommunala folkomröstningar.

6. Krisledningsnämnd

Övergripande uppgift
§1 Enligt lagen om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (2006:544) ska kommunfullmäktige för varje mandatperiod utse en krisledningsnämnd som ska fullgöra uppgifter under extraordinära händelser i fredstid. I övrigt tillämpas kommunallagens (2017:725) bestämmelser.

Nämndens sammansättning
§2 Kommunstyrelsens arbetsutskott utgör kommunens krisledningsnämnd.

Ansvarsområde
§3 Ordförande i krisledningsnämnden bedömer när en extraordinär händelse medför att nämnden ska träda i funktion och fattar då beslut om att så ska ske.

Beslutet och motiv till beslutet ska dokumenteras.

Var och en i krisledningsnämnden som får kännedom om en händelse som motiverar att krisledningsnämnden bör aktiveras har ansvar att larma ordföranden.

§4 Ordförande får besluta på nämndens vägnar i ärenden som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan avvaktas. Sådana beslut ska därefter snarast anmälas till nämnden.

§5 Har ordföranden i krisledningsnämnden förhinder träder i första hand 1:e vice ordföranden och i andra hand 2:e vice ordförande in i dennes ställe.

§6 Krisledningsnämnden får fatta beslut om att överta hela eller delar av verksamhetsområden från övriga nämnder i kommunen och helägda kommunala bolag där det är reglerat i avtal eller ägardirektiv. Om möjligt ska berörd ordförande getts tillfälle att yttra sig.

§7 Krisledningsnämnden får vid en extraordinär händelse i fredstid vid behov begära bistånd från eller bevilja bistånd till andra kommuner eller regioner/landsting.

Kommunernas biståndsinsatser måste emellertid, alltid ligga inom ramen för den kommunala kompetensen enligt kommunallagen.

§8 Krisledningsnämnden får under en extraordinär händelse i fredstid lämna begränsat ekonomiskt stöd till enskild som direkt eller indirekt drabbats av händelsen.

§9 När förhållandena medger det ska krisledningsnämnden besluta att de uppgifter som nämnden har övertagit från andra nämnder ska återgå till ordinarie nämnd och att krisledningsnämndens verksamhet ska upphöra.

§10 Krisledningsnämndens beslut ska anmälas vid närmast följande fullmäktigesammanträde. Fullmäktige beslutar om omfattning av redovisningen och formerna för denna.

7. Överförmyndare

§1 I varje kommun ska det finnas en överförmyndare eller en överförmyndarnämnd. Härnösands kommun har en politiskt tillsatt överförmyndare samt en ersättare. Utöver det som föreskrivs i kommunallagen gäller även bestämmelserna i föräldrabalken.

§2 Överförmyndaren ansvarar för att överförmyndarverksamheten i kommunen bedrivs i enlighet med reglerna i föräldrabalken samt andra författningar som reglerar frågor knutna till överförmyndarverksamhet.

§3 Överförmyndaren ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredställande sätt.

§4 Om överförmyndaren är förhindrad ska överförmyndarens ersättare tjänstgöra i överförmyndarens ställe.

§5 Avtal, andra handlingar och skrivelser som upprättas av överförmyndaren ska undertecknas av överförmyndaren och kontrasigneras av person som överförmyndaren bestämmer. I övrigt bestämmer överförmyndaren vem som ska underteckna handlingar.

§6 För överförmyndaren gäller särskilda arkivregler.

Kommunstyrelseförvaltningen
Petra Norberg, 0611-34 85 30
petra.norberg@harnosand.se

Lokaler till ved och skogsgruppen

Förslag till beslut

Kommunledningskontoret föreslår kommunstyrelsen besluta

att godkänna att Arbetslivsförvaltningen tecknar hyresavtal för nya lokaler för Vedgruppen.

Beskrivning av ärendet

Vedhanteringen är en verksamhet som både socialnämnden och arbetslivsnämnden ansvarar för. Verksamheten måste flytta en del av sin verksamhet från befintliga lokaler då fastighetsägaren ämnar hyra ut lokalytan till nyetablerade företag. En lämplig lokal i direkt anslutning till Arbetslivsförvaltningens Resursgrupp på Industrigatan 8 i fastigheten Palmen 7 har identifierats. Fastighetsägare är I-Center KB och lokalen har tidigare inrymt Härnösands Maskinkonsults verksamhet. Investeringar krävs, och ryms inom nämndernas investeringsbudget.

Hyreskostnaden (kallhyra) för lokalen på Industrigatan är 168 000 kronor per år med en löptid på hyresavtalet om fem år vilket ger samma löptid som förhyrda lokaler för Resursgruppen i angränsande fastigheter.
Därtill kommer el- och uppvärmningskostnader vilka beräknas till ca 50 000 kr per år. Total lokalyta uppgår till ca 510 kvm.

Vid förhyrning av lokaler för tre år eller längre eller en årlig hyra överstigande tio (10) prisbasbelopp beslutar kommunstyrelsen. Hyresavtalet för nya lokaler för Vedgruppen har en löptid om 5 år.

Beslutsunderlag

Prokollsutdrag ALN 2020-05-28 § 37

Petra Norberg
Tf. kanslichef

Bilagor
Bilaga 1 Hyresavtal

§ 18

Dnr 2020-000013 1.1.2.0

Presentkort till personalen i Härnösands kommun

Krisledningsnämnds beslut

Krisledningsnämnden beslutar

att bordlägga ärendet.

Yttranden

I ärendet yttrar sig Andreas Sjölander (S), Anders Gäfvert (M), Christina Lindberg (C), Olle Löfgren (L) och Lotta Visén (S).

Yrkanden

Ordförande Andreas Sjölander (S) yrkar att ärendet bordläggs.

Propositionsordning

Ordförande finner att det endast föreligger ett förslag till beslut, ordförandes förslag.

Ordförande frågar om krisledningsnämnden avser att besluta i enlighet med ordförandes förslag.

Ordförande finner att krisledningsnämnden har beslutat i enlighet med ordförandes förslag.

Bakgrund

Det är många i kommunorganisationen som jobbar hårt i dessa dagar. För att visa uppskattning för alla insatser som görs inom kommunens verksamheter föreslås att kommunen delar ut en sommarpresent i form av ett presentkort till månadsanställda.

Syftet är också att uppmuntra till att handla lokalt i Härnösand och på så vis bidra till att mildra de negativa effekterna som drabbat företag till följd av covid-19. Genom denna insats stöttar kommunen lokala handlare och krögare..

Medarbetare i Härnösands kommun får ett presentkort hos HÄR Handel och Möte till värde av 500 kr att använda för att handla hos anslutna butiker och restauranger i Härnösand, per 2020-05-19 finns 36 anslutna butiker och restauranger. Man kan anta att anslutningsgraden till HÄR kommer att öka i och med denna aktivitet.

Presentkortet delas ut till alla som har en tillsvidareanställning i kommunen eller har en månadsanställning då aktiviteten genomförs. Idag har kommunen 1909 tillsvidareanställda, 210 visstidsanställda och 153 anställda med BEA avtal som berörs.

HÄR Handel och Möten AB är en sammanslagning av Handelsplats Härnösands och Köpmanaförningen, Härnösands Handel. HÄR har i uppgift att verk för handelns utveckling i Härnösand och därigenom jobba för medlemsföretagen intressen. HÄR arbetar med aktiviteter, presentkort och marknadsföring. Härnösands kommun stöttar årligen HÄR med ett driftsbidrag för att de ska kunna driva sin verksamhet.

Presentkortet ges ut i samarbete med Mastercard och är i princip ett förbetalt Mastercard-kort. Det är Mastercards nätverk och säkerhetsstandard som används. Kortet gäller i anslutna butiker/företag i Härnösand.

Regeringen har tillsammans med samarbetspartierna föreslagit att anställda tillfällig ska kunna få gåvor skattefritt från arbetsgivaren, upp till ett värde på 1 000 kronor per anställd. Förslaget ska gälla utöver de möjligheter att ge skattefria gåvor som redan finns. Förslaget gäller från 1 juni och året ut.

Beslutsunderlag

Kommunstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse, 2020-05-19

_____

Kommunstyrelseförvaltningen
Uno Jonsson, 0611 - 34 82 52
uno.jonsson@harnosand.se

Krisledningsnämnden

Presentkort till personalen i Härnösands kommun

Förslag till beslut

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår Krisledningsnämnden besluta:

att dela ut presentkort från HÄR till månadsanställda i Härnösands kommun till ett värde av 500 kr/per/person

att finansieringen om cirka 1,1 mkr tas från medel som är avsatta av krisledningsnämnden för tillkommande kostnader på grund av Covid -19 smittspridning.

Beskrivning av ärendet

Det är många i kommunorganisationen som jobbar hårt i dessa dagar. För att visa uppskattning för alla insatser som görs inom kommunens verksamheter föreslås att kommunen delar ut en sommarpresent i form av ett presentkort till månadsanställda.

Syftet är också att uppmuntra till att handla lokalt i Härnösand och på så vis bidra till att mildra de negativa effekterna som drabbat företag till följd av covid-19. Genom denna insats stöttar kommunen lokala handlare och krögare..

Medarbetare i Härnösands kommun får ett presentkort hos HÄR Handel och Möte till värde av 500 kr att använda för att handla hos anslutna butiker och restauranger i Härnösand, per 2020-05-19 finns 36 anslutna butiker och restauranger. Man kan anta att anslutningsgraden till HÄR kommer att öka i och med denna aktivitet.

Presentkortet delas ut till alla som har en tillsvidareanställning i kommunen eller har en månadsanställning då aktiviteten genomförs. Idag har kommunen 1909 tillsvidareanställda, 210 visstidsanställda och 153 anställda med BEA avtal som berörs.

HÄR Handel och Möten AB är en sammanslagning av Handelsplats Härnösands och Köpmanaförningen, Härnösands Handel. HÄR har i uppgift att verk för handelns utveckling i Härnösand och därigenom jobba för medlemsföretagen intressen. HÄR arbetar med aktiviteter, presentkort och marknadsföring. Härnösands kommun stöttar årligen HÄR med ett driftsbidrag för att de ska kunna driva sin verksamhet.

Presentkortet ges ut i samarbete med Mastercard och r i princip ett f rbetalt Mastercard-kort. Det r Mastercards n tverk och s kerhetsstandard som anv nds. Kortet g ller i anslutna butiker/f retag i H rn sand.

Regeringen har tillsammans med samarbetspartierna föreslagit att anställda tillfällig ska kunna få gåvor skattefritt från arbetsgivaren, upp till ett värde på 1 000 kronor per anställd. Förslaget ska gälla utöver de möjligheter att ge skattefria gåvor som redan finns. Förslaget gäller från 1 juni och året ut.

Lars Liljedahl
Kommundirektör

Uno Jonsson
Tillväxtchef

Härnösands kommun

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum
2020-05-26

Dnr
KS/2020-000236

Kommunstyrelseförvaltningen
Daniel Johannsson

Kommunstyrelsen

Inrättande av Fritidsbank

Förslag till beslut

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta

att uppdra till kommunstyrelseförvaltningen att, i samverkan med berörda förvaltningar och bolag, utreda möjligheterna att inrätta en permanent fritidsbank 2021, samt

att redovisa utredningen av en permanent fritidsbank 2021 till kommunstyrelsen oktober.

Beskrivning av ärendet

HEMAB, Samhällsförvaltningen, Arbetslivsförvaltningen och Kommunstyrelseförvaltningen har vid flera tillfällen de senaste åren fört en dialog kring en önskan om att inrätta en Fritidsbank. En Fritidsbank kan enklast beskrivas som ett bibliotek, men istället för böcker lånas det ut sport- och fritidsutrustning. Tanken är att alla ska kunna låna utrustningen gratis under en bestämd tid. Det kan handla om en variation av utrustning t.ex. skidor, skridskor, inlines, hockeyklubbor och annat.

Den utrustning som finns tillgänglig bygger normalt på insamling av utrustning som på olika sätt skänks till fritidsbanken.

Varumärket ”Fritidsbanken” ägs av en ideell förening där alla huvudmän som driver en lokal Fritidsbank är medlem. Fritidsbanken bedrivs inte i vinstsyfte och ska hantera så lite pengar som möjligt. Kommunen eller en organisation/förening kan driva en Fritidsbank, men inte företag.

Fritidsbanken rekommenderar ett gemensamt beslut för kommunen och att ansvar bedrivs över fler förvaltningar.

Konceptet är ett bra exempel på cirkulär och delningsekonomi som gynnar både folkhälsa, kommunens friluftsliv och turism, främjar socioekonomisk utjämning och är avfallsförebyggande.

Nämnda förvaltningar och HEMAB har under tidens gång identifierat några utmaningar som behöver hanteras, inför ett framtida eventuellt beslut om att inrätta en fritidsbank. För att utreda frågan vidare föreslås en tillfällig lösning, här kallad Aktivitetsbank, som ett pilotförsök att följas upp och tillföras till utredningsunderlaget gällande inrättandet av en Fritidsbank hösten 2020.

Aktivitetsbanken ska tillfälligt inrättas i samverkan mellan Technichus och tillväxtavdelningen för att öka tillgängligheten till sommarlovsaktiviteter sommaren 2020. Aktivitetsbanken ska vara aktiv från och med vecka 25 till och med vecka 34 och ska, förutom att vara ett pilotförsök till en framtida Fritidsbank, bidra till att öka sommarlovsaktiviteter för ungdomar under sommaren och motverka isolering för ungdomar med anledning av Covid-19.

Utredningsuppdraget som ansvar ligger hos tillväxtavdelningen och i uppdraget ingår att se över regelverk för att inrätta Fritidsbank, att föra dialog med föreningar och näringsliv, samt att samla in utrustning för en eventuell start av Fritidsbank.

Kommunfullmäktige har tidigare beslutat att bifalla medborgarförslag om att inrätta en Fritidsbank.

Socialt perspektiv

I ett socialt perspektiv förväntas pilotförsöket med en aktivitetsbank leda till ökad inkludering genom socioekonomisk utjämning, likhet mellan ålder, kön, ökad integration samt motverkan av social isolering under coronapandemin.

Ekologiskt perspektiv

Ingen påverkan

Ekonomiskt och juridiskt perspektiv

Ingen påverkan

Beslutsunderlag

Protokollsutdrag Kommunfullmäktige 2016-06-20 § 87

Uno Jonsson
Tillväxtchef

Daniel Johannsson
Hållbarhetsstrateg

Redovisning av kommunstyrelsens uppdragsbeslut t o m 2020-06-02 KS20-05

Kommunledningskontoret

Uppdraget	KS-beslut, datum samt §	Ansvarig för ärendet	Kommentarer	Pågående Avslutat
Uppföljning revisionsgranskning om investeringsprocessen **att** uppdra åt kommundirektören att se över budget- och uppföljningsprocessen	2018-09-04 § 148	Kommundirektören	Ingår i projekt ”Styrleden”.	Pågår. Vi gör och lär inför 2021 års budget. In- och omvärldsanalys presenterad 21/1, arbetsdagar KLG 5-6/2, Budgetdag 25/2 och Planeringsförutsättningar i KS i mars. Avstämning T1 2020 och 2021 FC+EC 2/6. Fastställs inför 2022 års budgetprocess.
Samordning av tillsyn och tillståndsgivning av alkoholservering och livsmedelskontroll **att** uppdra till kommundirektören att tillsammans med berörda förvaltningar utreda effektiviseringsmöjlig-heter i samordning inom tillsyn och tillståndsgivning av alkoholservering och livsmedel	2019-02-05 § 26	Kommundirektören	Arbete pågår	Sam förbereder sig för övertagande from september. SAM och SN tillsammans. SWOT genomförd. Risk- och konsekvensanalyser slutförs i januari 2020. Kommer upp till KS så snart det är möjligt utifrån Coronaläget. Ärendet är berett och ligger klart för beslut.
Förändrade budgetförutsättningar utifrån konsekvenser av ny redovisningsmodell **att** uppdra åt kommundirektören att återrapportera utredningsuppdragen: a) Framtida drift och organisation b) Översyn av bolagsform för kommunen och dessbolag c) Samordning och organisation av lokaler i kommunen d) Samordning av kommunkoncernens	2019-05-07 § 85	Kommundirektören	Utredningsdirektiv finns. Utredning pågår studiebesök i Piteå genomfört Lokalsamordnare anställd för ett år medan vidare utredning pågår	a) Styrleden (se ovan) b) Bolags VD:ar och KLG vill samfällt fördjupa koncernsamarbetet under 2020. Fyra ”Koncernledningsgrupper” under 2020 med start 28/1 och med fokus på ”hur vi tillsammans kan göra Härnösand till en ännu bättre kommun att bo och verka i”, VD ingår i Krisledningsgruppen som träffas minst 2 ggr/vecka sedan 5/3. Slutrapport presenteras efter sommaren.

IT-tjänster senast i december 2019			Kartläggning genomförd. Samordningsplanering påbörjad.	Ärendet är berett och ligger klart för beslut. c) Lokalgruppen har det strategiska ansvaret. Ansvar och rollfördelning från operativ till strategisk nivå är fastställd. Lokalgruppen träffas en gång per månad. Slutrapport efter sommaren. Ärendet är berett och ligger klart för beslut. d). ”Slutrapport” är klar (inkluderande en plan för hur samverkan kan fördjupas.) Slutrapport presenteras efter sommaren. Ärendet är berett och ligger klart för beslut. Fortsatt effektivisering från den fastställda bruttolistan ingår som en av alla åtgärder för en budget i balans 2021.
Kostverksamhet i Härnösands kommun **att** uppdra till kommundirektören att senast i december 2019 i samband med översyn av kostverksamheten utarbeta Policy för kostverksamhet i Härnösands kommun	2019-06-04 § 118	Kommundirektören	Sker i samband med kostöversynen	Pågår. Kartläggningsarbete klart. Förslag på Måltidspolicy vid dagens sammanträde. Eventuella förändringar av organisering struktur kommer senast i november 2020.
Sjöfartsutbildningen – Härnösand **att** förslagen lämnas till kommundirektören för beredning	2019-09-10	Kommundirektören		Pågår. Delrapport 1: Gymnasieutbildning=Avslutad. Antagningsläget efter omvalsperioden 20/4-19/5 presenteras den 2/6 Delrapport 2 YH-utbildning marssammanträdet. Politiska referensgruppen träffades den 29:e april. Konstruktiv dialog med ”Marina Läroverket. Möjlig kursstart ht 2021. Slutrapport kommer i augusti 2020.
Samverkansavtal mellan Härnösands kommun och Möten i Härnösand AB **att** ge kommundirektören i uppdrag att underteckna samverkansavtalet och att redovisa uppföljning och utvärdering av arbetet till	2019-11-05 § 168	Kommundirektören		Pågår. Uppföljning/utvärdering efter sommaren.

kommunstyrelsen senast i kommunstyrelsens junisammanträde				
Permutation av Sjökapten Johan Nybergs donationsstiftelse **att** uppdra till kommundirektören att återkomma till kommunstyrelsen med förslag på utformning och plats.	2020-01-07 § 10	Kommundirektören		Pågår. Förslag till KS under hösten 2020.
Samverkansavtal – Härnösands Näringsliv Ekonomisk Förening HNEF **att** ge kommundirektören i uppdrag att underteckna samverkansavtalet och redovisa uppföljning och utvärdering av arbetet till kommunstyrelsen senast i november 2020	2020-03-03 § 57	Kommundirektören		Pågår Uppföljning/utvärdering i oktober 2020
Nollvision våld i nära relationer **att** under förutsättning av fullmäktiges beslut uppdra till kommundirektören att till kommunstyrelsen återkomma med ett förslag på tidsplan för upprättande av en handlingsplan.	2020-03-03 § 66	Kommundirektören		Pågår Ambitionen är att en handlingsplan kan vara klar till sommaren 2020
Riktlinjer för fullgörande av kommunstyrelsens uppsiktsplikt **att** uppdra till förvaltningen att implementera rutiner och innehåll för uppsiktspliktens punkter för nämnder och bolag,	2020-05-06 § 45	Kommunstyrelse-förvaltningen		Nytt uppdrag sedan maj 2020.
Flytt av Svalans förskola till Ängecenter **att** uppdra till kommundirektören att upprätta hyresavtal avseende ny förskola i lokaler belägna inom Ängecenter samt att därefter återkomma till kommunstyrelsens arbetsutskott för beslut.	2020-05-06 § 53	Kommundirektören		Pågår. Återkommer till Ksau så snart ett hyresavtal är upprättats.
Samlokalisering av lokaler för daglig verksamhet **att** uppdra till kommundirektören att upprätta hyresavtal avseende lokaler för samlad	2020-05-06 § 54	Kommundirektören		Pågår. Återkommer till Ksau så snart ett hyresavtal är upprättats.

daglig verksamhet i enlighet med lämnad hyresoffert samt att därefter återkomma till kommunstyrelsens arbetsutskott för beslut.				

Härnösands kommun

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum
2020-05-27

Dnr
KS/2020-000001

Kommunstyrelseförvaltningen
Jeanette George, 0611 34 80 16
jeanette.george@harnosand.se

Kommunstyrelsen

Anmälan av delegationsbeslut

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslås besluta

att godkänna redovisning av delegationsbeslut.

Delegationsbeslut

Delegationsbeslut - Överenskommelse om samarbete Härnösands kommun och Mittuniversitetet

Delegationsbeslut – Låneavtal

Jeanette George
Kommunsekreterare

Bilaga – Delegationsbeslut

Mittuniversitetet
MID SWEDEN UNIVERSITY

Härnösands kommun

Överenskommelse om samarbete Härnösands kommun och Mittuniversitetet

Härnösands kommun: Dnr 2018-00150
Mittuniversitetet: Dnr Miun 2015/2147

Mellan Härnösands kommun (21200-2403) och Mittuniversitetet (202100-4524) har dag som nedan tecknats en överenskommelse att för perioden 2020-07-01 – 2020-12-31 bedriva samverkan mellan parterna enligt samverkansavtal:
Härnösands kommun: Dnr 2018-00150
Mittuniversitetet: Dnr Miun 2015/2147.

För perioden 2020-07-01 – 2020-12-31 tillförs ingen finansiering, men i övrigt regleras samarbetet och dess aktiviteter enligt ovan nämnda samverkansavtal.

Sundsvall 18/5 2020		Anders Fällström
Plats och datum	Rektor	Namnförtydligande

Härnösand		Lars Liljedahl
Plats och datum	Kommundirektör	Namnförtydligande

Låneavtal

Låntagaren och Kommuninvest i Sverige AB (publ) (”**Långivaren**”) har denna dag ingått detta låneavtal (”**Låneavtalet**”) i enlighet med nedan angivna villkor samt de bestämmelser som framgår av Allmänna Villkor AV03.1 (tillsammans definierade som ”**Lånedokumentationen**”).

Låntagare:	HÄRNÖSANDS KOMMUN
Organisationsnr:	212000-2403
Adress:	871 80 HÄRNÖSAND
Lånenummer:	124918
Lånebelopp:	SEK 50 000 000
Utbetalningsdag:	2020-06-01
Återbetalningsdag:	2022-05-15
Ränta:	Fast ränta 0,27%
Räntebetalning:	2020-08-15 och därefter kvartalsvis i efterskott.

Datum.....
HÄRNÖSANDS KOMMUN

.....	.....
Underskrift / Namnförtydligande	Underskrift / Namnförtydligande
Titel	Titel
Kommundirektör	Lars Göran Liljedahl Digitally signed by Lars Göran Liljedahl Date: 2020-05-19 16:52:05+02:00
tf ekonomichef	ANNA BOSTEDT Digitally signed by ANNA BOSTEDT Date: 2020-05-19 16:53:31+02:00

Härnösands kommun

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum
2020-05-20

Dnr
KS/2020-000002

Kommunstyrelseförvaltningen
Jeanette George, 0611 34 80 16
jeanette.george@harnosand.se

Kommunstyrelsen

Anmälan av ärenden för kännedom till kommunstyrelsen 2020

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslås besluta

att ärendena för kännedom läggs till handlingarna.

Protokoll Härnösandshus 2020-03-24

Protokoll Kommunfastigheter 2020-03-24

Protokoll Härnösand Elnät AB 2020-05-13

Protokoll Härnösands Energi och Miljö 2020-05-13

Protokoll Technichus bolagsstämma 2020-03-31

Protokoll Länsmuseet 2020-05-15 med bilagor

Beslut om tillstånd till kamerabevakning

Kallelse Bolagstämma Höga Kusten Destinationsutveckling med bokslut och årsredovisning 2019

Mayor for Peace

Rapport om 3 utredningar Bussgods i Västernorrland AB

Skolnämnden Fyramånadersrapport 2020

Samhällsnämnden Fyramånadersrapport 2020

Socialnämnden Fyramånadersrapport inkl prognos 2020

Arbetslivsnämnden Fyramånadersrapport 2020

Brev från Arbetsförmedlingens generaldirektör till regioner och kommuner

Jeanette George

Kommunsekreterare
Bilaga – Anmälan av ärenden för kännedom

AB HÄRNÖSANDSHUS **SAMMANTRÄDESPROTOKOLL NR 2**

Datum: **2020-03-24** Paragraf **10 - 18**

Plats och tid: AB Härnösandshus konferensrum "Valsen" kl. 13.00 – 15.00

Närvarande ledamöter: Carl-Fredrik Edgren, ordförande
Catrine Rehnström
Karl-Ejnar Björner

Närvarande ersättare: Basel Aljamal tjänstgörande för Tomas Frejarö
Roland Stenberg tjänstgörande för Annette Nordin

Ej närvarande: Annette Nordin
Tomas Frejarö
Sven Westerlund
Mats Höglund
Anders Nordström
Britt-Marie Lundström, representant för Unionen
Ingemar Wiklund, representant för Fastighets

Övriga deltagande: Göran Albertsson, VD
Annika Borg
Jörgen Sjölund
Clemens Brännström

Utsedd justerare Catrine Rehnström

Underskrifter Sekreterare

Ordförande

Justerare

Bilagor:

§ 10 **Mötets öppnande**
Ordförande Carl-Fredrik Edgren öppnade mötet och hälsade alla välkomna.

§ 11 **Val av justerare**
Catrine Rehnström utsågs att justera dagens protokoll.

§ 12 **Godkännande av dagordning**
Anmälan av övriga frågor:
Inga frågor för dagen.
Dagordningen lästes upp och godkändes.

§ 13 **Föregående protokoll**
Föregående protokoll nr 1 2020 behandlades och lades till handlingarna.

§ 14 **Uthyrningsläge / ekonomi**

a) *Uthyrningsläget*
Vakansläget redovisades per den 1 mars 2020.

	Vanliga	Stud.lgh	Totalt	
2020	26 st	4 st	30 st	1,82%
2019	34 st	2 st	36 st	2,02%
2018	7 st	24 st	31 st	1,76%
2017	15 st	10 st	25 st	1,44%
2016	9 st	4 st	13 st	0,74%

b) *Hyresförhandlingar*
Härnösandshus och Hyresgästföreningen har efter genomförda förhandlingar kommit överens om nya hyror för perioden 1 april 2020 fram till 31 mars 2021. Hyrorna höjs från och med den 1 april med 1,81 %.

c) *Rapport skuldhantering*

Aktuell lånesituation redovisades per februari 2020.

	2020	2019	2018
Låneskuld (mkr)	557,5	570,1	573,2
Genomsnittlig ränta	0,72%	1,01 %	1,28 %
Räntebindningstid	2,3 år	2,0 år	2,3 år

d) *Revidering budget 2020*
Förslag till reviderad budget 2020 redovisades
Se rapport med förklarande text enligt bilaga till kallelsen.

Styrelsen beslutade

att **anta den reviderade budgeten för 2020.**

e) *Resultatrapport per februari 2020*
AB Härnösandshus resultatrapport per 2020-02-28 redovisades.
Se rapport med förklarande text enligt bilaga till kallelsen.

Styrelsen beslutade

att **godkänna resultatrapporten per februari 2020, samt**

att **lägga rapporten till handlingarna.**

§ 15 Projektredovisning

Pågående projekt redovisades enligt bilaga till kallelsen.

§ 16 Fastighetsförändringar

a) *Information pågående ombyggnationer*
VD redogjorde över statusen för de pågående ombyggnationer som är aktuella.

- I år ska sista etappen av regnbågsprojektet på Tunnelplan genomföras.

  Två inkomna anbud och tilldelningsbeslut har skickats till den som lämnat lägsta priset.

- Solbrännan
  Möjligheterna att bygga ut Solbrännan utreds för att därigenom skapa 18 nya gruppboendeplatser. Arbetet pågår tillsammans med Härnösands kommun. Skisser har tagits fram som redovisades.

- Koltrastens gruppboende
  Möjligheterna att bygga ut Koltrastens gruppboende utreds för att därigenom skapa 36 nya gruppboendeplatser i fyra nya avdelningar. Arbetet pågår tillsammans med Härnösands kommun. Arbetet med att ta fram skisser pågår.

- Ängecenter
  Planer finns för en ny förskola på Ängecenter. Skisser på möjlig placering redovisades. Arbetet med att ta fram mer detaljerade skisser pågår. Skisser avseende utemiljön håller också på att tas fram.

- Brunne
  Kommunstyrelsen har givit Härnösandshus i uppdrag att genomföra en marknadsundersökning för att fastställa intresset för ett trygghetsboende för äldre i Brunne.

- Kristinagatan
  Detaljplanen antogs av Samhällsnämnden i september men beslutet överklagades till Mark och miljödomstolen i Östersund. Mark och miljödomstolen har avslagit överklagandet och detaljplanen kommer att vinna laga kraft.

- Thulegatan
  Arbetet med detaljplaneändringen har startat om och ärendet ska förhoppningsvis ut på samråd innan sommaren.

§ 17 Övriga frågor

a) *Info pågående försäkringsupphandling*
Rapport lämnades om pågående försäkringsupphandling.
En upphandling av ny försäkringsgivare pågår på bl a egendomsförsäkring, ansvarsförsäkring och sanerings- och skadedjursförsäkring. Avser perioden 2020-04-01 – 2023-03-31 med möjlighet till förlängning. Anbud har kommit in och IF respektive Anticimex har lämnat de ekonomiskt mest fördelaktiga anbuden avseende egendomsförsäkring respektive sanerings- och skadedjursförsäkring.

b) *Information energiarbetet och energiprojekt*
Clemens Brännström redovisade det arbete som utförs inom ramen för klimatinitiativet.

c) *Val av representant till Härnösands kommunfastigheter AB:s och Hemab Elförsäljnings AB: årsstämmor.*

Styrelsen beslutade

att **utse Carl-Fredrik Edgren och Karl-Ejnar Björner till Härnösandshus representanter på AB Härnösands kommunfastigheters årsstämma, samt**

att **utse Carl-Fredrik Edgren som representant på Hemab Elförsäljning AB:s årsstämma.**

§ 18 **Avslutning**

Ordförande tackade alla närvarande och avslutade mötet.

Justeringslista
Karl-Einar Björner
Annette Nordin
Catrine Rehnström
Tomas Frejarö

AB HÄRNÖSANDS KOMMUNFASTIGHETER

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL NR 3

Datum: **2020-03-24** Paragraf **16 - 24**

Plats och tid:	AB Härnösandshus konferensrum ”Valsen” kl. 15.00-16.00
Närvarande ledamöter:	Carl-Fredrik Edgren, ordförande Catrine Rehnström Karl-Ejnar Björner
Närvarande ersättare:	Basel Aljamal tjänstgörande för Tomas Frejarö Roland Stenberg tjänstgörande för Annette Nordin
Ej närvarande:	Annette Nordin Tomas Frejarö Sven Westerlund Mats Höglund Anders Nordström Britt-Marie Lundström, representant för Unionen Ingemar Wiklund, representant för Fastighets
Övriga deltagande:	Göran Albertsson, VD Annika Borg Jörgen Sjölund Clemens Brännström
Utsedd justerare	Catrine Rehnström

Underskrifter

Sekreterare _____

Ordförande _____

Justerare _____

Bilagor:

§ 16 **Mötets öppnande**
Ordförande Carl-Fredrik Edgren öppnade mötet och hälsade alla välkomna.

§ 17 **Val av justerare**
Catrine Rehnström utsågs att justera dagens protokoll.

§ 18 **Godkännande av dagordning**
Anmälan av övriga frågor:
Inga frågor för dagen.
Dagordningen lästes upp och godkändes.

§ 19 **Föregående protokoll**
Föregående protokoll nr 2 2020 behandlades och lades till handlingarna.

§ 20 **Uthyrningsläge/ekonomi**

Ekonomi.

AB Härnösands kommunfastigheters resultatrapport per 2020-02-28 redovisades.
Se rapport med förklarande text enligt bilaga till kallelsen.

Styrelsen beslutade

att godkänna resultatrapporten per februari 2020, samt

att lägga rapporten till handlingarna.

§ 21 **Projektredovisning**
Pågående projekt redovisades enligt bilaga till kallelsen.

§ 22 **Fastighetsförändringar**

Trygghetsboende Hälledal, information
Information lämnades om inplanerade aktiviteter i projektet.
Inflyttningsdatum 2020-05-01.

Rådhuset 4, information
Information om pågående förvärv av Rådhuset 4 redovisades.

§ 23 **Övriga frågor**
Inga för dagen.

§ 24 **Avslutning**
Ordförande tackade alla närvarande och avslutade mötet.

Justeringslista
Karl-Einar Björner
Annette Nordin
Catrine Rehnström
Tomas Frejarö

HÄRNÖSAND ENERGI & MILJÖ

3/2020

PROTOKOLL fört vid ordinarie styrelsesammanträde Härnösand Elnät AB, HEAB, 2020-05-13

Ordinarie
Ann-Sofie Berglund (ordförande)
Eva Goës
Lennart Bolander
Lennart Bölin
Christina Ögrim
Lars-Gunnar Hultin
Sonny Andersson
Anders Nordin (pers.representant)

Suppleanter
Issam Sassi
Anne Möller Söderberg
Lotten Widmark
Anders Byqvist

Övriga
Lena af Geijerstam Unger, VD
Andreas Einarsson, sekreterare
Jonas Nyberg, Administrativ chef

Plats: Skypemöte

§ 16

Sammanträdet öppnas

Ordförande Ann-Sofie Berglund hälsade välkommen och förklarade sammanträdet öppnat.

§ 17

Val av protokolljusterare

Lars-Gunnar Hultin utsågs att med ordföranden Ann-Sofie Berglund justera dagens protokoll.

§ 18

Godkännande av föredragningslistan

Utsänd föredragningslista godkändes utan tillägg.

§ 19

Föregående protokoll

Protokoll från styrelsemötet 28 februari lades med godkännande till handlingarna.

§ 20

VD-rapport

VD gick igenom rapporten från 30 april och kommenterade delar av innehållet.

Rapporten lades med godkännande till handlingarna.

§ 21

Ekonomi

1. *Bokslut mars,* ***bilaga***
   Nyberg presenterade bokslutet för mars. Resultatet 5,4 Mkr är 0,3 Mkr lägre än budget för perioden som ligger på 5,1 Mkr.

2. *Prognos 1 (P1) 2020,* ***bilaga***
   Nyberg presenterade årets första prognos (P1) som pekar på ett årsresultat på 11,1 Mkr att jämföra med budget på 10,6 Mkr.

Rapporterna lades med godkännande till handlingarna.

§ 22

Övriga ärenden

1. *Affärsplan 2021 - 2025,* ***bilaga***
   Af Geijerstam Unger var föredragande. I normala fall brukar affärsplanen få mer tilldelad tid på styrelsedagarna. Nu blev ärendet komprimerat på grund av rådande läge med Corona-pandemi. Leveranssäkerheten ska vara fortsatt hög. Sociala, miljömässiga och cirkulära flöden blir allt viktigare och samtidigt kommer vi att vara mer digitaliserade och leverera mer med samma personalstyrka. Tillit och trivsel skapar en sund prestationskultur bland medarbetarna. Styrelsen var nöjd med presentationen och förbereder sig inför beslut vid nästa styrelsemöte.

Rapporten lades med godkännande till handlingarna.

§ 23

Sammanträdet avslutas

Ordföranden Ann-Sofie Berglund tackade för allas deltagande och förklarade sammanträdet avslutat.

Vid protokollet

Andreas Einarsson

Justeras

Ann-Sofie Berglund

Lars-Gunnar Hultin

HÄRNÖSAND ENERGI & MILJÖ

4/2020

PROTOKOLL fört vid ordinarie styrelsesammanträde Härnösand Energi & Miljö AB, HEMAB
2020-05-13

Ordinarie
Ann-Sofie Berglund (ordförande)
Eva Goës
Lennart Bolander
Lennart Bölin (anslöt till § 31)
Christina Ögrim
Lars-Gunnar Hultin
Sonny Andersson
Anders Nordin (pers.representant)

Suppleanter
Issam Sassi
Anne Möller Söderberg
Lotten Widmark
Anders Byqvist (tjänstgörande t o m § 30)

Övriga
Lena af Geijerstam Unger, VD
Andreas Einarsson, sekreterare
Jonas Nyberg, Administrativ chef
Irene Hedlund, Affärsområdeschef Återvinning (deltog § 31.2)
Jonathan Grip, Utvecklingschef (deltog § 31.1)

Plats: Skypemöte

§ 25

Sammanträdet öppnas

Ordförande Ann-Sofie Berglund hälsade välkommen förklarade sammanträdet öppnat.

§ 26

Val av protokolljusterare

Lars-Gunnar Hultin utsågs att med ordföranden Ann-Sofie Berglund justera dagens protokoll.

§ 27

Godkännande av föredragningslistan

Utsänd föredragningslista godkändes utan tillägg.

§ 28

Föregående protokoll

Protokoll från styrelsemötet 29 april lades med godkännande till handlingarna.

§ 29

VD-rapport

VD gick igenom rapporten från 30 april och kommenterade delar av innehållet.

Rapporten lades med godkännande till handlingarna.

§ 30

Ekonomi

1. *Bokslut mars,* ***bilaga***
   Nyberg presenterade bokslutet för mars 2020. Resultatet på 17,1 Mkr är 7,1 Mkr lägre än budget på 24,6 Mkr. Resultatet påverkas inte bara av rådande pandemi utan främst av extremt låga elpriser vilket medför lägre intäkter från försäljning av el från Kraftvärmeverket samt från vindkraftverken. Även låg värmeförsäljning på grund av varm vinter drar ner resultatet. Vi ligger efter i månadsbokslutet för mars och tyvärr är risken stor att vi kommer att fortsätta så, det vill säga det blir svårt att under resten av året nå full återhämtning och nå årets budgetmål.

2. *Prognos 1 (P1) 2020,* ***bilaga***
   Nyberg var föredragande och presenterade årets första prognos baserat på bokslut mars. P1 pekar på ett årsresultat på 6,1 Mkr, att jämföra med budget på 23,5 Mkr. De främsta negativa avvikelserna är Fjärrvärme (-5,9), vindkraft (-8,1) samt övrigt (-3,1) bestående av förlorad hyresintäkt samt buffert för kundförluster. Styrelsen diskuterade prognosen och efterfrågade insatser för att förändra det dystra prognosresultatet. Af Geijerstam Unger beskrev det pågående arbetet med att få ner kostnader och hitta nya intäkter, men påpekade att kompensation för låga elpriser är svår att uppnå på kort sikt.

Rapporterna lades med godkännande till handlingarna.

§ 31

Beslutsärenden

1. *Investeringsbeslut utbyggnad biogasanläggning,* ***bilaga***
   Grip var föredragande och gav åter en gång en tillbakablick över befintlig anläggning i Äland och de behov som finns av att tilläggs- och reinvestera i den samt hur detta

hänger samman med en planerad utökning av den årliga behandlingskapaciteten från dagens 5000 ton substrat till cirka 15 000 ton. Utbyggnaden syftar till att kunna ta emot insamlat matavfall från regionen, när obligatorisk matavfallsinsamling inträder.

Styrelsen fick ta del av investeringskalkyler för utökning av produktionen. Investeringen förutsätter att aktuell ansökan om investeringsstöd på upp till 23 Mkr från Klimatklivet beviljas (besked tidigast i juni 2020). Det remissvar som avlämnats angående Biogasutredningen, och det utfall med eventuell uppgraderingspremie samt skattelättnader som kan följa av denna statliga utredning, är ej medräknat i kalkylunderlaget.

Styrelsen fick ta del av anläggningsdesign, nuläge i dialog med kommuner i regionen och tankar om upphandling för dessa, tankar om kollektivtrafikens betydelse för avsättning av fordonsgas, tankar om avsättning av biogödsel via regionala noder med bassänger och/eller gödselbrunnar, tankar om hur projektet kan handlas upp vilket sannolikt blir i form av delad entreprenad på grund av projektets komplexitet. Vidare presenterades en tidplan som säger att tidigast hösten 2021 kan anläggningen vara klar men mer sannolikt under 2022. Kalkylräntan för projektet är satt till 6 procent.

Styrelsen beslutade:

att investering av utbyggnad av biogasanläggningen på Ålands återvinningsanläggning ska genomföras, under förutsättning att klimatklivsansökan beviljas och till en kostnad (exklusive bidrag) upp till 32 Mkr.

att uppdra till VD att hemställa hos Härnösands kommunfullmäktige att godkänna investeringsbeslutet samt att besluta om kommunal borgen för projektet.

Reservation: Ledamoten Sonny Andersson reserverade sig mot beslutet.

2. *Avvakta med investeringsbeslut Kattastrands avloppsreningsverk,* ***bilaga***
Hedlund var föredragande av ärendet som var uppe även på föregående styrelsemöte, då som informationsärende. Styrelsen fick information om de kompletterande reningsåtgärder som behöver vidtas vid Kattastrands avloppsreningsverk för att uppfyllande av miljötillståndets villkor för verksamheten ska bli möjliga. För de föreslagna tekniska åtgärderna har två prisbilder tagits fram, vilka skiljer sig åt. I båda fallen handlar det om en stor investering. Studier av recipienten visar på god till hög status idag, med de befintliga utsläppen som sker från Kattastrand och från övriga punktkällor och diffusa källor. Osäkerheten i kostnadsbilden och i de olika bedömningarna kring vilken redundans som behövs i kombination med att de data avseende utsläpp som sker i dag från verksamheten gör att vi avser ansöka om ändringstillstånd för att medge tid att ta in en "second opinion" och säkerställa kostnadsnivån. Styrelsen föreslås därför avvakta med beslut om investeringen.

Styrelsen beslutade:

att avvakta med investeringsbeslut för utbyggnad av Kattastrands avloppsreningsverk, till dess att utvecklat beslutsunderlag finns.

att uppdra till VD att ansöka om ändringstillstånd hos

Miljöprövningsdelegationen för att medge tid att ytterliga utreda relevanta åtgärder och en därtill rimlig kostnadsnivå för att uppfylla givna utsläppsvillkor.

§ 32

Övriga ärenden

1. *Affärsplan 2021 – 2025,* ***bilaga***
Af Geijerstam Unger var föredragande. I normala fall brukar affärsplanen få mer tilldelad tid på styrelsedagarna. Nu blev ärendet komprimerat och det vilar därmed större ansvar på styrelsen att läsa in sig på materialet fram till nästa styrelsemöte då beslut fattas om Affärsplan HEMAB 2021 – 2025. År 2025 ser vi att verksamheten har fler grenar som bidrar till resultatet, bland annat biogas som då sannolikt är tredje största affär. Resultatet behöver ligga på 25-30 Mkr för att kunna nå en avkastning på totala tillgångar om 3 procent. Leveranssäkerheten ska vara fortsatt hög och priser låga. Sociala, miljömässiga och cirkulära flöden blir allt viktigare och samtidigt kommer vi att vara mer digitaliserade och leverera mer med samma personalstyrka. Tillit och trivsel skapar en sund prestationskultur bland medarbetarna. Styrelsen var nöjd med presentationen och förbereder sig inför beslut vid nästa styrelsemöte.

Intressebolag och övrigt ägande

- KBAB
Inget att rapportera.

- ServaNet
Inget att rapportera.

- Norrsken
Omval samtliga ledamöter vid årsstämman. Stolthet att kunna vara med och bidra till att SVT:s populära TV-produktion Älgvandringen är möjlig även år 2020.

Rapporterna lades med godkännande till handlingarna.

§ 33

Sammanträdet avslutas

Ordföranden Ann-Sofie Berglund tackade för allas deltagande och förklarade sammanträdet avslutat.

Vid protokollet

Andreas Einarsson

Justeras

Ann-Sofie Berglund

Lars-Gunnar Hultin

Härnösand 2020-03-31

TECHNICHUS
Science Center Härnösand

Protokoll fört vid bolagsstämma i Technichus i Mitt Sverige AB, org.nr 556558-7242 (bolaget) den 31 mars 2020 *per capsulam.*

Deltagare: Göran Norlander, ombud för Härnösands kommun och därmed representant för bolagets samtliga aktier.

Marcus Claesson, vd Technichus i Mitt Sverige AB

Fred Nilsson, Ordförande Technichus i Mitt Sverige AB

§ 1. Stämmans öppnande

Stämman öppnas av Fred Nilsson. Noteras att stämman genomförs *per capsulam*.

§ 2. Val av protokollförare vid stämman

Marcus Claesson väljs till protokollförare. Noteras att protokollet förs *per capsulam*.

§ 3. Upprättande och godkännande av röstlängd

Göran Norlander är enligt kommunfullmäktigebeslut utsedd att företräda Härnösands kommun vid ordinarie årsstämma. Därmed befinns röstlängden godkänd och samtliga aktier i bolaget är representerade.

§ 4. Godkännande av dagordning

Stämman beslutar att godkänna föreslagen dagordning.

§ 5. Val av en eller två justeringsperson/-er

Göran Norlander samt Fred Nilsson väljs att justera protokollet.

§ 6. Prövning om stämman blivit behörigen sammankallad

Då samtliga aktieägare är deltagande så förklarar stämman att utlysning skett enligt behörig ordning.

§ 7. Framläggande av årsredovisningen samt revisionsberättelsen

Årsredovisningen samt revisionsberättelsen framläggs för stämman och läggs därefter till handlingarna.

§ 8. Beslut om:

A) Fastställande av resultat- och balansräkningen
Stämman beslutar att fastställa den i årsredovisningen intagna resultat- och balansräkningen.

B) Disposition av årets resultat

Stämman beslutar att årets resultat, 422 316, balanseras i ny räkning.

C) Ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktören

Stämman beslutar att bevilja styrelsens ledamöter och VD ansvarsfrihet för räkenskapsåret 2019.

§ 9. Fastställande av arvoden åt styrelse och revisorer

Stämman beslutar att arvode till styrelsens ordförande, till övriga valda ledamöter och till lekmannarevisorer ska utgå enligt "Bestämmelser om ekonomisk ersättning och ledighetsregler för förtroendevalda 2019-2022", samt att arvode till revisorer ska utgå enligt löpande räkning.

§ 10. Val av revisor och revisorsuppleant

Stämman beslutar att välja Rikard Grundin - EY till bolagets revisor, samt Joakim Grundin – EY som revisorsuppleant.

Som ordinarie lekmannarevisor har kommunfullmäktige utsett: Monica Flodin och som ersättare Peter Hasselborg.

§ 11. Anmälan av ordförande och övriga styrelseledamöter och suppleanter vilka utsetts av kommunfullmäktige.

Stämman anmäler att styrelsen för Technichus i Mitt Sverige utgörs av följande personer för perioden 2019-04-02 till och med bolagstämman 2022:

Fred Nilsson – Ordförande

Janet Harling – 1:a vice ordförande

Karin Andersson – 2:a vice ordförande

Ulla Bylund – Ledamot

Krister Eriksson – ersättare

Mattias Johansson – ersättare

Mattias Silva - ersättare

§ 12. Annat ärende som ankommer på bolagsstämman enligt aktiebolagslagen eller bolagsordningen

Inga övriga ärenden finns noterade.

§13. Bolagsstämman avslutas

Göran Norlander framför ägarens tack till styrelse, ledning och medarbetare för det gångna året och förklarar bolagsstämman för avslutad.

Justeringsperson	Justeringsperson	Protokollförare
Underskrift	Underskrift	Underskrift
Namnförtydligande Göran Norlander	Namnförtydligande Fred Nilsson	Namnförtydligande Marcus Claesson

SAMMANTRÄDESPLATS
Västernorrlands museum via digital konferens

Närvarande

LEDAMÖTER
Thomas Näsholm
Monica Fahlén
Kerstin Svensson
Anders Bergqvist
Anne-Li Sjölund
Ingrid Nilsson
Jonas Tynér deltar i mötet från § 20

TJÄNSTGÖRANDE ERSÄTTARE
Karin Högberg, tjänstgörande ersättare under §§ 14–19

ERSÄTTARE
Lars Åström
Filip Jinton
Joachim Jonsson
Myriam Estrella-Näslund
Jonas Tynér

FRÅNVARANDE

HEMBYGDSFÖRBUNDENS REPRESENTANTER
Margareta Johansson
Lena Landin

FACKLIGA FÖRETRÄDARE
Joakim Karsberg, Vision
Jonas Byström, DIK

I TJÄNSTEN

Jenny Samuelsson	museichef, föredragande
Bengt Wittgren	protokollförare

Thomas Näsholm och Jenny Samuelsson hälsar de närvarande välkomna till webbmötet.

§ 14 Mötets öppnande

Ordföranden öppnar mötet

§ 15 Upprop

Upprop förrättas

Styrelsen beslutar

att fastställa uppropet.

TN

§ 16 Val av protokolljusterare

Styrelsen beslutar

att till protokolljusterare välja Ingrid Nilsson att jämte ordförande justera dagens protokoll.

§ 17 Fastställande av föredragningslista

Styrelsen beslutar

att fastställa föredragningslistan enligt upprättat förslag.

§ 18 Protokoll från föregående styrelsemöte

Protokoll från styrelsemöten den 13/3 och arbetsutskott den 8/5 föreligger, bilaga 12 och 13.

Styrelsen beslutar

att lägga protokollen till handlingarna.

§ 19 Rapporter

Museichefen (med flera) rapporterar om:

a/ Ekonomiskt läge se vidare § 21, samt nya principer för OH (Ann Kristofersson):
Verksamheten tar fram en ny princip och metod gällande OH-kostnad att gälla för budgetåret 2021 och framåt. Principen har som inriktning att utgå från museets gemensamma kostnader i fördelningen. I och med att ny princip och metod föreslås kommer nuvarande OH-policy ersättas från 2021. Verksamheten återkommer med förslag till beslut.

b/ Lägesrapport verksamhet januari-april, samt arkeologi och byggnadsvård
Arkeologi (Ola George):
Många gamla projekt har kunnat avslutas och verksamheten har fått bidrag från både Vitterhetsakademien och Björkåfonden för forskningsnära projekt. Tyvärr måste några publika utgrävningar ställas in på grund av Corona-läget.
Byggnadsvård (Johanna Ulfsdotter):
Friluftsmuseet står i fokus. Skadeinventering och en kartläggning av vad som skett med byggnaderna när det stått på Murberget, har gjorts under våren. Prioriteringslista har satts samman för att planera och budgetera arbetet.

c/ Information om museibyggnaden
Det tas fram en ny gränsdragningslista över vilka åtgärder som faller på fastighetsägaren och vilka på Länsmuseet. En skötselplan för huset, är på gång. Stor utredning sker avseende trycket i sprinklersystemet, eventuellt ordnas en damm utan för byggnaden.

d/ Information om ny organisation och intern arbetsordning, bilaga 14
Den nya organisationen utgår från en modifiering av nuvarande organisation; det har under en tid saknats chefer på ett par av de tidigare avdelningarna och detta läge har lett till att se över organisationen. Två tjänster kommer at lysas ut direkt efter att samtliga planer fastställts.

e/ Verksamhetens anpassningar till följd av Covid 19, bilaga 15
Regionen har ställt frågor om Länsmuseets anpassningar. Vi följer Folkhälsomyndigheternas anvisningar. Vi försöker hålla öppet i så stor utsträckning som möjligt, men samtliga program inomhus är inställda, men desto fler aktiviteter genomförs på friluftsmuseet

TN

f/ Projektansökningar, bilaga 16

g/ Brev till styrelsen angående folkdräkterna, bilaga 17
Vi håller för närvarande på att göra mönster och handledningar digitalt tillgängliga.

h/ Rapport från Länsmuseernas samarbetsråd
(Monica Fahlén): Samtliga länsmuseer är medlemmar i Länsmuseernas samarbetsråd (LMSR). Årsmöte har hållits digitalt, och Jamtli, som återinträdde hälsades välkomna in i samarbetet. Alla regioner har fått ett brev med en vädjan om ekonomisk kompensation som en följd av Covid19. Vi poängterar även att regionerna ska driva på gent emot *Sveriges kommuner och regioner* - SKR (Jenny): Jonas Hellberg, ordförande i LMSR, är mycket aktiv och lyfter länsmuseerna i många sammanhang.

i/ Information från hembygdsförbunden och hembygdsrådet
(Lena Landin): Flera hembygdsgårdar i Ångermanland kommer att hålla stängt, men kanske arbeta med sådant som annars inte hinns med. Vi kommer även arbeta med "bi-hotellet" på Murberget. (Margareta Johansson): Bilden av öppethållande är de samma. De norrländska förbunden har ökat sitt samarbete, bland annat kring pilgrimslederna. Flera digitala utbildningar är på gång.

j/ Aktuella program, bilaga 18 (sänds ut senare)

k/ Verksamhetsberättelse 2019 publicerad:
https://vnmuseumprod.s3.amazonaws.com/uploads/2020/04/verksamhetsber%C3%A4ttelse2019.pdf

Styrelsen beslutar

att ta emot rapporterna och lägga dem till handlingarna.

Jonas Tynér inträder som ordinarie ledamot i mötet.

§ 20 Delegationsärenden

Rapport angående anställningar föreligger, bilaga 19.

Styrelsen beslutar

att med godkännande lägga informationen till handlingarna.

§ 21 Tertialbokslut 2020:1 och verksamhetsrapport

Föreligger förslag till tertialbokslut och verksamhetsrapport, bilaga 20 a och 20 b, samt balansrapport och resultatrapport, bilaga 20 c.

Styrelsen beslutar

att fastställa tertialbokslut och rapporter enligt förslaget,
att uppdra till museichefen att sända rapporterna till stiftarna.

TN

§ 22 **Instruktion för styrelse och museichef samt attestordning**

Förslag till ny instruktion till styrelse och museichef föreligger, bilaga 21.
Förslag till ny attestordning föreligger, bilaga 22

Styrelsen beslutar

att fastställa instruktion till styrelse och museichef och attestordning enligt förslagen.

§ 23 **Styrelsens diskussionspunkt**

Det har fungerat bra att genomföra mötet med hjälp av tekniken. Den undre hela mötet löpande presentationen i bild har varit bra.

Ingrid Nilsson tackas för sin tid i styrelsen, då hon slutar efter detta möte.

§ 24 **Övriga frågor**

Inga övriga frågor fanns att diskutera.

§ 25 **Avslutning**

Ordförande tackar samtliga för deltagande i mötet och önskar trevlig sommar.

Vid protokollet

Bengt Wittgren

Justeras 2020-05-15

Thomas Näsholm
mötesordförande

2020-05-15

Ingrid Nilsson
justerare

SAMMANTRÄDESPLATS
Västernorrlands museum, Härnösand

Närvarande

LEDAMÖTER
Thomas Näsholm
Monica Fahlén
Kerstin Svensson
Anders Bergqvist
Anne-Li Sjölund
Jonas Tynér
Ingrid Nilsson

TJÄNSTGÖRANDE ERSÄTTARE
Myriam Estrella-Näslund

ERSÄTTARE
Lars Åström
Filip Jinton
Joachim Jonsson
Karin Högberg

FRÅNVARANDE
Jonas Tynér

HEMBYGDSFÖRBUNDENS REPRESENTANTER
Margareta Johansson
Lena Landin

FACKLIGA FÖRETRÄDARE
-

I TJÄNSTEN

Jenny Samuelsson	museichef, föredragande
Bengt Wittgren	protokollförare

Thomas Näsholm och Jenny Samuelsson hälsar de närvarande välkomna till Västernorrlands museum.

§ 1 Mötets öppnade

Ordföranden öppnar mötet.

§ 2 Upprop

Upprop förrättas

Styrelsen beslutar

att fastställa uppropet.

§ 3 Val av protokolljusterare

Styrelsen beslutar

att till protokolljusterare välja Myrian Estrella-Näslund att jämte ordförande justera dagens protokoll.

§ 4 Fastställande av föredragningslista

Styrelsen beslutar

att fastställa föredragningslistan enligt upprättat förslag.

§ 5 Protokoll från föregående styrelsemöte

Protokoll från styrelsemöten den 18/12 och arbetsutskott den 21/2 föreligger, bilaga 1 och 2.

Styrelsen beslutar

att lägga protokollen till handlingarna.

§ 6 Rapporter

Museichefen (med flera) rapporterar om:

a/ Ekonomiskt läge jan-feb 2020
Läget är för närvarande gott. I Kulturrådets rapport framgår att Länsmuseet har fått ett lägre utfall än övriga regionala museer, av anslagshöjningar sedan införandet av nya finansieringsmodellen, se: https://www.kulturradet.se/publikationer/kultursamverkansmodellen/
Se sid 64. Våra placeringar behöver ses över och vår placeringspolicy kommer att tas upp på majmötet.

b/ Verksamhetsrapport
Verksamheten följer verksamhetsplanen, men vissa anpassningar görs som följd av statens rekommendationer kring Corona-virusspridning.

c/ Information om Regionfastigheter och museibyggnaden (Thomas Höglund)
Klimatet i stora bygganden är en utmaning då systemet börjar åldras så diskussionerna och kostnadsfördelningen med fastighetsägaren ligger under lupp just nu. Vi ser över avtalen kring lokalkostnader, framförallt fasta kostnader. Vattentrycket i huvudbyggnaden är ett problem då det påverkat arbetstrycket i sprinklersystemet i lokalerna.

d/ Rapport om Friluftsmuseet och från kulturmiljöuppdraget, bilaga 3
Vi kommer detta år lägga mer resurser på restaurering. Handelsboden håller på att åtgärdas för att kunna bedriva handel där igen; detta sker delvis tillsammans med Träakademien, Kramfors; insatser med Trampmangeln har just påbörjats; dräneringar behövs kring vissa byggnader i torgmiljön. Till Prästgården har vi under februari fått 500 tkr från Boverket, det arbetet kommer att inledas under hösten.

Rapporten beskriver Länsmuseets roll kring kulturmiljö i länet. Det slutliga dokumentet kommer att föredras på nästa styrelsemöte.

e/ Projektansökningar, bilaga 4
Den viktigaste ansökan som bearbetas just nu är ansökan för EU-projekt till Region, Härnösands kommun och sedan till Tillväxtverket: *Västernorrlands museum – en nod för kulturarvsturism i Västernorrland och Sverige.*

f/ Utredningar som ska påbörjas: skolpedagogik och arkiv, bilaga 5
Utredningen om skolpedagogisk verksamhet genomförs av en skol- och pedagogikforskare; utredningen inleds under våren men fortsätter under hösten. Arkivutredningen upphandlas.

g/ Utställningsplanering 2020–2023, bilaga 6 (Kajsa Hartig)
Mål är länsnärvaro, återbruk, revidera basutställningarna, maximalt en ny tillfällig utställning per år och att kartlägga produktionsprocessen.

h/ Rapport från Länsmuseernas samarbetsråd (Monica Fahlén)
Generalsekreterare är tillsatt för samarbetsrådet: Linda Lundberg.

i/ Information från hembygdsförbunden och hembygdsrådet
Barn och unga är viktiga för rörelsen. Landskapsbilden är viktig att bevaka och vattendirektivet (EU) påverkar hur vi ser på kulturarvet. Ett par projekt söker medel, det gäller bland annat föremålsvård i samlingarna. Hembygdsdagarna på Murberget kommer inte att fortsätta men en ängsmark kommer att tas omhand av föreningarnas medlemmar.

j/ Aktuella program, bilaga 7.

Styrelsen beslutar

att ta emot rapporterna och lägga dem till handlingarna.

§ 7 Delegationsärenden

Rapport angående anställningar föreligger, bilaga 8.

Styrelsen beslutar

att med godkännande lägga informationen till handlingarna.

§ 8 Attestant

Föreligger förslag till kompletterande attestant för Länsmuseets förvaltning.

Styrelsen beslutar

att ge controller/styrekonom Ann Kristofersson attesträtt till samtliga resultatenheter, efter prestation eller efter godkännande av handläggare alternativt avdelningschef.

§ 9 Verksamhetsberättelse och årsredovisning för 2019

Förslag till verksamhetsberättelse och till årsredovisning för 2019 föreligger, bilaga 9.

Styrelsen beslutar

att fastställa verksamhetsberättelse och årsredovisning för 2019 enligt förslaget.

§ 10 Verksamhetsplan och tilläggsbudget

Föreligger förslag till verksamhetsplan för 2020. Som en följd av att resultatet för 2019 inte var tydligt vid styrelsemötet i december har justeringar gjorts i den verksamhetsplan som antogs vid föregående möte.
Tilläggsbudget: Arbetsutskottet föreslår att rörelseresultatet från 2019, 434.000 kr reserveras för ett mera genomgripande arbete med länsmuseets basutställningar. Bilaga 10.

Styrelsen beslutar

att fastställa verksamhetsplan enligt förslaget
att fastställa tilläggsbudget enligt förslaget.

§ 11 Försäljning av del av fastighet i Prästmon

Förfrågan har inkommit från en fastighetsägare i Prästmon angående önskan om att få köpa en del av den mark stiftelsen äger i Prästmon. Personen äger mark som gränsar till stiftelsens egendom Kramfors, Hov 1:26. Önskemålet är att köpa del av stiftelsens fastighet, ungefär 8 % av arealen och utanför fornlämningsområdet, se bilaga 11.

Arbetsutskottet föreslår styrelsen av verksamheten fortsätter utreda eventuell avstyckning av den på kartan markerade marken samt inhämtar stiftelsebildarnas synpunkter på försäljning av aktuell mark.

Styrelsen beslutar

att tillstyrka fortsatt utredning om försäljning av markerad markyta
att tillställa förslag om försäljning till stiftelsens stiftare, för fastställande.

§ 12 Styrelsens egen punkt

Diskussion om hur Länsmuseet och styrelsen kommunicerar nyheter som sker.

§ 13 Avslutning

Vid protokollet

Bengt Wittgren

Justeras 2020-03-13

Thomas Näsholm
mötesordförande

2020-03-13

Myriam Estrella-Näslund
justerare

Närvarande:
Thomas Näsholm
Monica Fahlén
Anne-Li Sjölund
Jenny Samuelsson
Ann Kristofersson, föredragande § 1
Bengt Wittgren, sekreterare

Ordförande Thomas Näsholm inleder mötet och hälsar deltagarna välkomna till Murberget.

§ 1 Dagordning

Dagordning omfattar rapporter samt beredning av föredragningslista och förslagsprotokoll inför styrelsemöte den 15/5.

Förslag att utse Anne-Li Sjölund att justera protokollet.

Arbetsutskottet beslutar

att godkänna dagordningen

samt

att utse Anne-Li Sjölund att justera protokollet.

§ 2 Förslagsprotokoll för kommande styrelsemöte

Genomgicks och kompletterades utkast till kallelse och förslagsprotokoll med bilagor, för styrelsemötet den 15/5.

Arbetsutskottet beslutar

att godkänna kallelse och förslagsprotokoll med bilagor för distribution till ledamöterna.

§ 3 Övriga frågor

Diskuterades avtalet med restauratör som arrenderar museets kafé.

TN Ali

§ 4 Avslutning

Ordförande förklarar mötet avslutat.

Vid protokollet

Bengt Wittgren

Justeras 2020- 05-08

Thomas Näsholm

Justeras 2020-05-08

Anne-Li Sjölund

Härnösand 2020 04 28
Dnr. Ange diarienummer

Intern arbetsordning för Stiftelsen Länsmuseet Västernorrland

Detta dokument ersätter tidigare interna arbetsordning från 2018. Den interna arbetsordningen beslutas av museichefen. Instruktion för styrelse och museichef beslutas i styrelsen.

Organisation och ledning

Länsmuseets verksamhet är organiserad i fyra avdelningar: Museiupplevelse och kunskapsuppbyggnad, Kulturmiljö och Kulturhantverk, Gemensamma funktioner och Friluftsmuseet. Avdelningen Friluftsmuseet är vilande.

Museichefen

Museichefen företräder, ansvarar för och leder museets verksamhet i enlighet med styrelsens beslut och har huvudansvar för verksamhetens innehåll, inriktning och utveckling. Museichefen, eller annan tjänsteman som museichefen utser, föredrar informations- och beslutsärenden för styrelsen. Museichefen tillser att handläggning av ärenden och annan verksamhet inte sker i strid med bestämmelserna i stiftelselagen, bokföringslagen, sekretesslagen, tryckfrihetsförordningen och arbetsmiljölagen.

VÄSTER NORRLANDS MUSEUM

Box 34, 871 21 Härnösand. Tel 0611–886 00. Orgnr: 888000-3143. vnmuseum.se

Museichefen

- har personal- och budgetansvar
- har fördelade arbetsmiljöuppgifter, på delegation av styrelsen.
- har rätt att i sin tur delegera budget- och personalansvar samt delegera arbetsmiljöuppgifter inom verksamheten.
- sluter avtal och överenskommelser i museets namn, och i de fall där det behövs skriver museichefen under två i förening med styrelsen. Delegations- och attestordningar följs.
- beslutar om inrättande av tjänster samt om entlediganden
- beviljar ledigheter enligt lag och avtal samt tjänstledigheter som inte är reglerade i lag och avtal
- beordrar övertid
- ansvarar för museets utformning och disposition av lokaler och anläggningar i de fall där beslutet ej ligger hos styrelse eller stiftelsebildare enligt stadgarna.
- ansvarar för att ta fram och arbeta efter verksamhetens strategidokument, verksamhetsplan och budget samt verksamhetsberättelse.
- Ser till att årliga medarbetarsamtal och lönesamtal genomförs i enlighet med centralt avtal

Avdelningschef

Avdelningschefen är ansvarig för avdelningens verksamhet. Avdelningschefen:

- är tillsammans med museichefen delaktig i att utforma årliga verksamhetsplaner och budget.
- har personal- och budgetansvar
- har fördelade arbetsmiljöuppgifter på delegation av museichefen
- tar ansvar för att avdelningens utbildnings- och effektiviseringsinsatser genomförs.
- ansvarar för rekryterings genomförande efter museichefens beslut, fattar själv beslut om allmänna visstidsanställningar, samt ansvarar för introduktion och arbetsledning av personal.
- Beviljar ledigheter enligt lag och avtal samt kortare tjänstledigheter max 4 veckor som inte är reglerade i lag och avtal
- Beordrar övertid
- ska årligen ha medarbetarsamtal och lönesamtal med avdelningens medarbetare.
- kan delegera personal-, arbetsmiljö- och budgetansvar om det godkänns av museichef

Controller

Controllern:

- svarar för den samlade verksamhetens ekonomiska planering, uppföljning och redovisning.
- lämnar i samråd med museichefen förslag gällande stiftelsens förvaltning till styrelsen.
- rapporterar löpande till styrelsen om det ekonomiska utfallet och läget.
- samarbetar med museichef och avdelningschefer för att upprätta budget, anslagsframställningar och bokslut.
- ansvarar för moms- och skattedeklarationer samt leverantörsbetalningar och bevakning av fordringar.
- ansvarar för att redovisningen följer gällande praxis och lagar.
- utför ekonomiska utredningar och ansvarar för förändringsarbetet gällande administrativa rutiner.
- biträder vid tolkningar av avtal och lagstiftning inom verksamhetsområdet.

Arbetsledare och funktionsansvariga

I organisationen finns möjlighet att utse funktionsansvariga med ett tillfälligt uppdrag om 1 år i taget. Till varje beslut om funktionsansvar bifogas en specifik uppdragsbeskrivning.

I vissa tjänster ingår ett arbetsledaransvar tills vidare. Arbetsledaransvaret beskrivs i tjänstens uppdragsbeskrivning.

Om inget annat beslutats, så ingår ej personal- eller budgetansvar i uppdraget, men handhar budget och personal inom sitt område.

Arbetsledare och funktionsansvariga:

- ansvarar för operativ planering, genomförande och uppföljning av verksamhet och resurser inom ansvarsområdet och inom rådande budget
- ansvarar för att arbetet inom området utförs mot överenskomna mål och med kvalitet.
- ser till att nödvändiga rutiner och instruktioner finns och att se till att de följs.
- ser till att ansvarsområdet kommuniceras internt och externt enligt överenskomna rutiner.

- Tar ansvar för att introducera medarbetare till verksamhetsområdet och handleder praktikanter inom ansvarsområdet.

Avdelningar

Avdelningen Kulturmiljö och Kulturhantverk

För avdelningen ansvarar avdelningschef. Inom avdelningens ansvar ryms:

- bas- och uppdragsverksamhet inom kulturmiljövård, d.v.s. arkeologi, konservering och byggnadsvård i länet och vid våra egna anläggningar.
- Kulturmiljövård av stiftelsens egna kulturhistoriska anläggningar
- Publik verksamhet och kunskapskommunikation inom avdelningens område.
- Regional hemslöjdsverksamhet

Avdelningen Gemensamma funktioner

För avdelningen ansvarar museichef. Inom avdelningens ansvar ryms:

- Fastighetsförvaltning, drift och underhåll av fastighetstekniska installationer, inventarier, transportfordon, mark, park och byggnader inklusive vaktmästeri och lokalvård.
- HR
- Ekonomi
- Projekt- och forskningssamordning
- Varumärke och strategisk kommunikation
- Annan administration

Museiupplevelse och kunskapsuppbyggnad

För avdelning ansvarar chef. Inom avdelningens ansvar ryms:

- museets fasta och tillfälliga utställningar samt tillhörande program, pedagogisk verksamhet och kunskapskommunikation.
- aktiv förvaltning av och tillgång till museets samlingar - föremål, foto, arkiv, kulturhistoriskt bibliotek
- reception, butik, konferens
- digital infrastruktur och digital tillgång till samlingar och kulturarv
- Kunskapskommunikation

Friluftsmuseum (vilande)

För avdelningen ansvarar chef för friluftsmuseum. Inom avdelningens ansvar ryms:

- utveckling och drift av verksamheten på Murbergets friluftsmuseum, vid Gammelgården i Myckelgensjö, Ulvö kapell, Styresholms fornborg och EW-stugan.

Forum:

Ledningsgrupp

Ledningsgruppen utgörs av museichef, avdelningschefer och controller. HR-ansvarig, kommunikationsansvarig och andra adjungerade deltar när så är befogat. Ledningsgruppens uppdrag är att bedriva övergripande strategisk planering och uppföljning för länsmuseet ur ett helhetsperspektiv.

Detta görs genom att:

- ta fram strategiska dokument för verksamheten
- planera och följa upp verksamhet, kvalitet och ekonomi
- förbereda inför övergripande/omfattande beslut av policykaraktär eller av genomgripande betydelse
- ansvara för god personalpolitik och arbetsmiljö
- samordna, informera och kommunicera
- stödja varandras ledarskap

Lokalt samverkans- och arbetsmiljöråd

Se Lokalt samverkansavtal

Månadsmöten och avdelningsmöten

Månadsmöten hålls en gång i månaden, med undantag för december-januari och juli-augusti. Avdelningsmöten hålls en gång i månaden. Månadsmöten och avdelningsmöten regleras i centralt avtal.

Andra forum

Förutom dessa forum så sker projektgruppsmöten, arbetsgruppsmöten, referensgruppsmöten och styrgruppsmöten.

Det sker också individuell dialog mellan chef och medarbetare i medarbetarsamtal och lönesamtal, något som regleras i centrala avtal.

Västernorrlands museum: Konsekvenser av Corona/Covid-19, 2020

Museet följer noggrant folkhälsomyndighetens rekommendationer och regeringens beslut. Ledningen har god kontakt med arbetsgivarorganisation och branschorganisationer för museer, besöksnäring och för andra delar av vår verksamhet, och följer också deras rekommendationer. För närvarande är åtminstone hälften av landets länsmuseer stängda, men Västernorrlands museum håller fortsatt öppet.

Västernorrlands museum har, som de flesta andra museer, inte kunnat genomföra programverksamhet fysiskt. Senaste veckorna har 50-personersregeln gällt, vilket skapat tydliga gränser för hur många som får besöka oss i museet.
En del av den publika verksamheten har ställts in av museet och annat har blivit inställt av samarbetspart. Fr.o.m. 29 mars har alla inomhusprogram ställts in. Exempel på inställda publika aktiviteter: vernissage, filmvisningar, föreläsningar, visningar av utställning, workshops, kurser på folkhögskola, vissa lovprogram etc.
Vi samarbetar med både Hola folkhögskola och Härnösands folkhögskola i nuläget, och sommarens samarbetskurser inom arkeologi och trädgård med kulturarvsinriktning hotas.

Då många medarbetare är hemma p.g.a. förkylningssymptom så är det svårt att hålla museet öppet enligt ordinarie tider. Vi har därför förberett för att snabbt kunna stänga p.g.a. personalbrist (precis som vi kan stänga snabbt av andra anledningar). Det har inte behövt ske ännu, mer än att vi nu stänger på torsdagskvällar.

Konsekvenserna för den publika verksamheten är stora, och verksamhetsplanen kommer inte fullt ut att kunna genomföras enligt plan. Däremot har vi satsat allt vi kunnat på digital utveckling. Den digitala expertkompetensen har inledningsvis under pandemin prioriterast stöd till personal som arbetar på distans (ha fungerande dator, telefon, kunna mötesverktyg etc). Men verksamheten arbetar också för att möjliggöra såväl upplevelser som insamlingar digitalt, det kommer att göras lite programvaruinköp osv för att maximera möjligheten av detta. Insamlingar har dels gjorts för att samla in Västernorrlands berättelser om vardagslivet under Corona-pandemin, men vi förbereder också insamlingar som t.ex. #båtliv som startar nu innan påsk. Flera blogginlägg har skrivits utifrån våra samlingar och utställningar, samt att vi för tillfället spelar in flera filmer.

För sommaren (liksom påsklovet) på friluftsmuseet planerar vi individuella upplevelser, och kommer inte att boka upp program eller samarbeten. I nuläget planerar vi sommaren utifrån 50-personersregeln. Det är promenadupplevelser på friluftsmuseet, i små grupper, som vi ser kan levereras. Fokus för året är hållbarhet och byggnadsvård, vilket kommer att kunna genomföras i förändrad form. Vi fokuserar också på lovprogram för barn och unga.

Affärsverksamheterna har påverkats i hög grad av Corona, och alla konferenser och event har avbokats. Det är ytterst få kunder i butiken. Här arbetar vi på för att hitta nya sätt att sälja på distans. Det är redan nu uppenbart att det inte kommer att vara möjligt att klara årets budget på affärssidan, utan här ser vi ett stort underskott.
Nyöppnade Lindas Mat och Kafé har tillfälligt stängt, vilket är allvarligt för museet som är beroende av restaurangen för utvecklingen. De senaste veckornainnan restaurangen stängde så var det få kunder och hyresgästen hade inte råd att hålla igång verksamheten under nuvarande omständigheter.

Uppdragsverksamheterna inom arkeologi och konservering ser ännu större inga effekter, men många museer är oroade för att årets säsong kommer att stanna av. Det finns en sådan oro även för Västernorrlands museum. Om säsongen inte genomförs med de intäkter som budgeterat så går museet med miljonförluster.

Några nya samarbeten ser vi inte utvecklas just nu. De samarbeten vi har med näringsliv och besöksnäring har blivit stillastående – dessa aktörer har fullt upp med sin egen överlevnad. Vi har annars samarbeten som pågår, men det går långsammare och de sker på lite nya sätt. Möten sker mest digitalt, och en del samarbeten blir fördröjda p.g.a. svårigheter att mötas fysiskt. Det är för tidigt att säga hur det blir med samarbetet med civilsamhället. Många av de föreningar vi samverkar med har medlemmar som tillhör riskgrupper, och därmed kan det bli svårt med samarbeten, t.ex. på friluftsmuseet i sommar. Museet har inte ställt in några samarbeten.

Fortbildning sker framförallt vad gäller digital teknik, för i stort sett all personal. I övrigt har inga personresurser frigjorts för kompetensutveckling.

Verksamheten pågår enligt plan inom många områden. De flesta i personalen arbetar med antikvariskt arbete – samlingar, utställningar, digitalt och med dokumentation – och detta kan fortgå utan problem. Likaså fortgår det tekniska, det kulturmiljövårdande och det digitalt utvecklande arbetet. I nuläget har jag inte fått någon rapportering om hur arkeologi och konservering påverkas – men det kommer.
De långsiktiga projekt vi har pågår – arbetet med att utveckla kulturmiljöuppdraget, förberedelser för att revidera basutställningar, höstens nya utställning *Västernorrland – the true story* och våra stora restaureringar. I nuläget restaureras Trampmangeln och Handelsboden. Vi påbörjar det skolpedagogiska projektet och arkivprojektet enligt plan.

Det är svårt att sia om hur långtgående effekter besökstappet får eller när samhället återhämtas. Rent ekonomiskt är det som noterats ovan på butik, event och konferens som vi ser ett stort tapp. Vi har redan nu en låg budget för inköp av frilansande uppdragstagare av olika slag, och därmed är det få uppdrag som ställs in. Det som utvecklingsmässigt får störst effekter är den nu försvagade samverkan med besöksnäring och näringsliv.

Ledningen ser i nuläget inga effekter på personalsituationen, men om det affärsmässiga tappet blir stort eller vi ser andra effekter i verksamheten som påverkar resultatet (t.ex. uppdragsverksamheterna inom arkeologi och konservering, så kommer vi ha ett underskott i resultatet som blir svårt att reparera och åtgärder kan behöva vidtas.

Jenny Samuelsson, 2020-04-07

Projektbidrag och ansökningar – maj 2020

Projekt under genomförande	**Tidplan**	**Budget (externt, i ram, ofinansierat)**	**Ansvarig (styrning, genomförande)**	**Uppföljning**
Museicampus Norr/ Nätverk för kunskap (interregionalt museisamarbete)	2018-2021	*Kulturrådet: 400 tkr per år.*	*Interregional styrgrp, koordinator*	*Löpande rapportering,. Ny ansökan feb 2020 (år 3) – positivt beslut för 2019-20 maj -19.*
Stöd till icke-statliga kulturlokaler – Prästgården (dnr 2019/122)	2020-03 – 2021-11	*Boverket: beslut 500 tkr*	*Museichefen, fastighetsansvarig*	
Insända ansökningar	**Tidplan**	**Budget (externt, i ram, ofinansierat)**	**Ansvarig (styrning, genomförande)**	**Uppföljning**
Västernorrlands museum – en nod för kulturarvsturism i Västernorrland och Sverige	2020 - 2023	*Rvn + Tillväxtverket (omslutn. ca 15 milj)*	*Styrgrupp m fl*	*Insänd Rvn feb 2020, TVV 10/3 Återtagen efter avslag från Rvn*
Musikliv i Härnösand under 1800-talet	2021-2023	*Vetenskapsr.: 4,5 milj*		
Västernorrland – The True Story	2020-2023	*Kulturrådet, Region Västernorrland*	*Samv Norrdans, Teater Soja, Sara Parkman, Kristina Sandberg m lf*	
Projekt under planering	**Tidplan**	**Budget (externt, i ram, ofinansierat)**	**Ansvarig**	**Uppföljning**
Samverkansprojekt med Region Österbotten gällande digitalt kulturarv	2020?			
Stöd för icke statliga kulturlokaler – planering pågår	2021 - 2022	*Boverket*		
Projekt där länsmuseet medverkar	**Tidplan**	**Budget (externt, i ram, ofinansierat)**	**Ansvarig**	**Uppföljning mm**
Ung i Timrå	2019-2020?		*Miun,*	*Mona och Kajsa deltar*
Hembygdens digitala kulturarv	2018-2021	*RAÄ 200 tkr + Jordbruksv 403 tkr.*	*Museichef, chef samlingar, Hemb.förb.*	*Projektdelägare Medelpads hbf.*
Landskapet för asylsökande (TIA)	2019-2020 samt 2020-2021	*Länsstyrelsen 300 tkr.*	*5i12 ansvarig, samverkan med Hembygdsförbunden*	

2020-03-30

Fråga till ordföranden för Stiftelsen Länsmuseet Västernorrland, Tomas Näsholm.

Angående det digra material till folkdräkter från Ångermanland, som Västernorrlands Museum övertagit ansvaret för 2009, från Ångermanlands Hemslöjdsförening.

Materialet innehåller originalhandlingar, modeller, mönster och historiskt underlag för utvecklingen och framtagandet av folkdräkter från Ångermanland. Vidare ingår ett stort garnlager med övervägande specialinfärgade garner till dessa unika dräktrandningar. Dessutom ingår vissa originalplagg från Ångermanlands Hemslöjdsförenings arkiv samt material av hög kvalitet som inte längre saluförs i Sverige mm.

Materialet kom till Länsmuseet 2009 i samband med Textilarkivets nyinvigning i Länsmuseets regi. Samtidigt inrättades också en tjänst som folkdräktsansvarig med placering på Textilarkivet. En del av materialet köptes in av Länsmuseet, men en mycket stor del var en gåva som museet fick att förvalta för framtiden, av Ångermanlands Hemslöjdsförening.

Vid Textilarkivets nedläggning 2017 flyttades tjänsten och materialet ner till Härnösand. 2019 drogs tjänsten in och ingen kompetens finns kvar i organisationen med sakkunskap om detta unika material från Ångermanland.

Ett ex. är garnlagret som är unikt och specialinfärgat till just dessa Ångermanländska dräkter och skulle om det skingras, säljs till annat, bli omöjligt att återskapa.

Eftersom kompetensen nu saknas i museet finns stor risk att materialet sprids och förlorar sitt värde då det redan börjat användas i andra syften.

Enligt chefen för samlingar Kajsa Hartig, pågår en utredning om framtiden för detta material.

Som tidigare ansvarig för materialet så undrar jag vilka kompetenser som är inkopplade i utredningen och när förväntas man kunna ta del utav den?

Jag anser att detta är en mycket viktig del av vårt Ångermanländska kulturarv, som har haft stor betydelse i över 100 år, och som Länsmuseet nu som enda aktör har att förvalta.

[redacted]

Svar från ordföranden:

Kramfors, 2020-04-09

Hej [redacted]

Tack för din skrivelse. Här kommer svar från oss.

Västernorrlands museums uppdrag är att på bästa sätt förvalta och vidareutveckla samlingar och kulturmiljöer med kunskapsuppbyggnad och kunskapsförmedling.

Materialet från Ångermanlands Hemslöjdsförening som museet övertog 2009 har under inledningen av 2020 inventerats och utretts av personal vid museet. Slutsatserna är som följer:

a. Det kommersiella lagret av garner har museet inte i uppdrag att bevara för framtiden, det kommer att försäljas på ett sätt som möjliggör skapandet av nya folkdräkts tyger.
b. Det rika materialet med mönster, beskrivningar och annan dokumentation införlivas i museets arkiv och förblir tillgängligt för allmänheten på samma sätt som museets arkiv i övrigt.
c. Originalplaggen har ett dräkthistorisk värde och bevaras i museets samlingar.
d. Tygerna är dels referensmaterial till dräkterna och hur de sytts, dels metervaror som blivit kvar från hemslöjdsbutikernas verksamhet. Länsmuseets avsikt är att dokumentera folkdräkternas 1900-talshistoria varvid de olika dräkttygerna är viktiga exempel på de material som tagits fram för folkdräkterna i Ångermanland.
e. Material för dräkttillverkning, t ex tråd, nålar, vissa tyger, band och annat av allmän natur kommer framledes säljas till dräktintresserade kunder via länsmuseets butik.

Västernorrlands museum har som huvuduppdrag att dokumentera och berätta om kulturhistoria och om det förflutna i länet. I denna berättelse finns folkdräkterna som en synlig del av folkrörelserna kring lokala och regionala kulturarvssträvanden under förra århundradet. Den del av hemslöjdsrörelsen som varit affärsverksamhet och dräktförsäljning finns dokumenterad, men är inte ett enskilt åtagande för Västernorrlands museum, den rollen må skötas av folkrörelsen själv.

Mvh Thomas Näsholm, ordförande Stiftelsen länsmuseet Västernorrland

DELEGATIONSÄRENDEN

Anställningar 200215-2020-05-04 Bilaga 19

Namn	Befattning	Avdelning	Fr om	T o m	Anm
Tillsvidareanställningar					
Sandra Klingberg	Antikvarie dokumentation	Samlingar och kulturmiljö	200401		Provanställning 6 mån
Visstidsanställningar					
Tomas Höglund	Projektledare	Stab	200722	201231	Allmän visstidsanställning
Pernilla Hembjer	Arkeolog	Samlingar och kulturmiljö	200314	200320	Allmän visstidsanställning
Elin Timmerholm	Receptionist	Publika	200701	200814	Vikariat 50%
Inger Beijar	Lokalvårdare	Tekniska	200324	200630	Allmän visstidsanställning/intermittent vid behov

Tertialrapport

2020-04-30

STIFTELSEN LÄNSMUSEET VÄSTERNORRLAND

Innehåll

Sammanfattning, större händelser under första tertialet 2

Ekonomisk uppföljning 3

Uppföljning verksamhet och statistik 5

Måluppföljning 5

Statistik 13

Utblick framåt 15

Bifogade bilagor

Resultatrapport

Balansrapport

Sammanfattning, större händelser under första tertialet

Utvecklings- och effektiviseringsarbetet vid museet har fortsatt under det första tertialet 2020. Arbetet pågår med mål- och visionsarbete. Arbetsmiljöarbetet fortskrider, både vad gäller fysisk och psykosocial arbetsmiljö. Det pågår en översyn tillsammans med Regionfastigheter gällande museibyggnaden ifråga om avtal och ansvar samt försäkrings- och brandskyddsfrågor.

Året började bra i verksamheten, med många programpunkter och besökare. Temaåret fokuserar på hållbarhet. I februari öppnade en ny restaurang på museet, Lindas Mat och Kafé. Den är nu tillfälligt stängd p.g.a. Corona. Rapporten för det regionala kulturmiljöuppdraget har slutförts och presenterats, och resultaten har börjat implementeras i verksamheten. Det skolpedagogiska utredningsprojektet har påbörjats. Det stora arbetet med att revidera de tre basutställningarna pågår och ett större arbete med digital tillgång genom dokumentation och tillgängliggörande pågår. Några restaureringsarbeten på friluftsmuseet har påbörjats, bl.a. den unika Trampmangeln. Det pågår ett utvecklingsarbete för att stärka museets roll som arena för tillväxt och besöksnäring, dock har projektmedel som sökts ej erhållits.

Samverkan med de fem andra länsmuseerna i norr pågår ifråga om kompetensutveckling och nätverkande, och i regionen samverkas inom museinätverk samt med MIUN i nätverket för kulturarvskritisk forskning och med RVN i Kulturarv Västernorrland. En satsning genomförs tillsammans med landets övriga länsmuseer i projektet Sveriges största museum.

Mars och april har i hög utsträckning påverkats av Corona/Covid-19. Verksamheten har ställt om till utomhusaktiviteter och digitala aktiviteter. Vi ser en stor besöksökning på vårt friluftsområde. Museet har genomfört flera digitala insamlingar, digital kunskapsförmedling och arrangerat lovaktiviteter utomhus för barn. Utställningen Studio Supersju öppnade 21/3, men utan vernissage och visningar. Inga större förändringar ses inom arkeologin, medan konserveringen verkar påverkas negativt av Corona då reservdelar till befuktningsanläggning inte anländer från corona-drabbade områden.

Ekonomisk uppföljning

Efter årets fyra första månader redovisar museet ett resultat motsvarande 365 tkr vilket är 510 tkr bättre än periodens budget på -145 tkr.

Resultaträkning (tkr)	Utfall jan-apr	Budget jan-apr	Differens utfall mot budget
Intäkter	**13 740**	**13 930**	**-190**
- varav försäljning och avgifter	1 147	1 427	-280
- varav bidrag	12 593	12 503	90
Kostnader	**-12 828**	**-14 126**	**1 298**
- varav inköp försäljning	-241	-310	69
- varav inköp tjänster	-1 179	-1 412	233
- varav lokalkostnader och underhåll fastighet	-2 527	-2 633	106
- varav personalkostnader inkl intern representation	-6 996	-7 906	910
- varav material	-245	-600	355
- varav övriga kostnader	-1 640	-1 265	-375
Rörelseresultat	**913**	**-195**	**1 108**
Finansiella intäkter och kostnader	-548	50	-598
Resultat	**365**	**-145**	**510**

Tabell: Avrundningsavvikelser kan förekomma. I övriga kostnader ingår kostnader för bland annat inköp av förbrukningsmaterial och inventarier, licenser, fordonsleasing, resor, annonsering, trycksaker, försäkring, bevakning och avskrivning.

De finansiella posterna redovisar ett negativt resultat vilket beror på att museets stiftelsefond sjunkit i värde de senaste två månaderna. Från årsskiftet då marknadsvärdet var en bit över anskaffningsvärdet på 4 500 tkr har den sjunkit till ett marknadsvärde på motsvarande 4 373 tkr per den sista april.

Rörelseresultatet efter första tertialet redovisas till 913 tkr vilket är 1 108 tkr bättre än budget. Den enskilt största avvikelsen mot budget är personalkostnaderna som är 910 tkr lägre än budgeterat för perioden. Anledningen till detta är flera sjuksrivningar som inte kunnat ersättas, rekryteringar som dröjt samt sänkta arbetsgivaravgifter. En annan bidragande anledning till överskottet är att budgeten är periodiserad i lika delar över hela året trots att kostnaderna inte upparbetas förrän senare i år. Flera stora kostnader aktualiseras i år under friluftsmuseets säsong i sommar.

Kostnadsbudgeten för inköp av tjänster och material är, precis som personalkostnaderna, periodiserade i lika delar över året men en del inköp sker inte löpande utan enbart under sommaren eller vid specifika evenemang/utställningar. Detta leder till ett överskott ackumulerat april men kommer att jämna ut sig under året.

En negativ ekonomiskt effekt som antas bero på covid-19 är lägre försäljningsintäkter för butiken. Kostnaderna har också begränsats men inte i samma storlek som intäktsbortfallet. Även intäkter som erhålls i samband med konferenser är lägre än budgeterat. Inom konserveringsverksamheten syns också ett intäktsbortfall något som främst har att göra med få uppdrag under perioden.

Ökade kostnader med anledning av digitala lösningar på grund av covid-19 har gjort att övriga kostnader överskrider budget för perioden.

En del programverksamhet har ställts in, men det har inte givit ekonomisk effekt då de inte inneburit kostnader om de genomförts. En hel del programverksamhet, till exempel lovaktiviteterna, har genomförts trots Corona.

Arkeologin redovisar ett överskott mot budget vilket beror på högre intäkter i samband med ett projektavslut och slutfakturering till kund.

Prognosen på helår visar på ett rörelseresultat motsvarande den budget på -434 tkr som är lagd. Tjänster kommer att rekryteras och köp av bland annat material och tjänster till sommarverksamheter så som Fritidsbåtsmuseet och Friluftsmuseet kommer att genomföras. En del av de planerade renoveringarna och upprustningarna avseende arbetsmiljön kommer att kunna genomföras. Fortsatta restaureringar och reparationer för Friluftsmuseets fastigheter planeras enligt prioritering.

Större kostnader i samband med reviderad basutställning Forntid/Möten mellan Älvar uppkommer under senare delen av året. Höstens planerade utställning Västernorrland The true story försenas något i samband med covid-19 men planen är att den ska genomföras i slutet av året och att kostnaderna upparbetas då.

Uppföljning verksamhet och statistik

Måluppföljning

Uppdragsdirektivets mål och andra styrdokuments mål har i nuläget strukturerats om och ett antal olika nivåer av mål har skapats. Först en övergripande målbild, som all verksamhet utgår ifrån:

”Västernorrlands museum bidrar till samhällets uppbyggnad. G*enom att:*

- *vara en resurs för hållbar utveckling och hälsa*
- *skapa möjligheter för framtidens kulturarv och kommande generationers lärande*
- *vara en given, efterlängtad och älskad mötesplats och kulturarvsupplevelse*
- *främja och stärka kulturarvet som kunskapskälla, och människors historiska och kulturella medvetenhet”*

Den övergripande målbilden mäts genom att mål 1-14 följs upp. Mål 1-14 mäts under året utifrån aktiviteter i VPn och de mäts långsiktigt utifrån kolumn 2 ”Målbild”. I nuläget är inte indikatorerna för alla långsiktiga 14 målen klara, utan det görs fortsatt en utveckling av mätmetoderna under året. Här presenteras enbart uppföljningen av måluppfyllnad långsiktigt mål, samt en sammanfattning av årets måluppfyllnad (kortsiktigt=mäts utifrån genomförda aktiviteter i VPn). Museet är mitt i en övergång från att mäta verksamhet till att mäta måluppfyllnad. Eftersom vi enbart är fyra månader in i det nya året så har procentsatsen måluppfyllnad långsiktigt mål ej förändrats i förhållande till årsredovisningens måluppfyllnad, annat än på ett långsiktigt mål. I stort sett har all målupfyllnad kortsiktigt påverkats på ett eller annat sätt av corona, men inte nödvändigtvis till det sämre/bättre. Snarare försöker det mesta genomföras, men annorlunda.

Långsiktigt mål		Målbild	Måluppfyllnad
1	Museet har god genomförandekapacitet och måluppfyllelse	Målet är nått när museet arbetar systematiskt inom alla verksamhetsområden, har rätt förutsättningar för sin verksamhet och sitt uppdrag. Det innebär: Medvetet och effektivt resursnyttjande Nyttjande av digital teknik och digitala metoder Stark intern och extern samverkan Museal kompetensförsörjning för uppdraget och framtiden Ändamålsenliga lokaler och infrastruktur	Måluppfyllnad övergripande och långsiktigt mål: 30%. Målet antas inte kunna nås under de närmaste 3 åren (nytt uppdragsdirektiv 2023) Mäts genom en uppskattning av ett antal verksamhetsområdens måluppfyllnad. Årets aktiviteter: 33%
2	Museet har en stark/stärkt roll som aktör för tillväxt, ett attraktivt län och levande landsbygd i länet ifråga om besöksnäring, kulturturism och kulturella och kreativa näringar (del av målet ur uppdragsdirektivets utvecklingsmål)	Målet är nått när innovativa och kreativa satsningar inom/för kulturarv och kulturmiljö har synliggjorts, förmedlats och använts (utvecklingsmål i uppdragsdirektivet) Målet är nått när det finns en stark samverkan med kommuner, besöksnäring, närings- och föreningsliv och andra aktörer inom museets verksamhetsområden (utvecklingsmål i uppdragsdirektivet)	Måluppfyllnad övergripande och långsiktigt mål: 30%. Målet antas inte kunna nås under de närmaste 3 åren (nytt uppdragsdirektiv 2023) Mäts genom en uppskattning av hur långt museet nått i förhållande till målbilden. Årets aktiviteter: 33%, även om aktiviteter i VP påverkats av corona
3	Museet är ett av länets mest besökta turistmål och utvecklas i rollen	Målet är nått när museet är utvecklat till en upplevelse i full skala, även digitalt Målet är nått när identitet och varumärke för Västernorrlands	Måluppfyllnad övergripande och långsiktigt mål: 40%. Målet antas inte kunna nås under de

	(utvecklingsmål i uppdragsdirektivet)	Museum och Murberget friluftsmuseum är format, förmedlat och uppfattat enligt mål i varumärkesplattform Målet är nått när museiverksamheten baseras på vetenskaplighet och kunskap av hög kvalitet (förmedlingsmål i uppdragsdirektivet) Målet är nått när vår publika verksamhet, kunskapskommunikation och affärsverksamhet håller hög kvalitet och lockar besökare/Användare Målet är nått när museets publika ytor och miljöer är välskötta och trygga Målet är nått när länet är utvecklat som besöksmål (utvecklingsmål i uppdragsdirektivet) *mätbarhet ska tas fram gällande besöksmålets utveckling	närmaste 3 åren (nytt uppdragsdirektiv 2023) Mäts genom en uppskattning av hur långt museet nått i förhållande till målbilden. Årets aktiviteter: 33%, även om aktiviteter i VP påverkats av corona
4	Alla samhällssektorer tar ökat ansvar för kulturarv och kulturmiljö (utvecklingsmål i uppdragsdirektivet): länets stora variation av kulturmiljöer och kulturarv uppmärksammas och vårdas (främjandemål i uppdragsdirektivet) och kulturarvets och kulturmiljöernas betydelse för hållbar utveckling beskrivs	Målet är nått när alla samhällssektorer (myndigheter, civilsamhälle och företag) nås av information och kunskap från oss där kulturarvets och kulturmiljöernas betydelse för hållbar utveckling beskrivs Målet är nått när alla samhällssektorer (myndigheter, civilsamhälle och företag) använder sig av vår kunskapskommunikation och därmed tar ökat ansvar. Målet är nått när museets verksamhetsområden uppmanar till ökat ansvar för kulturarv och kulturmiljö i länet Målet är nått när museiverksamheten baseras på museets samlingar och på vetenskaplighet och kunskap av hög kvalitet (förmedlingsmål i uppdragsdirektivet)	Måluppfyllnad övergripande och långsiktigt mål: 50%. Målet antas inte kunna nås under de närmaste 3 åren (nytt uppdragsdirektiv 2023) Mäts genom en uppskattning av hur långt museet nått i förhållande till målbilden. Årets aktiviteter: 33%
5	Museet ökar graden av extern	Målet är nått när 50% av museets totala intäkter är finansiering från	Årets mål är att nå en ökning från 2019.

	finansiering gällande affärsverksamhet och utvecklingsprojekt (utvecklingsmål i uppdragsdirektivet)	externfinansierade projekt, affärsverksamhet och uppdragsfinansierad verksamhet.	Målet mäts på helår och ej vid tertial
6	Museet är en nationell förebild inom hållbarhet/Agenda 2030 (utgångspunkt i uppdragsdirektivet)	Målet är nått när hållbarhetsmålen/agenda 2030 är medvetet integrerat i museets hela verksamhet Målet är nått när museet är en nationell förebild för museer inom hållbarhet/agenda 2030 Målet är nått när kulturarvet och Västernorrlands museum ses som en resurs för hållbar regional utveckling (inriktningsmål i uppdragsdirektivet)	Måluppfyllnad övergripande och långsiktigt mål: 40%. Målet antas inte kunna nås under de närmaste 3 åren (nytt uppdragsdirektiv 2023) Mäts genom en uppskattning av hur långt museet nått i förhållande till målbilden. Årets aktiviteter: 33%
7	Museet främjar det maritima kulturarvet och dess betydelse i länet (främjandemål i uppdragsdirektivet)	Målet är nått när vi långsiktigt säkrat Statens närvaro med utveckling av fritidsbåtsmuseet Målet är nått då museet professionellt och samlingsbaserat kommunicerat uppskattade berättelser om det maritima kulturarvet	Måluppfyllnad övergripande och långsiktigt mål: 30%. Målet antas inte kunna nås under de närmaste 3 åren (nytt uppdragsdirektiv 2023) Mäts genom en uppskattning av hur långt museet nått i förhållande till målbilden. Årets aktiviteter, 33%
8	Museet stärker sin verksamhet för och med barn och unga för ökad representation och delaktighet (utvecklingsmål i uppdragsdirektivet)	Målet är nått när hela verksamheten arbetar utifrån barnkonventionen Målet är nått då vi breddat utbudet för och samverkan med barn och unga enligt plan Målet är nått då vi kontinuerligt i museets verksamhet integrerat aktivt engagemangsskapande	Måluppfyllnad övergripande och långsiktigt mål: 30%. Målet antas inte kunna nås under de närmaste 3 åren (nytt uppdragsdirektiv 2023) Mäts genom

		arbete som får fler att upptäcka museet och bidra till museets kunskapsuppbyggnad.	en uppskattning av hur långt museet nått i förhållande till målbilden. Målet antas inte kunna nås under de närmaste 3 åren (nytt uppdragsdirektiv 2023) Årets aktiviteter, 33%, dock har en del programverksamhet för barn ställts in. Det mesta har ställts om till utomhus/digitalt.
9	Museet ska bidra till forskning och kunskapsuppbyggnad genom samverkan och egen kunskapsuppbyggnad (kunskapsuppbyggnadsmål i uppdragsdirektivet)	Målet är nått då vi har god samverkan med kunskapsinstitutioner: högskolor, universitet, folkbildningsinstitutioner och andra museer (kunskapsuppbyggnadsmål i uppdragsdirektivet) Målet är nått då museiverksamheten baseras på museets samlingar och baseras på vetenskaplighet och kunskap av hög kvalitet (förmedlingsmål i uppdragsdirektivet) Målet är nått då den interna museala kompetensförsörjningen är god och nyttjas i verksamheten med önskad effekt	Måluppfyllnad övergripande och långsiktigt mål: 50%. Målet antas inte kunna nås under de närmaste 3 åren (nytt uppdragsdirektiv 2023) Mäts genom en uppskattning av hur långt museet nått i förhållande till målbilden. Årets aktiviteter: 33%
10	Museet ska lyfta digitalisering ur samtliga utgångspunkter (utvecklingsmål i uppdragsdirektivet)	Målet är nått då museet har en välfungerande kontinuerlig digital insamling, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande Målet är nått då museet fullständigt har genomfört den metodutveckling som stärker en sömlös helhetsupplevelse av museet	Måluppfyllnad övergripande och långsiktigt mål: 40%. Målet antas inte kunna nås under de närmaste 3 åren (nytt uppdragsdirektiv 2023) Mäts genom en uppskattning av hur långt museet nått i förhållande till målbilden.

			Årets aktiviteter: 33%, dock försening ny databas pga Corona.
11	Museet ska sträva efter breddad representation av besökare och invånare (utvecklingsmål i uppdragsdirektivet), samt ökad delaktighet och inflytande från alla målgrupper (förmedlingsmål i uppdragsdirektivet)	Målet är nått när en Mångfald av berättelser som präglas av allsidighet och öppenhet skildras av museet med effekten att vi ser en breddad representation och en ökad delaktighet (*ska definieras) från alla målgrupper samt att det skapas förståelse för historien och finns möjlighet att påverka historien som berättas i museet (förmedlingsmål i uppdragsdirektivet) Målet är nått när engagemangsskapande arbete får fler att upptäcka museet och bidra till museets kunskapsuppbyggnad med effekten att vi ser en ökad delaktighet (*ska definieras) från alla målgrupper Målet är nått när museet har ett aktivt arbete med normkritik och därmed når ökad delaktighet (*ska definieras) från alla grupper (utvecklingsmål i uppdragsdirektivet) Målet är nått när hela den publika verksamheten är tillgänglig och anpassad till användarnas olika förutsättningar (förmedlingsmål i uppdragsdirektivet) Målet är nått då vi har en god samverkan som visar ökad representation och delaktighet med civilsamhället, med professionella kulturskapare, nationella minoriteter, asylsökande och nya svenskar, barn och unga, äldre * - obs I uppdragsdirektivet beskrivs uppdraget gällande nationella minoriteter som ett främjandemål: “Stiftelsen ska synliggöra nationella minoriteters och ursprungsbefolknings historiska närvaro och deras språk och kulturer ska synliggöras i egenskap	Måluppfyllnad övergripande och långsiktigt mål: 30%. Målet antas inte kunna nås under de närmaste 3 åren (nytt uppdragsdirektiv 2023) Mäts genom en uppskattning av hur långt museet nått i förhållande till målbilden. Årets aktiviteter, 33%, påverkas av corona

		av det egna kulturarvet samt som en del av det gemensamma kulturarvet och en del av berättelsen om Sverige”	
12	Museet ska aktivt arbeta med främjandet av hemslöjd och hemslöjdsverksamhet i länet (främjandemål i uppdragsdirektivet)	Målet är nått när det finns en aktiv, kontinuerlig och utvecklande hemslöjdsfrämjande verksamhet som når ut i hela regionen. Målet är nått när alla intresserade i regionen, vuxna såväl som barn och ungdomar, har möjlighet att delta i slöjdgrupp/slöjdkurs/vävstuga/hemslöjdsförening/skapande skola eller liknande inom rimligt geografiskt avstånd. Målet är nått när hemslöjdskonsulenterna utbildat tillräckligt antal slöjdhandledare i regionens alla kommuner och dessa i sin tur lokalt bedriver slöjdverksamhet för barn o unga på fritid. Målet är nått när det finns flera slöjdföretag i regionen som bidrar till arbetstillfällen, kulturturism och kontinuerlig utveckling och nyttjande av vårt kulturarv. Målet är nått när regionens professionella slöjdare kontinuerligt utvecklas genom gränsöverskridande samarbeten där olika regioners och länders kulturarv utbyts och omstöps. Målet är nått när alla invånare i regionen känner till och upplever sig välkomna delta i den hemslöjdsfrämjande verksamheten. Målet är nått när hemslöjd är en aktiv part i att uppnå målen i Agenda 2030.	Måluppfyllnad övergripande och långsiktigt mål: 30% (ändrat eftersom målbilden har utarbetats efter årsredovisningen) Målet antas inte kunna nås under de närmaste 3 åren (nytt uppdragsdirektiv 2023) Mäts genom en uppskattning av hur långt museet nått i förhållande till målbilden. Årets aktiviteter: 33%, även om verksamheten i hög grad påverkats av Corona med många inställda arrangemang. Mycket tid har satsats på digital slöjdplattform.
13	Museet ska fungera som en oberoende arena för demokrati (inriktningsmål och förmedlingsmål i uppdragsdirektivet)	Målet är nått när museet har en roll i samtidsdebatten i Västernorrland i frågor som rör kulturarv och kulturmiljö Målet är nått när museet är en kanal och ett forum för demokratins frågeställningar och utmaningar (förmedlingsmål i uppdragsdirektivet)	Måluppfyllnad övergripande och långsiktigt mål: 40%. Målet antas inte kunna nå under de närmaste 3 åren (nytt uppdragsdirektiv 2023) Mäts genom en uppskattning av

		Målet är nått när museet snabbt fångar upp, problematiserar, förmedlar och dokumenterar dagsaktuella frågor	hur långt museet nått i förhållande till målbilden. Årets aktiviteter: 33%, har påverkats av Corona – dock har museet öppet och den digitala arenan har stärkts.
14	Museet ska öka och stärka sin närvaro och relevans i länet	Målet är nått när en mångfald av berättelser skildras i länet och om länet, med olika perspektiv och olika teman och på för olika målgrupper olika sätt Målet är nått när vi når alla kommuner i länet på ett likvärdigt vis men i olika former och med olika innehåll utifrån behov Målet är nått när museet och dess arbete finns tillgängligt och synligt i hela länet (förmedlingsmål i uppdragsdirektivet)	Måluppfyllnad övergripande och långsiktigt mål: 40%. Målet antas inte kunna nås under de närmaste 3 åren (nytt uppdragsdirektiv 2023) Mäts genom en uppskattning av hur långt museet nått i förhållande till målbilden. Årets aktiviteter: 33%

Statistik

Anläggningsbesök

Museibyggnaden 13 248, jfr 2019: 18922
varav 0-12 år 2437
varav 13-18 år 1537

Friluftsmuseet/Murbergsvägen	11 403 personer, jfr 2019: 4262, jfr 2018: 1414
Friluftsmuseet/Övre gångväg	10 209 personer, jfr 2019: 10548, jfr 2018: 6416

Utställningar

Stora hallen	1639 besökare
Basutställningarna	4441 besökare
Händers verk	751 besökare
Möten mellan älvarna	964 besökare
Moderna tider	1176 besökare

Webb och sociala medier

Webb	11 326 besök		9918 unika besökare
Facebook	2848 följare	81 inlägg	
Instagram	1382 följare	42 inlägg	
Youtube	16 följare	6 inlägg	
Twitter	384 följare	7 inlägg	

Publika aktiviteter

Antal aktiviteter fördelade efter kommun

Härnösand	102 aktiviteter
Kramfors	8 aktiviteter
Örnsköldsvik	7 aktiviteter
Timrå	2 aktiviteter

Antal aktiviteter fördelade efter kategori

Visningar/guidningar	6 st
Teater/dans	17 st
Föredrag/samtal	37 st
Konsert/musik	16 st
Film	16 st
Vandring (utanför)	4 st
Workshop/prova på	11 st
Övrigt inom museet	39 st
Övrigt utanför museet	6 st

Antal deltagare

Totalt	1837
0-18 år	530

19-25	108
26+	1199

Antal aktiviteter riktade till

0-18 år	66
19-25	50
26+	82

39 inställda planerade aktiviteter (pga Corona)

Hemslöjden

Antal aktiviteter fördelade efter kommun

Härnösand	10 aktiviteter
Timrå	3 aktiviteter

Antal aktiviteter fördelade efter kategori

Kurser	8 st
Föredrag/samtal	2 st
Workshop/prova på	7 st

Antal deltagare

Totalt	159
0-18 år	57
19-25	8
26+	94

Antal aktiviteter riktade till

0-18 år	3
19-25	10
26+	10

Statistik sjukfrånvaro

8,32% sjukfrånvaro jfrt med 3,55% sjukfrånvaro 2019. 48% av de 8,32% är långtidssjukskrivning. Ökning har primärt att göra med Corona/Covid-19 och de nya regler som gäller.

Utblick framåt

Museet har öppet under Corona/Covid-19 och ser ett ökat intresse för att uppleva den ljusa säsongen och sommaren på friluftsmuseet. Verksamheten har ställt om så att mycket verksamhet kan ske i mindre grupp eller enskilt. Några satsningar inför sommaren är medigauide och promenadstråk för barn och unga samt för allmänheten med fokus på byggnadsvård. Den digitala verksamheten har förstärkts ytterligare.

Sommaren är museets mest aktiva period på många sätt, och då kommer också restaurering och upprustning ske i den omfattning ekonomin tillåter.

Många länsmuseer ser en omfattande försämring av likviditet och resultat i tider av Corona. Eftersom Stiftelsen länsmuseet Västernorrland inte har hög externfinansiering eller entréavgifter så ser vi inte dessa effekter hos oss. Verksamheten har redan gjort stora effektiviseringar under tertialen samt under förra året, så vi ser heller inga möjligheter att korttidspermittera eller liknande – i såfall måste museet stänga. En prinicpiell grundinställning från stiftelsens sida är att det i tider av kris är viktigt att de demokratiska institutionerna håller öppet och fortlöper med sin verksamhet.

Museet ser att utvecklingsarbetet går enligt plan, och att kulturmiljöuppdraget, tillgängligheten i länet med digital kunskapsförmedling och basutställningarnas utveckling samt försärkningen av programverksamheten går enligt plan. Pågående utredningsprojekt är den skolpedagogiska utredningen som slutförs vid årsskiftet 2020/21. Biblioteks- och arkivutredningar genomförs under året.

Coronapandemin har tvingat länsmuseet, så som andra museer i Sverige att öka arbetet med digitalisering av verksamheterna framförallt den publika verksamheten. Det är trots allt en positiv utveckling som museet kommer att ha stor nytta av i arbetet de kommande åren, med stärkt kapacitet på området såväl som ökad kompetens.

Den stora utmaningen framåt är friluftmuseets upprustning. Friluftsmuseet befinner sig i ett förfall som inte kan stoppas om inte extra driftsanslag kommer länsmuseet till del. Friluftsmuseet spelar en viktig roll som tillväxtarena för länets kulturella och kreativa näringar, och bör också utvecklas för besöksnäringen. Därför är samverkan och stöttning viktig framåt i dessa frågor.

Ytterligare en stor utmaning är museibyggnaden, där försäkringskrav och sedan 1994 förändrade verksamhetsbehov ställer krav på resursförsstärkning för att huset ska fungera ändamålsenligt och uppfylla kraven. Museibyggnaden innehåller stora samlingar dokument, föremål och böcker som är värdefulla för framtiden varför ändamålsenligt klimat och fungerande och säkrade magasin är avgörande.

Välfungerande personalutrymmen och publika utrymmen är mycket viktiga för den publika verksamheten och för personalens arbetsmiljö.

Policy beslutad av styrelsen att gälla fr o m 2020-05-15

Attestordning för Stiftelsen Länsmuseet Västernorrland

Bakgrund och syfte

Attestinstruktionen har utarbetats för att reglera den interna kontrollverksamheten så att museets tillgångar tillvaratas på ett ansvarsfullt sätt och för att säkerställa att museets ekonomiska resurser används på ett korrekt sätt.

Beslutsattest

Beslutsattest är den namnteckning eller signatur (inklusive digital) på ett bokföringsdokument, avtal eller liknande med vilken en person bekräftar att en utgift eller åtgärd är sakligt motiverad och att kostnaden får belasta visst konto, viss resultatenhet och/eller visst projekt. En attestförteckning som beslutas av styrelsen visar styrelsens och museichefens beslutsattestrött. En intern attestförteckning som beslutas av museichef visar på vilka personer inom verksamheten som har beslutsattestrött.

Syfte

Beslutsattesten har två syften:

- Den skall ge personen möjlighet att avgöra om den för sin del accepterat att en utgift belastas den resultatenhet, projekt eller konto som personen ansvarar för.
- Den utgör ett led i det interna kontrollsystemet i och med att den upplyser utbetalningsattestberättigad person om att utgiftsunderlaget har godkänts av beslutsattestberättigad person.

Beslutsattestrött

Museichefen har generell beslutsattestrött inom ramen för:

- styrelsens fastställda budget
- styrelsens fastställda instruktioner
- övriga särskilda styrelsebeslut

Museichefens beloppsgräns för attest är 1 500 000 kronor.

Övriga chefer har attestrött inom sina respektive resultatenheter inom ramen för beslutad budget och med en beloppsgräns på 100 000 kronor samt eventuella begränsningar enligt beslutad attestförteckning.

Övriga medarbetare kan ha så kallad delegerad beslutsattestrött som museichef beslutar om.

Ekonomifunktion/controller har generell beslutsattestrött för bokföringsorder.

Följande befattningshavare har beslutsatteträtt inom nedan angivna områden.

Område	*Museichef*	*Avdelningschef*
Personal		
Anställningsavtal tillsvidare	X	
Anställningsavtal visstid	X	X
Årlig lönejustering	X	
Bevilja ledigheter som ej är reglerade i lagar och avtal	X	
Bevilja ledigheter enligt lagar och avtal	X	X
Bevilja tjänstledighet max 4 veckor som ej är reglerade i lagar o avtal	X	X
Godkänna lönelista	X	
Tidrapport per månad	X	X
Maskiner och inventarier		
Inköp av maskiner och inventarier enligt investeringsplan (budgeterad):		
- Upp till 100 000 kr	X	X
- Över 100 000 kr	X	
Ingående leasing- och hyresavtal	X	
Försäljning		
Priser och taxor	X	
Inventering av lager		X
Omkostnader		
Ombyggnation mm	X	X
Avdelningsspecifika omkostnader: kontors- och förbrukningsmaterial, mm	X	X
Representation	X	X

OBS! Vid tveksamhet om tillämpningen av reglerna enligt ovan, kontakta museichefen eller controller.

Begränsning

En befattningshavare har endast befogenhet att beslutsattestera omkostnader som konterats på resultatenhet, projekt eller konto för vilket den ansvarar enligt beslutad attestantförteckning.

Attestberättigad får ej beslutsattestera utgifter som varit förknippade med sin egen eller närstående person. I sådana fall krävs attest från närmaste högre chef. För museichefens utgifter krävs beslutsattest av styrelsens ordförande (som vid behov endast kan ersättas av vice ordförande).

Beslutsattestberättigad persons skyldigheter

Beslutsattestberättigad person skall se till att:

- utgiften faller inom resultatenhetens (avdelningens) verksamhetsfält eller det område för vilken attesträtten gäller,
- att verifikation eller annat underlag har varit föremål för mottagnings-, granskningskontrollattest om så behövs,
- att konto och resultatenhet och/eller projekt som utgiften skall belasta är riktigt angivna.

Ställföreträdare

Om beslutsattestberättigad person på grund av resa, sjukdom eller annan orsak är frånvarande under längre tid, skall attest ske av närmast högre chef eller utsedd ställföreträdare. Styrelsens ordförande kan endast ersättas av vice ordförande.

Rätt att utse ställföreträdare

Ställföreträdare till avdelningscheferna utses av museichefen.

Utbetalningsattest

Definition

Med utbetalningsattest menas handling genom vilken en person med sin namnteckning eller signatur (inklusive digital) bekräftar att en beslutsattesterad utgiftsverifikation eller annat utgiftsunderlag får betalas. Attestförteckningar som visar på vilka personer som har utbetalningsattesträtt kompletterar policyn. I dessa tas namnteckningsprov med. En attestförteckning som beslutas av museichef förtecknar den interna beslutsattesträtten, och en för styrelse och museichef beslutas av styrelse.

Syfte

Genom att ge utbetalningsattesträtt endast till ett fåtal personer, begränsas dispositionsrätten över stiftelsens likvida tillgångar.

Begränsning

Utbetalningsattestberättigad person får ej godkänna betalning till sig själv eller utgift som varit förknippad med sin egen person eller närstående. I sådant fall skall godkännande införskaffas av annan därtill berättigad person.

Utbetalningsattestberättigad persons skyldighet

Den som utanordnar ett belopp till betalning skall se till:

- att utbetalningen är rimlig och inte avser något som är verksamhetsfrämmande
- att utgiften är beslutsattesterad av därtill berättigad person och
- att sådan person icke beslutsattesterat utgift som varit förknippad med sin egen person.

Ställföreträdare

Vid behov kan ställföreträdare utses till utbetalningsattestberättigad. Utnämningen av ställföreträdare till avdelningscheferna görs av museichefen. Styrelsens ordförande kan endast ersättas av vice ordförande.

Betalning av leverantörsfakturor och övriga utbetalningar

Efter det att leverantörsfakturan har beslutsattesterats kontrollerar ekonomfunktionen/controllern underlaget och signerar därmed betalningen genom att skapa en betalningsfil. Övriga utbetalningar registreras av ekonomfunktion/controller enligt beslutsattesterat underlag. Moms- och skattebetalningar kan skapas utan beslutsattesterat underlag. Slutligen signerar antingen museichefen eller controllern innan betalningen skickas för betalning.

Utbetalning av lön

Lönen bereds av HR-ansvarig och kontrollistan attesteras av museichefen. Utlägg som en anställd gjort för museets räkning, betalas via lön och bereds således av HR-ansvarig enligt beslutsattesterat underlag. HR-ansvarig skickar lönefilen och controller eller museichefen bemyndigar (signerar slutligen) själva utbetalningen.

Härnösands kommun

Beslut om tillstånd till kamerabevakning

Datainspektionens beslut

Ansökan om tillstånd till kamerabevakning avslås.

Redogörelse för ärendet

Härnösands kommun (org.nr 212000-2403) har ansökt om tillstånd till kamerabevakning av Stora torget samt del av Trädgårdsgatan och Storgatan i Härnösand. Av ansökan och utredningen i övrigt framgår följande.

Storgatan och Trädgårdsgatan korsar varandra och Stora torget ligger i direkt anslutning till dessa gator. Fordonstrafik är förbjuden på samtliga platser. Området utgör stadskärnan i Härnösands centrum och dagligen vistas uppskattningsvis mellan 1 500 och 2 500 personer där. Trädgårdsgatan samt den del av Storgatan som kommer att hamna inom det tilltänkta bevakningsområdet utgör gågator där det bland annat finns affärer, kaféer, uteserveringar, lägenheter, nattklubbar och frisörsalonger. På torget finns bland annat konsthall, konstverk, restaurang, residenshus och sommartid även torghandel.

Bevakning ska ske med sex stycken fasta kameror med fast optik, samtliga med rätt till bildinspelning alla dagar kl. 13.00–05.00. Syftet med kamerabevakningen är att förebygga, förhindra och utreda brott samt, vid eventuella olyckor, ha möjlighet att rekonstruera dessa. Härnösands kommun har anfört att de aktuella platserna är brottsutsatta och har till stöd för detta gett in en förteckning över polisanmälningar och incidenter som inträffat på de två gatorna och torget mellan år 2017 och 2019.

Kommunen har vidtagit en rad alternativa åtgärder i form av bland annat trygghetsvandringar, byte till kraftfullare stolpbelysning samt inhyrning av väktare som ronderar mellan butikerna. Trots detta har kommunen inte

kommit till bukt med problematiken varför tillstånd till kamerabevakning önskas.

Inspelningsenheten kommer placeras i en låst och larmad serverhall som endast ansvariga it-tekniker har tillträde till. Loggning kommer att ske vid inpassering. Endast kommunens utsedda säkerhetspersonal kommer att kunna ta del av det inspelade materialet som enbart ska granskas vid eventuell incident.

Motivering av beslutet

Bestämmelser som beslutet grundas på

Av 2 § kamerabevakningslagen (2018:1200) framgår att syftet med lagen är att tillgodose behovet av kamerabevakning för berättigade ändamål och att skydda fysiska personer mot otillbörligt intrång i den personliga integriteten vid sådan bevakning.

Enligt 7 § kamerabevakningslagen krävs tillstånd till kamerabevakning av en plats dit allmänheten har tillträde, om bevakningen ska bedrivas av en myndighet.

Tillstånd till kamerabevakning ska enligt 8 § samma lag meddelas om intresset av sådan bevakning (bevakningsintresset) väger tyngre än den enskildes intresse av att inte bli bevakad (integritetsintresset).

Vid bedömningen av intresset av kamerabevakning ska det särskilt beaktas om bevakningen behövs för att

1. förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda eller lagföra brott på en brottsutsatt plats eller på en annan plats där det av särskild anledning finns risk för angrepp på någons liv, hälsa eller trygghet eller på egendom
2. förebygga, förhindra eller upptäcka störningar av allmän ordning och säkerhet eller begränsa verkningarna av sådana störningar
3. utöva kontrollverksamhet
4. förebygga, förhindra eller upptäcka olyckor eller begränsa verkningarna av inträffade olyckor, eller
5. tillgodose andra därmed jämförliga ändamål.

Vid bedömningen av den enskildes intresse av att inte bli bevakad ska det

särskilt beaktas hur bevakningen ska utföras, om teknik som främjar skyddet av den enskildes personliga integritet ska användas, och vilket område som ska bevakas.

I förarbetena (prop. 2017/18:231 s. 143) uttalas bl.a. följande om begreppet *brottsutsatt plats*. Det finns inte någon begränsning av vilka brott som avses utan bestämmelsen tar sikte på brott i allmänhet, t.ex. våldsbrott, stöldbrott, narkotikabrott eller skadegörelse. Med en brottsutsatt plats menas en plats där det finns problem med brottslighet. Det behöver inte visas att det finns påtagliga problem med brottslighet just inom ett tänkt upptagningsområde för kamerabevakningen. Det räcker således att visa att det finns problem med brottslighet på ett torg, en gågata eller inom ett stationsområde, även om ansökan om tillstånd till kamerabevakning bara avser en mindre del av torget, gågatan eller stationsområdet.

Datainspektionen gör följande bedömning

Tillståndsplikt
Eftersom kamerabevakningen kommer att utföras av en myndighet och på platser dit allmänheten har tillträde är bevakningen tillståndspliktig.

Integritetsintresset
De platser som kommunen begär tillstånd till att bevaka utgör centrala delar av Härnösand där en stor mängd personer både passerar och uppehåller sig under en längre tid, t.ex. i avkopplings- och nöjessyften. Detta innebär att integritetsintresset på platserna som utgångspunkt är mycket högt. Dessutom är det endast gångtrafikanter som vistas på Stora torget samt de delar av Storgatan och Trädgårdsgatan som kommunen vill bevaka då fordonstrafik är förbjuden där. Att det rör sig uteslutande om gångtrafikanter på dessa platser gör att integritetsintresset ökar. Under somrarna uppförs en lekhörna på torget och det bedrivs även tillfällig torghandel. På samtliga bevakningsplatser finns även parkbänkar och uteserveringar sommartid samt butiker, kaféer och en nattklubb året runt. Inom bevakningsområdet gör sig därmed integritetsintresset mycket starkt gällande.

På samtliga områden som kommunen vill bevaka finns både privatbostäder och affärsverksamhet. Att bevakningen sker i anslutning till bostäder innebär en särskilt stor risk för integritetsintrång. Att maskeringsteknik kommer att användas för bostäderna minskar visserligen integritetsintrånget något. Detsamma gäller den omständigheten att de som blir föremål för

bevakningen är samma personer som bevakningen syftar till att skydda. Däremot ska bevakningen ske med bildinspelning vilket ytterligare ökar integritetsintrånget.

Sammantaget bedömer Datainspektionen att integritetsintresset väger mycket tungt på de platser som kommunen vill bevaka.

Bevakningsintresset
Härnösands kommun har uppgett att de aktuella platserna är brottsutsatta och att bevakningen syftar till att förebygga, förhindra och utreda brott. Bevakningen syftar även till att det vid eventuell olycka ska vara möjligt att rekonstruera dessa. Till stöd för att platserna är brottsutsatta har kommunen gett in en sammanställning över de polisanmälningar som avser brott på Trädgårdsgatan, Storgatan samt Stora torget under tidsperioden 2017–2019.

Av sammanställningen över polisanmälningar avseende brott på Stora torget framgår att de brott som rapporterats där uppgår till sammanlagt 32 stycken för perioden 2017–2019. För år 2019 uppgår siffrorna till 13 stycken av vilka 3 avser stöld, 2 misshandel samt enstaka fall av olaga hot, narkotikabrott, skadegörelse, tjänstefel, våldsamt motstånd, hot eller förgripelse mot tjänsteman samt tillgrepp av cykel. I statistiken har även räknats in en händelse som rubricerats som förlorat gods.

Vad gäller sammanställningen över polisanmälningar avseende brott på Storgatan framgår att de brott som rapporterats där uppgår till sammanlagt 188 stycken för perioden 2017–2019. För år 2019 uppgår siffrorna till 60 stycken av vilka 12 avser stöld antingen med eller utan inbrott, 12 ofredanden, 6 narkotikabrott, 5 tillgrepp av cykel, 3 olaga hot, 3 rån, 2 misshandel, 4 skadegörelser, 2 fall av egenmäktigt förfarande samt enstaka fall av brott mot knivlagen, allmänfarlig vårdslöshet, olovlig körning och våld mot tjänsteman. I statistiken har även räknats in enstaka fall av bidragsbrott mot kommunen, fakturabedrägeri, smitning från parkeringsskada samt snyltningsbrott. Statistiken innefattar även 6 händelser som rubricerats som förlorat gods, trafikolycka utan misstanke om brott samt ett fall av ”ej brott”.

Avseende Trädgårdsgatan framgår av sammanställningen att 61 händelser har polisanmälts avseende brott som begåtts där. För perioden 2019 uppgår antalet brott till 27 stycken, av vilka 6 avser hot eller förgripelse mot tjänsteman, 5 misshandel, 4 skadegörelser, 2 olaga hot, 2 stöld samt enstaka fall av tillgrepp av cykel, bedrägeri, hemfridsbrott, djurplågeri samt våldsamt

motstånd. Utöver dessa händelser innehåller statistiken även händelser som rubriceras som förlorat gods samt smitning från parkeringsskada.

Ser man till brottsligheten på Stora torget, Storgatan och Trädgårdsgatan kan konstateras att den i stort sett är jämnt fördelad över dygnets alla timmar.

Datainspektionen noterar dock att sammanställningen innefattar samtliga brott och händelser som rapporterats på de aktuella platserna. Inledningsvis kan konstateras att Datainspektionen inte tar i beaktande sådana händelser som framgår av statistiken men som inte avser brott, såsom förlorat gods och trafikolycka utan misstanke om brott.

Vad avser de händelser som har rapporterats och som utgör brott konstateras följande. Även om det i förarbetena tydligt framgår att det inte finns någon begränsning av vilka brott som ska avses vid bedömningen av om en plats är brottsutsatt (prop. 2017/18:231 s. 143) måste olika brott kunna anses vara av varierande betydelse vid bedömningen av hur tungt bevakningsintresset väger i förhållande till integritetsintresset. Detta följer av principen om uppgiftsminimering i dataskyddsförordningen. Härvid kan konstateras att kommunen i sin sammanställning har inkluderat exempelvis bedrägeri, djurplågeri och snyltningsbrott. Datainspektionen anser att dessa brott är av sådan karaktär att de inte kan ges annat än en mycket begränsad betydelse vid bedömning av bevakningsintresset på platserna.

Vad gäller den statistik som kommunen har redogjort för avseende stöld genom inbrott och hemfridsbrott har även dessa en begränsad betydelse för bevakningsintresset eftersom kommunen anfört att bevakningen syftar till att upptäcka brottslighet på gatorna och torget samt att fönster till bostäderna kommer att maskeras. Detsamma gäller bidragsbrott mot kommunen, fakturabedrägeri samt snyltningsbrott, vilka är brott som normalt inte kan upptäckas genom bevakning av gator och torg. Därutöver kan de trafikbrott och brott mot fordon som kommunen har redogjort för endast beaktas i begränsad utsträckning då det råder fordonsförbud på de platser som ska bevakas.

Datainspektionen konstaterar även att statistiken inte är avgränsad till de delar av Storgatan eller Trädgårdsgatan om utgör gångstråk eller på annat sätt till de delar av gatorna som ligger i anslutning till de platser som bevakningen ska bedrivas på. Eftersom i synnerhet Storgatan är en lång gata innebär detta att statistiken i viss utsträckning även omfattar brottslighet

som saknar relevans för bedömningen av brottsutsattheten på de platserna som kommunen vill bevaka.

Kommunen har även gett in en sammanställning över incidenter som inträffat på de aktuella platserna under perioden 2017–2019. Incidenterna avser ärenden som inkommit till Polismyndigheten men som inte alltid slutat med en anmälan. Det framgår därmed inte vilka incidenter som lett till en polisanmälan och som därför även förekommer i sammanställningen över polisanmälningar. Det framgår inte heller varför incidenterna inte lett till en polisanmälan. Datainspektionen kan dock konstatera att incidentrapporteringen bekräftar bilden av att det förekommer brottslighet på de aktuella platserna.

Sammantaget kan det mot bakgrund av de uppgifter som kommunen inkommit med konstateras att det finns problem med brottslighet på Stora torget, Trädgårdsgatan och Storgatan och att det är fråga om bevakning av brottsutsatta platser i kamerabevakningslagens mening. Datainspektionen bedömer därför att det finns ett berättigat och tungt vägande intresse för kommunen att bedriva kamerabevakning på de aktuella platserna.

Vad gäller bevakning i syfte att rekonstruera olyckor har det inte framkommit något som stödjer behovet av sådan bevakning. Intresset av bevakning i detta syfte väger därför lätt.

Behovs- och intresseavvägning
Datainspektionen har konstaterat att integritetsintresset på platserna väger mycket tung. Samtidigt har konstaterats att platserna som ska bevakas är brottsutsatta i den mening som avses i kamerabevakningslagen varför även bevakningsintresset väger tungt. Det faktum att områdena som ska bevakas har konstaterats vara brottsutsatta är inte i sig tillräckligt för att bevakningen ska få utföras. Frågan är om den brottslighet som redovisats på Stora torget, Storgatan och Trädgårdsgatan är tillräckligt omfattande för att väga över det mycket tungt vägande integritetsintresset som råder på de aktuella platserna.

Det mycket höga integritetsintresset som gör sig gällande på ett så pass centralt beläget område, där bevakning ska ske under de flesta av dygnets timmar samt där inspelning av materialet ska ske, innebär att brottsligheten på platsen måste vara av viss omfattning för att motivera att den väger tyngre än den enskildes intresse av att inte bli bevakad (jfr Kammarrätten i Sundsvalls dom den 18 oktober 2019 i mål nr 591-19). Den brottslighet som

kommunen har redovisat är, enligt Datainspektionen bedömning, inte tillräckligt omfattande för att motivera kamerabevakning. I bedömningen har särskilt beaktats att flertalet av de brott och incidenter som rapporterats saknar relevans eller endast har en begränsad betydelse för den aktuella bevakningen samt att statistiken inte är avgränsad till brott som inträffat i området kring de platser som ska bevakas.

Vad gäller bevakning i syfte att rekonstruera olyckor har det inte visats att det finns ett tungt vägande intresse av sådan bevakning.

Vid en avvägning mellan bevakningsintresset och integritetsintresset bedömer Datainspektionen att integritetsintresset på platserna väger tyngre än intresset av kamerabevakning. Ansökan ska därför avslås i sin helhet.

Detta beslut har fattats av enhetschefen Charlotte Waller Dahlberg efter föredragning av juristen Shahrzad Fazeli.

Charlotte Waller Dahlberg, 2020-05-08 (Det här är en elektronisk signatur)

Hur man överklagar

Om ni vill överklaga beslutet ska ni skriva till Datainspektionen. Ange i skrivelsen vilket beslut ni överklagar och den ändring som ni begär. Överklagandet ska ha kommit in till Datainspektionen senast tre veckor från den dag beslutet meddelades. Om överklagandet har kommit in i tid sänder Datainspektionen det vidare till Förvaltningsrätten i Stockholm för prövning.

Ni kan e-posta överklagandet till Datainspektionen om det inte innehåller några integritetskänsliga personuppgifter eller uppgifter som kan omfattas av sekretess. Myndighetens kontaktuppgifter framgår av beslutets första sida.

Höga Kusten Destinationsutveckling AB bolagsstämma.

Tid och plats: Teams möte, onsdagen den 3 juni 2020 kl 08.30

1. Stämmans öppnande
2. Val av ordförande vid stämman
3. Upprättande och godkännande av röstlängd
4. Val av en eller två protokollsjusterare
5. Godkännande av dagordning
6. Prövning av om stämman blivit behörigen sammankallad
7. Framläggande av årsredovisning, revisionsberättelse och lekmannarevisorernas granskningsrapport
8. Beslut om
   a) fastställelse av resultat- och balansräkning samt i förekommande fall koncernresultat- och koncernbalansräkning
   b) dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen
   c) ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktören
9. Fastställande av arvoden för styrelsen, revisor och lekmannarevisorer med suppleanter
10. I förekommande fall, val av revisor
11. I förekommande fall anteckning om av kommunfullmäktige utsedda styrelseledamöter och lekmannarevisorer med suppleanter.
12. Ärende som ankommer på bolagsstämman att besluta enligt aktiebolagslagen eller bolagsordningen.

Uttalande från företagsledningen

Ernst & Young AB
Rikard Grundin
Box 163
891 24 Örnsköldsvik

Örnsköldsvik den 18 maj 2020

Detta uttalande från företagsledningen utgör ett väsentligt underlag för att ni som revisorer ska kunna uttala er om huruvida årsredovisningen för Höga Kusten destinationsutveckling AB, med bokslutsdatum 31 december 2019 ("bokslutsdagen") har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen samt för företaget tillämplig kompletterande normgivning, och ger en rättvisande bild av företagets resultat för räkenskapsåret och ekonomiska ställning per bokslutsdagen.

Vi är medvetna om att revisorns granskning ska utföras i enlighet med International Standards on Auditing (ISA) och god revisionssed i Sverige och att detta innebär att granskningen har utformats så att ni i första hand ska kunna avge ett omdöme om företagets årsredovisning i sin helhet. Det innebär att era granskningsåtgärder har begränsats till vad som ansetts nödvändigt för detta ändamål.

Mot denna bakgrund bekräftar vi, utifrån vår kunskap och övertygelse nedanstående uppgifter:

A. Årsredovisning och bokföring

1. Vi bekräftar att vi förstår styrelsens och VDs ansvar för att årsredovisningen har upprättats i enlighet med tillämpligt regelverk, på det sätt ansvaret beskrivs i uppdragsbrevet för revisionen av det aktuella räkenskapsåret. Det är vår uppfattning att årsredovisningen är upprättad i enlighet med angivna redovisningsprinciper och att den ger en rättvisande bild av företagets resultat för räkenskapsåret och ekonomiska ställning per balansdagen. Årsredovisningen innehåller inga väsentliga fel och inga väsentliga uppgifter har utelämnats. Inga väsentliga byten av redovisningsprinciper har skett under räkenskapsåret som inte upplysts om i årsredovisningen.
2. De väsentliga redovisningsprinciper som tillämpats vid upprättande av årsredovisningen är beskrivna på ett ändamålsenligt sätt i årsredovisningen.
3. Vi anser att företaget har ett system av interna kontroller som anpassats för att upprätta en årsredovisning utan väsentliga felaktigheter, både till följd av oavsiktliga fel och till följd av oegentligheter.
4. Vi intygar att det utifrån vår kunskap om bokslutet inte föreligger några felaktigheter som är väsentliga, varken enskilt eller sammantaget, för årsredovisningen i sin helhet.

B. Oegentligheter

1. Vi är medvetna om att företagets styrelse och ledning har ansvar för utformning, upprättande och vidmakthållande av en intern kontrollstruktur för att förebygga och upptäcka oegentligheter.

2. Vi har informerat er om resultaten från vår bedömning av risken för att årsredovisningen skulle kunna innehålla väsentliga fel till följd av oegentligheter.

3. Det har inte kommit till vår kännedom att företagsledningen eller någon annan medarbetare med arbetsuppgifter inom den interna kontrollstrukturen har varit inblandad i några oegentligheter. Det har inte heller kommit till vår kännedom att övrig personal varit inblandad i oegentligheter som kan komma att väsentligt påverka årsredovisningen. Vi har inte heller fått kännedom om några anklagelser om finansiella felaktigheter, inklusive kända oegentligheter och misstänkta oegentligheter (oberoende av källa) som skulle kunna påverka årsredovisningen väsentligt.

C Överensstämmelse med lagar och förordningar

1. Vi har informerat er om samtliga kända faktiska eller befarade överträdelser av lagar och förordningar, i den mån sådana förekommit, vars effekter har beaktats vid upprättande av årsredovisningen.

D Tillhandahållen information och bekräftelse om fullständighet i information och transaktioner

1. Vi har tillhandahållit

   - Tillgång till all information, såsom räkenskapsmaterial och annan dokumentation, som är av betydelse för upprättande av årsredovisningen. Ni har också beretts tillfälle att intervjua de personer ni bedömt som nödvändiga för att erhålla revisionsbevis
   - Annan information som ni har efterfrågat för revisionsändamål.

2. Samtliga affärshändelser har registrerats i den bokföring som ligger till grund för årsredovisningen.

3. Ni har fått tillgång till samtliga protokoll från årsstämma, extra bolagsstämmor, eventuella styrelsemöten och styrelseutskott (och dessutom, om tillämpligt, sammanfattningar från eventuella möten som nyligen hållits och där protokoll ännu inte föreligger). Ni har också fått tillgång till samtliga väsentliga avtal och överenskommelser.

4. Vi har upplyst er om företagets samtliga närstående parter och alla transaktioner med närstående parter som vi känner till. Transaktioner med närstående parter är redovisade på tillbörligt sätt i årsredovisningen.

5. Vi anser att de väsentliga antaganden som använts vid bedömningsposter i redovisningen är rimliga.

6. Vi har informerat er om, och företaget har fullgjort, samtliga kontraktsenliga åtaganden som kan ha en väsentlig effekt på årsredovisningen i händelse av överträdelse. Informationen omfattar alla lånevillkor, övriga villkor eller andra krav som hänför sig till samtliga utestående skulder.

7. Vi har informerat er om de eventuella cybersäkerhetsintrång som antingen har inträffat, eller som tredje part (inklusive tillsynsmyndigheter och säkerhetskonsulter) har informerat oss om, under 2019 samt fram till dagens datum som skulle kunna ha en väsentlig påverkan på årsredovisningen.

E. Tillgångar och skulder samt upplysningar

1. Vi bekräftar att de tillgångar och skulder som redovisats i balansräkningen är rätt klassificerade och värderade. Vidare bekräftar vi också att det inte föreligger information som innebär att ytterligare tillgångar, skulder eller upplysningar skulle ha redovisats/lämnats i årsredovisningen.
2. Inga förändringar planeras eller övervägs som skulle kunna medföra väsentliga förändringar i värderingen av balansposter eller klassificeringen av tillgångar och skulder i årsredovisningen.
3. Alla skulder och eventualförpliktelser, inklusive de som omfattas av skriftliga eller muntliga garantier, är redovisade på tillbörligt sätt. Informationen i därtill hörande tilläggsupplysningar har utformats på ändamålsenligt sätt.
4. Det föreligger inga civilrättsliga tvister eller andra rättsliga krav, inklusive krav på skatter eller avgifter, som skulle kunna komma att påverka årsredovisningen utöver de som redovisats eller framgår av annan information i årsredovisningen.
5. Vi har redovisat och/eller upplyst om alla skulder som hänför sig till tvister och krav, både faktiska och möjliga, och har lämnat upplysningar i årsredovisningen om alla lämnade garantier till tredje part.

F. Ersättningar till styrelse och ledande befattningshavare

Inga ersättningar har utgivits och inga avtal om framtida ersättningar till styrelsen eller VD eller motsvarande befattningshavare föreligger utöver vad som redovisats i årsredovisningen.

G. Händelser efter balansdagen

Det har inte förekommit några händelser efter räkenskapsårets slut som kräver ändring av eller upplysning i årsredovisningen.

Vi bekräftar att vi lämnat er information om de möjliga effekterna av COVID-19 på vår verksamhet och att dessa är tillräckligt informerade om i årsredovisningen.

Med vänlig hälsning

Mia Karlsson
Verkställande direktör

Maarja Edman

Årsredovisning för räkenskapsåret 2019-01-01 - 2019-12-31

Styrelsen och verkställande direktören för Höga Kusten destinationsutveckling AB avger följande årsredovisning.

Innehåll	**Sida**
Förvaltningsberättelse	2
Resultaträkning	4
Balansräkning	5
Noter	7

Styrelsens säte: Örnsköldsvik
Företagets redovisningsvaluta: Svenska kronor (SEK).
Alla belopp redovisas, om inget annat anges, i kronor (kr).

Förvaltningsberättelse

Verksamheten

Föremålet för bolagets verksamhet är att strategiskt utveckla varumärket och produkten Höga Kusten. Höga Kusten är det geografiska området som verkar som en destination, på såväl den nationella som den internationella marknaden. Bolaget verkar för en strategisk utveckling av besöksnäringen tillsammans med ägarkommunerna.

Bolaget har sitt säte i Västernorrlands län, Örnsköldsviks kommun och registrerades 2014-02-10.

Verksamheten bedrivs på ägarnas uppdrag inom ramen för ägarkommunernas kompetens. Ägarna utgörs av Härnösands kommun, 212000-2303, Kramfors kommun, 21200-2429, Sollefteå kommun, 212000-2437 samt Örnsköldsviks kommun, 212000-2445, vilka äger 25% vardera.

Verksamhetsberättelse för Höga Kusten destinationsutveckling AB 2019.

2019 var ett framgångsrikt år för Höga Kusten destinationsutveckling AB och för aktörerna som verkar inom vår näring i Höga Kusten. Gästnätterna ökade för 9:e året i följd, och sedan 2010 är ökningen hela 66 %.En glädjande ökning av gästnätterna faller även utanför sommarmånaderna och har sitt ursprung i vissa evenemang men också en tydligare profil på området "året runt".

Under 2019 förändrades ledningen i form av VD i både Höga Kusten destinationsutveckling och i Höga Kusten Turism och det avtal som undertecknades 2018 ligger som en bra grund till ett fortsatt givande samarbete.

Bolaget har under året drivit några projekt som siktar mot bolagets vision: Att utvecklas till en destination med attraktionskraft i internationell kraft. Två av dessa är Exportprojektet samt Destination Kvarken. Här har vi via strategiskt arbete skapat kontakt med internationell media samt researrangörer från våra prioriterade marknader. Vidare har vi under året drivit ett projekt med samhällsplanering i fokus. Ett spännande område då den fysiska planeringen ofta går hand i hand med besöksnäringsutveckling. Under hösten arbetade vi nära tillsammans med Kramfors kommun och fick ett beviljat projekt till en ny lift upp på Skuleberget. Kring Skuleberget pågår ett intensivt utvecklingsarbete med aktörer sida vid sida från det offentliga, från näringslivet och från föreningslivet.

Ett arbete har startat med att lyfta vår destination mot möten och konferens. Ett antal aktiviteter genomfördes under hösten och ett året runt magasin; Närvaro lanserades. Mediamässigt har vi varit exponerade i rikspress på ett fantastiskt sätt och vi arbetar strategiskt med influencers i olika branscher.

Kommunikationsmässigt har vi stärkt banden med respektive kommun och gruppen har samlats vid fem tillfällen. Styrelsen har sammanträtt vid fem tillfällen inkl. årsstämman.

Turistservice har under året mött rekordmånga besökare. Precis som det ursprungliga uppdraget var - att möta besökarna före, under och efter sin resa i Höga Kusten. Våra 45 Infopoints utvecklas ständigt och under 2019 lanserades "den personliga semesterplaneraren" som gjorde att besökarna fick skräddarsydda upplevelser levererade antingen i telefonen eller mail. Turistcentret på Hornöberget var öppet mellan maj till september under sommarmånaderna alla dagar mellan kl 9-19. Begreppet Höga Kusten vänner har lanserats och kommer att byggas vidare på.

www.hogakusten.com fördubblade antalet besökare under 2019, där vi ser största ökningen från Mälardalsområdet. Under 2019 tog vi också klivet in i en app-funktion som lanseras under 2020.

Evenemang är viktiga för besöknäringsutveckling och under 2019 genomfördes ett flertal stora i vår destination, bl a U18 VM i ishockey och JSM i längdskidåkning. Dessutom utsågs Skule Naturscen till årets konsertplats 2019.

Under året presenterades en attitydundersökning där invånarna i Höga Kusten till 97 % var positiva till att turismen ökade i området. Vidare så gjordes det även en gästundersökning av Region Västernorrland där siffran på hur väl Höga Kusten svarade upp mot gästernas förväntningar hamnade på 4.6 i en femgradig skala.

SLUTORD

Höga Kusten ökade för 9:e året i rad sina komersiella gästnätter och varumärket är starkare än någonsin. Attitydundersökningen visar att vi som bor och verkar här är positiva till utvecklingen av besöksnäringen och att våra gäster som kommer är mer än nöjda. Och grunden till dessa fina siffror är den gemenskap och det samarbete som finns mellan det offentliga, näringen och befolkning. Vi är stolta över vårt Höga Kusten-område och vad vi tillsammans har åstadskommit och vill rikta ett stort tack till alla inblandade; politiker, medborgare, medverkande och näringslivet. Vi ser fram emot fortsatt utveckling!

Flerårsöversikt (Tkr)	**2019**	**2018**	**2017**	**2016**
Nettoomsättning	10 598	10 672	10 504	6 755
Resultat efter finansiella poster	294	110	138	139
Balansomslutning	2 904	3 742	3 202	2 141
Soliditet (%)	34	20	21	26

För definitioner av nyckeltal, se Not 1 Redovisningsprinciper.

Förändring av eget kapital

	Aktie-kapital	**Balanserat resultat**	**Årets resultat**	**Totalt**
Belopp vid årets ingång	200 000	471 875	85 247	**757 122**
Disposition enligt beslut av årets årsstämma:		85 247	-85 247	**0**
Årets resultat			149 153	**149 153**
Belopp vid årets utgång	**200 000**	**557 122**	**149 153**	**906 275**

Resultatdisposition

Styrelsen föreslår att till förfogande stående vinstmedel (kronor):

balanserad vinst	557 122
årets vinst	149 153
	706 275
disponeras så att	
i ny räkning överföres	706 275
	706 275

Resultaträkning

	Not	2019-01-01 -2019-12-31	2018-01-01 -2018-12-31
	1		
Rörelseintäkter, lagerförändringar m. m.			
Nettoomsättning		10 597 674	10 672 296
Övriga rörelseintäkter		2 504 190	1 404 836
Summa rörelseintäkter, lagerförändringar m.m.		**13 101 864**	**12 077 132**
Rörelsekostnader			
Tjänster		-449 242	-706 396
Övriga externa kostnader		-5 431 932	-5 170 273
Personalkostnader	2	-6 917 169	-6 081 327
Avskrivningar av materiella anläggningstillgångar		0	-651
Övriga rörelsekostnader		-1 785	-7 000
Summa rörelsekostnader		**-12 800 128**	**-11 965 647**
Rörelseresultat		**301 736**	**111 485**
Finansiella poster			
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter		0	2
Räntekostnader och liknande resultatposter		-7 760	-1 224
Summa finansiella poster		**-7 760**	**-1 222**
Resultat efter finansiella poster		**293 976**	**110 263**
Bokslutsdispositioner			
Förändring av periodiseringsfonder		-88 000	0
Summa bokslutsdispositioner		**-88 000**	**0**
Resultat före skatt		**205 976**	**110 263**
Skatter			
Skatt på årets resultat		-56 823	-25 016
Årets resultat		**149 153**	**85 247**

Balansräkning	**Not**	**2019-12-31**	**2018-12-31**
	1		
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Materiella anläggningstillgångar			
Inventarier, verktyg och installationer	3	0	0
Summa materiella anläggningstillgångar		**0**	**0**
Summa anläggningstillgångar		**0**	**0**
Omsättningstillgångar			
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		0	66 839
Övriga fordringar		270 896	515 403
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		2 094 957	1 473 560
Summa kortfristiga fordringar		**2 365 853**	**2 055 802**
Kassa och bank			
Kassa och bank		538 405	1 686 641
Summa kassa och bank		**538 405**	**1 686 641**
Summa omsättningstillgångar		**2 904 258**	**3 742 443**
SUMMA TILLGÅNGAR		**2 904 258**	**3 742 443**

Balansräkning	**Not**	**2019-12-31**	**2018-12-31**
	1		
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
Eget kapital			
Bundet eget kapital			
Aktiekapital		200 000	200 000
Summa bundet eget kapital		**200 000**	**200 000**
Fritt eget kapital			
Balanserat resultat		557 122	471 874
Årets resultat		149 153	85 247
Summa fritt eget kapital		**706 275**	**557 121**
Summa eget kapital		**906 275**	**757 121**
Obeskattade reserver	4		
Periodiseringsfonder		88 000	0
Summa obeskattade reserver		**88 000**	**0**
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		782 295	2 025 226
Skatteskulder		152 854	72 457
Övriga skulder		196 331	215 418
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		778 503	672 221
Summa kortfristiga skulder		**1 909 983**	**2 985 322**
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		**2 904 258**	**3 742 443**

Noter

Not 1 Redovisningsprinciper

Allmänna upplysningar
Årsredovisningen är upprättad i enlighet med årsredovisningslagen och Bokföringsnämndens allmänna råd (BFNAR 2016:10) om årsredovisning i mindre företag.

Anläggningstillgångar
Tillämpade avskrivningstider:

Materiella anläggningstillgångar

Datorer	3 år

Nyckeltalsdefinitioner
Nettoomsättning
Rörelsens huvudintäkter, fakturerade kostnader, sidointäkter samt intäktskorrigeringar.

Resultat efter finansiella poster
Resultat efter finansiella intäkter och kostnader men före bokslutsdispositioner och skatter.

Balansomslutning
Företagets samlade tillgångar.

Soliditet (%)
Justerat eget kapital (eget kapital och obeskattade reserver med avdrag för uppskjuten skatt) i procent av balansomslutning.

Not 2 Medelantalet anställda

	2019	**2018**
Medelantalet anställda	8	9

Not 3 Inventarier, verktyg och installationer

	2019-12-31	2018-12-31
Ingående anskaffningsvärden	0	7 825
Försäljningar/utrangeringar	0	-7 825
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	**0**	**0**
Ingående avskrivningar	0	-435
Försäljningar/utrangeringar	0	435
Utgående ackumulerade avskrivningar	**0**	**0**
Utgående redovisat värde	**0**	**0**

Not 4 Obeskattade reserver

	2019-12-31	2018-12-31
Periodiseringsfond 2019	88 000	0
	88 000	**0**

Per Nylén
Ordförande

Peter Byström

Lillemor Edholm

Roger Johansson

Ida Skogström

Ida Stafrin

Malin Svanholm

Ingemar Wiklander

Ann-Marie Karlsson
Verkställande direktör

Vår revisionsberättelse har lämnats

Ernst & Young AB

Rikard Grundin
Auktoriserad revisor

Mayors for Peace News Flash

May 2020 / No.125

Mayors for Peace Member Cities
7,905 cities
in 163 countries and regions
(as of May 1, 2020)

Check our website and follow us on SNS:
Website
http://www.mayorsforpeace.org/english/index.html
Facebook
https://www.facebook.com/mayorsforpeace
Twitter
https://twitter.com/Mayors4Peace
"Like" and share our Facebook and Twitter posts to help spread awareness of our mission.

Table of Contents

- Endorsement of a Joint Statement from Civil Society to the States Parties of the Nuclear Non-Proliferation Treaty
- Postponement of the 10th General Conference of Mayors for Peace
- The European Chapter supports the call for a global ceasefire
- Member city activities
- Calling all women mayors!
- Request for payment of the 2020 Mayors for Peace membership fee
- Announcement from Hiroshima City University: release of Research Journal Vol.7
- Peace News from Hiroshima (provided by the Hiroshima Peace Media Center of the CHUGOKU SHIMBUN)
- Call for input: examples of initiatives to foster peace-seeking spirit
- Request to promote various measures based on the Mayors for Peace Action Plan
- Mayors for Peace collaboration with "the Hibakusha Appeal" signature campaign
- Mayors for Peace Member Cities - 7,905 Cities in 163 Countries/Regions

■Endorsement of a Joint Statement from Civil Society to the States Parties of the Nuclear Non-Proliferation Treaty

Following the postponement of the 2020 Nuclear Non-Proliferation Treaty (NPT) Review Conference due to the COVID-19 pandemic, Reaching Critical Will called on Mr. Akira Kawasaki, Executive Committee Member of Peace Boat, and Ms. Jacqueline Cabasso, Executive Advisor of Mayors for Peace among others, to draft a joint statement by organizations around the world. Reaching Critical Will is an organization that serves as a coordinator between the United Nations and organizations representing civil society.

The Statement calls on all nations to advance nuclear disarmament, and was sent to all NPT States Parties on May 11—the 25th anniversary of the extension of the NPT, when it was decided that the Treaty would remain in force indefinitely.

The main objectives of the Joint Statement are as follows:
1. To urge all countries to fully implement their obligations under the treaty for the long-term viability of the NPT
2. To demand action rooted in "deep concern at the catastrophic humanitarian consequences of any use of nuclear weapons" amid today's uncertain global security environment with growing risks of the use of nuclear weapons

3. To assert that taking action for disarmament by negotiating agreements will help create an environment for the achievement of a world free of nuclear weapons, and that will positively contribute to solving the world's other pressing problems

Mayors for Peace endorsed the Joint Statement together with over 80 supporting organizations.

▼Joint Statement from Civil Society to the States Parties of the Nuclear Non-Proliferation Treaty:
http://www.mayorsforpeace.org/english/whatsnew/news/data/200511_Joint_Statement_E.pdf

---

■Postponement of the 10th General Conference of Mayors for Peace

---

The year 2020, which marks the 75th anniversary of the atomic bombings of Hiroshima and Nagasaki, is also the year set as the target for the abolition of nuclear weapons by the 2020 Vision (Emergency Campaign to Ban Nuclear Weapons). The Vision was developed with the hope of achieving a world without nuclear weapons while the *hibakusha* are still alive.

Taking into account the significance of the year, we had originally decided to hold the General Conference this year, changing its quadrennial cycle and moving it forward one year.

However, given that the COVID-19 pandemic is unlikely to come to an early end, we have decided not to hold the General Conference this year, but to work on holding it in Hiroshima in August next year ―returning it to its regular quadrennial cycle―after consultation with the Executive Cities.

In line with this postponement, while Mayors for Peace will adopt a new Vision and its Action Plan at the General Conference in 2021, it has been determined that the 2020 Vision will terminate at the end of this year and that the current Action Plan based on the 2020 Vision will temporarily remain effective until the General Conference in 2021.

Thank you for your understanding and support.

■The European Chapter supports the call for a global ceasefire

---

In response to the UN Secretary-General's call for a global ceasefire, the European Chapter of Mayors for Peace issued a statement to support it, an excerpt of which is as follows: "It is time to put also armed conflict on lockdown and focus together on promoting international cooperation, solidarity, diplomacy and global leadership. Instead of fighting each other, people all over the world must now join together to overcome coronavirus."

Let us all stand now for peace, human rights and an end to violence in all its many forms.

▼Full Statement (on Granollers City website, available in English and Spanish):
https://wp.granollers.cat/alcaldesperlapau/qui-som/manifests/

■Member City Activities

<Hannover, Germany>

The City of Hannover supports the World Choir for Peace

Singers from 28 different countries gathered online to produce a music video with their messages of solidarity in current difficult times, with support of the City of Hannover.

The World Choir for Peace, founded in Berlin in 2018, has recorded the song "I Hope" composed by a Norwegian composer Kim André Arnesen together with the Chamber Choir Hannover. The City of Hannover promotes and supports this initiative as a choir city, UNESCO City of Music and a Mayors for Peace Lead City. The video illustrates that despite the COVID-19 pandemic, it is possible to make music together and send a sign of hope and peace into the world.

"I HOPE" performed by the World Choir for Peace

The video ends with the words of Mayor Belit Onay: "I very much appreciate it that singers from all over the world have taken part in this project, thereby committing themselves to universal solidarity and hope for a better future. By singing together, young people from every continent are sending out a strong signal for peace."

The choir is planning to hold a concert in September in Hannover to commemorate the 75th anniversary of the atomic bombings of Hiroshima and Nagasaki and the end of World War II, if the situation allows.

▼Link to the video (Youtube):
https://www.youtube.com/watch?v=g4e2XfGXTtA

<Manchester, UK>

Interview on the TPNW

Mr. Sean Morris, UK & Ireland Mayors for Peace Chapter Secretary, was interviewed online on the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons (TPNW) with Greater Manchester & District Campaign for Nuclear Disarmament. In the first half of the interview (video available at the link below), he talks about the treaty itself; its background, objectives, function and current status. He then shares what towns and cities could do to support the treaty—to step forward to make it come into force, and how individuals can get involved in doing so.

▼Link to the video (Youtube):
https://youtu.be/RILMYRofZZg

<Montreal, Canada>

Events on World Environment Day

As the North American host city and North American Ambassador for World Environment Day, the City of Montreal will hold a series of relevant events on June 5 in partnership with the UN Environment Programme. The Day is celebrated annually across the globe to focus the world's attention on a pressing environmental issue. Celebrations in Montreal include a live event on Facebook, talks by environmentalists and other experts in the area, a live conversation between the Mayor and citizens, and an announcement from the City of their new policies and initiatives to be taken.

The City of Montreal invites all member cities of Mayors for Peace to join it in celebrating and promoting World Environment Day, to raise awareness and encourage action for the fragile environment, and thus for the future of our planet.

▼See the link below to learn more about World Environment Day:
https://www.worldenvironmentday.global/

■Calling all women mayors!

The year 2020 is an important milestone. Amidst the COVID-19 related challenges the world is facing, we are also commemorating the 75th anniversary of the founding of the United Nations. On the occasion of *International Women's Day for Peace and Disarmament* (May 24, 2020), we think it meaningful to highlight women's voices and the role of women in addressing the threats to humanity and the environment resulting simultaneously from the COVID-19 pandemics, armed violence, nuclear weapons, and climate change.

In consultation with a number of women legislators, religious leaders and civil society leaders, the global women's appeal: *Human security for public health, peace and sustainable development* was produced by Parliamentarians for Nuclear Non-Proliferation and Disarmament (PNND), Women Legislators' Lobby (WiLL) and World Future Council (WFC), with input from Mayors for Peace Executive Advisor, Ms. Jacqueline Cabasso. This appeal will be sent to all world leaders (presidents, prime ministers, and United Nations officials) and fed into the UN 2020 Summit, which will commemorate the 75th anniversary of the founding of the UN.

Mayors for Peace invites all women mayors to endorse the appeal, which is available in the following languages: Arabic; English; French; German; Russian; and Spanish. You can do so by filling out a short form at this link. You can alternatively submit your endorsement by sending your name, title, country of origin/residence and photo (preferably a headshot) to vanda@pnnd.org. The appeal is open for endorsement until May 21. On May 22, the appeal will be released to the press, and on May 24, the appeal will be sent to world leaders.

■Request for payment of the 2020 Mayors for Peace membership fee

In order to facilitate future activities and strengthen the sense of solidarity amongst member cities, Mayors for Peace introduced an annual Membership Fee in 2015.

This year again, we ask each member city to pay a fee of 2,000 Japanese yen (about 19 USD/18 Euro as of March 18, 2020) per city. If your city has not paid their Membership Fee in previous years, we ask your city to pay the total amount owed for each unpaid year since 2015. The collected Membership Fees will be allocated toward new and existing projects listed on the Mayors for Peace Action Plan 2017-2020.

A request for payment of the 2020 membership fee was sent to each city by email on April 1. We deeply appreciate your kind cooperation.

▼Request for the 2020 Mayors for Peace Membership Fee (Mayors for Peace website):
http://www.mayorsforpeace.org/english/outlines/membership_fee.html

■Announcement from Hiroshima City University: release of Research Journal Vol. 7

The Hiroshima Peace Institute (HPI) of Hiroshima City University (HCU) issued the Hiroshima Peace Research Journal Vol. 7 in March. The HPI Journal has been released annually since its launch in 2013.

- The opening essay, "Preservation and Progression of the Unfavorable Legacy of Past Deeds," was contributed by Fujimoto Reiji, a former HCU president. Born in Yokosuka, Kanagawa Prefecture, Professor Fujimoto grew up in a military family where his father served in the Navy. In his childhood, the family moved to Kure City, Hiroshima Prefecture, and the war ended when he was in the second grade of junior high school. Since his father was killed in battle just before the end of the war, he was raised in a single-parent family. At the beginning of his essay, he describes his childhood war experiences collectedly and in plain terms. Then, Fujimoto describes his impressions of various memorial sites in Germany that he visited after resigning from HCU about ten years ago. He compares the German sites to Japanese memorials, and describes his ideal way to preserve buildings that survived the atomic bombings. At the end of the essay, Fujimoto, who is a specialist in Irish literature, also considers the passing down of memories of Ireland's tragic experiences and suggests to us Hiroshima's task: how to convey the memories of the atomic bomb to the future. He brings the weight of his testimony and experiences to bear quite powerfully in his essay.

- The theme of the special feature section is “current security issues in Asia”. Of the two research papers, one (in English) focuses on security in Southeast Asia and the other on that in East Asia. Additionally, two research articles analyze, respectively: 1970s newspaper coverage of the Japanese soldier who remained at his post in the Philippines after the war; and the process of forming the Japanese Constitution—the so-called “Peace Constitution” for a “Peace Nation”—after WWII. The four papers mentioned above are contributed by HPI researchers.
- There are two special reports. One, in English, focuses on the antinuclear & peace movements and one of their leaders in the former West German Republic from the 1950s to the 1980s. The other, contributed by a young female correspondent who has covered interactions between Japanese and Korean university students for eight years, focuses on changes in students in Pyongyang.
- A book review considers *War of History and War of Thought* (Shueisha, 2019), written by Yamazaki Masahiro, in which the author clarifies the logic behind his methods for analyzing the so-called “History Wars” that evoked controversy in the world of Japanese scholars and journalists.

(Mizumoto Kazumi, Professor, Hiroshima Peace Institute, Hiroshima City University)

▼Back issues of the Hiroshima Peace Research Journals are available on the HPI website:
https://www.hiroshima-cu.ac.jp/peace_e/category0010/content0238/

■Peace News from Hiroshima

(Provided by the Hiroshima Peace Media Center of the CHUGOKU SHIMBUN)

The “exit” from the crisis caused by the coronavirus pandemic has yet to come into view. Since this year marks the 75th anniversary of the atomic bombings, under normal circumstances numerous peace-related events would be held here in Hiroshima, throughout Japan, and in other countries. Truly regrettable is that nearly all such opportunities will be lost.

Amid such a situation, however, people in different locales have been working to share ideas and listen to A-bomb survivors’ experiences using online conferencing and other technologies.

For instance, the non-governmental organization Peace Boat held an online event in late April, when the Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-proliferation of Nuclear Weapons (NPT) was scheduled to be convened in New York City. Young people, citizens, and A-bomb survivors all expressed their fervent belief that the momentum in the movement for the elimination of nuclear weapons should not be lost while people are “staying home.” The online event seems to provide a readily accessible venue for people who cannot ordinarily visit Hiroshima or Nagasaki to listen live to survivors’ experiences and gain encouragement that people all over are seriously considering issues involving nuclear weapons. This style of communication has expanded the potential for new ways of communicating about nuclear abolition that transcend geographic boundaries.

Still, it would be ideal if people could actually experience being at the actual sites at which the atomic bombings took place and listen directly to the voices of survivors. We hope for the return of such a day before too long.

Please see the following for more peace-related news.

Peace Boat holds online meeting to continue nuclear-abolition discussion, calls for collaboration in face of NPT review conference postponement
http://www.hiroshimapeacemedia.jp/?p=97680

Peace Museum visitors reach record 1.75 million in 2019 despite one-month closure due to coronavirus, demonstrating building-renovation, other effects
http://www.hiroshimapeacemedia.jp/?p=97222

Panels at Honkawa Elementary School Peace Museum convey A-bomb experience of only survivor of atomic bombing in school at time of bombing
http://www.hiroshimapeacemedia.jp/?p=97476

A-bombed piano to be exhibited permanently in Peace Park’s Rest House after building is reopened
http://www.hiroshimapeacemedia.jp/?p=97678

Descendant of "White Russian" Palchikoff has 300 family photos showing life during 1922–1945 in Hiroshima before atomic bombing
http://www.hiroshimapeacemedia.jp/?p=97774

■Call for Input: Examples of initiatives to foster peace-seeking spirit

---

The Mayors for Peace Secretariat has been seeking examples of peace education initiatives conducted by any organization (city hall/school/NGO, etc.) in Mayors for Peace member cities that are conducive to raising peace-seeking spirit among future generations. The Mayors for Peace Secretariat accepts reports on a rolling basis, so please send your report whenever your project is completed. The submitted reports will be posted on our website and in the Mayors for Peace News Flash as a source of information for other member cities that are planning to launch their own peace education program.

▼Call for Input on the Mayors for Peace website:
http://www.mayorsforpeace.org/english/ecbn/projects.html#section10

■Request to promote various measures based on the Mayors for Peace Action Plan (2017-2020)

At the 9th General Conference of Mayors for Peace held in Nagasaki in August 2017, we decided our Action Plan for up to the year 2020, aiming for lasting world peace. Together, we hope to make significant strides toward realizing this goal. Please promote all appropriate measures based on the Action Plan within your own municipality or regional group.

▼Mayors for Peace Action Plan (2017-2020):
http://www.mayorsforpeace.org/english/report/meeting/data/9th_meeting/Action_Plan_2017-2020_E.pdf

For example, you can promote the following measures:

In November 2019, the Executive Conference of Mayors for Peace decided to set the following three items as priorities for action until the end of 2020, the final year of the 2020 Vision.

1. Expand membership to support the agreed goals of Mayors for Peace, including the entry-into-force of the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons

   For more information on "Expanding membership"

2. Conduct peace education to raise awareness among future generations

   For more information on "Promotion of peace education"

3. Strengthen support for existing projects to receive youths in Hiroshima and Nagasaki such as "The Youth Exchange for Peace Support Program"

   For more information on "The Youth Exchange for Peace Support Program"

■Mayors for Peace collaboration with “The Hibakusha Appeal” Signature Campaign

Based on the Action Plan decided at the 9th General Conference in August 2017, Mayors for Peace is promoting a petition drive urging the nuclear-armed states and their allies to participate in the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. It was also decided that in doing so, Mayors for Peace would collaborate with “The Hibakusha Appeal”, a signature campaign launched by the *hibakusha* of Hiroshima and Nagasaki. The Mayors for Peace Secretariat will compile the number of signatures collected and present it to affiliates of the United Nations.

▼For more information about “The Hibakusha Appeal”:

■Mayors for Peace member cities - 7,905 Cities in 163 Countries/Regions

Thanks to your invaluable support, on May 1, we gained 4 new member cities, bringing our total membership to 7,905.

From Switzerland, we welcomed the City of Schaffhausen, thanks to an invitation from the City of Winterthur, which also recently joined.

From Germany, 3 new cities joined thanks to the continued efforts of Hannover, a Vice President and Lead City of the German Chapter of Mayors for Peace.

We encourage further initiatives to promote membership and can provide support from Hiroshima as needed. Please continue inviting mayors who are not yet members to join Mayors for Peace.

▼List of New Members (PDF):
http://www.mayorsforpeace.org/data/pdf/03_newmembers/2020/newmembers2005_en.pdf
▼Map of Member Cities:
http://www.mayorsforpeace.org/english/membercity/map.html

Mayors for Peace Official Social Media Accounts

〈Twitter〉
https://twitter.com/Mayors4Peace

〈Facebook〉
https://www.facebook.com/mayorsforpeace

If you have any comments or questions, please contact us at:
Mayors for Peace Secretariat
1-5 Nakajima-cho, Naka-ku, Hiroshima 730-0811 Japan
Tel: +81-82-242-7821 Fax: +81-82-242-7452
Email: mayorcon@pcf.city.hiroshima.jp

En mindre rapport om de 3 utredningar som pågår idag för Bussgods i Västernorrland AB framtida verksamhet.

Utredning om försäljning:
Konsulter som har anlitats för att undersöka möjligheten för en eventuell försäljning, håller på med IM vilket är det sista steget i processen. De sammanställer ett underlag som används vid en eventuell försäljning. Denna bör vara klar innan majsutgång. Ett första utkast har lämnats för synpunkter och kommer att revideras innan den är helt klar.

Utredning av ett eventuellt samgående med Bussgods i Norr:
Bussgods i Norr har nu kört gemensamt med Norrbotten sedan 200401. De har fått en checkkredit beviljat på 9 mkr, vilket innebär att de har tagit höjd för en eventuell samgående med oss. Det som gäller vid en eventuell samgående är:

Aktiekapital på 150 tkr
Aktieägartillskott på 1500 tkr
En borgen vilket regionen går in med på max 3 mkr för den checkkredit på 9 mkr som är beviljad. (vanligtvis brukar banker ta en företagsinteckning på 50 % och resterande blir då borgen vilket kommer isf att utgöra 1500 tkr.)

I denna uppgörelse ligger ett förslag på avräkning till länstrafiken, budget är gjord för Bussgods i Norr inkl. Norrbotten, dock inte med oss inräknat, så det är svårt att riktigt veta vilken avräkning som ligger budgeterad.

Om önskemål, så kan vi lägga en total budget inkl. Västernorrland för att se hur det skulle se ut för bolaget om alla 3 länen ingick i samma bolag.

Har gjort klart marsresultatet för Västerbotten inför samgåendet med Norrbotten. Detta resultat har gjorts som ett årsbokslut, där alla kostnader är upptagna och redovisad för, där även en genomarbetad bokslutspärm finns för Norrbotten att kontrollera. Det kommer inte att finnas några oklarheter inför det samgåendet/köpet av aktierna.

Utredning av en nedläggning av Bussgods i Västernorrland:
Vid en eventuell nedläggning kommer det att bli en hel del kostnader som måste täckas av ägarna, då det kommer att vara uppsägningstider för lokaler, anställda och eventuella avtal som löper över 2020.

Vid en grov uppskattning, kan man konstatera att dessa kostnader landar mellan 10 – 15 mkr. Det som inte kan uppskattas är vilket tapp man får på omsättningen, så denna kostnad kan bli högre än ovanstående grova uppskattning.

Rapporten är skriven den 29 april 2020

Maria Söderlund Lärkfors
VD för Bussgods i Västernorrland AB

§ 54 Dnr 2020-000009 1.1.3.1

Fyramånadersrapport 2020

Skolnämndens presidiums beslut

Skolnämndens presidium beslutar med delegation av skolnämnden

att godkänna fyramånadersrapport 2020,

att översända fyramånadersrapporten till kommunstyrelsen.

Bakgrund

I fyramånadersrapporten presenteras verksamheten och ekonomidel med bland annat helårsprognos.

Utfall för perioden januari till april är 6,4 mnkr, medan budget för perioden är på 3,1 mnkr vilket ger ett överskott jämfört med budget på 3,2 mnkr. Årsprognosen är ett underskott på -7,1 mnkr för skolnämnden.

Beslutsunderlag

Fyramånadersrapport SKN 2020-05-15.

_____

Skolnämnden
Jonas Lindberg, 070-3004971
jonas.lindberg@harnosand.se

Skolnämnden

Fyramånadersrapport 2020

Förslag till beslut

Skolförvaltningen föreslår skolnämnden besluta
att godkänna fyramånadersrapport 2020, samt
att översända fyramånadersrapporten till kommunstyrelsen.

Beskrivning av ärendet

I fyramånadersrapporten presenteras verksamheten och ekonomidel med bland annat helårsprognos.

Utfall för perioden januari till april är 6,4 mnkr, medan budget för perioden är på 3,1 mnkr vilket ger en ett överskott jämfört med budget på 3,2 mnkr. Årsprognosen är ett underskott på -7,1 mnkr för skolnämnden.

Beslutsunderlag

Fyramånadersrapport 2020

Roland Bång
Förvaltningschef

Jonas Lindberg
Controller

Härnösands kommun

Skolnämnd

Fyramånadersrapport 2020

2020-04-30

Fyramånadersrapport 2020

Status: *Påbörjad* ***Rapportperiod:*** *2020-04-30* ***Organisation:*** *Skolnämnd*

Innehållsförteckning

Fyramånadersrapport 2020 1

1 Nämndens uppdrag och verksamhet 2

2 Ekonomisk uppföljning 3

2.1 Utfall 3

2.1.1 Utfall per verksamhetsområde 3

2.2 Prognos 4

2.2.1 Prognos per verksamhetsområde 5

2.3 Investeringar 6

1 Nämndens uppdrag och verksamhet

Skolnämnden fullgör kommunens uppgifter inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdomar enligt skollagen (2010:800), särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet. Skolnämnden ansvarar också för att ge stöd och service till vissa funktionshindrade som inte ankommer på annan nämnd. Skolnämndens ansvarsområde gäller skol- och utbildningsformerna förskola, pedagogisk omsorg, öppen förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, fritidshem, gymnasieskola, gymnasiesärskola samt musik- och kulturskola.

Skolnämnden verkar för att erbjuda en likvärdig utbildning där alla barn och elever kan utvecklas och uppnå målen och kunskapskraven.

2 Ekonomisk uppföljning

2.1 Utfall

Skolnämndens resultat för per sista april visar ett överskott på 6,4 mnkr. Periodens budget är ett överskott på 3,1 mnkr vilket ger en budgetavvikelse på 3,2 mnkr.

Intäkterna är 6,8 mnkr högre än budget vilket främst består av ökade bidrag från Migrationsverket. De totala kostnaderna är 3,6 mnkr högre än budget. Personalkostnaderna ligger över budget med 5,2 mnkr.

Sjuklönerna för perioden jan-mars var 1,4 mnkr. Perioden jan-april var de 2,8 mnkr, vilket betyder att kostnaderna för sjuklönerna under april månad var lika stora som jan-mars tillsammans. Dock är vikariekostnaderna 0,1 mnkr lägre jämfört med samma period 2019.

Beslut har fattats om att redovisa lokalkostnader centralt i förvaltningen, för möjligheten till bättre uppföljning. Fortfarande föreligger viss eftersläpning av i att lägga kostnaderna på rätt ställe, vilket behöver justeras och tas hänsyn till i redovisning och prognos.

Med anledning av Covid-19 skapades en aktivitet, 011, vars uppgift blev att samla ihop alla kostnader och eventuella intäkter som uppkommit just på grund av pandemin. Fram till den sista april visade den ökade kostnader på 1,025 mnkr där Gymnasieskola har stått för 67 % av kostnaderna och Grundskola stått för 15 %. Inköpen har bland annat utgjorts av digitala hjälpmedel för fjärrundervisning och möten, förbetalda resor som blivit avbokade men som förhoppningsvis blir återbetalda senare, handsprit och hjälpmedel för att minska smittopridningen. Vikariekostnader redovisas med drygt 0,1 mnkr.

Resultaträkning (mnkr)	Utfall Jan19 - april 19	Utfall Jan 20 - april 20	Periodbudget Jan 20-april 20	Differens Utfall/Budget
Intäkter	**239,3**	**247,1**	**240,3**	**6,8**
varav tilldelade skattemedel	201,2	203,1	203,1	0,0
varan interna intäkter	1,9	1,4	1,3	0,1
varav externa intäkter	36,2	42,7	35,9	6,8
Kostnader	**-236,7**	**-240,8**	**-237,2**	**-3,6**
varav personalkostnader	-145,7	-148,7	-143,5	-5,2
varav köp av verksamhet	-34,9	-36,6	-34,6	-2,0
varav lokalhyra	-28,1	-27,4	-28,1	0,7
varav fastighets- och driftskostnader	-1,2	-1,5	-1,3	-0,2
varav avskrivningar	-0,7	-1,1	-0,7	-0,4
varav övriga kostnader	-26,1	-25,5	-28,9	3,4
Resultat	**2,6**	**6,4**	**3,1**	**3,2**

2.1.1 Utfall per verksamhetsområde

De största avvikelserna i utfall per verksamhetsområde kommenteras.

Verksamhetsområde grundskola gör ett överskott på 6,7 mnkr. Budgeterat var ett överskott på 2,1 mnkr vilket ger en budgetavvikelse på 4,6 mnkr i överskott. Det beror på minskade personalkostnader men även minskade inköp av läromedel.

Förskoleklass visar ett överskott på 1,8 mnkr. Budgeterat var ett överskott på 0,1 mnkr vilket ger en budgetavvikelse på 1,7 mnkr i överskott. Det beror på lägre personalkostnader, måltidskostnader samt minskade inköp av läromedel.

Förskola visar ett överskott på 0,8 mnkr. Budgeterat var ett överskott på 0,3 mnkr.

(mnkr)	Utfall Jan19 - april 19	Utfall Jan20- april 20	-varav skattemedel	-varav intäkter	-varav kostnader
Skolnämnd	0,0	0,1	0,4	0,0	-0,4
Förvaltningsövergripande	1,3	-0,5	5,7	0,6	-6,8
Musik- och kulturskola	0,2	-0,1	3,2	0,2	-3,4
Öppen förskola	0,2	0,0	0,4	0,1	-0,4
Förskola	-0,8	0,8	49,8	9,5	-58,5
Pedagogisk omsorg	-0,2	-0,3	0,6	0,1	-1,0
Fritidshem	-0,8	0,1	7,2	2,7	-9,8
Förskoleklass	-0,5	1,8	5,3	1,3	-4,8
Grundskola	3,6	6,3	87,5	17,2	-98,4
Grundsärskola	0,2	-0,3	4,0	0,3	-4,6
Gymnasieskola	-0,6	-1,2	35,5	10,2	-46,9
Gymnasiesärskola	0,0	-0,1	3,4	0,7	-4,3
Eftis	0,0	0,1	0,0	1,3	-1,2
Totalt	**2,6**	**6,7**	**203,1**	**44,1**	**-240,5**

2.1.1.1 *Specifikation av personalkostnader*

Personalkostnaderna för perioden jan-april 2020 har ökat med 5,2 mnkr jämfört med budget. Den största ökningen i förhållande till budget redovisas i verksamhetsområde Grundskola, med 1,6 mnkr.

(mnkr)	Periodens utfall Jan 19 - april19	Periodens utfall Jan 20 - april 20	Periodens budget Jan 20 - april 20	Budgetavvikelse aktuell period
Skolnämnden	-0,4	-0,4	-0,4	0,0
Förvaltningsövergripande vht	-7,8	-4,9	-4,0	-0,9
Musik- och kulturskola	-2,9	-2,7	-2,7	0,0
Öppen förskola	-0,2	-0,3	-0,3	0,0
Förskola	-34,2	-34,4	-34,9	0,5
Pedagogisk omsorg	-0,6	-0,7	-0,4	-0,3
Fritidshem	-8,0	-7,5	-7,0	-0,5
Förskoleklass	-3,5	-2,8	-3,6	0,8
Grundskola	-59,7	-63,5	-61,9	-1,6
Grundsärskola	-3,1	-3,7	-3,3	-0,5
Gymnasieskola	-21,2	-23,6	-21,0	-2,6
Gymnasiesärskola	-2,9	-3,1	-3,1	-0,1
Eftis	-1,1	-1,1	-1,0	0,0
	-145,7	**-148,7**	**-143,5**	**-5,0**

2.2 *Prognos*

Skolnämndens helårsprognos för 2020 visar ett resultat på -7,1 mnkr.

	Årsbudget 2020	Årsprognos 2020, april	Differens budget/prognos april
Intäkter	**713,9**	**715,0**	**1,1**
varav tilldelade skattemedel	605,8	605,8	0,0
varav intäkter	108,1	109,2	1,1
Kostnader	**-713,9**	**-722,1**	**-8,2**
varav personalkostnader	-435,0	-443,2	-8,2
varav köp av verksamhet	-103,0	-103,0	0,0
varav lokalhyra	-84,3	-84,3	0,0
varav fastighets- och driftskostnader	-3,6	-3,6	0,0
varav avskrivningar	-2,1	-2,1	0,0
varav övriga kostnader	-85,9	-85,9	0,0
Resultat	**0,0**	**-7,1**	**-7,1**

2.2.1 *Prognos per verksamhetsområde*

Årsprognosen per verksamhet beräknas bli totalt -7,0 mnkr i förhållande till budget. Här står Grundskola och Gymnasieskola för de största prognostiserade avvikelserna, med -3,7 mnkr respektive -2,5 mnkr i förhållande till budget. De negativa avvikelserna återfinns i personalkostnaderna, och förklaras av att beslutade indrag för en budget i balans inte kan genomföras i förutsedd omfattning med anledning av beslutad undervisningsorganisation och struktur på de mindre skolenheterna i grundskolan samt på gymnasieskolans teoretiska program, samt elevprognos och utfall av antalet elever.

(mnkr)	Årsprognos 2020, april	- varav skattemedel	- varav intäkter	- varav kostnader
Skolnämnd	0,0	0,9	0,9	0,9
Förvaltningsövergripande vht	0,5	17,2	0,4	-7,3
Musik- och kulturskola	0,0	9,5	0,0	-3,5
Öppen förskola	0,0	1,2	0,1	-0,5
Förskola	-1,2	146,2	3,8	-62,3
Pedagogisk omsorg	-0,1	1,8	0,0	-1,1
Fritidshem	0,0	21,5	2,0	-10,4
Förskoleklass	0,0	16,0	0,1	-5,4
Grundskola	-3,7	262,6	1,7	-110,7
Grundsärskola	0,0	11,8	0,1	-4,8
Gymnasieskola	-2,5	106,3	5,1	-52,6
Gymnasiesärskola	0,0	10,3	0,6	-4,6
Eftis	0,0	0,1	3,8	-1,3
Totalt	**-7,0**	**605,8**	**18,0**	**-258,1**

2.2.1.1 *Specifikation, prognos personalkostnader*

(mnkr)	Årsbudget 2020	Årsprognos 2020, april	Budgetavvikelse aktuell period
Skolnämnden	-1,2	-1,2	0,0
Förvaltningsövergripande vht	-12,0	-11,5	0,5
Musik- och kulturskola	-8,1	-8,1	0,0

Öppen förskola	-0,8	-0,8	0,0
Förskola	-103,7	-104,8	-1,1
Pedagogisk omsorg	-1,1	-1,1	0,0
Fritidshem	-21,1	-21,1	0,0
Förskoleklass	-11,0	-11,0	0,0
Grundskola	-189,7	-192,9	-3,2
Grundsärskola	-9,9	-9,9	0,0
Gymnasieskola	-63,8	-67,6	-3,8
Gymnasiesärskola	-9,3	-9,7	-0,4
Eftis	-3,2	-3,2	0,0
	-434,9	**-442,9**	**-8,0**

Personalkostnaderna prognostiseras till -8 mnkr i förhållande till årsbudget. Verksamhetsområdena Grundskola respektive Gymnasieskola prognostiserar de största avvikelserna i förhållande till budget.

2.3 Investeringar

Förbättringar av utemiljön vid Älandsbro skola genomförs, och uppdatering av IT-infrastruktur genomförs på flera förskolor. En multirink är under uppförande vid Brännaskolan, med en beräknad kostnad på 120 tkr. Multisportarenen står enligt plan färdig nu till sommaren.

2020	Utfall Jan - april 2020	Årsbudget 2020	Årsprognos Jan - april
Förskola	0,1	0,3	
Grundskola	0,1	0,2	

§ 64

Dnr 2020-000058 1.2.4.1

Fyramånadersrapport 2020

Samhällsnämndens beslut

Samhällsnämnden beslutar

att godkänna fyramånadersrapporten 2020 för första tertialet samt

att översända rapporten till kommunstyrelsen.

Propositionsordning

Ordföranden finner att det endast föreligger ett förslag till beslut, liggande förslag.

Ordföranden frågar om samhällsnämnden avser besluta i enlighet med liggande förslag.

Ordförande finner att samhällsnämnden har beslutat i enlighet med liggande förslag.

Bakgrund

Härmed överlämnas budgetuppföljningen ackumulerat per den sista april för samhällsnämndens verksamheter. Inför budget 2020 har samhällsnämnden en nollbudget och därmed inget överskottskrav. Resultatet för årets fyra första månader visar ett överskott med 4,4 mnkr mot budget.

Den milda vintern med lite snöfall har inneburit lägre kostnader för entreprenaden vid årets början vilket påverkar resultatet positivt. Högre intäkter inom plan & bygg samt miljöverksamheterna än budgeterat bidrar även det till ett överskott mot budget.

Framtagen prognos för 2020 visar över helåret på ett underskott förhållande till budget på 1,2 mnkr för hela förvaltningen. Det vi ser är framför allt intäktsbortfall hos förvaltningens kommunala anläggningar, främst simhallen. Minskad beläggning kommer som en direkt följd av den generella målsättningen att försöka minska coronavirusets smittspridning. Förvaltningen debiterar inte heller några hyror till de föreningar som hyr kommunens lokaler i enlighet med kommunledningens direktiv. Detta började gälla i en sexmånadersperiod från och mer mars månad. Även detta påverkar årsprognosen negativt.

Beslutsunderlag

Samhällsförvaltningens tjänsteskrivelse 2020-05-15
Fyramånadersrapport 2020 _____

Samhällsförvaltningen
Mattias Eknemar, 0611 34 81 58
mattias.eknemar@harnosand.se

Samhällsnämnd

Budgetuppföljning april 2020

Förslag till beslut

Samhällsförvaltningen föreslår samhällsnämnden besluta

Att godkänna fyramånadersrapporten i bilaga 1, samt

Att översända rapporten till kommunstyrelsen

Beskrivning av ärendet

Härmed överlämnas budgetuppföljningen ackumulerat per den sista april för samhällsnämndens verksamheter. Inför budget 2020 har samhällsnämnden en nollbudget och därmed inget överskottskrav. Resultatet för årets fyra första månader visar ett överskott med 4,4 mnkr mot budget.

Den milda vintern med lite snöfall har inneburit lägre kostnader för entreprenaden vid årets början vilket påverkar resultatet positivt. Högre intäkter inom plan & bygg samt miljöverksamheterna än budgeterat bidrar även det till ett överskott mot budget.

Framtagen prognos för 2020 visar över helåret på ett underskott förhållande till budget på 1,2 mnkr för hela förvaltningen. Det vi ser är framför allt intäktsbortfall hos förvaltningens kommunala anläggningar, främst simhallen. Minskad beläggning kommer som en direkt följd av den generella målsättningen att försöka minska coronavirusets smittspridning. Förvaltningen debiterar inte heller några hyror till de föreningar som hyr kommunens lokaler i enlighet med kommunledningens direktiv. Detta började gälla i en sexmånadersperiod från och mer mars månad. Även detta påverkar årsprognosen negativt.

Thomas Jensen
Förvaltningschef

Mattias Eknemar
Controller

Härnösands kommun

SAM2020-000058:2

Samhällsnämnd

Fyramånadersrapport 2020

2020-04-30

Fyramånadersrapport 2020

Status: *Klar* ***Rapportperiod:*** *2020-04-30* ***Organisation:*** *Samhällsnämnd*

Innehållsförteckning

Fyramånadersrapport 2020 1

1 Nämndens uppdrag och verksamhet 2

2 Ekonomisk uppföljning 3

2.1 Utfall 3

2.1.1 Utfall per verksamhetsområde 4

2.2 Prognos 5

2.2.1 Prognos per verksamhetsområde 6

2.3 Investeringar 8

1 Nämndens uppdrag och verksamhet

Samhällsnämnden ansvarar för miljöarbete, kollektivtrafik, skolskjutsplanering, fysisk planering, bygglov, mätningsuppgifter, gator och parker, naturvård, miljö- och hälsoskydd samt livsmedelskontroller.

I samhällsnämndens ansvarsområde ingår även fritids- och ungdomsverksamhet, däribland drift av fritids-, bad- och friluftsanläggningar samt ungdomsgården Kåken.

Nämndens arbete styrs av reglementet fastställt av kommunfullmäktige samt av kommunen antagna mål.

2 Ekonomisk uppföljning

2.1 Utfall

Samhällsnämndens har en nollbudget för 2020. Utfallet för årets fyra första månader visar ett överskott med 4,4 mnkr mot budget vilket är 3,8 mnkr bättre än samma period föregående år. Intäktsminskningen för nämnden mellan åren 2019 och 2020 är 0,3 mnkr. Utfallet mellan åren visar att skattemedel minskat med 0,2 mnkr. Interna intäkter har ökat med 0,4 mnkr jämfört med föregående år och avser högre statliga investeringsbidrag än budgeterat. Externa intäkter har minskat med 0,4 mnkr jämfört med föregående år i linje med årets budget.

Kostnadsminskningen för nämnden mellan åren 2019-2020 är 4,0 mnkr. Personalkostnaderna har minskat med 0,3 mnkr och avser tjänster som inte är tillsatta. Köp av huvudverksamhet är 6,2 mnkr lägre än föregående år. Differensen mellan åren förklaras av att entreprenaden 2019 tog en förlikningskostnad med den förre entreprenören för vinterväghållningen som avsåg 2018. Årets milda vinter med låg kostnad för vinterväghållning samt lägre trafikkostnader än budgeterat ger ett överskott mot budget med 3,0 mnkr för T1. Kostnad för lokalhyror har ökat med 0,5 jämfört med föregående år enligt budget.

Fastighets- och driftskostnaderna ligger för perioden högre än budget vilket beror på högre kostnader i början av året hos förvaltningens fritidsanläggningar. Kostnader för avskrivningar ligger i nivå med budget för perioden. Övriga kostnader har genererat ett underskott mot periodens budget främst beroende på att kostnader för skolkort har varit högre än budgeterat. Kostnader för bostadsanpassningsbidrag har varit låga för perioden med få inkomna ärenden och utbetalda medel.

(mnkr)	Utfall jan-apr 2019	Utfall jan-apr 2020	Budget jan-apr 2020	Differens utfall/budget
Intäkter	**72,1**	**71,9**	**70,7**	**1,2**
- varav tilldelade skattemedel	61,5	61,3	61,3	0,0
- varav interna intäkter	1,8	2,2	1,1	1,1
- varav externa intäkter	8,8	8,4	8,4	0,0
Kostnader	**-71,5**	**-67,5**	**-70,7**	**3,3**
- varav personalkostnader	-14,3	-14,0	-15,0	1,0
- varav köp av huvudverksamhet	-25,0	-18,8	-21,8	3,0
- varav lokalhyra	-5,0	-5,5	-5,4	-0,1
- varav fastighets- och driftskostnader	-5,1	-5,6	-5,2	-0,4
- varav avskrivningar	-11,6	-12,1	-12,2	0,1
- varav övriga kostnader	-10,5	-11,4	-11,1	-0,3
Resultat	**0,6**	**4,4**	**0,0**	**4,4**

2.1.1 *Utfall per verksamhetsområde*

Inför 2020 har samhällsnämnden en nollbudget. Totalt sett för alla verksamheter visar året ett utfall på 4,4 mnkr för perioden, att jämföra med föregående år då utfallet var ett överskott med 0,6 mnkr. Nämndverksamheten har ett utfall som ligger i nivå med budget där kostnader främst avser lönekostnader för nämndens förtroendevalda.

Förvaltningsledningen har ett underskott för perioden med främst högre kostnader för reparation av lokaler och hamnar på ett underskott med 0,2 mnkr mot budget. Verksamheten för avskrivningar ger ett överskott för perioden med 0,1 mnkr med avskrivningar på nämndens investeringar i nivå med budget.

Fritidsverksamheten har för perioden ett underskott på 0,9 mnkr i förhållande till budget. Fritidsledning har ett underskott med 0,7 mnkr och avser främst föreningsbidrag som betalats ut i början av året. Ungdomsverksamhetens visar ett överskott på 0,1 mnkr mot budget per sista april med främst lägre personalkostnader. Badanläggningar har för perioden ett underskott med 0,4 mnkr mot budget med högre fastighetskostnader och kostnader för inköp av träningsredskap. Fritidsanläggningar har för perioden ett underskott med 0,1 mnkr mot budget med fastighetskostnader som är har varit högre än budgeterat. Trafikverksamheten har ett överskott på 0,4 mnkr mot budget för perioden och avser främst lägre kostnader för busstrafiken än budgeterat.

Miljöverksamheten visar ett överskott med 1,4 mnkr mot budget för perioden. Verksamheten har fått externa bidrag från länsstyrelsen i storleksordningen 0,4 mnkr som täcker extra kostnader som inte budgeterats för. Intäkter för taxor och avgifter för miljöverksamheten samt livsmedel har för perioden varit 0,7 mnkr högre än budgeterat. Personalkostnader har under årets inledning varit 0,2 mnkr lägre än budgeterat och avser ej tillsatta tjänster.

Plan- & Byggverksamheten visar ett överskott på 1,7 mnkr mot budget. Intäkter för verksamheten har varit 0,3 mnkr högre än budgeterat samtidigt som kostnader för bostadsanpassningsbidrag har varit väldigt låga i början av året med ett utfall på 0,1 mnkr mot en budgeterad kostnad på 1,3 mnkr. En generellt sett lägre frekvens av utbetalade bidrag i början av året visas även för utfallet 2019. Sammantaget med coronavirusets effekter ger detta en stor inverkan på utfallet.

Teknik och entreprenad har överskott på 1,7 mnkr mot budget per sista april. Underskottet på utfall för entreprenaden 2019 berodde på förlikningskostnaden för 2018 års vinterväghållning som var resultatpåverkande 2019. I år har vinterväghållningen varit billigare än budgeterat vilket för verksamheten ger ett överskott med 1,3 mnkr mot budget. Ett kostnadskrav rörande en försäkringsfråga påverkar också utfallet positivt med 0,4 mnkr. Teknikverksamhetens underskott beror på lägre intäkter än budgeterat.

(mnkr)	Utfall jan-apr 2019	Utfall jan-apr 2020	- varav skattemedel	- varav intäkter	- varav kostnader
Samhällsnämnd	0,0	0,0	0,5	0,0	-0,5
Förvaltningsledning	0,1	-0,2	2,1	0,1	-2,4
Avskrivningar	0,9	0,1	11,7	0,4	-12,0

(mnkr)	Utfall jan-apr 2019	Utfall jan-apr 2020	- varav skattemedel	- varav intäkter	- varav kostnader
Fritidsverksamhet	0,1	-0,9	14,3	4,1	-19,3
Trafikverksamhet	0,4	0,6	17,0	2,0	-18,5
Miljöverksamhet	0,0	1,4	1,1	2,3	-2,0
Plan- och byggverksamhet	1,0	1,7	2,9	1,4	-2,6
Teknikverksamhet	-0,3	-0,1	3,2	0,2	-3,5
Gatu- och parkentreprenad	-1,6	1,8	8,2	0,0	-6,4
Totalt	**0,6**	**4,4**	**61,0**	**10,5**	**-67,2**

2.1.1.1 Specifikation av personalkostnader

Personalkostnaderna för nämnden har minskat med 0,4 mnkr mot samma period föregående år, vilket beror på budgeterad personalkostnad för tjänster som ej är tillsatta samt medarbetare inom verksamheterna som för 2020 jobbar 80% av heltid.

Nämnden har ett överskott mot budget på 1,0 mnkr per sista april för personalkostnader. Fritid med 0,4 mnkr för fritidsanläggningar vilket avser skolfritidsgårdar. Överskottet för Plan och bygg, Miljö- samt Teknikverksamheterna avser tjänster som ej ännu är tillsatta.

(mnkr)	Utfall jan-apr 2019	Utfall jan-apr 2020	Budget jan-apr 2020	Differens utfall/budget
Nämnd	-0,4	-0,4	-0,4	0,0
Förvaltningsledning	-0,9	-0,9	-0,9	0,0
Fritidsverksamhet	-6,4	-6,0	-6,4	0,4
Trafikverksamhet	-1,2	-1,2	-1,2	0,0
Miljöverksamhet	-1,7	-1,5	-1,7	0,2
Plan- och byggverksamhet	-1,9	-2,2	-2,4	0,2
Teknikverksamhet	-1,8	-1,7	-1,8	0,2
Totalt	**-14,3**	**-13,9**	**-14,9**	**1,0**

2.2 Prognos

Samhällsnämndens prognos på helår visar ett resultat om ett underskott på 1,2 mnkr, det budgeterade resultatet ligger på 0 mnkr givet nollbudget.

Intäkterna ger ett prognostiserat underskott för nämnden på 3,5 mnkr för 2020. Detta som en direkt följd av coronaepidemin där prognosen pekar på ett märkbart intäktsbortfall för badanläggningar.

Kostnaderna ger ett prognostiserat överskott på 2,3 mnkr. Prognosen för

personalkostnaderna ger ett överskott på 0,6 mnkr mot budget. Jämfört med utfallet för T1 väntas tjänster tillsättas under 2020. Köp av huvudverksamhet ger ett prognostiserat överskott på 1,7 mnkr och avser de lägre kostnaderna för intervägh̊llning än budgeterat. Prognos avseende lokalhyra ligger i nivå med budget för 2019. Prognos för kostnaderna för lokalhyra förväntas ge ett överskott med 0,4 mnkr relativt budget för 2020 . Kostnaderna för fastighets- och driftskostnader visar ett prognostiserat underskott med 0,5 mnkr då reparationer planeras på kommunens fritidsanläggningar.
Prognos för avskrivningar ligger i nivå med budget för 2020.
Övriga kostnader har en prognos på ett överskott med 0,1 mnkr mot budget. Här ligger bland annat kostnad för bostadsanpassningsbidrag som förväntas komma igång igen under hösten.

(mnkr)	Årsbudget 2020	Årsprognos 2020, apr	Differens budget/prognos apr
Intäkter	**209,7**	**206,2**	**-3,5**
- varav tilldelade skattemedel	180,6	180,6	0,0
- varav intäkter	29,1	25,6	-3,5
Kostnader	**-209,7**	**-207,4**	**2,3**
- varav personalkostnader	-44,9	-44,3	0,6
- varav köp av huvudverksamhet	-66,7	-65,0	1,7
- varav lokalhyra	-16,6	-16,2	0,4
- varav fastighets- och driftskostnader	-13,7	-14,2	-0,5
- varav avskrivningar	-36,5	-36,5	0,0
- varav övriga kostnader	-31,6	-31,5	0,1
Resultat	**0,0**	**-1,2**	**-1,2**

2.2.1 Prognos per verksamhetsområde

Samhällsnämndens prognos på helår visar ett resultat om ett underskott på 1,2 mnkr, det budgeterade resultatet ligger på 0 mnkr givet nollbudget.

Nämnden tillsammans med förvaltningsledningen har en nollprognos där förvaltningsledningens underskott rörande fastighetskostnad beräknas korrigeras under 2020. Prognosen för avskrivningar ligger i linje med budgeterad nivå för nämndes investeringsprojekt.

Fritidsverksamheten har ett prognostiserat resultat med ett underskott på 1,3 mnkr där intäktsminskningen för simhallen förväntas påverka resultatet negativt.

Trafik har ett prognostiserat underskott på 0,6 mnkr vilket avser högre kostnader för kollektivtrafiken per sista december 2020.

Miljöverksamheten har en prognos som förväntas ligga i linje med budget.

Plan- & byggverksamheten visar ett prognostiserat överskott med 0,6 mnkr. Högre intäkter än budgeterat samt en lägre kostnad för bostadsanpassningsbidrag ger ett högre utfall än budgeterat.

Teknikverksamheten har ett prognostiserat överskott per december på 0,1 mnkr. Den milda vintern förväntas öka kostnaden för beläggningsarbeten under det kommande året.

(mnkr)	Årsprognos 2020, apr	-varav skattemedel	-varav intäkter	-varav kostnader
Nämnd	0,0	1,5	0	-1,5
Förvaltningsledning	0,0	6,4	0,3	-6,7
Avskrivningar	0,0	35,2	1,3	-36,5
Fritidsverksamhet	-1,3	43,4	9,5	-54,2
Trafikverksamheten	-0,6	48,6	4,4	-53,6
Miljöverksamhet	0,0	3,4	3,1	-6,5
Plan- & byggverksamheten	0,6	8,6	3,2	-11,2
Teknikverksamheten	0,1	33,5	3,8	-37,2
Totalt	**-1,2**	**180,6**	**25,6**	**-207,4**

2.2.1.1 Specifikation, prognos personalkostnader

Prognosen avseende personalkostnader för nämnden ger ett överskott på 0,6 mnkr per sista december. Nämnd och förvaltningsledning förväntas ligga i samma nivå som budgeterat

Personalkostnader Fritid förväntas ge ett prognostiserat överskott på 0,4 mnkr och beror på minskade personalkostnader för badanläggning Hälledal och Högslätten.

Trafik, Miljö och Plan- och byggverksamheterna förväntas ligga i nivå med budget.

Teknik har en prognosticerad minskad lönekostnad i den tekniska verksamheten där det fortfarande är en tjänst som inte är tillsatt.

(mnkr)	Årsbudget 2020	Årsprognos 2012, apr	Differens budget/prognos apr
Nämnd	1,4	1,4	0,0
Förvaltningsledning	2,8	2,8	0,0
Fritid	19,1	18,7	0,4
Trafik	3,7	3,7	0,0
Miljö	5,2	5,2	0,0
Plan och bygg	7,2	7,2	0,0
Teknik	5,5	5,3	0,2

(mnkr)	Årsbudget 2020	Årsprognos 2012, apr	Differens budget/prognos apr
Totalt	**44,9**	**44,3**	**0,6**

2.3 Investeringar

Samhällsnämndens totala investeringsutgift uppgår till 6,7 mnkr per den sista april av nämndens totala budget på 32,7 mnkr. Detta ger ett utrymme för fortsatta investeringar på 26,0 mnkr mot budget.

Fritidsverksamheten har ännu ej förbrukat något av sin årsbudget som uppgår till 3,9 mnkr. Teknik har förbrukat 6,6 mnkr av sin budget på 28,8 mnkr vilket till största delen påverkas av upplupna kostnader på 5,4 mnkr för den nya järnvägsbron som öppnades för trafik 2019. Investeringar som är pågående under perioden är bland annat reinvestering av gator som Hagagatan, Kempevägen, Kapellgatan och Skolgränd, vilka hittills belastat budget med 0,4 mnkr . Arbetet på Frideborgsgatan pågår, Trädgårdsgatan/Brunnshusgatan där VA och jobb med gång- och cykelväg är aktuellt, pågår och har hittills belastat budget med 0,3 mnkr. Utredning och förstudie runt Utsprångskajen och Nybrogatan fortgår och har belastat budgeten med 0,7 respektive 0,2 mnkr. Utfallet per sista april för resterande investeringsutgifter avser upparbetade-, uppstarts- samt projekteringskostnader men även projektintäkter vilket ger en nettoutgift på -0,3 mnkr.

Prognos

Flera objekt kommer att vara projekterade och upphandlade med byggstart under senare delen av sommaren alternativt tidig höst vilket innebär att utgifterna kommer att öka under hösten. Fritidsverksamheten prognostiserar att följa budget på 3,9 mnkr. Av årets budget återstår 3,9 mnkr där förvaltningen planerar att påbörja arbetet med friluftsområdet vid Godstjärn som har en budget på 2 mnkr. För återstående budget skall det bland annat köpas in en ny åkgräsklippare till Ängevallen, investeras i ett nytt högtalarsystem till Bondsjöhöjdens IP samt införskaffas säkra förvaringsskåp till Simhallen.

Investeringsbudget för Teknik beräknas uppgå till budgeterad volym på 28,8 mnkr. Det stora projektet att bygga en ny kommunal gata till västra Saltviks industriområde kommer att påbörjas under året. Parker och konstbyggnader har tillsammans en budget på 1,3 mnkr. Budget för tillgänglighet och trafiksäkerhetsåtgärder har tillsammans ett budgetutrymme på 0,8 mnkr.

(mnkr)	Investering jan-apr 2020	Årsbudget 2020	Årsprognos 2020, apr
Fritidsverksamhet	0,0	3,9	3,9
Teknikverksamhet	6,7	28,8	28,8
Totalt	**6,7**	**32,7**	**32,7**

§ 73 Dnr 2020-000126 1.1.3.1

Fyramånadersrapport socialnämnden

Socialnämndens beslut

Socialnämnden beslutar

att godkänna fyramånadersrapporten tertial 1 och överlämna den till Kommunstyrelsen,

att socialnämnden noterar den kraftigt negativa budgetprognosen för 2020 samt trots att nämnden är medveten om det ansträngda läget på grund av pågående Covid-19 pandemi i Sverige, nämnden uppdrar till socialförvaltningen att arbeta med att minska kostnaderna,

att nämnden noterar att det finns bl.a. kvarstående statsbidrag som ej fördelats ut till socialnämnden, vilket när det sker bör påverka budgetprognosen i positiv riktning, samt

att uppdra till socialförvaltningen att utreda möjligheten att bereda mer hemmaplanslösningar inom omsorgen om funktionshindrade samt inom IFOs verksamhetsområde. Att återrapportera till socialnämnden under hösten.

Yrkanden

Krister Mc Carthy (S) yrkar på tillägg av ytterligare en att-sats; att uppdra till socialförvaltningen att utreda möjligheten att bereda mer hemmaplanslösningar inom omsorgen om funktionshindrade samt inom IFOs verksamhetsområde. Att återrapportera till socialnämnden under hösten.

Propositionsordning

Ordförande finner att finns ett förslag till beslut, liggande förslag med tillägg av ytterligare en att-sats.

Ordförande finner att Socialnämnden beslutar enligt förslaget.

Bakgrund

Samtliga nämnder ska göra ett fyramånadersbokslut för perioden januari-april, vars innehåll och struktur styrs av kommunstyrelsen.

§ 73, forts.

Det ekonomiska utfallet för perioden visar ett underskott på minus 12,3 mnkr. De tre största underskottsområdena i relation till budget finns inom:

Förvaltningsledningen

Kommunala hemtjänsten

Individ och familjeomsorgen.

De tre största överskotten i relation till budget finns inom:

Personlig assistans

Utvecklings och kunskapsstyrningsenheten

Försörjningsstöd

I underskottet finns inräknat det ospecificerade kostnadsreduceringskravet på 15,1 mnkr vilket belastar Förvaltningsledningen. Prognosen för socialnämnden på helår visar minus 27,2 mnkr, dvs ett betydande underskott. Därtill tillkommer prognosticerade kostnader på 25,1 mnkr som bedöms hänföras till Covid-19 situationen, kostnader vilka beräknas kunna återsökas från staten. Det finns bl.a. riktade statsbidrag och beräknad justering av skatteunderlag där beslut om fördelning inom kommunen beräknas tas i juni. Då denna fördelning inte är klar är dessa intäkter inte inlagda i prognosen, dock förväntas del av dessa medel tillfalla socialnämnden.

Beslutsunderlag

Socialförvaltningen, tjänsteskrivelse 2020-05-26.

Socialförvaltningen, Fyramånadersrapport inklusive prognos 202.

Socialförvaltningen, uppföljning av åtgärder 2020 april.

Socialförvaltningen, Uppföljning intäkter och kostnader april 2020.

Socialförvaltningen, uppföljning volymökningar april 2020.

_____

Fyramånadersrapport 2020 Tertial 1

Förslag till beslut

Socialnämnden föreslås besluta

att godkänna fyramånadersrapporten tertial 1 och överlämna den till Kommunstyrelsen,

att socialnämnden noterar den kraftigt negativa budgetprognosen för 2020 samt trots att nämnden är medveten om det ansträngda läget pga pågående Covitd 19 pandemi i Sverige, nämnden uppdrar till socialförvaltningen att arbeta med att minska kostnaderna,

att nämnden noterar att det finns bl.a. kvarstående statsbidrag som ej fördelats ut till socialnämnden, vilket när det sker bör påverka budgetprognosen i positiv riktning, samt

att paragrafen justeras omedelbart.

Beskrivning av ärendet

Samtliga nämnder ska göra ett fyramånadersbokslut för perioden januari-april, vars innehåll och struktur styrs av kommunstyrelsen.

Det ekonomiska utfallet för perioden visar ett underskott på minus 12,3 mnkr. De tre största underskottsområdena i relation till budget finns inom:

- Förvaltningsledningen
- Kommunala hemtjänsten
- Individ och familjeomsorgen.

De tre största överskotten i relation till budget finns inom:

- Personlig assistans
- Utvecklings och kunskapsstyrningsenheten
- Försörjningsstöd

I underskottet finns inräknat det ospecificerade kostnadsreduceringskravet på 15,1 mnkr vilket belastar Förvaltningsledningen. Prognosen för socialnämnden på helår visar minus 27,2 mnkr, dvs ett betydande underskott. Därtill tillkommer prognosticerade kostnader på 25,1 mnkr som bedöms hänföras till Covid 19 situationen, kostnader vilka beräknas kunna återsökas från staten. Det finns bl.a. riktade statsbidrag och beräknad justering av skatteunderlag där beslut om fördelning inom kommunen beräknas tas i juni.

Då denna fördelning inte är klar är dessa intäkter inte inlagda i prognosen, dock förväntas del av dessa medel tillfalla socialnämnden.

Beslutsunderlag

Tertialrapport 1 inklusive prognos 1, Socialnämnden 2020

Uppföljning intäkter, kostnader och volymutveckling april 2020

Mats Collin
Förvaltningschef

Härnösands kommun

Socialnämnd

Fyramånadersrapport 2020

2020-04-30

Fyramånadersrapport 2020

Rapportperiod: *2020-04-30* ***Organisation:*** *Socialnämnd*

Innehållsförteckning

Fyramånadersrapport 2020 1

1 Nämndens uppdrag och verksamhet 2

2 Ekonomisk uppföljning 3

2.1 Utfall 3

2.1.1 Utfall per verksamhetsområde 6

2.2 Prognos 12

2.2.1 Prognos per verksamhetsområde 13

2.3 Investeringar 16

1 Nämndens uppdrag och verksamhet

Socialnämndens övergripande uppgift enligt kommunallagen är att nämnden inom sitt område ska se till att verksamheten bedrivs enligt de mål och riktlinjer som fullmäktige har beslutat samt de föreskrifter som gäller för verksamheten. Socialnämnden fullgör kommunens uppgifter inom individ- och familjeomsorg, omsorg om funktionshindrade, samt äldreomsorg och inom den kommunala hälso- och sjukvården, tillstånd för alkoholservering, samt ytterligare några lagområden liksom vad som i lag sägs om socialnämnd.

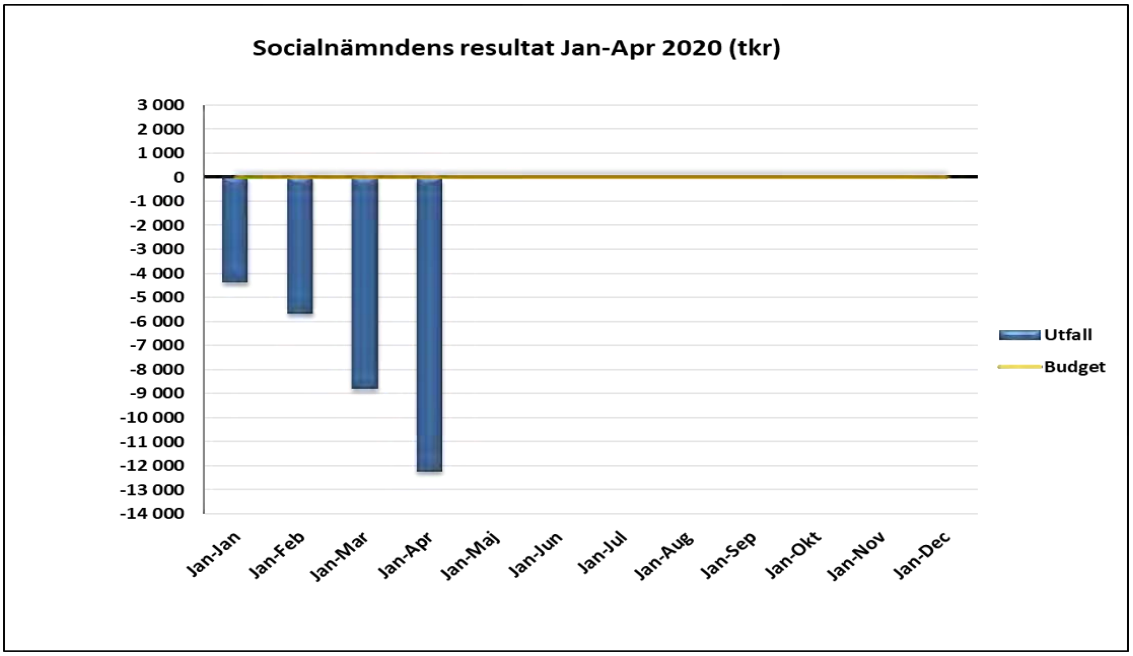
Nämnden ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt. Detsamma gäller när vården och omsorgen av en kommunal angelägenhet har lämnats över till annan aktör med stöd av kommunallagen.

Verksamheterna inom socialnämndens område är i huvudsak lagstyrda. Det finns insatser som inte styrs av lag men har en god påverkan både kvalitativt och ekonomiskt på lagstyrda verksamheter. Socialförvaltningen har fyra verksamhetsområden, hemtjänst, särskilt boende inkl hälso- och sjukvård, individ och familjeomsorg samt omsorg om funktionshindrade. I förvaltningen finns även en medicinskt ansvarig sjuksköterska med ansvar för kvalitet inom hälso- och sjukvårdsområdet. Utöver dessa områden finns personal i olika stödfunktioner för strategisk planering för verksamheternas rutiner och uppföljningar, administration, lokalfrågor och nämndsekretariat.

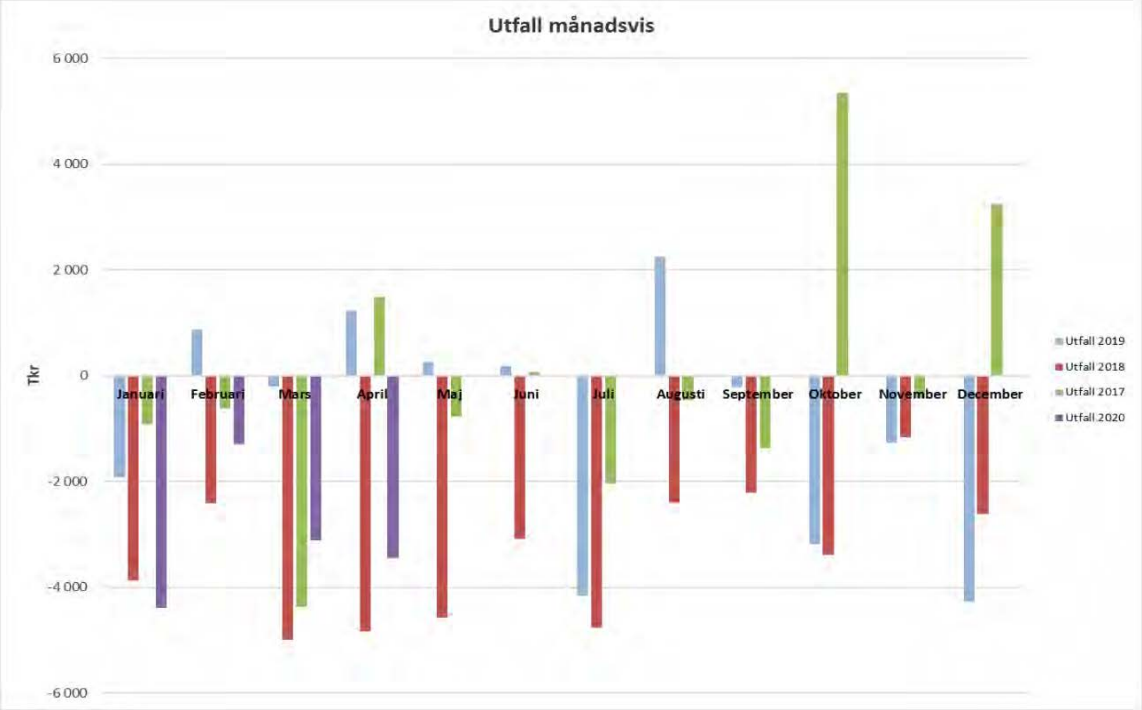
2 Ekonomisk uppföljning

2.1 Utfall

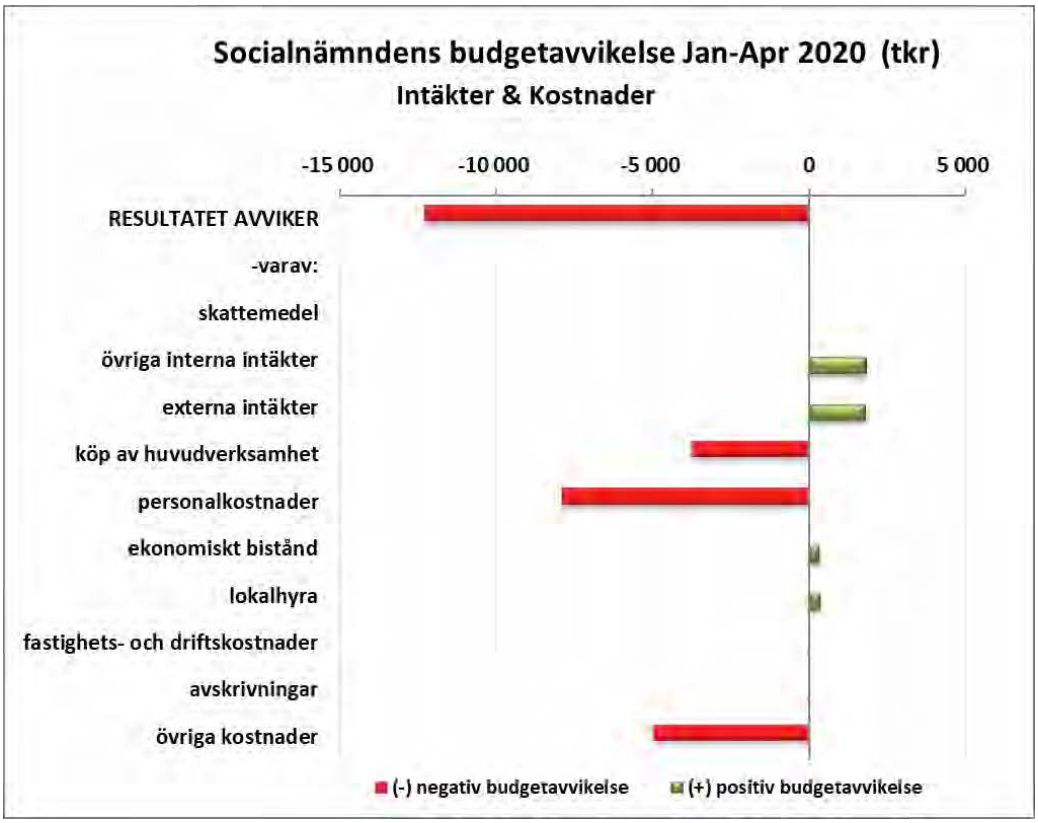
Socialnämnden redovisar ett budgetunderskott på 12,3 miljoner kronor under årets första fyra månader. Detta motsvarar 6,2 procent av den totala budgeten för perioden.

April månads negativa resultat på 3,5 miljoner kronor beror främst på grund av placeringar inom Individ- och familjeomsorgen, kommunala hemtjänsten samt odefinierade kostnadsreduceringsbehovet på 15,1 miljoner på helår som Socialnämnden har, vilket motsvarar 1,25 miljoner per månad.

Bilden visar utfallet månadsvis

Kostnaderna överstiger budget med 15,9 miljoner kronor vilket främst beror på högre kostnad för köp av huvudverksamhet. Högre volym för placeringar verkställda av externa aktörer och hemtjänst ingår i denna post. En annan avvikelse är personalkostnader, där en betydande del är hemtjänsten som har utfört mer tid än budgeterat och därmed också har haft högre personalkostnader. En annan delförklaring är att Ugglan inte har avvecklats i den planerade takten. Ugglan är en delförklaring till avvikelserna mellan åren på personalkostnaderna.

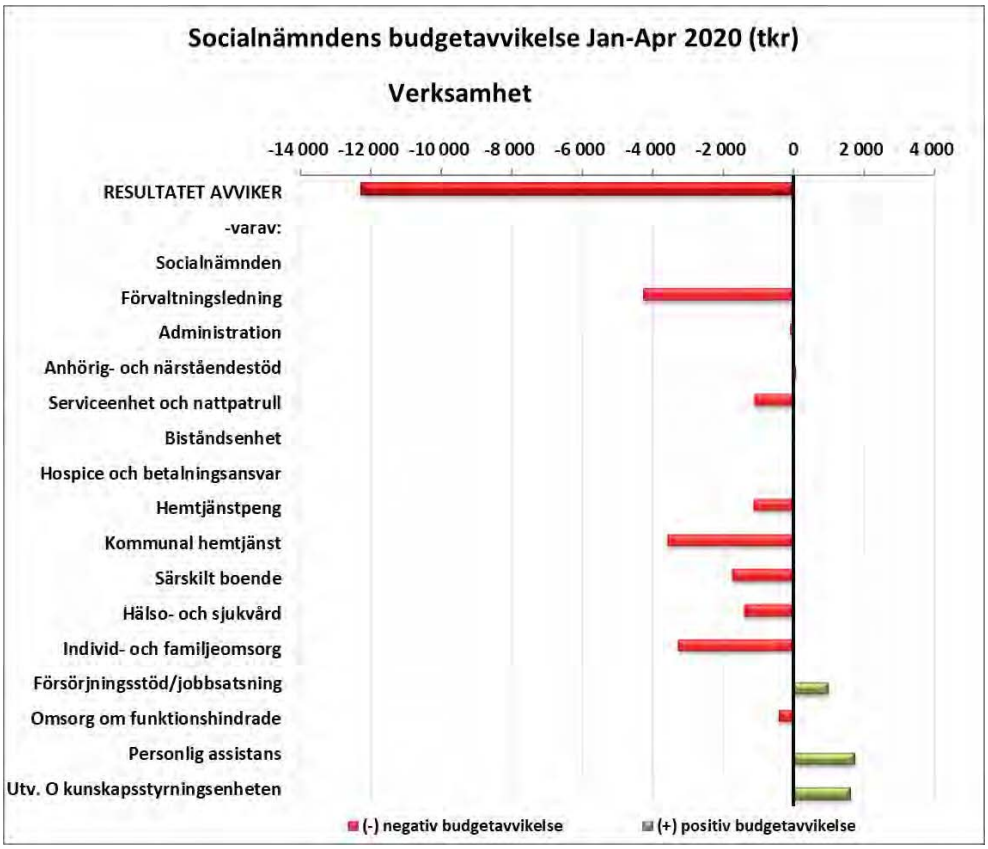
Anledningen till att övriga kostnader har överstigit budget är för att det odefinierade kostnadsreduceringsbehovet hamnar på den raden.

Högre intäkter motsvarande 3,6 miljoner kronor än budgeterat täcker delvis upp kostnadsavvikelsen. Bidragsintäkter från Migrationsverket och Försäkringskassan samt högre hyres- och omsorgsintäkter än budgeterat är de främsta orsakerna.

Årets resultat är 12,3 miljoner kronor sämre än samma period ifjol. En anledning är det odefinierade kostnadsreduceringsbehovet samt högre kostnader för placeringar. Covid-19 har gjort att socialnämnden i slutet av fyramånadersperioden har tagit in mer personal för att minska risken för smittspridning vilket gjort att underskottet har ökat.

Resultaträkning (mnkr)	***Utfall jan-april 2019***	**Utfall jan-april 2020**	**Budget jan-april 2020**	**Differens utfall/budget**
Intäkter	232,7	**229,6**	**226,0**	**3,6**
- varav tilldelade skattemedel	196,2	196,2	196,2	0,0
- varav interna intäkter	1,1	3,0	1,2	1,8
- varav externa intäkter	35,4	30,4	28,6	1,8
Kostnader	-232,7	**-241,9**	**-226,0**	**-15,9**
- varav personalkostnader	-145,9	-155,8	-147,9	-7,9
- varav köp av huvudverksamhet	-33,8	-32,6	-28,9	-3,7
- varav lokalhyra	-21,0	-20,9	-21,3	0,4
- varav fastighets- och driftskostnader	-1,5	-1,5	-1,5	0,0
- varav avskrivningar	-0,3	-0,3	-0,3	0,0
- varav bistånd	-8,2	-7,8	-8,1	0,3
- varav övriga kostnader	-22,0	-23,0	-18,0	-5,0
Resultat	0,0	**-12,3**	**0,0**	**-12,3**

2.1.1 *Utfall per verksamhetsområde*

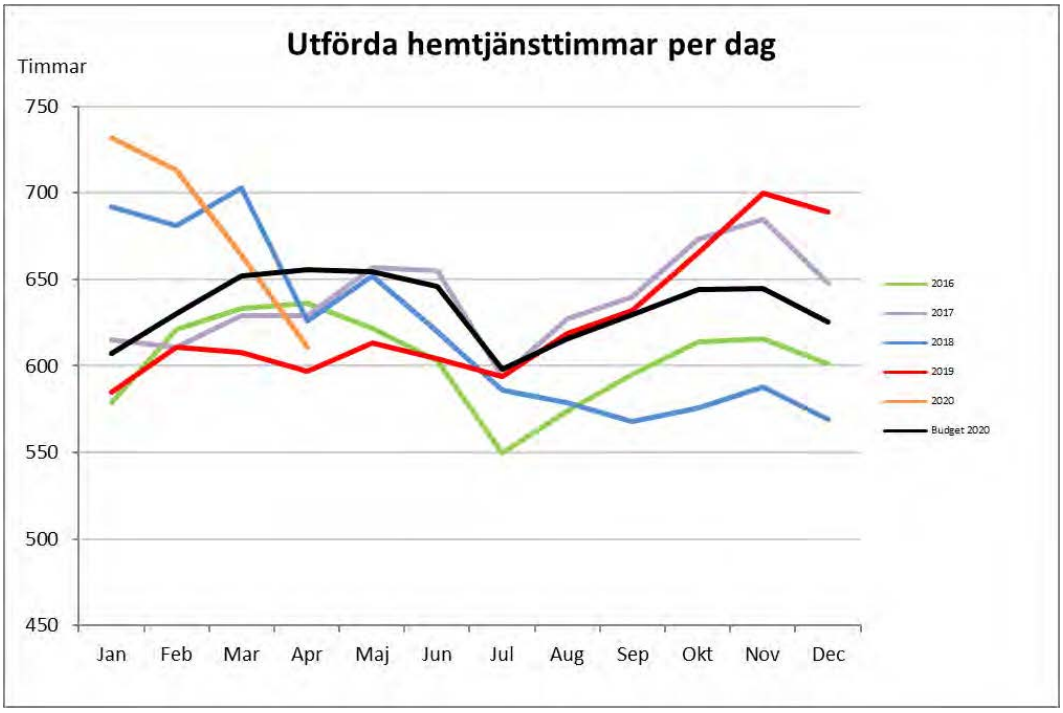

Förvaltningsledning visar ett underskott motsvarande 4,2 miljoner kronor. Den största anledningen till avvikelsen är att det finns ett odefinierat kostnadsreduceringsbehov, som januari till och med april motsvarar 5 miljoner kronor.

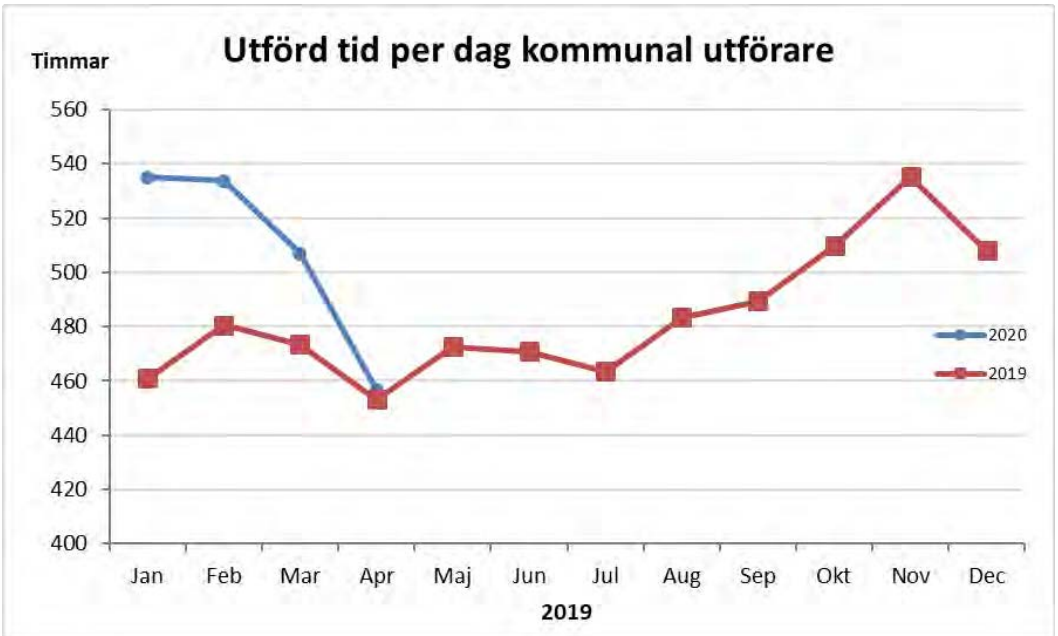
Serviceenhet och nattpatrull redovisar ett underskott motsvarande 1,1 miljoner kronor, den största anledningen till underskottet är främst personalkostnader för nattpatrullen som överskrider budget med 1,1 miljoner kronor. På nattpatrullen har verksamheten haft mycket sjukfrånvaro samt tagit in extra personal för att klara belastningen.

Hemtjänst redovisar ett underskott motsvarande 4,7 miljoner kronor varav 1,1 miljoner kronor avser hemtjänstpeng. Hemtjänstpeng är den ersättning som betalas ut för utförd tid hos brukare till både privata och kommunala utförare. I hemtjänstpeng inryms även omsorgsintäkter, bidragsintäkter och kostnader för matdistribution. På den enskilda månaden april visar hemtjänstpeng ett överskott motsvarande 0,8 miljoner kronor, en anledning är att den utförda tiden har legat under budget på den enskilda månaden. Detta kan vara på grund av Covid-19 då detta gör att brukare i större utsträckning tackar nej till hemtjänst.

Andelen utförd tid som utförts av privata utförare ligger i genomsnitt på 74,5 % för 2020. Underskottet på hemtjänstpeng beror på att fler hemtjänsttimmar än budgeterat har utförts. Under årets första fyra månader har 5316 fler timmar utförts, vilket motsvarar i genomsnitt 43,9 timmar per dag.

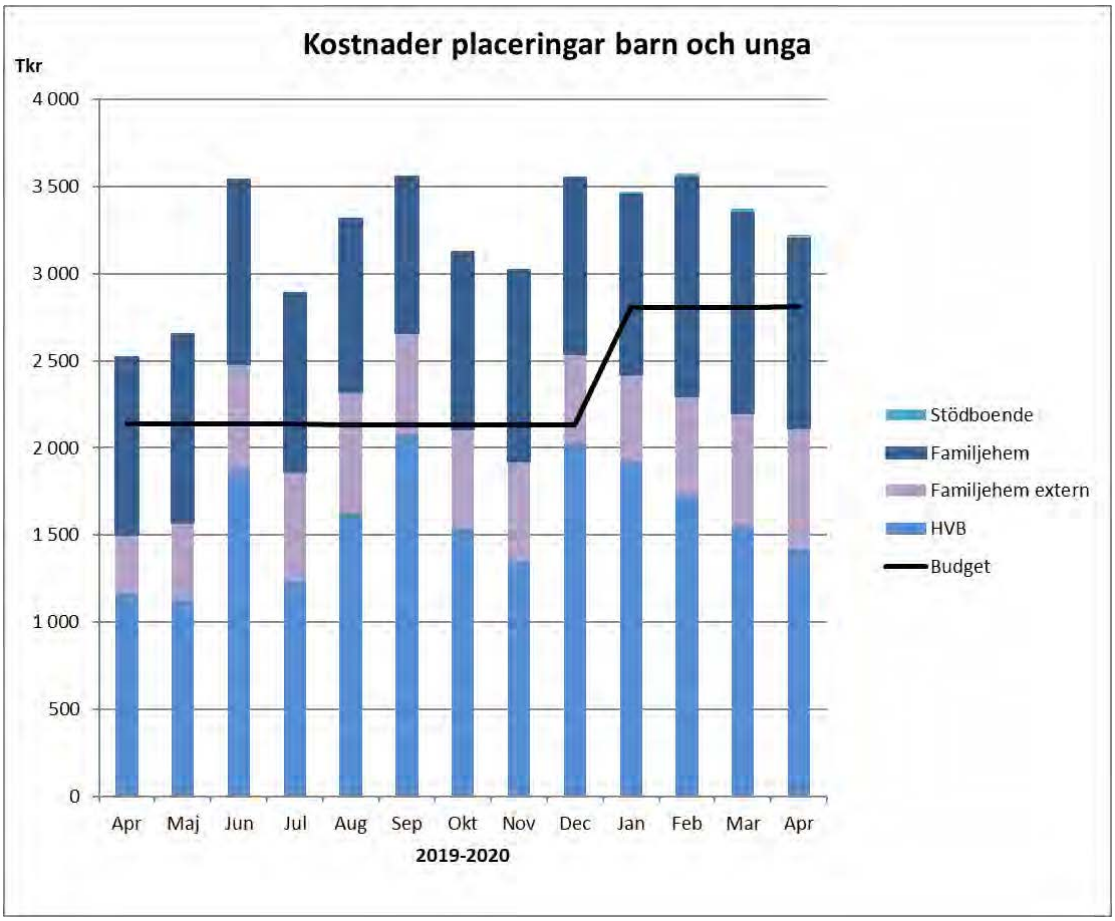
Den kommunala hemtjänstens underskott på 3,5 miljoner kronor beror främst på att personalkostnaderna är högre än erhållna intäkter. Då personalkostnaderna står för mer än 90 % av de totala kostnaderna och att intäkterna varierar över tid påverkas möjligheten att hinna ställa om verksamheten i den takt som krävs. Intäkterna erhålls baserat på utförd tid hos brukare. Diagrammet nedan visar att intäkterna varierar över tid. Nya direktiv inom hemtjänsten på grund av Covid-19 påverkar även möjligheten att anpassa sina kostnader efter intäkterna. Detta påverkar främst slutet av fyramånadersperioden. Den enskilda månaden april visar ett underskott motsvarande 1,7 miljoner kronor.

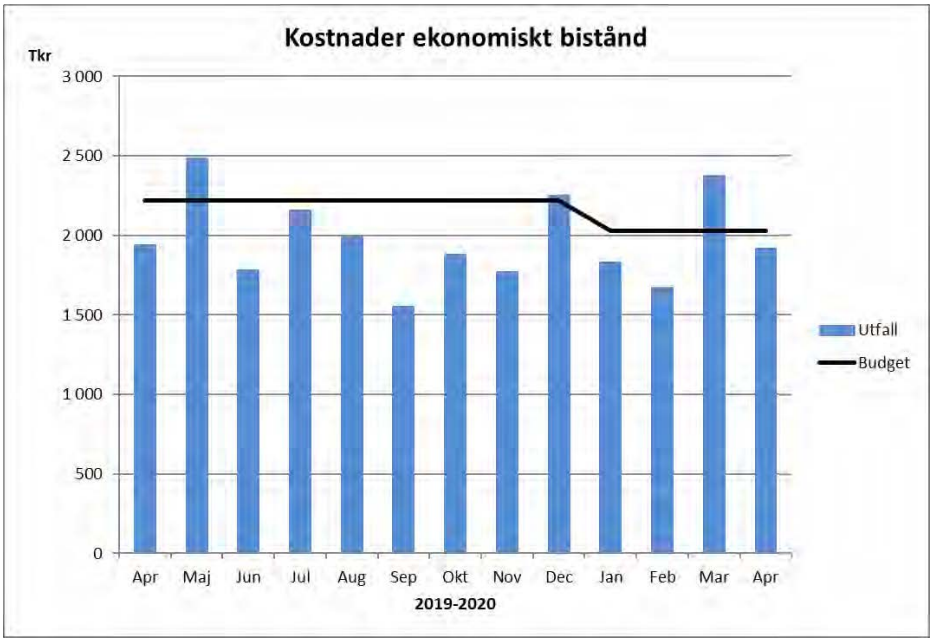
Särskilt boende redovisar ett underskott motsvarande 1,7 mnkr. Den främsta anledningen är att avvecklingen av Ugglan inte har gått enligt plan. Ugglan visar ett underskott motsvarande 2,3 miljoner kronor, en del av underskottet täcks av högre hyres- och omsorgsintäkter än budgeterat.

Hälso- och sjukvård uppvisar ett underskott motsvarande 1,4 miljoner kronor. Högre personalkostnader är de främsta orsakerna till underskottet.

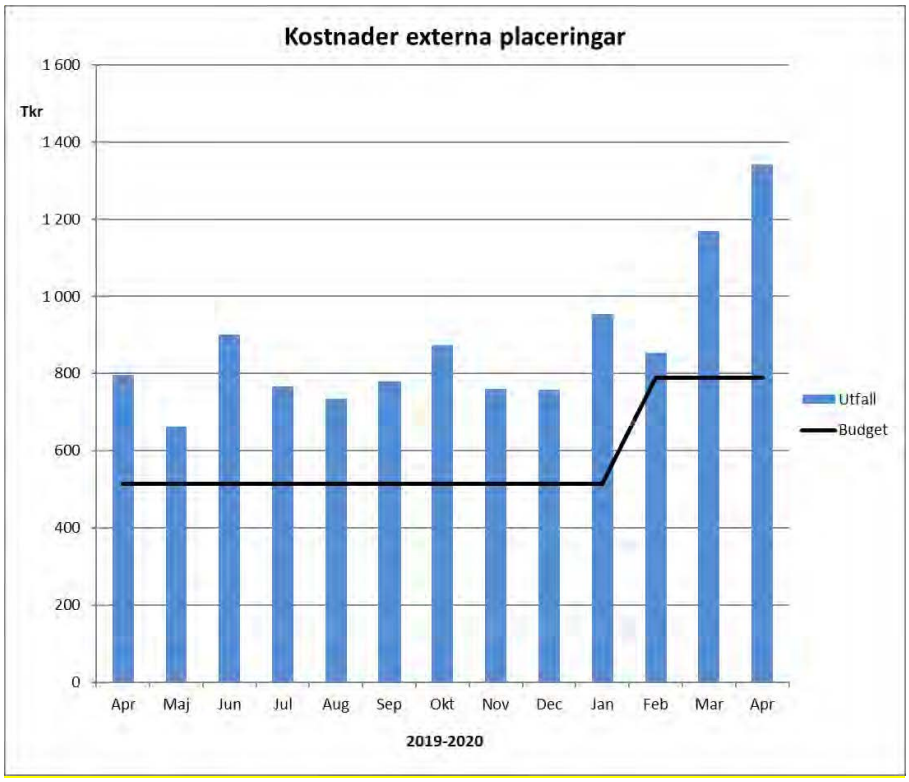
Inom Individ- och familjeomsorg är placeringskostnaderna för barn och unga högre än budgeterat och den främsta orsaken till underskottet, detta är främst placeringskostnader kopplade mot HVB-verksamheten. Kostnaderna för HVB placeringar barn har överstigit budget med 2,4 miljoner kronor.

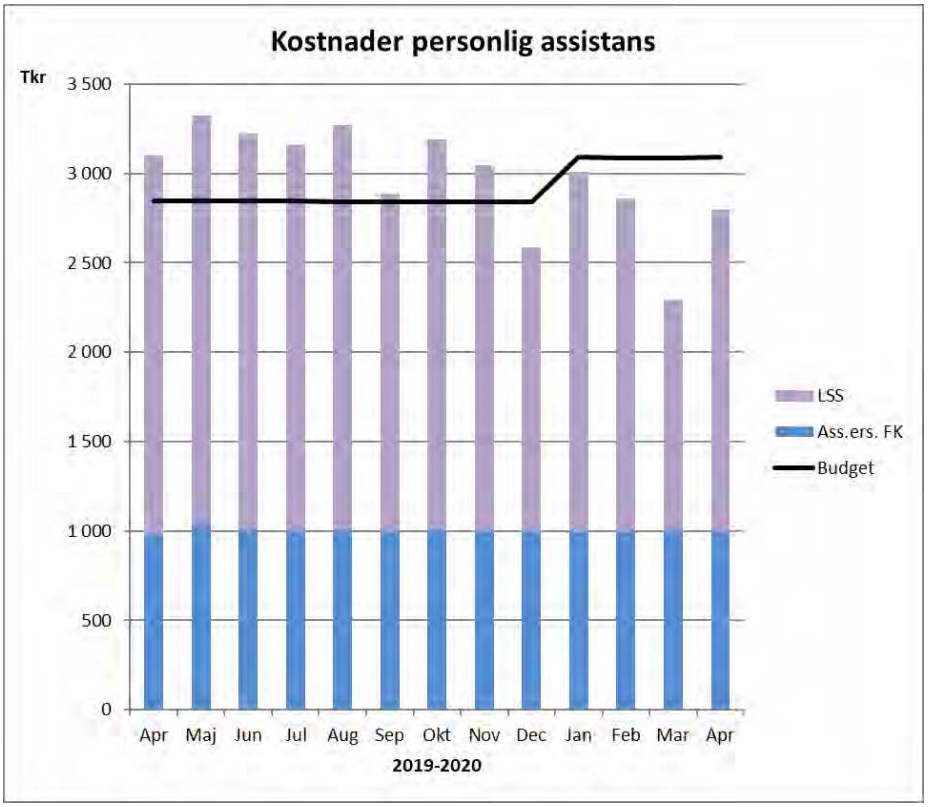
Försörjningsstöd/”Jobbsatsningen” visar ett överskott på cirka 1 miljon kronor mot budget, vilket är en kombination av både högre intäkter samt lägre kostnader för utbetalt ekonomiskt bistånd. Intäkterna avser återbetalning av ekonomiskt bistånd från Försäkringskassan samt schablonersättning från Migrationsverket. Antalet hushåll som erhåller ekonomiskt bistånd har minskat med i genomsnitt 23 hushåll per månad under årets första fyra månader i jämförelse med samma period i fjol.

Omsorg om funktionshindrade redovisar ett underskott motsvarande 0,4 miljoner kronor. Individuella insatser som exempelvis kontaktperson, ledsagning och avlösning i hemmet samt kostnader för köp av verksamhet av extern aktör visar ett underskott motsvarande 0,4 miljoner kronor. Boendena och daglig verksamhet håller budget.

Färre individer med personlig assistans än budgeterat där kommunen har hela kostnadsansvaret gör att personlig assistans visar ett överskott motsvarande 1,6 miljoner kronor. I år har det i genomsnitt varit 17 stycken individer med denna insats jämfört med 20 individer under samma period ifjol. Detta är inkluderat individer med tillfällig utökning på grund av Covid-19.

Utveckling och kunskapsstyrningsenheten visar ett överskott motsvarande 1,7 miljoner kronor. De största anledningarna är att utbildningsbudgeten inte är fullt utnyttjad för perioden samt att förvaltningen ännu inte haft kostnader för införande av ett nytt verksamhetssystem.

RR/verksamhetsform (mnkr)	*Utfall jan-april 2019*	Utfall jan-april 2020	- varav skattemedel	- varav intäkter	- varav kostnader
Socialnämnd	-0,1	0,0	0,5	0,0	-0,5
Förvaltningsledning*	0,3	-4,2	-0,2	0,0	-4,0
Administration	0,1	0,0	1,1	0,2	-1,3
Anhörig- och närståendestöd	0,3	0,1	1,2	0,0	-1,1
Service och nattpatrull	0,1	-1,1	3,0	0,6	-4,7
Utveckling- och kunskapsstyrningsenheten	0,0	1,6	3,8	0,0	-2,2
Biståndsenhet	0,1	0,0	2,5	0,0	-2,5
Hospice och betalningsansvar	-0,3	0,0	0,2	0,0	-0,2
Hemtjänst	-2,5	-4,7	31,6	4,7	-41,0
Särskilt boende	3,4	-1,7	47,8	11,0	-60,5
Hälso- och sjukvård	-0,4	-1,4	13,6	0,3	-15,3
Individ-och familjeomsorg	-2,2	-3,2	23,5	6,1	-32,8
Försörjningsstöd inkl jobbsatsningen	2,2	1,0	7,2	2,0	-8,2
Omsorg om funktionshindrade	-0,4	-0,5	48,5	7,8	-56,8
Personlig assistans	-0,6	1,8	11,9	0,7	-10,8
Resultat	**0,0**	**-12,3**	**196,2**	**33,4**	**-241,9**

*Anledningen till att förvaltningsledning har negativa skattemedel är på grund av det odefinierade kostnadsreduceringsbehovet.

2.1.1.1 Specifikation av personalkostnader

Förvaltningens totala personalkostnader avviker från budget med 7,9 miljoner kronor. Den kommunala hemtjänsten redovisar ett underskott för personalkostnader motsvarande 3,3 miljoner kronor. Volymen inom hemtjänst är högre än budgeterat vilket är en bidragande orsak till kostnadsavvikelsen.

Underskottet inom Särskilt boende beror på att Ugglan inte har avvecklats enligt plan samt att Korttidsenheten har haft en högre schemaläggningsgrad än budget på grund utav belastning.

Underskottet inom Service- och nattpatrull förklaras av att nattpatrullen har haft 0,5 årsarbetare mer än budget för att klara belastning, samt att det varit mycket korttidssjukfrånvaro kopplat till oro över Covid-19.

Personalkostnad, utfall (mnkr)	*Utfall jan-april 2019*	Utfall jan-april 2020	Budget jan-april 2020	Differens utfall/budget
Socialnämnd	-0,5	-0,5	-0,5	0,0
Förvaltningsledning	-3,1	-2,3	-2,8	0,5
Administration	-1,1	-1,1	-1,0	-0,1
Anhörig-och närståendestöd	-0,9	-1,0	-1,0	0,0
Service-och nattpatrull	-2,7	-4,0	-2,8	-1,2
Utveckling- och kunskapsstyrningsenheten	0,0	-1,5	-1,8	0,3
Biståndsenheten	-2,2	-2,3	-2,5	0,2
Hemtjänst	-24,9	-28,8	-25,5	-3,3
Särskilt boende	-41,6	-44,1	-40,9	-3,2
Hälso- och sjukvård	-9,8	-10,6	-9,8	-0,8
Individ- och familjeomsorg	-18,6	-17,8	-18,0	0,2
Omsorg om funktionshindrade	-40,5	-41,8	-41,3	-0,5
Totalt	-145,9	**-155,8**	**-147,9**	**-7,9**

2.2 Prognos

Socialnämndens prognos är mycket osäker på grund av Covid-19. Prognosen är baserad på att Covid-19 börjar minska och situationen i slutet av augusti börjar återgå till det normala inom Socialnämnden. Prognosen för Socialnämnden är ett underskott motsvarande 27,2 miljoner kronor, det motsvarar ca 4 procent av den totala budgeten. Därtill tillkommer kostnader på 25,1 mnkr som bedöms hänföras till Covid-19 situationen, kostnader vilka beräknas kunna åter sökas från staten. *Denna återsökningsintäkt är i tabellerna inlagda under förvaltningsledning. Vilket innebär att det inte är någon fördelning gjort på de olika verksamheterna.*

I prognosen beräknas således Covid-19 stå för 25,1 miljoner kronor av underskottet. Det är dock svårt att prognostisera exakt vad Covid-19 kommer att kosta. Detta är osäkra siffror och en uppskattning och i prognosen ligger antagandet att Covid-19 inte påverkar verksamheterna från och med september. Socialnämnden hade i början av året ett odefinierat kostnadsreduceringsbehov på 15,1 miljoner kronor vilket kvarstår i prognosen. Det finns dock riktade statsbidrag där beslut om fördelning inom kommunen beräknas tas i juni. Då denna fördelning inte är klar är dessa intäkter inte inlagda i prognosen, dock förväntas del av dessa medel tillfalla socialnämnden.

Kostnaderna prognostiseras till ett underskott på totalt 56,8 miljoner kronor i jämförelse mot budget. De största avvikelserna är personalkostnader och köp av huvudverksamhet. Mycket av de utökade kostnaderna är relaterade med Covid-19, exempelvis en utökad bemanning för att minska risken för smittspridning samt Covid-19 teamet. För Covid-19 teamet är uppdraget att ta hand om smittade Covid-19 brukare. Intäkterna prognostiseras till 4,5 miljoner kronor bättre än budgeterat och täcker till viss del upp kostnadsavvikelsen. Det totala prognostiserade nettounderskottet beräknas således till 52,3 mnkr om inte återsökning från staten räknas in.

Resultaträkning med prognos (mnkr)	Årsbudget 2020	Årsprognos 2020, apr	Differens budget/prognos apr
Intäkter	**683,7**	**713,3**	**29,6**
- varav tilldelade skattemedel	596,2	596,2	**0,0**
- varav intäkter	87,5	117,1	**29,6**
Kostnader	**-683,7**	**-740,5**	**-56,8**
- varav personalkostnader	-451,7	-481,3	**-29,6**
- varav köp av huvudverksamhet	-86,7	-94,0	**-7,3**
- varav lokalhyra	-61,8	-63,6	**-1,8**
- varav fastighets- och driftskostnader	-3,9	-3,7	**0,2**
- varav avskrivningar	-1,0	-1,0	**0,0**
- varav övriga kostnader	-78,6	-96,9	**-18,3**
Resultat	**0,0**	**-27,2**	**-27,2**

2.2.1 Prognos per verksamhetsområde

Särskilt Boende visar på en negativ prognos med 15,7 miljoner kronor. Den största anledningen till avvikelsen är att Ugglan inte har avvecklats i den takt som var ambitionen när budgeten lades. Prognosen är att Ugglan inte kommer vara avvecklad förrän i december. Det finns olika anledningar till detta, dels att kön varit högre än ursprungsprognosen samt att Covid-19 gjort att den inte varit möjlig att avveckla i nog snabb takt. Exempelvis har växelvården flyttat in i Ugglan för att minska risken att sprida Covid-19. I prognosen ligger även att särskilt boende kommer att öka bemanningen för att minska risken för smittspridning på boendena.

Prognosen för den kommunala hemtjänsten visar på ett underskott motsvarande 9,3 miljoner kronor. Hemtjänsten måste på grund av Covid-19 jobba på ett annorlunda sätt. Det är viktigt med kontinuitet mot brukare och att inte personal ska gå mellan hemtjänstgrupperna. Detta gör att inte hemtjänsten kan lägga optimala scheman och hyra ut personal mellan grupperna om det finns en tillfällig övertalighet. Det leder till att personalkostnaderna går upp för att kunna minska smittspridningen. Samtidigt minskar intäkterna då det finns indikationer på fler bom tider (bom tider är att en brukare med kort varsel säger nej till en hemtjänstinsats) samt att antalet brukare som vill ha hemtjänst minskar. Det har inrättats ett Covid-19 team som ska ta hand om sjuka brukare inom hemtjänsten, detta beräknas kosta 2,3 miljoner kronor fram till augusti.

Individ- och familjeomsorgen prognostiserar ett underskott på 3,9 miljoner kronor vilket beror på högre kostnader för placeringar av barn och unga än budgeterat, trots att denna budget räknades upp inför år 2020.

Hälso- och sjukvård prognostiserar ett underskott på 4,7 miljoner kronor. Personalkostnader är en bidragande orsak till det prognostiserade underskottet. Kostnader för inhyrd personal från bemanningsföretag bidrar till underskottet.

Omsorg om funktionshindrade lägger en årsprognos på ett underskott motsvarande 7,8 miljoner kronor. Av detta underskott är den största avvikelsen kostnaderna för externa placeringar som

prognostiseras hamna på ett underskott motsvarande 5,7 miljoner kronor. Dem främsta anledningen är att volymerna är högre än budgeterat.

Försörjningsstöd inklusive jobbsatsningen prognostiserar ett överskott motsvarande 1,9 miljoner kronor. Bidragsintäkterna beräknas fortsätta överstiga budget och prognostiseras till 1,8 miljoner kronor bättre än årsbudget. Prognosen för utbetalt ekonomiskt bistånd beräknas till 0,1 miljoner lägre än budget. I år beräknas Covid-19 ha en marginell negativ påverkan på försörjningsstöd.

Inom området personlig assistans prognostiseras ett överskott på 3,6 miljoner kronor vilket främst beror på att volymerna och kostnaderna är lägre än budgeterat.

Utveckling- och kunskapsstyrningsenheten prognostiserar med ett överskott motsvarande 1,6 miljoner kronor. De främsta anledningarna är att hela budgeten för införande av ett nytt verksamhetssystem inte kommer användas i år samt att Covid-19 gör att hela utbildningsbudgeten inte kommer användas.

RR/verksamhetsform med prognos (mnkr)	Årsprognos 2020, apr	-varav skattemedel	-varav intäkter	-varav kostnader
Socialnämnd	0,0	1,6	0,0	-1,6
Förvaltningsledning	11,2	-0,7	25,1	-13,2
Administration	-0,3	3,2	0,9	-4,4
Anhörig-och närståendestöd	0,3	3,5	0,1	-3,3
Service-och nattpatrull	-2,1	9,3	1,9	-13,3
Utveckling- och kunskapsstyrningsenheten	1,6	11,5	0,0	-9,9
Biståndsenheten	-0,1	7,5	0,0	-7,6
Hemtjänst	-11,0	96,2	12,6	-119,8
Hospice och betalningsansvar	-0,2	0,5	0,1	-0,8
Särskilt boende	-15,7	140,1	30,8	-186,6
Hälso- och sjukvård	-4,7	42,7	0,8	-48,2
Individ- och familjeomsorg	-3,8	72,9	17,2	-93,9
Försörjningsstöd inkl jobbsatsningen	1,8	20,9	5,2	-24,3
Personlig assistans	3,6	35,6	0,9	-32,9
Omsorg om funktionshindrade	-7,8	151,4	21,5	-180,7
Resultat	**-27,2**	**596,2**	**117,1**	**-740,5**

2.2.1.1 Specifikation, prognos personalkostnader

Prognosen för personalkostnader visar på ett underskott motsvarande 29,6 miljoner kronor. Mycket av de ökade personalkostnaderna i prognosen är på grund av Covid-19.

Särskilt boende ökar grundbemanningen med cirka 15 procent för att minska risken för smitta, samt att det varit stor belastning på chefer vilket gör att det finns ett behov att anställa administrativt stöd till cheferna under en begränsad period. Detta tillsammans med Ugglan påverkar Särskilt boende med 14,7 miljoner kronor. Ugglan kommer inte vara avvecklad enligt tidigare plan, vilket innebär att personalkostnaderna kommer bli högre än budgeterat.

Det har införts ett covid-19 team som ska ta hand om smittade individer inom hemtjänsten för att minska smittspridningen. Det finns ingen budget för detta och teamet beräknas kosta ca 0,8 miljoner

kronor i månaden. Detta kommer belasta personalkostnaderna med 2,3 miljoner kronor om teamet finns hela den beslutade perioden.

Personalkostnaderna inom den kommunala hemtjänsten prognostiseras vara högre än budget. En anledning är att hemtjänsten tänker mer på brukar kontinuitet och inte kan optimera scheman för att hålla nere personalkostnaderna, det är inte heller möjligt att låna personal mellan grupperna då detta innebär risker för att sprida Covid-19.

Inom Service- och nattpatrullen är det främst nattpatrullen som prognostiserar med ett underskott. De främsta anledningarna är att det krävs mer personal på grund av arbetsbelastning samt att nattpatrullen haft mycket korttidssjukfrånvaro.

Personalkostnaderna inom Hälso- och sjukvård prognostiseras till ett underskott på 1,4 miljoner kronor.

Ett underskott motsvarande 2,8 miljoner kronor prognostiseras för Omsorg om funktionshindrade. Verksamheten Omsorg om funktionshindrade använder personal från daglig verksamhet till boendena för att minska på vikariebehovet, detta gör att underskottet kan begränsas.

Administration visar ett underskott motsvarande 1,1 miljoner på personalkostnader, den främsta anledningen är att bemanningssupporten har tagit in extra personal för att klara belastningen. En belastning som har ökat i och med Covid-19.

Personalkostnad prognos (mnkr)	**Årsbudget 2020**	*Årsprognos 2020 apr*	**Differens budget/prognos, aug**
Socialnämnd	-1,5	*-1,5*	0,0
Förvaltningsledning	-8,6	*-7,7*	0,9
Administration	-2,9	*-4,0*	-1,1
Anhörig-och närståendestöd	-3,0	*-2,9*	0,1
Service-och nattpatrull	-8,6	*-10,9*	-2,3
Utveckling- och kunskapsstyrningsenheten	-5,3	*-5,2*	0,1
Biståndsenheten	-7,5	*-7,4*	0,1
Hemtjänst	-77,9	*-86,2*	-8,3
Särskilt boende	-121,6	*-136,3*	-14,7
Hälso- och sjukvård	-31,3	*-32,7*	-1,4
Individ- och familjeomsorg	-54,1	*-54,3*	-0,2
Omsorg om funktionshindrade	-129,4	*-132,2*	-2,8
Totalt	**-451,7**	***-481,3***	-29,6

2.3 Investeringar

Investeringar (mnkr)	Investering jan-april 2020	Årsbudget 2020	Årsprognos 2020 april	Differens budget/prognos april
Hälso- och sjukvård portabel lyfthjälp	0,1	0,5	0,5	0,0
Totalt	**0,1**	**0,5**	**0,5**	**0,0**

Under första fyra månaderna har det använts 80,5 tkr av den totala budgeten för inköp av portable lyfthjälpmedel inom Hälso-och sjukvården.

Prognosen är att resterande del av investeringsbudgeten kommer att nyttjas under året.

Arbetslivsnämnden

Redovisning Tertial 1 2020

Förslag till beslut

Arbetslivsförvaltningen föreslår arbetslivsnämnden besluta

att godkänna redovisningen av tertial 1, med överskott 3,8 mnkr samt för helår 2020 om 0,5 mnkr, samt

att vidarebefordra rapporten till kommunstyrelsen.

Beskrivning av ärendet

Förvaltningarna ger återkoppling på verksamhetsplanen genom två delårsrapporter per år till nämnderna. Tertialrapport 1 redovisar det ekonomiska läget för hela förvaltningen tom april, utfall och prognos per verksamhetsområde samt prognos för helåret 2020.

Resultatet vid april månads bokslut är ett överskott om 3,8 mnkr. Prognosen visar ett prognostiserat överskott om 0,5

Socialt perspektiv

De verksamheter som bedrivs inom arbetslivsförvaltningen syftar till att ge människor sysselsättning och utbildning och rusta dem för ett framtida yrkesliv. Ur ett socialt perspektiv bidrar detta till förbättrad hälsa såväl fysiskt och psykiskt och ur ett barnperspektiv skapar det bättre livskvalitet för familjer vilket bidrar till att barnens behov blir bättre tillgodosedda. De skattemedel som tilldelas arbetslivsförvaltningen att arbeta med dessa verksamheter kan därför anses särskilt väl använda ur ett socialt perspektiv.

Ekologiskt perspektiv

Ingen påverkan.

Ekonomiskt och juridiskt perspektiv

Genom att upprätta bokslut som beskriver ackumulerat resultat, prognostiserat resultat vid årets slut samt en ekonomisk analys, bidrar nämnden till att kommunens resurser används effektivt, ändamålsenligt och långsiktigt.

Beslutsunderlag

"[Skriv text här]"

Postadress
Härnösand kommun
Arbetslivsförvaltningen
87180 Härnösand

Besöksadress
Johannesberggatan 3

Hemsida
www.harnosand.se

E-post

Telefon
0611-348000

Fax
0611-348525

Organisationsnr
212000-2403

Bankgiro
5576-5218

Ingrid Nilsson
Förvaltningschef

Bilagor

Bilaga 1 – Delårsrapport 2020

Härnösands kommun

Arbetslivsnämnd

Fyramånadersrapport 2020

2020-04-30

Fyramånadersrapport 2020

Status: *Påbörjad* ***Rapportperiod:*** *2020-04-30* ***Organisation:*** *Arbetslivsnämnd*

Innehållsförteckning

Fyramånadersrapport 2020 1

1 Nämndens uppdrag och verksamhet 2

2 Ekonomisk uppföljning 3

2.1 Utfall 3

2.1.1 Utfall per verksamhetsområde 4

2.2 Prognos 6

2.2.1 Prognos per verksamhetsområde 6

2.3 Investeringar 7

1 Nämndens uppdrag och verksamhet

Arbetslivsnämndens uppdrag och uppgifter enligt reglemente::

1. fullgöra kommunens uppgifter inom det offentliga skolväsendet för vuxna enligt skollagen (2010:800)

2. fullgöra kommunens uppgifter enligt lag om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare (2013:156)

3. fullgöra kommunens uppgifter enligt lag om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (2016:38)

4. samordna och erbjuda sysselsättning och arbetsmarknadsinsatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) 4 kap 4§ samt för personer som står långt från arbetsmarknaden

5. samordna kommunens sommarjobb för ungdomar

6. erbjuda yrkeshögskoleutbildning utifrån lokala och regionala behov

7. drifta Härnösands energitekniska arena (HETA)

8. erbjuda en mötesplats och resurser för vuxenstuderande, förmedla utbildning och verka för utveckling av eftergymnasial utbildning i ett lokalt och regionalt perspektiv

9. stödja och utveckla integrationsfrämjande insatser

10. förmedla tolktjänster

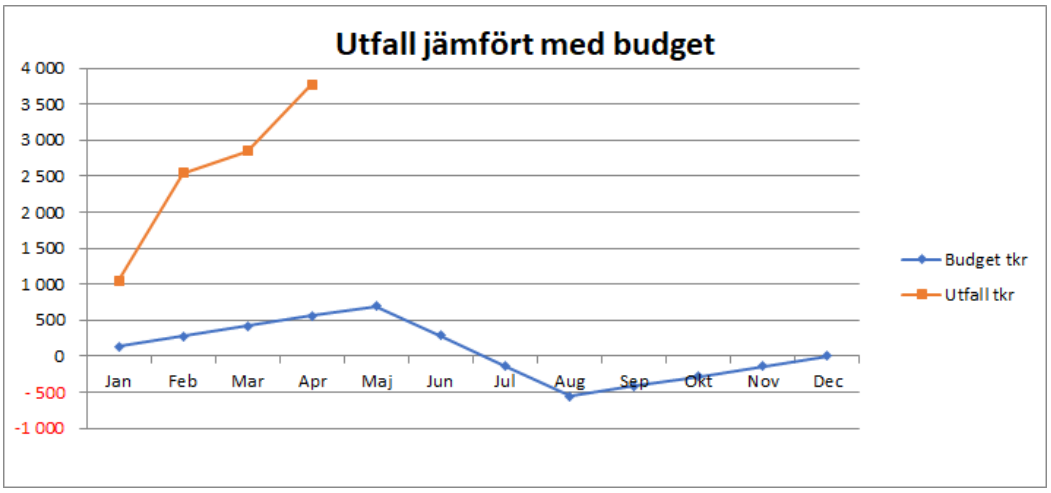
11. drift av kommunens arbetsmarknadsarenor

2 Ekonomisk uppföljning

2.1 Utfall

Utfallet ackumulerat april 2020 uppvisar ett överskott på 3,8 mnkr. Samtliga enskilda månader har haft ett överskott mot budget. Motsvarande period 2019 var utfallet 3,1 mnkr och även då hade varje enskild månad ett överskott. De största budgetavvikelserna är på intäkterna samt på utgifterna för personal. Detta hänger samman med att omfattningen av arbetsmarknadsåtgärderna i form av BEA-anställningar är betydligt högre än det var budgeterat för.

Av den budgeterade intäkten från arbetsförmedlingen har redan efter 4 månader 81% av årsbudgeten inkommit. Även om differensen jämfört med budget är stor så är differensen inte så stor om man jämför med utfallet 2019. Det året var det 1,0 mnkr mer i bidrag från arbetsförmedlingen och 0,8 mnkr mer i utgifter för personal än det har varit i år.

Arbetslivsnämnden (mnkr)	Utfall Jan 19 - April 19	Utfall Jan 20 - April 20	Budget Jan 20 - April 20	Differens Utfall/Budget
Nämndens intäkter	**47,1**	**45,2**	**37,7**	**7,5**
varav tilldelade skattemedel	18,8	18,8	18,8	0,0
varav interna intäkter	2,4	2,9	1,7	1,2
varav externa intäkter	25,9	23,5	17,2	6,3
Nämndens kostnader	**-43,9**	**-41,5**	**-37,6**	**-3,9**
varav utgifter för personal	-32,7	-31,9	-26,6	-5,3
varav köp av verksamhet	-2,1	-0,9	-1,6	0,7
varav lokalhyra	-3,1	-2,9	-3,1	0,2
varav fastighets- o driftskostnader	-0,6	-0,8	-0,5	-0,4
varav avskrivningar	-0,2	-0,2	-0,2	0,0
varav övriga kostnader	-5,3	-4,8	-5,7	0,8
	0,0	0,0	0,0	0,0
NÄMNDENS UTFALL	**3,1**	**3,8**	**0,1**	**3,6**

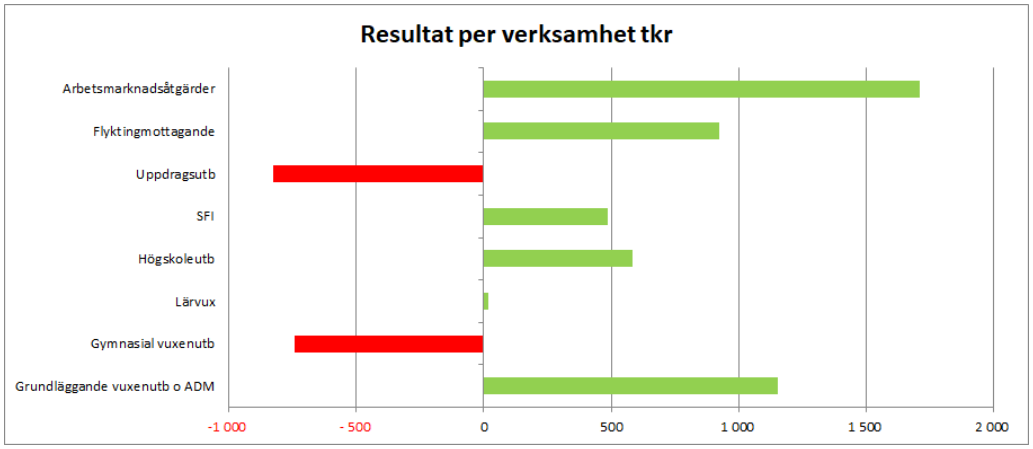
2.1.1 *Utfall per verksamhetsområde*

Samtliga ansvar uppvisar överskott och det största återfinns inom Arbete o Integration, 2,4 mnkr. Budgetavvikelsen härrör från det större antalet BEA-anställningar. Jämfört med 2019 är det intäktssidan som har den största differensen. Då var det 2,0 mnkr mer i intäkter än nu, vilket också förklarar skillnaden i utfall mellan åren.

Vuxenutbildningen uppvisar ett överskott på 0,8 mnkr. Inom verksamheten finns stora skillnader där exempelvis administrationen har ett överskott på 0,9 mnkr medan såväl uppdragsutbildningen som den gymnasiala vuxenutbildningen har ett underskott på 0,8 mnkr var. Budgetavvikelsen på administrationen har uppstått då ingen vuxenutbildningschef funnits på plats. Uppdragsutbildningen har drabbats av inställda kurser på grund av Covid-19 samtidigt som mycket resurser krävts för att driva yrkeshögskoleutbildningarna.

Den gymnasiala vuxenutbildningens underskott var liknande även 2019, detta trots att kostnaderna är 0,4 mnkr lägre 2020. Då beslut om att staten ska finansiera 100% av yrkesvux utbildningen inte formellt är taget är det inte inräknat i utfallet. Under perioden handlar det om 0,3 mnkr mer i intäkter om det medräknats.

Per ansvar (mnkr)	Utfall Jan 19 - April 19	Utfall Jan 20 - April 20	-varav skattemedel	-varav intäkter	-varav kostnader
Arbetslivsnämnd	-0,0	0,1	0,4	0,0	-0,3
Förvaltningsledning	-0,1	0,4	3,4	0,0	-3,0
Arbete o Integration	4,4	2,4	7,2	20,7	-25,5
Vuxenutbildning	-1,1	0,8	7,8	5,7	-12,7
SUMMA	**3,1**	**3,8**	**18,8**	**26,5**	**-41,5**

2.1.1.1 Specifikation av utgifter för personal

Förutom Arbete o Integration som har betydligt högre utgifter för personal än budgeterat har de andra ansvaren lägre. Inom vuxenutbildningen hänger detta samman med frånvaro av vuxenutbildningschef och inom ledningen är det en sjukskrivning och en lägre ersättning till den tillförordnade förvaltningschefen.

Utgifterna för personal utgör 70,4% av intäkterna och är den klart största utgiftsposten. Förra året stod dessa utgifter för 69,4% och året innan det för 74,4%.

Utgifter för personal (mnkr)	Utfall Jan 19 - April 19	Utfall Jan 20 - April 20	Budget Jan 20 - April 20	Differens Utfall/Budget
Arbetslivsnämnd	-0,3	-0,3	-0,3	0,1
Förvaltningsledning	-1,3	-1,0	-1,2	0,2
Arbete o Integration	-21,6	-21,8	-15,9	-5,8
Vuxenutbildning	-9,4	-8,8	-9,1	0,3
SUMMA	**-32,7**	**-31,9**	**-26,6**	**-5,3**

2.2 Prognos

Prognosen för helåret 2020 är på ett överskott på 0,5 mnkr. Det är då beräknat att statens stöd för yrkesvux blir 100% och att yrkeshögskolan startar ny omgång av tre av sina utbildningar. Yrkeshögskolan har högt antal ansökningar till samtliga tre varför det anses sannolikt att de kommer att kunna starta. Ingen vuxenutbildningschef kommer att anställas under året. Arbete o Integration kommer att anställa 80 personer med BEA-anställningar förutom de som är anställda i nuläget.

Intäkterna för uppdragen som de BEA-anställda utför prognosticeras sjunka under nästkommande 8 månader medan nivån på antalet mottagna inom jobb- och utvecklingsgarantin som arbetsförmedlingen betalar för prognosticeras vara på nuvarande nivå resten av året.

Arbetslivsnämnden med prognos (mnkr)	Årsbudget 2020	Årsprognos 2020, april	Differens budget/prognos april
Intäkter	**172,8**	**186,7**	**13,9**
- varav tilldelade skattemedel	58,0	58,0	0,0
- varav intäkter	114,8	128,7	13,9
Kostnader	**-172,8**	**-186,2**	**-13,4**
- varav utgifter för personal	-81,8	-95,4	-13,6
- varav köp av huvudverksamhet	-4,8	-3,7	1,1
- varav lokalhyra	-9,3	-9,0	0,3
- varav fastighets- och driftskostnader	-0,7	-0,9	-0,2
- varav avskrivningar	-0,6	-0,5	0,1
- varav övriga kostnader	-75,6	-76,7	-1,1
Resultat	**0,0**	**0,5**	**0,5**

2.2.1 Prognos per verksamhetsområde

Nämnden (0,3 mnkr), förvaltningsledningen (0,4 mnkr) och vuxenutbildningen (1,1 mnkr) har samtliga en prognos på överskott. Arbete o Integration prognosticerar ett underskott (-1,3 mnkr). Detta beror på att antalet BEA-anställningar planeras att öka under året med hänvisning till Covid-19.

Per ansvar med prognos (mnkr)	Årsprognos 2020, april	-varav skattemedel	-varav intäkter	-varav kostnader
Arbetslivsnämnd	0,3	1,1	0,0	-0,8
Förvaltningsledning	0,4	10,1	0,1	-9,8
Arbete o Integration	-1,3	23,3	51,6	-76,2
Vuxenutbildning	1,1	23,5	19,7	-41,5
Resultat	**0,5**	**58,0**	**71,4**	**-128,3**

2.2.1.1 *Specifikation, prognos utgifter för personal*

I det prognosticerade beloppet för Arbete o Integration är det stor skillnad mot det budgeterade, men det är jämförbart med förra årets prognos vid samma tillfälle som var på 65,0 mnkr eller utfallet 2019 som var på 66,0 mnkr.

Anledningen till att prognosen på vuxenutbildningen överskrider budgeten trots att ingen vuxenutbildningschef kommer att rekryteras under året är att utgifterna för personal inom yrkeshögskolan blir större på grund av fler utbildningar.

Utgifter för personal prognos (mnkr)	Årsbudget 2020	Årsprognos 2020, april	Differens budget/prognos, april
Arbetslivsnämnd	1,0	0,8	-0,2
Förvaltningsledning	3,5	3,4	-0,1
Arbete o Integration	49,7	66,3	16,6
Vuxenutbildning	27,5	27,9	0,4
Totalt	**81,7**	**98,4**	**16,7**

2.3 *Investeringar*

När det gäller investeringsbudgeten beräknas den förbrukas under året.

Investeringar prognos (mnkr)	Investering jan-april 2020	Årsbudget 2020	Årsprognos 2020, april	Differens budget/prognos april
Investeringar	0,2	0,5	0,5	0,0
Totalt	**0,2**	**0,5**	**0,5**	**0,0**

Läget på arbetsmarknaden är allvarligt

Arbetsförmedlingens generaldirektör informerar om myndighetens prioriteringar i krisen

Antalet varsel om uppsägning och antalet nya arbetslösa har ökat dramatiskt i spåren av coronapandemin. Vi befinner oss i den största krisen i modern tid. Jag vill här informera om hur vi på Arbetsförmedlingen hanterar detta allvarliga läge på arbetsmarknaden.

Vi är angelägna om att hela tiden ge en transparent bild av utvecklingen och hålla er som viktiga samhällsaktörer informerade. Jag vill inledningsvis tacka er för det goda samarbete som sker runt om i landet och samtidigt understryka hur viktig den dialog vi har framöver kommer vara, för att vi med samlade krafter ska kunna stötta både arbetslösa och företag i denna utmanade tid.

Sedan krisens start har drygt 147 000 personer skrivit in sig som arbetslösa på Arbetsförmedlingen och ca 74 000 har varslats om uppsägning. I skrivande stund är arbetslösheten på riksnivå 8,4 procent jämfört med 6,7 procent vid samma tidpunkt förra året.

Vi bedömer i ett grundscenario att arbetslösheten kommer att vara runt 11 procent i mitten av sommaren. Det motsvarar ungefär 570 000 inskrivna arbetslösa. Osäkerheten är dock stor. Med en mer utdragen pandemi är scenariot att arbetslösheten kan stiga till 14 procent i september. Vi räknar med att krisen varar året ut och att effekterna blir långvariga. Vi bedömer också att krisen kommer att påskynda omstruktureringen inom vissa delar av arbetsmarknaden.

Det här innebär att vi behöver prioritera om i våra insatser.

- Först och främst handlar det om att ta hand om alla nyinskrivna så att de får sin ersättning och kommer vidare med att söka jobb eller utbilda sig. Många av dessa är helt nya i den här situationen och behöver tydlighet i vad som gäller. En stor andel kommer att klara sig relativt långt med våra digitala tjänster och på Arbetsförmedlingens hemsida finns dessutom ett rikt utbud av webbinarier, vägledning med mera. Det som är viktigt är att man trots läget själv är aktiv, söker jobb även i andra branscher än man kanske tidigare arbetat i. Att på alla sätt och vis försöka hålla kontakten med arbetsmarknaden för att inte riskera att hamna i långtidsarbetslöshet. Nu är också läge att vi tillsammans stimulerar till utbildning mot yrken där det råder stor efterfrågan för att snabbt vara anställningsbar när hjulen börjar snurra igen på arbetsmarknaden.
- Ökat fokus på tidiga insatser för dem som varit inskrivna hos oss en kortare tid. Detta för att undvika att den här gruppen människor ska hamna allt längre från arbetsmarknaden. Arbetslösheten får inte bita sig fast. Vi ökar därför väsentligt användningen av upphandlade tjänster som *Stöd och matchning* och *arbetsmarknadsutbildning*. Vi vet att det är just i den här gruppen som våra matchningstjänster är som mest effektiva och kan göra nytta i stor skala.

Af 00008_3.0_(2018-06-19, AF2000)

- Läget för dem som står längst från arbetsmarknaden försvåras då färre arbetsgivare har möjlighet att erbjuda praktikplatser och subventionerade anställningar. Arbetsförmedlingens strategi är att förlänga anställningsstödsinsatser - subventionerade anställningar som introduktionsjobb och extratjänster - samt prioritera utbildningsinsatser för att rusta dem inför en allt mer avancerad arbetsmarknad där kompetenskraven ökar. Här är det också viktigt att vi hjälps åt med att få fram så många utbildningsplatser som möjligt, inte minst är samverkan med kommunen avgörande när det gäller utbildningsinsatser för målgruppen som omfattas av extratjänster.

Flexibla och fokuserade

Redan före pandemikrisen hade vi på Arbetsförmedlingen en utmanande uppgift i att med rådande förutsättningar kunna ta alla de beslut som behövs för att i samverkan med er erbjuda arbetssökande och arbetsgivare det stöd de behöver. Med virusutbrottet blir läget mer allvarligt. Den snabba ökningen av arbetslösheten innebär att vi, tillsammans, måste agera både snabbare och än mer fokuserat.

Arbetsförmedlingen har ett regeringsuppdrag att under året säkra likvärdig service över hela landet. Detta sker bland annat genom att vi hyr in oss i till exempel kommuners lokaler och vi utökar också samarbetet med Statens Servicecenter där vi räknar med att finnas på många platser. Vi har i år åter öppnat två fysiska Arbetsförmedlingskontor och vi ser över behovet av att åter öppna enstaka kontor beroende på de regionala och lokala förutsättningarna.

Att vi har kommit så långt i vår digitalisering är till stor nytta i landets virussituation. Drygt 93 procent skriver nu in sig digitalt hos oss. Vi har kunnat erbjuda distanslösningar för både kunder och leverantörer. Men vi kan inte vila i det. Vi accelererar flera av våra digitala satsningar så att vi kan dra nytta av dem redan i sommar och i höst. Vi omfördelar arbetsuppgifter så att vi tillfälligt kan utvidga vår service via telefon och chatt - vi räknar med att i sommar vara hundratals fler som arbetar med att serva våra kunder på distans och hålla planeringssamtal än vi hade planerat före krisen.

De utmaningar som vi nu ser på arbetsmarknaden får långtgående effekter på samhället. Behoven hos våra arbetslösa avtar inte och i det allvarliga läget gör vi allt vi kan för att hantera effekterna av denna kris.

På nationell nivå har vi kontinuerlig dialog med SKR och runt om i landet förs samtal på regional och lokal nivå. Jag vet att dessa kontakter fyller en mycket viktig roll i hur vi tillsammans kan hantera läget. Att vi har en fortsatt god dialog kommer att utgöra ett starkt bidrag för att arbetsmarknadsinsatserna i Sverige, i er region eller kommun, verkligen lyckas framöver. Samverkan med er är fortsatt viktig för oss!

Maria Mindhammar

generaldirektör Arbetsförmedlingen